

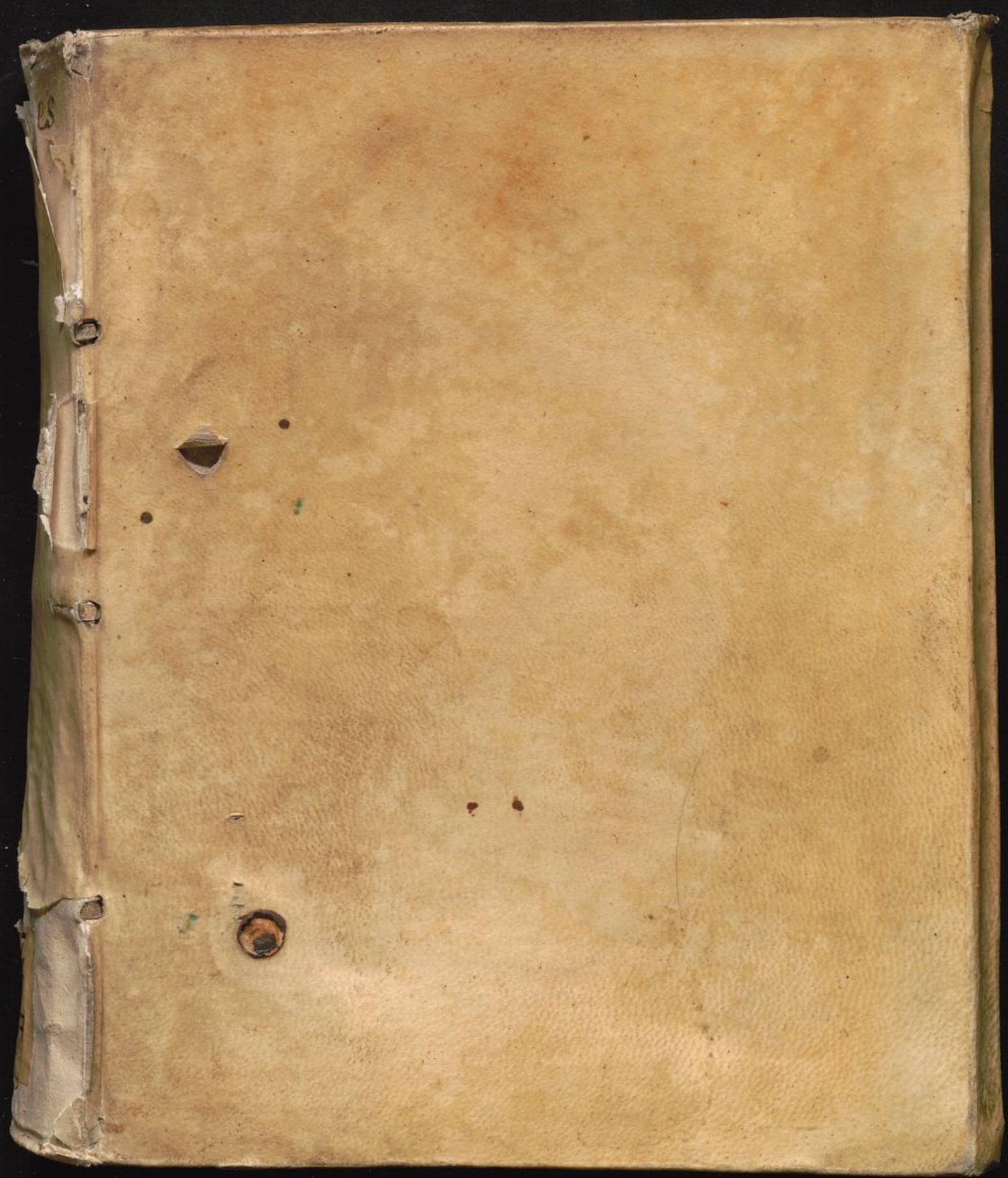
Panis Evangelici Fragmenta Quadragesimalia Tripartita

Ex sanctissimo Dei Verbo copiosé & sedulo collecta, Sanctorum Patrum, variorumque Auctorum sententiis & conceptibus mirificè aucta; Et Omnibus Quidem Anni Dominicis; præcipuè tamen singulis Quadragesimæ Dominicis & Feriis per binas ad minus, sæpius denas aut septenas Conciones fideli Populo ...

Lingendes, Claude de
Coloniae Agrippinae, 1689

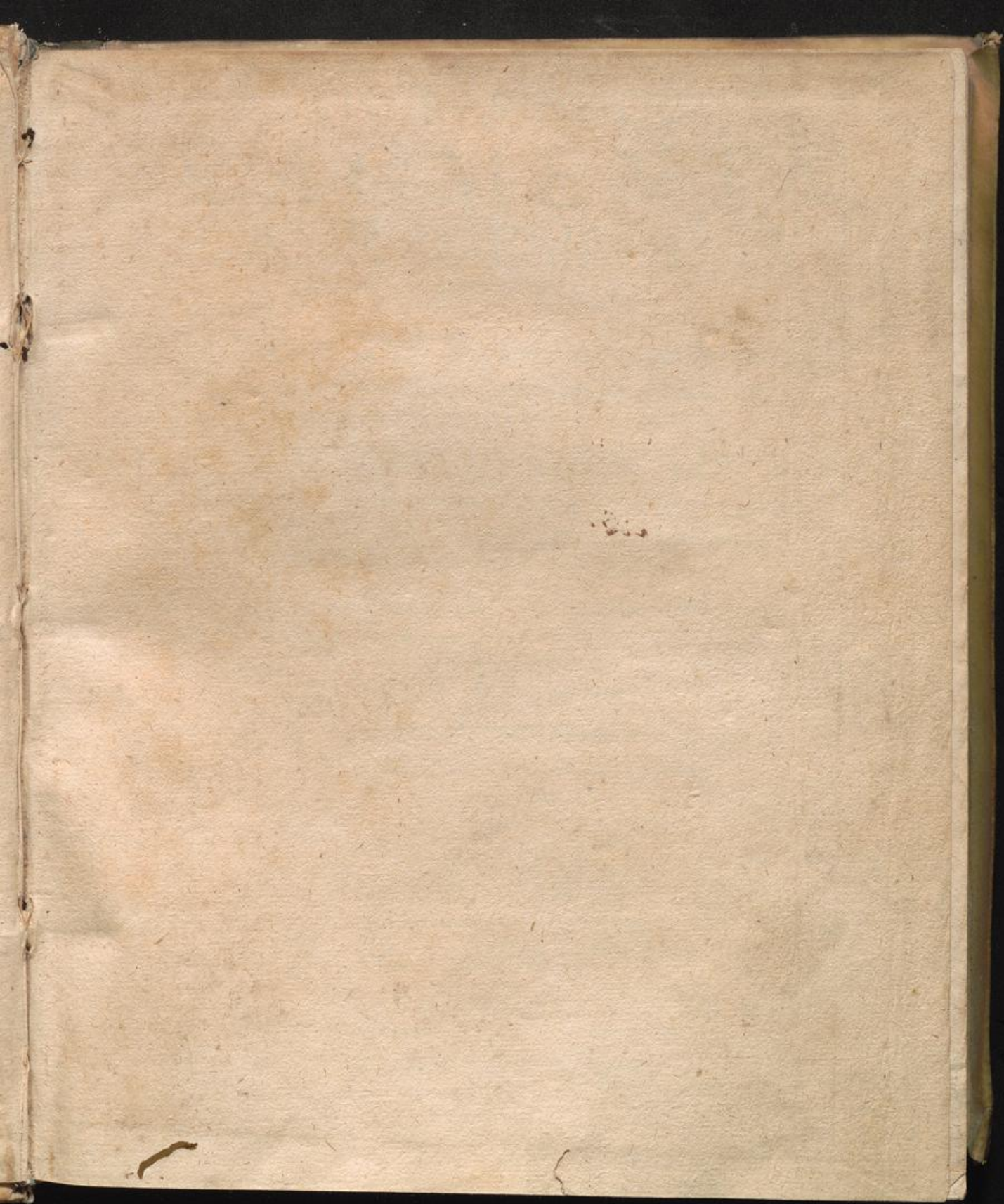
Nutzungsbedingungen

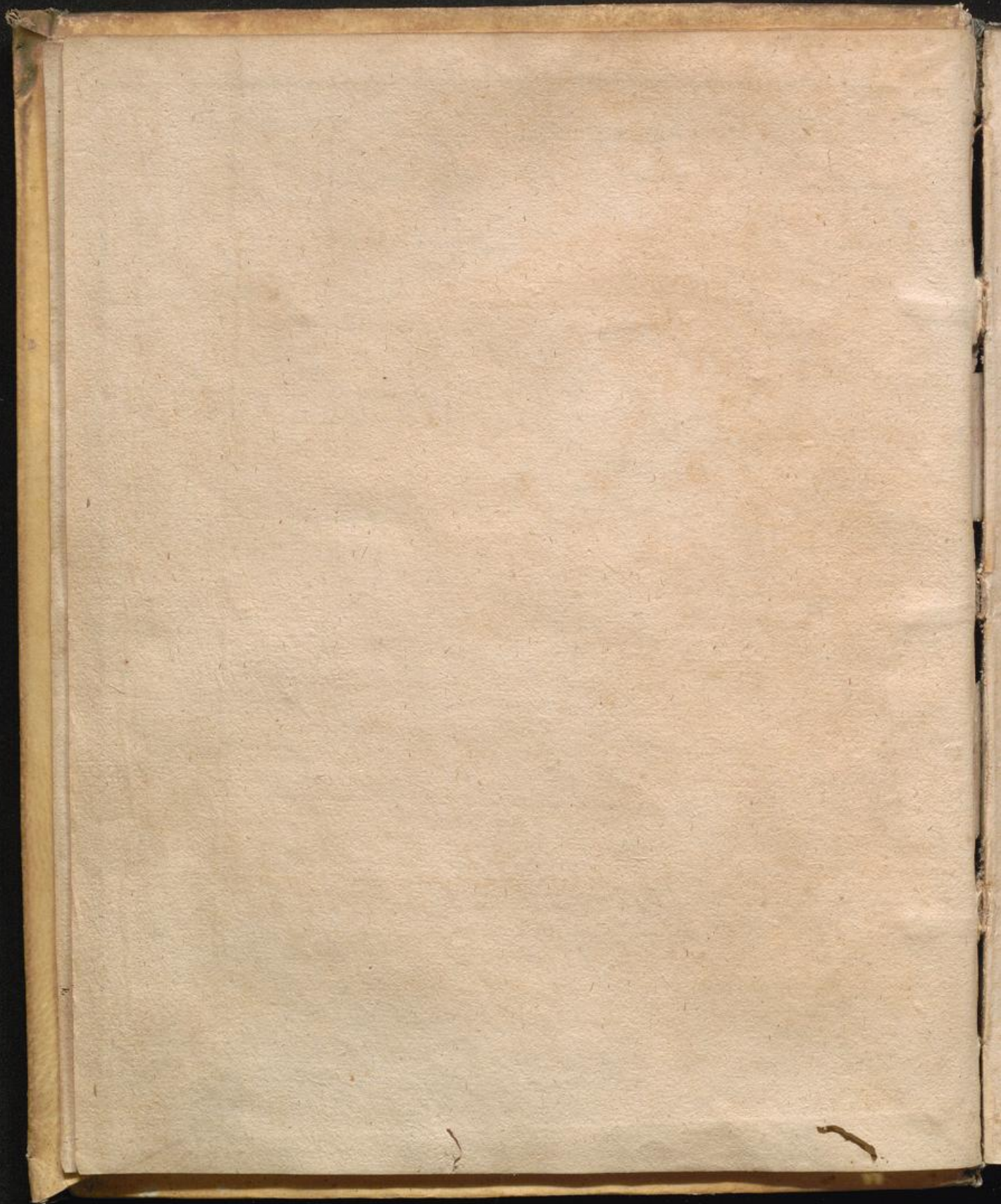
[urn:nbn:de:hbz:466:1-56333](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-56333)

Th. 3317.

H.V. 27.

PANIS EVANGELICI
FRAGMENTA
QVADRAGESIMALIA
TRIPARTITA,

Ex sanctissimo Dei Verbo copiosè & sedulo
collecta, Sanctorum Patrum, variorumque Auctorum
sententiis & conceptibus mirificè aucta;

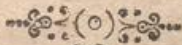
ET OMNIBUS QUIDEM ANNIS
Dominicis; præcipuè tamen singulis Quadragesimæ
*Dominicis & Feriis per binas ad minus, sæpius denas aut septenas
Conciones fidei Populo distribuenda proponit*

R. P. CLAUDIVS de LINGENDES, è Societate IESV, quem
ante paucos annos è sacro Suggestu dicentem Luteria, totaque
propemodum Gallia suspexit.

TOMVS PRIMVS.

Cum Indice Materiæ in omnes Anni Dominicas locupletissimo.

Colligite, quæ superaverunt, Fragmenta. Ioan. 6. in Dom. 4. Quadrages.

Collegi: Socij S. V. Baderborn. 1700

COLONIAE AGRIPPINAE

Apud WILHELMUM & FRANCISCUM METTERNICH, Bibliopp.

An der hohe Schmidr. ANNO M. DC. LXXXIX

Cum Superiorum Permissu & Privilegio.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be a list or series of entries.

TYPOGRAPHVS

LECTORI BENEVOLO.

EXHIBEO tibi (LECTOR BENEVOLE) diu expetitas
 R. P. C. DE LINGENDES e Societate IESU Conciones
 in Quadragesimam: Spectatior fuit ille apud univer-
 sos, quam ut ad ejus commmationem præfari
 quidquam necesse sit. Insidet adhuc vigetque in omnium men-
 tibus memoria & species hominis, quem ambierunt templa, è sa-
 cro suggestu dicturum frequentarunt cœtus celeberrimi, hone-
 stissimique, Lutetia, totaque adeo propemodum Gallia suspexit.
 Requirendum ex ipso fuisse unum duntaxat mihi videtur, ut
 ante obitum voluisset foetus suos per otium recognoscere, non
 conformandos quidem meliùs, cum prout tùm erant, summam
 ab omnibus approbationem laudemque obtinuerint, at iis in-
 spargendos facibus, quæ ab pronuntiantis ore ac zelo permirè
 in auditorum animos incendia vibrabant. Quod præstare illum
 seu religiosa meritis demissio, seu præmatura mors non sivit, id
 modo nos pro nostro in tuum commodum studio supplemus.
 Et quales manu suâ conscriptos Sermones seposuerat, edimus in
 lucem, iisdem plane verbis, quibus latinè illos expressit. Ut indi-
 dem intelligas eum (ut plerisque usu-venit) non locutionis ver-
 naculæ flosculos, non futiles acuminum argutias, non ratiunculæ
 perlevis fucum, non ostentationem ingenii, ac ambitionem va-
 nitatis,

LECTORI BENEVOLO.

nitatis, non aurium lenocinia & oblectationem sectatum fuisse, sed id spectasse unum, ut Christianè diceret ac fructuosè, ut mentes informaret veritatis notitiâ, ut ingenia convinceret validis ratiocinationibus, ut vegetis motibus affectibusq; voluntates auditorum accenderet. Quo in genere dicendi, præuadique exemplo, quantum ipse per Dei gratiam perfecit, testificandum uniuscujusque, à quo nonnunquam auditus studiosè fuerit, fidei & conscientiæ relinquo. Te verò, MI LECTOR, ita æquum fore judicem arbitror, ut Concionatoris tam egregii meritum, non ab hisce tantum Sermonibus, tametsi eximiis æstimes, ac definias; siquidem, deficiuntur vitâ & spiritu, quem ipsis animus authoris & ingenium, matura conformatio vultus & corporis, moderatio venusta gestuum, dicendi ardor ac zelus afflabant: fore nihilominus confido, ut legendis illis meditandisque, ubi eremquam tibi expeto fructus segetem, & quantocunque pretio mercandum animæ tuæ lucrum colligas, VALE.

A P P R O B A T I O

Visitatoris & Vice-Provincialis Societatis
IESV per Provinciam Rheni Superiorem.

HGo infra scriptus Societatis Iesu per Provinciam Rheni superiorem Visitator & Vice-præpositus Provincialis, potestate mihi ad id factâ ab Adm Reverendo Patre IOANNE PAULO OLIVA, Vicario Generali, concedo *Wilhelmo & Francisco Metternich*, Bibliopolis coloniensibus facultatem, ut *Panis Evangelici Fragmenta Quadragesimalia R. P. Claudii de Lingendes*, Societatis nostræ Theologi, antehac à Patribus nostris lecta & approbata recudantur. In cuius rei fidem has literas manu propria subscriptas, & consueto officii sigillo munitas dedi.

JOANNES BERCHTOLDUS Soc. Jesu,
Visitator & Vice Provincialis per provinciam Rheni superioris,

SYNOPSIS
CONCIONVM
Quæ in hoc Tomo continentur.

IN FERIAM QUARTAM CINERUM,

CONCIO I.	E xplicat præcipuas gaudendi causas, quas ex adventu Quadragesimæ percipit Concionator.	Pag. 1
II.	Exponit quasdam causas tristitiæ, quas subjicit Concionatori Quadragesimæ ingressus.	13
III.	Tres alias causas doloris ex eodem Quadragesimæ adventu prosequitur; tum ad omnes cujusque status homines orationem convertit.	25
IV.	Tractat Veritates Christianas de rectâ intentione.	36
V.	Agit de rectâ intentione contra vanam gloriam.	51
VI.	Quæ prima est de ceremoniâ Cinerum, exhibet materiam Sacramenti mortis, nempe quid Cineres significent.	64
VII.	Quæ secunda est de Ceremonia cinerum, explicat formam Sacramenti mortis, nempe ea verba, Memento homo quia pulvis es, &c.	79
VIII.	Quæ tertia est de ceremoniâ Cinerum, exponit ritum Sacramenti mortis: & cur cineres capiti imponantur.	90
IX.	Quæ quarta est de ceremoniâ Cinerum, duo de cineribus tractat; Cur benedicantur, & cur hac ceremoniâ fiat initio Quadragesimæ.	102
X.	Quæ est de conversione hominis per penitentiam, ostendit ex quinque capitibus eam esse unum ex maximis facinoribus Dei.	114
XI.	Ostendit per penitentiam hominis converti Deum, & unde sit tanta vis in penentiâ.	122

IN

CONCIONVM.

IN FERIAM V. CINERUM.

- XII. *Agit de voluntate Dei quoad salutem hominum: & proinde de subrogatione quorundam in locum aliorum.* 130
 XIII. *Qua est prima de Fide, exponit causas ob quas Christus tanti fecit fidem Centurionis, deinde nobilitatem actus Fidei & difficultatem.* 242
 XIV. *Qua est secunda de Fide subjicit prerogativas actus Fidei.* 155
 XV. *Qua est tertia de Fide, exponit cur Deus voluerit regere homines per Fidem* 166

IN FERIAM VI CINERUM.

- XVI. *Qua est prima de dilectione inimicorum, aequitatem huius praecepti ostendit.* 178
 XVII. *Qua est secunda de dilectione inimicorum, demonstrat perfectionem huius praecepti supra legem naturae & supra legem scriptam.* 195
 XVIII. *Qua est tertia de eodem argumento, exponit huius praecepti perfectionem ex imitatione Sanctorum & similitudine Dei.* 205
 XIX. & XX. *Qua est quarta de dilectione inimicorum, & in duas dividi potest, agit de lege mundi circa injurias, qua ultionem esse licitam mundani probant: & haec est prima pars.* 214
Deinde qua est secunda, confutat rationes legis istius mundanae, & legem Christi confirmat contra ultionem. 226
 XXI. *Qua est quinta de dilectione inimicorum, continuat defensionem legis Christi circa injuriarum condonationem quam probat esse omnium optimam vindictam exemplo Davidis.* 237
 XXII. *Qua est sexta de dilectione inimicorum, ostendit injuriarum condonationem non esse actum ignavia sed fortitudinis, & longè majorem esse fortitudinem in patiendo quam in aggrediendo, exemplo Machabeorum.* 257
 XXIII. *Qua est septima de dilectione inimicorum, probat melius fama consilii ignoscendo quam se vindicando.* 274
 XXIV. *Qua est octava de dilectione inimicorum, agit fusè contra Duellum.* 283

IN DOMINICAM I. QUADRAGESIMÆ.

- XXV. *Sex veritates sibi connexas, de tentationibus Damonum complectitur.* 299
 XXVI.

SYNOPSIS CONCIONUM.

XXVI. *Quæ est secunda de tentationibus, dolos & artes Damonis in tentando aperit, ex ijs, quibus Christum aggressus est.* 312

IN FERIAM SECUNDAM, TERTIAM
& sequentes, (ad libitum Concionatoris,) post
Dominicam primam Quadragesimæ.

- XXVII. *Quæ prima est de Iudicio Finali, quanta sit ejus gravitas, edisserit ex eo, quod Christus sit Iudex.* 325
- XXVIII. *Quæ secunda est de Iudicio Finali, agit de prima qualitate Iudicis, quæ est ejus Majestas.* 335
- XXIX. *Quæ tertia est de Iudicio Finali, secundam qualitatem Iudicis palam ponit, scilicet ejus severitatem.* 348
- XXX. *Quæ quarta est de Iudicio Finali, tractat locum de iracundia Iudicis, quæ est tertia ejus qualitas.* 361
- XXXI. *Quæ quinta est de Iudicio Finali, rota est in prima actione judicij, quæ est multiplex divisio & separatio bonorum à malis, quæ tunc fiet.* 372
- XXXII. *Quæ sexta est de Iudicio Finali, versatur in secunda actione Iudicij, quæ est interrogatio & discussio judicandorum.* 385
- XXXIII. *Quæ septima est & ultima de Iudicio Finali, dicit de sententiæ pronuntiatione, ejusque executione: quæ est tertia judicij actio & ejusdem consummatio.* 395

FERIA

FERIA QVARTA

CINERVM.

CONCIO I.

DE IEIUNIO

Cum Jejunatis nolite fieri sicut Hypocritæ tristes.

Matth. 6.

UEMADMODUM Conscientia & Zelus Gloriæ Dei, conjunctus, cum suæ propriæ contemptu, exigit ab iis omnibus qui verbum Dei pertractant, ut eligant sermones potius utiles quàm curiosos, ac fructuosos magis, quam iucundos: Ita tempus in quo versamur, luctus, lacrymarum, & pœnitentiæ, adigunt me ad sermonis formam, quæ huic tempestati conveniens, & similis sit. Quî enim consentaneum foret, videndo Ecclesiam universam in luctu, Christianos omnes in pœnitentiæ statu, atq; insolentissimos quosq; continere se intra

modestiam, vobis à me induci curiositatem in sermonibus, meisque in verbis ornatum? an decorum esset locutionem illinere fuce & pigmentis orationemque studiosius elaboratam afferre? ad suadendum vobis obtegere capita vestra cineribus, capillos commiscere pulvere, saccoque vos & cilicio induere. Quid enim verò fieri solet hodie in Ecclesia? quænam in ea vox personar? quis apparatus videtur? Edicuntur jeunia, lacrymæ, ac pœnitentia. Templum omnepersonat hisce verbis Ioelis Prophetæ cap. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jeiunio & fletu, & plâctu, & scindite corda vestra, & nō vestimēta vestra.* Ad quæ porrò nō pertinet verba quæ

A

le-

lo quuntur? *Canite tubā in Sion, sanctificate jejunium, vocate eorum, congregate populum, sanctificate Ecclesiam, condunate senes, congregate parvulos & sugentes ubera: Egredietur sponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo: inter vestibulum & altare plorabunt Sacerdotes Ministri Domini.* Equis minimè vocatur ad pœnitentiam, quandoquidem non excipiuntur senes, parvuli, & qui ubera etiam exugunt, nec adolescentiores puellæ, nec matrimonio novissimè attriçti, neque tota Sacerdotum sanctitas. Injicitur cinis in mortalium omnium capita, non parcendo coronæ Regum, Imperatorum diademati, & summorum pontificum tiaræ: vestitus omnes sunt lugubres; ornamentis suis parietes exut; conteguntur imagines & statuæ; luctuosa templorum facies omni apparatu nudata, austerum nobis victum, dolorem ac pœnitentiam prædicat. Nimirum sancta quadragesimæ tempestas nihil aliud est nisi profunda meditatio vel potius representatio passionis Domini Jesu Crucifixi: de qua sermo ille omnium optimus sit, qui minimè omnium curiosus neque exquisitus est. Cōcedite igitur, ut ad tēpus me accommodans, in hoc sermone nihil afferam curiositatis, ac plurimum voluntatis & studij ad usus vestros, sicut & ipse magnum salutis vestræ desiderium à vobis postulo. Quod ad efficientiam fructumq; attrinet, ego attendens id Apostoli 1. Cor. 9. *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus,* nihil aut industriæ meæ, labori aut bonæ affectioni vestræ confidens, integrum illum expecto ab misericordia Dei, ad quam Beatissimæ Virginis interpositu recurro.

A V E M A R I A.

Sentio me in ipso dicendi principio coa-

ctum anxiam animi mei fluctuationem vobis profiteri. Quod nempe dubitem, utrum hoc sanctæ Quadragesimæ ingressu gaudere ac oblectari debeam, aut affligi & dolere. Quam quidem dubitatione liberari nequeo, nisi apud vosmetipsos, qui alios huius controversiæ iudices habere non possim nisi vos, cum vestrum hinc negotium agatur, ad vosq; res tota spectet. Credet forsan aliquis, eum qui me sollicitat, animi æstum proficisci ab argumentorum differentia, quæ nobis hodie Ecclesia proponit. Quis enim homo, ita præsidens & obfirmatus est, si quid paululum sensus habeat, ut non terreatur modò, sed percellatur animo, sic tanquam tonitruum fulminisque ictu, terrificis hisce verbis prostratus? *Memento homo quia pulvis es, & in pulverem revertaris.* Aliud verò Servatoris nostri præceptum mihi lætitiæ imperat, eamque vult me impreltam fronti præferre, usque adeo, ut me ipsum perfundam unguentis, si necessarium id fuerit, ad omnes mœstitiæ nubeculas è vultu meo delendas. *cum jejunatis nolite fieri sicut hypocrite tristes. Tu autem cum jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.*

Ea tamen difficultas non mihi peculiaris est, sed cum cæteris omnibus communis, neque admodum difficile est illa me allevari, dicendo.

1. Minimè tristitiam absolute prohiberi à Servatore, sed fictam vanamq; mœroris speciem, neque etiam dicitur, ne sitis tristes, ac *nolite fieri sicut hypocrite tristes.* 2. Tum ab Ecclesia in ceremonia Cinerum, tum ab Servatore in Evangelio juberi nobis pœnitentiam ac proinde tristitiam: Non ideo quia pœnitentia nobis agenda est, sed ob pœnitentiæ causam, quæ peccata nostra sunt:

sunt: quamobrem, sicut usu pœnitentiæ lætari debemus, sic oportet nos mœrere ab causa, quæ nobis illius est; quandoquidem in culparum nostrarum dolore consistit, est quo lequitur, ut dolor lætitiâ in nobis procreet, ac debeamus utrumque simul copulare, quemadmodum Sertator mundi nobis præcipit, ut jejunando lavemus faciem, caputque ad gaudii signum & testificationem ungamus: Quo sensu usurpo Apostoli sancti Pauli verba. 2. ad Corinth. cap. 7. *Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad penitentiam. Contristati enim estis secundum Deum, ut in nullo detrimentum patiamini ex nobis. Quæ enim secundum Deum tristitia est, pœnitentiâ in salutem stabilem operatur: sicut autem tristitia mœrorem operatur.* Verum difficultas in quam incutro, meique animi anxietas propria mihi & peculiaris est, me nequaquam ut privatum quem unum spectando, qui quidem instar cæterorum sustineam sensus aliis omnibus communes, ac sicut hominem publicum propter munus officiumque mihi mandatum. Quia porro vos suppeditatis mihi causam utriusque sensus, ad tribunal vestrum me sulto, expectoque à vobis sententiam, quæ debeat me, aut lætitiâ complere, aut adigere ad sanctum hocce Quadragesimæ tempus, in mœstitia atque animi afflictione traducendum. Exordior ab causis gaudii & oblectationis, quam accepturum me spero, nisi invidetis mihi vobisque metipsis hoc scælicitatis genus, atque ausim dicere, si quod æquum est, mihi præstatis.

1. Ecce finem vitæ licentioris, crapularum & helluationis. Atque ad id bene animo comprehendendum, ponite vobis ob oculos deformem mœstamque imaginem

maximæ Christianismi partis, superioribus proxime diebus licentiæ, ac solutioris vitæ diebus reprobatis & execrabilibus, propterea quod consecrati sunt intemperantiæ, ebrietati, luxui, & sensuum lenociniis: modestissimi quique, & continentissimi verecundiam abjiciunt, ac moderationem: neque propemodum quisquam est, quin existimet libertatem dissoluti vitæ licitam diebus illis vel tolerabilem esse. Commodius eam vobis exhibere non possum quam figura Israëlitici populi ad Idololatriam ante vitulum aureum projecti, Exodi 32. *Surgentesque mane obtulerunt holocausta & hostias pacificas, & sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Itaque si præterita tempestas fuit vituli aurei excitatio, & idololatria, Nunc est vitulorum compinutio. *Arripiensque, Moyses, vitulum quem fecerant, combussit, & contrivis usque ad pulverem, quem sparsit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Israel:* Est etiam ultro facta à Levitis, qui ex Idololatriis ad viginti tria millia interemerunt: quibus ait Moyses. *Consecratis manus vestras hodie Domino, unusquisque in fratre suo, & infra se suo, ut detur vobis benedictio:* Si fuit ingens gulæ tempestas, & quasi vitiorum jactatio, juxta illud Osee 4. *Maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Certè his diebus ex tanta vitiorum jactatione, temperantiæ, atque omnis sanctitatis portum subimus: Unde Chrysost. homil. 1. in Genes. jejuni-um appellat animarum nostrarum portum post tempestatem, ac procellam ebrietatis. Denique si antea fuit imperium, atque tyrannis Dæmonis, nunc est libertas, & liberatio, & servitus justitiæ, ut loquitur Apostolus. Præterea enim finem accipiunt:

mutatio est vestis, & mensæ; mutatio morum, & consuetudinis, lachrimæ adhibentur pro risu, oratio pro ludo: solitudo pro congressu, concio pro chorea, abstinentia pro helluatione, jeunium pro conviviis, modestia pro vestium lautitia, eleemosinæ pro infans sumptibus, continentia pro libertate, humilitas pro superbia. 3. Reg. cap. 21. *Nonne vidisti humilitatem Achab. coram me? Quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum in diebus ejus:* Quia nimirum, ut ait Scriptura, cum audisset Achab sermones istos (Eliæ), *scidit vestimenta sua, & operuit cilio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite:* Ita facta mortis comminatione per illa verba: *Memento homo quia pulvis es, & in pulverem reverteris:* Christianus populus vestem mutat, cinerem vertici imponit, jejunat, & humiliatur; Deus præ gaudio id suis prophetis annuntiat, ut ipsos quoque eo spectaculo oblectet. *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me?* Quod si vel unus peccatoris pœnitentia universos Angelos oblectat; quanto magis ex his diebus putatis nos ingentem lætitiâ percipere, cum omnes peccatores videmus redigi ad pœnitentiam: Et hæc est meæ lætitiæ causa.

Sumo atque edilco alteram ab S. Joanne Chrystostomo in una ad Genesin homilia, ubi nominat Quadragesimam, Spiritale animarum ver, & fidissimam tranquillitatem animorum: Hoc est, Auditores sicut veris adventus exornat itauratque universi faciem, quæ infuscata fuerat & deformata hyemis asperitate, ita Christianis non revirescit, plerumque recipit splendorem in eunte Quadragesima. Jucundum quidem (inquit magnus ille vir) nautis est ver, jucundum quoque est agricolis, sed neque

nautis, neque agricolis ita jucundum est veris tempus, ut his qui philosophari volunt, jucundi sunt jejuniorum dies, spiritale animorum ver & fidissima tranquillitas animorum, Quod enim agricola in vere jucundum invenit, illud est, quod videat terram ornari vestirique floribus, frondescere arbores & totam pene naturam iterum quodammodo renasci: illud est quod naturas exhilarat, quod eo tempore Oceanus comprimit fluctus, tempestates sedat; navarchi leges admittit, & liberum navigio transitum præbet. Nobis autem (pergit Chrystost.) jucundum est jejuniorum ver: quod tunc non undarum sed cogitationum & concupiscentiarum carnis fluctus ac turbines mitigantur, & coronæ nobis non florum sed spiritualium gratiarum parantur. Sic enim scriptum est: *ut ornamentum gratiæ accipias coronam, Eccli. 32.* Quia igitur nobis quietum & tranquillitatis tempus advenit, etiam nos deducamus in mare doctrinæ navigium, & dicendi vela pandamus; si tamen tranquillus & tutus est aurium vestrarum portus, in quo verbi Dei navis absque metu naufragio collocetur. Ex quibus sancti illius viri plane aureis verbis, colligo luculentam gaudii occasionem esse mihi, videte vos advenisse ad spirituale animæ ver: Nam quemadmodum naturali & consueto tempestatum vere, universa orbis facies mutatur, exiitque tanquam lugubri veste, ut hilaritatis toga mille distincta floribus tegatur, cœlam amœnius apparet, sol luminosior, clarior luna, stellæ splendidiores, aër odoramentis perfusus, mare æquè cœruleum complanatumque ac cœlum, terra sexcentis picta coloribus, arbores animantesque denuo revocantur ad vitam,

natu

natura omnis in bonum & integrum statum restituta; sic eo sanctæ Quadragesimæ tempore uniuersa renouatur Ecclesia, merita reuertunt, virtus reflorescit, ad homines reuertitur sanctitas: Quid dicam? sicut ver pulcherrima est uniuersæ facies, ita Quadragesimam longe optimam esse anni tempestiuitatem. Chrylost. homil. 1. in Genes. Hæ enim feriæ sunt, ubi animarum salus, ubi pax, & concordia est, ubi omnis huius vitæ apparatus abigitur: ubi clamor & tumultus, & coquorum discursus, & pecudum mactationes è medio tolluntur, quies verò omnis & tranquillitas, & charitas, & gaudium, & pax, & unitas, & innumera bona pro illis in usu sunt. Et S. Basil. homil. 1. de Ieiunio. Nullum animal deplorat mortem; nusquam sanguis, nusquam sententia ab inexorabili ventre aduersus animantia pronuntiata: cessat machæra coquorum, mensa contenta est sponte nascentibus: Sabbathum Judæis erat traditum, *ut quiescat* (inquit) *umentum tuum, & famulus tuus.* Sit Ieiunium famulis requies à perpetuis laboribus, qui tibi per totum annum interuiunt: dato respirationem coquo tuo, da orium mensarum apparitori, quiescat manus prociatoris, sit aliquando respiratio variorum belliariorum ac cupediarum architecto, conquiescat tandem ipsa domus ab infinitis tumultibus, à fumo, à nidore, ab his qui sursum, & deorsum cursitant, ac ventri velut imperiosæ dominæ ministrant. Hinc Chrylost. homil. 2. in Gen. comparat Quadragesimam civitati bene moratæ, & compositæ matronæ.

3. Tempus aduenit pœnitentiæ & satisfactionis, nam rectè, dixit Tertull. lib. de Ieiuniis cap. 7. Semper inedia mœroris se-

quela est, sicut lætitiæ accessio faginæ. Basil. homil. 1. de Ieiunio. Pœnitentia sine Ieiunio otiosa & infrugifera est. Itaque mihi venit in mentem dicere cum Apostolo 2. Cor. 7. *Nunc gaudeo, non quia contristati estis, sed quia contristati estis ad pœnitentiam.* Nunc ego Angelorum tripudio gaudeo, non jam super uno peccatore pœnitentiam agente, sed super innumeris pœnitentibus: Quam enim mihi iucundum est videre superbam humiliatum, ebriosum sitire, gulosum esurire, luxuriosum continere, vagum quiescere, & in omnibus fere mutatos mores: sed hinc etiam existit communis omnibus lætitiæ seges, quod nunc sit pœnitentiæ tempus: Nam tantum abest ut hæc vox horrorem incutere debeat, ut nihil mitius, nihil blandius auribus nostris insonare possit. Vis videre? Cur Christi prædicatio vocata est Evangelium, nisi ab optimo nuncio? quis autem ille bonus nuncius nisi promissio reconciliationis, & prædicatio pœnitentiæ? cum enim audis adesse pœnitentiæ tempus, idem est ac si audires propitiationem adesse peccatorum, neque enim ulla sit remissio peccatorum sine pœnitentia: Ita scriptura, ut indicet Esau non esse receptum, ita loquitur. *Et non inuenit pœnitentiæ locum, etiamsi cum lacrymis requisisset eam:* Veniat in mentem insignis illius lætitiæ qua Judæi olim defundebantur adueniente anno Jupitæ: quo quisque damna præterita reparabat, & redibat ad suam possessionem, uti scribitur Læuitici 25. *Numerabis tibi septem, hebdomadas annorum, id est, septus septies, qui simul faciunt annos 49. & clanges buccina mense septimo, decima die mēsis, propitiationis tēpore in uniuersa terra vestra, sanctificabisq; annū quinquagesimū, & vocabis remissionem cunctis habitato-*

ribus terra tua, ipse enim est iubilus; Revertetur homo ad possessionem suam, & unusquisque redeat ad familiam pristinam: quia iubilus est & quinquagesimus annus. Eodem modo indictio Quadragesimæ est indictio Jubilæi & remissionis: Nemini enim Deus poenitentiam inspirat, nisi cui veniam dare intendit. Novæ igitur fiunt tabulæ, vetera debita sciuntur, vetus chyrographum cruci affigitur, & modica solutione jejunii ingentia nomina dissolvuntur, quod non fit æternâ siti & fame.

4. Ne longius abeam, & diutius dissiulem, tempus est jejunii. Quod cum dico, bonorum omnium fontem nomino, vel, ut cum D. Chrysoft. homil. 1. in Genes. loquar bonorum omnium matrem, & pudicitia aliarumque virtutum omnium magistræ: enim verò (Inquit) sicut crapula humano generi innumerorum malorum causa est, & adductrix, ita etiam jejunium ventrisque neglectus omnium nobis bonorum semper causa fuit. Ac ne putes id gratis dictum fuisse,

Probatur 1. Quia hoc omnium primo mandato Deus hominem statim ab initio conditionis præmunivit. Ex omni ligno Paradisi comede: de ligno autem scientia boni, & maline comedas: nam dicere, inquit Chrysoftomus homilia 1. in Genes. Hoc comede, hoc ne comedas, Jejunii figura erat. Vel, ut ait Tertulianus lib. de Jejun. cap. 9. Exceptio eduliorum quorundam portionale jejunium est: Itaque Basil. or. 1. de jejun. Jejunium non recens inventum est, sed pretiosus thesaurus, à majoribus repositus & traditus: quidquid vetustate præcellit, idem venerabile est: reverere igitur civium canitiem: Tam vetus est, ut simul cum homine condito cæperit: In paradiso

præscriptum est: primum illud præceptum accepit Adam, ne de ligno scientiæ boni, & mali ederet: hoc autem verbum, Non edetis, Jejunii & abstinentiæ lex est, &c. Quin & ipsa quondam in Paradiso vita jejunii simulacrum est, non ob id modo, quod homo Angelorum vita vivens, dum paucissimis contentus est, similitudinem cum illis assequitur, verum etiam quod quæcumque post hominum cogitatio commenta est, ea nondum erant excogitata in Paradiso degentibus: nondum vini potatio, nondum pecudum mactatio, non alia quæcumque perturbant mentem humanam. Hoc autem jejunii mandatum idcirco dedit Deus initio, quoniam (inquit Chrysoft.) Hoc remedio ad animæ salutem nullum haberet opus: quod quia non servavit Adamus, salutem, ait Tertullianus, cap. 3. gulâ vendidit: manducavit denique & perit, salvus alioquin, si uni arbutulæ jejunare maluisset. Hinc Deus in omni lege hominibus semper aliquod indixit jejunium. In primordio enim, si Tertulliano credimus cap. 3. herbidum solummodo, & arboreum homini pabulum addixit: permitta fere omnia Noë: prohibitus tamen esus sanguinis. Deinde populo per leges astricto, plurima ademit quasi immunda: quò (inquit) facilius aliquando jejunia toleraret homo, perpetuâ in quibusdam abstinentiâ usus.

Probatur 2. Quia gulam omnium malorum fontem, ut loquitur Chrysoft. extinguit: Nam ex gulâ lapsus totius naturæ, ingressus mortis in mundum, destructio Sodomæ: ait enim Ezechiel. cap. 16. Ecce hæc fuit iniquitas Sodoma, superbia, saturitas panis, & abundantia &c. Origo idololatriæ in populo Israël, juxta illud, Exo 32. & sedit populus

populus manducare, bibere, & surrexerunt ludere. Causa rebellionis in Deum & oblivionis ejusdem Deuteronom. 32. *Incrassatus est dilectus, & recalcitravit, incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem suum, & recessit à Deo salutari suo*: Causa fuit reprobationis Esau, Chrysof. homil. 7. de Jejunio. Utinam Esau jejunasset, & non vendidisset primogenita: sed cibo minor factus, naturæ privilegium pro lentibus vendidit. Gulam autem jejunium extinguit: propterea idem gulam appellat morbum, Quadragesimam autem, animarum nostrarum remedium: Et Tertull. c. 7. de Jejun. ita loquitur: Teneo igitur à primordiis homicidam gulam, tormentis atque suppliciis inedia puniendam: etiamsi Deus nulla jeunia præcipisset, ostendens tamen unde sit occisus Adam, mihi reliquerat intelligenda remedia offensæ, qui offensam demonstrarat: quæ verba supra dictis omnibus applicare possunt.

Probatur 3. Ea est hujus sæculi corruptela, ut libido omnia teneat ac depopuletur, unde ferè qui libidinem extinxerit, communissimum malum sustulerit: Id vero maxime efficit abstinencia atque jejunium: nam ut ait Tertull. lib. de Jejun. cap. 1. Monstrum haberetur libido sine gulâ, spectata corpus, & una regio est; denique pro dispositione membrorum, ordo vitiorum: Nam appendices ejus, scilicet gulæ (Cap. 17.) lascivia atque luxuria, Basil. homil. 1. de Jejunio. An ignoras quod perinde atque in acie hinc atque hinc instructâ ad conflictum, qui alteri parti fert suppetias, facit ut altera vincatur, ita qui carni sese adjungit, expugnat spiritum, & qui stat à spiritu, carnem in servitutem redigit, hæc enim sibi invicem adverlantur, proinde si

cupis mentem reddere validam, fac carnem domes jejunio: Unde Apostolus: *Cum infirmor, tunc potens sum*. Rationem hujus successus indicat S. Chrysof. homil. 72. ad populum Antioch. Quia cibus lascivit caro, & fit petulans, propterea (inquit) ciborum jejunium susceptum est, ut carnis imperium coërceat, & equum nobis facilem reddat.

4. Probatur. Quia jejunium generale est bonorum omnium instrumentum, & opportunum ad omnia. Veteris legis radix (ait Chrysof. homil. 1. de Jejun.) à ieiunio capit, nam Moyse post 40. dierum jejunium legis tabulas accepit, quas deinde visâ populi intemperantiâ perfregit, absurdum esse censens, inquit idem Homil. 1. in Genes. ebrium, & prævaricatorem populum leges à Domino conditas accipere. Sed iterum ieiunat Moyse, (inquit serm. 1. de Jejunio) qui non peccarat, & ignoscitur peccatoribus peccatum, aliaque dantur tabulæ: diceres ieiunium esse totius legis observationem: per gulæ vero intemperantiâ leges omnes perfringi: Audi Basil. homil. 1. de jejunio. In summo monte ieiunium, legem impetravit: In imo vero montis luxus, & ingluvies ad idololatriam dementavit; sedit enim populus ut ederet ac biberet, & surrexit ad ludendum. Quod famulus 40. dies ieiunus assidue versans cum Deo, deprecansque confecerat, id unica temulentia reddidit irritum infrugiferumque: Nam tabulas quas ieiunium impetrarat, conscriptas digito Dei, ebrietas comminuit, dum propheta iudicat indignum, si populus ebrius legem acciperet à Deo. Pergamus ulterius: Tot dierum ieiunium, ait Chrysof. homil. 1. in Genes. & magnus Elias egit, & fugata mor-
tis

istyrannide, & curru igneo in cœlum rap-
 ptus, etiam in hanc usque diem, mortem
 non est expertus: Idem, post ieiunium, &
 speluncæ latebras, familiari Dei congressu
 exceptus est. *Quid hic agis Elia?* Tertull.
 cap. 7. Multo amicitior ista vox, quam *Adam*
ubi es? ista enim pasto homini minabatur,
 illa ieiunio blandiebatur. Hoc ieiunio (in-
 quit) Chrysof. & Ninivitæ usi sententiam
 Domini revocarunt, efficientes ut tami-
 nenta, quam homines, illud susciperent,
 atque ita ad elementiam Dominum uni-
 versorum provocarent: hoc ieiunium Ter-
 tull. de ieiun. cap. 12. appellat Niniviticum
 iustitium. Vir quoque desideriorum, per-
 acto multorum dierum ieiunio admiran-
 dam illam visionem nactus est, & leonum
 furorem compefcuit, & in ovium mansue-
 tudinem vertit, non naturam commutans,
 sed feritate manente, appetitum mutatum
 cohibens, itaque à ieiunante ieiunium di-
 dicerunt, & Daniele non attigerunt.
 Neque enim, ut ait Basil. homil. 1. de Iei-
 unio, Leones dentes in illum impingere va-
 luerunt, perinde quasi è lapide, aut ferro,
 aut aliâ quâpiam rigidiore materiâ con-
 cretus fuisset adeo, quemadmodum tinctu-
 râ ferrum indurescit, ieiunium pii viri cor-
 pus duraverat, ac leonibus insuperabile red-
 diderat: neque enim adversus sanctum os ap-
 peruerunt. Anna sterilis (ait Tertull. cap. 7.)
 impetravit facile à Deo, inanem cibo ven-
 trem filio impleri, & quidem Sameas Pro-
 pheta, sic enim Tertullianus eum vocat ho-
 minem Dei, qui, uti dicitur 3. Reg. cap. 13.
 prophetavit exitum Idololatriæ à Rege Iero-
 boam introductæ, per manum Regis arefa-
 ctam, & statim restitutam; post altare divi-
 tum, post recusatam cibum regium, ob ira-

peratum ipsi à Deo ieiunium, ne in impio-
 rum terra cibum sumeret, cum ab eментito
 propheta deceptus. cibum sumpisset, secun-
 dum verbum Dei ibidem factum super men-
 sam, paterno sepulchro privatus est: in via
 enim à Leone occisus est, intacta asina
 qua vectus fuerat, neque occisi corpore de-
 vorato: ut enim prophetam Leo interemit
 (ait Chrysof. serm. 1. de Ieiunio) ita usus est
 pro delitiis ieiunio, abstinens à devoratio-
 ne eius, qui non obedierat. Et videre licebat il-
 lic triplicia miracula. Jacebat propheta de-
 clarans inobedientiam: astabat asina, neque
 leonis naturam timens, neque recedens, ne-
 que aliquid à Leone patiens, ut clarum esset,
 non propter explendum ventrem, accessisse
 leonem, sed quia ieiunium non servarat ille,
 cui præceptum erat. An non Judith iei-
 unio Holophernem devicit? Anon Judæo-
 rum adversarium Mardocheus? Ezechias ex-
 ercitus Senacherib? Tres pueri Caldæo-
 rum fornacem? In limine Evangelii, ut cum
 Tertull. loquar, Anna Prophetis, filia Pha-
 nuëlis ieiuniorum merito Christum agnos-
 cere meruit, ac multa de eo prædicare? Jo-
 annes Baptista neque bibens, neque mandu-
 cans, Angelus habitus est? Sed ut verbis
 Chrysofomi utar. Quid circa servos alteri-
 us versor? Etenim possemus & aliis plurimos
 commemorare, & inveteri, & in novo Te-
 stamento per ieiunium probatos. Verum
 operæpretium est, ut ad communem do-
 minum veniamus. Nam ut ait Tertul. cap.
 8. lib. de Ieiun. Ipse Dominus baptisma
 suum, & in suo, omnium ieiuniis dedica-
 vit. Præstituit exinde ieiuniis legem, sine
 tristitia transigendis: cui enim ille, quod
 salutare? docuit etiam adversus diriora
 da-

dæmonia jejunii præliandum, Quid enim mirum si eadem operatione, spiritus iniquus educitur, quæ sanctus inducitur. Ex quibus satis intelligis jejunium esse idoneum in manu Dei instrumentum, quo nobis bona omnia conferat. Eodem quoque modo, & nos ad omnia uti possumus. Quid familiarius oratione? ad illam necessarius est alacris, & à terra subnexus animus; utrumque præstat jejunium: Audi Chrysof. Homil. 1. in Genes. jejunium, animæ nostræ alimentum est, ut sicut corporalis iste cibus impinguat corpus, ita & jejunium animam habiliorem efficit, & valentior, leves ei pennas producit, ut in sublime feratur, & quemadmodum leviores naves, maria velocius transeunt, contra multis oneribus gravatæ submerguntur, unde in tempestate exonerandæ sunt; Ita jejunium quidem levior rediens mentem efficit, ut facilius huius vitæ pelagus transmittat. Eodem sensu dixit Tertull. cap. 6. aptiorem esse animum divinis rebus tractandis in Virgine adhuc familiarivâ: rationem subdit. Quotusquisque enim meminerit religionis, occupatis memoriæ locis, impeditis sapientiæ membris; nemo ita ut decet, ita ut par est, ita ut utile est, recordabitur Dei in eo tempore quo ipsum sibi hominem excidere solemne est. Omnem disciplinam, victus aut occidit, aut vulnerat: è contra jejunium ex Chryf. homil. 1. de Jejun. Angelorum imitatio est, contemptus præsentium, schola precum, alimonia animæ, frænum oris. Et mitigat concupiscentias, sciunt qui jejunant; & mitigat voluptates, sciunt qui tentantur; mollit futorem, compescit iram, sedat fluctus naturæ; excitat rationem, claram facit animam, allevat carnem, fugat fœdas intem-

perantias nocturnas, liberat ab ebrietate, &c. Quæ omnia orationem plurimum juvant.

Jam quid difficilius, quid excelsius Martyrio? illud autem leve efficit jejunium, & nos ad illud præparat, 1. enim discimus ferre inedia. 2. materiam subducimus tormentis: Audi Tertull. cap. 12. carcer edificendus, fames ac sitis exercendæ, & tam inediæ, quam anxii victus tolerantia usurpanda, ut in carcerem talis introëat Christianus, qualis inde prodisset, non pœnam illic passurus, sed disciplinam, nec sæculi tormenta, sed sua officia, eoque fidentior processurus ad certamen è custodiâ, abusus nihil habens carnis, sic ut nec habeant tormenta materiam, cum solâ & aridâ sit cute loricatorus, & contra ungulas corneus, præmissio iam sanguinis succo, tanquam animæ impedimentis, properante iam & ipsâ quæ iam sæpè jejunans mortem de proximo norit. Denique tum ad præterita, tum ad præsentia, tum ad futura sese extendit jejunii utilitas. Unde Chrysof. serm. 1. de jejunio ita hortatur. Jeiuna quia peccasti: jeiuna ut non pecces: jeiuna ut accipias, jeiuna ut & permaneant quæ accepisti. Atque ut intelligas hæc bona omnibus esse communia, ita loquitur Homil. 2. in Genes. Jejunium est animarum nostrarum tranquillitas, senum decor, adolescentum pædagogus, continentium Magister: quod omnem ætatem & senium, quasi diademate quodam ornat. Nusquam hodie tumultus, vel clamor, vel carnum coctiones, vel coquorum discursus, sed omnia illa abierunt: & imitatur hæc civitas honestam quandam continentem, & sobriam matrem familias. An non igitur mihi magna lætitiæ occasio oborta est, cum jejunii tempus ad-

esse sciam, ex quo in nos quasi è fonte, tot bona proficiscuntur.

5. Causa est, Quod sit bonorum operum tempestivitas, omnium virtutum exercendarum pietatis, orationis, modestiæ, temperantiæ, mansuetudinis, mortificationis & aliarum. Num. 1. ut dixit S. Chrysof. homil. 72. ad pop. Antioch. Jeunantem decet esse correptum, mitem, humilem, presentis vitæ gloriam despicientem; sicut cibos aspernatus est, sic & inanem gloriam floccipendat, oportet: alioquin ut ait Nyssen. orat. 1. de pauper. aman. Quid confert ieiunium corporis, nisi mens pura mundaque sit? Nihil enim profit currum validum, ac strenuis quadrigis instructum esse, si auriga insaniat. Nulla erit benè fabricatæ navis utilitas, si ebrius sit ipse gubernator. Ieiunium virtutis fundamentum est: quemadmodum autem navium carinæ, & fundamenta domus, licet ingentia subicias, inutilia vanaque sunt, nisi reliquas item partes peritè & scienter exædificaveris, sic istius abstinentiæ nullum erit emolumentum, nisi aliæ iustitiæ partes accesserint.

2. Quia tempus est actionum misericordiæ, consolari affictos, ægrotos, detentos in carcere, largius eleemosynas distribuere. Hinc enim ex parte jejunamus, ut plus habeamus quod tribuamus: Nō enim ait Chrysof. serm. 1. de Jeunio: negotiatio jeiunium est, ut lucrum faciamus non edendo, sed ut quod manducaturus eras, pauper pro te comedat, fiatque tibi duplex bonum, tum quod jeunas, tum quod alius non esurit. Idem eleganter expressit Gregor. Nyss. orat. 1. de Paup. amanda. Quod ventri subtrahis, tribue esurienti, exæquet omnia justus Dei timor, duas inter se con-

trarias affectiones, tuam videlicet, satietatem, & fratris famem, modestâ continentiam tempera atque moderare, sic enim faciunt & medici: alios exinaniant, alios replent ut accessione, decessioneque uniuscuiusque sanitas conservetur.

3. Quia id ita fieri nemo insolitum putat, quoniam tempus id exigit: immò contrarium in admiratione est, & in aliquo scandalo: quæ res non levis est momenti: sublatum enim est benè agendi maximum atque difficillimum impedimentum; quid vulgus dicet, quid ab hominibus dicetur, quod plurimos solet retinere.

6. Causa est. Quòd sit tempus concionum, verbique divini, quod quidem efficit, ut Quadragesimam plura æstimem eo ipso, quam ratione jeiunii: hoc enim unicum ferè remedium iam nobis relictum est, in tam corruptis, & profligatis moribus, quo si Deus nos privaret, nobiscum peius ageretur quam si pane corporeo nos privaret, juxta illud Prophetæ Amos cap. 8. *Et ecce dies veniunt dicit Dominus, & emittam famem in terram, non famem panis, neque sitim aqua, sed audire verbi Domini. Et commovebuntur à mari usque ad mare, & ab Aquilone usque ad orientem, circumibunt quærentes verbum Domini, & non invenient. In illa die deficient Virgines pulchra, & adolescentæ in siti:* Quia ex B. Hieronymo, quando doctrina non fuerit in Ecclesiis, necesse est, perire pudicitiam, castitatem mori, omnes obire virtutes quia non comederunt Verbum Domini: unde ferè in Quadragesimâ omnia instaurantur in melius, verbo Dei peccatores percellente: Quam multi auditis concionibus, à peccatis discesserunt, illisq; inveteratis quam multi iniurias condonarunt, vanitatem sæculi agnoverunt, alii vero

diver-

diversis moribus à Deo percussis sunt? unde illi graviter sese opponunt gratia Dei, qui Conciones deserunt, aut non adeunt, cum Deus ordinario illo utatur instrumento, ut multa nobis persuadeat.

7. Causa est. Quia hoc unico tempore Christiani esse Christiani videntur; cum parùm admodum alio tempore Christianum inter atque Ethnicum quoad mores intersit. Per Quadragesimam ille præ se fert rerum omnium contemptionem, modestiam, temperantiam, mansuetudinem, misericordiam, condonationem injuriarum, abstinentiam à pravis operibus, cinerem in capite, in humeris cilicium, austeriorem victum jejunium, orationem, eleemosynam, crebritatem confessionis melius quàm alias peracta, sacram communionem cum apparatu multo, continentiam in matrimonio, temperationem à vitiis; amotionem ludi, risus, choreæ, comestationis & convivii, mortificationem, absolutissimam cum Crucifixo similitudinem in demissione animi, humilitate, mansuetudine, abdicatione, patientiâ, toleratione, cruciatibus, flagellis: in sici, aceto, felle, in cruciatione manuum, ad licentiam actionum arcendam, pedum, ad abstinendum cursitatione, seu evagatione per plateas & domos, in offensis patienter ferendis, in tæurnitate ad contemptum, atq; in illustriorum & heroicarum virtutû exercitatione.

Ecce, Auditores, præcipuas lætitiæ meæ causas & gaudii, quo afficior in hocce Quadragesimæ adventu. In aliud tempus refero dicenda quæ in eodem mihi tristitiæ argumenta occurrunt. Satis est mihi nunc indicasse vobis causas, quæ vos incitent ad hoc jejunii curriculum non agrè iacundum, quandoquidem tantum emo-

lument vobis importat, quod scilicet arduum vobis & laboriosum videtur.

Cogitate 1. quàm multi pauperes ubi-vis gentium adacti sint necessitate conditionis suæ ad jejunium longè arctius per totum vitæ tempus tenendum. Obedientiâ & submissione animi, præstate partem eorum quæ ipsi coacti faciunt, sed quo in pignore, quonam præmio? Vos autem pro cælo æternâque gloriâ.

2. Attendite, ad recuperandam corporis valetudinem vos ultrò toleraturos esse in ediam ab medici præscriptione, si vos diætæ operosiori astringeret, ubi laboratis febre, vobis vino interdici, cibisque gustu jucundissimis privari patimini. Quàm multi sunt, qui ad curandam hydropisina portionem omni plerisque dies abstinent, rebusq; siccis tantummodò vescuntur, quamvis intolerandâ siti vexentur? Et jejunium vobis etiamnum intolerabile videbitur, tametsi animæ vestræ sanitatem continet, vobisque thesaurus meritorum existit. An non igitur est corpus animo præferre, mæti carnem, tempus æternitati?

Puratote tertio, quod ait Tertullianus lib. de Jciu. cap. 16. sed nec apud inferos jejunii admonitio cessavit, ubi in divite quædam convivium cruciantur, in paupere vero jejunia recreantur, habentia præceptores Moysen & Prophetas. Basil. homil. 1. de Jejun. Terreat te divitis exemplû, quem vita in deliciis acta tradidit incendio: non enim ob crimen iniustitiæ, sed ob vitæ molliem exustus est in camino ardente; proinde ut hec iscediû extingamus aquâ opus est: & vide ne qui nunc aquâ respuit, in posterû exemplo divitis illius, stillâ aquæ cõcupiscas. Exinde vos judicatore, an expediat magis eximere vos à jejun. in hacce vita cû divite

helluone, ac in alterâ famē æternâ sustinere, sitimq; rabiosam in flammis, & inferorū ardoribus; aut abstinere vos cum modico labore per dies aliquot, & convivari cum Abrahamo, in sinu gloriæ molliter recubantes, quandiu æternitas durabit. Præsertim cum sancta omnis Scriptura, Lex, Propheta, Evangelium & Apostoli ieiunium commendent, damnentque convivia quæ superflua sunt.

Ad postremum assumite cogitationem S. Chrysostr. homil. i. de ieiun. labor quidem nobis est in ieiunando: at nondum pro Iesu crucifixi sumus. Quare ieiunium pro cruce est: Maiora ipse tulit: parva nos reddimus. Crucifixus est propter te, & sitit & bibit acetum cum felle. In fame educatio magnum ieiunium est. Si ieiunium nobis acerbum est atque instar crucis, agnoscamus quàm graviora pro nobis pertulerit Christus, in cruce, ubi potio quæ ipsi porrecta est aceti & fellis, cruciatum illius adauxit. Enutriit se ad famem, quodnam maius ieiunium velis? At nondum tu quantum id fecisti? quid egisti unquam ieiunando, quod æquivaleret felli quod pro te gustavit. Et stas in labore, id incom-

modi laboriosè sustines, Dei sermonem audis non sine incommodo: nondum pendisti in Cruce: longè simè abes ab eo, quod tibi faciendum restaret, nempe ut penderes in cruce, distentus esses in ea, clavisque transfixus. Ne sis ingratus erga Iesum.

Reticere volo mille causas, quas habes ieiunandi: urgeo vos acrius, & convincere pervelim solo grati animi incitamento. Fierine potest, ut intuentes Regem vestrum, Servatorem vestrum, Deumque vestrum, acerbitate tanta se pro vestra salute tractantem, vos ipsi molliter tractare possitis, & delicias, mensarūque lautitiam lectari, ut cum audieritis ieiunasse illum pro vobis, recusetis id pro ipso efficere? Ne plora, quòd ieiunas, sed plora quòd non semper ieiunas. Qui non compatitur Iesu, ignorat Iesum. Qui repellit ieiunium, ignorat crucem. Quæ ut non est mala, ita tu eam malam non suspiceris. Nolite illam respuere, quandoquidem semper eam sequitur glorificatio, quam in altera vita expectare debetis in cælo, quòd nos perducatur Pater, Filius, & Spiritus Sanctus Amen.

FERIA QVARTA,
CINERUM,
CONCIO SECUNDA,
DE IEIVNIO.

Cum jeunatis nolite fieri sicut Hypocrita tristes:
Matth. 6.

UM Sermonem alterum de Jeunio apud vos habiturus sum, id facere melius non possum quam utendo verbis quibus utitur Sanctus Basilius Magnus, inchoans secundam de Jeunio Homiliam, quæ sumpsit ex capite 40. Isaia, iuxta versionem Septuaginta. *Exhortamini Sacerdotes populum, loquimini ad aures Ierusalem.* In quibus verbis rectè Sanctus Doctor advertit, eam esse vim orationis, ut studiosis possit impetum intendere, & ignavis ac segnibus excitare promptitudinem: hanc ob causam (inquit) *Duces, cum milites in acie statuunt, exhortatoriis orationibus ante conflictum uti solent, tantamque vim habet ea exhortatio, ut compluribus, etiam mortis contemptum frequenter afferat. Similiter qui athletis exercendis, puerisque ad eiusmodi*

certamina instituendis præfecti sunt; si quando in stadiis certaturos producant, hortandi gratia, multa differunt de tolerandis necessariò laboribus, deque coronis, adeoque multis persuadent, ut dum victoriæ gloriam ambiunt, corpora sua contemnant. Proinde mihi quoque, qui Christi milites ad prælium cum invisibilibus hostibus gerendum in aciem digero, athletasque pietatis, ad iustitiæ coronas, per temperantiam instruo, opus est oratione exhortatoria. Quid verò dicam? Militibus atque athletic copiosior cibus necessarius est, ut firmiores atque obefiores habeant lacertos: contra verò quibus non est colluctatio adversus cernem & sanguinem, sed adversus spirituales nequitias, hos oportet per sobrietatem, atque ieiunium ad certamen exerceri. Nam ut ait Sanctus Basilius, quemadmodum oleum oblinat athletam, ita ieiunium robur addit

ei, qui se ad pietatem exercet. Itaque quantum subtraxeris carni, tanto reddes animam habitudine spiritali nitidiorē. Quid quod ut idem asserit, nihil audent Dæmones contra ieiunium: unde Tentator non accessit ad Christum, nisi cum esuriit, & solvaturus ieiunium videretur. Et Angeli custodes diligentius adsunt iis qui ieiunio purgatam habent animam: immo (inquit) in singulis Ecclesiis Angeli describunt, ac recensent ieiunantium capita. Quid quod in tanto ieiunantium numero turpe est non ieiunare. Neque enim, ut ait S. Basil ulla terra est ubi non sit auditum ieiunii editum. Sed quoniam quæ in eam rem à nobis heri dicta sunt, integra adhuc, ut spero, in animis vestris perseverant, plura dicere supersedeo, ut communi omnium voto cœleste auxilium per Virginem deposcamus. AVE MARIA.

VIDEOR mihi vos intueri planè aliter affectos ac heri, ad audiendum Dei verbum, ad eò initium ieiunii mitigavit animos vestros, præparavitque ad excipiendam Evangelii limentem, ita ut alteram hanc Concionem exordiri possim iisdem verbis, quibus Sanctus Ch. ylostomus usus est inchoans secundam Homiliam in Genesim, quam ingressu in Quadragesimam, explicandam suscepit; Vestros ego hodie amabiles intuens vultus, ingenti voluptate impleor, quia video vestram spiritualem hanc Congregationem, tam compositis ornatuq; moribus hinc adesse, & immodico audiendi eloquia divina desiderio flagrare, contemptisque carnalibus epulis, ad spirituale convivium contendere, & re ipsa probare dictum Domini, quod dicit: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei, vidistis*

dilecti ex ipsis præludiis, ieiunii virtutem propriam & potentiam, idcirco & ipse maiori hodie alacritate quàm antea sermonem aggredior.

Verumtamen convenienter iis, quæ vobis hesternâ die dicebam, incertus dubito, an hoc Quadragesimæ adventu lætandum mihi sit, aut dolendum, debeamque totum mœrori me dedere. Heri vobis loquendo explicui præcipuas quæ inerant mihi gaudendi causas ineunte Quadragesimæ, quarum recens adhuc recordatio animis vestris inhæret, ita ut minimè necesse sit easdem refricare dicendo. Reliquum est; ut vobis edisseram causas doloris, & tristitiæ quas mihi subiicit idem Quadragesimæ ingressus.

I. Ratio est. Quia cum in Quadragesima multa spectari possint, præcipuè tamen ieiunium quadraginta dierum, quod Christiani observant ad Christi Domini imitationem qui 40. dies integros ieiunavit, atque id eò ut offerant Deo dierum omnium decimas: est enim uti observavit S. Greg. Quadragesima, decima pars anni. Atqui altero illud maxima ex parte à Christianis non observari. Ut autem id ostendatur ac probetur.

Nota I. Quid per tale ieiunium præcipiatur, nimirum quorundam ciborum abstinencia, tam secundum qualitatem quam secundum quantitatem: Item modus ieiunii, quoad unam comestionem, eamque secundum certam horam, idque spatio 40. dierum: ita tamen, & singulis diebus Dominicis solvatur ieiunium, ratione plurium comestionum, non verò in ciborum qualitate.

Dixi I. Præcipi quorundam ciborum abstinentiam, hoc est privationem supra com-

communem temperantiae rationem. Ad-
didi ciborum, ut excluderem potum, &
medicamenta, circa quae nulla peculiatis
praecipitur abstinentia, quia non ordinan-
tur ad nutritionem: licet enim vi-
num nutriat, quia tamen potius ordina-
tur ad sedandam sitim & ad digestionem,
propterea non prohibetur potus: manet
tamen obligatio ad servandam sobrieta-
tem, quae etiam hoc tempore turpius viola-
tur. Certè in Ecclesia Orientali etiam vini
usus interdicebatur: sed cum in Ecclesia
Occidentali permittatur, regula potus ex
temperantia peti potest: unde qui extra
prandium potat ieiunium servat, quia ad
ciborum digestionem potius ordinatur
potus, quam ad nutritionem: uscula verò
quae ad nutritionem fumuntur, omnino
prohibentur.

Dixi 2. Praecipui abstinentiam ciborum,
& secundum qualitatem, & secundum
quantitatem: Quia enim Ecclesia inren-
dit per ieiunium corpus castigare & con-
cupiscentiam coercere, non tamen nota-
biliter ledere, ideo quasdam statuit leges
ieiunii. Igitur quoad qualitatem attinet. 1.
Prohibetur usus carniùm 2. Usus ovorum.
3. Usus lacticianorum: illud tamen terti-
um, secundum usum, & commodita-
tem locorum: nam vulgò hinc solus caseus;
prohibetur, lac autem, & butyrum per-
mittuntur, & aliquando permissus casus
alibi verò omnia lacticia prohibentur:
sed ubique locorum consuetudo saltem
annorum decem spatio confirmata, obser-
vanda est. Atque hæc abstinentia spectans
qualitatem ciborum, ita est de essentia iei-
unii, ut qui non potest eam servare, vel
circa eam dispensationem habet, intelligo
de carnibus, dispensationem etiam habere

intelligatur circa cætera quae ad ieiunium
pertinent. Sublata enim in unaquaque re,
essentia, aut parte essentiali, tolluntur cæ-
tera quae ad essentiam pertinent, & ita in
ieiunio contingit.

Quoad quantitatem attinet, nolo qui-
dem certam mensuram definire, nam per-
tinet ad temperantiam, sed significo unam
tantum comestionem esse permissam, ac
ieiunium requirere abstinentiam à pluri-
bus comestionibus, ita enim passim om-
nes intelligunt ieiunii Ecclesiastici essen-
tiam. Unde die Dominico nemo creditur
ieiunare ob duas comestiones: Itaque in
die ieiunii qui secundam adhibet comesti-
onem, in ea peccat mortaliter, quia tunc
primò violat ieiunium: Si verò alias post
secundam adhibeat, non peccat quidem
mortaliter, quia iam violatum est ieiuni-
um, probabiliter tamen peccat venialiter:
quia magis ac magis recedit à fine ieiunii,
nimirum à corporis maceratione.

Non tamen prohibetur refectionucula
vespertina, quam primò necessitas ob
somnia, atque ne potus noceret, deinde
verò consuetudo, etiam si necessitas abes-
set, licitam fecit: In ea porò soli cibi adhi-
bendi sunt qui passim in cœnulis apponi
solent, quales solent esse fructus, herbae,
bellaria, & cibi leviores. Non verò qui ra-
tionem habent ferculorum, atque adhi-
bentur ad magis alendam & sustentandam
naturam: In iis tamen omnibus præcipuè
habenda est ratio consuetudinis, quae
certè invaluit, ut alia ad prandium, alia
ad cœnulam, de qua loquimur, adhibean-
tur.

Quoad eius quantitatem attinet, diffi-
cile est eam definire, Aliqui enim eam
de-

definiunt quatuor, alii quinque, alii sex un-
ciis ad summum : sed personarum diver-
sitas hanc regulam perversam efficit. Illud
in universum probabilius dici potest, unū-
quemque sumere posse quartam aut quin-
tam suæ refectionis ordinariæ partem. Ra-
tio est, quia talis pars in aliis rebus, pro
modica haberi solet, ut in omissione Mis-
sæ, vel horarum canonicarum plerique
consent. Licet tamen pro ratione temporis
aliquando maiorem sumere, quando favet
consuetudo, ut in Vigilia Nativitatis Do-
mini, & similibus.

Dixi 3. Illam unicam comestionem cer-
ta hora fieri debere. Ratio est, quia ieiu-
nium requirit certam inedia prorogatio-
nem, quæ nulla esset nisi certa hora nota-
retur principalis comestionis, idque patet
ex consuetudine recepta, atque interpre-
tatione Ecclesiæ. Certè apud Iudæos iei-
unium usque ad vesperam protrahaba-
tur, & initio mos ille in Ecclesia observa-
batur, uti discimus ex scriptis Sanctorum
Patrum. Postea tamen in horam nonam,
quæ est tertia hora post meridiem reiecta
est maior comestio, itque mos vigeat
tempore Sancti Thomæ Aquinatis, uti ipse
docet: Postea vero ad horam sextam dela-
psum est, hoc est ad meridiem, quæ nunc
est Ecclesiæ consuetudo, quæ à nobis ob-
servanda est, ita ut meridies sit hora co-
mestionis, non positivè, ita ut non possit
differri usque ad vesperam, aut ad horam
tertiam, sed negativè ita ut saltem meri-
dies notabiliter non præveniatur.

Potio hæc hora non sumi debet astro-
logicè aut præcisè aut præcisè, sed morali
modo, ac sufficit si finis prandii sit circa
meridiem: Non tamen notabiliter ante-
vertere oportet, nisi legitima de causa, vel

cum dispensatione Superioris. Hinc patet
non licere mane sumere refectionem, ac
deinde sub vesperam cœnare: nam vio-
laretur intentio ieiunii: si quis tamen non
cogitato id fecisset, aut si in aliquo esset
dispensatum: si posset vesperam expecta-
re, id facere teneretur, atque hoc modo
ieiunare: alioquin in meridie potest aliquis
refectionem sumere, & cœnam differ-
re in vesperam, si certam habeat causam,
ut si dormire aliter non posset, vel id pos-
cerent negotia. Quod si dubia esset causa,
id posset habita dispensatione: quod si id
faceret nulla causa, peccaret tantum ve-
nialiter, quia ieiunium quoad essentia-
lia observat. Non autem quoad certas cir-
cumstantias, ad essentiam non necessarias.

Dixi 4. Totos quadraginta dies, inci-
piendo nimirum à Feria quarta Cinerum,
usque ad Sabbathum ante diem Paschæ
inclusivè, qui omnes dies sunt 46. ex qui-
bus sunt quadraginta ieiunii pleni: sex autè
dies Dominici, sunt ieiunii non pleni, quia
scilicet in illis tantum servatur abstinencia
à cibis secundum qualitatem, quod Ter-
tullianus appellat portionale ieiunium. Id
verò probatur ex consuetudine Ecclesiæ
Romanæ, quæ legem fecit. Olim ante
tempora Gregorii Magni incipiebat Qua-
dragesima à Dominica prima Quadage-
simæ, ac desinebat in Cœnam Domini,
quæ est Feria quinta maioris hebdomadæ.
In Ecclesia Mediolanensi incipit tantum
à Dominica prima: è contrariò verò in Ec-
clesia Greca, à Dominica Sexagesimæ.
Ubique verò servanda est locorum con-
suetudo, quæ vim habet legis. Cur autem
non ieiunetur Dominicis diebus, præter
honorem diei Resurrectioni sacrum, præ-
claram causam affert Sanctus Chyso-
stomus

mus Homil. 11. in Genes. Nam uti in viis publicis (inquit) sunt stationes, & diverticula, in quibus fessi viatores & respirant, & quiescunt, ut alacrius postea iter suum conficiant, & si ut in mari litora sunt, & portus, ut in eos è jactatione navigantes se recipiant, & expectent donec ventorum imperus conquiescant, & inde iterum navigare incipiant: ita & nunc his, qui in hac Quadragesimâ, jeunij cursum susceperunt, quasi stationes, & diverticula, & litora, & portus, per duos hebdomadæ dies, Dominus quietem largitus est, ut corpori aliquantulum jeunij labores remittantur, & animum refocillent jeunantes, & exactis duobus illis diebus, in pulchro excepto itinere pergant.

[Nota 2. Quibus jeunium Quadragesimale impositum est, nempe omnibus Christianis ratione utentibus, cuiuscunque sint dignitatis, & perfectionis, nisi rationabili causa excusentur. Omnes dixi ex Canone 88. Apostolorum, omnes includente. Itaque Sanctus Basilus oratione secunda de jeunio, ait per totum terrarum orbem undique denuntari jeunij præceptum. Nec ulla est (ait) insula, nec ulla terra continens, non civitas, non gens ulla, non extremus mundi angulus, ubi non sit auditum jeunij Edictum: Quin & exercitus, & viatores, & nauta, & negotiatores, omnes pariter audiunt Edictum, & summo gaudio excipiunt. Ne quis igitur semet excludat à numero jeunantium, in quo omne hominum genus, omnis ætas, omnes dignitatum formæ censentur. Unde consequenter singulos adhortatur ad jeunium, quasi omnibus conveniens. Dives esse ne jeunium affeceris contumelia: afficies autem si graveris illud ad mensæ tuæ con-

fortium admittere: Et contra qui pauper est, ne subsannatione ac simulatione utatur erga jeunium, cum illud iam totum habeat, & domus & vitæ socium. Porro mulieribus quàm est naturale respirare, est conveniens jeunium: Pueri veluti plantæ lætiores, aqua jeunii irrigantur: Senibus levem reddit laborem iam olim contracta cum jeunio familiaritas: si quidem labores quibus diutino usu assueveris, minùs offendunt, si inciderint in exercitatum: iam viatoribus expeditus itineris comes est jeunium.

Dixi autem 1. Ratione utentes teneri ad jeunium. Nam neque amentes, neque pueri tenentur ad jeunium, aut totale aut parziale, quoniam præcepti sunt incapaces, itaque eiusmodi vesci possunt carnibus.

Dixi 2. Omnes teneri nisi rationabili excusa excusentur. Porro omnes causæ ad quatuor capita revocantur, ad impotentiam, necessitatem, pietatem, dispensationem. Impotentiam verò, vel ratione ætatis, vel ratione aliarum conditionum: Ratione ætatis, minores tertio septenario completo excusantur, & maiores nono septenario, vel circiter, quales sunt sexagenarii, & septuagenarii. Primi quidem quia sunt in statu augmenti, atque indigent frequenti cibo, secundi autem, propter senectutem, quæ tunc incipit, est autem senectus morbus quidam incurabilis, & opus habet modica, & crebra refectio: nisi certò & evidenter constaret, aliquem ita esse robustum, ut probabilis sit eum non legendum jeunia: Cum autem robur est dubium & ætas certa, non est expectandum ut robur deficiat, tunc enim irreparabilis est defectus vel saltem periculosus: Quia vero mulieres citius senescunt propterea à 55 anno excu-

fari posse videntur. Alias conditiones revoco: 1. Ad infirmos ac debiles, quod indigeant, crebriori, & modica refectio: immo etiam qualitate ciborum, ut ovis, ac carne: & si necessitas sit certa, non opus est dispensatione, melius tamen foret, eam petere: si sit incerta, adhibendum Medici iudicium: si certam dixerit, nulla erit necessaria dispensatio: si verò adhuc sit incertum, opus erit dispensatione. 2. Ad mulieres prægnantes, ac nutriendas parvulos lacte suo, indigent enim cibo pleniore, atque appetunt quædam vehementer, quibus non sine damno aut periculo privantur. 3. Ad pauperes & mendicos, quia non possunt habere prandium completum, nec suo tempore.

Secunda causa est necessitas, vel propria in anima & corpore, vel familiaris, vel decentiæ status, vel functionis officii: vel ad vitandum magnum damnum, & acquiritendum magnum lucrum: quia non est intentio Ecclesiæ, ut per jeiunium homo amittat aliquod bonum præstantius, aut inde grave quis damnum patiatur: & ita artifices qui operibus suis defatigantur, non tenentur ad jeiunium: ac propterea eos excusavit Eugenius IV, in quadam sua declaratione: itaque hoc titulo multi excusantur, etiam illis diebus quibus non laborant propter laborem præcedentem, aut futurum. Idem dico de labore animi, si defatigationem afferat, quia dummodò non pariatur secum jeiunii usum, parum refert qualis sit labor animi, vel corporis. Non tamen hoc titulo excusantur qui difficulter jeiunant, nisi etiam id noceat sanitati. Qui verò dubitant, tenentur ad experientiam: si experientia discant jeiunium nocere sanitati, ad jeiunium non obligantur.

Quòd si adhuc dubitent, petant dispensationem: Quòd si aliqui non possunt totam Quadragesimam jeiunare, sed partem possunt, verbi gratia, bis aut ter in hebdomada, sic jeiunare tenentur.

Tertia causa est pietas. Quicumque enim melioribus operibus vacare non possunt cum jeiunio, ab illo excusantur, quia non est intentio Ecclesiæ per jeiunium maiora bona impedire, sed potius ad bonum promoveri. Itaque excusantur vacantes operibus misericordiæ, tam spiritualibus quam corporalibus si jeiunio impediuntur. Item uxor ut viret rixam mariti: Item peregrinantes pedibus, nisi id fiat in fraudem jeiunii.

Quarta causa est dispensatio. Nam ordinarii Prælati, & Parochi excusare possunt à jeiunio, immò etiam à ciborum abstinentia, si causa iusta adfuerit: quod si ea causa iusta, fuerit certa, nulla opus erit dispensatione: si autem dubia fuerit, ad eundem sunt viri docti, si dicant, causam esse sufficientem, nulla opus erit dispensatione: si dubia remaneat, aut talis iudicetur, ad eundem est Superior qui poterit dispensare. Hinc fit ut Superiores non debeant hoc totum remittere petentium conscientiæ, sed absolute dispensare debent, nam dispensando causam dubiam faciunt iustam. Nec est necesse commutare jeiunium in alia opera pia, cum causa est legitima. Qui tamen mentiretur, & falsam causam obtenderet, non esset cum eo dispensatum, quia Prælati non intendit ita dispensare: Immo neque potest nisi sit aliqua causa: Excipio Summum Pontificem, qui potest etiam absque ulla causa sufficienter dispensare à jeiunio, quia eius autoritas est supra hoc præceptum.

Ceterum uti in ieiunio Ecclesiastico tria reperiuntur, est enim ens morale ex pluribus rebus conflatum; nempe ex differentia ciborum, ex unica comestione, & ex inedia, hoc est ex reiectione illius comestionis in horam certam: Hinc fit ut cum aliquo in uno fuerit dispensatum, non sequatur ut in reliquis fuerit dispensatum, nisi cum sequenti ordine. Nimirum, ut cum quo dispensatur ut carnes manducer, à toto ieiunio dispensetur: Si tantum ut ova, & lacticia, non præcisè à reliquis dispensetur: Cum quo verò de hora dispensatur, non sequatur ut de reliquis: Cum quo verò de unica comestione, dispensetur etiam circa horam comestionis, nam tantum obligabitur ad portionale ieiunium.

Ex dictis apparet paucos admodum esse qui ieiunium Quadragesimale observent. Etenim quàm multi sunt qui per summam impudèciam circa ciborum qualitatem peccant, & qui carnibus vescuntur: quod factum isto sæculo, quam aliis, gravius est: Nam licet alio tempore id fuerit peccare adversus temperantiam, atque obedientiam, iam ea res facta est materia religionis, ex quo Hæretici nostri hanc Ecclesiæ ceremoniam insectati sunt; unde professio fidei Catholica id iam deposcit. Mitto dicere scandalum quod inferunt, propter quod tamen evitandum dixerat Apost. 1. Cor. 8. *Si esca scandalizet fratrem meum, non manducabo carnem in æternum, ne fratrem meum scandalizem.* Unde non parum commoveor adversus multos Catholicos qui in ea re multum favent Hæreticis: Quare quibus ex dispensatione licet, ob causam legitimam carnibus vesci, id occultè facere debent, ut vitent scandalum: Quod si necessitas cogat, ut id palàm

faciant, dicere tenentur eam se habere facultatem ex dispensatione ob causam legitimam. 2. Quàm multi sunt qui non ieiunant, licet ieiunare teneantur nec ullà re impediuntur. Nam aut pluries in die comedunt, aut in refecturacula excedunt, ac verè cœnant, Ne eos satis excusat dispensatio, quam fraude, & mendacio sæpissime extorquent. Quid dicam sæpe causam excusantem cessare, ut & paucos admodum vim obligationis ieiunii æstimare?

Unde verò hic observantiæ defectus proveniat, accipe. 1. Quidem, Quia non satis scitur, quâ autoritate ieiunium Quadragesimale præceptum sit, nimirum partim divino, partim Canonico, atque Ecclesiastico iure: Dixi partim divino, tum quia in Scriptura sæpe fit mentio ieiunii in genere, licet non horum, vel illorum dierum: quæ res relicta est Apostolis, & Ecclesiæ d. finienda: Unde S. Augustinus epistola 86 ad Casulanum. Ego in Evangelicis, & Apostolicis litteris, totoque Instrumento, quod appellatur Testamentum Novum, animo id revolvens video præceptum esse ieiunium: quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini, vel Apostolorum, non invenio definitum. Tum quia numerus 40. dierum Christi Domini exemplo sacratus est: Unde S. Hieronymus Comment in Isaiam cap. 58, quadraginta diebus Dominus ieiunavit, ut nobis solemnes ieiuniorum dies relinqueret. Et Petrus Chrysologus serm. 11. Quod 40. diebus ieiunamus, non humana inventio, sed autoritas divina est, quod passim SS. Patres affirmant. Dixi etiam partim Canonico, & Apostolico iure. Nam Apostolicam Cõstitutionem refert Clemens Romanus

lib. 5. quæ hodie per omnes Ecclesias Catholicas custoditur, quam iisdem verbis refert S. Joannes Damasc. in lib. de Jeuniis. Recitat quoque S. Anastasius Patriarcha Antiochenus ante mille annos in libro, cui titulus *ad 70.* Et S. Chrysoft. in homilia de Jeunio primæ Paschæ, ut omnes intelligant non esse novum inventum. Unde Basil. in homil. 1. de Jeun. (ut iam diximus Superiori concione,) ait; Jeunium non recens inventum est, sed pretiosus thesaurus à maioribus repositus, ac traditus: quidquid verustate præcellit, idem venerabile est. Reverere igitur ieiunii canticum. Confirmatur hoc totum ex doctrina S. Thomæ 2. 2. quæst. 147. artic. 3. ubi docet ieiunium esse sub præcepto naturali, non ut pœnale est, sed ut utile est ad aliquem finem. Et quia hominum multitudo hoc remedio, ut plurimum indiget, idè oportuit ut Ecclesia tempus, & modum determinaret, quæ ab omnibus observarentur: non ponens sub præcepto, id quod simpliciter est supererogationis, sed quasi in speciali determinans, id quod est necessarium in communi: uti Principes sæculares determinant præcepta legalia, iuris naturalis determinativa, quæ pertinent ad communem utilitatem in rebus temporalibus. Pergit verò in articulo 4. Et quoniam statuta communia ita proponuntur, ut multitudini conveniant, idè omnes obligant; quia legislator id tantum attendit quod communiter est, & in pluribus contingit: Siquid tamen in aliquo ex speciali causa sit, quod observantiæ præcepti repugnet, non censetur Legislator obligare, vel in eo casu. In quo tamen adhibenda est discretio, nam si causa sit evidens, potest homo non observare, præsertim

consuetudine interveniente, etsi non sit facilis recursus ad Superiorem: si autem causa fuerit dubia, oportet ad Superiorem recurrere, qui habet potestatem in talibus dispensandi: quo factò, exemptio est à lege ieiunii.

2. Hæc inobservantia provenit ex libertate nimia, & ex contemptu Ecclesiasticorum præceptorum, qui ferè oritur ex nimia consuetudine cum hæreticis: uti enim hæc libertas hæresim peperit, ita vicissim hæresis hanc libertatem & contemptum; unde fit ut passim multi Catholici Hæreticorum voces usurpent: Hæretici autem tria maxime carpunt in Quadragesima, Primò distinctionem ciborum quasi quidam cibi naturæ essent mali, quod aperte Apostolus condemnat: Secundò, certum ieiunii tempus, quod aiunt esse Judæorum proprium. Tertio, quòd eiusmodi ieiunia indicantur sub præcepto, in quo dicunt esse animarum laqueum, & iugum, atque servitutem veteris legis. Sed quoad primum attinet, rectè ostendunt, si dum carnis usum tutantur, homines esse carnales, neque doctrinam Catholicam intelligere: neque enim dicimus immundas esse carnes, & alium quemcumque cibum, ex sua natura, uti Manichæi dixerunt, neque ab eis abstinemus per superstitionem, seu, uti loquitur Apostolus, in religione Angelorum: quem locum interpretans Terrullianus libro 5. contra Marcionem, aliquos (inquit) taxat, qui ex visionibus Angelorum dicebant à cibis abstinendum esse: unde Clemens Alexandrinus libro 3. Stromatum. Curæ est magis à vino, & esu carnis, & Venere abstinere colentibus Angelos, & Dæmones: Sed dicimus illicitum esse carnes comedere in Quadragesima, quia

quæ prohibita. Non igitur per se sunt immunda carnes, alioquin nunquam liceret comedere, sed dicimus esum carnis fieri illicitum prohibitione: potro ex legitima causa prohiberi, uti initio prohibuit Deus, ac postea Noëmo concessit: & à Tertulliano appellatur portionale ieiunium. Potuit Joannes Baptista non tantum esum carnis sibi permittere, sed etiam panis, & aliorum ciborum; quod tamen non fecit, sed tantum sibi permisit mel sylvestre, & locustas, quæ genus herbæ erant, si Magno Athanasio credimus; quod probat authoritatè Scripturæ, cum ait David: *Excussus sum sicut locusta.* Et Ecclesiastes: *Florabit amygdalus & pinguescet locusta, & dissipabitur capparitis.* Ut enim amygdalus (ait Athanasius) non est caro, & capparitis herba est; ita locusta quæ crescit in campo, & prato: Joannes enim (inquit) si panem non comedebat, multo minus carnem: mel autem (ait) ἀκύνθινον βρώμα erat, id est, cibus Monachorum. Potuit & Daniel ciborum qualitatem sibi distinguere: unde ait: *Et panem desiderabilem non comedi.* Potuit etiam Apostolus vinum modicum permittere Timotheo; propter stomachi debilitatem. Cur igitur non poterit Ecclesia cibos aliquos ad tempus interdiceret? Quæposito, non licebit eos comedere, non propter ipsas carnes, quasi malæ sint, sed propter inobedientiam legis: sicut Clémens Romanus ait in lib. 3: Const. Apostolorum, Viduas nubere post promissionem castitatis, sceleratum esse, non propter contigium (inquit) sed propter mendacium: falsum autem est Apostolum id condemnare, ut patet ex capite tertio Epistolæ ad Collossenses, & ex prima ad Timotheum cap. 4: ubi tantum damnat abstin-

tuam ciborum, quasi malæ essent naturæ, vel quæ fiat ad superstitionem, seu cultum Angelorum; alioqui enim ipse aperte docet, non omnia quæ licent, expedire, nec edificare: unde negat se carnes in æternum manducaturum, si inde frater infirmus scandalizetur: Hinc graviter hæredicos percellimus, quod carnes manducant, cum nos scandalizent. Quod si scientiam suam venditent, illis opponam quod ait Apostolus 1. Corinthi. 8. *Et peribit infirmus in tua scientia frater, propter quem Christus mortuus est:* Audiant quid dicat idem Apostolus ad Rom. 14. *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est, &c.* Non est enim regnum Dei esca & potus, &c. *Noli propter escam destruere opus Dei: omnia quidem sunt munda, sed malum est homini qui per offendiculum manducat: Bonum est non manducare carnem & non bibere vinum, neque in quo frater tuus offenditur, aut scandalizatur, aut infirmatur.* Quid enim ad hæc dicturi sunt hæretici, & cum reformationem essent allaturi, an aliam prorsus religionem afferre intenderunt, an abusus reformare? Si primum, cur multa nobiscum communia retinent: si reformare, ostendant quis in ea re abusus fuerit: Nam quod nobis obiciunt de superstitione, aut de distinctione ciborum, quasi malæ sint, hoc falsum est.

Verum cur minimè securi sunt auctorem suum Calvinum, qui libro 4. Institutionis suæ cap. 10. §. 22. postquam dixit, lege divinæ scandalum vetari, addit quæ sequuntur. Quemadmodum si qui Ecclesiis nondum bene constitutis præsunt fideles Pastores, omnibus suis edicant, donec imbecilles quibuscum vivunt, adoleseant, ne palam die Veneris carnibus vescantur, aut feriis in publico laborent: Hæc enim

tametsi, sepositâ superstitione, indifferen-
tia per se sint: ubi tamen accedit fratrum
offensio, sine delicto admitti nequeunt.
Sic autem sunt tempora, ut spectaculum
hoc in finis fratribus proponere non pos-
sint fideles, quin eorum conscientias gra-
vissimè vulnerent.

Quod 2. verò attinet: Non eadem tem-
pora observamus quæ Judæi, sed propria
Christianis, quorum rationem dedimus ex
Sanctis Patribus: repeto quæ diximus ex
Basilio, hoc jeiunium ita esse solemne, ut
nemo ubi vis gentium ignorare illud pos-
sit.

Ad 3. Respondeo rectè Apostolorum
monuisse ad Galat. 5. *Vos in libertatem vocati
estis, fratres, tantum ne libertatem in occasio-
nem dedis carnis.* Nam etiam si liberi sumus
eâ libertate quâ Christus nos donavit, quis
tamen dubitet Ecclesiam potuisse jeiuni-
um indicere, præsertim cum totum Evan-
gelium, uti dixi, jeiunium præcipiat: Eccle-
sia verò tantum definierit tempus ac mo-
dum, potestate sibi à Christo data, quæ
tanta est, ut *qui Ecclesiam non audierit, sit tibi
tanquam Ethnicus ac Publicanus.* Certè Saül
potuit toti populo jeiunium indicere, ac
filium Jonathan, legis ignoratæ violato-
rem ad mortem deposcere. Potuit Esther
& Mardochæus jeiunium certum in annos
consequentes Judæis imponere, quod
mortis periculum evasissent: Cur ergò
Apostoli & Ecclesia jeiunium præcipere
non potuerint, quorum fuit ordinare super
testamentum eius?

3. Hæc inobservantia provenit ex pru-
dentia carnis, quam Apostolus dixit esse
mortem, & inimicam Deo, qua usus Dæ-
mon jeiunii vim atque rigorem, quantum
potuit, debilitavit. In initio enim vix panis

concedebatur: postea verò solus panis &
aqua: tum adhibita legumina, & fructus;
tandem unum, tum pisces: denique tan-
tum prohibita caro, & lactinia, nunc au-
tem apud nos sola ova & caseus, idque tan-
tum in Quadragesima, Quid autem pru-
dentia carnis prætendit, audiamus.

1. Vires debilitari. Ita sanè; sed illud in-
tendit Ecclesia, non ut necessaria affligan-
tur, sed ut corpus maceretur, ut inde ani-
mus convalescat: nam ut præclare docet
Basilus Homil. 2. de jeiunio: Scis quòd
caro concupiscit adversus spiritum, & spi-
ritus adversus carnem. Itaque cum hæc sibi
invicem adversentur, subtrahamus carni
voluptatem, augeamus animæ robur, ut
per jeiunium collectis viribus, ad superan-
das concupiscentias coronis abstinentiæ
repositis cingamur, quod certè verissimum
est, & patet experientiam.

2. Bonum vegetumque corporis ha-
bitum imminui. Sed audi Tertullianum li-
bro de jeiunio cap. 17. *Macies non displicet
nobis, neque enim ad pondus nobis
carnem tribuit, sicut nec spiritum ad men-
suram: facilius, si fortè, per angustam salu-
tis januam, introibit caro exilior, citius re-
suscitabitur caro levior, diutius in sepultu-
ra durabit caro aridior.*

3. Jeiunio sanitatem corrumpi, ac vitam
decurrari. Melius diceretur voluptatem ac
vitia; nam quoad sanitatem attinet, nihil
illam magis affert, nihil tutius conservat,
jeiunio: immò maxima morborum pars à
cibus: audi Basilium Homil. 2. de jeiunio,
Excipite malè valentes, sanitatis matrem:
qui bona estis habitudine, excipite bonæ
habitudinis custodem. Interroga Medi-
cos, ac dicent tibi, nihil esse periculosius

habitudine corporis extremè bona: itaque qui artis sunt peritissimi, per ieiunium detrahunt redundantia, ne vis naturæ, pondere corpulentia fracta succumbat; studiosè quidam per inedia detrahebis supervacuis, locum faciunt virtuti nutritiva, ad novam alteram alituram, ac de integro faciendum corporis incrementum. Idem hom. 1. docet neminem ob ieiunium, aut vini abstinenciam ægrotasse. Nemo (inquit) per aquæ potum in crapulam incidit, nulli caput unquam doluit aqua gravatum: Nullus eguit alienis pedibus cum aquæ potu familiaritatem habens, nullum sui pedes destituerunt: nulla manus factæ sunt inutiles quæ aquâ rigantur. Nam concoctionis vitium, quod viventes in deliciis necessariò comitatur, acres morbos gignit in hominum corporibus. Quid dicam, quod optima habitudo periculosa est, nisi succurrat ieiunium; si quidem, ait ibid. Basil. habitudo corporis extremè bona, sensim mutatur, & in diversum recedit, nimirum succumbente nostra, nec valente corpulentia pondus sustinere.

At vires (inquis) defunt ad ieiunium? at non defunt ad epulas. Tu quotidie epulari potes, & vires tibi deesse dicis ad ieiunium. Primò vide ne mentiaris dum vires excusas: Neque enim (ait Basil.) mihi istas excusationes proferis, sed iuxta proverbium, scienti loqueris, nimirum Deo, quem nihil fugit: Deinde, ut te verbis eiusdem Basilii perstringam. Age, dic mihi, ieiunare non potes, & potes expleri edulibus; potes conficere corpus escarum pondere? at qui infirmis non variam ciborum copiam, sed inedia, & abstinenciam à Medicis solere præscribi scio: qui sit igitur, ut cum ista possis, illa te non posse causeris? utrum ventri

facilius est tenui victu transmittere noctem an copia ciborum gravatum iacere? immò ne iacere quidem, sed crebrò huc verti ditentum ac gementem? nisi fortè simul diciturus es illud, quod naucleri facilius servant navim sarcinis onustam, quàm eam quæ ad cursum expedita est ac levis: Nam oneris magnitudine gravatam: quamvis exiguus fluctus adoriens demergit, contra quæ modicis sarcinis temperata est, facile suffert undarum impetum, eò quod nulla res impediat eam quo minus fluctu in altum surgentem superet, eundem ad modum & hominum corpora, assiduâ explectione degravata facile à morbis demerguntur: cæterum quæ facili levique utuntur alimonia, non modò malum quod à morbo imminente expectabatur, veluti tempestatis assultum effugunt, verùm etiam præsentem iam ægritudinem veluti turbinem quandam exorientem discutunt. Videlicet, iuxta tuam sententiam laboriosius erit quiescere, quam currere: & otiosum esse, quam luctari; si quidem iudicas congruentius esse infimos delitiis expleri, quam parvo tenuique utriusque victu: Nam naturæ vis quæ dispensat alimoniã animantium corporibus, temperatum, ac parcum victum facile concoquit, & in corporis quod alitur substantiam vertit. At eadem ubi sumptuosos variosque cibos complexa est, nec deinde ad conficiendam eduliorum portionem, pares vires habet, diversa gignit morborum genera.

Quod vero neque vitam immittat ieiunium, probant exempla veterum anachoretarum, qui ieiunio utentes ad extremam senectutem pervenere, & perpetuè usi sunt, sanitate. Itaque Ecclesiastici 37° Propter crapulam multi obierunt, qui autem

abstineat est, addicit vitam. Noli itaque, ait
 B. fil. imitati Evæ inobedientiam: Noli
 rursus serpentem adhibere in consilium,
 qui tuendæ carnis prætextu, ut cibum ca-
 pias, suadet: Sed nimirum hæc dicuntur
 ad excusandas excusationes in peccatis:
 Certè si sanitatis causa Medicus tibi ieiun-
 ium præciperet, tu obedires, & difficilio-
 ra patereris: Hæc tibi à Deo & ab Ecclesiâ
 præcipiuntur, & tamen non servantur:
 Nonne anima plus est quam esca, & corpus plus
 quam vestimentum: Sed minus tibi est in
 æternum salvari, quam paucorum dierum
 sanitas; & bona temporis tibi potiora sunt
 bonis æternitatis: ubi mens, ubi animus,
 ubi sensus, ubi prudentia? clamat Christus.
*Quid enim prodest homini si universum mundum
 lucretur, anima vero sua detrimentum patiatur,
 aut quam dabit homo commutationem pro ani-
 ma sua?* Vide quàm tuum iudicium contra-
 rium sit iudicio Christi: sed audi quid sub-
 iiciat Matth. 16. *Filius enim hominis venturus
 est in gloria Patris sui, cum angelis suis & tunc
 reddet unicuique secundum opera eius.* Nos re-

vocat ad iudicium extremum ubi futura
 est vera rerum æstimatio, nam ut dicitur
 Eccles. 3. *Tempus omnis rei tunc erit.* Quàm di-
 versos sensus tunc habebis, quàm viliis caro
 tibi videbitur, quàm ieiunia tibi videbun-
 tur facilia: quàm te pudebit ut prophanum
 Esau vili esca vendidisse primogenitâ tua:
 sed sicut ille non invenit pœnitentiæ locum,
 quamquàm cum lachrymis inquisisset eam. Hebr.
 12. ita inutiles tunc erunt lachrymæ tuæ, in-
 utilis pœnitentiâ: Et tunc reddet unicuique se-
 cundum opera eius: Nam si ieiunaveris, epu-
 laberis cum Abrahamo in sinu gloriæ, si
 non ieiunaveris quæres cum epulone di-
 vite aquæ guttam quæ tibi denegabitur
 sicut aiebam in superiori sermone. Utrum-
 que compara, famem Lazari, & famem ac-
 sitim divitis, illa in tempore est, hæc in
 æternitate: item epulas Lazari, & epulas
 divitis huius in hæc vita, illius in alterâ, ubi
 est æterna felicitas, ad quam nos de-
 ducat, qui est benedictus
 Deus in sæcula
 Amen.

FERIA QUARTA CINERVM,
CONCIO TERTIA,
DE IEIUNIO.

Cum jejunatis nolite fieri sicut Hypocrita tristes.
Matth. 6.

DIXIMUS in primâ Con-
cione ex Chrysoft. ieiunium
Quadragesimale esse spiritale animarum
ver, & fidissimam tran-
quillitatem animorum:
hodie cum eodem illud
possum adicere, quod dixit homil 2. in
Genesin: quia igitur nobis quietum, &
tranquillitatis tempus advenit, etiam nos
deducamus in mare doctrinæ navigium,
& dicendi vela solvamus, si tamen tran-
quillus & tutus est aurium vestrarum por-
tus, in quo verbi Dei navis, absque metu
nafragii collocetur: aderit ut spero stella
maris, Virgo beata, ad quam recurro, &
nobis statum Spiritus sancti impetrabit.

AVE MARIA.

MEMINERITIS, Auditores, dis-
ceptationis & causæ, quam subieci
iudiciis vestris in sanctæ Quadragesimæ
ingressu, nempe utrum hoc tempore læ-

tandum mihi esse aut dolendum. Eximen-
dum ne me à luctu & lacrymis, aut me ad-
dicendum tristitiæ, animique afflictioni.
Priori die vobis attuli præcipuas gaudii
mei causas ineunte Quadragesimâ, die po-
steriori cœpi exponere causas doloris mei.
Ac primò, quòd, cum in Quadragesimâ res
multæ sint, præcipuâque in iis ieiunium
existat, experientiâ videmus illud non ob-
servari ob magnâ Christianorum parte.

Secunda itaque doloris mei, ratione
Quadragesimæ, causa est, quod non tan-
tum pauci sint qui Quadragesimam obser-
vent quia ieiunium non servatur, sed quod
ex iis qui ieiunant, pauci admodum sint,
qui ex Quadragesimâ, & ex suo ieiunio
multum proficiant, quod ex multis causis
contingit, ut clarè ostendam si mihi audi-
entiam præbeatis.

Et primò quidem, ut ab optimis inci-
piam; Nonne illud planè miserum est
quod optimi quique hoc tempus solum si-

D bi defi-

bi definiant pœnitentiæ, existimantes hoc quidem tempore sibi abstinendum esse, ac temperandum: reliquo verò tempore omnia sibi esse permilla: non valentibus (inquit S. Chrysof. homil. 62. ad popul. Antiochen. Quadrageſima diebus, in omni tempore patrata, abluere; nam si gehenna non sufficit, cum sit sempiterna; multò minus hoc breve tempus: nec enim validam exhibemus pœnitentiam sed infirmam: Et certè cum pœna sit productior quàm culpa; ne ut ait S. Augustinus, si cum culpâ finiretur & pœna, levis culpa esse putaretur, longè maiorem pœnam de nobis sumere oporteret. Quid sunt igitur 40. dies pœnitentiæ, ad reliquos rotius anni, quos ferme in Dei offensâ consumimus? etiam si verò pœnam culpæ æquaremus, quàm exigua esset nostra pœnitentia? iis præsertim hominibus, quibus non satis esset tota vita ad eluenda præterita.

Secundò, Quia cum Christiani illud tantummodò tempus sibi reseruent ad agendam pœnitentiam; illud tamen tempus planè illis est indifferens, unde nullâ in moribus mutatio nulla in vestibus, nulla in temperantiâ, nulla in conversatione, nulla in negotiis, nulla in precibus, nulla in operibus. Gaudebat olim S. Chrysof. homil. 2. in Genes. quod illo tempore omnia videret pacata, ac mensam Imperatoris non differre à mensâ pauperis. Nusquam, aiebat, hodie tumultus, vel clamor, vel carni-um coctiones, vel coquorum discursus, omnia illa abierunt, & imitatur hæc Civitas honestam quandam, continentem, & sobriam matrem familias. & Basil. homil. 2. de Jeiunio. Observa mihi vultuum discrimen, tùm eorum qui hodie sub vesperam conspiciuntur, tùm eorum qui cras appa-

rebunt. Hodie tument rubore suffusi, sudore tenui roantes, oculi humentes, præcipites, atque ob nebulam intus è stomacho exhalatam, exactè cernendi facultate privati: crastino verò die videbis eodè vultus compositos, graves, colore naturali recepto, toto habitu præsentem animum præ se ferentes omnibus sensibus integris, ut pote quorum naturalibus actionibus nulla intus causa tenebras offundit. Certè olim apud maiores nostros, cultus vestium deponebatur: Non tulit S. Ludovicus, ne in liberis quidem suis, ut totam Quadragesimam flores gestarent: ac ipse multos annos toto illo tempore cilicium non deposuit. Sed uti nunc vivimus, nulla plane mutatio nec in lexu, nec in expensis, &c. Exodi 33. *Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi: deposuerunt ergo filii Israël ornatum suum à monte Horeb.*

3. Quia ante jeiunium, ea perpetrantur peccata, quibus eluendis totum Quadragesimale tempus non sufficiat: vide quid superfit reliquæ vitæ eluendæ? Et verò maxima planè infamia est, ea committere, quæ deinde lugeas. Rom. 6. *Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.* Nonne melius esset non jeiunare si per intemperantiam i-tur ad jeiunium? an non sufficiunt præteritæ vitæ excessus, atque delicta, quæ vix totam plangas Quadragesimam, ut nova peccata committas? præsertim cum tanta perpetrarentur peccata, & tam debilis sit pœnitentia. Quæ vero ista est per intemperantiam ad temperantiam via? per ebrietatem ad sobrietatem? Audi Basil. homil. 1. de Jeiun. Noli per largiorem vini portionem te ad aquæ potum præparare: ne te ad jeiunii mysteria introducat ebrietas, non est.

est per temulentiam aditus ad jeunium; quemadmodum nec ad justitiam iter est per fraudationem: nec ad sobrietatem per lasciviam, nec ut summatim dicam per malitiam ad virtutem. Aliud ostium est ad jeunium: ebrietas ad lasciviam inducit, ad jeunium frugalitas. Athleta ante certamen exercetur. Jeunator ad jeunandum temperantiam preparatur: Ne velut ulciscens jeunii dies, nec veluti fucum facturus legis auctori, in hos quinque dies, crapula thesaurum reponito: stultè si quidem facis, si corpus conficis, nec tamen solatium esuritioni admoves. Ista infida penus est cella, in pertusum dolium infundis, sit enim ut vinum perfluat ad suam, recurrens viam, peccatum verò maneat in dolio. Hæc Basilus. Sed acrius etiam homil. 2. Improbum istud consilium est, prava cogitatio ita dicentium, quoniam nobis quinque dierum jeunium indictum est, hodie nos ipsos temulentiam obruamus. Nemo pudicam uxorem legitime ducturus, ante scorta, & concubinas inducit in ædes, neque enim coniux legitima paritur convictum contuberniumque domesticam stupro corruptarum: proinde ne cum expectatur jeunium, prius introducas ebrietatem, quæ est scortum publicum, quæ est impudentiæ mater, quæ risu gaudet, quæ insanit, quæ sordibus squallet temulentia: Neque enim jeunium, & precatio introibunt in animam temulentiam marcidam. Etenim si cras venias vinum redolens, idque cruditate corruptum, ad putrefactum, quomodo tibi crapulam pro jeunio sim imputaturus? neque enim illud cogita, quod merum tibi recens infusum non est, sed quod a vino purus non es, hoc reputa: In utro ordine te collocabo? inter ebrios, an inter jeun-

nantes? præterita vinolentia te sibi afferens, præsens inedia jeunium testificatur: anceps es, & velut controversum temulentia mancipium, nec illa abs te abstinebit manuum iniectionem, idque optimo iure, quippe quæ manifesta servitutis argumenta proferat, odorem vini velut in lagenam residentem. Hic protinus primus jeunii dies tibi reprobus fuerit, ob temulentia reliquias in te repositas: quorum autem primitia reiiciuntur, haud dubium quin in his quoque quod reliquum est sit reiiciendum. Ebrii regnum Dei non possidebunt. Si temulentus accedis ad jeunium quid utilitatis auferes? nam si te ebrietas excludit à regno cælorum, quis deinceps è jeunio fructus? an non vides, quod qui in edomandis equis qui ad certamina aluntur, peritissimi sunt, cum instat certaminis dies, eos inedia preparant. Tu contra studio temetipsum deprimis saturitate, ad eò ventris studio, bruta etiam animalia præcurris. Itaque rectè advertit Chrylost. homil. 1. in Genes. Per temperantiam, & tenuitatem victus fieri ad jeunium preparationem, non vero per gula dissolutionem. Nam si Medici (inquit) pharmaca dant, si volentes ut putridum & corruptum humorem expurgent, à corporali hac voluptate abstinere præcipiunt, ut ita pharmaci efficaciam desit obstaculum, & operari, suamque illa vim declarare possit: multò magis spirituale hoc remedium, hoc est utilitatem quæ ex jeunio est, suscepturis, tenuitate victus, nostram mentem expurgare, & leviolem reddere convenit, ne ebrietate demersa, infrugiferam, & inutilem utilitatem, quæ ex illo est, efficiat. Quin etiam id apud multos fuit in usu, ut, ante Quadragesimam, inciperent jeunare, exercitatio-

nis causâ: Ac refert S. Dorotheus in lib. Ieiuniorum, multos ad septem hebdomadas ieiunii, aliam ad idisse, ut se ad ieiunium Quadragesimæ præpararent, & velut ad labores ieiuniorum exercerent. Hinc iudicare debemus de more illo diabolico Bacchanaliorum, ex quo fit ut omnis Quadragesimæ fructus pereat, in quem ita præclare invehitur idem qui supra Basil. homil. 2. de Ieiunio sub finem. Quemadmodum (inquit) qui longinquam profectioem adornant, componunt sarcinas, & comætarum parant, ita nonnulli vacordes hodie aduersus quinque dierum ieiunium vino indulgent: Quis est usque adeo vesantis, ut priusquam bibere incipiat, ebriorum more deliret? an nescitis, quod venter depositum non seruat: Venter conciliator est pessimæ fidei, penu incultoditum, in quod cum multa reposueris, noxam quidem retinet, at non seruat deposita. Vide me tibi quoque si cras veneris cum ebrietate dicta sint ea, quæ sunt ex Isaia recitata. *Non istud ieiunium elegi, dicit Dominus.* Quid misces ea quæ misceri non possunt? quod confortium temulentiam cum ieiunio, quæ societas vinolentiam cum abstinentiam? quis consensus templo Dei cum Idolis? templum enim Dei sunt, in quibus habitat Spiritus Dei: contra, templum Idolorum sunt, qui per ebrietatem, vilem ac plebeiam admittunt intemperantiam. Hodiernus dies vestibulum est ieiunii, quod profecto qui in vestibulo prophanatur, indignus est qui ad sancta introeat. Nullus servus cupiens hero suo reconciliari, hostem illius patronum, ac reconciliatorem adhibet. Ebrietas inimica est Deo, ieiunium pœnitentiæ initium est: Itaque si cupis per confessionem reverti ad Deum, fugito temulentiam, ne magis abs te Deum alienet.

4. Quia priusquam veniat Quadragesima à multis timetur, perinde quasi supplicium esset, unde male ab illis excipitur, contra quam fieri oportuisset; quoniam enim legem habet ieiunii, propterea fere in odio esse solet: sed audi Chrysostr. homil. 1. in Genes. Quemadmodum castam quãdam & ingentiam sponsam ducturi, thalamis undique tapetibus ornatis, domoque tota purgatâ, & ingressu omnibus inhonestis ancillis interdicto, in cubiculum illam introducunt: pari modo vellem etiam vos purificata vestra mente, valeque delitiis, & voracitati dicto, matrem bonorum omnium, & pudicitiam, aliarumque virtutum omnium magistram, ieiunium, inquam, explicitis vestræ mentis finibus suscipere, ut & vos maiori fruamini voluptate, & illud congruam vobis suam medicinam conferat.

5. Quod cum venerit, observetur cum tristitia, quod est contra legem ieiunii. Tertull. lib. de Ieiun. cap. 8. Præstituit exinde ieiunio legem, sine tristitia ieiunandis: Cur enim triste, quod salutare? alludiditur ad Evangelicum præceptum Matth. 6. Quod pro themate accepimus. *Cum ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Tu autem cum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava:* Quæ verba sic exponit Basil. homil. 1. de Ieiun. Sic igitur animis affecti sumus, quemadmodum sumus edocti, ac dies instantes haudquaquam tristi animo, sed alacri affectu illos excipiamus, sicut decet sanctos. Nemo deiectionis mentis coronatur, nemo mœrens trophæum statuit, Noli tristis esse dum curaris, absurdum fuerit si ob cibos subtractos contristemur, ac non potius super animæ salute lætemur, sicque videamur plus tribuere voluptati ventris, quam curæ mentis, &c. *Unge caput tuum,*
& faciem tuam.

& faciem tuam lava; ad mysteria te vocat sermo Dei: qui alios ungebat, unctus est: qui lavabat, ablutus est: Verba præcepti fac ad interna membra accommodes: animam à peccatis ablac; unge caput unguento sancto, ut confortium habeas cum Christo, qui nomen habet ab unctione, atque ita demum accedito ad ieiunium. Et certè qui ieiunium cum tristitiâ excipit, nihil illi ieiunium proficit, itaque duplex damnum incurrit, & corporis, & spiritus: ac præterea sicut cibus non libenter sumptus, nauseam parit, ac non proficit, ita quoque ieiunium: quod animæ alimentum vocat Chrysost. Unge itaque caput tuam, lava ieiunaturus, non tantum ut dissimules ieiunium, sed multò etiam magis ut gaudium ostendas de ieiunio. Ad hæc ut intelligas ieiunium esse animæ prandium, atque convivium, ad quod te præpares unctione, & ablutione. Denique ut scias non minores esse in ieiunio, quàm in epulo delicias: ut enim ait Chrysost. homil. I. in Genes. Quanto externus homo noster corrumpitur, tanto internus innovatur: Ieiunium enim animæ nostræ alimentum est, & sicut corporalis iste cibus impinguat corpus, ita & ieiunium animam efficit habiliorem, & valentior.

6. Quia cum ieiunium sit actus virtutis, & consequenter ad finem aliquem honestum ordinari debeat, non tamen ita fiat, unde nullus planè fructus existit. Certè quidem si ieiunium in universum spectemus, S. Anastasius Antiochenus in libro quem appellat, in quæst. 64. duplicem ait esse eius scopum: unus est dura corporis tractatio & mortificatio: ut non fruantes præsentibus voluptatibus, fruamur æternis. Alter ut humiliato corpore

simul anima humilietur: humiliatâ autem Deum oret, & veniam impetret. Tertull. lib. de cultu Mulierum. Quidam (inquit) ipsam Dei creaturam sibi interdiciunt abstinentes à vino, & animalibus, exultantes (id est abstinentes) ab elu carnis, quorum fructus (inquit) nulli periculo, aut sollicitudini adiacent, sed humilitatem animæ suæ in victus quoque castigatione Deo immolant. Quoad humilitationem attinet, hic fuit etiam sentus Davidis, humiliabam in ieiunio animam meam: At passim in scriptura dicitur de ieiunio, Affligatisque animas vestras. Uti Levitici 16. & 23. cap. Apostolus Paulus duplicem illum finem conungit cap. 2. Epist. ad Coloss. humilitatem, & carnis afflictionem, cum ait, in humilitate, & non ad parcendum corpori, & ad saturitatem carnis. S. Thomas 2. 2. q. 147. art. 1. docet ad tria maximè ieiunium ordinari. Primò ad concupiscentias carnis reprimendas: Unde Apostolus, in ieiunio & Castitate. Quia ex Hieronymo, sine Cerere, & Baccho triget Venus Tertull. lib. de Jeuniis. Monstrum haberetur libido sine gula. Specta corpus, una regio est: Denique pro dispositione membrorum, ordo vitiorum: Et Isidorus Pelusiota lib. 2. Epist. 178. ait ad libidinem compescendam præstantissimum remedium situm esse in ieiunio. Secundò. Ut mens facilius eleuetur ad sublimia contemplanda. Tertio. Ad satisfaciendum pro peccatis. Unde Propheta Joël Convertimini ad me, in toto corde vestro, in ieiunio, & fletu, & planctu. Ac Ninivitæ cum Prædicationem Pœnitentiæ audissent, statim intellexerunt sibi ieiunandum; itaque Ecclesia canit in præfatione Missæ in Quadragesima. Qui corporali ieiunio, vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris, & præmia.

mia. Quod si spectemus jeiunium Quadragesimæ, præter communes illas rationes supradictas, quæ hoc tempore aliquid habent præcipui; hanc rationem assignat S. Chrysoft, in homil. de Jeiunio primi Paschæ. Multi (inquit accedebant olim ad mysteria ἀπλῶς, ἡ ὡ; ἐν ὄχθῃ. Idest non præparati, eo præsertim tempore quo Christus tradidit semetipsum: Quare cum Patres (intelligit Apostolos) intelligerent, secumque reputarent incommodum, & detrimentum ex negligenti illo accessu, congregati sanxerunt quadraginta dies jeiunii: preceationum, auditionis verbi Dei, conventus ad Ecclesiam, ut his diebus purgati omnes diligenter, per preces, per eleemosynas, per jeiunium, per vigiliis nocturnas, per lacrymas, & confessionem, & per cætera alia, sic pro viribus nostris, cum purâ conscientia accedamus.

Sed quam pauci sunt, qui fines jeiunii attendant, quam pauci qui ex virtute jeiunent; cum tamen omnis actus virtutis requirat finem honestum, ac debitam illius intentionem, & certas circumstantias, secundum quas observetur: Jeiunant quidem plerique negativè, quia non violant jeiunium, sed non jeiunant positivè, ex motivo virtutis. Unde etiam nihil merentur jeiunio suo, neque per illud suis peccatis satisfaciunt: Itaque dicere possunt, quod scribitur Isaïe 58, *Quare jeiunavimus, & non aspexisti: Humiliavimus animas nostras, & nefcisti?* Quibus ita respondit Dominus, Zachar. 7. *Cum jeiunaretis, & plangeretis in quinto, & septimo, numquid jeiunium jeiunastis mihi?*

7. Quod cum in Quadragesimâ non tantum contineatur jeiunii obligatio, sed etiam virtutum omnium, atque bonorum

operum opportunitas, hæc pars omnino plerisque omittatur, qui putant se suæ obligationi plenè satisfecisse, si jeiunarint, cum hæc sit pars fere minima: ut hoc bene intelligatur: Adverte hæc tria coniungi fere solita esse, Jeiunium, Orationem, atque Eleemosynam, secundum illud Tobia 12. *Bona est Oratio, cum Jeiunio, & Eleemosynâ.* Nomine Jeiunii comprehenduntur omnes corporis afflictiones, cilicia, disciplina, humicubationes, vigilia, & similia, quæ olim in usu, tempore Quadragesimali: Ita pœnitentiæ publicæ eo tempore, magis usurpatæ: & in aditu quarumdam Ecclesiarum virgæ proponuntur. S. Ludovicus totam Quadragesimam cilicium non deponebat nisi ad verberationem quam sæpius adhibebat. Nomine autem Orationis comprehenduntur actiones internæ, & devotio, & preces prolixiores, maiorque diligentia in divino cultu. Nomine autem Eleemosynæ omnia opera misericordiæ. Ita Sancti Patres dicunt, Quod ventri subtrahitur dandum esse pauperi. Jeiunium itaque Orationem adiuvat, atque Eleemosynam, quia mentem sublevat, & facultatem dat pauperes nutriendi: Oratio vero utrumque adiuvat, Jeiunium, & Eleemosynam, quia dirigit intentionem, & gratiam ad utrumque impetrat: Eleemosyna vero jeiunium facit utile, & orationem adiuvat. Quia beati *Misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*: Quoniam vero hæc in Quadragesima usurpari debent, propterea initio nobis illud Evangelium proponitur, in quo dantur præcepta faciendi bona opera, ne scilicet jactantia, & vanitas, opera bona corrumpant; atque ut intelligas, quod initio proposui, Quadragesimam à paucis observari: Hæc fere omnia

ab hominum moribus sunt oblitterata: quis enim jam usus pœnitentiarum, cum ne instrumenta quidem appellare sciant, omnemque usum eorum ad Religiosos reiiciat, perinde quasi sæculares pœnitentia non egerent, neque ad omnes Quadragesimale Institutum pertineret? Quid dicam de usu orationis? quàm pauci faciunt, quid de elemosynis? quæ aut parcius fiunt, aut ad malos fines diriguntur, ad animas perdendas, aut ad vanitatem.

8. Quod pauci intelligant, illud in Quadragesimæ observatione præcipuè esse spectandum, ac requiri, ut à vitiis abstineatur: Nam, ut ait Basiliius homil. 2. de Jeunio Verum jeunium est à vitiis immunem esse, continentia linguæ, iræ cohibitio, concupiscentiarum amputatio, obtræctionis, mendacii, periurii, ab his abstinere verum est jeunium. Et fufius homil. 1. Cave ne jeunii utilitatem, sola escarum abstinence metiaris: verum enim jeunium est ab omnibus vitiis esse alienum: Solve omne vinculum iniquitatis, condona proximo, si quid dolet animo, remitte illi debita. Nolite ad contentiones ac lites jeunare: Carnes non edis, sed comedis fratrem tuum: à vino abstinens, sed ab iniuriis tibi non temperas? Expectas vesperam, ut cibum capias, sed diem totum absumis apud tribunalia; Væ iis qui ebrii sunt non à vino: Ira mentis, est temulentia, eamque à sobrietate excutit, haud aliter quam vinum. Quin & dolor, temulentia, merus est, quoties ad ea fertur, ad quæ non oportet: In summâ quivis effectus dimovens animum à statu suo, merito dicitur ebrietas. Idem iudicavit Chrysost. homil. 73. ad popul. Antioch. Non secundum multos, temerè conseamus, in hoc contineri jeunium, si

sine cibis ad vesperam usque permaneamus: Non est hoc quod quæritur hîc, sed ut cum ciborum abstinence, à noxiis, quoque continentiam exhibeamus, & circa spiritualium exercitationem, multum impendamus studium: Jeunantem decet esse correptum, mitem humilem, præsentis vitæ despicientem gloriam, sicut cibos aspernatus est, sic & inanem gloriam floccipendat oportet, & ad illum respiciat solum, qui corda scrutatur, & renes. Sed supra omnes Isaias cap. 58. Numquid tale est jeunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Numquid contorquere quasi circum, caput suum, & saccum, & cinerem sternere? Numquid istud vocabis jeunium, & diem acceptabilem Domino? Nonne hoc est magis ieiunium quod elegi: dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes: dimitte eos qui fracti sunt, liberos, & omne onus dirumpere: Erange esurienti panem tuum, & egenos, vagosque induc in domum tuam: cum videris nudum, operi eum, & carnem tuam ne despexeris. Sed si in sæculi nostri mores oculos coniciamus, quis hoc tempore modestior, quis temperantior, quis melior? Longè enim satius fuisset, mores, quàm cibos, aut mensam mutare: melius ieiunare à vitiis quàm à cibis: neque enim tantum lingua peccavit edendo, sed etiam loquendo: peccarunt oculi, peccarunt manus, & pedes: itaque illis, (ut ait Bernardus) tam ieiunandum est, quam ore, atque lingua. Quoniam igitur hæc passim negliguntur, hinc merito dixi, Quadragesimam ab illis vix observari; itaque Quadragesimæ adventum maxime me anxium habere atque sollicitum, cum nihil ex ipsa homines proficiant, & id minus attendant quod præcipuum est.

Hinc sequitur tertia causa doloris mei, quod

quod hęc ratione, hominum salus ferè de-
 sparata sit quòd iam non meliores existant
 optimis institutis. Quid enim est melius,
 quid sanctius hoc tempore? in quo primò
 non licet nisi cum pudore, & difficultate
 esse improbum: secundò; in quo facultas
 præbetur atque opportunitas bonis ope-
 ribus, & tollitur difficultas, quæ oritur ex
 earum rerum intolerantiâ: uti enim florere
 arbores verno tempore, atque gemmas
 trudere, nemo miratur: ita nemo novum
 esse ducet Quadragesimæ tempore, quod
 quis bonis operibus indulgeat. Item com-
 pescitur concupiscentia, & modestia im-
 peratur, in habitu, in mensâ, in risu, & io-
 cis. Non sinebat S. Ludovicus filios suos,
 nec filias, diebus veneris flores gestare,
 quòd eo die Christus passus fuisset: sicut
 nec totâ Quadragesima. Ita unusquisque
 sibi imperare debet modestiam hoc tem-
 pore. 3. Ueberior est atque liberior divini
 verbi prædicatio. 4. Maxima Sacramenta
 celebrantur, & summa, atque divinißima
 fidei nostræ mysteria. 5. Ipsius Ecclesiæ ha-
 bitus lugubris nos monet, & apparatus
 pœnitentiæ: ipsa altaria, ipsi parietes, can-
 tus, verba Scripturæ, Sacerdotum vestes,
 & ceremoniæ. 6. Vel sola Evangeliorum
 coordinatio ad perfectionis viam optimè
 accommodata. Ex quibus omnibus si quif-
 piam melior non fiat, nescio quid tandem
 sperandum superfit. Quando enim eris
 castus, quando temperans, quando mode-
 stus, quando misericors, quando humilis,
 quando iniurias condonabis, nisi hoc tem-
 pore id facias? quando res terrenas despi-
 cies, quando præteritorum te pœnitebit,
 quando te ad pœnitentiam damnabis, nisi
 isto tempore? *Obstupefcite cæli super hoc, &*
porta cæli de solamini. Quò sit dilectissimi, ut

vos etiam, atque etiam rogem; ut hoc sa-
 cro tempore vetera eluantur, præsentia
 disponatis, futura nobis promissa, aut no-
 bis proposita, certa faciamus.

Vos itaque primum alloquor, ô Sacer-
 dotes ut sedulo impleatis, quod de vobis
 initio ieiunii canit Ecclesia, post Joëlem
 Prophetam cap. 2. *Inter vestibulum, & alta-
 re plorabunt Sacerdotes, ministri Domini, & di-
 cens, parce Domine, parce populo tuo.*

2. Te, popule Christiane, ut intelligas,
 te nunc singulariter esse Christianum, id-
 que moribus ostendere debere: Chrysof.
 homil. 1. in Genes. Confundantur Genti-
 les, erubescant Judæi, videntes vestram
 charitatem, hilari promptitudine ieiunii
 adventum salutantem, atque excipientem,
 discantque per experientiam, quantum in-
 ter nos sit, & ipsos intervallum. Et illi qui-
 dem ferias, nominent ebrietatem, om-
 nemque aliam intemperantiam, ac turpi-
 tudines, quas verisimile est inde ipsos at-
 trahere: at Ecclesia Dei ea quæ illis adver-
 sa sunt, nempe ieiunium, ventris despectum,
 & omnes alias Virtutes illius comites, fe-
 rias appellet. Hęc Chrysostomus.

3. Vos Catholici atque Hæretici: illos
 quidem ut, sciant Quadragesimæ obser-
 vantiam partem esse Religionis: hos vero
 ut discant qua tandem in Religione ver-
 sentur, quæ omnia præclara instituta pes-
 sum dedit. Itane verò hæc est Ecclesiæ re-
 formatio, tot sæculis confirmatam absti-
 nentiam tollere, ac ventris patrocini-
 um suscipere? legant sanctos omnes Patres,
 quorum nullus de solemnii ieiunio tacuit.
 Dicere non possunt novum esse institu-
 tum, cum ob eius antiquitatem dicat S.
 Basilius eius canitiem esse venerandam:
 Ad hæc, conqueri non possunt esse Ro-
 manæ

manæ Ecclesiæ tyrannidem, cum apud Græcos austerius ac rigidius observetur: Immò cum ab omnibus ut idem ait Basilus, & insulis, & terris, & nationibus, & ætatibus accipiatur. Cur isti soli ab ea lege se exempterunt? Sed placet illis ciborum *adiaphora*. ut nimirum eandem indifferentiam servant in cibis quam in rebus reliquis, tanquam, Simonis, *Adiaphoristarum* principis imitatores.

4. Vos pauperes, & divites, illos quidem, ut orent, ac patienter ferant divitum immanitatem, hos autem, ut misericordiæ operibus vacent: De jejunio vero audite quomodo vos ambos admoneat Basilus homil. 2. de Ieiunio. Excipite hoc pauperes, contubernale vobis, ac mensæ socium: Excipite divites, quod noxæ è luxu contractæ medeatur: quodque vicissitudine & novitate vobis jucundiora reddat ea, quæ nunc assiduitate fastidiuntur.

5. Jejunantes, & non jejunantes: illos ut se humiliant, quia hic est habitus jejunantis: hos vero quoniam ieiunij non sunt capaces: Illos, ne ob vanam gloriam jejunent, ne ut ait Chrysof. homil. 71. ad pop. Antioch. & impensam patiantur, & mercede priventur. Hos vero quia non jejunant, jejunij defectum, aliis operibus compensent: Illos ut intelligant, non sibi tantum jejunandum à cibis, sed potissimum à vitiis. Hos vero, ut pluris faciant voluntatem jejunandi, quam necessitatem.

6. Infirmos, & sanos: illos ut pro jejuniij labore modestè ferant infirmi-

tates, & si corpore non possunt, saltem mente jejunent: audiant Chrysof. homil. 2. in Genes. Si tibi corpus infirmum ad continuè jejunandum, non tamen est infirmum ad orandum, nec ad ventris despectum imbecille: nam si jejunare non potes, potes tamen abstinere delitiis: hoc autem non minimum est, nec à jejunio multum distans, sed ipsum quoque Diaboli furorum prostrernere idoneum. Hos vero, ut sanitate utantur, ut Deo obsequantur. Gaudeant se sanos esse, non propter sanitatem, sed propter commoditatem obediendi legi: Ambo vero audiant Basilium homil. 2. de jejunio. Excipite malè valentes, sanitatis matrem: Qui bonà estis valetudine, excipite bonæ habitudinis custodem.

7. Qui Conciones frequentant, & qui non frequentant: Illos quidem ut alios doceant: hos vero ut ab alijs discant, atque interrogent. Illos ut audiant Chrysof. homil. 73. ad pop. Antioch. ubi docet Quadragesimæ tempore non tantum ad Ecclesiam conveniendum ut instruamur, sed plane desiderari ut emendemur: Nam (inquit) si continuè vacantes auditioni, tantamque consequentes doctrinam, & à jejunio subsidium habentes, si ijdem permaneamus, nec iracundus mitis efficiatur; nec animosus mutetur in mansuetum; nec in benignitatem invidus se reducat, neque pecuniarum captus insaniat, à vitio desistens, ad misericordiam, & pauperum se transferat sustentatione; nec impudicus continens euadat: nec

inanis gloriæ stupidus amore, discat eam contemnere, veramque perquirere gloriam; neque circa proximi charitatem segnis exurgere seipsum doceat, ut non solum Publicanis non sit inferior, sed etiam inimicos benigne conspicari, & multam eis charitatem exhibere: Nisi hos superemus morbos, & alios in nobis nascentes, quæ nobis erit venia? Quæ autem excusatio? Dic enim quæso, si tuum videas filium quotidie scholam petentem, & tempore progresso, nihil amplius inde lucrantem, nunquid patienter feres? Nonne & flagella pueri infliges, & præceptorem acculabis? postea si didiceris, quod à præceptore quidem omnia facta sunt, & prætermisum est nihil, sed omnium causa fuit pueri negligentia, nonne culpa liberans præceptorem, omnem in puerum transferes indignationem? Idem & hic fieri justum est: Nos enim quodammodo à divinâ gratiâ sumus constituti, quasi spirituales filios ad hanc scholam quotidie vocantes, salutarem vobis doctrinam apponimus: itaque si nobis omne studium, & sedulitatem exhibentibus, & quotidie vos ad virtutis ducentibus semitatem, vos in iisdem permantis, & quantus nobis erit dolor, & vobis, ne quid amplius dicam, quanta damnatio, cogitate. Hos verò, ut quoniã concionibus interesse non possunt, se saltem, aut libris instruant, aut exemplis, ac Deum intus loquentem audiant. *Hodie enim si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra, &c.*

8 Peccatores, & iustos: Illos ut elemosynis peccata sua redimant, ac

tempus pœnitentiæ elabi non sinant. *Tempore enim accepto exaudi vi te, & in die salutis adjuvi te: Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis: Ioëlis 2. Nunc ergo dicit Dominus. Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, & fletu, & plandū; & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, & convertimini ad Dominum Deum vestrum, quia benignus, & misericors est: patiens, & multæ misericordiæ & præstabilis super malitiã. Quis scit si convertatur & ignoscat Deus, & relinquat post se benedictionem? Hos verò ut quoniam hoc tempore; etiam perditissimi, bonis operibus vacant, ipsi multò magis virtuti sese addicant; ita ut, si alio tempore sese ab illicitis abstinent, certè hoc tempore, etiam à licitis abstineant: neque sint contenti ordinarijs, & communibus virtutum officijs: sed majora faciant, & sese tempori accommodent.*

9 Ad Pœnitentes, ad Proficientes, ad Perfectos, mea sese convertit Oratio. Ad primos quia tempus pœnitentiæ est. Ad secundos, quia hæc est opportunitas virtutum, & bonorum operum. Ad ultimos, ut sese in Christum patientem, summarum virtutum exemplar transforment.

10 Ad Conjugatos, ad Viduas, & Virgines: ad primos, ut si partes confenserint, sapius contineant. Certe Nicolaus Pontifex præceperat Bulgaris ut totam Quadragesimam continerent. Id facere solitus erat S. Ludovicus: Et quia præcepit Apostolus id aliquando fieri, ut vacent orationi, cum hoc tempus sit omnium optimum ad orationem, nullo tempore utilius id esse potest. Viduæ autem habeant

pro conjuge, luctum; atque imitentur Ecclesiæ solitudinem & secessum. Et quia hoc tempore, Nuptiarum solemnitas prohibetur, cogitent quomodo Christi mortem lachrymis prosequi debeant: Virgines autem sese supra consuetudinem custodiant, atque Christo suo sponso configurentur, spinas habeant pro floribus, & rosis: fel pro melle, acetum pro delitiis, cineres pro pane, crucē pro lecto, &c.

Atque ut neminem præteream, Cogitet impius, liber, ac effrænis homo usquequò perveniat suæ impietatis opus, ut si his diebus non respiscat, necesse sit, ut contra totius naturæ sensum depugnet: audiat superbus, humiliato Deo, fastum esse abiiciendum. *Jam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi.* Cogitet gulæ deditus, quod ait Basilius homiliâ de jejuniis. Vide ne qui nunc aquam respuit, in posterum exemplo divitis illius stillam aquæ concupiscas. Norit avarus non debere se, ad parcitatem jejunare, sed ad liberalitatem, & ad pauperum sublevamen: parum prodesse si esuriat, nisi ejus esuries pauperem reficiat.

Quid verò ad te, homo turpis, & lascive, num tandem finem impones turpitudini tuæ? Vide quot te remedia sanent, aut sanare debeant: abstinentia, corporis afflictationes, mulierū modestia, risus immoderati compressio, quotidiana concio, silentium, solitudo, Confessio frequentior, tot in Evangeliiis exempla, Meditatio Passionis Christi, sanguinis ipsius pretium, exemplum divitis epulonis, Magdalenæ conversio. Quis jam tot

rebus resistere impunè potest? quis tã perditus animus, quod tam ferreum pectus obniti in contrarium potest? Ionas in urbe Ninive pœnitentiam prædicavit: Quid verò suâ prædicatione non perfecit? Sed quot hominū millia convertit, quot peccatores? crimine ab uno, disce omnes. Cogita unum Sardanapalum, delitiis corruptum, sola concionis relatione commotum, & conversum: at, bone Deus: ad quam pœnitentiam, ad quod jejunium? quo non tantum viri, sed & mulieres, & pueri, parum est, sed & jumenta jejunarunt. Non quòd Deus id requireret, (ait Beatus Cyrillus in Jonam) aut quòd necesse erat ut fieret; sed quia (inquit) sic demonstrata est hyperbole, ut ita dicam, pœnitentiæ illorum, id est exuberantia: facta est autem mentio animalium, non propter animantes: nam, ut ait Sanctus Paulus: Numquid de bobus cura est Deo? sed docuit Scriptura, stolidiores esse pecudibus, qui jejunium reiicerent; cum licuerit etiam animalibus jejunium indicere: sive quia erant ad hominum usum comparata, ait Theodorus Antiochenus, Commentario in Jonam: sive, ut mugitu eorum & balatu, uti advertit Theodoretus, commoti homines, magis, ac magis dolerent. Quid igitur nos, post tantas admonitiones facere convenit, nisi ut pœnitentiam amplectamur, ornatum omnem deponamus, delicias, & jocos abiiciamus, jejunium assumamus, ac vitia nostra relinquamus: quod præstare nobis dignetur gratiâ suâ Iesus Christus Dominus noster. Amen.

FERIA QUARTA CINERUM,

CONCIO PRIMA,

DE RECTA INTENTIONE,

Cum jejunatis, nolite fieri sicut Hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Matth. 6.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo. Matth. 5.

CUM Quadragesima sit omnium bonorum operum tempus opportunissimum, unde Sanctus Chrysostomus homil. 1. in Genes. vocat spiritale veranimarum; quoniam uti ver est totius naturæ renovatio, & omnia vere parturiunt; ita hoc sacro tempore, non tantum est jejuniij tempus, & pœnitentiæ, sed etiam omnium bonorum operum, orationis, Eleemosynarum, & omnium virtutum: & cum pleraq; bona opera perdantur, eò quòd male fiant, unde Seneca Epistolâ 95. non in factio laus est, sed in eo, quemadmodum fiat; idcirco Ecclesia nos in aditu Quadragesimæ admonet quomodo nos gerere debeamus: *Cum jejunatis, nolite fieri sicut Hypocritæ tristes: exterminant enim facies suas, ut appareant*

*hominibus jejunantes: Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Quibus verbis docemur, jejunium, si solum sit, parum esse: quod ex aliis etiam bonis operibus sentiendum est; quòd autem parum sit, hinc patet; quia ejus merces datur in præsentia vita; unde subdit: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terrâ. vide enim successum: ubi ærugo & tineâ demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur: Vult autem nos altius aliquid cogitare, & laborare æternitati; nam ait: *Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi neque ærugo, neque tineâ demolitur, & ubi fures non effodiunt, nec furantur: causam autem utriusque subdit; *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: Nempe quod quisque appetit, id colligit: Quid itaque faciendum sit, ne & jejunium, & bona****

& bona opera nobis pereant, hoc docet Christus, ut nimirum rectificent intentione, eam autem rectam explicat intentionem, ut non fiant causâ placendi hominibus, sed Deo: ne videlicet mercedem accipiamus ab hominibus, sed à Deo, secundum illud: *Ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, Et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi: certe quis reddet? is qui videt: quis autem videt, nisi is cujus oculos respexisti? Ad te levavi oculos meos qui habitas in cælis. Ps. 122. Unde veniet auxilium mihi? auxilium meum à Domino? Psal. 120. Illud autem spero per Virginis Matris intercessione.* AVE MARIA.

MIRABILIS illa civitas, quæ sancto Joanni Apocalypsis visionibus ostensa est, quam ibidem appellat *Jerusalem novam, descendentem de cælo, à Deo paratam, sicut sponsam ornatam viro suo (cui testimonium ab ipso Dei throno datum est, Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitavit cum eis)* Ecclesia est. Illius ornatus & magnificentia, hujus sanctitatem & præclaras virtutes significat. Angelus autem qui visus est Joanni, habere in manu arundinem auream, ut metiretur civitatem, portas ejus, & murum, non alius est quam magni consilij Angelus, uti Christum appellat Scriptura, qui singulorum virtutes, atque actiones metitur mensurâ, seu arundine aureâ, quam aliam non esse existimo, quam rectam intentionem, de qua loquitur hodiernum Evangelium, & nos hodierna concione dicturi sumus, tanquam de

re omninò necessaria, uti fatebitur qui me patienter audierit.

I. Veritas. Sicut in rebus moralibus id quod est præcipuum, & quasi essenziale, & aliarum rerum origo, est finis: quia finis est id, cujus gratia sunt omnia; etenim ut ait Apostolus, omnia bonum appetunt; finis autem & bonum, idem sunt; nam omne bonum vel est tale, per se, vel propter aliud, si est per se tale, fini est, in fine enim terminatur, alioqui non esset finis, igitur in aliud non ordinatur, omnia autem, uti diximus, in bonum tendunt; omnia enim perfici volunt: perficiuntur autem, cum finem obtinent; si autem bonum est propter aliud, habet rationem medij, media autem non sunt per se amabilia, sed propter finem ad quæ referuntur, Ita quod est præcipuum in actionibus moralibus, & unde cætera oriuntur, est intètio, quæ est primus affectus circa bonum propositum, ut obtinendum per media, juxta illud Dionis Chrysoptomi oratione; 8. Ego sanè pro omnibus quæ aguntur, nò puto homines frustra sudare, neque temerè; sed semper esse certamen pro re aliqua: qui enim bellum gerit, aut de libertate certat, aliis cum servituti subiicere volentibus: aut de principatu, alios in servitatem volens redigere: Qui autem mare navigat, aut viæ gratiâ periclitatur, aut negotiationis: Ne verò omnia afferâ exempla, omnia nos homines facimus propter bonum finem, fugimusque contrarias actiones, propter malum finem: porrò absq; causa rem seriò agere, aut laborare, hoc est quod stultis tantum

tantum convenit. Hæc ille. Ut autem scias quod dixi, omnium actuum moralium circa finem, primam esse intentionem, hinc cognoscere potes, quia intentionem alij actus consequuntur; etenim intentionem sequitur, deliberatio de mediis ad assecutionem idoneis; deliberationem sequitur electio; tum cessante ordine intentionis, inchoatur ordo executionis, per usum mediorum, qui concluditur assecutione finis, cui subjunguntur actus circa finem jam adeptum, nempe fruitio & delectatio, & si qui alij actus versantur circa finem jam adeptum: ex quibus omnibus patet quod à nobis dictum est, in actibus moralibus, id quod est primum, & præcipuum, & origo cæterorum esse intentionem.

Hinc sequitur 1. Ut ubi nulla est intentio, ibi quoque nihil sit morale, ubi nihil morale, ibi etiam non sit actio humana; & hinc damnatur actio otiosa, verbum otiosum & cogitatio otiosa, quam definitio, omni fine carentem, in quo est ejus deformitas, quia tenetur homo operari conformiter suæ naturæ; itaque moraliter; quod si moraliter debet operari, certè ex intentione, cum omnis moralitatis principium, sit intentio.

Primus itaque defectus circa intentionem est nullam habere, nullumque finem sibi proponere, quod stultorum proprium dixit esse Dio Chrysostr. seu irrationabiliter agentium, neque enim actio humana est, si nulla sit intentio: Richardus de statu interiori homil. 17. Quod est corpus sine vitâ, hoc est opus sine intentione bona: itaque Seneca epistola 95. Proponamus oportet si-

nem summi boni, ad quem nitamur, ad quem omne factum nostrum, dictumque respiciat: veluti navigantibus, ad aliquod sidus dirigendus est cursus; vita sine proposito vaga est.

Porro nullam habent intentionem, qui vel impetu agunt, aut ex passione, aut ex assuetudine, vel incogitantia, nec sibi finem aliquem, aut scopum proponunt; sed agunt temerè, ut se se res offert, vel abripit cogitatio, rectius dixerim imaginatio: de quâ re Seneca epist. 71. Necessè est multum in vita nostra casus possit, quia vivimus casu; quoties quid fugiendum sit, aut quid petendum, voles scire, ad summum bonum, & propositum totius vitæ respice: illi enim consentire debet quidquid agimus: Non disponet singula, nisi cui jam vitæ suæ summa proposita est: nemo quamvis paratos habeat colores, similitudinem reddet, nisi jam constet, quid velit pingere: ideo peccamus, quia de partibus vitæ omnes deliberamus; de totâ nemo deliberat: scire debet, quid petat ille qui sagittam vult mittere, & tunc dirigere, & moderari manu telum: Errant consilia nostra, quia non habent, quod dirigantur: ignorant, quem portum petat, nullus suus ventus est.

Certè præcipua causa hujus defectus est incogitantia: cum enim voluntas sit cæca facultas, in actum exire non potest, nisi prælucente ei cognitione: propterea omnes voluntatis actus, præcedunt aliqui actus intellectus, qui volitiones illas dirigant; & intentionem quidem præcedit judicium de possibilitate, & bonitate finis, sicut electionem præcedit consultatio: usum

verò mediorum, præcedit actus imperij : sed iudicium præcedens intentionem, est iudicium de finis bonitate, ob quam dignus sit terminare voluntatem intendentem, quod iudicium fieri non potest, nisi præcedat cogitatio : unde ille Asceta, de quo in vitis Patrum, qui aliquid operis facturum aliquantulum subsistebat, cogitanti similis, cuius rei causam sciscitantibus respondit, omnia opera nostra nullo sunt loco, nisi sincero fine fiant, sicut trabs informis, antequam formetur ab artifice : & sicut missurus telum, collimat ad scopum, ita ego aliquid facturum, cogito in quem finem opus meum dirigam : Mitto dicere qui nullo fine proposito agit, aberrare perpetuo, ac licet aliquando bene agere videatur ex aliâ causâ, ut ex consuetudine, aut ex alterius directione, cum tamen id non faciat ex proposito, casu id facere, itaque & raro & non constanter : sicut sagittarius, qui in scopum non intendit, neque collimat, potest tamen casu illum tangere, sed cum ex arte non faciat, id non faciet constanter, immò sæpius non faciet : audi Senecam Epistola 95. Putamus aliquem facere quod oportet, non faciet assidue, non faciet æqualiter ; nescit enim quare faciat : aliqua vel casu, vel exercitatione exhibunt recta, sed non erit in manu regula, ad quam exigantur, cui credat recta esse quæ fecit : Non promittet se talem in perpetuum, qui casu bonus est : deinde præstabunt tibi fortasse præcepta, ut quod oportet, facias : Non præstabunt, ut quemadmodum oportet, facias : si hoc non

præstant, ad virtutem non perducunt : faciet quod oportet monitus ; concedo : sed id parum est ; quoniam quidè non in facto laus est, sed in eo quem admodum fiat.

Illud satis sit nobis, sine intentione nihil illos agere moraliter, sed perpetuo, aut aberrare, aut vagari.

Sequitur 2. Mensuram actionis, maxima ex parte, peti debere ex intentione, ut in unoquoque genere major aut minor sit actio, secundum qualitatem intentionis : unde Ambrosius dicere solebat. Quantum intendis, tantum facis : Gregor. in Moralibus Job, exponens illud cap: 38. *super quo bases illius solidate sunt* : Bases uniuscuiusque animæ, sunt intentiones suæ : Nam sicut fabrica columnis, columnæ autè basibus innituntur, ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intimâ intentione subsistunt, &c. Tales omninò sumus, qualis est nostra intentio : De Nabuchodonosore dictum est Daniel 4. *Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei*, quod ubi factum est, ex hominibus abiectus est, & fœnum, ut bos comedit : sed ubi sensus humanus redditus est ei, stetit super pedes suos, & oculos suos levavit in cælum : idem cogitavit de intentione, secundum cuius diversitatem, aliter, aut aliter agit homo : Moyses mittens suam manum in sinum, eam leprâ infectam eduxit, iterum reposuit in sinum, & omnino sanam inde extraxit, nulla mutatio nisi ab intentione : Eodem modo virga ipsius missa in terram, versa est in colubrum, sumpta in manum, rediit in virgam : vide ejusdem actionis mutationem secundum

secundum diversitatem intentionis : itaque recte monet Augustinus in Psal. 31. Non valde attendas, quid homo faciat, sed quid cum fecit, aspiciat. Recte itaque concludit Seneca epistola 95. Non in facto laus est; sed in eo quem admodum fiat: eadem res si gulæ datur, turpis est; si honori, reprehensionem effugit: amico ægroto aliquis affidet, probamus: at hoc si hæreditatis causâ facit, vultur est, cadaver expectat: Eadem, & turpia sunt, & honesta; refert quare, & quemadmodum fiant: inde nascitur difficultas iudicandi, & de qualitate actionis, & de uniuscujusq; vitâ, quia quod præcipuum est in actione, illud latet, nempe intentio: unde monitum Apostoli 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo:* Hinc constat neminem alterius posse esse justum iudicem quia totam rem nosse non potest, hoc patet in iudiciis innumeris mortalium: quam multa homines improbant, quæ aliquando habebunt laudatorem Deum, & è contrario, quam multa laudantur ab hominibus quæ à Deo rejicientur, solâ tantum differentiâ intentionis, quæ significatur ab Apostolo per consilia cordium, quorum cognitio ad solum Deum pertinet, unde sæpe Christus ad Judæos: *Iustum iudicium iudicate.* Sed illud nemini dubium est quod diximus mensuram actionis maximâ ex parte peti debere ab intentione. Ambros. Quantum intendis, tantum facis: quantum autem intendas uni Deo notum est, vix tibi.

Secunda veritas. Omnis intentio in triplicem dividitur, in bonam, malam, & indifferentem. Probatur ex triplicij genere objectorum; alia enim bona sunt, alia sunt mala, alia sunt indifferentia; quia nec bona sunt, neque mala ex sese, quia nec bonitatem, nec malitiam moralem continent, qualia sunt omnia opera merè naturalia: De bonâ intentione Bernardus. Pura erit intentio, si in omni actione nostrâ, aut honorem Dei, aut utilitatem proximi, aut bonam conscientiam quæramus. Seneca libro 3. de Ira cap. 41. Nihil opinionis causâ, omnia conscientiam faciam. De malâ intentione David Psal. 100. *Non proponebam ante oculos meos rem injustam.* De indifferente Hieronymus Epist. 89. Bonum est continentia, malum luxuria: inter utrumque indifferens ambulare, &c. Hoc nec bonum, nec malum est: sive enim feceris, sive non feceris, nec justitiam habebis, nec injustitiam. Porro unaquæque illarum intentionum suum colorem donat actioni, cujus causa est ordine sequenti.

Dico 1. Mala intentio omne opus inquinat & inficit qualecunque sit ex sua natura, hoc est ratione objecti materialis & formalis, secundum illud Apostoli 1. Cor. 5. Modicum fermentum totam massam corrumpit. Nabuchodonosoris statua tota ex metallis compacta, sed quia pedes habuit luteos Daniel 2. propterea ubi à modico lapide percussa est, concidit, & tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum. & aurum, & redacta quasi in favillam æstivæ aræ, quæ rapta sunt vento, nullusque locus inventus est eis: Itaque

Itaque non curat Diabolus an aliquid boni vel mali facias; modo bonum mala intentione facias, nam ut ait S. Greg. Totam arborem sibi fructus afferre conspicit quam veneni dente in radice vitiavit: in quo multi, & seipsos, & alios decipiunt, dum attendunt ad opus quod faciunt, non autem ad intentionem quâ faciunt: Bernard. tractatu de Gradibus Humil. gradu 5. Opera probant quæ cernunt, sed unde prodeant, non discernunt: Ita Deus improbavit sacrificium Cæini, cui dixit Genes. 4. ex interpretatione 70. *Nonne si redè offeras, non autem redè divides, peccasti?* Ille male dividit, qui in bonam actionem, malam intentionem inducit: ita Christum prædicare, & animas convertere bonum est, sed id factum fuisse à multis malâ intentione docet Apostolus ad Philippenes capite primo: *Quidam quidem & propter invidiam & contentionem, quidam autem & propter bonam voluntatem Christum prædicant: Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Evangelij positus sum: Quidam autem ex contentione Christum annuntiant, non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem. Christus annuncietur; & in hoc gaudeo, sed & gaudebo: scio enim quia hoc mihi proveniet ad salutem: vide eandem actionem, nempe Christi prædicationem diverso modo factam, ab aliquibus ex charitate, ab aliis ex invidia, dum illis doleret, quod Paulus Romæ multos convertisset: ab aliis ex contentione, nempe ut certarent cum Paulo, & ostēderent se non pauciores Paulo conver-*

tisse; existimantes id Paulo grave futurum, illius mentem ex suo sensu metientes: sed Paulus omnia convertens in bonum, gavisus est de infidelium conversione, quomodocunque factâ, *& in hoc gaudeo, sed & gaudebo, scio enim quia id mihi proveniet ad salutem.* An non orare bonum est? sed Euchitarum oratio, quia ex malo principio, fuit abominabilis: & de quodam dicit Psalmista Psal. 108. *Oratio eius fiat in peccatum: An non jejunium laudatur in scriptura? Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio & in fletu & in plandū: audi tamen quid de quodam jejun. dicat Isa. cap. 58. Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejuniij vestri invenitur voluntas vestra, & omnes debitores vestros repetitis. Ecce ad lites, & contentiones jejunatis, & percutitis pugno impiè. Nolite jejunare, sicut usque ad hanc diem, ut audiatur in excelso clamor vester. Nunquid tale est jejunium quod elegi, per diem affligere hominem animam suam? Nunquid contorquere quasi circulum caput suum, & saccum, & cinerem sternere? Nunquid istud vocabis jejunium, & diem acceptabilem Domino? Quis nesciat quadragesimale jejunium innumeris Patrum præconiis affici? S. Franciscus quinque Quadragesimas in anno jejunare solitus erat, magna cum laude, majore cum merito: Tertullianus ex errore plures induxit in Ecclesiam ex Montano Quadragesimas, tres scilicet, quasi tres salvatores passi essent: Tale jejunium abominabile fuit ex mala intentione: jejuniij Sabbathi in Ecclesia Occidentali observatio commendatur: in Orientali, damnata ex*

perversa hæreticorum intentione, quod Christum resurrexisse negarent. Quid in religione sanctius est sacrificio? audi tamen quid de sacrificiis externis sentiat Deus, si absit vera religio: *Isaiæ 66. Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum: qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem: qui offert oblationem quasi qui sanguinem suillum offerat: qui recordatur thuris, quasi qui benedicat idolo. Hæc omnia elegerunt in vis suis, & in abominationibus suis anima eorum deletata est.* Quid in scripturis magis commendatum eleemosyna? quoniam uti dicitur apud Tobiam cap. 12. *Eleemosyna à morte liberat, & ipsa est quæ purgat peccata, & facit invenire misericordiam, & vitam æternam:* Verùm quæ fit ex errore in fide, & ex falso principio, qualia nunc vulgo jactantur, coram Deo abominanda est, & fortasse maius peccatum quam rapina, ad eò homines in rerum iudicio decipiuntur: ad eò omne opus præsertim externum separatum ab intentione, æquivocum est in genere moris, si aliunde materiale non est prohibitum, & omne opus alioqui ex suo materiali bonum, à malo sine corrumpitur, & à malâ intentione vitiatur etiamsi internum sit, & ratione sui obiecti bonum.

Ex quibus omnibus patet quod diximus malam intentionem omne opus etiam bonum corrumpere: id verò magis de indifferenti intelligendum est; in quo cum nihil sit boni, & aliunde mala sit intentio, certè jam non manet in ratione indifferentis, cum malitia intètionis illud omne corruerit: Nam si Gregorio, de aliquibus dicere licuit, est qui bonum malè faciat, certè qui rei

non bonæ malitiam addiderit, nihil habebit quod in opere suo excuset, in quo nihil boni reperiat: Quod si malâ intentio, malo operi addatur, illud pejus efficit: nam ut ait S. Isidorus lib. 3. sentent. cap. 63. Bonis malè uti, malum: sic malis, malè uti, pessimum est: itaque mala intentio, cuilibet operi, suam malitiam communicat: hoc voluit Christus cum dixit Matth. 6. *Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex; totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit: si ergo lumen quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?* sensus est quod oculus est in corpore, id in homine esse cor, seu intentionem: dixerat autem prius, *ubi thesaurus tuus ibi & cor tuum erit*, uti igitur oculus, dum est purus sic totum corpus illuminat, ut omnia membra, videantur esse oculus, quia singula membra sufficienter illuminantur ab exiguo oculo ad suas functiones; quod si oculus, fuerit humore aliquo suffusus, hinc cetera membra obtenebescunt: Idem fit in opere, &c. Quod si mala intentio damnatur, quanto magis actio mala juncta malæ intentioni? si ergo lumen quod in te est tenebræ sit, si id quod actionem dirigere debebat, & rectam facere, tenebræ sint, ipsæ tenebræ quantæ erunt, certè duplex erit in actione malitia, & ab obiecto, & à fine. Nam ut ait S. Gregor. 28. Moral. cap. 6. Quid per oculum exprimitur, nisi opus suum præveniens cordis intentio, quæ priusquam in actione se exercent, hoc quod jam appetit contemplatur? Porro illa infectio actionis à malâ

à mala intentione, maior, aut minor est, prout intentio, magis, aut minus mala fuerit, quia totam se infundit actioni: hinc fit ut multa opera quæ ex suo obiecto sunt exigua, ex pessima intentione fiant maxima. Ita Bernardus lib. de Præcepto, & Dispensatione. Elatio contemnentis, & oblitinatio impœnitentis in minimis quoque mandatis culpam facit non minimam.

Dico 2. Intentionem indifferentem, si malo operi accedat, non emendare; si operi bono, aut non facere melius, aut inquinare; si indifferenti, aut malum facere, & æquale otioso, aut saltem nullius meriti efficere. Voco indifferentem intentionem, quæ nec honestatem habet, neque malitiam. Dixi 1. si operi malo accedat, non emendare. Ratio est, quia si bona non emendat, ut postea dicemus, multo minus indifferens intentio id poterit; quia quod est indifferens, medium est inter bonum & malum, igitur malo non adversatur, igitur malum non emendat. Dixi 2. Si accedat bono operi, aut non facere melius, aut inquinare: Quod non faciat melius, hinc patet; quia non potest addere aliam bonitatem, quam eam quam habet: Quod fortasse inquinat hinc probatur; quia in eo est deordinatio, ut quod melius est, deteriori subordinetur: omnis autem deordinatio peccatum est; at bonum respectu indifferentis melius est: & indifferens est deterius. Sed quod ordinatur ad aliud, eo ipso illi subordinatur, & ordinatur ut ad finem: igitur si bonum referatur ad indifferens peccatum est. Favet Sanctus Augustinus libro de utilitate cre-

dendi capite 12. Omne factum, si rectè factum non est, peccatum est: Nec rectè factum ullum esse potest, quod non à recta ratione proficiscitur: Et libro 2. de peccatorum meritis c. 18. Voluntatem mirum est in medio quodam ita consistere, ut nec bona, nec mala sit: aut enim iustitiam diligimus, & bona est; aut si omnino non diligimus, non bona est. Dixi 3. Si indifferenti accedat, aut malum facere, & æquale otioso, aut saltem nullius meriti efficere. Hoc à me dictum est sub disiunctione; quia multi censuerunt cum Sancto Thoma omnem actionem indifferentem factam ex fine indifferenti malam esse, neque alia de causa verbum otiosum malum esse, nisi quia caret honesto fine: illud enim est otiosum ex Origene in Psal. 38. quod neque aliquid boni, neque mali habet, aut ex se, aut extrinsecus, & vocatur otiosum, quia caret iusta necessitate, & pia utilitate: In eo autem est peccatum; quia cum idem esse debeat finis actionis hominis, qui est finis naturæ hominis; eò quod actio referatur ad suum principium, sicut fructus ad arborem: atqui finis naturæ hominis ultimus sit ipse Deus, certè finis actionis humanæ ultimus debet esse Deus: actus autem indifferens factus ex fine indifferenti non haberet Deum pro fine; alioqui non esset indifferens, sed bonus: igitur careret aliquo quod habere deberet, nempe illa relatione ad finem ultimum naturæ humanæ, ac proinde esset malus moraliter, & non indifferens: nam licet ratione obiecti esset indifferens, si tamen intentio esset indifferens, malus esset:

esset : eo ipso enim quod non tenderet in finem increatum, saltem virtualiter, oporteret ut ultimo se sifteret in bono creato, essetque eius fruitio; est autem peruersum frui utendis : cum igitur actus indifferentes, facti ex fine indifferenti, careant bono fine intrinseco, & extrinseco; eo ipso sunt depravati, carentque aliquo quod habere deberent: omnis enim actio humana in finem naturæ humanæ tendere debet, qui non est nisi Deus, quæ autem non tendit actu, vel virtute, vitiosa est: indifferens autem non tendit, igitur mala est & vitiosa, quia fruitio est utendorum, seu boni creati. Sed quidquid fit de earum rationum robore, illud negari non potest, intentionem indifferentem iunctam operi indifferenti nihil mereri apud Deum: Ratio est, quia omne opus meritorium vitæ æternæ, debet habere aliquid supernaturale, quod non acquirit actus ex suo objecto indifferens, nisi per rectam ad Deum intentionem, qualis non est intentio indifferens.

Hinc facile colligere possumus maximam vitæ hominum partem, illis fluere sine merito, & homines servos esse inutiles. Nam ut mitissimè agam cum illis, quæ tandem sunt actiones eorum, ut de malis non loquar, nisi indifferentes? tales sunt omnes naturales, comedere, ambulare, loqui, videre, cogitare, scribere, laborare, & aliæ similes, quales sunt domesticæ, civiles, privata, publicæ: immò eò trahi possunt omnes actiones morales, etiam virtutum, quæ bene, vel malè fieri possunt; sed ut actiones virtutum seponamus, omnes aliæ omnem ferè vitam

nostram implent, ac illæ omnes, nisi extrinsecus addita aliqua intentione ad Deum dirigantur, intra actiones indifferentes includuntur, & sine merito fiunt. Quid tu inde laudis expectas? quid mercedis speras à Deo? At, inquires, hæ actiones malæ non sunt: Quàm multi id negant? sed id tibi concedo, malæ non sunt, sed nec etiam bonæ, igitur nec ad alteram vitam pertinent: nullam merentur pœnam, se neque mercedem: nihil inde perdidisti, sed neque etiam lucratus es: non malus fuisti servus, sed fuisti inutilis: audi autem quid dicat Scriptura, Matth. 25. *Et inutilem servum eiicite in tenebras exteriores, ibi erit fletus & stridor dentium:* Quàm de multis in fine dici poterit, quod scribit Jobus cap. 10. *Fuissim, quasi non essem; de utero translatus ad tumulum.*

Dico 3. Bona intentio, licet malum opus, non efficiat bonum, sæpe tamen levius facit, & minus malum, præsertim ex ignorantia: bonum autem opus, melius facit, & sæpe magnum ex parvo: immò sæpe nullum, aliquod facit: indifferens autem, bonum facit, ac meritorium, ut jam veritatem habeat iactatus ille versus. Quidquid agant homines, intentio iudicat omnes: sigillatim singula examinemus.

Dixi itaque primò bonam intentionem malum opus ex sese; ratione obiecti materialis, & formalis, non efficere bonum. Ratio est; quia bonum est ex integra causa, itaque si substantia operis mala est, nihil proficit, quod finis extrinsecus sit bonus. Nam semper manet id quod malum est ex fine intrin-

intrinseco : unde præclare Seneca epistola 82. nihil honestè fit, nisi cui totus animus incubuit, atque affuit, cui nulla parte sui repugnavit : Et Bernardus lib. de Præcepto, & dispensatione. Ut oculus verè sit simplex, requiritur charitas in intentione, & veritas in electione. Ratio fundamentalis est; quia debet esse proportio aliqua inter finem, & media, igitur si intentio sit bona, & opus malum, cum intentio finem respiciat, opus autem habeat rationem medij, assumitur malum medium, ut eatur ad bonum finem, in quo deest apta proportio : itaque Augustinus libro contra mendacium cap. 7. multis probat, numquam licitum esse mendacium, ob bonum ullum finem, licet agnoscat bonitatem operis maxime peti ex fine, consequenter ex intentione, cum præcipuus actus qui finem respicit, sit intentio: verba eius sunt. Interest plurimum quâ causâ, quo fine, quâ intentione quid fiat : sed ea, quæ constat esse peccata, nullo bonæ causæ obtentu, nullo quasi bono fine, nullâ vel ut bonâ intentione facienda sunt. Et quia quædam sunt opera, quæ nec bona sunt, neque mala, de illis sic loquitur componendo ea cum malis. Ea quippe opera hominum, sicut causas habuerunt bonas, seu malas, nunc sunt bona, nunc mala : quæ non sunt per se ipsa peccata : cum verò jam opera ipsa peccata sunt, sicut furta, stupra, blasphemix, vel cætera talia, quis est qui dicat causis bonis esse facienda, ut vel peccata non sint, vel quod est absurdius, iusta peccata sint. Unde multorum error, qui à nonnullis primis

Christianis, & Apostolis falso tributus est, de quo Apostolus Roman. 3. *Sicut aiunt quidam nos dicere, facimus mala, ut veniant bona: quorum damnatio iusta est* : id est iuste enim punientur eiusmodi mala quocunque prætextu facta sint : vel ad personas refert Apostolus, quasi diceret iuste damnata esse eiusmodi effata, tanquam & pessimæ consequentiæ; nam semel hoc principio admissò, sceleribus omnibus janua aperiretur. Ita multi domestici furantur dominis suis, ut faciant eleemosynas, vel ut aliquid donent Ecclesiis : Multi non solvunt debita ut donent Ecclesiis: filii qui Patribus dicebant: *munus quodcumque est ex me tibi proderit*, Matt. 15. & interim famelicos dimittebant parentes : Ita aliquis misericordiâ motus erga viduam, iudicat iniuste, Deo dicente in Scriptura Levitici 19. *Non consideres personam pauperis: nec honores vultum potentis. Iuste iudica proximo tuo*. Ita Saül deceptus est, dum contra præceptum pepercit optimis spoliis ad sacrificium. Maneat itaque illud tanquam certum non licere minimum peccatum admittere, spe cuiuscunque boni quàm libet magni: sicque non esse licitum minimum mendacium ut hominis vita servetur, & ita de cæteris; adeò verum est bonam intentionem non facere bonum opus, quod ex suo obiecto formali intrinsece malum est.

Dixi tamen 2. Bonam intentionem malum opus sæpe levius facere, & minus malum, præsertim ex ignorantia. Quis enim neget levius esse aliquid accipere ad misericordiam, quàm ad cupiditatem? officiosè mentiri quàm

malignè? præsertim si accedat bona fides, & erronea conscientia, quæ si fuerit invincibilis, excusat à peccato: ita obstetrices Ægyptiacæ mentitæ sunt Pharaoni, ne pueros Hebræos interficerent: & ait Scriptura Exodi 1. eas accepisse mercedem à Deo, non quidem ob mendacium, sed ob præstitam misericordiam, cum præsertim se peccare, hoc modo mentiendo, non putarent: *Et quia timuerunt obstetrices Deum, edificavit eis domos.* Sed quod diximus rarò contingit, itaque semper id cavendum, ne fiant mala ut veniant bona: duplici malo: unum est, quod malum fiat, alterum est error, quo credatur malum fieri posse, ut veniat bonum: unde Bernardus de præcepto & dispensatione. Ut oculus verè sit simplex, requiritur charitas in intentione, & veritas in electione: tunc autem neque est charitas, neque veritas, sed malitia & error.

Dixi 3. Bonam intentionem, bonum opus melius facere; nam duplex est bonum, unum ratione obiecti, & finis intrinseci, quia opus bonum est, aliud ratione finis extrinseci, quod aliud est bonum; duo autem bona, unicum superant: Et sæpe parvum magnum efficit; sæpe enim plus attenditur intentio, quam ipsum opus. Salvianus. Oblata Deo non pretio, sed affectu placent. Publius Mimus: Non aspicias, quam plenas quisque manus Deo, sed quam puras admoveat: ita Christus Marci 12. plus fecit duo minuta, quæ mulier vidua & pauper misit in gazophylacium, quam magna divitum munera. *Amen dico vobis, quoniam vidua hæc*

pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium. Omnes enim ex eo quod abundabat illis, miserunt: hæc verò de penuria sua omnia quæ habuit, misit totum vitulum suum. Hinc terè Christus omnia ex intentione æstimavit, Matth. 10. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicumque potum dederit uni ex minimis istis calicem aquæ frigide, tantum in nomine discipuli, non perdet mercedem suam.* Ut scias opus non tam crescere ex obiecto suo, quam ex fine, & consequenter ex intentione: Quotidie experimur aquam è sublimi defluentem, licet variè derivatam, in ascensu suam originem æquare: idem fit in omnibus actionibus, quæ omnes ab intentione dimanant, secundum cuius altitudinem mensuram suam accipiunt: hinc factum ut minimæ actiones Sanctorum, summas nostras superarint: ita si eleemosyna fiat ex motivo misericordiæ magna quidem virtus est, & meritoria: si ex charitate proximi, jam incipit esse melior, si ex Dei charitate, longè melior, sed quò purior erit charitas, eò etiam magis crescit meritum; & in hoc fuit mirabile Apost. consilium 1. Cor. 10. *Omnia in gloriam Dei facite:* sed & quantus fuit S. Ignat. cuius in rebus omnibus propositum fuit ad majorem Dei gloriam semper agere, quod exactissimè servavit?

Immò tantum posset bona intentio, ut ubi nullum est bonum opus, ibi aliquid esse efficiat: Bernardus. Sola interdum bona voluntas sufficit: cætera non profunt, si sola defuerit: Idem Epistola 77. Deus indubitanter tribuit bonæ

bonæ voluntati, quod defuit facultati. Eodem sensu Augustinus in Psalm. 105. Deus coronat bonam voluntatem, quando non invenit facultatem: Hinc fit ut quilibet liberalis esse possit erga pauperem, etiamsi non habuerit nummum. Nam ut ait S. Chrysoft. homil. 7. de Pœnit. Da indigenti, si minus habueris, vel suspirium si profers, omne tribuisti: nam in somnis ille oculus videt, te dedisse quod habueras: Itaque Gregor. homil. 5. in Evang. Ante Dei oculos, nunquam est vacua manus à munere; si fuerit arca cordis, plena bonâ voluntate: Deus siquidem non habet rationem potentia, sed voluntatis: quod maximè est optabile: nam potestas angusta est, sed voluntas nullos habet terminos. passim homines non tam curant bonam voluntatem, quam beneficium: unde ut ait Apost. 2. Cor 3. *Si voluntas prompta est, secundum id quod habet accepta est, non secundum id quod non habet*: neque enim plus exigitur ab ullo, quam quod potest: sed coram Deo, prompta voluntas accepta est non tantum secundum id quod habet, sed etiam secundum id quod non habet, quia Deo sola etiam voluntas satis est. Sed nulla est voluntas, si potestati defit actio, neque enim velle ille dicendus est, qui cum posset, non fecit: secundum illud Apostoli, loco citato, *ut quemadmodum promptus est animus voluntatis, ita sit & perficiendi, ex eo quod habetis.*

Dixi 4. bonam intentionem, optis indifferens, bonum facere, & meritorium: Quia honestatem quam ex se non habet actio indifferens, ratione

sui objecti, accipit à fine extrinseco: Richardus de statu interiori homil. 17. Quod est corpus sine vitâ, hoc est opus sine intentione bonâ: sicut itaque in corpus inanime immissa anima, facit illud vivere, ita intentio bona adjuncta operi indifferenti illud facit honestum, quoniam illi honestatem suam communicat: Ratio petitur ex subordinatione actus imperati, ad actum imperantem, in ordine ad finem actui imperato extrinsecum: unde fit ut actus imperatus, non censeatur imperanti extraneus, sed censeatur esse aliquid eius, ut pote non respecturus finem illum actui imperanti propositum, nisi interveniret ordinatio ad finem illum, facta per actum imperantem: quin immo, si actus imperatus esset imperanti extraneus, cessarent denominationes imperantis, & imperati: Cum igitur actus imperans, sit principium & causa actus imperati, mirum non est, quod suam cum eo honestatem ex fine ductam communicet: quoniam finis ille extrinsecus qui est obiectum proprium actus imperantis, est circumstantia proprie dicta, & extrinseca actus imperati, quatenus imperati, & ad externum illum finem directi per actum imperantem: confirmatur. Quia distingui potest duplex esse in actu, unum physicum, alterum morale: quoad esse physicum nullo modo pendet actus imperatus ab actu imperante, sed tantum à suâ potentia, & à fine suo intrinseco: sed quoad esse morale adventitium, sive quoad esse relatum, & ordinatum ad extrinsecum illum finem, pendet actus imperatus ab imperante, nam

nam sine illo non ordinaretur, ex illâ autem ordinatione bonitatem accipit quam non habebat: Hanc veritatem rectè explicat Seneca Epistola 82. Indifferentia esse dico, nec bona, nec mala, tanquam morbum, dolorem, paupertatem, exitium, mortem: Nihil horum per se gloriosum est, nihil tamen sine his: laudatur enim non paupertas, sed is quem non submittit, nec incurvat: laudatur non exilium, sed qui hoc non doluit: & omnia ista non sunt per se honesta, nec gloriosa: sed quidquid virtus ex illis adiit, tractavitque, honestum, & gloriosum facit: Illa in medio posita sunt: Interest utrum malitia illis, an virtus manum admovertit. Omnis res, quod non habuit decus, virtute additâ sumit: cubiculum lucidum dicimus: hoc idem obrissimum est nocte: dies illi lucem infundit, nox eripit: sic istis quæ à nobis indifferentia ac media dicuntur, divitiis, viribus, formæ, honoribus, regno: & contra, morti, exilio, malæ valetudini, doloribus, &c. aut malitia, aut virtus, dat boni, vel mali nomen: Quod si bona intentio opus indifferens facit bonum, facit etiam meritorium, unde Christus mercedem ei pollicetur, qui dederit potum aquæ frigidæ in nomine discipuli: Hinc patet nullam à nobis fieri actionem quæ non possit esse honesta, & meritoria, si nempe ad bonum finem & honestum referatur prout referri potest: Hoc addidi, Quia uti rectè docet Suares tom. 2. de Religione lib. 2. de Voto, cap. 4. num. 7. ut aliquis actus indifferens fiat honestus ex fine honesto extrinseco,

non satis est quòd ex libertate, aut falsâ apprehensione operantis, in eum finem referatur: sed oportet ut talis relatio prudenter fiat, & cum proportionem, ac fundamento alicuius convenientiæ, inter tale medium, & talem finem, id est quòd sit utile ad illum, vel proximè, vel interventu aliorum mediolorum: quia alias imprudens est relatio talis mediij ad talem finem, & potius videtur, in verbis, aut falsâ apprehensione, quam in re ipsâ existere: Exemplo rei declaratur. Nam si quis dicat se ire in agrum propter Dei amorem, & honorem, profectò si nihil aliud adjungat, & immediatè fiat huiusmodi relatio, vana est & nullius momenti, quia ire in agrum, per se nihil confert, ad Dei amorem, vel honorem, sed interponere oportet alia media, quibus mediantibus possit ille actus conferre ad talem finem: ut si studium conferat ad Dei honorem, & vires corporis ad studium sint necessaria, & ad vires comparandas, vel conservandas, conveniens iudicetur ire in agrum, tunc optimè refertur actus ille ad bonum honestum, & idè eius bonitatem participat: Nihilominus tamen cum nullus sit actus humanus, qui immediatè vel mediatè, si non intrinsecè, saltem extrinsecè ad Deum referri non possit, nullus est qui non aliquâ ratione honestus fieri possit, & consequenter nullus est qui in Deum referri non possit, & consequenter nullus est qui fieri non possit meritorius: Audi enim quid dicat Apostolus, imò quid præcipiat 1. Corinth. 10. *Sive ergo manducatis, sive bibitis, sive aliquid*

liquid aliud facitis, omnia in gloriam Dei facite: & ad Coloss. cap. 3. *Omne quodcumque facitis in verbo, aut in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi: Vide si aliquid excipiat Apostolus, cum nominet etiam actiones animales, cum minima quæque non excipiat: Nec mirum cum nos ipsi ad Deum attineamus Ephes. 1. Ut simus in laudem gloriæ ejus nos: ut nostra etiam omnia ad ejus tandem, & gloriam referamus, quod non potest fieri nisi per intentionem nostram, quæ est præcipuus actus in finem, & directio rerum omnium in finem: unde fit ut rectæ intentionis homo nunquam frustra laboret, sive legat scribat, seu loquatur, sive agat, honorem Dei sibi proponendo, unde quæstus faciat honestissimos. Hæc est ars omnium quæstuosissima, quâ fit ut rebus omnibus cælum lucremur; hac arte omnes actiones naturales, sunt morales, & studiosæ; nam licet multæ sint necessariæ, ut respiratio, motus cordis, & similes, itaq; illis desit fundamentum moralitatis, nempe libertas, quia tamen ordinari possunt liberè ad aliquem finem, licet quoad substantiam liberæ non sint, possunt quoad ordinationem ad finem, liberam accipere destinationem, & inde moralitatem: quæ autem morales sunt, possunt fieri supernaturales ex motivo supernaturali, ut fiant sicut dicit Apostolus in nomine Domini nostri Iesu Christi: si ex motivo supernaturali, potes omnium perfectissimum assumere, nempe Dei gloriam. Si posses omnia quæ tangis aurea facere, lignû, ferrum, lapides, & cætera, quam brevi*

tempore ditesceres? Tu potes omnia quæ loqueris, & quæ agis facere pretiosissima, & digna mercede cœlesti, cur ista negligis? Tanti tibi esset aurum; cur non etiam cælum?

Porrò nihil bonâ intentione facilis est, & vnusquisque illam habere potest. De qua illud Deuteron. 30. dicitur potest: *Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum, nec in cælo situm, ut possis dicere: Quis nostrum valet ad cælum ascendere, ut deferat illud ad nos, & audiamus, atque opere compleamus? Neque trans mare positum: ut causeris, & dicas: Quis ex nobis poterit transfretare mare, & illud ad nos usque deferre, ut possimus audire, & facere quod præceptum est? Sed iuxta te est sermo valde, in ore tuo, & in corde tuo, ut facias illum: Quis enim non potest dicere quod ait Apostolus. Propter te mortificamur totâ die.*

Sit igitur in omnibus hæc tua oratio, *Propter te Domine, assuesce initio actionum tua offerre Deo & ad eius honorem dirigere, ut nihil excidat, quod in Deum vel imediatè vel mediatè non dirigatur? Certè quâ excusatione potes obtendere in re tam facili, & tam obviâ? Non potes aggredi res magnas, & arduas: sed potes rem exiguam, magnam facere: Non opus hic viribus, nō industriâ, sed solâ voluntate. Chrys. hom. 24. in Ep. ad Hebr. Non parantur hæc sumptu, non labore, non sudore: sufficit velle, & confecta sunt omnia. E-heu? quot salutis vias nobis Deus aperuit, ut quotidianis actionibus possimus cælum acquirere? Et quibus digni non erimus suppliciis, si non utamur tantâ gratiâ? vide itaque ut nihil tibi*

casu excidat, nihil facias cupiditate, nihil impetu, nihil ex occasione, nihil ex assuetudine, sed omnia in Deum dirige. Singulis annorum initiis, tua omnia Deo consecra: Id facito & in mensium, & in hebdomadarum initiis, & singulorum dierum: immò singulis horis, ut saltem virtute dirigantur ad Deum: sed præcipua saltem, & longiora opera Deo consecra: *Omnia in gloriam Dei facite: Omnia in nomine Domini Jesu Christi.* Chrysostr. homil. 9. in Epist. ad Coloss. Fac omnia in nomine Domini, & omnia rectè succedent: ubicūque positum fuerit hoc nomen, omnia sunt fausta & felicia: si Dæmones ex-

pellit, si morbos propulsat, multo magis rebus affert facilitatem, &c. Per hoc nomen orbis terræ fuit conversus fracta est tyrannis, conculcatus fuit Diabolus, aperti sunt cæli: Nos per hoc nomen fuimus regenerati: si hoc habeamus resplendemus: Hoc & Martyres facit, & Confessores: Hoc pro magno dono teneamus, ut in gloriâ vivamus, & Deo placeamus, & digni habeamur bonis, promissis iis qui diligunt illum gratiâ & benignitate Domini nostri Jesu Christi, cui cum Patre, & Filio

fit gloria in sempiternum,

Amen.

* *

FERIA QUARTA CINERUM,
SECUNDA CONCIO

DE RECTA INTENTIONE,
contra Vanam gloriam

Cum jejunatis, nolite fieri sicut Hypocritæ tristes, exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus, jejunates. Matth. 6.

CUM in omnibus Scripturis jejunium coniungatur cum lachrymis, & luctu, cum humiliatione, & afflictione, & aliis signis doloris, & pœnitentiæ; Numer. 30. *Si voverit: & juramento se constrinxerit, ut per jejunium, vel cæterarum rerum abstinenciam, affligat animam suam, &c.* Judith. 4. *Humiliaverunt animas suas in jejunio:* Esther. 14. *Fletibus & luctui apta indumenta suscepit, &c. & corpus suum humiliavit jejunio:* Joëlis 2. *In jejunio, & in fletu, & in planctu.* 2. Machab. cap. 13. *Testantibus à Deo misericordiam cum fletibus, & jejunio.* Baruch. 1. *Plorabant, & jejunabant:* cum, inquam, hîc & alibi passim cum luctu conjungatur jejunium, cur Christus in hodierno Evangelio, vetat id fieri? *Cum jejunatis nolite fieri sicut hypocritæ tristes. Tu autem cum jejuas, unge caput*

tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans: An propria loca Scripturæ intelligenda sunt de jejunio publico, non de privato? An verò non vetat Christus cum jejunio privato, luctum etiam privatum, sed fictionem luctus? unde non dicit, cum jejunatis nolite esse tristes: sed nolite fieri sicut hypocritæ tristes, quibus verbis non veram tristitiam damnat, sed affectatam: An 3. id tantum Christus docere voluit ut quæ privatim à nobis fiunt bona, ea ab oculis hominum removeantur, longè aliter quàm hypocritæ solent facere, qui quicquid faciunt, eò tantum faciunt, ut videantur ab hominibus: cum è contrario omne studium nostrum esse debeat, ut quicquid boni facimus, illud ab oculis hominum removeamus: eò usque ut etiam

jeiunium, quod semper cum luctu erat conjunctum, externâ hilaritate preamur, ut nempe soli Deo non autem hominibus jeiunemus juxta illud Levitici 30. *Coram Domino mundabimini, & affligetis animas vestras religione perpetuâ*, de qua re hodie dicturi sumus, postquam opem à cœlo accersiverimus.

A V E M A R I A.

CUM recta intentio sit res adeò sublimis, & excelsa ut in priori Concionione ostendimus, nemini mirum videri debet, si Dæmon infensissimus hominum hostis, & bonorum nostrorum perpetuus deprædator nihil non faciat, & moliat quo eam omninò, aut impediatur, aut inficiat: verùm cum pluribus modis id efficiat, & cum plures sint rectæ intentionis hostes; ei tamen maximè adversatur humanæ laudis appetitus, & vana gloria, quam propterea sancti Patres labem appellant, & ruinam præclarorum operum, & virtutum: S. Chrysostomus Serm. 7. subtile malum est, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis: adversa omnia nituntur suis viribus, armis suis pugnant, impugnant palam, unde & caventur tam facile quàm videntur: Hæc tamen crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, jeiunium jeiunio perimit: oratione orationem evacuit: misericordiam miseratione prosternit: hoc vitium de remediis creat morbos, & de medicina conficit languorem: Basilius de Constitutionibus Monasticis cap. 11. Fugiamus dulcem operum spiritualium expoliatricem, jucundum animarum nostrarum hostem, tineam virtutum, blandissimam operum omnium

deprædatricem, & veneni illitu coloratricem. Ratio est, quia vana gloria omnibus nostris actionibus, sed præcipuè bonis furtivè se interferit atque immiscet: Climacus in scala spir. Gradu 21. de Cenodoxia. Omnibus studiis Cenodoxia congaudet, verbi gratiâ jeiuno, inaniter glorior: si latendi causâ solvo jeiunium, tanquam prudens iterum glorior: si splendide vestitus, vincor eâ peste; si vilis induar, denuò glorior: si loquar, hæc superior: si taceam, iterum superatus sum: Neque tantum insidiatur in actionum initiis, per malam intentionem, sed etiam & in medio, & in fine actionis se ostentat, & bonam intentionem pervertit: Gregor. lib. 1. Moral. cap. 19. Sæpe bono operi, dum laus humana obviat, mentem operantis immutat, quæ quamquam quæsitâ non irrepit, tamen oblata delectat: vide quid inde sequatur: Invenio me aliter agere, quod scio me aliter inchoasse. Cæterum illa pestis, communissimum est, primum, atque ultimum malum. Primò, Dixi communissimum. Quia vix est aliquis, qui eo malo non inquinetur: summi, & infimi: peccatores, & sancti: Sæculares, & Religiosi: qui præsumunt, & qui subsunt: ita nemo immunis est: Secundò, primum malum vocavi. superbia: ad hæc, in pueris hic primus motus oritur, est enim primus amor, quia proprius: nam superbia est amor propriæ excellentiæ: Tertiò, ultimum dixi. Quia ex omnibus affectibus, hunc ultimo exuimus, unde Plato appetitum gloriæ appellat. *telephtaiou Chitona* postremum amiculum; & Tacitus loquens de Helvidio Prisco, homine laudatissimo, appetentior famæ videbatur, quando

quando etiam sapientibus cupido gloriae novissima exuitur : de quo malo, Evangelium hodiernum tractat : *Cum jejunatis nolite fieri sicut hypocritae tristes; exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes* : Illius triplicem quasi radicem agnoscit S. Chrysof. homil. 44. ad populum Antioch. Stultitiam, humilem animam, & ignorationem Dei : de quibus singulis, eodem ordine pauca à nobis dicenda sunt.

Primam radicem vocat stultitiam : Nam si idem Chrysof. in universum dixit, omnem superbum stultum esse, sanè non parva stultitia est in appetitione vanæ gloriae.

1. Stultitia est, quod appetens gloriae, rem adeo vanam tanto labore, immò totâ vitâ confectetur. Vide autem aestimationis, laudis, & gloriae humanæ vanitatem ex multiplici capite, ut scias hanc exprobrationem Davidis in maximam hominum partem cadere, ut *quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?* Basil. Vanum dicitur id quod vacuum est, quod nomen quidem habet, rem verò ipsam non habet, quod de humanâ gloriâ dici potest, quæ ideò rectè vana dicitur quia vacua est, nomen habens gloriae, rem verò ipsam non habens : Num hoc verum sit ratione gloriae humanæ, vide quæso.

1. Ratione eorum, qui laudant, nam ferè sunt abiectissimi, sapientes enim nihil admirantur : Etenim à quibus gloria ferè colligitur, nisi à plebe : Non te pudet, quos alioqui contemnis eorum iudicium sic vereri, ut eorum opinionem, vel errorem sequaris ? Transibat Demosthenes, occurrit vetula, en, inquit, Magnum illum virum, & elo-

quentem : adeò insanivit, ut suos omnes præteritos labores satis compensatos diceret : S. Chryf. homil. 44. ad pop. Antioch. Nihil hominum gloria vilius: dic enim mihi, si paucorum videas puerorum multitudinem, lactentium dico, nunquid ab eis gloriam concupisces? Sic erga cunctos homines disponeris propter gloriam: certè non sapientiùs alij iudicant : Quid dicam, quam temerè laudent homines, quàm otiosè, quàm ex consuetudine, quàm ineptè, quo excessu, quàm falso, quàm adulatoriè : Tu quàm multos laudas contra propriam opinionem, quia mos est, quia non vis displicere, quia vis adulari : ut de alijs agis, ita cæteri de te: Quàm sæpe contigit, ut coram te aliquis, quia aderat ab alijs sit laudatus, qui cum à cœtu abiisset, à suis laudatoribus vituperatus est, & irrisus ? Ne te decipias aut tibi blandiaris: Eadè ratione tractaris : Qui heri laudabat, hodie damnat: sed quàm pauci sunt veræ laudis iudices ? audias quotidie homines ineptissimos aut laudare, aut laudari : nescias utrum sit intolerabilis: Hinc sapientes philosophi non admodum curarunt, an multos, an paucos, an nullos etiam haberent suarum rerum testes aut laudatores: Democritus apud Senecam Epistola 7. Unus mihi pro populo est, & populus pro uno : Quidam alius plus etiam dixit : Satis mihi sunt pauci : Satis est unus : Satis est nullus: Certè nil minus habet qui nullos, quàm qui multos : Nam ex iis qui vel laudant vel damnant quàm pauci sunt æqui rerum aestimatores. Primò, ex errore : Secundo, ex affectu : Tertio,

ex invidia. quàm multi putant idem in laudibus fieri, quod in pecunia (ait Plutarchus) ut qui eas dent, eas amittant: quàm multi laudant ex levitate, quàm multi sine delectu, quàm multi omnes laudant, quàm multi ex assuetudine, quàm multi ut tantundem accipiant, quàm multi ut placeant, ut adjuvètur, ut aliquid emolumenti percipiant, quàm multi, quia sic putant esse loquendum, quia quod nihil constat facile donatur. Plus laudabit ineptus quàm prudens, plus ignarus quàm sapiens, plus vitiosus quàm virtute præditus, ut discas ex authore, & laudem & gloriam contemnere. Pars vituperij est ab eiusmodi hominibus laudari, & propudiosum tibi est vel illis placuisse.

Secundò, Vanitas humanæ gloriæ petitur ex rebus quæ laudantur in hominibus, quâ de causâ, nihil puto ineptius vanâ gloriâ: Nam ut præteream res plane ridiculas quæ laudantur, ut sunt vestes, ornamenta, fuci, crista, uniones, equus, canis, & sexcenta; ut omittam bona corruptibilia, qualia sunt decor, oculi, candor, pinguedo, statura, dentes, ludus, saltatio, & cæteræ nugæ: Ex bonis spiritalibus duo tantum eminent, scientia, & virtus: vide quid sit in illis laudabile; ut à scientiâ ducam initium quàm multa in illâ sunt vana, & inutilia: certè volumina leguntur integra de scientiarum vanitate! ad hæc, quàm pauci sunt homines verè docti, & in solidum docti: Quoad virtutem attinet, quàm falsa, de virtute iudicia hominum: quod ab uno laudatur, vituperatur ab alio: Deinde quàm pauci benè iudicant de virtutis

veritate: de solâ devotione quàm multæ sunt absurde opinionones: quàm multa probantur à multis quæ improbantur à Deo: Proverb. 14. *Est via quæ videtur homini iusta, novissima autem eius deducunt ad mortem*: Et Proverb. 16. *Est via, quæ videtur homini recta, & novissima eius ducunt ad mortem*: De existentiâ autem virtutis in unoquoque quàm incertum est: unde multæ actiones laudantur, quæ aliquando in iudicio Dei condemnabuntur: sola intentio mala quot actiones commaculat? unde rectè dictū ab aliquo, intentio valet ad meritum, actio ad exemplum: Quàm sæpe nos audimus quædam in nobis prædicari, quæ falsa sunt, & quorum icinus nos esse egentes, & tamen injustâ laude æq; delectamur, atque verâ, sed in hoc est vanitas, & magna vanitas, *Filij hominū usquequò gravi corde? ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium?*

Tertiò, Vanitas gloriæ deprehenditur ex naturâ ipsius laudis & æstimationis, Tota enim hæret in cogitatione, aut in verbo: Age igitur quid magis fragile quam cogitatio? quid fugacius, quam verba? quot habes intra horam cogitationes de rebus innumeris? & ex consequenti quoties perit illa cogitatio? Quanti autem facias verba tu ipse nosti, qui unâ die tot proferre soleas, temerè, inconsultò, mendaciter, inutiliter: si in aère alicuius imaginem pingeres, quàm de illâ imagine securus esses? Idem facis cum alicuius famam in verbis depingis, &c.

Quarto, Ea veritas deprehenditur ex brevitate: Id optimè expressum apud Jobum cap. 20. *Hoc scio à principio, ex quo*

ex quo positus est homo super terram, quòd laus impiorum brevis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puni: Si ascenderit usque ad cælum superbia eius, & caput eius nubes tetigerit, quasi serquiliuum in fine perdetur, & qui eum viderant, dicent, Ubi est? Velut somnium avolans non invenietur, transiet sicut visio nocturna: oculus qui eum viderat, non videbit, neque ultra intuebitur eum locus suus: Rationem affert Chrysof. loc. cit. Quia ut ad breve homines admirantur aliquid, sic temporis processu facile obliviscuntur, & patet experiètiâ: compara utrumque, & tui memoriam, & tui oblivionem.

Quintò, Quia nihil inutilius. Chrysof. homil. 44. ad popul. Dic mihi, quid habet boni, à multis circumspici? Inanis est gloria, nec aliud quidquã: nam domum revertere, & solus esto, & totum illicò defluerit: in forum processisti, præsentem in te convertisti, & quid amplius? Nihil: extinctum est, & evanuit, tanquam fumus diffusus: sic igitur ea quæ non subsistunt: quantæ sunt hæc quæso stoliditatis, quantæ dementiæ? Ad unum itaque solum spectemus, quomodo Deus nos laudet: si hoc consideremus, nunquam ab hominibus propria quæremus: & si contigerint, contemnemus, respuemus: tanquam aurum quidem optantes, lutum verò recipientes, sic efficiamur: Non laudet ille, nihil emit profuerit: & si vituperaverit, non nocebit: In Deo autem hæc utraque habent lucrum vel jacturam, at apud homines, omnia vana: Non prohibeo itaque gloriam optare, ait Chrysof. sed veram volo gloriam quæ est à Deo. Ex quibus apparet vanitas humanæ laudis, & gloriæ, & quæ-

ta sit hominum stultitia, omnem vitam perdere, ut rem tam vanam assequaris, quæ nulla aliâ re digna est, quam tuo contemptu: Ita tamen hoc malum nos insequitur, ut vix quisquam sapere aliquando discat: nullum tamen malum sine remedio est: Audi S. Chrysof. homil. 17. in Ep. ad Rom. Quomodo ab hac servitute liberabimur? Si aliam gloriam adamaverimus, nempe eam quæ vera gloria est: ut enim eos qui corpora amant, alia splendidior facies visa, à priore separat, sic eos qui gloriâ hanc desiderant, splendida illa cælestis gloria, si conspecta fuerit, ab ista abducere poterit: Hoc est quod Christus objecit Judæis Joan. 5. Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo est, non queritis.

7. In eo stultitia est, quòd sicut sunt aliqui homines ridiculi & moriones, quorum officium est, aliis risum movere, multis actionibus ridiculis, & delectationem afferre: sic homines qui vanam gloriam appetunt, hoc unum habent, & in hoc laborant, ut cæteris placeant: itaque personas omnes induunt: atque ad omnia se fingunt: optant semper habere spectatores, & hoc unum agunt, ut delectent: itaque, & se, & suos mores, vultum, & gestus conformant ad delectationem, & nullâ aliâ mercede remunerantur, quàm quod sciunt se aliis placere: itaque sicut stultis ac scurris applaudimus, ut pergant insanire, licet eos irrideamus cum despectu, ita se res habet in nostro proposito, ut homines vanos, quique nobis placere gestiunt, sic laudemus, ut eosdem viles habeamus, eosque contemnamus:

Vide

Vide enim mulierē quæ dimidiam di-
ei partem in se adornandâ consumit,
ut aliorū oculis placeat; quàm ridicu-
la est! se enim totam, corpus, & animam
vexat, caput & crines cruciat tantum ut
magis placeat: quàm illud miserum, &
ridiculum, ut id faciat quotidie, & se
toties torqueat, ut aliorum oculis ar-
rideat: An aliud faciunt Mimi, & ac-
tores Comœdiarū in teatro, qui hoc
unum desiderant, ut spectatoribus pla-
ceant, & plausum mereantur? Hinc fit
ut sæpe Mimos imitentur, in habitu
& vestitu, & ea agant quæ nec facerent
qui insaniunt: Quin etiam sicut ac-
tores sæpe ludunt personati, ita etiã lau-
dum humanarum cupidi, in alieno ferè
vultu se ostentant, & personati ludunt,
unde hæc connexa sunt, ut omnis hy-
pocrita sit vanus, & omnis vanus sit
hypocrita: Quia cum uterque sit appe-
tens laudis, uterque simulat vera bo-
na, & tamen veritas virtutes non ha-
bet, unde perpetua simulatio est: Ita
Christus Phariseos insimulabat, Mat-
th. 23. *Omnia opera sua faciunt, ut videan-
tur ab hominibus: unde subdit. Væ vobis
& Pharisei hypocrite, qui mundatis quod deso-
ris est calicis, & paropsidis, intus autem pleni es-
tis rapinâ, & immunditia: Et postea. Væ
vobis Scribæ & Pharisei, quia similes estis se-
pulchris dealbatis, quæ à foris parent homini-
bus speciosa, intus verò plena sunt, ossibus mor-
tuorum & omni spurcitiâ: sic & vos à foris
quidem paretis hominibus iusti intus autem
pleni estis hypocrisi, & iniquitate.* S. Basil. in
illa verba If. 1. *Cum fueritis sicut quercus
defluentibus foliis, &c.* comparat hypocri-
tam quercui, quæ ramos habet intor-
tos, & corticem rugosum, & turpem,
pulchra autem folia, quæ arboris de-

formitatem tegunt: Gregor. Nazianz.
orat. de funere Patris comparat muli-
eribus minio & purpurisâ coloratis,
quæ veram pulchritudinem non ha-
bent.

Tertiò. In eo est stultitia quod tanto
labore infelicitatem consequatur. Sic
enim cõparatus semper est infelix:
Primo, Quia nunquam est quietus nec
pacem habet: semper enim vel spe agi-
tatur, vel desperatione, vel malâ con-
scientiâ, dum novit se talem non esse,
qualem fingit: & ut ait S. Chryf. homil.
43 ad Popul. Quemadmodum sævi
venti in tranquillum mare delati, to-
tum ab imo subruunt, ut & arena cum
undis misceatur, sic ambitio animum
subiens, omnia subvertit. Secundo.
Quia cum quilibet volet, cum efficiet
miserum. Ita enim evenit, ut plurimi
approbantes non tantum satisfaciant,
quantum offendit unus improbens:
Itaque ut sunt turbulenta hominum in-
genia, & iudicia, nec statum habent, ita
quilibet, hominis vani quietem, per-
turbat: Vide Aman ab omnibus hono-
ratum, & à Rege secundum: unus ta-
men Mardocheus qui homini ambiti-
oso non assurgebat, ita superbum ani-
mumperculit, ut se miserum putaret:
itaque cap. 6. libri Ester, cum uxori, &
amicis narrasset omnes quos à Rege
honores, acceperat, subdidit: *Et hæc
omnia cum habeam, nihil me habere puto
quamdiu videro Mardocheum Iudæum se-
dentem ante fores regias:* Tertiò, Quia cum
id quod optat vel non obtinet, semper
est miser: nam si non obtinet, quæ cru-
deliter agitur, se frustra laborasse vi-
dens: & tamen si obtinet, cum ipsa
expe-

experientiã discat, illud nihil esse, & se magnorũ bonorum fecisse jacturã, torquetur: ut scias hominem vanum semper esse miserum, & infelicẽ; torquetur enim à conscientia, & dum aliis placet, sibi displicet. Et ut ait Gregor. lib. 8. Moral. cap. 30. Cũ se ostendere alienis oculis appetunt, damnant quod agunt: ut scias homine vano nihil esse miserius, & consequẽter nihil stultius, qui tantam miseriam ob rem tam vilem & contemendam, coemat omnibus suis bonis.

Quartò. Quod hominum iudicia quærat is, qui Angelos iudicare debuerat. Chryl. serm. de inanis gloriæ cupiditate. Num qui de Angelis sententiam sis laturus, optaveris à mortalibus his, & impuris, iudiciũ de te fieri, consequique parem cum saltatricibus, Mimis, & Aurigis, & belluarũ confectorib⁹ laudem?

Quintò. Quòd tam paucis hominib⁹ placeat: quia pauci nos videt: Chrysof. loc. cit. Quot cuperes ipse tuarum laudum fore præcones, num centum? bis centumvè cõcedamus, si velis ad hominum quatuor millia: sint etiã si libet, plausores innumeri: nihil tamen hi homines à graeculis, de loco superiori vocitantibus distabunt: Verum si Angelorum spectacula noveris, vel ipsis vermiculis, eiusmodi hõines universi, videntur abjectiores, araneã, fumoque, & insomniis infirmiores: quæ igitur insania Angelorum spectacula rebus tam contemnendis posthabere?

Sexto. Quod rem impossibilem aggreddatur, nempe omnibus placere: itaque idem facit, quod qui velit sagittã lunã attingere, quod ille (ait Nyssen)

qui studeat umbram suã persequi, quod ille qui umbræ suæ verticẽ conscẽdere: quod qui conetur, stultus iudicetur, ita qui omnibus placere studeat: Nam in hominibus quã diversa sunt studia: ut paucis, vel uni placeat, innumeris displicendum est: Quã multi sunt rerũ ignari, quã multi non advertunt, nec de te cogitant eodem tempore quo putas omnĩũ oculos in te conversos: unuquisque enim suis distinetur curis, & negotiis: Quid scis an illo eodem tempore, alius nescio quis, tui non ahsimilis, laudem de te quærat, dum tu ab illo laudem ambis? & uterque decipitur: Tu ab illo expectas; ille à te expectat: Tu tua cogitas: ille sua: nemo alterius: & uterque fallitur, & uterque risu dignus est: Item quã multi elati sunt, ac superbi, qui omnia despiciunt, seque unos attendunt. Quã multi invidi, qui aliorum laudes, sibi officere putant, qui laudes ut pecuniam rentur, hoc enim se putant amittere, quod aliis donant: Quã multi tibi similes hypocritæ, qui quod probant coram, à tergo improbant, aut interiũs, & in animo: ut pueri (inquit Chrysof.) per ludum solent chartaceã alterius capiti coronã impositã coronatum plerumque, vel nesciũ, post terga irrident: sic se gerunt forsitan tuarum laudum præcones, & tibi paleis dorso injectis, laudando illudunt.

Septimò. Stultitia est in mercede quam quærit virtuti & bonis actionibus. Imprimis enim gravis ignorãtia est, quod quis virtuti mercedem quærat, cum virtus per seipsam sit amabilis: Seneca Epist. 81. Virtutum omnium pretium in ipsis est: rectè facti merces,

est fecisse. Nā licet virtuti detur laus, & gloria, ideo datur quia debetur, non ut, merces, sed ut res debita, neque enim virtutē sic compensat, ut æqui valeat, sed quia laus & gloria virtutis sūt meritum? itaque virtus non est amanda propter gloriam, quia etiam sine illā, esset amanda: Immo si virtus famā tolleret, virtus tamē esset quærēda, & gloria contemnenda; alioqui si virtutem amas propter gloriam, plus amas gloriam, quam virtutem: Seneca Epist. 81. Nōo mihi videtur pluris æstimare virtutem nemo illi magis esse devotus, quā qui boni viri famam perdidit ne conscientiam perderet: Et lib. 3. de Ira cap. 41. Pacem demus animo, quam dabunt actus boni, & intenta mens ad unius honesti cupiditatem: consciētiae satisfiat, nihil in famam laboremus: sequatur vel mala, dum benè mercaris: Et Epist. 113. Qui virtutem suam publicam vult, nō virtuti laborat, sed gloria: Non vis iustus esse sine gloria? Sæpè iustus esse debebis in infamiā: & tūc si sapias mala opinio benè parta delectat. Deinde quod malè statuat virtutis mercedem in hac vitā: nā nullum assignari potest in hac vitā virtutis pretiū & merces: debet enim merces esse aliquid melius, quoniam habet rationem finis, omnia autem huius caducæ vitæ bona, sunt inferioris ordinis quā ipsa virtus: alioqui ipsam virtutem perficerēt, quod contra fieri videmus: Etenim potius sunt virtutis impedimēta, & passim videmus eos qui his bonis abundant, difficiliorem habere virtutem. Denique eorum contemptus melior est quā possessio, & multo magis

quā appetitio: unde de quibusdam Sanctis loquens Apostolus, quos dixerat illis omnibus bonis fuisse destitutos, subdit *Quibus dignus non erat mundus*: Quia scilicet tanta virtutis dignitas est, ut & nullā re creatā cōpensari possit: Vnde Aug. 22. de Civit. Dei cap. 30. præmium virtutis erit ipse, qui virtutem dedit, eique seipsum, quo melius & maius nihil fuit, esse promisit. Denique quod æternam mercedē mutet caducā: secundum illud 3. Christi Domini in nostro Evangelio: *Amen dico vobis receperunt mercedem suā*: suam dixit quam ipsi quæsierunt, itaque quam non quæsierunt non habebunt: at vide quanta stultitia: nam quare hominum laudes, & gloriam cōmerunt, eādē gloriam æternam emere potuissent: nullum enim est opus bonum vel exiguum, quod gloriam æternam mereri non possit: quia omne opus bonū originem habet a gratiā, illa autem sēmen est gloriæ æternæ: iam vide quā stultitia sit, pro gloriā æterna, vanam gloriam aucupari, fugacem & mortalem, Idololatrarum exemplo de quibus Scriptura Rom. 1. *Mutaverunt gloriā incorruptibilis Dei in similitudinem imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & serpentium*. Et Psal 105. *Et mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis fœnum*: unde superbia transit in quandam Idololatriam. Sed vide utriusque gloriæ discrimen petatum ex hodierno Evangelio: una enim est ab hominibus, altera est à Deo, & dum iud Ioan. 5. *Gloriam ab invicem accipitis, & gloriam que à solo Deo est, non queritis*: Item, *Ne videaris hominibus jejunans,*
sed

sed patri tuo. Ex principio utrâque æstima: Secundó Quæ ab hominibus est, in terra est: quæ à Deo est, in cælo est, secundum illud: *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo*: cogita quantum cœlestia præsentent terrenis: Tertio, Quæ ab hominibus est, & in terra est, eam tinea corrumpit, & ærugo, & fures effodiunt, & furantur. Id est, corruptibilis est ex sese (hoc enim significat tinea quæ ex ipsa re oritur) & saltem marcescit vetustate, hoc enim efficit ærugo: Ad hæc, hominū patet injuriæ, homines enim eripiunt, alij artificio, & occultè, ut qui furantur: alij aperta iniquitate, & manifestâ iniuriâ: ut qui effodiunt: sed quæ à Deo est, sempiterna est, neque patitur injuriam: *ubi neque ærugo, neque tinea demolitur*. quia & solida est, neque marcescit tempore: ubi fures non effodiunt, neque furantur? quia uti ab hominibus non dependet, ita neque eorum timet vel insidias vel violentiam: sed nimirum *ubi est thesaurus tuus, ibi est & corruptum*: Id est, quilibet id affectat, quod æstimat, & id acquirit, quod quærit. Quis tuus erit in morte pudor, cum te videbis rebus omnibus frustratū; Nam quod ambiveras, nempe laudes humanas, amisisti: quam nō quæsisisti, nempe divinam, non habebis: Chrysol. ser. 9. Iustitia quæ se humanis oculis locat, diuini Patris mercedem non expectat? voluit videri, & visa est: voluit hominibus placere, & placuit: habuit mercedem quā voluit: præmium quod habere noluit non habebit. Sed ubi viri divitiarum dormierint somnū suum, nihil in manibus suis inuenient. Quan-

tum tibi tunc displicebis, quantum te damnabis: Job. 8. *Spes hypocritæ peribit*. Nam verè hypocrita, qui aliud eras, quàm ostendebas: *Non ei placebit vecordia sua*: Quoniam omnia bona sua, sine causa dilapidavit: Etenim omniū bonorum suorum jacturam fecit: Exemplū in Pharisæis, qui licet plurima bona agerent, orationes, eleemosynas, ieiunia, & alias corporis austeritates, quia tamen ex amore vanæ gloriæ id præstiterūt, ea omnia perdidērūt: frustra te vexas, ô homo, in casum laboras, nequicquam oras, & multa pateris, hæc omnia nihil proderunt tibi: *Non ei placebit vecordia sua*, Quia ut explicat S. Gregorius: Cum retributionis tempus advenerit, in pœna displicet quod vecors fuit: Tunc se stultè egisse intelligit, cum pro delectatione laudis, sententiam divinæ correptionis acceperit: Tunc se vecordem fuisse considerat, cum se pro tēporali quā percepit gloria perpetua tormenta castigant: *Et sicut tela aranearum fiducia eius*, nam videbit omnes labores suos uno momento disjectos: *utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent. tin eschatin*, quæ lucem dabit rebus omnibus nostris, *& in fine hominis denudatio operum illius*.

Secundam vanæ gloriæ appetitus radicem ait S. Chrysoft. esse vilem animam I. quia facit hominem servum abjectissimum, & mancipium domini omnium deterrimi, quā servitute nullam vel inter barbaros graviolem arbitrat Chrysoftomus: Certè abjectissimi animi est, esse mercenariū: eiusmodi enim hōines, sordidos appellāus quia

ad omnia infima se dēittunt: Inter mercenarios autem ab jectissima sunt mancipia, quia quod inter homines præcipuum æstimatur, perdidērunt, nempe libertatem: nulla autem mancipia seruilius tractantur, quàm qui vanam gloriam quærunt: quam S. Chrysoft. sic inducit alloquentem hominē: Exhibe te cunctorum servum, seu te fuerint infirmiores, siue clariores: animam aspernare, virtutem negligere, libertatem irride, ac tuæ demum salutis adversare: tum si quid erit per te bene gestum, non Dei oblectandi gratiā, id egeris, sed ad ostentationem duntaxat, & jactantiam: & promeritam ex eo palmam abjicias: cūque te misericordem præstiteris, ieiunio, inediāve affeceris, est labor quidem subeundus, merces verò omni studio perdenda: Quid eiusmodi præceptis dici potest immitius? Equidem quod ipsi volent id tibi faciendum est: cū nolent, abstinendum: Hinc aliquid iubent Christus & conscientia: si homines non probant, abstinendum est: si Christo aliquid non placet, faciendum tamen est, si homines velint: si aliquid tibi arridet, si tamen ipsis displicet, abstinendum: itaque non tuo gustu vivendum, sed alieno: unde facile intelligimus nullum esse dominium rigidius, aut imperiosius: Eheu! quod non timor Dei, quod non ludicij pavor, quod non gehennæ metus, quod non amor Dei, quod non præmium æternum, quod non Dei præmissa, quod non eius minæ, quod non ipsa honestas, quod non officij debitū, quod non accepta beneficia, quod non Dei majestas, & auctoritas,

à te possunt impetrare; hoc à te impetrant vilissimorum hominum iudicia, quibus nihil debeas, qui te vel minores sunt, vel abjectiores.

2. Quia nihil sublime cogitant, nihil excelsum, sed res parvas, & minutas, quoniam hæc sunt potius in approbatione vulgi: quare quærunt, & affectant quasdam minutias in vestibus, in gestu, & c.

3. Quia timent hominum iudicia & sermones: sed quorum? abjectissimorum quorumcūque. Etenim à quibus gloria ferè colligitur nisi à plebe? Unde nihil habent virile Iob. cap 36? *Simulatores, & callidi provocant iram Dei. neque clamabunt cum vindicta fuerint: morietur, in tempestate anima eorum*, quia impares sunt ferendæ persecutioni, & tolerando contemptui, *Evita eorum inter effæminatos*: quia scilicet nihil habent masculū.

4. Quia magni faciunt fumum, & mille nugas: pueri omnia putant magna: viri parva: vir autem magnanimus pauca æstimat magna, viles eutem animæ magni æstimant, quæ nihili facere debuissent, hominum plausus, populi laudes, plebis admirationem: Hinc S. Chrysostomus eiusmodi homines, deteriores vocat meretricibus: Etenim (inquit) & mulier prostibula, in domus fastigio adstans, sese cunctis visendam præbet: sic homines inanis gloriæ captivi, ad ostentationem omnia moluntur: quos equidem impudicæ dixerim impudentiores, quod meretriculæ nonnullos persæpe amantium aspernantur, cum ipse, universis, fugitivis inquam, prædonibus, furunculis, tui copiam facias.

Quòd

5. Quod illis seruiunt abiectionem, quibus nihil debent: Age enim quid illis debes quibus placere cupis, aut quibus metuis displicere? certe nihil: cur igitur sponte seruis, & sis mancipium? Illi non admodum te curant, nec tua iudicia; cur illos magni aestimas, aut reformidas: ut tibi, nihil illi debent, ita neque tu illis aliquid debes: Hoc fortasse habes, quod recte iudices: illi autem quod perperam: & tamen nihil illi tuum iudicium morantur, quid tu illorum iudicium suspicis? certe non aliunde id provenit nisi quia vilem animam habes, & servilem: Quin tu saltem æquo iure cum illis dimica, ut quemadmodum illi tuum iudicium non admodum curant, tu quoque illorum contendas, & utrique suo iure agant, præsertim cum tua causa iusta sit, illorum plerumque iniusta: De homine iusto dixit Apostolus 1. ad Timoth. 1. *Lex iusto non est posita, sed iniustus*, cur igitur ab iniusto homine legem accipias: *Nonne Angelos iudicabimus? quanto magis secularia*: Tuum est illos condemnare: Tuum illi iudicium formidare debet, nam ex Apostolo ad Galat. 3. *Quid igitur lex? propter transgressionem posita est ad Tim. Lex autem iusto non est posita, sed iniustus*.

6. Quam illud abiectionem ac demissum, ut vitam, & mores commutent ad hominum abiectionum sensum, atque gustum: ut si quilibet ineptus velit, cogat te, vel sic incedere, vel sic loqui, vel sic vestiri, vel sic vivere: Certe ipse Aristoteles 4. Ethicor. cap. 3. Cum agit de Magnanimo, negat eum vel plausu & approbatione hominum commoveri, nec contra percelli improbatione,

quia cæteris antecellit, ac superior est: itaque qui contrario modo vivit, ille abiectionem est, ac nullius animi.

7. Quod ipsas virtutes ancillari faciant vanæ gloriæ. Narrat Augustinus 5. de Ciuit. cap. 20. Veteres Philosophos, voluptatē in throno collocasse, cui adstarent & obedirent virtutes: Idē cogita de vanā gloriā quæ virtutibus imperat, Temperatiæ ut ieiunet: liberalitati ut donet, Misericordiæ ut opituletur, &c. Quin etiam ipsas virtutes contra seipsas armat. Chrysologus Serm. 7. Crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum, ieiunium ieiunio perimit, oratione orationem euacuat, misericordiā misericordiā profert: Certe qui ita virtutes subjicit vanæ gloriæ, seipsum summē deicere necesse est: Hinc collige quid de maxima hominum parte iudicare debeas, nisi viles esse animas, & venales, gloriæ mancipia, & servos abiectionum: Quam abiectionem cordis passim sint homines: Quos debeas generosos censere, an humiles, an homines vanos: Vide hominem generosum 1. Corinth. 4. *mibi autem pro minimo est ut vobis iudicem, aut ab humano die, sed neque meipsum iudico. Sc. Qui autem iudicat me, Dominus est*: Quin miseram illam tyrannidem excutimus? Nolite deficere à præcellis cogitationibus, &c.

Tertiam radicem appetitus vanæ gloriæ appellat S. Chrysost. Ignorantiam Dei. Primò enim si Dei maiestatem nosti, satis intelliges illi soli gloriam deberi, iuxta illud 1. ad Timot. 1. *Soli Deo honor & gloria*: rationem dat cap. 6. *Solus potens, Rex Regum, & Dominus Dominantium, qui solus habet immortalitatem, & lucem*

lucem inhabitat inaccessibilem? cui honor, & imperium sempiternum: In conspectu tantæ majestatis vix te esse putes, immò de omnibus gentibus sic Ilaïas loquitur cap. 40. Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum, & inane reputatæ sunt ei: Itaque tanta majestas omnem honorem ad se trahit: Et ex illo debito, nascitur in Deo, illa qualitas, ut zelotes appelletur. Exod. 34. Dominus zelotes, nomen eius: Deus est æmulator, præcipuè contra Idola, quia illis tribuitur summus honor, qui soli Deo debetur: Vnde Herodes Agrippa licet multorum scelerum reus fuisset, Iacobum Apostolum gladio peremisset, Petrum occidere voluisset, non est tamen punitus, sed cum laudes Deo debitas accepisset, Act. 12. Populus acclamabat, Dei voces, & non hominis: confestim autem percussit eum Angelus Domini, eo quod non dedisset honorem Deo, & consumptus à vermibus expiravit: Vnde Deus non tantum odit superbos, sed illis resistit, quasi adversariis, quòd bonum Dei proprium usurpent nempe gloriam, secundum illud Isa. 42. Ego Dominus, hoc est nomen meum, gloriam meam alteri non dabo & laudem meam sculptilibus: Cætera bona hominibus largitus est, sibi gloriam & honorem reservavit. Idque meritò, cum enim ex Arist. sit summum bonorum externorum, summo Enti reservatum est: Vnde David. Non nobis Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam: quia cætera bona Deo dari non possunt, utpote quæ solâ habent utilitatem, sed gloria, & honor illi dari possunt: unde omnia Deus creavit propter se in, laudè & gloriâ nominis sui Verè itaque dictum est, appetitum

vanæ gloriæ, radicem habere ignorationem Dei: Nam licet quædam sint in hominibus quæ laude digna videntur, quia tamen dona Dei sunt, omnis de illis gloria ad Deum pertinet: secundum illud Apost. 1. Cor. Quid autem habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Vnde illud monitum ejusdem. Qui gloriatur, in Domino gloriatur: & S. August. in Meditat. Qui quærit laudè de dono tuo, licet de dono tuo laudetur ab hominibus, à te tamen vituperatur, quia de dono tuo, suam, non tuam, gloriâ quæsit; Qui autem ab hominibus laudatur vituperante te non defendetur ab hominibus iudicante te, nec liberabitur condemnante te.

2. Si intelligas unum Deum tuarum rerum esse spectatorem, illi uni placere appetes: Etenim quod est minimū nostrarum actionum id homines vident, nempe quod externū est, & æquivocū: Deus autem totam actionem & quoad interna, & quoad externa cognoscit, unde dicitur ponderator spirituum, audi quid dicat 1. Reg. cap. 16. Homo enim videt ea quæ parent: Dominus autem intuetur cor: Parum itaque tibi esse debet, quod te homines aspiciant, neque eorum oculos debes requirere: sed magnum est, quod te Deus aspiciat, & cognoscat, secundum illud, & Pater qui videt in abscondito, ubi nullus alius videt, reddet tibi Chrysost. hom. 5. in Genes: Non vides dilecte, in equorum ludis, quomodo hi qui equos agitant, non advertunt plausum populi assidentis, & celebrantis: neque ex eo plausu voluptatem capiunt:

piunt: sed ad unum solum spectant regē in medio sedentem & ad nutum illius attendentes, totam multitudinē despiciant, & tunc solum animo extolluntur, cum ille eos coronaverit: hoc igitur, & tu imiteris: Et homil. 43. ad Popul. De terra recede, ad illud cœlestē respicias theatrum: homines licet laudaverint, mox tamen accusant, vel invident, vel carpunt: sed hoc si non fecerint, laudato non profunt: Deus autem non ita, sed gaudet nostra laudans merita: Rectē igitur subdit: Itaque sublimē sensū capiamus, & poterimus à multis collatum honorem contemnere, & in cœlum dirigere cogitationem: propone ergo tibi quasi duplex theatrū, in quorum uno spectatores habebis homines: in altero Deum ipsū, De primo spectaculo ita sapiētes & ethnici, pauci mihi satis sunt, satis est unus, satis est nullus: Democrito unus est, pro populo, & populus pro uno: De 2. Greg. Nyssen. *si theōs mē, as theatris.* Job. cap. 16. *Ecce in cœlo testis meus, & conscius meus in excelsis:* Et in Evangelio, *& Pater tuus quā videt in abscondito, reddet tibi:* Iam cogita, quantum tua interlit, ut Deo vel placueris, vel displicueris: è contrario quàm parum tua referat, ut homo mortalis tua probet, vel improbet. Idque vel ex te ipso intellige, nam quid alteri affers emolumenti, quod bene de illo, aut sentias, aut loquaris? Eodem modo, quid tibi affert lucri alterius de te bona æstimatio? Sed quod de te bene, vel malè Deus sentiat, hinc tua pendent omnia.

3. Si ita Deum tuarum rerum cogitas spectatorem, ut scias etiam esse

judicem: certè parum est quod te homo videat: nam ille intuitus, de te esse potest: sed nihil ad te. ut enim ait Apostolus Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit:* Sed Deus verus est tuarum omnium rerum iudex: Itaque Apostolus, 1. Cor. 4. *Mihi autem pro minimo est ut à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudicem, Dominus est.* Ad hæc cum Deus sæpe aliter iudicet quam homo, quis aliorū approbatione gloriari potest, cum neque suā ullus possit? unde Apostolus loc. cit. *Nihil enim mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum:* Itaque Abbas Agatho prope moriturus, cum eum adstantes fratres, an timeret, interrogarent; respondit, hætenus se elaborasse pro viribus, ut Dei præcepta observaret; cum tamen homo esset, ignorare se, an Deo grata fuissent opera sua, cum aliter iudicet Deus, & aliter homo: ita Sancti, semper timuerunt iudicium Dei, & omnes dixerunt, cum Davide Psal. 142. *Et non intres iudicium cum servo tuo, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens: & Job. cap. 9. Verè scio quod ita sit, & quod non justificetur homo, compositus Deo: si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille, &c. Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.*

4. Si ita iudicem cogites, ut scias etiam esse punitorem: sed vide quo genere pœnæ. Certè pœna solet peccato respondere non tantum in quantitate, secundum illud, *quantum in delictis fuit, tantum date ei tormentum.* Sed etiam

in

in qualitate, ob duplicem rationem; 1. est in cap. 10. Sapientiae, *ut in his, quae peccaverunt, nec latere potuissent*: 2. est in cap. 11. Sapient. *ut scirent, quia per quae peccat quis, per haec & torquetur*. Cum itaque ratione honoris, & gloriae peccarit creatura, punietur infamia, secundum illud 1. Reg. 2. *Quicumque glorificaverit me, glorificabo eum; qui autem contemnuunt me erunt ignobiles*: propterea qui videri voluerint, jacebunt in tenebris; & qui latere voluerint manifestabuntur: Certè peccatum vanae gloriae plenum est dedecoris, quod nemo fateri velit, nemo in alijs sustinere, itaque ab omnibus occultatur, & ab omnibus dissimulatur: unde magnus existet in judicio pudor cum manifestabitur: Hinc factum ut Apostolus Paulus vanam gloriam coerceret ex cogitatione ludicij omnia manifestantis 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit ab scondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo*: In quo qui gloriae appetens est, sibi manifestè contradicit. Nam ni hil magis desiderat, quam lucem, & nihil peius odit quam lucem: lucem hominum desiderat odit autè Dei lucem: primam desiderat, quia habet adjunctam obscuritatem, itaque passim homines male judicant, itaque illorum judicium, appellat Apostolus diem humanum: *Mihi autem pro minimo est ut à vobis judicer, aut ab humano die*: Diem autem seu lucem Dei reformidat, ob id quod dicit Apostolus, *quoad usque veniat Dominus, qui & illuminabit ab scondita tenebrarum, manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo*. Id est, vera laus, & cõ-

mendatio: Ex hoc collige quanta sit futura vanorum hominum confusio, cum eorum turpitudine, & simulatio, & vacuitas, & tenebrae patebunt, & illis omnino contrarium eveniet ei quod tantoperè appetivere: cogita quantus tuus futurus sit pudor, cum ab omnibus videberis, uti es, sine velo, sine fictione, sine dissimulatione, cum omnes videbunt paupertatem tuam, & egestatem tuam, te sine meritis esse, sine virtute, sine commendatione. Nahum 3. *Revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam*: videri voluisti ab hominibus, non qualis eras, sed qualis non eras: veniet tempus cum ab hominibus videberis sed in luce Dei, itaque in veritate, & manifestatione absconditorum, cum manifestabit consilia cordium. Igitur sequere tam frequens Christi consilium immò & praeceptum: fuge oculos aliorum, tantum absit ut requiras; quin etiam dissimula. Ait enim cum jejunas, *unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans*: Nam si videaris, laudaberis, si laudatus fueris, mercedem tuam accepisti, *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam*: quod usque adeo Christus commendat, ut velit etiam à nobis ignorari quae fecimus, *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua*. Chrysost. si te ipsum vult nescire, quanto magis alium? Haec itaque tibi cavenda sunt. 1. Ne facias ut alii videant. 2. Ne ita facias ut alii videant, nisi quae sunt publica & praecepta: itaque in alijs quære secretum, utque dicit Christus *claudite ostium, & ora*: 3. Ne facta à te alijs dixeris, hoc enim est *tuba canere nisi*

nisi aliquando charitas aliter exigeret: 4 : Neque tu ad illa animum reflectas reducendo in memoriam, ut inde tibi placeas, hoc enim est *sinistram scire, quid fecerit dextera*, alioqui & tuam mercedem receperis, & in terrâ thesaurizaveris, *ubi tinea & erugo omnia corrumpet, & ubi fures effodient, & furabuntur*: sed Deum unum attende, eiusque unus oculos require, & *Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi*: Quia videt, reddet,

ne aliquid perditum putes. sed non quomodo videt, ita reddet: Nam videt in abscondito, sed reddet in propatulo: quod videt exiguum est, quod reddet, magnum est: quod videt, in te est, quod reddet, in ipso est: quod videt, creatura est, quod reddet Deus est. Certè unusquisque referet, quod quaesivit: ubi enim thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Elige.

* *

FERIA QUARTA CINERUM,
CONCIO PRIMA,
 DE CEREMONIA CINERUM.

Memento homo quia cinis es, & in cinerum reverteris.

QUI hodiernam civitatis faciem, & hesternam, contemplatus fuerit, cum tantâ morum mutationem videat, hoc est tantam modestiam ex tanta immodestia, summam tranquillitatem ex tanta ebrietatis iactatione, tantam temperantiam ex tanta mentis, & oculorum, & linguæ & vestium, & mensarum in temperantia, satis intelliget quàm verum sit dictum illud Salomonis Ecclesiasticis 7. *Melius est ire ad domum luctus, quàm ad domum convivij: in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit.* Heri enim tota civitas ingressa in domum convivij; etiam temperatiores, in excessus prorupere ho-

die verò ingressa est in domum luctus, hoc est in Ecclesiam: quæ mutatâ veste, cilicio induta, propositis in aditu flagellis ac virgis, caput aspersa cineribus, pœnitentiam inclamans, atque omnes ad luctum vocas, omnibus mortis memoriam & imaginem proponit, dicens *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reverteris*: Itaque in ea domo luctus. *finis cunctorum admonetur hominum*: nam unicuique dicitur, *& in cinerem reverteris*: *& vivens cogitat quid futurum sit*; hoc enim certò omnibus futurum est, ne quisquâ suam sortem ignoret. Certè homines tam studiosi sunt sciendi futura, unde & astra consulunt, & auguria, & auspicia, & eventus, & ipsos Dæmones atque inferos, sed frustra: etenim Deus per

I

Esaiam

Esaïam 46. *Ventura interrogate me*; sed unum quod futurum est, & certo futurum, quia homo non cogitat, propterea in memoriâ ei revocatur, unde *vivēs cogitat quid futurū sit*: Septuaginta Interpretes sic habēt: *Qui vivit dabit bonū ad cor suum*: optima enim consilia, & salubria proposita ex hac cogitatione oriūtur: Hebraicè definit oratio: *vivens cogitat*: uti vulgò dicimus, *illa bien à pēser*. Verbū cogitandi hīc significat defixum & intentum studium, curam & cogitationē in re aliqua: quid enim magis teneat hominis animum suspensum ac defixū, quàm humani cadaveris aspectus; unde mirum silentium, & stupor, nullaque vox nisi singultus, vel lachrymarum, ac luctus exauditur. Vnde non mirū si tanta existit in toto Christianismo mutatio ex propositis cineribus, & facta tā expressa mortis exhibitione. Nec mirum, si tam compositos nunc videam, & vultus & animos vestros, atq; ad omnia bona consilia, & sana proposita comparatos. Hoc unū a vobis postulo, ut quoniam huius cogitationis initium tantam vobis attulit utilitatē patiamini me rem tam utilem ac practicam vobis veriùs explicare. Et quia nec ego dicere ut oportet, nec vos audire & sentire ut decet, potestis sine Dei adiutorio: Agite, ut sub illis cineribus divinum illum, & incensum carbonem, ignemque diu ac semper custodiamus, S. Spiritus gratiam, ac D. Dei paræ opem imploremus. *Ave Maria.*

NON sine divina providentia factum est, ut quemadmodum ex Apostolo, *mors in omnes homines pertransiit*, ita in omnes nationes hæc consuetudo transierit, ut sibi mortis me-

moriâ multis modis repræsentēt. Sane initio mundi primos homines Deus induit tunicis pelliceis, quemadmodū ait apud Epiphani. hæresi 64. Proclus, ut illos velut morte quadam indueret: quæ res eò usque pervenit, ut ea memoria ac repræsentatio non abesset.

1. Ab actionibus summam gloriam redolentibus, uti in coronatione Imperatorum; nam uti refert Petrus Damianus Epistolâ 17. Hic fuit mors Gregorum in coronatione Imperatorum: postquam corona & sceptro decoratus est imperator, septus Principum corona, modulantium choris exceptus cum acclamatione, ei aliquis statim obvius fiebat, qui unâ manu vasculum plenum ossibus mortuorum ac pulveribus afferebat; altera stupam lini cui ignis adhibebatur, ut in momento arderet: ut in uno consideraret quid esset, in altero quid haberet: in cineribus se cinerem agnosceret, in stupa, rerū omnium vanitatem, & finem, ut sciret vana esse omnia, & peritura: immo quoties prædibat Imperator, pro ornamento textile aureum deferebatur in modum codicis seu libri, quod vocabant *acakian*, innocētiam, seu criminum vacuitatem; in eo verò inclusum cinerem deferebant, ait Curopalates, ut doceretur Imperator *tapeinon hyne, bos thryton*, humilē esse oportere, ut mortalem: ita in summi Pōtificis inauguratione stupa comburitur cum hac voce, Sic transit gloria mundi.

2. Nec à Triumphis, in quibus apud Romanos, ait S. Hieronymus, semper aderat monitor, qui cum qui triumphabat, identidem admoneret, ut se mortalem sciret.

3. Nec à conviviis, in quibus apud Ægyptios *skeleton* ligneus deferebatur, & aliquando effigies argentea cadaveris, ut homines meminissent quales essent futuri, unde singulis dicebatur, in hunc intuens pota, & oblectare, talis postea futurus. De Domitiano legimus epulari solitum in cœnaculo aureo, quod ob operis parvitatem, mica dicebatur, ex cuius tholo pendebat hominis cranium, ut omnes mortis meminissent. *Martialis, Ipse iubet mortis te meminisse Deus.* Aliqui putant ex hoc cœnaculo liberum fuisse aspectum *Mausolæ* in quo Augustus conditus erat: unde *Martialis, Iam vicina iubent nos vivere Mausolæa, cum doceant ipsos posse pervivere Deos.* De *Pacuvio* *Syriæ Præfecto* refert *Seneca* *Epistolâ 12.* Cùm à cœna iret in cubiculum, ad symphoniam canere iussisset pueros, *phephioke, phephioke*, vixit, vixit. Nullo non se die extulit, ait *Seneca*, ac subdit, Hoc quod ille ex mala conscientia faciebat, nos ex bona faciamus.

4. Nec à rebus sacris, uti enim ait *Philo* libro de somniis, Sacerdos sacrificaturus lustrabatur aqua & cinere, ut in memoriam veniret suæ conditionis, ac meminisset qualis esset: Hinc ad oram vestis extremam tintinnabula ferebat summus Sacerdos *Judæorum*, ut teste *Origine* *homil. 9. in Exodum* resonantem haberet rerum extremarum memoriam, & populum eiusdem rei admoneret. Olim *moses* labrum æneum cum basi sua fecerat de speculis mulierum quæ excubabant in ostio *Tabernaculi*, ut qui ingrederentur, viderent an decenter essent compositi: sed apud *Christianos* hæc spe-

cula, monumenta sunt defunctorum, ait *Chrysostomus*, quæ nobis referunt, & quod sumus, & quod futuri sumus. De quibusdam *Afrorum* populis refert *Herodotus*, quos *Nafamones* vocat, eximia virtutis & sapientiæ hominibus: eos nulla alia divinatione, & jurandi formula usos esse, quàm quod optimorum virorum sepulchra tangentes jurarent, ibique post preces indormirent, & quidquid per quietem somniasent, illo etiam usos tanquàm recertâ, ac determinatâ, de qua dubitare nefas.

5. Nec apud nationes luxui deditas ut apud *Sybaritas*, apud quos in conviviis mortis effigies argentea deferebatur, & omnibus proponebatur.

6. Nec apud nationes incultissimas & maximè barbaras, quæ in capitibus defunctorum bibere solitæ; ac monere inter se brevi se futuros tales.

7. Nec apud sapientes, quoniam qui tales fuerunt præstantissimi, illi cum amorem sapientiæ profiterentur, ac Philosophi dicerentur, suam artem, mortis meditationem nuncuparunt.

8. Nec apud infantes, atque pueros; nam ut refert *Nazian.* oratione 10. eius parentes ita liberos instituerunt, ut scirent vitam nihil esse aliud quàm *Melityn* *Liseos*, migrationis ab hac vita meditationem. Ita omnes homines in unum conspirarunt: unde apparet eos qui mortis memoriam à se abiecerunt, aut reformidant, ne prima quidem sapientiæ elementa habere, ac deteriores esse non solum *Ethnicis* sapientibus, sed etiam insipientibus, voluptuosis, barbaris, ignaris, & infantibus.

Sed nescio quiddam singulare habet illa mortis memoria, uti nobis hodie ab Ecclesia proponitur, quale in nulla alia reperire possum, quod totum in modo proponendi reperio: In quo plurimum quæ sequuntur, commovent ac percellunt.

I. Quòd & opere & voce proponat: etenim & jaciuntur cineres, & simul hæ voces proferuntur, *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reverteris*: In quo factò imaginè habes sacramenti: Quod si Nyssenus orat. 2. de Beatitudinibus, appellat cæmeteria *tatys phiseos ymon mistyria*, naturæ nostræ mysteria, seu nostræ infirmitatis arcana, multò magis hanc ceremoniam dicere potes nostræ infirmitatis sacramentum; vel apto nomine, mortis, seu nostræ mortalitatis sacramentum. Nota sacramentum esse ceremoniam sacram ad aliquid significandum institutam, quæ duplici parte constet, una sensibili altera intelligibili, & insensibili. Distinguuntur materia & forma: materia esse solet aliqua res permanens sensibilis, ut aqua, oleum, chrisma, panis, vinum; forma consistit in quibusdam verbis, quæ significationem materiæ magis determinant: quæ omnia in nostro mortis sacramento reperiuntur; est enim sacra ceremonia, unde cineres benedicuntur, & cetero ritu applicantur: materia autem sunt ipsi cineres; sed forma sunt verba quæ singulis dicuntur, *Memento homo, &c.* Sicut autem advertit S. Damas. in sacramentis duplicem esse partem, unam sensibilem, alteram intelligibilem: Ita in hac ceremonia utramque partem habes, non solum propter

ceremoniam externam, & propter intelligentiam, sed etiam quia cum verbum accedat ad elementum, fit quoddam sacramentum; non quidem tale, qualia Christus ad sanctificationem operandam instituit; sed qualia multa sunt quæ nos ad occultas cognitiones deducunt. Sicut itaque eò quòd homo duplici parte constat, animâ & corpore, ideo Deus non purè spiritualia dedit sacramenta; Ita in hac ceremonia una pars corpus tangit, altera suâ significatione animam; unde ad totum hominem oratio convertitur: nam licet una pars cineri vivat superstes, quia tamen corpus pars est hominis essentialis, & dissoluto corpore totus homo dissolvitur, propterea ad totum hominem oratio destinatur. Et quoniam corpus suum esse non intelligit, oportet ut anima intelligat quo in tabernaculo hospitetur, secundum illud Jobi: *Qui habitant domos luteas, & terrenum habent fundamentum.* Denique uti admonet Sanctus Thomas, Sicut in Ecclesia duplicis sunt generis homines, alij quidem sapientes, alij verò ignari; isti fere rebus, illi autem verbis commodiùs admonentur, ut nemo se mortalem, non dico ignoret (quis enim id posset ignorare) quod quotidie in aliis quibuscumque experitur, sanis, ægrotis, divitibus, pauperibus, senibus, iuvenibus, viris, mulieribus, notis, ignotis, extraneis, affinis; apud omnes gentes & nationes, quacumque sint conditione & statu: immò in se ipso quisque experitur, in morbis, in doloribus, in ætatum mutatione; nam ut ait Seneca (mors infantia est pueritia,

ritia est adolescentia, mors adolescentiæ est inventus, mors iuventutis est virilitas, mors virilitatis senectus, mors senectutis decrepita ætas, mors decrepitæ ætatis ipsa mors est: sed ut quisque meminerit se esse mortalem. Omnibus & factis, & voce id significat, ac reducit in memoriam Ecclesia: unde non dicit; scito homo, sed memento; quia nemo est qui se moriturum ignoret: sicut docet Ecclesiastes capite 9. *Viventes sciunt se esse morituros, mortui verò nihil noverunt amplius.* Certe qui hoc ignorat vel mortuus est, vel immortalis; sed qui non ignorat, sæpe non cogitat: itaque id illi revocatur in memoriam.

In quo multiplicem Scripturæ figuram implet. 1. quidem eam quæ continetur in libro Numerorum capite 19. ubi describitur sacrificium vaccæ rufæ, cuius omnes partes comburebantur, pellis etiam, & fimus, ac subditur: *Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, &c. ut sint multitudini filiorum Israël in custodiam, & in aquam aspersionis:* In quam rem sic philosophatur Philo Judæus libro de offerentibus victimas. Cæteri ferè omnes (inquit) aquâ lustrantur, marinâ plerique aut fluviali, aut è fontibus petita: At Moses cinere præparato, è sacri ignis reliquiis, ex hoc non nihil sumptum jubet in vas infundi, ac deinde aquam; tum hyssopi ramo in hac temperatura tincto lustrandos aspergi: cuius rei significatio hæc est; admonet eos qui ad Dei cultum accedunt, ut ante omnia seipsum noseant, & suam essentiam; nam quisquis seipsum ignorat, qui potest summam illam & excellentissimam Dei poten-

tiam percipere? Est igitur nostra, quantum ad corpus, essentia, terra & aqua, id quod docemur hac purificatione, quando hoc ipsum creditur ad purgandum utilissimum nosse seipsum: ex quibus, & quàm nihili rebus constemus, ex aqua & cinere; nam hæc repræsentatio confestim arrogantiam insidiatricem animo eximit, simulque superbiam: atque ita Deum homini conciliat infensum huiusmodi vitiis, &c. Itaque aspersione hac sic excitamur, & tangimur, quasi hæc ipsa elementa, terra & aqua nos appellent in hunc modum: Nos sumus vestri corporis essentia: ex nobis natura, id est ars divina, contemperatis, effinxit humanam speciem: ex nobis compacti prodistis in lucem, in nos rursus solvendi post obitum: nihil enim in nihilum recedere natura patitur; sed unde est initium, eodem finis redit.

Quoniam verò in illis omnia contingebant in figura, quomodo hoc sit impletum in novo Testamento, vix melius ostendi potest quàm in hac cerimonia cinerum, quæ aspersione aquæ sacræ consecrantur.

2. Eodem pertinet lustratio Sacerdotis; nam ut ait Philo li. de sommiis: Sacerdos sacrificaturus lustrabatur aquâ & cinere, ut in memoriam veniret suæ conditionis, ac meminisset qualis esset: Ita populus Christianus sacrificaturus Deo, & facturus oblationem jejuniij ac mortificationis, prius lustratur aquâ & cinere, hoc est cineribus per aquam sanctificatis.

3. Figura continetur Ieremiæ cap. 19. Deus enim Ieremiam multa & miranda locuturum ad populum impium convertendum amandat in vallem filij Ennon, per portam fictilem seu sterquilinij, ut ibi cœtu facto concionaretur, & testaceum vas, quod manu gerebat, in omium oculis frangeret: *Egredere ad valē filij Ennon, quæ est iuxta introitum portæ fictilis, & prædicabis verba quæ ego loquar ad te, &c.* Vallis Ennon locus fuit in quo sepulchretum, unde septuaginta Interpretes vertunt polyandrium, hoc est ex usu Ecclesiæ, cœmeterium. Eò vocantur Hæbræi, ut communi tumulo considerato, novissima sua in memoriam revocent: ad idem juvabat vicine portæ intuitus, quæ vocatur sterquilinij, & vas fictile Ieremiæ manu fractum, ut scirent se brevī in pulverem ac lutum redactos, proiciēdos in sterquilinium sed vide plura in una voce mysteria; etenim vallis Ennon significat, ut ait Sanctus Hieronymus, vallem gratiæ: Hæbræum enim Hanan est, gratis dari à quò dictum nomen Ennon gratiam significat: vel significat vallem eiulatus à verbo Nahan, rugire & eiulare: ut scias novissimorum contemplationem sæpe multos commovere, ac lachrymas eiere; & eiulatus: sed subito commutatur in vallem gratiæ; quia Deus solet esse propitius lachrymis. Certè nil est expressius hac figura, ut significetur quod fit in Ecclesia: quia Concionatores mittuntur in vallem Ennon ut ibi populum congregent; nam conciones initium habent a ceremonia cinerum, & prima Ecclesiæ concio est: *Memento homo quia cinis es, & in cinerem*

reverteris: quod cum vobis explico, quid aliud est quam vas fictile vobis præsentibus frangere, ac vos deducere in vallem filij Ennon per portam fictilem, seu sterquilinij.

4. Eòdem pertinet quod ad oram vestis extremam tintinnabula ferebat Summus Iudæorum Sacerdos, ut, teste Origine homil. 9. in Exodum, resonantem haberet rerum extremarum memoriam: quod implent nunc Sacerdotes, dum illam vocem in auribus omnium insonant: *Memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris.*

Porrò illam notitiam non intendit Ecclesia speculativam atque inanem, qualem omnes habent, ac præcipue Philosophi, sed practicam ac fructuosam. Neque tantum universalem ac confusam, sed distinctam ac singularem, ut non tantum quisque intelligat omnibus mortalibus esse moriendū, sed quisque intelligat sibi singulariter esse moriendū: itaque unicuique singulariter dicitur: *Memento homo quia cinis es & in cinerem reverteris.* Fuit hoc pessimum Dæmonis artificium, ut primis Parentibus auferret metum mortis, *nequaquam moriemini;* Non illi mortem experti: itaque sperare poterant se non morituros, præsertim si increduli fuissent, nec minis Dei terrentur. Sed nobis qui quotidie mortem experimur, & videmus, qui certò eam expectamus, miro artificio Dæmon persuadet non morituros: nã quia non potest persuadere non omnino morituros, id cautus per singula vitæ momenta persuadet: verbi gratiã, te non moriturum: hoc die, hac hebdomadã,

mada, hoc mense, hoc anno, eò usque, ut cum quisque hoc dicat in tempus futurum, se planè non moriturum dicat; nam ut ait Sanctus Hieronymus Epistola ad Cyprianum: *Nihil ita decipit humanum genus, quàm quòd dum ignorat spatia vitæ suæ, longiorem sibi sæculi huius possessionem repromittat*: nullus enim tam senex est, aut decrepitæ ætatis, ut non se adhuc uno plus anno vivere suspicetur: atque ut ex te facias experientiam, cogites velim, an unquam tibi serio persuaseris tibi moriendum esse.

Sed hoc homines vulgò audire nolum. Certè id tibi quotidiana exempla clamant, affines tui, amici tui, noti tui, socij tui, hoc sepulchra & cœmeteria, quæ quotidie aut teris aut præteris, & hæc horrida mortis spectacula, ossa effossa, nudæ calvariæ, congesti sine ordine cineres, aperta sepulchra: Hoc tibi quotidie Deus inculcat, hoc morbi, hoc pericula, hoc ætatum mutationes suadent, sed si hæcenus obscuruisti, saltem hodie, *Terra, terra, terra, audi vocem Domini?* Hoc tibi efficienter persuade, ac te ipsum intueri, hoc corpus, hæc adolescentia, hæc pulchritudo, ille color, ille vultus, illi oculi, illæ blanditiæ, illi ignes: & fomenta libidinum, hic sinus, illa brachia, illæ manus, erunt paucos post dies, post paucos menses, paucos post annos, cinis, pulvis, putredo, nihilum: ad hæc cogitatione finge te esse in mortis lecto jã jam expirantem; cogita quos eo tẽpore sensurus sis habiturus, quos terrores, quos æstus animi, quæ vota, quæ desideria, & dignã histemporib' vitam compone.

2. Quod in ea ceremonia est præcipium, illud est, quod in ea omnium optima, nobis imago mortis repræsentetur: primò in cineribus, secundò in verbis: à cineribus incipiamus.

Ac primò quidem in cineribus ostenditur, communissimus moriendi modus, nempe per combustionem; unde mors dici potest quidam incendiarius, quoniam omnia in cinerẽ redigit: nam ut ait Iobus capite 34. *Et homo in cinerem revertetur*: Itaque singulis inclamat Ecclesia, *Cinis es, & in cinerem revertaris*, quod sumitur ex capite 3. Genes. ubi post peccatũ indicitur Adamo necessitas moriendi, additã causã: *Quia pulvis es & in pulverem revertaris*. Cinis est pulvis post combustionem rei corporeæ relictus: homo utrumque est; unde Eccli. 10. *Quid superbit terra & cinis?* Et idem 17. *Omnes homines terra & cinis*. Et Abraham Genes. 18. *Loquar ad Dominũ meum cum sim pulvis & cinis*. Itaque vox Hæbreæ epher, sine discrimine vertitur pulvis & cinis: quare homo passim, nũc pulvis, nunc cinis dicitur, Iob. 34. *Homo in cinerẽ revertetur*: Et capite 10. *Memeto, quæso, quòd sicut lutũ feceris me & in pulverem reduces me*. Et Eccles. 12. *Revertatur pulvis in terram suam unde est*. Cũ itaque mortis violentiã homo in cinerem redigatur, intueri licet mortem quasi incendiarium, qui subiectis facibus, opus omnium præclarissimum, & quasi divinitatis templum, ut Paulus vocat, incendit, & in cinerem redigit. Et certè maxima hominum pars perit incendio; quid enim sunt morbi varij, quàm mortis faces? Quàm multi febre intereunt? illam autem Celsus

Cælus à fervore deducit, & est calor præter naturam existens, Græcis simpliciter pyr dicitur: Itamundi totius interitus per conflagrationem fiet, quo non iam Roma per sex integros dies, ut olim sub Nerone conflabit, sed totus orbis universus ardebit igne, & in eo omnium hominum corpora, & corporum reliquæ; quod nec Stoicis fuit ignotum, qui solemnem mundo conflagrationem à morte imminere dixerunt. Sed certius S. Petrus 2. Epist. c. 3. *Cæli qui nunc sunt, & terra, & c. igni reservati in diem Iudicii: & Postea: Cæli magno impetu transibunt, elementa calore solventur; terra autem & quæ in ipsa sunt opera, exuretur*

Secundo, in cineribus significatur communissima resolutio omnium corporum, nempe in elementa, quæ resolutio ultima in cineres efficitur; nam alia elementa non sic apparent, cum ignis & aer non videantur, pars aquea siccat, at quod remanet pulvis est, & maxima corruptio in tenuissimum pulverem, quem cineres vocamus

Tertio, Sic optimè ostenditur rerum omnium amissio ac deperditio, quæ fit in morte: est enim mors rerum omnium privatio, & huius vitæ, id est, inferioris mundi, & omnium locorum, regionum urbium, domorum. Item usus rerum omnium, deliciarum, voluptatum, dignitatum, risus, conviviorum, choræarum honorum, contentionum, occupationum. Item omnium personarum, parentum, uxoris, mariti, liberorum, amicorum: immò etiam elementorum, cæli, Solis astrorum, terræ, marium, & eorum quæ in illis continentur: Ad hæc omnium

actionum huius vitæ, quibus peccare, & mereri possumus, ac Deo servire ut ministeriorum, licet utilium Ecclesiæ, etiam in medio cursu, nec absolutorum: denique separatio à corpore, eiusque dissolutio in partes, usque ad pulverem ac cinerem dispersum.

Porro eam privationem multis modis Scriptura proponit, ut eam homines intelligant. 1. apud Iobum: *Nudationem appellat: Homo cum mortuus fuerit, atque nudatur, ubi quæso est? ut scias te rebus istis nunc vestitum atque ornatum, itaque illas à te tam facile auferendas quam vestem; certè istis omnibus homo nudus in hunc mundum ingreditur solâ carne vestitus, quâ iterum spoliatur in morte. Ita Iob cum rerum suarum iacturam fecisset, in has voces erupit: Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc: Dominus dedit, Dominus abstulit. Et Ecc. 5. Sicut egressus est nudus de utero matris suæ, sic revertitur, & nihil auferet secum ex labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas, quomodo venit, sic revertetur. Apostolus 1. ad Timotheum 6. Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec auferre quid possumus. Id expressit Saladinus Sultanus Babylonis & Damasci, Ægyptique Rex, cum iussit interulam, quâ solâ corpus suum condendum statuerat, lanceâ sublimem per compita vicosque Ascalonis deferri, clamarique Saladinum Asiæ, nihil amplius habiturum à morte: ita Paulus Æmil. de gestis Francorum.*

2. Ablationem & expilationem à fure factam *un larcin*: unde tam sæpe Christus admonet se instar furis venturum

turum, non tantum quia inopinato, sed etiam quia omnia sublaturus, ac nihil omnium relicturus.

3. Vocat extinctionem secundum illud Iobi: *Lucerna impiorum extinguetur. Quia ad tempus quidam est vitæ fulgor, sed postea extinguitur cum foetore lucerna. Ita monet Sapiens: Super mortuum plora, defecit enim lux eius.* Sicut enim vita vocatur lumen ita mors per tenebras designatur, & extinctionem lucis & caloris.

4. Vocatur mors inundatio; etenim mors instar torrentis omnia rapit: ita Iobus capite 21. *Et superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui;* quia secum omnia obruit, ac sepelit.

5. Vocatur divisio & separatio, secundum illud morientis Regis captivi: *Siccine separat amara mors:* unde in iudicio factio de Balthasare, hæc vox includebatur, Phares, *Quia divisit à te Dominum regnum tuum,* quod sine dolore non fit; quia omnis dolor consistit in divisione. Sed nullâ re melius rerum omnium amissio denotatur, quam reductione rerum omnium in cinerem. Quemadmodum enim quamdiu res existunt, spes semper subest eas recuperandi; sed ubi semel in cineres redactæ sunt, & consumptæ, irreparabilis est iactura. Ita nulla re melius exprimitur rerum omnium amissio, quam si dicas hominẽ redigendum esse in cinerẽ, secundum illud Iobi: *Homo cum mortuus fuerit, nudatus, atque consumptus, ubi quæso est:* unde Ecclesiastis 9. ubi dicitur: *Mortui nõ reperiuntur.* Rem vis experientiã cogno-

scere, ad mortuorum sepulchra: adiisti? hinc sisse viator, atque in marmore lege gloriæ titulos, & magna nomina: uno sepulchro condita dicuntur virtus, honor, dignitas, nobilitas, scientia, robur, divitiæ, pulchritudo, favor & amor omnium: iam sepulchrum quantã curã potes, excute: puid cernis? pulverem, cinerem, nihilum: Quære si potes illam oris venustatem illum candorem, illum ruborem; ostende geminum oculorum lumen, illud os purpureum, hanc disertam lignam, aurum illud capilorum, ebum superciliorum, &c. Iam quis locus nobilitatis, quis honoris, quis didignitatis? Et propter hunc finem tibi cineres iniiciuntur, ut intelligas in quid aliquando sis redigendus, ut cum te moriturum expectas, intelligas quid quid sis aliquando futurus.

Quarto, in cineribus optimè exprimitur mortis facilitas & celeritas; cineres enim ab incendio, quæ verò igne pereunt, momento pereunt, ac nullo negotio. Seneca lib. 3. qq. Natur. e. 17. Nihil difficile est nature, ubi in finem sui properat; ad originem rerum parce utitur viribus, dispensatque se incrementis fallentibus: subito ad ruinam, & toto impetu venit. Quam longo tempore opus est ut conceptus ad puerperium perducatur infans? quantis laboribus educatur, & adolescit? At quam nullo negotio solvitur? Urbes constituit ætas, hora dissolvit. Momento fit cinis diu sylva: itaque non mirum, si tam facile homines occidunt.

Quinto, quod omnes mors exæquet par enim cinis Pontificum, Imperatorum, Regum, plebeiorum, Lazari & Epu.

& Epulonis, mitratorum, myrrhatorum, inopum, & miserorum: arbores ab arboribus, ligna à lignis, palatia à palatiis facile distinguiimus, dum stant & oculis blandiuntur; devorentur ab incēdio, & in cinerem combusta resolvantur, nullum amplius est discrimen: Palmæ, Cedri, Buxi, Sambuci, Cinnamomi, Rhāni, idem est cinis: Homines ab hominib⁹ discernimus, dum florent, vigentq; mortis incendio conflagrant; divitem à paupere, pulchrum à deformi, potentem à debili, Cræsum ab Iro quis sejungat? Impares in vita, in morte pares: in hunc sensum locum Jobi 13. *Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices vestre:* intelligit Sanctus Gregor. Intueamur (inquit) qualia in sepulchris jaceant divitum cadavera, quæ in illa extincta carne sūt imago mortis, quæ tabes corruptionis; & certè ipsi erant qui extollebantur, honoribus, habitis rebus tumebāt, despiciebant ceteros, & quasi solos se esse gaudebant, & dūm non perpendere quò tendebant, nesciebant quid erant: sed in lutum cervix redacta est. Quia despecti jacent in putredine, qui tumebant in vanitate. Alphonsus Rex Arragonum interrogatus, quid Reges & privatos, divites & pauperes, omnes denique exequaret, respondit, cinis. Ita Diogenes sciscitanti Alexandro, quid ita mortuorum ossa intueretur: Calvariam (inquit) & ossa Philippi, patris quondam tui quæro, sed inter plebejorum ossa nō discerno. Melius Augustinus libro de Natura & Gratia: Respice sepulchra, & discerne, si potes, vincium à Rege, fortem à debili,

pulchrum à deformi: memor itaq; naturæ ne extollaris: Certè nil magis nos confundit quàm cinis.

Sexto, quòd abolenda omnis sit hominum memoria, secundum illud Jobi 13. *Memoria vestra comparabitur cineri:* vel ut habet Tigurina versio: *Memoria vestra sermones cineris:* quasi sit sensus, mortuorum memoriam instar cineris qui levissimo flatu dispergitur, dissipandam esse: quod exponens Greg. Magnus sic habet: Omnes qui cogitatione terrenā huic sæculo conformantur, per omne quod agunt, huic mundo relinquere sui memoriam conantur: alij bellorum titulis, alij altis ædificiorum mœnibus, alij disertis sæcularium doctrinarum libris instanter laborant, sibi que memoriæ nomen ædificant: sed cum ipsa ad finem celerius vita percurrat, quid in ea fixum stabit? &c. aura etenim cinerem rapit: vel perire memoria dicitur; quia quod in cinerem est redactum, periit: sic comminatur Deus Regi Tyri Ezech. 18. *Dabo te in cinerem.* Et Esaias: *Erunt populi quasi de incendio cinis.* Itaque de mortuis sic loquitur Sapiens Ecc. 9. *Non habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum:* Est enim mors obliviosa; tum quia mortui viventium obliviscuntur, secundum illud: *Mortui verò nihil novērunt amplius:* unde sepulchrum dicitur regio mortuorum, & terra oblivionis. Et poëta *Lethesque fluentis ad undam, Securos latices & longa oblivio potant.* Sed potissimum, quia oblivionem defunctorum inducit viventibus; unde in Scripturis, oblivio mortuorum solet esse circumlocutio mortis: *Olivioni datus*

datus sum, tanquam mortuus à corde; id est cogitatione. Item quia quæ desperata sunt obliviscimur; & mortuus dicitur, tanquam vas perditum. Et rectè dixit quidam: Quod periit, periit. Et Psalm. 9. Periit memoria eorum cum sonitu. Item mortui in oblivione apud Deū: Psalm. 87. Dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius. Oblivio illa respicit vitæ munia, & alias commoditates: & ita Dei recordatio pro resurrectione accepta est, Job. 14. Constituas mihi tempus in quo recorderis mei: Et Ecclesiasticis 2. sic loquuntur impij: Non erit memoria sapientis, similiter ut stulti, in perpetuum: & eodē sensu: Unus est stulti, & meus, occasus erit.

7. Quis sit hominum status post vitam futurus: nempe omnium infimus, atque abiectissimus, in quem per mortem devenimus; etenim mortis inchoatio est rerum amissio: sed eius finis & perfectio est in cineres redactio: unde Isidorus homines describens, sic ait: in labore vivunt, in dolore moriuntur, in cinerem revertuntur. Atque hic status est post nihilum omnium infimus: omnium substantiarum infima, est elementum; omnium elementorum postremū est terra, totius terræ pars deterior est cinis, cinerum vilissimus est humani corporis pulvis: cum itaque nihil sit cinere vilius, nihil inutilius; nam ut ait Augustinus libro de Spiritu & Anima: cinis nec profert germen, nec susceptū semen germinat; non potuit homo magis deprimi, quam si in cinerem redigeretur: Itaque illud est quod ait Nyssenus, dum sepulchra vocavit *ta tis physicos i mon mystiria*, nostræ infirmitatis arcana: nam quidquid de homine hu-

mile dixeris, nondum totum dixeris, quousque illum in cinerem redegeris. Certant inter se Authores qui magis homines deprimat, ut proximè veritatem attingat: Ille hominem bullam vocat, spumam gracilem, flatum venti, naturæ ludibrium, somnium, umbram, quod utrumque conjunxit Pindarus somni umbram: Scriptura etiam appellat humum, vaporem, fumi vaporem, & si quid est exilius, vanitatem, fugam, figuram, imaginem, hospitis noctem, navis cursum, avis volatum, nuncij memoriam, & similia, quæ in unum colligit Nazian. in oratione de Cæsario fratre. Eiusmodi est (inquit) vita nostra, in terra ludus, ut cum non simus, nascamur: cum nati sumus, rursus dissolvamur: insomnium fumus minimè consistens, spectrum quoddam quod teneri non potest, avis prætereuntis volatus, navis in mari vestigium non habens, pulvis, vapor, ros matutinus, flos suo tempore nascens, & suo tempore marcescens: *Homo sicut scenum dies eius, tanquam flos agri sic effloret: hæc omnia & plura alia brevitate vitæ, & inconstantia significant: sed nō satis statum hominis post mortem expriment; immo nec eius vilitatem: Ilaias semper, ut sermone, ita & sensu grādis, sic cogitat omnes gentes, capite 40. Quasi stilla stulæ omnes gentes in conspectu Dei sunt. Quem locum ubi expendisset Chrysostomus homil. 2. de incomprehensibili natura Dei, postquam varias gentes & populos enumeravit, subdit: dic, quæso, quanta sis huius guttulæ particula? Rectè id dictum ad vilitatē nostram explicandam: sed conditio terræ*

inferior est aquę guttula; nam non tantum homo est exiguus, sed etiam vilis.

Quid referam, quibus opprobriis passim Authores corpus nostrum onerent? qui moderatius loquuntur, alii carcerem, alii custodiam, alii speluncam, alii antrum, alii vincula vocarunt. Hinc veteres corpus *demias*, quod in eo anima sit *dedementi* alligata: & vitam, *vion para tin vian*, propter vim & violentiam quam patitur anima, uti monet Themistius: alii servum fugitivum & malum, uti Chrysostomus, alii cœnum, uti Bernardus sermone 24. in cant. Erubescere volutari in cœno, qui de cœlo es, &c. Alii acrius appellant *sima*, sepulchrum, ideò enim dictum esse *soma* scripsit Plato: ita David, *Qui habitant in sepulchris*, hoc est, ut ait Hilarius, intra corporum suorum emortua sepulchra conscripti: hinc Nazian. in carmine quodam animam vocat *neerophorò*, quę cadaver circumfert: itaque rectè homines appellat *distapheas* bis sepultos: ita Chrysostomus vocat corpus scribens ad Theodorum *thaphon hekonia menon*, sepulchrum gypso incrustatum, ita Apostolus, corpus mortis, unde ut sepulchra sunt fœtidi odoris, ita corpora. Ita Nyssenus carnem vocat *o smis ergastirion* tetri odoris officinam: & Manichæi, teste Augustino, stercorū domum: Bernardus, sperma fœtidum, faccum stercorum, cibum vermium; sed ut omnes superentur, hominem in pulverem suum deducito. Itaque David corpus suum appellat pavementum, ex interpretatione Cassiodori: *Adhæsit pavimento anima mea*. Divus Hieronymus vertit, Pulveri; unde statim subdit: *Vi-*

visca me. Hinc oritur passim ut homines dicatur lutū. Tertulianus de resurrectione carnis cap. 16. Limus titulo hominis incisus. Nyssen^o con. 1. de Beatitud. hominem vocat *quinon andrianta*, luteam statuam: Jobus, luteam domum: Sanctus Paulus, vas fictile. Ita veteribus dicti sunt homines Pelusiotæ, 1. toti lutei, & ut loquitur Tertullianus, è limo figulati: ita Hieronymus ad Pammachium, Pelusiotas nos appellant, & luteos, animalesque & carneos, quod non recipiamus ea quę sunt spiritus: immò Pelusiotæ lib. 2. Epist. 5. ait corpus nostrum esse *pilu pantos asthenesteron*, omni luto imbecillius. Sed lutum duplici constat substantiâ, terræ & aquę; homo autem in terram reducitur: itaque seipsum ut oportuit agnovit Abraham, cum dixit, loquar ad Dominum, cum sim terra & cinis, quod expendens Cyrillus Hierosolymitanus Catechesi sexta: Non tantum terram dixit, ne seipsum magnum elementum, terram appellare videretur; sed addidit se esse cinerem, ut abiectissimam humilitatem, & imbecillitatem suam ostenderet: Itaque rectè Chrysostomus hominem vocat terræ cognatum, *ò mussion ti tephra*, eiusdem substantiæ cum cinere; & rectè Scriptor veteris Epitaphij hominem vocavit vas cinerum: quò pertinet illa consuetudo Christianorum Æthiopum, ut refert Sabellicus, qui maioris dignitatis Antistitib^o, non crucem modò, sed etiam vas aureum terrâ plenum præferre solebant, ut meminissent suę mortilitatis ac conditionis: hæc enim in cinere sunt abiectissima.

Primo,

Primò, quòd sit ignobilissimum omnium elementorum atque infimum; nã est terra: ad hæc quod sit elemēti status infimus, nēpe dissolutus, & pars eius.

Secundò, quòd nihil fragilius, nihil leuius, nihil vanius: ludibrium venti: nam nihil facilius à vento dispergitur, quàm pulvis & cinis.

Tertiò, nihil inutilius, & infructuosius; nam nihil producit, nec prodest.

Quartò, nihil imbecillius, nihil incōstantius: nam per se stare nō potest, nec ullam habere figuram, nec consistere, aut statum aliquem habere, nullã item statam, ac securam figuram accipere.

Quintò, est ultimus naturæ descensus; cum enim huc natura per corruptionem venerit, ulitiùs descendere non potest: unde à quibusdam creditur esse materiam primam, & quæcumque corpora per plures dissolutiones abire possunt in cinerem, huc cum venerint, mutari amplius non possunt; itaque centrum uniuersi vocare potes; at centrum uniuersi pars est infima, ad quam omnia per descensum properant.

Sextò Quia est maxima corporum diminutio. Nam alia Elementa sunt diffusiora quam terra, & secundum totum, & secundum partes: terrena autē corpora summopere decreseunt in cinerem: vide quo corpora decrescāt per incendium, vide quo deueniat ingens strues lignorum: vide in quantulã rem, tu, & homines omnes, & humana omnia deuenient: erit enim aliquando tempus cum hic uniuersus orbis conflagrabit, ita ut nil magis de rebus omnibus supersit quàm de homine, sed omnia pulvis erunt accinis.

Hinc 1. habemus verum, facile, sed solidum humilitatis fundamentum: unde Sapiens clamat. Eccli. 10. *Quid superbit terra & cinis?* Augustinus de verbis Domini: Agnoscat se homo mortalem, & franget elationem, Psal. 81. *Dij estis, & filij excelsi omnes vobis autem sicut homines moriemini, & sicut unus de principibus cadetis.*

In Hebræo, sicut Adam: unde S Hieronymus, sicut Adam mortuus est, ita & vos: Multi ex SS. PP. unum de Principibus exponunt diabolum: cuius superbia tolerabilior erat hominum superbiã unde August. serm. 21. de verbis Domini, de Diabolo debent erubescere mortales superbi: ille & si superbus, tamen immortalis est: unde etiam si superbit, non est terra & cinis, vos autem non attenditis quia mortales estis, & sicut diabolus superbi estis. Et sanè licet in spiritualibus sit iniusta superbia, tamen planè intolerabilis est in homine mortali, id est in cinere, & in pulvere. In cap. 3. Levit. Avium sacrificarum pennæ, cum cineribus unum in locum abiciebantur. Lapidem pretiosum habuit Alexander ponderosorem, leuissimus fiebat aspersus pulvere: Philippus Rex cum casu cecidisset, & in pulvere sui corporis figuram impressisset, hoc, inquit, spatium, mea omnis magnitudo includetur: idem umbram corporis suo corpore maiorem cōspicatus: En vanitas, inquit, sed in pulvere viritatis: Vas aqua plenum non redundat si cinerem injeceris, ut habet Philosophus 4. Phys. Ita mortis quasi cinere iniectione tumor impeditur. Quàm multorum huminum superbiam sic Deus humiliavit: Quàm multi in honorum contentione,

alij in hostium debellatione, alij in finium propagatione, populos, provincias, regna, ingentes exercitus, & acies commovebant, omnia sui nominis terrore implebant: sed dum supra homines efferrentur, dum superbix suæ fluctibus, quasi æstuante quodam oceano operire, ac submergere videntur, ut ait poëta.

Hi motus animorum, atque hæc certamina tanta

Pulveris exigui jactu cōpressa quiescunt.

Ac sicut iram pelagi Deus exiguam arenam compescit, ita ingentes illos animos exiguo pulvere, quasi arenam moderatur, ac frangit. Tu itaque coge in unum omnem tui animi tumorem, cōsidera spes tuas, minas tuas, ambitionem tuam, ac deinde ad te reversus, specta cineres tuos teque cum sapiente affectus alloquere, *Quid superbit terra & cinis? &c.*

Hinc Collige secundò. Quanti humana omnia facere debeas, cum sint omnia pulvis ac cinis: ita ne vero propter exiguum pulverem amittenda erunt æterna, Deus offendendus, omnia parvipendenda? Hic est terminus ambitionis? Hic rerum omnium finis? Huc tandem omnia recidunt?

Conclusio. Quid itaque cogitamus, Auditores, si omnia nihil sunt nisi pulvis ac cinis? Itane propter exiguum pulverem omnia permiscenda? Tu quid quid vides, quidquid cernis, dicito id pulvis est exiguus, non homines solum, sed quid, quid vides, Astra, Sol, Cælum, Elementa, aurum, vrbes, oppida, ædificia; domum tuam adito, ac dicito. Hæc omnia quæ mea sunt, non erunt aliquando, non liberi, nō ux-

or, non famuli; Hæc quam cernis suppellex tabulæ, picturæ, tapetes, gemmæ, aurum, argentum, reducentur aliquando in pulverem, in cinerem: Vide num homines sapiant, qui ista tantopere amant ac concupiscunt: *utinam saperent, & intelligerent, ac novissima providerent:* Aquila vertit in eschatin ultimum vitæ diem: certè nos sufficienter docere vita potuerat, atque instruere: vide enim quam multa sunt vana: quam vana hæc mulier cuius pulchritudinem morbus aut tempus auferet: hic homo cui tam cito principum favor perit & amor: sed quoniam viventes ad doctrinam non sufficiunt, te saltem doceant mortui: Illi enim tot sunt, qui te doceant, quot jacent in monumentis: accede ad sepulchra, ad magnam morum academiam: ibi plurimi sunt doctores qui te non verbis sed factis doceant, & exemplo: non ore, sed re ipsa, sui que exhibitione: habent enim illa ossa exanguia, & ora muta vocem suam, & contuentes quodammodo tacite affantur: Hinc Antiplus in Anthologiâ Græcâ lib. 1. cap. 37. Venustè calumniam vocat *aglossu armonibin stomatos*. muti oris harmoniam: *utinam saperent*: certè tot doctoribus turpe est non sapere. *Ac intelligerent:* Magnum est ab omnibus sapientiam exigere: Quia igitur non omnes possunt, saltem intelligant, ac ratione utantur: ac quidem *novissima provideret*; sciant disponere ultima ac mortem cogitent 1. Corinth. 7. *Hoc itaque dico, fratres, tempus breve est, reliquum est ut & quæ habent uxores tanquam non habentes sint, & qui flent, tanquam non flentes, & qui gaudent, tanquam non gaudentes, & qui emunt*

*emunt tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tanquam non utantur: præterit enim figura huius mundi: pauci dies nobis supersunt, nobis itaque provideamus, saltem hoc tempore: nam si isto non sis temperans, quando eris? Si non castus, si non abstinens, si non misericors, quando futurus es? Itaque abstinete, viri à coniugio, uti Nicolaus Papa Bulgaris præcepit, non ex consilio ille, sed ex præcepto, ego, ex partis tuæ consensu, ad tempus, ut vacetis orationi: Itē abijcite ornatum, quomodo enim ornatus cum sacco, pigmenta cum cinere, delitiæ cū ieiunio, risus cum fletu, ludus & oblectationes cum pœnitentiâ? *Iam nunc depone ornatum tuum, ut sciam quid faciam tibi. Exod. 33.* Denique hoc tempore nobis pœnitentiæ tempus indicitur, dum in caput cineres jaciuntur: ut nos per eam venturo Domino præparemus:*

Interim tu, quos tibi cineres dedit, illi conserva: Esto similis illis montibus qui cacumine superantes mediam aëris regionem, uti de olympo authores scripserunt; sacros cineres è sacrificio relictos conservant: si spargis, sparge per omnes corporis partes, per oculos, aures, brachia, manus, linguam, os, cor, pectus, ut quemadmodum nulla

pars est corporis, quâ mori non possis: nulla etiam sit quæ memoriam mortis non gerat: veniet illud tempus cum omnes tui corporis partes in cinerem redigentur: Tu illud tempus præveni, ac semper cineres tuos & mortē gere in capite, hoc est in memoriâ, secundū illud Iob. 13. *Memoria vestra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervices vestrae: Tigurina versio sic habet. Memoria vestra, sermones cineris.* En quod hinc omnes auferetis ex hoc discursu: *Memoria vestra, sermones cineris.* Non dubito quin oriatur quod sequitur: *& redigentur in lutum cervices vestre,* id est, & fastus vester deprimetur in terram: Quia ut ait S. Gregorius Magnus sicut per oculum visus, sic per cervicem superbia designatur; cervix itaque in lutum redigitur, cum superbis quisque humiliabitur in mortē, & elata caro tabescet in putredine. Item cervix redigetur in pulverem: quia durities illa quæ Deo repugnat, mollescet, ac quicquid Deus voluerit in animâ imprimet, eaque subdita fiet Deo: quod præstare nobis dignetur Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre & Spiritu Sancto regnat in omnia sæcula. Amen.

FERIA

FERIA QUARTA CINERUM,
CONCIO SECUNDA
 DE CEREMONIA CINERUM.

Memento homo quia cinis es, & in cinerem reverteris.

JTERUM nobis de morte mentio, quia nunquam debet esse oblivio: Jam hesterni cineres è frontibus, & capitibus nostris sunt discussi, insigni exemplo vanitatis nostræ, quia nihil facilius diffatur cineribus nostris; sed si excussi sunt cineres à fronte, non debent ab intellectu, & memoria: sicut enim singulis diebus morimur (nam licet uno die perveniamus, multis tamen venimus) Ita singulis diebus mortis meminisse debemus: Homines appellavit Nazianz. *dystaphetas* bis sepultos: Ita tu non semel tantum, nec bis morere, sed sæpius, secundum illud Apostoli, *Quotidie morior propter vestram gloriam*: præsertim cum sapienti cavendum sit, quemadmodum ait S. Leo Serm. 5. de Jeunio septimi mensis ut quoniam breves dies istius vitæ, & incerta sunt spatia, nunquam sit mors morituro improvisa, nec in inordinatum incidat finem, qui se novit esse mortalem: Certè si diem mortis certum haberemus, semper de illo

cogitaremus, & quidem deberemus; ut quod semel tantum fit, rectè fieret: quanto magis cum sit incertum, cogitare quotidie oportet: nam ut ait S. Augustinus homil. 13. & 50. latet ultimus dies ut observentur omnes dies: Et quidem licet cineres faciliè dispergi possint, eorum tamen natura fert ut in aliud mutari non possint, unde non pauci materiam primam dixerunt: ideoque tibi significant æternam cuius habendam esse atque immutabilem mortis memoriam. Sed quia nullum bonum nisi à cælo, atque per Virginem obtinetur, ad Mariam recurramus. *Ave Maria.*

CUM sacrum Quadragesimale Jeunium mensas proximas, & conviviam excluderit, placet loco conviviorum è quibus non nisi luxus & intemperantia referuntur, aliam vobis mensam modestiæ plenam extruere, & in eâ vobis cœnam funebrem apponere, & imitatione Davidis, cinerem vobis in mensâ adhibere: sic enim ait Ps. 101.

Quia

Quia cinerem tanquam panem manducanam: Et potum meum cum fetu miscebam. Venit in memoriam cœne cuiusdam funebris de qua Xiphilinus in Domitiano: Invitarat is Imperator plurimos Senatores ad cœnam: Curarat ut ædes nigris tapetibus sternerentur, ac operirentur, omni ex parte: erant enim atri parietis, nigra laquearia, nigrum pavementum: in eo nudæ sedes ac furvæ ordine collocatæ: Quibus peractis eos de noctu introduci iubet absque comitibus, magno silentio: ac primùm omnium juxta unumquemque, columnam collocat factam instar sepulchri, & cuiusque nomen ei inscriptum: pendeat ex eâ exigua lampas, ut assolet in monumētis: Tùm nudi pueri, atramentoque oblitati tanquam spectra quædam ingrediuntur, ipsosque horribili saltatione circumeunt, eoque facto ante singulorum pedes consistunt: Tùm omnia quæ in exequijs mortuorum adhiberi solita, in vasis eodem modo comparatis apposita sunt; Mirum omnium silentium quasi inter mortuos degerent, nisi quod de repente Domitianus sermonē habuit de rebus quæ ad mortes, & cædes pertinebant: Tùm omnes ab incognitis comitibus deducti: nullus fuit eorum qui sibi mortem imminere non crederet: hoc Domitiani crudelitas, & ille apparatus faciliè persuadebant. certè solo timore multi in morbum lapsi sunt, nonnulli etiam interierunt. Illud quidem ridiculum, atque inutile, ac dignum Domitiani ingenio: sed cum fructu vos ad cœnam funebrem invito, quam Ecclesia solis cineribus instruxit, ac pergo in eâ ceremoniâ explicanda, de quâ heri dicere cœperam. Eam porro diximus speciẽm habere Sacramen-

ti, itaq; constare duplici parte, Cinere quasi elemento, quibusdam verbis, quasi formâ: Nec suus etiam deest ritus, quia in caput consecrati prius cineres jaciuntur: adhibitisque verbis ceremonia completur: de cineribus jam diximus: superest ut de verbis aliquid prius dicamus, deinde de ritu, cur scilicet capite cineres adhibentur. Incipiamus à verbis quæ ejusmodi sunt, *Memento homo quia cinis es Et in cinerem reverteris:* In quibus:

Adverto 1. Imperium Dei atque sententiam quæ instar fulminis unumquemque percussit, unde non mirum si in cinerem reducatur: nam si ut ait David, *montes sicut cera fluxerunt à facie Domini,* quis Dei vocem, & hanc vocem ferre potest? locutus est Elias super tribunos, & milites, & igni devorati sunt ac redacti in cinerem; quantò magis cum Deus loquitur, & sic loquitur? Cum itaque dicitur homini ut meminerit, sanè mens eius ad priora reducit, neque enim meminimus propriè aut præsentium, aut futurorum; Et tamen præsentia dicuntur, *Quia pulvis es & futura, Et in pulverem reverteris:* Revocatur itaque ad præterita, nempe ad illam sententiã à Deo prolatam, *Quia terra es, Et in terram;* Quod quia uni tantum homini dictum esse videtur, nunc singulis hominibus magnâ autoritate pronuntiatur, quasi edicto divino, *Memento homo quia cinis es, Et in cinerem reverteris:* Hoc significavit David cum dixit, *Quia defecimus in ira tua, Et in furore tuo turbati sumus:* Symmachus & aquilla vertunt, ut adventit S. Hieronymus in Epistola ad Cyprianum: *In furore tuo acceleravimus:* Brevitatem

significat humanæ vitæ, ait S. Hieronymus: Quod autem intulit: *In ira tua, & in furore tuo*, sententiæ Dei ostendit perseverantiam, cui omnes subjacemus: *Terra es, & in terram ibis*: Quod dixit Hieronymus perseverantiam iræ Dei, eò pertinet, quod cinis relictus sit iræ divinæ atque vindictæ monumentum permanens: uti de Sodomâ dixit S. Petrus, *Civitates Sodomorum & Gomorrhæorum in cinerem redigens, & exemplum eorum qui impiè ahuri sunt, ponens*: Nimirum Regio illa, quondam amœnissima facta est ut loquitur Orisius, Regio cineris: Quare omnia quæ ibi reperiuntur fœda sunt, ac plena cineribus: Quare Sapient. 10. dicitur, *In sapientie sue reliquerunt hominibus memoriam, Cinerem*: Et sanè nulla re aliâ se magis formidabilem Deus ostendit quàm morte, & terrore mortis. Quantum primum hominem evexerat: nempe rerum omnium dominum effecerat, terræ, maris, plantarum, animalium: Omnia ei permiserat, & in res omnes jus summum dederat: *de omni ligno Paradisi comede*: sed omnem licentiam unâ lege coercuit, ac nisi obediret, hoc potissimum est minatus, mortem: nam quid peius immortalis? Quid deinceps cum universum hominum genus deliquit? *Finis*, ait, *universæ carnis venit coram me: delebo*, inquit, *hominem quem creavi, à facie terre*: Quid non conatus ut ut timeretur à Pharaone? verum eius duritiam vincere non potuit, nisi morte primogenitorum. Nam postquam in singulis domibus Angelus aliquem in tota Ægypto interfecit Exod. 12. *Surrexit Pharaon nocte, & omnes servi eius, cunctaque Æ-*

gyptus: & ortus est clamor magnus in Ægypto: neque enim erat domus in qua non jaceret mortuus: vacatisque Pharaon, Moyses, & Aaron nocte, ait: *surgite & egredimini à populo meo, vos & filij Israël: Ite, immolate Domino, sicut dicitis, Oves vestras, & armenta assumite, ut petieratis, & abeuntes benedicite mihi. Urgebantque Ægyptij populum de terra exire: velociter, dicentes. Omnes moriemur. Quid non effecit Dominus ut timeretur ab Israëlitis? nunquam tamen satis potuit timorem incutere, nisi morte propositâ: leges ita sancivit, ut, ferè semper non observantibus mortem minaretur: *Qui hoc fecerit, morte moriatur: interficiatur: Et lapidabit eum omnis multitudo filiorum Israël: delebitur de populo suo*: Unde de illis legibus dici posse videtur, quod de Draconis legibus olim dictum est, scriptas illas sanguine fuisse. Vide quomodo superbiorum arrogantiam compescuit. Infelix Saül cum arte dæmonum Samuëlis umbram eliciisset 1. Reg. 28. atque audisset ex eo: *Cras autem tu & filij tui mecum eritis*: ita conterritus est, ut ceciderit, sicut ait textus: *Statimque Saül cecidit exporrectus in terram: extimuerat enim verba Samuëlis*: Ita Davidis superbiam cum populum numerasset, ingenti strage, ac morte multorum depressit: Quomodo Sobnam præpositum Regium Templi exagitat Isa. 22. *Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amidum, sic sublevabit te: Coronas coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terram latam, & spatiosam: ibi morieris, & ibi erit currus gloriæ tuæ*: In Holophernis exercitu quantam commotionem attulit unius cadaveris aspectus? In exercitu Sennacherib quantum*

tum timorem tāta strages unius noctis?
 Quid passim Deus impiis & improbis
 intentat? Juxta illud Davidis, *Terribili,*
Et ei qui aufert spiritum Principum, terribili
apud Reges terræ: Certè si nihil aliud in
 homines possèt Deus, si nullum aliud
 haberet dominium quàm mortis, hęc
 solùm parte quantum hominibus for-
 mitandus foret. Nam ut ait Seneca in
 Excerptis: ad hoc præcipuè gens hu-
 mana contremittit, nec immeritò: Cæteri
 timores habent aliquem post se locum,
 mors omnia abscindit: alia nos tor-
 quent, mors omnia abscindit: alia nos
 torquent, mors omnia devorat, etiam
 qui alioqui se nihil timere indicant,
 hoc timent: Quidquid aliud extimes-
 cimus, homini aut remediũ, aut solati-
 um. Ecce Regem opulentum, potentẽ,
 dilectum à suis, & quod omnia sape-
 rat, piũ, virtutibus omnibus prædi-
 tum: ad eum Isaias mittitur, cum hoc
 nuncio: cap. 39. *Hęc dicit Dominus, dispo-*
ne domui tuæ, quia morieris tu, & non vives:
 Quas tunc conversus ad parietem non
 fudit lachrymas, quos gemitus, quos
 singultus? ait Textus. *Et flevit Ezechias*
fletu magno: Nonne achab 3. Reg. cap.
 21. licet sceleratus, impius, atque ido-
 lolatra, morte sibi ab Elia intentatã,
 vestem scidit, ambulavit demisso capi-
 te, ad sacrum, & ad jeiunium confugit.
 Omnium mortalium perdidissimus &
 delitiosissimus, Sardana palus in regno
 amplissimo & in summo ocio vivebat
 securus: Ecce tibi homo incognitus
 barbaræ vocis, & ignotę linguæ, egens
 rerum omnium, magnã voce inclamat
 secundum Versionem LXX. Interpr.
Adbuc tres dies, & Ninive subvertetur:

Quantam morum mutationem effecit?
 Sardanapalus in cilitio, in cinere, in je-
 juniò! Ninive in Pœnitentiã! Chilperi-
 cus Rex Francorum jam jam moriturus,
 cum se Regem cerneret, nec tamen
 sibi Diadema, nec Sceptrum securita-
 tem attulisse, neque à morte potuisse
 eximere, in eum qui non moritur, &
 solus habet immortalitatem intuens,
 exclamavit! Quam magnus est Rex il-
 le cœlestis, qui sic humiliat sublimes
 Reges terræ! Idem quotidianã patet
 experienciã: Nam videmus passim ho-
 mines nullã re commoveri, non minis
 judicij, non inferorum pœnis, non vir-
 tutis honestate, non Dei beneficiis, non
 propositã ipsius, vel majestate, vel bo-
 nitate, vel justitiã: blandiaris? rident,
 miniteris? obstinantur: Quod reme-
 dium? Incidant iidem in infirmitatem,
 periclitentur de vitã: videas instar cere
 mollescere. Idem vide in capite dam-
 natis: Nam initio feroces, impij, intra-
 ctabiles: Dictã sententiã ubi intelligũt
 sibi esse moriendum, ad mentem rede-
 unt, ad timorem, ad lachrymas, ad con-
 fessionem. Nimirum ut ait David Psal.
 77. *Cum occideret eos, quærebant eum, & re-*
vertebantur, & diluculo veniebant ad eum:
 Quam multi initio morbi sana omnia
 consilia reiiciunt, sed ubi de se actum
 intelligunt, protinus ad Deum omni
 affectu revertuntur, tãtum potest mor-
 tis præsentia: Quid dicam de Nautis?
 quod hominum genus præditissimum
 est, atque ut ajebat Anacharsis Scythæ,
 ut vitã, ita moribus desperatis, quos
 Bias teste Platone, neque inter vivos
 neque inter mortuos numerabat: ij
 dum adest mortis periculum, quas non

fundunt præces, quæ vota non concipiunt, audias publicè confitentes, ita mortis memoria ferrea pectora emollit. Joannis Baptistæ Concio mortem & securim intentantis; *jam securis ad radicem posita est; quàm multos emollivit?* adeo ut Lucæ 3. *multi venirent confitentes adus suos.* Idem videmus peste grassante, aut cum miles ad irruptionem, & conflictum mittitur, cum urbs quatienda tormento, & irruptio ab hoste expectatur, scilicet Passim omnes ad pœnitentiam accurere. Denique in omni mortis periculo illud Job. impletur cap. 42. *Idcirco ipse me reprehendo, & ago pœnitentiam in cilicio & cinere:* dolorem & humiliationem significat. Hic te quisquis es interrogo, si non fuisset animus hebes, & rerum mundanarum strepitu obsurdescens, quis tibi animi sensus fuisset, cum hoc tibi à Sacerdote pronuntiatum est, *Pulvis es, & in pulverem reverteris?* Certè legimus in historiis fuisse aliquos homines, quib⁹ cum capitis sententia legeretur, alii timore mortem prævenerint, alii sanguinem sudarint, alij capillorum, & barbæ colorem mutarint; Quid hic deest nisi justa hominis apprehensio? utrobique enim mors, utrobique judicis sententia, utrobique eius intimatio: hoc unū est discrimen, quod hominum sententia variis modis impediri possit, Dei non possit.

Adverto 2. in illis verbis mortis originem nempe peccatum & inobedientiam, secundum illud Apostoli, *Per peccatum mors:* Item *per unum hominem in omnes homines mors pertransit:* ut nemo vel naturæ, vel conditioni humanæ,

vel fortunæ, vel injuriæ, sed divinæ vindictæ id tribuat: Itaque revocamur in memoriam illius sententiæ, ut discamus unde mors orta sit: Atque hinc 1. graviolem mortem habeamus, sicut qui ob crimina damnantur: mors enim illis longè est acerbior, quam illis qui communi necessitate moriuntur, quoniam rationem pœnæ habet. 2. ut hinc oderimus peccatum, à quo fit ortus mortis, atque occasio, quapropter ferè semper in scripturis peccatum & mors conjunguntur; unde qui peccatum destruxit: idem etiam mortem abolevit, nec mirum quoniam ex Apostolo, *Stimulus mortis peccatum:* Hoc est ex Augustino: ex peccati punctu homines interempti sunt: itaque quia Christus stimulum illum retudit, hinc fit ut jam mors nocere non possit. Atque hinc intellige, quàm verè dictum sit à Prophetis, *anima quæ peccaverit ipsa morietur*, ut si peccatum per se blandiatur, scias quid inferat, nempe mortem, ut non tam facilè pecces, & intelligas tot sententiis te ad mortem esse damnatum, quot peccata admisisti, nec aliter fieri posse.

Adverto 3. significari necessitatem moriendi inevitabilem, quàm Ezechiel appellat, cap. 21. *Gladium Domini irrevocabilem:* scio varios ex variis capitibus mortis necessitatem accerere; sed mihi inde petitur, quia judicis sententiâ, omnes ad mortem damnati: unde quia nullus summi judicis sententiam potest refigere, ideo nullus mortem potest evadere, itaque Apostolus rectè dixit: *Statutum est hominibus semel mori post hoc autem judicium.* Hebr. 9.

Adver-

Adverto 4. Triplicem hominis statum designari, parum à se dissimilem: primò designatur status præteritus; Quia cum per mortem eodem redeat, unde per nativitatem discesserat, necesse est ut ante fueris cinis & pulvis, hoc enim significat *In cinerem reverteris*: ita Deus ad Adamum, *de terrâ es, & in terram ibis de qua sumptus es*; ita Agapetus Diaconus Imperatores alloquens ait, quod homines omnes *pilon echusi tu genus propatora*. limum habent generis sui authorem & progenitorem: Secundò designatur etiam status præsens, *Memento quia pulvis es*, ut quisq; intelligat, se etiã nunc esse pulverem ac cinerem ex vetere Epitaphio. Vas cinerum: Quâ de re præclare S. Chrysof. hom. 2. de incomprehens. natura Dei. Si homo formosior, & luto nobilior apparet, hoc non ex diversitate nature, sed ex ingenio artificis provenit, nam materiæ quidem ratione, nihil inter lutum, & illum interest: Quod si non credis, sepulchra, & monumenta inspicite majorum, illa enim facile suo exemplo possunt tibi persuadere pulverem, & lutum te esse. Sed ais, inter homines vivos, & mortuos aliquid interest: dixit Chrysof. non materiã sed formã: itaque apud Hebræos eadem vox *Met-hin.* & vivos & mortuos significat, sola differentia in diverso unius puncti situ: quod nos decipit est color pelliculæ, & quasi vasculum: itaque rectè Propheta. *Homines terram appellat dum ait. Terra, Terra, Terra audi Verbum Domini*: sed quemadmodum non horremus sepulchra, quia exterius dealbata sũt, & cretata: sed ut ait Christus Dominus, *Intus*

plena sunt ossibus mortuorum: Ita corpora etiam quæ apparent, formosissima, plena sunt spurcitiis & cinere. Itaque carnem appellat Nyssenens *osmis ergastion*. Tetri odoris officinam: Memento Gomorrhæi pomi speciem, formosa illa est, ait Strabo, Plinius, & Solinus: sed solo tactu vagum fatiscit in pulverem. Tertiò designatur status futurus: unde dicitur, *& in pulverem reverteris*, hic enim est rerum omnium, atque hominis exitus: Notat Eusebius Cæsar. lib. 11. de præpar. Evang. cap. 4 disputans de arcana nominum Hebræorum impositione, duplex hominum nomen ab Hebræis usurpari. Adam & Isch. primum commune, ac significat terrenum, à pulvere: Alterum particulare, & virum significat, & oritur à radice Esch. 1. ignis aut flamma. Eusebius primam vocem refert ad corpus, alteram ad animam quæ est virilis, ignea, & calida: fuit etiam Stoicorum opinio Animam ignem esse: Zenoni Stoico animus ignis videtur: & Varro, Animalium semen, ignis: uti igitur extincto igne, materia inflammata in cinerem redigitur: ita per mortem subducto igne, corpus abit in cinerem: Audi impios Sap. 2. *Fumus flatus est in navibus nostris*: & sermo, *scintilla ad commovendum cor nostrum*: quâ extinctâ, cinis erit corpus nostrum: nota fumum, scintillam, extinctionem; in quibus verbis, homo exprimitur quasi domus inflammata: ita ut ex ore quasi ex portâ, ex naribus ut è fenestris, halitus, quasi fumus egrediatur: Eodem spectant verba Job. cap. 34. *Si direxerit ad eum cor*

suum spiritum illius & statum ad se trahet, &c.

& homo in cinerem revertetur: Ex quâ similitudine Cantacuzenus sapientissimè colligit hominem mortuum naturaliter in vitam redire non posse, non magis quam fieri non potest, ut ex cinere ignis iterum accendatur.

Adverto 5. Nomine hominis non virum solum, sed etiam mulierem intelligi. S. Cyprianus lib. de Disciplina, & habitu Virginum: Quoniam foemina viri portio est, & ex eo sumpta, atque formata est, in scripturis ferè omnib⁹ ad protoplastum Deus loquitur: Quia sunt duo in carne unâ, & in masculo simul significatur & foemina: ut etiam intelligas eundem esse pulverem utriusque secundum illud Nazian. orat. 31. *his portis audios heginacos: eis chis amphoteri reicon mia: nomos eis thaiatos eis anastasis mia. unus viri & mulieris creator: pulvis unus uterque, imago una, lex una, mors una, resurrectio una: unde etiam eodem modo pulvere aspergitur uterque, & iisdem vocibus compellatur, ut unus ex altero humilitatem discat, nec unus alterum tanti faciat, & alterius gratiâ, Deum amittat: Quid enim tantopere suspicis, in muliere, formam & pulchritudinem, cum sit vas fictile & opus figuli? Tu verò quid in homine suspicis, auctoritatem, robur, dignitatem, potentiam, & adjuvamen? cum ea omnis potestas, & auctoritas, uti in statua Nabuchodonosoris aurum, argentum, & metalla nitantur pedibus luteis, quibus fractis omnia redacta sunt in favillam & pulverem pariter aurum, argentum, & ferrum redacta in favillam & sive areæ: ut nihili mortale magni facias, nihil suspicias, quia ut lutum platearum delebis eos.*

Adverto 6. Ecclesiam hæc omnia in memoriam revocare hæc ceremoniâ: unde cineres super caput jaciuntur, ut memoriam mortis habeamus præsentem: Memento statuae illius Nabuchodonosoris; cuius caput aureum, pedes lutei, quoniam ferè homines alta sapiunt, ac de magnis cogitant, mortis autem memoriam procul habent in pedibus: itaque ut proximè memineris, ac scias non tam remotam esse mortem, sed tibi, tuoque capiti, instar gladii Damoclis imminere, in caput tibi cineres jaciuntur: Alioqui enim vide quid illi statuae acciderit; nam sine manibus avulsus lapis de montes, statuae luteos pedes percussit, & tunc omnia pariter metalla contrita sunt: avulsus lapis sine manibus, repentinam mortem significat, quæ omnia in pulverem reducit: Eodem pertinet quod dicitur Threnorum 1. *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui, LXX.* Interpretes hic vertunt, *Novissimorum suorum.*

2 In caput cineres jaciuntur ut scias, eam curam tibi debere esse primam & præcipuam, uti caput in reliquis membris principatum obtinet: Procopius Exod. 3. advertit Hebræos in exitu ab Ægypto magnâ curâ sumpsisse vasa argente & aurea, & omnem supellectilem: vide interim, quid de Moysse hominum sapientissimo dicat Scripura, *Tulit quoque Moyses ossa Ioseph, ille princeps & caput populi ad sepulchra confugit, & quid te facere oporteat docet: Hoc fortasse didicerat à Noë Patriarchâ qui cum à Deo didicisset omnia diluvio peritura, nihil in arcam ex omnibus intulit, non argentum, non aurum,*
non

non gemas, non vestem pretiosam, sed Adami ossa: itaque filiis, cum à se discederent hanc unam hæreditatem, has solas divitias partitus est, ossa adami, ut quocumque perrexissent, nunquam mortis obliviscerentur: ac ne putes me impropiè ossa mortuorum appellasse divitas, narrat Orthelius in fine Theatri fuisse aliquas nationes, quæ non aliis nummis quam ossibus defunctorum uterentur in emptionibus & venditionibus: auro carebant & argento, ossiculis mortuorum utebantur: scio monentam illam nunc non esse in usu, sed in moralibus esse potest, secundum illud Iob. 5. *Ingradies in abundantia sepulchrum:* illud Salomon appellat domum æternitatis, ut scias tibi ab eâ domo non esse exeundum: vide quantus sit ille Ecclesiæ thesaurus: Certè quidquid fingamus, nulla communiter cogitatio sic homines percellit ut cogitatio mortis, ac ferè solet esse mortalibus initium salutis: hinc rerum despicientiam, discimus: hinc vitæ vanitatem, & inconstantiam, hinc errores & fucum deponimus, & fastum, hinc veram nostri cognitionem comparamus: quam in vitâ ferè nusque habemus.

3. Ut magnificias illam cogitationem: hæc enim fuit Orientalium consuetudo & adhuc apud Iaponios & Sinas viget, ut quæ honorent maximè ea capitibus suis imponant: itaque ut discas eam cogitationem magni facere, tuo capiti cineres imponuntur: Regibus Orientis in pompâ codex aureus pulvere plenus deferebatur: vide num ille sit de quo Iob. Loquitur cap. 31. quem optat ut scribat, qui ipsum ju-

dicat: vide quanti faciat, *Vt in humero meo portem illum, & circumdem illum quasi coronam mihi: Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum:* Gradus suos vocat singulas vitæ actiones quas nihil melius, nil sanctius dispensat ac disponit quàm mortis memoria, quæ homines à vitijs revocat, & innocentiam largitur, secundum illud, *Memorare novissima tua tua, & in æternum non peccabis:* unde Augustinus lib. 1. contra Manichæos: Nihil sic revocat hominem à peccato quàm frequens mortis meditatio: Refert Climacus in Scala Parad. gradu. 6. Monachum montis Oreb vitæ solutioris cum gravissimè ægrotasset ad horam interiisse, post duodecim annos à raptu suo, rogatum ut aliquid diceret, ingemuisse ac dixisse *Indulgete mihi: Nemo memoriam mortis habens poterit peccare: Et in particulari ut aliquid dicamus: Tres præcipui sunt vitiorum gradus, superbia, libidinis, avaritiæ.*

Ac 1. quoad superbiam attinet: Rectè dixit Psalmista Regius Psalm. 72. *Quia non est respectus morti eorum, ideo tenuit eos superbia.* S. Hieronymus sic vertit ex Hebræo. *Non cogitant de morte sua, ideo tenuit eos superbia.*

Isaias cap. 44. confutans Idolorum cultum, sic ait: *Artifex lignarius sumpsit lignum, medium eius combussit igni, & c. coxit pulmentum, & c. & calefactus est, & c. reliquum autem eius deum fecit, & sculptile sibi: curvatur ante illud, & adoratur illud: Tū sic exprobrat: Nescierunt neque intellexerunt, obliti enim sunt ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo: Non recognoscunt in mente sua, neque cognoscunt neque sentiunt, ut dicant: Medietatem eius combussit igni:*

igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius Idolum faciam? ante truncum ligni procidam? pars eius cinis est cor insipiens adoravit illud: Quasi dicat, quæ maior stultitia, quam id adorare cuius pars in cinerem conversa est: lignum generis humani nos sumus, radix fuit Adam, & Eva; Pars magna huius arboris in cinerem redacta est: ingrediere mortuorum sepulchra, quid præter cineres & ossa reperies? Nonne ergo delirat qui reliquam partem adoratione dignatur superbus seipsum adorat, & manum osculatur suam, se sui facit Idolū? unde insania tanta? Quia nõ attēdit, oblitus ne videat oculis & suis, & ne colligat in corde suo, ut, dicat, medietatem generis mei combussit mors, & in cinerem redegit, & de reliquâ parte Idolum faciam? Pars eius cinis est, cor insipiens adoravit illud. Veniat in mentem memoria eius rei quam Moses Exod. 32. præstitit, cum iratus adversus populum propter vituli adorationem; accipiens vitulum quò fecerant combussit, & contrivit usque ad pulverem, & dedit ex eo potum filius Israël: quod factum S. Hieronymus interpretatur ad Idoli contemptum, nam iussit redactum ad pulverem ebibere, ut deinde in secessu mitteretur: Ita Deus apud Daniel. 1. ut ad contemptum adduceret omnia regna mundi, expressa in ingēti statuâ, sic illam exiguo lapide percussit, ut omnia metalla redegerit in pulverem: Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, æs, argentum, & aurum, & redacta quasi in favillam æstive areæ, quæ rapta sunt vëto, nullusque locus inventus est eis: ut enim rerum omnium status infimus sunt cineres, ita ni-

hil magis factum deprimit, quam si res in cinerem reducantur. Quid superbit terra & cinis?

Hinc fit ut cineres capiti imponantur, uti enim nihil altius est capite, quod Plato arcem vocavit, cum videas capiti cinerem imponi, intellige, quid quid homo sit, quidquid sibi tribuat, in summâ pulvere messe, iuxta illud Iob. Et in fine hominis, demptatio operū illius: Quare licet multi sublimes atque excellentes habere videantur cogitationes, ac supra humanam conditionem: nihilominus tamen, In illa die peribunt omnes cogitationes eorum: vidi impium super exaltatum sicut Cedros Libani, & c. transivi, & ecce non erat, & non est inventus locus eius: Item, post hæc erunt decedentes sine honore, & dirumpet eos sine voce, & inter mortuos computabuntur: Et Ecclesiastes cap. 8: id expressit. Non est in hominis potestate prohibere spiritum, nec habet potestatem in die mortis. LXX. Interpretes, Non est potestas in die mortis. Hieronymus. Non est potens, nam æquâ conditione tunc sunt, Reges & subditi. Observat Rabbi Salomon cum sæpe in scripturis David vocetur Rex, quando de morte eius agitur 3. Reg. cap. 2. prætermittit dignitate, solius nominis fieri mentionem: Appropinquaverunt dies David ut moreretur; Et infra. Dormivit David cum Patribus suis: Maximilianus Imperator multis diebus ante mortem, nihil nisi Maximilianus appellari voluit, Imperatoris & Majestatis titulis repudiatis: Atque ea cogitatio humiles consolatur, ne rerum illecebrâ capiantur: Cum Imperator Constantius Romam venisset, & urbis majestatem atque ædificia miraretur, tantæ gloriæ

glorię magnitudine obstupescens Hor-
misdam nobilem Persam interrogavit,
Quid ipse de Roma sentiret? sapiētissi-
mē respondit, Id tantum sibi placuisse,
quod didicisset ibi quoque homines
mori.

2. Quod de superbiā dixi, eādē
ratione de libidine dico, & amore car-
nis: Nam teste Gregorio. Mortis me-
moriā caro refranatur ne calcitret:
Rectē Bernardus in quadam prosā: Cū
recordor quod sum cinis, & quā cito
venit finis, sine fine pertimeo, & ut
cinis refrigescō: Anteros est, tela cupi-
dinis redigit in cinerem: olim cineres
jussu Dei loco mundo reponebantur,
ita mortis memoria inducit puritatem:
jubet Isaias filias Sion sedere in pul-
vere, ut lasciviam carnis compescant;
Post adulterium, Davit sedit in cinere,
ita & *Solitarius*, ait Ieremias, *ponet in pul-
vere os suum*: S. Hieronymus abducens
viduam à secundis nuptiis, sic claudit
epistolam: Cogita quotidie te moritu-
ram, & nunquam de secundis nuptiis
cogitabis: Fuit mulier impudica omnis
pœnitentię impatiens, quę tamen
hanc non recusavit, ut quoties manus
lavaret, tacita secum diceret, hæc caro
à vermibus comedetur, sed cū id per
aliquod tempus fecisset, in aliam tota
mutata est, & ex impudicā facta est pu-
doris amantissima. Certē sicut oculi in
amore sunt duces, quoniam ad pul-
chritudinis aspectum toti ardent, ita si
mortis spectaculum sæpè haurirent,
nunquam arderent amore: unde Gre-
gor. Nihil sic ad edomandum deside-
riorum carnalium appetitum valet,
quam ut unusquisque hoc, quod vivum

diligit, quale sit mortuum penset:
Quam multi ex hoc visu amorem de-
poluere: Exemplum B. Borgiae cum
Imperatricis cadaver vidisset. Itaque
sepulchrum locus est opportunus ad
concionem, quò etiam vocatus Jere-
mias ad vallem filij Ennom juxta por-
tam fictilem, seu sterquilinij: Tu itaque
quoties in eo gradu vitę steteris, librū
mortis accipe, & in illo gradu pronūtia.

3. Quod pertinet ad avaritiam, non
sine causā dictum Senecę laudavit S.
Hieronymus: facile contemnit omnia,
qui semper cogitat se moriturum: Nam
uti dicitur, Job. 27. *Dives cum dormierit,
nihil secum auferet*: Ita Lucę 12. dicitur
homini diviti. *Stulte hac nocte animam tu-
am repetunt à te, que autem parasti, cuius e-
runt?* Et 1. ad Timoth. 6. *Nihil intulisti in
hunc mundum, haud dubium, quia nec auferre
quid potestis.* Psal. 48. *Relinquent alienus di-
vitiis suas.* Psal. 38. *Thesaurizat & ignorat
cui congregabit ea*: Hieronymus epistola
ad Cyprianum. Qui se quotidie recor-
datur esse moriturum, contemnit præ-
sentia, & ad futura festinat: profectò
mors ostendit totam hanc vitam merè
ludum esse ac scenam: id Augustus sig-
nificavit ex Sueton. cap. 19. Qui mori-
turus admissos amicos percunctatus
est, an non his videretur mimum vitę
commodè transegiſſe: adjecit etiam
clausulam Gręcę, quam omnium opti-
mè reddidit Cedrenus in suo Historia-
rum compendio: Romę proceribus
omnibus mandavit, ut se defuncto
plauderent, ac risum tollerent qui in
mimorum sine fieri assolebat, eo man-
dato vitam humanam, utpotè ridicu-
lam rem subsanavit. Et certē si propriā

utatur experientiâ, nihil magis nobis rerum omnium contemptum ingenerat, quam mortis cogitatio: quis enim moriturus ædificet? quis moriturus ambiat? quis congreget? quis reliqua vitæ muniaobeat?

Ex his omnibus colligimus nihil esse utilius mortis cogitatione, & verè akakian esse, atque innocentiam, ac meritò Ecclesiam nobis illam tam significatè proponere ut ferè in oculos pulverem injiciat. *Utinam saperent & intelligerent, ac novissima providerent.* Et quidem Theophilus Patriarcha Alexandrinus, cuius magna fuit in Ægypto, & vicinis Provinciis autoritas, brevi moriturus erupit in hæc verba. Beatus es Abba Arseni, qui semper hanc horâ ante oculos habuisti. Si semper non potes saltem aliquando, saltem lectum petiturus, ac te daturus somno, secundum illud Davidis Psalm. 4. *In cubilibus vestris compungimini,* quod sic illustrat Chaldaeus Paraphrastes. *Orate super cubile vestrum, & mementote diei mortis semper.* Vide quod suprâ diximus de Pacavio apud Senecam Epist. 12. Hoc proderit ad Contritionem: unde Urbanus 4. ex Sadoleto in symbolis, in symbolum accepit cor palpitans in spineo, cum hæc Epigraphe. Memorare nõ

vissimorum. Dicitur fuit Climaci, sicut cibus omnibus panis utilior est, & magis necessarius, ita præstat omnibus operibus mortis cogitatio.

Collige 2. Quid judicare debeat de iis hominibus, qui mortis memoriam à se depellunt, quam Basilus appellat *phylaktirion*, Amuletum vitiorum: vel qui tanto sunt mentis stupore, atque hebetudine ut mortis spectaculo non moveantur, quos notat David Psalm. 72. *Zelavi super iniquos pacem peccatorum videns: Quia non est respectus morti eorum.* Hieronymus sic exponit. Quia non cogitant de morte suâ, & firmamentum in plagâ eorum: Alij legunt, & exponunt, quod nõ turbentur propter diem mortis: cum quilibet defunctus alteri dicat, mihi heri, tibi hodie, vel hodie mihi, cras tibi: *In labore hominum non sũt,* scilicet, opinantur se exemptos à communi hominum sorte. Ne illis in hæc resimiles simus 1. semper cogita te moriturum: 2. vive semper ut moriturus. 3. time ut moriturus. 4. spera ut moriturus. Nempe non est diuturna hæc vita, quæ autem futura, æterna est. Jam interest qualis futura sit, beata vel misera, felix aut in felix.

Vide quid eligas, quid præoptes.

* * *

FERIA QUARTA CINERUM,
CONCIO TERTIA.
 DE CEREMONIA CINERUM.

Memento homo quia cinis es, & in cinerem reverteris.

MUSICA in luctu importuna narratio, Eccli. 22. Et si unquam eloquentia, & sermonis apparatus dedecet, certè in discursu mortis, in quo nihil magis decet quàm quod magis est luctuosum; scissæ vestes, sparsi crines, pallor in vultu, in ore singultus: Ita videmus in summis etiã Principibus lugubres vestes vulgares esse ac pretio carere. Et infania fuit in Antonino Heliogabalo quod de eo notat Lamprid. cum à Sacerdotibus Syris rescivisset se Biothanaton futurum, hoc est moriturum morte violentâ, parasse sibi funes, blattâ, & serico, & cocco intortos, quibus si necesse esset tanquam laqueo vitam sineret: item gladios aureos, quibus se occideret, si vis aliqua urgeret: item in Cerauniis, & Hyacinthis, & Smarachdis, venena, quibus se interimeret, si vis gravior immineret: fecisse & altissimam turrim substratis aureis gemmatisque ante tabulis, ex quâ se præcipitaret, dicentẽ

mortem suam prætiosam esse debere, & ad speciem luxuriæ, ut diceretur nemo sic periisse. Sed hic non tam homo quam hominis portentum fuit. Quare veniam dabit, Auditores, si quod superest nobis de morte dicendum id sine furo, & sine apparatu, ac sine ornatu dixerò: neque enim animus est vos verbis sed rebus ipsis monere, non vobis ignotis, sed iis quas quotidie videtis. Sed prius ad Virginem recurramus. *Ave Maria.*

QUANTI Mortis memoriam omnes ferè nationes fecerint ostendit magna cura quam de sepulchris habuerunt. Certe teste Diodoro lib. 3. cap. 5. major apud Ægyptios sepulchrorum quam domorum cura fuit; apud quos ex eodem lib. 2. c. 5. sepulchra talento taxata sunt: Æthiopibus autem ditioribus, ex auro facta sunt, tenuioribus, ex argento, ut ait Herodotus lib. 3. In Ephestionis monumentum multa talenta insumpsit Alexander: Et apud Romanos tantus luxus fuit, ut teste

Tullio reprimendus fuerit legibus 12. Tabularum : Abraham cum nihil comparasset in terrâ possessionis , agrum tamen sepulturæ non paucis argenteis à filijs Hemor coemendum duxit. Porro cum diutius homines viverent , sepulchra fodiebant in montibus & in solitudinibus procul ab urbibus, secundum illud Job. *Qui edificant sibi solitudines*; tum in vijs publicis fieri solita , ut homines quasi ex insidijs adorirentur, & mone-rët, hoc comùnissimo Epigramate, mihi heri, tibi hodie. Postcâ non in publicis vijs , sed in agro proprio ac prædio fieri cœpere : In agris quisque suis (ait Tullius) sepulchra, & loculos, in quib⁹ cineres suorum conderentur, habuerunt. Id Græci etiam servarunt ut sunt testes Æschines & Aristophanes in concionan. Hebræos etiam id fecisse monet exemplum Abrahæ, qui sepulturæ causa agrum emit cum speluncâ duplici Genes. 23. Ita Christi sepulchrum excisum erat in horto seu prædio. Ioan. 13. Sed memoria mortis videbatur remotior : Itaque mortui sepulti sunt ad ipsas urbium portas : Ita Trojani ex Darete Phrygio, Priamum, Hectorem, & Herculem, ante portas civitatis suorū more sepelierunt : Ita passim S. Chrysostomus monet Christianos, ut mortuos in exitu civitatis intueantur : Intimius apud Lacedæmonios, nã in urbib⁹ ut sepelirent, permisit Lycurgus teste Plutarcho : apud Romanos primus omnium Trajanus, in publico foro condi voluit. Æthiopes teste Diodoro lib. 4. c. 1. & Strabone lib. 17. circa Tempia sepeliebant : Ægyptij intra penetralia, medicatos, & Persæ cerâ circumlitos, ut diutius durarent, domi asserva-

runt: testis Herodot. lib. 1. Ex Æthiopijs nonnulli ut ipse refert lib. 3. postquam mortuum arefecerant, totum gypso inducebant, picturâque exornabant, referente eius imaginem, deinde cippum illi ex vitro circumdabant, in cuius medio mortuus inter lucebat : Hunc cippum propinqui per annum intra ædes habebant, post annum circa urbem deponebant, fœlici & urbis, & virtutis custodiâ, cum mors & cives intus, & hostes extra admoneret : Apud Christianos ferè in Templis, quò solemus frequenter convenire, ut sit frequens memoria : Ex hoc enim aspectu *finis cunctorum admonetur hominum, & vivens cogitat quid futurum sit* : Olim Moses labrum æneum cum basi suâ fecerat de speculis mulierum, quæ excubabant in ostio tabernaculi, ut qui ingrediebantur, viderent an decenter essent compositi : Hæc in nostris templis specula, sunt monumenta, & ossa defunctorum, quæ nobis referunt non tantum quod sumus, sed etiam quod futuri sumus : Etenim in domo lucus, *Finis cunctorum admonetur hominum & vivens cogitat quid futurum sit*. Verum quoniam passim homines sepulchra prætereunt, ac terunt pedibus monumenta; ut ipsam mortis memoriam in ipsis quasi oculis ferant, ideo Ecclesia in fronte & in capite cineres admovet, ut ipsa capita hominū fiant sepulchra. Galenus meminit quarundam volucrū quas vocat *epitymvidias* hoc est sepulchrales, quia *tymbon*, id est, sepulchrum, gerunt in capite: fœlices aves si ratione uterentur! homo fœlix si in capite *tymbon* gerat! hoc est mortis memoriam, ad quam ipsis cineribus capiti admotis impellitur : Cuius

Cuius ceremoniæ quoniam varias rationes præcedenti Concione dedimus, postremam in hanc Concionem servavimus, quæ talis est.

Quoniam caput iudicij & rationis sedes est, ideo cineres capiti admoventur, ut homines intelligant, se nudam suæ mortalitatis cognitionem habere non debere, sed quæ capiti hoc est ratiocinationi adhibeatur: omnis autem ratiocinatio in trahendis consequentijs versatur: Cineres itaque locum habent antecedentis, capiti autem imponuntur, ut bonæ inde consequentiæ trahantur. Dixi non nudè mortem à nobis considerandam esse, secundum illud Psalmistæ, *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die malâ liberabit eum Dominus.* Chrysológus serm. 21. vis est intelligentiæ si rimetur viscera, & deprehendat occulta, si tecta nudet; verùm subiecta oculis, exposita in publico, ingesta rebus, non est intelligere, sed videre. Rectè aliqui hunc mundum librum esse dixerunt, omnium oculis expositum, sed sicut in libro omnes elementa cernunt, & litteras, sed aliqui tantum legere possunt, pauciores intelligere: Ita passim homines creaturas vident, sed pauci admodum intelligunt: Solem, cælos, æqualiter omnes vident oculis corporeis, sed non omnes eodè modò cognoscunt; Chrysolómus ait, Paganum Solem videre, & adorare, Christianum autem opus Dei agnoscere: Ita omnes mortem vident, pauci intelligunt: Itaque dum in caput cineres jaciuntur admonemur, nè simpliciter, ac nudè mortem spectemus, quasi larvam illam horridam, & exsuccam, sed

ut quæ in morte sunt, & ipsam mortem intelligamus, hoc est non tantum oculis mortem intueamur, sed ut eam iudicio consideremus, ac debitas trahamus consequentias.

1. Circa Mortem consideratio, est de eius inevitabilitate, tam quod mori oporteat, quam quod determinato tempore, ubi vides duplicem inevitabilitatè. Vna est quod mori oporteat idque tam certà & communi lege ut nemo excipi possit: non sapiens, non nobilis, non dives, non rex, non sanctus, nõ summus quisque, non infimus.

1. Probatur ipsâ experienciâ, quia videmus passim homines mori. Ecclesiastes cap. 9. *Nemo est qui semper vivat, & qui huius rei habeat fiduciam:* 1. pars continet experientiam omnium sæculorũ: omne enim quod nascitur interit: Maria Salomè ausa est Christum aliquando interrogare ut refert Clem. Alex. lib. 3. Strom. *Quandiu vigeat Mors?* Cui respondit: *Quandiu vos mulieres parietis:* Et verè dictum; omne enim quod oritur, perit: Itaque Tertull. lib. de Anima cap. 50. loquens de mortis debito: *Hoc stipulata est Dei vox, hoc spondit omne quod nascitur:* 2. pars ostendit humanam conditionem, quoniam vita hominum deploratissima est atque illud indicat nomen Enos quod hominem significat à radice Anas quod est desperare, dolere, infirmari, ut nomen Enos sonet hominem perditè & deploratè ægrotantem.

2. Probatur ex lege Mortis, & hominis condensatione *Morte morieris*, Genes.

3. Illa vocis geminatio præter acerbitatem

tatem significat etiam certitudinem: Symmachus vertit. Eris mortalis, ut indicet hominem semper mori.

3. Quia præter causas mortis quæ in nobis sunt, Elementa, humores, temperamentum dissimile; alteratio à nutrimento, & etiam à causis superioribus oritur. Sapiens *Sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis extemplo supervenerit.* In hæc voce Caietanus agnoscit mortis in evitatem, & superioritatem: Quia quæ de super veniunt, sunt inevitabilia, ut sunt sub dio, grando, pulvia radij solis. Iob. cap. 20. *Pluet super peccatores laqueos, quis effugiet?*

4. Quia nemo resistere potest Angelo mortis. Ecclesiastes cap. 8. *Non est in hominis potestate prohibere spiritum. nec habet potestatem in die mortis: scio multos per spiritum, hic intelligere animam hominis, quæ in hoc corpore, quasi in carcere includitur, appetit autem exire de hoc ergastulo: cum autem detinetur, vi quædam prohiberi videtur, sed veniet dies quando ut ait Iob. cap. 34. Spiritum illius & statum ad se trahet: deficiet omnis caro simul, & homo in cinerem reverteretur: & tunc ait Ecc. non est in hominis potestate prohibere spiritum: Hoc est uti Hieronymus interpretatur: nihil prodest ora concludere, & vitam retinere fugientem: Sed ad propositum nostrum Thaumaturgus, nomine spiritus, intelligit Angelum morti præsentem, quæ prohibere nemo potest; Nemo (inquit) tantis viribus futurus est, ut Angelum animam ipsius extorquentem arcere ac prohibere possit: hoc potestatem infernarum munus esse docet S. Chrysostr. homil. 54. in Matth. sub finem. Quid faciemus cum minaces Angeli, & rescinden-*

tes animam à corpore, Virtutes, ac Potestates nos invadent? Basil. orat. de Morte quæ est 24. meminit eius qui violenter animas à misera hæc carne separat, & ad fatale iter trahit; secundum illud *Et animam tuam repetunt à te.* S. Ephrem serm. de Vanitate huius vitæ to. 3. in describendo statu hominis misero: Quando Dominicæ copiae atque satellites advenerint, quando formidabiles exercitus invaserint, atque apprehenderit, quando divini nuntij, atque commissarij animam ex corpore migrasse iusserint.

5. Quoniam ipse Deus mortem infligit: quis autem manum eius, atque iram potest defugere? Pythagoras aiebat sceptrum Iovis ex Cupresso fuisse, ut Iablicus memoriæ prodidit. Quia hæc arbor sepulchralis est, & funeri dedicata: id significat, summum Iovis imperium esse in mortem, quod nemo declinare potest. Apoc. 1. dicitur Deus habere *claves mortis*, id est summam potestatem: Ita que Sap. 16. *Tu es Domine qui vitam & mortis habes potestatem & deducis ad portas mortis.* Ex quibus omnibus patet mortem prorsus inevitabilem esse, ac planè ridiculos illos fuisse, qui hominibus polliciti sunt immortalitatem, uti Menander discipulis suis promittebat, si se prophanis sacris imbui permitterent, quibus uti refert Eusebius lib. 3. Histor. cap. 10. pollicebatur etiam in hæc vitam *athanasian aidion* perpetuam immortalitatem: Ita Tribonianus impius Iuriscōsultus, verè vocatus à Suida *apatēon* adulator, & impostor, persuadere Iustiniano Imperatori conatus est, cum non moriturum, sed cum carne in *coelestem* assumptum iri: Melius

Melius Agapetus Diaconus in aureis monitis ad Justinianum, Morti attribuit dentes *pamphagus*, omnivoros, quos omnibus infigit, nihil reverita *axiomaton lamprotitas* dignitatum splendores. Hoc itaque certum habes antecedens. Unicuique mors inevitabilis est. Jam cinerem capiti admove, & ex hoc principio digna trahere conclusionem.

Quò igitur pertinent tot curæ, tot labores, tot contentiones, si aliquando mori oportet. Quidam sapiens nonnullis exprobrabat, quod sicut nunquam morituri ædificarent: Num tu id præstas hominum inconsultissime? Cum te videam ita rebus affixum, semper inhiantem, semper colligentem, te vehementer admīror, cum homini tam pauca sufficiant: Sed esto, cupiditatis es ingētis, tibi bene esse vis: nō hoc satis; vis copiose: nec id satis; vis affluenter: cupiditati nihil satis, vis effusè, hoc tantum est cupiditati satis: Bene quidem, si semper: sed si aliquando es moriturus, si inevitabiliter, quam stultum est, ibi ædificare, ubi manere non debes: ibi coligere, ubi uti non debes. Quin potius de æternitate cogitas, de eo quod semper futurus es? itane vis esse exiguò tempore beatus, æternum autem miser? Nihil non agis, ut exiguò tempore sis fœlix: nihil autem curas, quò æternum sis fœlix: Vide quæsonum id prudentiæ sit Christianæ: vide iterum num rationem habuerint Apostoli nobis morrem proponere, ut à rebus præsentibus avocarent: Certè nulla est tam in sana cupiditas, quæ hanc cogitatione non conquiescat: Quia ut ait B. Hieronymus Epist. 103. facile

contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum: Hic vestrum omnium conscientias convenio, an si hæc semper cogitatio vobis præsens esset, ullares in terris vos afficeret; nulla planè, inquires: at iterum rogo; num iustus sit ex eà cogitatione sensus: iustissimus dices: & hinc probatur, quia in omnibus eà cogitatio talem sensum parit; hoc ultimum adhuc liceat petere, num eà cogitatio vera sit: vera planè, quis enim nesciat se moriturum: undè igitur fit ut quod verissimum, & quod iustissimum sit, absit à tuà mente? Tu interim videris: dum ego alteram in morte inevitabilitatem specto; porrò illa est quod unicuique à divinà Providentià tempus mortis determinatum sit, ultra quod nemini vivere licet. Non hic ego cum Stoicis aut cum Atheis factum colloco aut statuo: scio cum Deus liberum hominem creavit, posse injussu Imperatoris ex hac vitâ quasi ex statione perfidum discedere; scio multis modis fieri, ut in pluribus sicut loquitur Propheta: *Dies pleni non inveniuntur*; scio posse hominem non decurrere spatium vitæ quod illi Deus mensus est: Sed dico unicuique homini præfixum esse à Domino terminum, quem nemo hominum possit præterire, secundum illud Job. cap. 5. *Brevēs dies hominis sūt, numerus mensum eius apud te est, constituisi terminos eius, qui præteriri non poterunt*: hos terminos, legem & statutum, vocat Apostolus, *Statutum est hominibus semel mori*: Semel dixit, hoc est irrevocabiliter, & firmiter, & constanter. Semel enim loquitur Deus, & iteratò non habet opus loqui: Ita Act. 17.

fecit-

fecitque ex uno omne genus hominum inhabitare super universam faciem terræ, definitus statuta tempora, & terminos habitationis eorum: Ita Eccles. 14. vocatur Testamentum: Memor esto quoniam Mors non tardat, & testamentum inferorum, quod demonstratum est tibi. In eundem sensum David, Mensurabiles posuisti dies meos. Altera Versio. Pugillares: ut scias paucos esse, & finitos, quoniam intra pugillum, sed Dei, qui mensuram definivit, continentur: ubi vides Deum in manu suâ, hoc est in sua potestate dies nostros habere: unde, ubi habes in Psal. 89. *Dexteram tuam sic notam fac*: vertit Aquila & Symmachus ut docet Hieronymus in epistolâ ad Cyprianum, dies nostros sic ostende. Hic mihi præcipuus occurrit sensus Prophetæ qui sanè communissimus esse solet Psal. 38. *Locutus sum in lingua meâ. Notum fac mihi Domine finem meum, & numerum dierum meorum, quis est, ut sciam quid desit mihi*: Attende altum prophetæ sensum: non curiose appetit scire numerum dierum suorum, uti impie multi exquirunt, cum Deus solus intelligat, nam numerus mensium eius apud te est, sed interiori sensu postulat, cum vitæ termini sint definiti, iidemq; sint meritorum termini, ut intelligat quid sibi desit, aut ad virtutem, aut ad meritum aut ad satisfactionem, quod tamè fecisse oporteat intra vitæ terminum: Nam, ut ait Ecclesiastes cap. 9. *Viventes sciunt se esse morituros, mortui verò nihil noverunt amplius, nec habent ultra mercedem, quia oblivioni tradita est memoria eorum*: quod S. Hieronymus sic interpretatur: Mortui nihil valent ad id adiacere, quod semel locum tulerunt de vita: Igitur te

rogo, mi Auditor, cum numerus mensium tuorum non sit apud te, sed apud Deum, ac nescias quid tibi vitæ superstit: cogita seriò quid hæcenus feceris, quæ sint merita tua, quæ satisfactio? An hoc tantum facere vis pro Deo? sic morieris cum eâ egestate, & paupertate? Hoc tantum æternitati parasti? Job. 10. *Nunquid non paucitas dierum meorum finiatur brevi? Dimitte ergo me ut plangam paululum dolorem meum, antequam vadam, & non revertar, ad terram tenebrosam, & opertam mortis caligine*: Joan. 10. *Venit nox quando nemo potest operari*.

2. Circa Mortem consideratio, est de eius ignoratione, & huic conjuncto inopinato adventu. Nam licet nihil certius sit Morte, nihil tamen magis incertum, atque ignotum quam Mors, ratione temporis, loci, modi, status animæ, & qualitatis, bonæ, an malæ; quietæ, an turbatæ; naturalis, an violentæ; an in gratiâ, an in peccato; an cum usu rationis, an sine illo; juxta dictum Sapientis Ecc. 9. *Nescit homo finem suum, sed sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aves laqueo comprehenduntur, sic capiuntur homines in tempore malo, cum eis exemplum supervenerit*: Vivimus in hac vitâ tanquam rei in carcere, qui semper expectant, ut à iudicibus ad sententiam, atque inde ad supplicium vocentur, secundum illud Jobi, *Cunctis diebus quibus milito super terram, expecto donec veniat immutatio mea*: Et infra: *Vocabis me, & ego respondebo tibi*: Hoc autem ideo factum est ut semper timeremus; & ut ait Augustinus homil. 13. & 50: ideo latet ultimus dies, ut observentur omnes dies. Hic cineres capiti admove, hoc est justam

justam elice conclusionem: quæ talis est; Quoniam mira est mortis ignorantia, illa semper in memoriâ tenenda est; exemplo plurimorum sapientum: Philippus Macedo, cum Athenienses debellasset in Cheronæâ, iussit sibi quotidie prodeunti dici à servulo, Homo es Philippe: Idem sensus Severi Romanorum Imperatoris, qui cum in bellis, & in ambitione senuisset, moriturus urnam ad se afferri iussit, in quâ cineres ipsius, uti tunc moris erat, recondendi erant, quam diu contrectâs & contemplans exclamavit. Tu virum capies, quem orbis terræ non cepit: Joannes cognomento Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus initio sui Pontificatus sepulchrum suum inchoari voluit, non perfici, ac sibi quotidie, vel ut alij volunt solemnioribus diebus, cum prodiret, sibi proclamari iussit, Domine sepulchrum tuum cœptum est jam pridem, sed nondum perfectum, tu ergo illud perface jube, nescis enim quâ horâ fur venturus est: Maximilianus primus potentissimus & bellicosissimus Imperator, biennio, aut ut alij volunt triennio ante mortem, loculum funebrem è quærneo ligno, arcæ viatoriæ inclusû, deferri secum iussit, ut semper mortis meminisset. Hoc Avi exemplum secutus est Carolus V. de quo fertur quinquennium ante mortem secum semper deportari iussisse sacrophagum cum suppellectile funebri, sed occultè, ac singulis noctibus diligentissimè reponi iussisse; qui illi aderant, pars thesaurum credebant, alij selectos libros, alij ad usum Cæsaris aliquid singulare: Ille verò ridendo dicere solebat; In rei ali-

cuius sibi charissimè usum id secum deferri: Eius filius Philippus II. multo ante mortem tempore, defuncti cranium inter abacum habuit, nè mortis unquam memoriâ careret: contra quàm passim homines facere solent, qui Mortis memoriâ quantâ possunt diligentiam à se abjiciunt pessimo consilio: Sic itaque conclude. Cum se res sic habeat. Hoc cene est prudentiæ Christianæ eo in statu vivere, in quo mori nō vis? quia enim diem nescis, vide quæ sit securitas, vel unum diem imparatum vivere? Et tamen quàm multis diebus vixisti in peccato? Si vocatus fuisses quid de te actum fuisset? At inquires captus non sum: Ita se res habet, sed capi potuisti: Id si fuisses, quo nunc statu esses? Sed inquires, non capiar? unde id nosti? Quia (inquis) nullus est dies certus mortis. ô imprudens! nullus tibi certus, sed aliquis Deo certus est, & cum ille venerit, capieris: ad hæc, quia nullus tibi certus est, ideò omnis tibi incertus, & suspectus esse debet: Sed (inquires) quoniam incertus est non capiar fortasse; Sed fortasse capieris: Potes non capi, sed quia etiam potes capi, nescio an iudicio valeas, qui in re tanti momenti te exponas: In rebus humanis adeò prudens es, adeò sapiens, in istis autem quæ tanti sunt, quare vis tam imprudens? Sed quoniam homines in illâ incertitudine se tutos putant, propterea addidi ignorationi mortis inopinatum adventum: quare nihil frequentius habemus in Evangelio: *Attendite ne superveniat in vos repentina dies illa: Vigilate itaque quia nescitis diem neque horam: Quàm sæpè minatur se*

venturum instar furis : 2. Petri 3. *Adveniet dies Domini ut fur : Et paulus 1. ad Theſſal. 5. Ipsi diligenter ſcitis, quod dies Domini, ſicut fur in nocte ita veniet : Itaque Paſchafius Abbas Corbeienſis lib. 11. in Matth. dies ultima, languenti animæ fur eſt, & latro : Ita Chriſtus comparat mortem furi de nocte venienti : Item Domino revertenti & ſervos deprehendenti : Item ſpōſo de repente venienti : Item accipi, & laqueum iacienti, denique primo advētui in diebus Noë : & tam multas congerit parabolas ut hoc tantum perſuadeat, *quā hora non putatis filius hominis veniet* : In quam rem te ſic premo : Chriſtus hoc diſcipulis & omnib⁹ denutiāt, ſe vitæ ſecuros deprehensurum, ac repente imparatos occupaturum : tu verò ſecurus vivis, ac de morte non cogitas, igitur deprehendēris, idque de fide tibi certum eſſe debet, deprehendēris : ō ſtultam hominū imprudentiam ! ſic admonitos ita vivere ſine cura : ſine ſeſu ! Id verò ſatis patet experiētīā, quotidie enim homines nec opinatō occupātur : Revoca in memoriam tuorū, vel conſanguineorū, vel cognatorum amicorū mortē : Nec tamē quiſquā vel proximorū, vel ſuorū exemplo, vel Chriſti tam iteratā admonitione ſit ſapiens : Quid igitur inde concludas niſi quod dicitur Marci. 13. *Vigilate ergo ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes : Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate* : Hoc autem quid eſt, niſi ut quotidie paratus vivas : Conde teſtamentum ; ſi quid habes reſtituendum reſtitue, ſi nondum potes, ſcribe, ut ſi occuperis, id faciant hæredes : ſi peccaſti mortaliter, Sol non occidat non tantum ſuper iracundiam, ſed nec*

ſuprà quodlibet peccatum : cavendē inimicitias conſerves, ſed ſtatim reconciliare fratri tuo : *Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate* : Etenim ſi repente interroget, quis reſpondebit ei ? Quid enim deprehensus, de vitā tuā, de ſtatu tuo, Deo iudici atque interroganti poteris reſpondere ? Diſtum Benlyræ ; dies brevis & opus multum.

3. Circa mortem conſideratio, eſt de ſtatu in quo mors hominem ponit : cum hominem dico, corpus & animam intelligo, nam cætera bona externa ſunt, nec ſunt in homine, quamquam paulatim ipſa te deſerant, opes, voluptates, conſanguinei, amici : cum enim bona ſint huius vitæ, illā præteritā tua eſſe deſinunt, & ad alios tranſeunt, ſicut milites perfidi, qui ad hoſtes deſiciunt, in quo vides magnam rerum vanitatem, & inconstantiam : Sed de homine mihi eſt ſerino, hoc eſt de corpore, & de anima : Quoad corpus attinet, mitto dicere quæ mortem præcedunt, morbi ſcilicet, dolores, & quædam ante mortem mors : Etenim in corpore hæc bona creduntur præcipua, ſanitas, robur, pulchritudo, uſus ipſius ad actiones naturales, animales, civiles, rationales, quæ omnia illo tempore coincident : etenim mortem graviffimi morbi & dolores acerbiffimi ſolēt præcedere, unde extinctio ſanitatis, virium, pulchritudinis & uſus corporis : vide quod toties tibi dictū eſt, hominem florem eſſe, ſcenum, & florem ſceni, umbram, ſpectrum, & nihilum, unde de hominibus Theophilus ad Autolicum *ſárkenoi, ulên éontes*, carnei, & nihili homines : ſed illis miſſis quæ mortem præcedunt, in corpore mortuo triplex ſtatus ſpectari poteſt

Potest. Primus est statim ab animæ discessu, quo tempore tanta repente fit mutatio ut videatur esse quædam oculorum illusio Psalm. 72. *Veluti somnium surgentium Domine in civitate tuâ imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Cogita enim quid ante fuerit, & quid nunc sit: *versa est in ludû cithara mea, & organum meum in vocem silentium.* Cogita hyemem quâ omnia vastantur, frondes, flores, fruges, omnis hortorum, camporum, agrorum, fluminum amœnitas, dices aliam esse naturam: vide coopertos nive montes, flumina glacie alligata, dies conversos in noctem: cogita noctem obscuram, & tenebrosam, quâ non Sol modo sed astra omnia disparent: sed peior est status cadaveris: vidisti aliquando urbem, aut provinciam ab hostibus direptam, mœnia disjecta, cruta fundamenta; hîc passim, atque illîc jacere rudera, vias impeditas, convulsas terras, nullo ordine sparsa saxa, ligna, tecta: imaginem habes corporis mortui: vide intena, vide externa, omnis illa harmonia, ònis species, omnis color, omnis motus, omnis actio, omnis usus periit, non oculi vident, non aures audiunt, non movent se manus, neque pedes, non lingua loquitur non cor palpitat, nullum discrimen à saxea aut buxea figurâ, nisi quod cadaver deformius est, atque horribilius:

2. Status, est prima putrefactio de quâ Job loquitur. *Putredini dixi pater meus es. Mater mea, & soror mea vermibus.* Item *habitent in tabernaculo ipsius socij eius qui nō est: Isaïæ. 14. Detrasta est ad inferos superbia tua, concidit cadaver tuum, subter te sternetur tineæ, & operimentum tuum erunt vermes:* Quis exhibeat fatiscentem paula-

tim fabricam corporis, liquatam in sordidum liquorem, & tabem, carnem, educto calore, livescentem primùm tum fœdo flore sparsam, tum fluentem, tum vermibus innumeris scaturientē, & in fœtidum vaporem abeuntem? parco auribus vestris, parco oculis, parco naribus, pudet naturæ nostræ verecundiam, atque dedecus aperire: rectèque iam suprâ diximus ex Nysseno sepulchra esse naturæ nostræ mysteria, atque Sacramenta, quasi ea revelare pudeat, ac sit nevas: Hoc tantum nihil ferè esse in naturâ fœdus, nihil horribilius, quàm humani cadaveris putrefactionem. Quid dicam sæpe illo odore infectas fuisse urbes, Provincias peste fœdatas, totumque aërem? Hoc statu si mulierem spectet, quis non obstupescat, quis non horreat, quis non abominetur? hic finis pulchritudinis, hic amorum exitus, hoc libidinis cœnum. Pudeat homines ob rem adeo abominandam, pulchritudinem æternam despicere! Pudeat mulieres Christianas corpus tantæ fœditati reservatam sic ornare, sic amare, sic colere, sic nutrire! Quàm vos prudentiores qui rem ita vilè neglectis, qui corpori non parcitis, qui vexatis!

3. Status, est ultima putrefactio, reductio in pulverem, atque cinerem, quæ in quibusdam tardius, in aliis celerius, fit sed quam nemo effugiet, ac licet ea putrefactio minus habeat horro- ris, quàm prior: maior tamen est corruptio, quoniam maior esse non potest, nec in peiorem statum reductio: ecce quò redigetur humana omnis magnitudo. Tâ parvus cinis Hercules est: hûc ille decrevit gigas: hic tûmulus illi est

Ecce vix totam Hercules complevit urnâ: lob. 13. *Memoria vestra cōparabitur cineri, & redigētur in lutum cervicēs vestræ.*

Iam cineres capiti admove & debitam trahe consequentiam, & ex composito antecedente, quid iustius inferre potes; quàm quâ ratione corpus tuum tractare debeas. Hinc oritur generosa corporis mortificatio, & carnis contemptus: pudeat homines vesanos, sic in corpora exardescere, pudeat tantum dedecus sic prosequi, pudeat carnalem hominem sic in cœno & carne volitari: hinc originem habeat propudium, atque dedecus libidinis, quàm non alio nomine vocare potes, quàm furorem, quam rabiem, quàm insaniam: quàm multos habes tuæ libidinis accusatores, quàm multas condemnationes? Quid sic ardes, quid sic vreris, quid inflammaris? Quidam mulierem cōcupierat, demortuæ carnis partem abscidit, quoties ardebat libido, toties putredinem naribus adhibebat, & eorum exemplo, qui morsui Scorpionis, ipso Scorpione medentur, ipsa carne, carnis putulantiam repressit.

Iam sicut in corpore mirabilem mutationem mors efficit ita etiam in animâ. In qua tria considerare possumus: Intellectum Voluntatem, Passiones, nã licet passiones propriè dictæ, sint in corpore, quoad corporalem immutationem, tamen quoad principium actionum, sunt in animâ, & in illâ sunt act⁹ respondentes actibus, & mutationibus passionum.

Primò itaque ratione intellectus, fit ingens mutatio ipsius in morte. In primis in eius obtenebratione significatâ per cinerem, tùm quoad luminâ super-

naturalia, tùm quoad naturalia, perturbatâ imaginatione, arefcentibus spiritibus, & speciebus abeuntibus: Deinde in qualitate cogitationum, quas non nisi horrendas habebit, de suo corpore, de vitâ præteritâ, de statu præsentē, de imminente exitu, de dæmonibus, de Deo irato. Id expressum ab Ecclesiaste, cap. 8. *Nec finitur quiescere ingrūte bello: An hoc bellum intentat Deus indutus loricâ iustitiæ, atque univērsâ iudiciali panopliâ circumdatus, armans creaturas ad ultionem inimicorum: an est mors ipsa, cui non in-eleganter tribuitur persona Regis & Tyranni, uti significatur lob. 18. *Calcet super eum, quasi Rex interitus: an denique diabolus cuius invidiâ mors in hominē dominatur: hic autem hostis hominum infensissimus sub extremum vitæ maximè oppugnat, quem etiam Hugo ait ex S. Bernardo & Martino, morientibus assistere in formâ visibili: de qua re severè, & graviter Ephrem to. 3. sermone in eos qui in Christo obdormierunt. ubi de hominis moribundi statu sic loquitur. Repente constringitur lingua, immutantur oculi, cōcutitur mens, quâdo Dominicæ copiæ, atq; satellites advenerint, atq; apprehenderint, &c. Et post pauca. Ecce verè exercitus cœlestes, ecce potestates æternæ, ecce figure formidabiles, illi⁹ qui solus tremēdus est: ecce ministri fortes illi⁹, qui sol⁹ fortis est: ecce fortes Dei fortis: ecce forme terribiles, atq; horrēdæ: ista tunc, qui abripitur, solus videt, nos verò nō intuetur amplius, sed ad præsentēs potestates stupefactus extra se rapitur. Quòd autem non sinatur quiescere moribundus in eo prælio, idem ibid. paulo**

paulo post præclare exponit. Non vides apud fratres morientes, animamque agentes, quibus affidemus, quam terribilia tunc eis accidere cernantur? quo pacto corripiantur, quo pacto perturbentur, & quo pacto suspirent? Non aspicias eo sudoribus frigidus, & sudore plenos instar messorum in agro: Quomodo oculos huc illucque retorqueant? quomodo alij dentibus strideant? quomodo obstupescant, & expavescant, tumultuarieque agant? Et quo pacto multi etiam capillos suos elevant? quo pacto ex lecto exiliant fugere volentes, licet nequeant; videntque ea que nunquam prius viderunt, & audiunt à potestatibus que nunquam antea audierunt, & patiuntur que nunquam alias passi sunt, quærentes qui eos redimat, & nemo est qui liberet; requirentes socios, & nemo adest qui comitetur, requirentes advocatos & patronos, & nemo, qui adfit. Quos aspicientes tunc contremiscimus, & plangimus, tenentesque eorum manus, salutamus, atque complectimur, lacrymis irrigantes, sudorem vultus detergimus, & oculos eorum & siccam linguam æstuantem aquâ madefacimus, atque refrigeramus: aurem nostram ori eorum admovemus, ut tenues saltem atque subtiles ipsorum voces exaudiamus: Alia plura omitto de re eadem. Deniq; tunc in intellectu longè diversum est iudicium quod induit de suis rebus, de bonis externis, de omnibus creatis, de ipsâ æternitate, quam cum esset in corpore. Quam vana esse deprehendit, & nullius momenti, quæ tanti ducebat, famam, honorem, pulchritudinem, voluptatem, delicias: Quanti ea

ducet quæ negligebat: Quam aliter de Deo sentiet. Nabuchodonosor turbatâ quondam imaginatione, cum se bovem putaret, herbas comedebat, & ut loquitur Scriptura: *Fœnum sicut bos comedes, & cum feris habitatio tua.* Sed sibi redditus suum illud factum exhorruit: Quibus per præstigias oculi fascinatur, innumera se putant videre, ubi sublatum fascino, omnia alia vident: fuerunt qui crederent se in mensa sedere, atque apparatus epulas consummere, qui postea deprehenderunt se fuisse deceptos. Eodem modo cum anima in corpore manet, fictio decipit ipsam, ut ait Sapiens capite 6. *Fascinatio enim nugacitatis obscurat bona, & inconstantia concupiscentie transvertit sensum sine malitia.* Sed sublato corpore, cum anima res uti in se sunt, intuetur, tum obstupescit se fuisse deceptam.

Secundo, quoad voluntatem tanta fit in ea mutatio, ut mutetur in rerum omnium odium, atque aversionem; nam in eâ exutâ corpore, ubi illa perit titillatio, evanescit rerum creaturarum amor, & eius loco remanet naturale pontus, atque inclinatio vehemētissima, atque incitatissima in Deum, ut in suum finem, quæ sublato corporis impedimento, tantâ vi eam rapit, ut retineri non possit, quin sese fini illi uniat, sine vehementi quadam obstentia; & proinde afflictione, & gravissimâ molestiâ, in quam de facto incurrit, quando ob mortalis vitæ imperfectiones ab illa unione impeditur. Quod si illa impedimenta æterna esse senserit, vehementissimo sese dolore torquet, & miserum in modum discruciat: ubi illa vota, ubi desideria, ubi

teneri illi amores, oscula, complexus, gaudia, cōplacentiæ, risus? hæc omnia præterierunt: non nisi tristitia, mœror, timor, acerbitas, odium, ira, furor, desperatio. Redeunt omnes voluntates quas habuit, liberæ & non liberæ, inter quas quot sunt contrariæ, à quibus in varia discerpitur? quàm multæ indecentes, & indignæ? atque illæ ipsam affligunt: quàm multæ inutiles & vanæ? & illæ contristant, solumque mœrorem relinquunt? quàm multæ sunt obscœnæ? & illæ non nisi pudore afficiunt: quàm multæ crudeles? & illæ amaritudine replent: quàm multæ sunt injustæ? & illæ condemnant: quàm multæ contra Deum? & illæ disturbant, atque difficiunt. Jam illæ quæ ad præsentē statum attinent, sese offerunt, & illæ mirabiliter eam exagitant, eò usque ut soli supplicio se destinet.

Tertiò ac ultimò, quoad passiones attinet, quemadmodum tempore tempestatis non nisi adversi venti flant, & fluctus excitantur, ac mare irritatur; ita tunc gravissimæ oriuntur passiones. Rem apprimè Dorotheus exponit in doct. 12. ac repetit ex Evagrio, ubi docet, in variis vitæ occupationibus animam à suis passionibus avocari, atque abstrahi, dum comedit, dum ambulat, dum agit cum amicis, dum varia

intuetur ac percipit: sed cum in morte sensus erunt sopiti, ac secum anima habitare cogetur sola cum suis passionibus; tùm demum earum violentiam sentiet, ita ut disturbata atque incensa ab earum molestia, deduetaque & dispersa per varia, non possit Dei meminisse: hic aliquando cupiditatem sensisti, quanta tunc erit? sensisti aculeos doloris, tunc scies quid sit dolor, & desperatio: iram ignorasti, usque ad illud tempus, & animi impatientiam. Quid dicam de timore, qui gravior erit quolibet formento? Denique tunc omnes passiones insurgent, *quando lucerna impiorum extinguetur*

Hic cineres admove capiti, & dignā hoc toto discursu elice conclusionem: nempe ut quoniam ad hæc omnia ingentes & giganteæ vires requiruntur, videas num illæ tibi adsint ad hæc omnia ferenda. Certè si sola harum rerum cogitatio te terret, quanto magis præsentia, & ipsa experientia? Quid agimus, Auditores, quid in nugis huius vitæ immoramur, nec ad ista nos præparamus? Hæc omnia unumquemque manent, nemo liber: nemo eximitur:

Verè beatus qui semper hanc horam ante oculos habet, verè miser qui non habet, &c.

FERIA QUARTA CINERUM,
CONCIO QVARTA,
DE CINERIBUS.

De Benedictione Cinerum, & cur initio Quadragesimæ.

Memento homo quia cinis es, & in cinerem reverteris.

QUOD olim Deus Jeremiæ in cap. 19. præcepit, idem hodie mihi à Deo mandatū intelligo. *Hæc dicit Dominus, vade, & accipe lagunculam figuli teste am à senioribus populi, & à senioribus Sacerdotum, & egredere ad vallem filij Ennom, quæ est juxta introitum portæ fictilis, & prædicabis ibi verba quæ ego loquar ad te, scilicet, ut dicebam i. concione, & repetere placet, utpote dignum memoria, Jeremiam multa & miranda locuturum ad populum impium convertendum, amandavit in vallem filij Ennom per portam fictilem, seu sterquilinij, ut ibi cætu facto concionaretur, & testaceum vas, quod manu gerebat, in omnium oculis frangeret: Vallis Ennom locus fuit in quo sepulchretum, unde Septuaginta Interpretes vertunt Polyandrium, hoc est, ex usu Ecclesiæ, cœmeterium: Eò vocantur Hebræi, ut communi tumulo cõsiderato, novissima sua in memoriam revocent: ad idè iuvabat vicinæ portæ intuitus, quæ vocatur sterquilinij, & vas fictile Jeremiæ manu fractum, ut scirent se brevî in pulverem ac lutum redactos,*

proijciendos in sterquilinium: sed vide plura in una voce mysteria; etenim vallis ennom significat, ut ait Sanctus Hieronymus, vallem gratiæ: Hebræum enim Hanan est, gratis dari, à quo ductum nomè Ennom gratiam significat: vel significat vallem eiulatus à verbo Naham, rugire & eiulare: ut scias novissimorum contemplationem sæpe multos commovere, ac lacrymas eiere, & eiulatus: sed subito commutantur in vallè gratiæ; quia Deus solet esse propitius lacrymis. Certè nihil est expressius hac figurâ, ut significetur quod fit in Ecclesia: quia Concionatores mittuntur in vallem Ennom, ut ibi populum congregent; nam cõciones initium habent à cerimonia cinerum, & prima Ecclesiæ concio est: *Memento homo quia cinis es, & in cinerem reverteris*: quod eum vobis explico, quid aliud est quàm vas fictile vobis præsentibus frangere, ac vos deducere in vallem filij Ennom per portam fictilem, seu sterquilinij? Quod vobis faventibus aggredior, ac ne diutius vos morer, postquam ceremoniam cinerum attentius, ac diligentius perpendi; nil verius existi-

existimavi, quàm si dicerem hanc omnem ceremoniam nihil esse aliud, quàm propositum nobis ab Ecclesia mortis sacramentum; nam si B. Gregorius Nyssenus orat. de Beat. appellat cœmeteria, naturæ nostræ, seu infirmitatis nostræ mysteria, atque sacramenta, multo magis hanc ceremoniam dicere possum naturæ nostræ, seu mortalitatis nostræ sacramentum. Sed quoniam longum esset omnem huius sacramenti naturam evolvere, & quia id aliàs à nobis ulterius factum est, duo tantum explicare agredior. Primum est, cur priusquàm cineres in caput singulorum iaciantur, benedicuntur peculiari benedictione: alterum, cur ea ceremonia initio Quadragesimalis jejunii fiat.

Circa primum caput, cur cineres benedicantur: Certum est in omni sacramento esse aliquem ritum sacrum, & aliquam intervenire benedictionem: cum itaque in hac ceremonia dixerim contineri quoddam mortis sacramentum, nihil mirum est si in usu sit aliqua benedictio. hoc dictum in communi, quæ sequuntur peculiaris sunt, & huius ceremoniæ propria.

Prima itaque ratio petitur, ut impleatur figura veteris Testamenti, Numer. 19. ubi post descriptum sacrificium vaccæ rufæ, cuius omnes partes comburebantur, pellis etiam, & fimus, subditur: *Colliget autem vir mundus cineres vaccæ, &c. ut sint multitudini filiorum Israël in custodiam, & in aquam aspersionis.* In quâ rem, ut diximus nuper, sic philosophatur Philo Iudæus libro de offerentibus victimas. Cæteri ferè omnes, (inquit) aquâ lustrantur, marinâ plerique aut

fluviali, aut è fontibus petita: At Moses cinere præparato, è sacri ignis reliquiis, de hoc nonnihil sumptum iubet in vas infudi, ac deinde aquam; tum hyssopi ramo in hac temperatura tincto lustrandos aspergi: cuius rei significatio hæc est; admonet eos qui ad Dei cultum accedunt, ut ante omnia seipsum noscant, & suam essentiam; nam quisquis seipsum ignorat, quomodo potest summam illam & excellentissimam Dei potentiam percipere? Est igitur nostra, quantum ad corpus, essentia, terra & aqua, id quod docemur hac purificatione, quando hoc ipsum creditur ad purgandum utilissimum nosse seipsum: ex quibus, & quàm nihili rebus constemus, ex aqua & cinere; nam hæc representatio confestim arrogantiam insidiatricem animo eximit, simulque superbiam; atque ita Deum homini conciliat infensum huiusmodi vitiis, &c. Itaque aspersione hac sic excitamur, & tangimur, quasi hæc ipsa elementa, terra & aqua nos appellent in hunc modum: Nos sumus vestri corporis essentia: ex nobis natura, id est ars divina, contemperatis, effinxit humanam speciem: ex nobis compacti prodistis in lucem, in nos rursus solvendi post obitum: nihil enim in nihilum recedere natura patitur; sed unde est initium, eodè finis redit. Hæc ille.

Secunda ratio est; quia cum triplex esse possit mortis consideratio, una philosophica & naturalis: altera prophana & impia: Tertia religiosa & Christiana: hinc docemur, repudiandam esse impiam, non sufficere philosophicam: tertiam itaque exigi à nobis sacramentum & religio

religiosam, unde cineres sacri, & consecrati nobis exhibentur. Age enim hæc tria hominum genera audiamus de morte differentia. Vis Philosophum: multa quidem ille præclare differet, sed omnes suas considerationes, & consequentias præsentem hac visâ, & sæculo includet.

Primò aget de mortis necessitate. Seneca de Naturalib. quæstionibus cap. 32. Mors naturæ lex est, mors tributum, officiumque mortalium: Et in Consol. ad Polyb. capite 22. Diutius accusare fata possumus, mutare non possumus: stant dura, & inexorabilia, nemo illa convitio, nemo fletu, nemo causâ moveret, nihil unquam parcunt ulli, nec remittunt; unde sequitur non esse timendam, cum certa sit, & inevitabilis: immò hac conditione vitam accepimus, ut redderemus: Et epistolâ 77. Tu nescis unum esse ex vitæ officiis mori? nec mirum; nam ut ait in Consol. ad Polyb. Quidquid cœpit, & desinit. Et epist. 30. Vivere noluit, qui mori non vult: vita enim cum exceptione mortis data est, ad hanc itur, quam ideo timere dementis est, quia certa expectantur, dubia metuuntur: mors necessitatem habet æquam & invictam. Itaque universum illud quod videmus, aliquando peribit. Et eadem quæ supra 77. Eat nunc aliquis & singulas exploret animas: Carthaginis ac Numantia, Corinthique cinerem, & si quid altius cecidit, lamentetur. Eat aliquis, & fata tantum aliquando nefas ausura, sibi non pepercisse conqueratur: Sic Augustinus videns Hipponem civitatem à Wandalis capi, hæc se cogitatione solatur: non erit magnus, magnum

putans, quòd cadunt ligna & lapites, & moriuntur mortales.

Secundò, de mortis facilitate ac celeritate: de qua sic hominem affatur Deus apud eundem Sen. libro de providentia c. 6. Ex omnibus rebus, quas esse vobis necessarias volui, nihil feci facilius quàm mori: prono animam loco posui, trahitur: Non tam longas in exitu vobis quàm in trantibus moras posui. Corpora opima taurorum exiguo concidunt vulnere, & magnarum virium animalia humanæ manus ictus impellit. Tenui ferro commissura cervicis abrumpitur, & cum articulus ille, qui caput collumque committit, incisus est, tanta illa molas coruit. Non in alto latet spiritus, nec utique ferro eruentus est: non sunt vulnere impresso scrutanda præcordia. In proximo mors est. Non certum ad hos ictus destinavi locum: quacumque pervium est: ipsum illud quod vocatur mori, quo anima discedit à corpore, brevius est quàm ut sentiri tanta velocitas possit, &c. Quidquid est, properat. & quid erubescitis? quod tam cito fit, timetis diu?

Tertiò, de eius cõmunitate: Idem epistolâ 30. quis queri potest in ea conditione se esse, in qua nemo non est: prima enim pars æquitatis est æqualitas. Et epist. 77. Eò ibis quò omnia eunt. Quid tibi novum est? ad hanc legem natus est. Hoc patri tuo accidit, hoc matri, hoc maioribus, hoc omnibus ante te, hoc omnibus post te. Series in victa & nullâ mutabilis ope, illigat, ac trahit cuncta, quantus te populus moriturum sequetur, quātus comitabitur!

Quarto de eius contemptu. Nam ad

O

sum-

summum mors facit non esse: quâ de re pulchrè Idem epist. 77. Nonne tibi videbitur stultissimus omnium qui fleverit, quod ante annos mille non vixerit: æque stultus est, qui flet, quod post annos mille non vivet: Hæc paria sunt, non eris, nec fuisti; utrumque tempus alienum est: addo quod vita non magni est æstimanda, itaque neque mors magnopere timenda. Non est res magna vivere, omnes servi tui vivunt, omnia animalia: non igitur magnum erit rem adeo vilem amittere.

Quintò de eius optabilitate. Idem in Consul: ad Martiam cap. 19. Mors omnium dolorum, & solutio est, & finis: mors optimum naturæ inventum; omnibus finis, multis remedium, quibusdam votum. Et epist. 24. Mors nos aut consumit aut emittit, emissis meliora restant, onere detractò, consumptis nihil restat. Et epist. 65. Mors quid est? aut finis est, aut transitus: nec desinere timeo; idem est enim quod non cœpisse, nec transire, quia nusquam tam angustè ero: ac si nihil esset aliud, certè nos à vitæ fastidio liberaret. Et epist. 24. Quosdam subit eadem faciendi, videndique satietas, & vitæ non odium, sed fastidium. Quousque eadem? nempe expergiscar, dormiam, satiabor, e-furiam, algebo, æstuabo: nullius rei finis est, sed in orbem nexa sunt omnia, fugiunt, ac sequuntur: diem nox premit, dies noctem, æstas in autumnum desinit, autumno hyems instat, quæ verè compefcitur, omnia transeunt ut revertantur; nihil novi video, nihil novi facio. Fit aliquando & huius rei nausea: multi sunt qui non accerbum iudicent

vivere, sed superfluum. Et epist. 77. Cogita quândiu iam idem facias, cibus, somnus, libido, per hunc circulum curritur. Mori velle non tantum prudens, & fortis, & miser, sed etiam fastidiosus potest.

Hæc & alia plura, sed non altiora de morte Philosophus naturalis & moralis diceret; verum hæc omnia non ultra vitam præsentem, & consequenter hoc sæculo omnia includuntur; quare vera quidem illa esse dixi, sed non sufficerent.

Alterâ dixi mortis considerationem planè prophanâ, qualis ferè est in atheis & irreligiosis hominibus, qui mortem non aliter considerant, quam ut totalè hominis extinctionem, de quibus dicitur Sap. 2. *Dixerunt enim cogitantes apud se, non redè.* Duo scilicet in illis damnatè imprimis perversam mortis considerationem: deinde malam consequentiam, quos proinde Sapiens coarguit: primò ignorantia & stupiditatis: 2. summæ imprudentia, ac temeritatis: tertio damnatæ & horrendæ impietatis. vide ignorantiam ac stupiditatem, quoniam humanam conditionem ignorant, quam similem belluis faciunt, dū dicunt mortalem; nam si in hac vita tantum sperantes effemus, non tantum reliquis hominibus miserabiliores effemus, sed etiam brutis animantibus: sed vide quo ipsi fundamento nitantur. Primò, quia vita hominis, & brevis est, & variè vexata: *Exiguū, Scū tædîo est tempus vitæ nostræ.* Secundò, quia mors est inevitabilis: *Et non est refrigerium in fine hominis.* Vatablus, non est remedium contra obitum hominis. Tertio, quia nemo est rever-

est reversus ab inferis: *Et non est qui agnitus sit reversus ab inferis.* Quarto, quia ortus, & interitus sunt similia; orti fumus ex nihilo, igitur in nihilum erit relapsus: *Quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus quasi non fuerimus.* Quinto, ex qualitate vitæ nostræ; nam est exigua flamma in corde accensa, unde eius motus, & fumus huius flammæ est respiratio: sed extinguetur flammula, nihilque remanebit nisi cinis in corpore, & spiritus in aërem, ut alius omnis flatus diffundetur; *quoniam fumus flatus est in navibus nostris, & sermo scintilla, i. res est scintilla, ad commovendum cor nostrum, quæ extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aër, & transibit vita nostra tanquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est à radiis Solis, & à calore illius aggravata.* Quibus moti rationibus, putant hominis animam esse mortalem: sed ut ait Sapiens: *Hæc cogitaverunt, & erraverunt.* Quoniam scilicet mortalitatem animæ colligunt ex mortalitate corporis; unde subdit Sapiens: *Et nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt iustitiæ, nec iudicaverunt honorem animarum sanctarum.* Magna eorū cæcitas, tum circa revelata; ut sunt Incarnatio, Christi Resurrectio, ex qua Augustinus serm. 120. infert cæterorum resurrectionem, & animarum immortalitatem: tum circa principia moralia, quæ naturaliter cognosci possunt, ut quod iustitiæ debeatur præmium; & pœna in iustitiæ: tum circa conclusiones, quæ inde trahi possunt; ut quod Iustorum animæ, licet multa in hac vita patiantur, magnis post illam honoribus afficientur. Denique circa veram

causam mortis, de qua subdit: *Quoniam Deus creavit hominem inexterminabilem, & ad imaginem similitudinis fecit illum: invidiam autem diaboli mors introivit in orbem terrarum: imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius: quia scilicet ut ille homines perimit, ita isti volunt homines perimere.*

Secundò coarguntur summæ imprudentiæ & temeritatis; quia in negotio tam gravi rei periculosissimæ sese exponunt levissimis moti rationibus, uti videre potuistis. Nam quòd vita sit brevis & ardua, 2. quòd interitus sit, aut difficilis, aut inevitabilis, quæ probatio est animam esse mortalem? 3. Quòd nemo ab inferis redierit, falsum est; & ut ait Augustinus serm. 120. de diversis: *stulte, si pater tuus resurgeret, crederes? Dominus omnium resurrexit, & non credis? unde enim ita voluit mori, & resurgere, nisi ut omnes uni crederemus, ne à multis deciperemur? Et quid faceret pater tuus, si resurgeret, & loqueretur, iterum moriturus? attende cum quanta ille potestate resurrexerit, qui jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur.* 4. Malè ortus & interitus comparantur, melius ita comparare poteris, si dicas, qui potuit dare esse cum non haberetur, poterit conservare quod dedit. Denique quid tu vitam corporis æstimas totam hominis vitam? ut scias temerè te rem tanti momenti definivisse tam levibus rationibus, cum tam multas in contrarium rationes habeamus, & cum tantum adsit malè de ea re sentiendi periculū. Nā ut quidam argutè philosophatur apud Olor. lect. 16. cap. 4. distinct. 43. quæst. 2.

Si mortalis est anima, nullum infligitur supplicium credentibus immortalibus: si vero immortalis est, qui credunt mortalem plebentur magno supplicio; præstat igitur immortalē credere.

Tertiō coarguuntur impietatis; quia si animæ sint mortales, nulla est providentia; si nulla providentia, neque Deus est aliquis; hæc enim connexa sunt, ait Tullius; unde ex hac opinione, facilis ad Atheismum transitus: sicut itaque fides de animæ immortalitate ad religionem pertinet, uti de fide resurrectionis corporum scripsit Apostolus: ita negatio eiusdem impietate generat.

Egimus de malo antecedente, vide impiorum peiorem consequentiā: Sap. 2. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creaturâ tanquam in iuventute celeriter (id est strenuè & graviter nihil prætereundo) vino pretioso & unguentis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis: coronemus nos rosis antequam marcescant, nullum pratium sit quod non pertranseat luxuria nostra: Nemo nostrum exors sit luxurie nostræ: ubique relinquamus signa lætitiæ: quoniam hæc est pars nostræ, & hæc est fors nostra, &c. Quasi dicerent sibi largiter utendum vitæ bonis & commodis: quasi non alia præter hæc sint bona, nullaque altera vita: sic apud Isaiam cap. 22. loquuntur: Comedamus, & bibamus, cras enim moriemur. Quæ consequentia? quæ conclusio? non aliter bos dissereret, si posset; non aliter asinus. Utinam verè cogitarent, exclamat Augustinus serm. 120. de diversis, se cras esse morituros: quis enim tam demens, atque perversus est, quis tam hostis animæ suæ, qui crastino die moriturus, non cogitet

finita esse omnia propter quæ laborat? sic enim scriptum est: In illa die peribunt omnes cogitationes eius. Et si homines propter eos quos hinc relinquunt, testamenti curam gerunt, imminenti die mortis suæ, quanto magis debent de anima sua aliquid cogitare? Cogitat homo quos relinquat, & se qui hæc omnia relinquit, non cogitat. Ecce habebunt filij tui quod dimittis, tu nihil habebis: utinam ergo esset cogitatio de morte. Et ipsa hoc novit impietas, & dicit: Comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Sed quàm meliùs ait Augustinus: oremus & jejunemus, cras enim moriemur. Sic enim Isaias capite 22. Et vocavit Dominus Deus exercituum in illa die ad fletum, & ad plandum, ad calvitium, & ad cingulum sacci: & ecce gaudium & lætitia, occidere vitulos, & jugulare arietes, comedere carnes, & bibere vinum: comedamus & bibamus, cras enim moriemur. Certè in morte plactus & afflictio; hoc in more omnium hominum, ex mortis cogitatione naturaliter sequitur luctus & tristitia: impius autem inde trahit luxum & tripudium: ubi mens? ubi sensus? Quia (inquit) si mors omnia finit: saltem dum licet, bonis utamur. Sed si non omnia finit mors, quanta tua erit deceptio, ô impie? Sed verò etiam (ais) si mors omnia finit, quanta fuerit vestra quoque deceptio? Ita ne verò nos paribus decertamus armis, & quod afferro, quod credo, tam incertum est, atque dubium, quàm quod credis? At quibus tu niteris fundamentis? certè futilibus, ambiguis rationibus, atque incertis: ego verò innumeris oraculis, miraculis, rationibus, & probationibus;

bus; unde Augustinus loc. cit. de diversis. Confirmata fides est, non solum in cordibus, sed etiam in oculis hominum; ascendit ille in cœlum qui hæc demonstravit, misit Spiritum Sanctum discipulis suis, prædicatum est Evangelium: si mentimur hæc, interroga orbem terrarum: multa quæ promissa sunt, facta sunt; multa quæ sperabuntur, impleta sunt, in fide Christiana totus orbis viget, &c. Testimonium in cælo, testimonium in terra, testimonium ab Angelis, testimonium ab inferis: Quid remansit, quod non clamet? & tu dicis, manducemus, & bibamus, cras enim moriemur! Sed age, fingamus nos utrimque periclitari, nec me certior esse, quam tu sis: age amabo, cuius maior est atque tutior prudentia, tua, an mea? Quid tu obiicis periculo, quid ego? tu æternitatem, ego tempus: tu res summas, ego res vilissimas; nam, ego deceptus sum; quamquam quomodo possum? sed fingamus in tui gratiam; cuius tantem rei feci iacturam? voluptatem, deliciarum, & an omnium? certe tantum illicitarum & probrosarum. Iterum, nulla sit altera vita; cuius nostrum melior atque optabilior erit vita? nonne casta melior impura? an non melior iusta eâ quæ est iniusta? nonne est melior temperantia intemperantia? & sic de cæteris: vel te iudice & approbatore? Vides itaque me non esse deteriori statu. Sed jam sortem inverte? Si ergo deceptus non sum, sed tu, quo tandem loco res tuæ erunt? quod deveneris? quæ tua desperatio? *Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore, &c.* Ac vide an non sit mera stultitia ob rem nihili, &

fundamentum incertum, se rei tantæ, tamque gravi obiicere. Sed quid arguo stultitiæ, cum magna sit impietas? itaque ne leve crimen putares, postquam Haias vocem impiorum attulit: *Comedamus & bibamus, cras enim moriemur.* Subiicit: *Et revelata est in auribus meis vox Domini exercituum: si dimittetur iniquitas hæc vobis, donec moriamini, dicit Dominus Deus exercituum: hoc est, juro quia non dimittetur vobis hæc iniquitas: etenim: ut ait ibidem Propheta: Et vocabit Dominus Deus exercituum in die illa ad stetum & ad plandum, ad calvitium, & ad cingulū sacci: & ecce gaudiū & letitia.*

Superest itaque tertia mortis consideratio, nempe Christianorum propria, qui religiosè mortem intuentur; unde sacros cineres adhibet Ecclesia, ut significet se mortem religiosè & sanctè intueri.

Itaque 1. si mortis causam aspicit, non tam causas naturales & externas attendit, quàm causam occultam solâ fide cognitam, se eundem illud Sap. 2. *Deus creavit hominē inexterminabilem: invidiâ autem diaboli mors introivit in orbem terrarum.* Et illud Apost. Rom. 5. *Per peccatum mors, & ita in omnes homines mors pertransiit.* 2. Si qualitatem, novit esse finem vitæ mortalis, initium autem beatæ: quod quia ignorarunt impij, rectè ait Sapiens c. 2. *Nescierunt sacramenta Dei, neque mercedem speraverunt iustitiæ, nec judicaverunt honorem animarum sanctarum.* Eodem modo quascumque trahit consequentias, illæ omnes pertinent ad religionem, uti præcedenti concione ostendimus. Tu vide quam trahere velis.

Alius enim rerum omnium contemptum, & abdicationem elicit Job. 27. *Divus cū dormierit, nihil secum auferet.* Et Luc. 12. *Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te, & quæ parasti, cuius erunt?* Pl. 48. *Relinquent alienis divitias suas:* Pl. 38. *thesaurizat, & ignorat cui congregabit ea.* Hieronymus epistolâ ad Cyprian. *Qui se quotidie recordatur moriturum, cōtemnit præsentia, & ad futura festinat:* Alius reconciliatur inimico, sciens hominis mortalis non debere inimicitias esse immortales. Ad hæc, si Sol non debet occidere super iracundiam; multò minùs vita: denique cū reconciliatio fieri debeat intra vitæ terminum, si aliquis occupetur à morte, non valet excusatio coram Deo, quòd fuerit deprehensus, postquam Christus admonuit: *Vigilate, quia nescitis diem, neque horam.* Plura addi possunt ex mortis utilitatibus.

Huc usque diximus cur sacri cineres adhibeantur, illud alterum sequitur, ut videamus cur initio Quadragesimæ.

1. Ratio esse potest: quia mors & abstinentia eodem die nata sunt in Paradiso, nimirum ex Dei præcepto; ubi enim est præceptum, oportet sit vis coercendi; illa autem est potestas pœnam infligendi: ut autem primum præceptum fuit jejuniij: (unde Basil. oratione 1. de jejunijs. Reverere jejuniij canticum: tam vetus est, ut simul cum homine condito cœperit: in Paradiso præscriptum est: primum illud præceptum accepit Adam, ne de ligno scientiæ boni & mali ederet, hoc autem verbum, non edetis, jejuniij & abstinentiæ

lex est:) ita primum supplicium fuit mors, secundum illud, *in quacumque die comederis, morieris:* ideo de Adamo scripsit Tertullianus libro de jejunijs capite 3. Salutem gula vendidit; manducavit denique & periit, salvus alioqui si uni arbutulæ jejunare maluisset. Bene igitur initio Quadragesimæ cineres, & abstinentia simul obiiciuntur, ut memineris defectu abstinentiæ, mortem venisse, & remedium mortis, esse abstinentiam: Tertull. loco citato: Teneo igitur à primordio homicidam gulam, tormentis atque suppliciis inediæ puniendam; etiamsi Deus nulla jejunijs præcepisset, ostendens ramen undenam sit occisus Adam, mihi reliquerat intelligenda remedia offensæ, qui offensam demonstrat.

Secundâ ratio, quia ex Sancto Hieronymo; hic est habitus pœnitentium, quod ut meliùs intelligatur.

Nota 1. cineris asperisionem in capite adhibitam in Scriptura, ad significandum dolorem suum, vel in propria, vel in aliena calamitate: in propria quidem 2. Reg. cap. 13. ubi sermo de Thamar oppressa & violata: *Quæ aspergens cinerem capiti suo, scissa talari tunica, impositisque manibus super caput suum, ibat ingrediens, & clamans.* In libro Ester cap. 4. de Mardocheo: *Scidit vestimenta sua, & indutus est sacro, spargens cinerem capiti.* Jeremiæ 6. dum invitat ad luctum; *Filia populi mei accingere cilicio, & conspergere cinere; luctum unigeniti fac tibi, planctum amarum, quia repente veniet vastator super nos.* Et cap. 25. *Ululate pastores, & clamate, & aspergite vos cinere, optimates gregis.*
Thre-

Threnorum 2. *Consperferunt cinere capita sua, accincli sunt ciliciis. Ezech. 27. Clamabunt amarè, & superiacient pulverem capitibus suis, & cinere conspergentur.* In aliena quoque calamitate moris id fuisse constat ex Scriptura: sic Ezech. 27. postquam Propheta prædixit vastationem Tyri, subdit quod Magnates ipsius cinere se conspergent; nam pulveris aspersio, eiusdem damni communicationem importat, quæ solatium quoddam miseris afferre solet. Hac primùm ratione Jobum consolabantur amici; cum enim eum vidissent, scissis vestimentis, tonso capite corruisse in terram, ac pulvere respersum dicere c. 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus revertar illuc. c. 2. Ipsi quoque exclamantes ploraverunt, scissisque vestibus, sparserunt pulverem super caput suum in cœlum.*

Nota 2. non modo in Scriptura, sed etiam apud prophanos Authores, hunc morem fuisse usitatum in luctu, & mœnore summo: Ita apud Poëtam de quodam duce.

Canitiem multo deformat pulvere. Et id alij passim.

Nota 3. Hinc tractam fuisse illam ceremoniam, ad significandam & agendam pœnitentiam.

1. Quia pœnitentia gravissimus luctus est; nulla enim pœnitentia sine dolore; dolor autem iste debet esse omnium maximus; quia de summo malo, nempe de peccato: at nemo summum dolorem tenere potest, quin foras erumpat, & inter reliqua signa fuit illa cineris aspersio: Hinc illud Jobi capite 42.

Ago pœnitentiam in favilla & cinere. Et Jonæ 3. ubi fit mentio pœnitentiæ Regis Ninives, scribitur: *Surrexit de folio suo, & abiecit vestimentum suum, à se & indutus est sacco, & sedit in cinere.*

2. Quia in pœnitentia tria potissimum spectantur: imprimis, ut Deus offensus placetur. 2. ut peccator puniatur. 3. ut homo à peccato removeatur: quæ omnia maximè istâ ceremoniâ complentur. Nam quoad primum attinet, ut Deus offensus placetur, id impetrat homo. 1. ex cognitione suæ infirmitatis, cujus symbolum favilla, & cinis: quasi deprecetur veniam culpæ admixtæ ex infirmitate. Ita Jobus capite 10. *Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, id est, ex pulvere coagmentatum, & in pulverem reduces me.* Et cap. 30. *Comparatus sum luto, & assimilatus sum favillæ & cineri: unde in fine historiæ excusans culpam, ait: Et ago pœnitentiam in cinere, & favilla.* Quasi diceret, si non ob prioris vitæ delicta, at saltem propter loquendi imperitiam, his plagis merito afficior: si non ob ea quæ mihi adversarij affingunt, at propter humanæ conditionis imbecillitatem sedere in cinere, ac pulvere non recuso. 2. cum miser mortalis homo, pulverem, vel cinerem capiti suo aspergit, suam originem, & quid etiam de se futurum sit, Deo ex alto prospicienti ostendit, quod divinam misericordiam erga miserimum, & pulverulentum hominem excitet; nam solet miseriæ ostentatio ad misericordiam incitare. Hoc validissimo argumento divinam opem Jobus implorabat: *Memento quæso quòd sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.*

Hoc

Hoc etiam usæ sunt orationis rhetorico colore sanctæ mulieres Judith, & Esther; de prima enim sic dicitur capite 9. *Judith ingressa est oratorium suum, & induens se cilicio, posuit cinerem super caput suum, & prosternens se Domino, clamabat ad Dominum, dicens. De altera verò legimus cap. 14. Pro unguentis variis cinere & stercore implevit caput & corpus suum humiliavit ieiuniis, omniaque loca in quibus lætari consueverat: crinium laceratione complevit.* Ita Iobus cap. 16. *Saccum consui super carnem meam, & operui cinere carnem meam.* Ita Ninivitæ Ionæ 3. *Et prædicaverunt ieiunium, & vestiti sunt saccis, &c.* Denique de Tyriis & Sidoniis affirmat Christus Matth. 11. *Si in illis factæ fuissent virtutes, quæ in Corozain, vel Bethsaida factæ fuerant, olim in cinere & cilicio pœnitentiam fuisset facturas.* Igitur ex vilissima sui origine, & ex fine atque exitu, in quem redigundus est, ostendit se indignum esse, in quo destruendo Deus ostendat potentiam suam: ita divinæ iræ obiicit creatura propriæ abiectionis, & miseriæ assiduam meditationem. Iobus capite 13. *Contra folium quod vento rapitur ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris.* Et cap. 7. *Ecce nunc in pulvere dormiam, & si mane me quaesieris, non subsistam.* Cum itaque peccator ostendit se Deo tanquam pulverem & cinerem, suam imbecillitatem Deo exhibet, ut qui sit *tanquam pulvis quem proicit ventus a facie terræ; & a quo nihil propterea sit timendum.* 3. Eâ ratione ostendit se eò redactum, ut iam peius tractari non possit, quod optimè pulvere & cinere indicatur; duo enim mala, quasi cuidam urbi minatur unicui-

que Deus, incendium & ruinam. Ita Isaia 30. *Auditam faciet Dominus gloriæ vacis sue, & terrorem brachij sui ostendet in comminatione furoris & flammæ ignis devorantis, allidet in turbine, & lapide grandinis.* Sed contra hæc potentissima divini brachij tela, scutum, & galeam adinvenit humana miseria, nempe cineres, quos non ampliùs comburit ignis, & pulverem quem non comminuit turbo, neque coterit grando, nempe nostri nihili consideratione. Ad hæc quid contra flammam devorantem meliùs ponas, quàm cinerem, qui ab igne non corripitur, cum sit totius succi, & pinguedinis expertus? contra turbine & grandinem collidentem, quid meliùs obiicias, quàm pulverem, qui ulterius conteri, & collidi non potest? Vt igitur cinis ignem, & pulvis grandinem facile evadunt: ita Deum iratum facile effugiunt pœnitentes & mœrentes.

5. Eâ ratione pœnitentes se Deo exhibent tanquam mortuos, & in pulverem redactos, ut sic divinam clementiam, atque misericordiam alliciant, quæ non patitur, ut in mortuos sæviatur.

Denique uti advertit Pineda in caput 32. Iobi: sicut igne & aquâ ita etiam aspersione terræ & cineris, criminum purgationis fiebant: quare paricidium quasi crimen inexpressibile, terrâ carere voluerunt, ut scribit Clemens Alexandrinus 3. pædag.

Quoad secundum quod spectat peccatoris penam, non dubium quin eâ ratione puniatur.

1. Quia sic abiicitur quidquid ad delicias pertinet. Quare fermè cineres & ci-

& cilicium conjunguntur in Scriptura Judith. 4. *Præcindi ciliciis offerebant sacrificia Domino, & erat cinis super capita eorum.* Et in libro Esther capite 4. de aliis Judæis: *Sacco & cinere multis pro strato utentibus.* Lucæ 10. *Olim in cilicio, & cinere sedentes pœniterent:* & alibi passim.

2. Quia sic anima humiliatur, dum eò se redactam agnoscit, quasi nihil sibi superesset, nisi de incendio cinis, quò omnis sua gloria redacta sit. Sic illa apud Tragicum: *Complete manus, hoc ex Troja sumpsisse licet.* Et quidem anima, quæ spiritus est immortalis, in pœnam sumere potest, & debet videre se junctam corpori perituro: nec meretur parum, si id ex sensu humilitatis Christianæ patitur.

Quoad tertium, nempe hac ceremonia hominem à peccato removeri, jam antea diximus; nempe ob mortis memoriam: Nam ita indicat homo se consimili statu esse, quo mortuos, & redactos in cinerem, ac favillam; quare non alio habitu se Deo conspiciendum præbet, quàm sub cinere, sub pulvere, sub favilla: cum itaque pœnitentiæ agendæ præceptum nobis sit impositum, & in vita nullum sit tempus determinatum, hoc nobis determinat Ecclesia in Quadragesimâ; atque ut illud indicet, nos ipso initio, & quasi à janua, habitu induit pœnitentiæ, dum cineres capiti imponit. Hinc in Epistola, verba Ioël Prophetæ vsurpat, *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejuniis, & in fletu, & in planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, &c. Egrediatursponsus de cubili suo, & sponsa de thalamo suo, inter vestibulum, & altare plora-*

bunt Sacerdotes ministri Domini, & dicent. Parce Domine, parce populo tuo.

Quæ cum ita sint, Auditores, in quale tandem tempus pœnitentiæ differimus, cum non jam consilij sit, sed necessitatis. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Nunc illud tempus, de quo dicitur: *In tempore accepto exaudi vi te:* Ad quod nos Ecclesia ipso habitu, vocibus, & suis ceremoniis invitat: quorsum enim tibi cineres proponit, nisi ut te moneat eius status, ad quem te vocat?

Certè cum variæ tibi sint occasiones agendæ pœnitentiæ, 1. Sanctorum exempla; quid enim illi non præstiterunt: omnis generis, conditionis, ætatis, sexus 2. peccatorum nostrorum horror; nam cum aliquando pœnæ lundæ sint, num tibi videris satis nominum contraxisse? 3. Christi Domini Passio, ex quâ discis quid meruerint peccata & cui tandem similis esse debeas, ne sis parum conveniens sub spinoso capite membrum delicatum. 4. magnitudo gloriæ. Etenim Rom. 8. *non sunt condignæ passionis huius temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis* 2. Cor. 4. *Momentaneum enim & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* 5. Inferorum pœnæ, quid enim ad earum aspectum grave esse potest? Nihilominus tamen nihil magis mortales commovere solet ad pœnitentiæ, quam mortis consideratio, & vitæ brevitatis: Quid enim corpus, & carnem eximimus, quæ brevi in putredinem corrumpenda sunt, & in pulverem dissolvenda? Quid ad faginam vivis, ut mortem abundantius pascas,

ut vermibus convivium pares, ut majus & morti & sepulchro trophæum instruas: times pallorem, mox erit unicus ille tuus color, vereris maciem, hic erit habitus corporis tui: vis oculis placere, mox eisdem tuo cadavere offensus: Adi corpora mortuorum, etiam pulcherrima, quam fœda, quam horrenda: times carnem delicatam divexare: vide cuius sit æstimationis: etenim qui se blandius diligunt, in terram defodiunt, miscent pulveri, vermibus exponunt: Quid ni itaque opus necessarium aggredieris? nam si nunquam vis aggredi, necesse est ut pereas: secundum illud Christi Domini. *Nisi pœnitentiam egeritis, omnes simul peribitis.* Quod si aliquando, certè hoc tempore: nisi isto facias, quæ spes unquam, cum te ad hoc omnia premant.

Quod si facere decrevisti, vide quid

aggrediaris? non habitum tantum, sed animum gere pœnitentis. Non tantum ad ceremoniam sint in capite tuo cineres, sed de facto corpus tuum divexa, jejuniis, oratione, vigilia, cilicio, sacco, flagellis, pœnitentiis. Neque hoc tantum, sed quia vera pœnitentia sedem habet in corde. *scindite corda vestra, & non vestimenta vestra,* germana pœnitentiæ est humilitas, atque animi demissio, quæ significatur per cinerem secundum illud Job. *Comparatus sum luto, assimilatus sum faville, & cineri.* Tu itaque animum gere humilem, atque demissum: vera pœnitentia vindictam nescit, sed veniam postulat. Tu omnibus ignosce, ac tibi ignosci postula: vera pœnitentia delicias nescit, jocus, risum, voluptates, sed amat solitudinem, luctum, lacrymas, planctum, suspiria, orationem.

* *

FERIA QUARTA CINERUM,

CONCIO

DE CONVERSIONE HOMINIS,
PER POENITENTIAM.

Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu, & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra, &c. Quis scit si convertatur, & relinquat post se benedictionem? Joëlis 2.

QUAM dissimilis est hesternæ ac hodiernæ diei status: Illa fuit dissolutionis, hæc modestiæ. Illa peccati, hæc poenitentia. Quid enim aliud præ se fert omnis ille Ecclesiæ apparatus? color iste in altaribus, in mensis jejunia, in templis conciones, lectiones, ac Evangelia, nihil itaque mirum si à poenitentia initium ducam post titulum lumen. *Ave Maria.*

ECCLESIA nobis hodie proponit luculenta duo facinora, unum est Dei in creaturam; alterum est creaturæ in Deum: Primum terminatur ad conversionem hominis: *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jejunio, & in fletu, & in planctu:* Secundum terminatur ad conversionem Dei. *Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se benedictionem?* Vtraque autem cōversio sit per

poenitentiam, quæ homini, & Deo cōvenit, secundum Jeremiæ verba cap. 18. *Si poenitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego poenitentiam super malo, quod cogitavi ut facerem ei.* Incipio à priori, atque hanc propositionem profero, conversionem hominis esse unum è maximis Dei facinoribus.

I. Ratio petitur ex parte principij, nēpe omnipotentis, misericordiæ, & justitiæ, ut scias ab omnipotentia, habere, ut summum sit opus: à misericordia, ut sit summè amabile: à justitiâ, ut sit sanctissimum.

Quoad omnipotentiam attinet, canit Eccles. 10. Dominicâ post Pentec. Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè & miserando manifestas. Et Sap. 11. *Misereris omnium quia omnia potes. & dissimulas peccata hominum propter poenitentiam.*

P 2

Etc.

Et c. 12. *Ob hoc quod omnium Dominus es, omnibus te parcere facis.* Et Ecclesiastici cap. 2. *Secundum magnitudinem ipsius, sic est misericordia illius, cum ipso est:* Et David Psal. 61. *Quia potestas Dei est, et tibi Domine misericordia, quasi dicat. Ideo ista, quia illa. Sed vide rationes.*

1. est, Quia eius tantum est posse parcere, qui punire potest: Is autem punire tantum potest, qui superior est, & cui nemo resistere potest; verè itaque dictum est à Sapiente. *Misereris omnium quia omnia potes.* Miseretur enim qui se se ulcisci potest.

2. Quia cum possit omnia, summam & Regiam habet potestatem quæ per se non ordinatur ad puniendum, sed ad benefaciendum? itaque in parcendo ostendit suam potentiam; ideò enim parcat, & miseretur, quia punire potest, & non ulciscitur, quia potest ulcisci, nempe suâ utens potestate ad miserendum non ad ulciscendum, quâ ratione peccatores ad se revocat: præclaro Regibus documento, ut ad imperandum, clementiâ magis, quàm iustitiâ uti veniant; illâ enim splendidiùs coronatur, quàm auro, & gemmis: quare propria Regum corona est Clementia. Vnde Seneca lib. de Clementiâ cap. vlt. Nul- lum ornamentum Principis fastigio dignius, pulchriusque est, quàm illa corona ob cives servatos: non hostilia arma detracta victis, non currus Barbarorum sanguine eruenti, non parta bello spolia: hæc divina potètia est, gregatim & publicè servare. Quasi diceret, occidere, spoliare, vincere, humanum quid est, at servare, parcere, & indulgere divinû: Idem lib. 4. de Benef. cap. 16.

agens quomodò Deus Bonis & malis benefaciat; Bona sua per gentes, populosque distribuit, unam sortitus potentiam, prodesse.

3. Quia uti inferiores Iudices punire possunt, & non possunt parcere, sed is tantum qui Regiam & summam habet potestatem; nam cæteri legibus tenentur, leges autem non parcunt, sed puniunt; at qui summæ est potestatis, is non tenetur legibus, itaque nec punire tenetur, sed potest parcere; quare si punit, secundum leges facit, & in hoc non utitur summâ suâ potestate, sed si parcat, cum non id faciat secundum leges, id facit usu summæ potestatis: Ita Deus, &c. quare rectè dicitur *Misereris omnium, quia omnia potes.*

4. Rationem suggerit Sapiens cap. 11. *Parcis autem omnibus, quoniam tua sunt Domine, qui amas animas.* Cantacuzenus: optimum procurationis genus est sua non velle destruere.

5. Quia nimirum ostendit se vinci non posse, neque peccatis hominum, neque irâ ac vindictâ, quod solent homines, quos ira facit sui impotentes: Itaque Moyse sic eum compellat Exod. 34. *Dominator Domine. Deus, misericors, et clemens:* prius dominatorem, & Dominum vocat, postea misericordem & clementem: & Apostolus Rom. 9. *Volens Deus offendere iram, et notam facere potentiam suam, sustinuit in multâ patientiâ vasa iræ:* certè non posset alius præter Deum omnipotentem tot ac tam graves injurias tolerare: unde apud Osee cap. 11. *Non faciam furorem iræ meæ, non convertar, ut disperdam Ephraim. quoniâ Deus ego, et non homo.*

6. Quia

6. Quia solius Dei est peccata dimittere: unde in Evāgelio, *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* & Matth. 9. Scribæ & Pharifæi Christum blasphemare dicebant cum peccata remitteret: unde cū miraculo id se posse confirmavit: *ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terrâ dimittendi peccata, tunc ait Paralytico, surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes turba timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus.*

7. Quia id opus superat mundi creationem, hoc est, Angelorum, hominum, & rerum omnium creationem, immo rerum omnium possibilium in ordine nature, unde non est opus à Deo ut authore nature, sed ut ab authore supernaturali. Cogita quanta sit latitudo ordinis naturalis, & quo progrediatur omnipotentia in rebus naturalibus, in miraculis, & in rebus extraordinariis: unius peccatoris conversio hæc omnia eò usque superat, ut sit alterius ordinis.

Quod ad misericordiam spectat id probatur 1. ratione veri, & summi obiecti, est enim peccatum sola vera, & summa miseria, à qua liberati non potest homo, nisi solâ misericordiâ. Etenim finge Deum omnia habere præter misericordiam, certè nunquam parceret: Ita quibus misericordiam non impertivit, illis non dedit pœnitentiæ locū, & consequenter neque veniam: 2. Ratione modi, nempe per pœnitentiâ, quæ à Deo, ut bono proficitur. Præclarum est quod legitur in Talmud Hierosolymitano in libro Macchot. id est

flagellorum, ubi explicantur verba Psalm. 24. *Bonus, & rectus Deus, propter hoc docebit errantes viam.* Illa enim via explicatur pœnitentia. Quæsitum quippe à sapientiâ, quæ sit peccatoris condemnatio? & dixit quærentibus, id quod scribitur Proverb. 13. *Peccatores persequetur malum.* Quæsierunt à Propheta, quæ esset peccatoris condemnatio: Et dixit Ezechiel cap. 18. *Anima quæ peccaverit, ipsa morietur:* Interrogaverunt quoque Legem dicentes, *Quæ est peccatoris condemnatio?* & respondit ei, offerat sacrificium, ut remittatur ei, ut scriptum est Levit. 1. Interrogaverunt denique Deum sanctum, & benedictum. *Quæ est peccatoris condemnatio? & dixit eis agat pœnitentiâ, & signoscetur ei, & hoc est quod scriptum est in Psalm. 24. Bonus, & rectus, propterea dabit errantes vel peccatores viam, vel in viâ, quia ipse ostendet peccatoribus viam agendi pœnitentiâ: unde patet pœnitentiâ venire à Deo ut bono, & misericordi.*

Quod ad iustitiam attinet, idem facile probatur, Quia per solam peccatoris conversionem per pœnitentiâ ponitur æquale, & reparatur injuria, & nunquam alio modo, nam per pœnitentiâ, etiam inferni, non ponitur æquale. 1. Quia semper manet offensa. 2. Quia non idem qui offendit satisfacit, neque enim creatura per libertatem satisfacit, sed per coactionem, non volendo, sed patiendo, unde necessitas æternitatis, quia Creatura semper debet, ac nihil exsolvit, sed per pœnitentiâ æqualitas ponitur: nam per pœnitentiâ perfectam tollitur offensa: idem satisfacit, qui peccavit; uti anima liberè

à Deo recesserat, ita libere redit ad Deum: Eadem ponit æqualitatem in pœnâ, unde Tertull. ait pœnitentiam idem facere, quod facit iustitia, saviendo in peccatorem: ex quo patet summum opus esse iustitiæ.

Cùm itaque actiones Dei externæ proficiantur vel ab omnipotentia, vel à bonitate, & misericordiâ, vel à iustitiâ; (nam spectata in se, & absolutè, proficiuntur ab omnipotentia: si spectentur relativè, vel sunt gratuita, vel debita: si sunt gratuita, originem habent à misericordiâ: si sunt debita, iustitiam respiciunt:) facilè concluditur ex ratione principij, conversionem peccatoris esse magnum Dei opus.

II. Ratio petitur ex parte resistentiæ, quam Deus patitur, qualem non habet in operibus aliis, cui scilicet nec nihilum in creatione, nec ulla creatura obfistit: unde quælibet respectu Dei ad quidlibet habet potentiam, quam vocant obedientialem, *Tibi enim subest cum volueris posse*: sed cum liberum arbitrium alio modo moderetur, illud sine pugna quâdam & victoriâ non flectit: unde sic loquitur Sapiens: *Tu autem Dominator virtutis cum magna tranquillitate iudicas, & cum magnâ reverentiâ disponis nos*. Porro eiusmodi resistentia quam in peccatoris conversione experiri solet, ut & violentia quam infert, multiplex esse consuevit; sed triplicem tantum afferre hîc placet.

1. Est ex parte diaboli, à quo invito, & repugnante suos electos Deus eripit secundum illud Joan. 12. *Nunc iudicium est, mundi, nunc princeps huius mundi eijcietur foras: Et ego si exaltatus fuero à terrâ, omnia*

traham ad meipsum: Chysofost. homil. 66. in Joan. Traham (inquit) tanquam à tyranno detentos, & per se minime potentes eius manus effugere, ut potè repugnantis. Alio loco rapinam appellat. Nemo potest spolia fortis rapere, nisi prius alliget eum, & tunc rapiat: Hæc autem ad illius violentiam ostendendam dicit, ut illic rapinam, illic tractionem appellaret. Huic principio innititur tota parabola de forti armato custodiente atrium suum: Hinc existunt illæ acres plerumque pugne in quorundam conversione: Ita cum primo castitatem vovit B. Ignatius, tota domus concussa est. Huc pertinet violenta vis quæ infertur domo, parentibus, amicis, amatoribus, qui modis omnibus bonum sæpè impediunt, secum dum illud Christi Domini, Matth. 10. *Inimici hominis domestici eius*: vel suis lachrymis & eiulatibus conantur impedire: cuius figuram habes in Apocalypsi cap. 18. ubi ad conversionem Romani Imperij, quæ per casum Babylonis designatur: *Et flebunt (inquit) Et plangent se super illam Reges terræ, qui cum illâ fornicati sunt, Et in delicijs vixerunt, cum viderint fumum incendij eius*: Et ut indicet idem, de ijs, qui aliquid emolumentum percipiebant, *Et negotiatores terræ flebunt, Et lugebunt super illam: quoniam merces eorum nemo emet amplius; merces aurî, Et argenti, Et lapidû pretiosi, Et margaritæ, Et byssi, Et purpuræ, Et serici, Et cocci, &c. Et poma desiderij anime tuæ discesserunt à te, Et omnia pingua, Et præclara perierunt à te, Et amplius illa jam non invenient: cuius rei possem varia exempla vobis afferre.*

2. Ex parte vitiorum & concupiscentiarum, quibus vim infert Deus, homines

mines excitando ad illas mortificandas. Nam ab exaltatione Christi Domini in cruce, multo magis quam à diebus Ioannis Baptistæ regnum cœlorum vim patitur: ubi mortificationis violentiam passim S.S. Patres intelligunt: Quo enim Dei vocatio pertinet, nisi ad mortificanda membra super terram, in quibus regnat concupiscentia.

3. Ex parte ipsius voluntatis cui etiam violentia fit, ratione dispositionis contrariæ & reluctantis, quam debellat victrix gratia, & præpotens vocatio: unde ex eo commendatur, quod licet obstacula reperiat & voluntatem contradicentem, omnem tamen difficultatem perumpat, secundum illud orâtis Ecclesiæ. Et nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates: dum enim ex nolentibus volentes facit, nolentes aggreditur, quod verbum (trahendi) recte significat, quandoquidē quandā coactionē importat. Chrysof. serm. 10. in Psal. 18. Attrahit nolentes: nemo dicat, non vult, quia & Abraham, ut offeret filium, colliavit: Et Loth Angeli ut subtraherent flammis, extractum manibus sustulerunt. Et Petrum Dominus, ut iret ad martyrium, quo nolebat, auxilij sui virtute, præcinxit dicens: *alius tecinget, & ducet quò tu non vis*: Et Pater cœlestis non solum volentes suscipit, sed attrahit & nolentes, dicente filio: *Nemo potest venire ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum*: Id significatum in parabola invitatorū ad cœnam, ad quam invitati noluerunt venire, coacti autem venerunt: ubi adverte discrimen vocandi, nam qui noluerunt venire, invitati tantum sunt

& admoniti temporis veniendi, quia omnia parata sunt: potuerunt autem venire si voluissent; sed non sunt introducti, & coacti. *At iratus Paterfamilias, significatur affectus ad superandas difficultates, seruo præcepit: Exi citò in plateas: & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos in introduc huc*; videlicet non iam expectans, ut ipsi venirent: proposita sibi vocatione convivij; quia nec pauperes auderent, nec debiles ac claudi dõssent incedere: nec cæci viderent lucem, ac ianuam, si servus vel momento dimitteret: opus igitur fuit ut manu traheret, donec ad cœnam venirent: Itaque in iis maioris virtutis elucet vocatio qui plus habent resistentiæ, ut qui in viis & sepibus erant, intrare compelluntur, qui eos significant, quos Deus permittit maioribus retineri impedimentis, & vitiis, quibus postea coactionem, infert, ut mutantur: plerūque enim reluctantibus hominibus, à Deo, & ab eius ministris obtruditur: opportunè, & importunè prædicatio veritatis, in crepatio, suasio, obsecratio, exempla, miracula, flagella, beneficia, occasiones salutis, immò etiam interiores illustrationes, vehementes impulsus, & exuberantes suavitates, quibus tandem efficitur, ut appetatur avidissimè quod antea fastidium & nauseam peccatori provocabat: Orig. homil. 25. in Num. loquens de Christo: *Liberi arbitrij est, anima, & in quam voluerit partem est ei liberum declinare*. Subdit: *Quodammodo vim nobis fecit, ut nos pertrahat ad salutem*. Id probat infra: *quoscumque inveneritis, cogite intrare*; sic ergo non solum invitamur

Deo,

à Deo, sed & trahimur & cogimur ad salutem: quomodo autem id fiat, quis explicet? unde Prosper lib. contra Collator. cap. 14. Quis perspicere, aut enarrare possit, per quos affectus visitatio Dei animum ducat humanum, ut quæ fugiebat, sequatur, quæ oderat, diligat; quæ fastidiebat, efuriat, ac subitâ commutatione mirabili, quæ clausa ei fuerant, sint aperta; quæ onerosa, sint levia; quæ amara, sint dulcia, quæ obscura, sint lucida: *Hæc autem omnia operatur unus, atque idem spiritus dividens singulis prout vult.* Quantum exemplum habemus in Augustino, qui voluntatis suæ, & gratiæ pugnam tam scite descripsit.

III. Ratio petitur ex parte victoriæ; & quidem si auderem, dicerem etiam in ipso Deo qui parcit? nam quantum illud est, ut Deus sic offensus, sic justus, sic rectus, odisse desinat? Exemplum in creatura. Certè ægerrimè parcimus offensi: itaque Apostolus Rom. 5. *Commendat autem Deus charitatem suam in nobis, quoniã cum adhuc peccatores essemus secundum tempus Christus pro nobis mortuus est.* Neque enim Deus uno tantùm attributo, peccato repugnat, ut errori per sapientiam, infirmitati per potentiam, sed omnibus attributis, & ipsâ suâ naturâ. Itaque necesse est ut quasi seipsum vincat Deus, ut parcat. Sed vide alterâ victoriâ. I. in vindictâ, certè maior est quàm in inferno, ubi durante etiam pœnâ, non tollitur rebellio, unde non perfecta victoriâ: immò, quod maximè displicet, manet: & quod solum amabatur, punitur. Manet enim peccatum, & peccator punitur: quod cõtra sit per remissionem, & pœnitentiam; quapro-

pter in Scripturis remissio peccatorum exprimitur per ruinas, per debellationes, per incendia, per conflagrationes, Isaia 34. *Indignatio Domini super omnes gentes, & furor super universam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occisionem, &c. Quia dies ultionis Domini annus retributionum iudicij Sion, &c. Noctæ & dies non extinguetur, in sempiternum ascendet fumus eius.* Nominè Idumææ intelligit Montanus Romanum Imperium: Romam in urbe Bosra; incendium in igne Evangelij: Sophon 3. *In fine zeli mei devorabitur omnis terra, quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno:* de igne Evangelij interpretatur Hieronymus: item in Apocalypsi, cum sub figura Babylonis, Romæ casus narratur, & dicitur fumus incendij illius duraturus in sæcula: non potest intelligi de materiali incendio, sed de spirituali. Item cum dicitur decima pars Jerusalem corruisse, non intelligitur de materiali ruina, cum tota fuerit destructa, quo tempore scripta fuit Apocalypsis: dicitur tamen Deus vindictam sumpsisse, cum decima pars civitatis cecidit; quæ ruina mystica est, juxta Isaje vaticinium cap. 6. *Adhuc in ea decimatio, & convertetur.* Conversionem autem sic exprimit Apocal. 18. *Et igne comburetur, quia fortis est Deus, qui iudicabit illam.*

2. Vide certam victoriâ in domino, & subjectione; cum enim creata omnia Deo perfecte sint subiecta, una hominis voluntas, Dei voluntati rebellis esse potest, vi liberi arbitrij: ac licet trahi possit, quò non vult duci, manet tamen libera voluntas sui iuris:

si vo-

si volet; non quidem Dei damno, sed suo: sed si perire volet, necesse est ut pereat: Porro Deus non est Dominus liberi arbitrij, nisi per gratiam, & liberi arbitrij peccatoris per pœnitentiam; quâ ratione Deus, libro contra Collatorem cap. 6. Non resistentem invitumque compellit, sed ex invito volentem facit, & quibuslibet modis infidelitatē resistentis inclinât, ut cor audientis, obediendi in se delectatione generatâ, ibi surgat, ubi premebatur: ibi discat, ubi ignorabat: ibi fidat, unde diffidebat: inde velit, unde nolebat: etenim *Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum: unde congratulatio illa solemnis in cœlo: Et maius gaudium super uno peccatore pœnitentiam agente, quàm super nonaginta novem iustis, qui non indigent pœnitentiâ.*

IV. Ratio petitur ex ratione terminorum, nempe ob distantiam: unde mirabilior mutatio: plus enim distat peccatum à gratia, quàm non ens ab ente: unde sicut in productionibus omnium difficillima est creatio, propter terminorum summam distantiam; & sicut in miraculis illud est maximum, ubi maior est mutatio, & illa maxima, ubi termini maximè distant: ita summa mutatio est ex peccato ad iustitiam, & hoc significat, *maius gaudium super uno peccatore, quàm super nonaginta novem iustis qui non indigent pœnitentiâ*: Sic æstimamus miracula, & plus nos movet aquarum soliditas in transitu filiorum Israël, quàm soliditas terræ: plus aqua scaturiens è rupe, quàm magna flumina: plus ignis devorans filios Aaron, & rebelles in seditione Core, quàm Æthnæ, & Vesuvij incendia.

V. Ratio petitur ab effectu qui producit, nempe à gratia sanctificante, quæ formalis est peccatoris iustificatio, quæ quanta sit, vel hinc æstima. 1. quod sit re omni naturali superior: cōsidera omnes creaturas spirituales, & corporeas, & vide in eis naturam, & statum earum moralem, internum ob virtutes, & perfectiones: externum ob dignitates. 2. Quod nemo per se tantū bonum mereri possit, quacumque industriâ, quocumque labore, quodque creatura nulla pervenire ad illam possit; & tamen in creaturis præsertim spiritualibus quot sunt perfectionis gradus? Eodem pertinet quod nulli creaturæ quantumlibet perfectæ connaturalis esse possit.

3. Quod sit status divinus, & participatio quædam divinæ naturæ, iuxta illud S. Petri: *Divinæ consortes nature*. Denique quod sit certum ius ad gloriam, certa beatitudinis expectatio, quodque nullâ re aliâ, quàm ipso Deo immediatè possessio compensari, vel æstimari possit. Ex quibus omnibus videtur rectè proposuerim illud, conversionem hominis peccatoris esse unum è maximis facinoribus Dei?

Hic paulum sistamus, Auditores: *Cui loquar, aut quem contestabor? quis tanti operis materia obiectum esse vult. Quid gloriaris in malitia qui potens es in iniquitate, &c. à seculo confregisti jugum, dixisti non serviam. Nonne satis est te Deum ut authorem naturæ, ut benefactorem neglexisse, & donis eius omnib' abusu esse: & in eius offensiones convertisse? an non satis te Deum ut Legislatorem contempnisset, hoc est, leges ipsius, & mandata? sed quàm iusta, quàm æqua,*

Q

quàm

quàm naturæ conformia, quàm rationi consentanea, quàm facilia! Probe est *verbum in ore tuo*, &c. Num satis quod sequitur? tum minas, tum promissa? sed qualia? sed quanta? & in hanc vitam, & in alteram: & tempus, & æternitatem spectantia? Quid est quod etiam ut auctorem gratiæ negligere pergis, hoc est, ut omnipotentem, ut bonum, ut iustum? Quid tandem expectas? an nescis alterum è duobus esse necessarium, ut fias, vel iræ atque vindictæ vas, vel misericordiæ? Quid necesse est ut Deus aliquando ex tuo supplicio gloriam quærat? atque idem tibi dicat quod Pharaoni, uti dicitur Rom. 9. *In hoc ipsum excitavi te, ut ostendam in te virtutem meam, & ut annuntietur nomen meum in universa terra*: quod præstitit insigni eius calamitate, & supplicio: Sophoniæ 2. *Hæc est civitas gloriosa habitans in confidentia, quæ dicebat in corde suo, ego sum, & extra me, non est alia amplius*: de Ninive loquitur potentissima & amplissima urbe Assyriorum: *Quomodo facta est in desertum, cubile bestię? omnis qui transit per eam, sibilabit, & movebit manum suam*. Jeremiæ 19. *Et ponam civitatem hanc in stuporem, & in sibilum*: de Jerusalem loquitur destruenda à Chaldæis: *Omnis qui præterierit per eam obstupescet, & sibilabit super universa plaga eius*: vide quàm illud sit dissimile: *Et erit gaudium in caelo super uno peccatore pœnitentiam agente*. Et tu quidem quid expectas, quid moraris? *Ecce nunc tempus acceptabile, nunc dies salutis*. Nunc illud tempus est de quo dicitur: *In tempore*

accepto exaudivi te. Ad hoc enim nos Ecclesia, ipso habitu, vocibus & ceremonijs invitat; nam ut cætera præteream, jejunium, lugubres vestes, conciones quotidianas; preces longiores, quorsum ipso in aditu Quadragesimæ, cineres tibi proponit, nisi ut te moneat eius status ad quem te vocat, nempe ad pœnitentiam? quippe cum pœnitentia sit gravissimus luctus; nulla enim pœnitentia est sine dolore, dolor autem ille debet esse omnium maximus, quia de summo malo, nempe de peccato: & nemo sumum dolorem tenere ita potest, quin foras erumpat: at inter signa doloris, fuit illa cineris aspersio: hinc illud Jobi cap. 42. *Ago pœnitentiam in favilla & cinere*: Et Jonæ 3. ubi fit mentio pœnitentiæ Regis Ninives, scribitur: *Surrexit de folio suo, & abiecit festimentum suum à se, & induit saccum, & sedit in cinere*. Tria enim in pœnitentia potissimum spectantur. 1. Ut Deus offensus placeatur: 2. Ut peccator puniatur: 3. Ut à peccato removeatur; quæ omnia ista ceremoniâ perfectissimè designantur, uti alia jam concione diximus. In hæc igitur tria seriò, seduloque incumbere, ut Deo quem toties tot peccatis offendisti, placato, pœnis quas peccando meruisti, vel omnino, vel saltem ex parte ultrò assumptis, peccandi in posterum voluntate sublatâ, gratus sis. Auctori gratiæ, sic quo ad gloriam pervenias, quò nos perducatur Pater, & Filius: & Spiritus Sanctus. Amen.

* *

FERIA QUARTA VEL QUINTA CINERUM,

CONCIO

DE QUADAM CONVERSIONE DEI PER
pœnitentiam; quæ est continuatio præcedentis.

*Quis scit si convertatur, & ignoscat, & relinquat post se
benedictionem. Joël. 2.*

ECCLESIA (ajebamus heri) nobis exhibuit duo magna, luculentaque facinora: unum Dei increaturas; alterum creaturæ in Deum. Primum terminatur ad conversionem hominis; secundum ad Dei conversionem terminatur. Utraque cõversio efficitur pœnitentiâ. A priore incœpi, superest ut de altera hodie loquamur, nempe de conversione Dei, de qua id pronuntio: Magni operis susceptionem esse homini, efficere ut Deus voluntatem mutet, sed multo amplius, etiam cum cogere, ut pœnitentiam agat, sicut ipse loquitur cap. 18. Jeremiæ: *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei.* Verum si facinus illud magnum est, non est impossibile. Argumentum hoc admodum sublime ac eminens est, sed magnæ etiam consolationis. Prima conditio attentio-

nem vestram, altera voluntatis studium postulat.

Certum est i. voluntatem Dei absolutam communiter loquendo, semper impleri. Probatur, quoniam Deus operatur per voluntatem, hæc autem est omnipotens; ergo semper assequitur effectum quem vult. Probatur consequentia; quia si non assequeretur effectum quem vult, id necessario proveniret ex defectu potentiæ; siquidem supponitur non deesse voluntatem.

Confirmatur i. quia volitio Dei est eius ultima determinatio ad operandum; quare si hac determinatione positâ non sequeretur effectus, proveniret vel ex mutatione voluntatis: sed permanere illam supponimus, cum diximus absolutam: vel ex defectu potentiæ, vel ex impedimento ipsius; quæ omnia Deo repugnant: *Quis enim resistit ei?* ait Apostolus post Jobum.

Q Con-

Confirmatur 2. quia omnipotentia Dei non potest impediri in seipsa; ut pote quæ neque destrui potest, neque minui, neque debilitari, quemadmodum aut extinguitur ignis, aut minuitur calor, aut quantitas illius: neque etiã potest impediri in mediis per quæ agit, tum quia potest agere independenter ab illis: tum quia cum illis utitur, utitur summo jure, & illa expedire potest, & vim augere ut infallibiliter agant: itaque sic loquitur Isaia 46. *Consilium meum stabit, & cunctis voluntas mea fiet.* Et Psal. 134. *Omnia quaecumque voluit Dominus fecit:* unde Fulgentius lib. 1. ad Monimum c. 12. non est aliud in illo, velle, quàm posse: hinc ista in Deo dicuntur mutuò, virtus voluntatis, & voluntas ipsa virtutis. Ibi nunquam deest voluntatis effectus; quia voluntas ipsa non aliud invenitur esse, quàm virtus: quidquid autem vult, potest, qui quantum vult, tantum potest: propterea de eo solo dignè dicitur: *Omnia quaecumque voluit fecit.* Et iterum: *Subest enim tibi cum volueris posse:* Ideò dixi tantam ipsi esse virtutem voluntatis, quanta est voluntas ipsa virtutis: quia cui semper subest cum volet posse, non aliud est in illo velle quàm posse.

Certum est 1. ex priori propositione, neminem se opponere posse, aut impedire absolutam Dei Voluntatem, Esther 13. *In ditione tua cuncta sunt posita, & non est qui possit tua resistere voluntati;* & Judith. 16. *Tibi servit omnis creatura tua, quia dixisti, & facta sunt, misisti spiritum tuum, & creata sunt, & non est qui resistat voci tue:* Alioquin enim, ut ait Augustinus in Enchiridio capite 95. Periclitatur ipsi

nostræ confessionis initium, quã nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur.

Hinc sequitur 1. ut cum absolute decrevit punire, impediri ipse nõ possit, quemadmodum dicitur Jobi 9. *Deus, cuius iræ resistere nemo potest.* Et Psal. 75. *Tu terribilis es, & quis resistet tibi?* Isaia 14. *Juravit Dominus exercituum, dicens, si non ut putavi, ita erit, & quomodo mente tradavi, sic eveniet, ut conteram Assyrium.* Et post pauca: *Dominus exercituum decrevit, & quis poterit infirmare, & manus eius extenta, quis avertet eam?* quod Sanctus Hieronymus sic interpretatur, non pro difficili debemus accipere, sicut illud legitur: *Quis sapiens, & intelliget hæc?* & cætera his similia, sed pro impossibili; nullus enim Domini poterit infirmare consilium, & manum eius extentam, five sublimem, ne percutiat, avertere.

Sequitur 2. ex contrario, neminem unquam impedire, ne aliquem salvet, cum volet. Augustinus libro de corrept. & gratia capite 14. Cui volenti salvum facere, nullum resistit arbitrium: sic enim velle, vel nolle, in volentis, aut nolentis est potestate, ut divinam voluntatem non impediatur, nec superet potestatem: de his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult. Rationem horum omnium dat Apostolus Ephes. 1. *Universa operatur secundum consilium voluntatis suæ.* In quæ verba sic discurret S. Hieronymus: Nos homines pleraq; volumus facere consilio, sed nequaquam voluntatem sequitur effectus; illi autem nullus resistere potest, quin omnia quæ voluerit, faciat, etenim cum consilium ad delibera-

berationem pertineat, importat meliorum electionem, quibus infallibiliter pertingit ad finem. Itaque rectè Boëtius, omnem modum paucis verbis concludit lib. 3. de consol. proſa 12. Non est aliquid quod summo huic bono vel velit, vel possit obſistere; velit, referendum ad actus liberos; possit, ad reliqua.

Certum tamen est, maximam partem actionum Dei circa creaturam rationalem esse non posse voluntates absolutas, sed conditionatas. Ratio est; quia Deus operatur secundum naturas rerum, itaque circa naturam rationalem sic ordinavit, ut non absolutam voluntate eam regat, sed conditionatam, ne vim faciat voluntati: & hoc sensu distinguit Damasc. quæ in nobis non sunt, & quæ in nobis sunt: prima dicit esse opera providentiæ, alia non tantum providentiæ, sed etiam liberæ potestatis & arbitrij: Anselmus eodem sensu in verba illa Matth. 6. *Fiat voluntas Dei;* docet quædam opera esse providentiæ, alia misericordiæ; istis resisti posse, alijs autem minime. Hinc originem habet quod creatura rationalis resistere possit voluntati divinæ in quibusdam. Exod. 10. ad Pharaonem: *Usque quò non vis subici mihi? dimitte populum meum.* Roman. 13. *Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.* Et Jobi 9. *Quis resistit ei, & pacem habuit?*

Confirmatur hæc propositio ex eo quod Deus circa creaturam rationalem agat, vel misericordiam, vel justitiã; nam vel illam bene disponit prope se; vel illam malè disponit longè à se: etenim necesse est, ut creaturæ bene sit, vel ma-

lè: Bene est per misericordiam, & gratiam: malè per justitiã. Ratio est, quoniam oportet ut creatura intra ordinem aliquem sit providentiæ, vel beneficiorum, vel suppliciorum. Porro illo utroque modo creaturam ferè disponit voluntate conditionatã. Dixi ferè; quia ratione gratiæ, multa facit quidem independenter ab omni conditione, & in seipso fontem invenit bonitatis, & causam bene faciendi, ut pote, qui non tantum sit bonus, sed etiam ipsa bonitas: ita primam gratiam, & initium fidei ipse largitur, & quædam bona; sed tamen maximã beneficiorum partem & omnia supplicia hominibus, & præparat, & irrogat, positã conditione, unde illa vult voluntate non absoluta, sed conditionatã.

Sequitur quartò, omissis variis circumstantiis & conditionibus, de quibus in præſenti non est nobis sermò; cum in universũ Deus circa homines duo præcipuè moliatur, quædamquæ pertinet ad beneficia, alia quæ pertinent ad supplicia; in illis ut plurimum ut conditionem includi, ad beneficia quidem impetranda, orationem; ad supplicia verò, evitanda aut removenda, pœnitentiã.

Prima pars probatur ex necessitate orationis, quæ colligitur ex verbis Christi, & Apostolorum doctrina, Lucæ 18. *Oportet semper orare, & nunquam deficere.* Chrysostomus, dum oportet dixit, necessitatem inducit. Item donum perseverantiæ nõ confertur, nisi orationi: Augustinus lib. de dono perseverantiæ cap. 16. Constat (ait) Deum nobis aliqua etiam non orantibus dare, ut initiũ fidei: alia non nisi pro orantibus præ-

parasse, sicut perseverantiam in finem. Ex eodem Augustino refertur in libro de Ecclesiasticis dogmatibus cap. 56. Nullum credimus ad salutem, nisi Deo invitante, venire: nullum invitatum, salutem suam, nisi Deo auxiliante, operari; nullam nisi orantem auxilium pramereri. Ex quibus verbis patet tam ad salutem necessariam esse orationem, quam auxilium Dei; quia illud non nisi per orationem obtinetur. Iuxta quam doctrinam dixit Augustinus libro de natura & gratia capite 43. Deus impossibilia non jubet, sed iubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis.

Secunda pars probatur ex Scripturis omnibus in quibus passim promittitur pœnitentibus venia: Ezechiel. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua, &c. Et postea: Si dixero impio, morte morieris, & egerit pœnitentiam à peccato suo, &c. vitâ vivet, & non morietur, omnia peccata eius que peccavit, non imputabuntur ei: iudicium & iustitiam fecit, vitâ vivet.* Jeremiæ 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum adversus eam, agam & ego pœnitentiam super malo quod cogitavi ut facerem ei.* Et certè cum duæ sint leges, divina & humana, qui legem humanam violavit sine venia punitur: qui verò divinam, locum habet pœnitentiæ. Inter homines, ubi quis est summè offensus ab alio, non sibi satisfactum putat, si ille doleat de offensa, licet iusta sit compensatio propter summam æqualitatem: At Deus post quamcumque offensam placatur, si accedat pœnitentia; unde illi canit Ecclesia: Cuius est propriū

misereri semper & parcere: quare Ezech. 18. *Nunquid voluntatis mea est mors impij, dicit, Dominus Deus, ut non & convertatur à viis suis, & vivat?*

2. Probatur ex variis parabolis: filij prodigi quem pater redeuntem suscepit occurrens ei: Ovis deperditæ, quam pastor requisivit, & inventam sustulit in humeros: Drachmæ inventæ, quam mulier tam studiose requisivit, & de inventa ita gavisa est, ut vicinas etiam convocarit ad congaudendum: Ficûs infructuosæ, cuius excidiū distulit Dominus, & aliarum similium.

3. Propatur à variis exemplis, ex quibus patet, neminem pœnitentem aliquando fuisse reiectum; si vera, & non ficta fuit pœnitentia: Non Publicanū, qui descendit iustificatus in domum suam: non Magdalenam, licet in civitate peccatricem, cuius patrocinium suscepit Dominus, & cui dictum est: *Vade in pace.* Et quæ Simoni prælata est. Non Petrum, licet negantem: cui non solum venia data est, sed factus est omnium Apostolorum caput: *Pasce oves meas, pasce agnos meos.* Non Paulum licet blasphemum, Ecclesiæ persecutorem, & ut se vocat, *primum omnium peccatorem, in quo Deus ostendit divitias gloriæ suæ.* Non Latronem in exitu tantum pœnitentem, cuius primam orationem Deus exaudivit, nec vel unum diem dilatus est; sed quo die pœnituit, eodem die in Paradisum est admissus: unde Arnoldus tract. de septem verbis Domini: Nullas omninò metas habet divina clementia: Sit qui invocet, erit qui exaudiat: sit qui pœniteat, non deerit qui indulgeat. Sed

ut

ut omittam innumeros in utroque Testamento, unicum inter mortales scelestissimum præterire non possum, cò illustriorem, quò nobiliorem, ut pote Regem: is fuit Manasses, de cuius criminibus ea scribit textus sacer 4. Reg. cap. 21. quæ terrorem incutiant. 1. enim in summo omnium peccatorum summus fuit; nullum enim omisit idololatriæ genus, conquistis undique diis peregrinis aras instruxit, & eos adoravit, ædificavit excelsa quæ dissipaverat Ezechias pater eius, *erexit aras Baal, & fecit lucos, sicut fecerat Achab rex Israël, & adoravit omnem militiam celi, & coluit eam.* Et quod est summus impietatis cumulus, in ipso templo, cuius eo tempore summa erit sanctitas & religio, Gentium simulachris statuit altaria. Ad hæc *traduxit filium suum per ignem, & ariolatus est, & observavit auguria, & fecit pythones, & aruspices multiplicavit, ut faceret malum coram Domino, & irritaret eum:* atque ut mediocriter non esset impius, peccatum addidit scandali, Iudam modis omnibus & pellexit, & coegit ad idololatriam: & post multa enumerata subdit Scriptura: *Quia fecit Manasses Rex Iuda abominationes istas pessimas super omnia quæ fecerunt Amorrbæi ante eum, & peccare fecit etiam Iudam in immunditiis suis.*

2. Quod attinet ad crudelitates, audi quomodo loquatur Scriptura: *Insuper & sanguinem innoxium fudit Manasses multum nimis, donec impleveret Ierusalem usque ad eos:* Metaphorâ sumptâ à vase quod plenum est, cum ad summum, & ad os liquor pervenerit, qui modus loquendi significat magnam sanguinis

effusi abundantiam. Porro sanguis fuit, & Prophetarum qui cum arugebant, & eorum qui illius mores, & institutū sequi volebant. Certè Ioseph lib. 10. antiq. c. 4. In omnes, quotquot erant ex Hæbreis, iustos grassabatur cædibus, nec à Prophetis quidem cruentas manus abstinens; nam ex horum numero per singulos dies supplicio afficiebat. Inter cæteros Isaiam prophetam medium ferrâ secuit: qualem virum! regis stirpis, consanguineum & sanctissimum, sed cuius reprehensionem ferre non potuit homo crudelis. Denique tam multa flagitia commisit, ut de se ipse fateatur in sua oratione: *Peccavi super numerum arenae maris.*

Porro hæc sunt peccata Manassis fortunati & regnantis, sed vide peccata captivi; nam Deus in penam Manassem captivum duxit in Babylonem, ubi post angustias carceris & catenarum, de quibus ipse meminit in oratione sua, uti Sanctus Hieronymus ait in traditionibus Hebraicis, in vas æneum coniectus est, & admoto igne lentè & paulatim cruciatus: *Quid eo loco fecisse illum putatis, Auditores? cum nullum exeundi, immò nec respirandi locum inveiret, undique circumclusus, suorum idolorum numina, quæ coluerat, invocare cœpit; sed cum vanas suas preces videret, venit ei in mentem, quod à parte Ezechia crebrò audiverat: Cum quaesieris Dominum Deum tuum, invenies eum; si tamen toto corde quaesieris, & tota tribulatione anime tue, uti dicitur Deuteronom. 4. Itaque cœpit ad Deum converti, sicut dicitur 2. Paralip. cap. 33. Postquam coangustatus est, oravit*
Domi-

Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo Patrum suorum, deprecatusque est eum, & obsecravit intentè: Quid expectas, mi auditor? audi verba sequentia: Et exaudivit orationem eius, reduxitque eum Ierusalem in regnum suum, & cognovit Manasses quod Dominus ipse esset Deus. At vide quomodo: id explicat Glycas in suis Annalibus, dicens adfuisse Angelum Regi oranti, qui raptò vase æneo in quod inclusus fuerat, eum Hierosolymam reduxit, & in pristinam dignitatem restituit. Quis credat sceleratum hominem, & tantorum criminum reum sublatum fuisse ab angelo, ut Prophetam? id tamen factum est; tantum potest pœnitentia: quem mundi totius lachrymæ, quem omnia flumina, quem maria omnia abluere non potuissent, id fecit pœnitentia: unde subdit Glycas: tot, tantaque facinora Manasses perpetravit, ut divinus ille Athanasius dicere non dubitarit; Si Manasse Deus servavit, equidem ausim dicere, quòd diabolus ipsum servaturus fuerit, si reverti ad Deum voluerit. Quid te igitur sperare non oporteat, mi Auditor, pœnitentiæ beneficio? cum quesieris Dominum Deum tuum, invenieris, si tamen toto corde quesieris, & tota tribulatione animæ tuæ: sed unde tanta vis in pœnitentiâ?

Prima ratio petitur ex parte misericordiæ & bonitatis Dei, à qua originè habet pœnitentia. Præclarum est quòd legitur in Talmud Hierosolymitano in libro flagellorum, ubi explicantur verba Psalm. 2. *Bonus & rectus Dominus, propter hoc legem dabit delinquentibus in via:* illa enim via explicatur pœni-

tentia, ut proximè superiori concione ostendi. Ex quibus verbis patet ipsam originem habere à Deo, ut bono & misericordi. Porro cum naturalis modus agendi Dei, sit à bonitate; quæ autem secundum naturam sunt, ea afferunt voluptatem; propterea actio bonitatis, & miserendi in Deo maximam habet voluptatem; unde Deus vincitur pœnitentiâ ratione cuius agit connaturaliter, cum parit.

Secunda ratio petitur ex parte iustitiæ, quæ cum maximè violetur per peccatum, exigit necessariò reparacionem: illa autem duplici tantum modo fieri potest; vel vindictâ, seu inflictione pœnæ, vel pœnitentiâ, magis autem pœnitentiâ, quam vindictâ.

Quoad vindictam attinet, certum est 1. cum per peccatum violetur ius divinum, reparari per pœnam peccatoris; uti enim peccator aliquid molitus est contra Dei voluntatem, necesse quoque est, ut aliquid patiatur contra voluntatem suam, idque ad æqualitatem secundum illud: *Quantum in delictis fuit, tantum date illi tormentum.* Unde inæqualitas quæ facta est per peccatum, reducit ad iustum per æqualitatem quæ fit per pœnam; & sic quidquid peccator faciat, in ordine continetur; nam ut aliquid intra ordinem sit, perinde est, an ordinem teneat, an in ordine teneatur? teneret quidem, si per obedientiam esset sub lege; sed si nolit, non tamen extra ordinem est, tum tenetur sub pœna; cum tam iustum sit peccatorum puniri, quam iustum est ut Creatori obediatur.

Certum

Certum est 2. cūm Deus benefacien- do magnam capiat voluptatem prop- ter actionē naturæ ipsius conformem, & insuper nō possit impediri ne volup- tatem habeat sibi debitam, oportet ut quod non potest habere benefacien- do, id habeat ulciscendo, secundū illud Deuter. 28. *Sicut ante letatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, &c. sic letabitur disperdens vos, atque subvertens.* His positis certum est quoad 1. attinet, licet per vindictam satisfiat divinæ iustitiæ quoad æqualitatem Pœnæ, non tamen omninō compensari in iuriam; quoni- am ipsa in peccatore perseverat; unde licet peccator in inferno torqueatur contra suam voluntatem, idem tamen semper contra Deum nititur, secundū illud Bernardi: Nunquam recto, pravo- que conveniet; hæc enim sibi invicem adversantur, licet non invicem lædant; quare læsio alterius, est profectō non Dei. Quoad 2. etiam hæc Dei ulciscen- tis voluptas non in ipso habet originē, sed in alio; nam cūm bene facit, ex suo bene facit, cūm male facit, ex alio: per pœnitentiam autem, illam dico quæ ex Spiritu Sancti inspiratione concipitur, & quæ est perfecta pœnitentia, ius Dei, quod per peccatum violatum est, ex integro reparatur: nam quoad pœnam attinet, pœnitentia, ut ait Ter- tullianus, pro iustitia Dei, fungitur mu- nere; itaque miris modis peccatorem discruciat: vide quomodo Magdalenā tractavit, sparsit eius capillos, fletibus ora & sinum complevit, vultum pudore & dolore accendit; sed præci- pue in ea parte, in qua peccatū admissū est hoc est in corde: *Cor contritum & hu-*

miliatum Deus non despiciet. Iam quomo- do anima se Deo in omnibus subiicit, quomodo priora damnat, & revocat? Quid dicam, quod anima sic Deo sub- ditur, ut de ea proprium agat trium- phum? Ad hoc significandum passim in Scripturis conversio peccatorum ex- plicatur per clades, & excidia, Psal. 48. *In spiritu vehementi conteres naves Tharsis.* Augustinus per naves intelligit, diver- sas nationes, quarum superbiam Ghri- tus evertit, dum eas convertit ad fidem Psal. 103 *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita ut non sint.* Basilius, non ut pe- reant, orat, sed ut convertantur. Psal. 149. *Et gladij ancipites in manibus eorum. ad faciendam vindictam in nationibus, increpationes in populis.* Vide qui sint in Apo- stolorum manibus gladij, increpationes. Sophon. 3. *In igne zeli mei devora- bitur omnis terra; quia tunc reddam populis labium electum, ut invocent omnes in nomine Domini, & serviant eibumero uno.* De igne Evangelij interpretatur Sanctu Hiero- nymus: ex quibus constat quod dixi- mus, maximam victoriam de pecca- tore esse per veniam, quæ soli pœni- tentiæ tribuitur. Quod autem inde Deo accedat voluptas ex naturali modo agendi per bonitatem, faciunt hoc plu- rimæ Christi parabolæ, uti Patris fili- um prodigum reverentem suscipientis: & mulieris quæ drachmam reperit; un- de gaudium Angelorum super uno pec- catore pœnitentiam agente, nihil ali- ud significat quàm laudes quæ ab An- gelis Deo dantur super conversione peccatoris: Vide non vulgare huius voluptatis Dei exemplum in insigni peccatore, nempe Achab, de quo dicit

R Scriptu-

Scriptura 3. Reg. cap. 16. *Fecit Achab malum in conspectu Domini super omnes, qui fuerunt ante eum; quantumvis pessimi Reges ante eum processissent: nihilominus tamen ubi primum de peccato suo dolens scidit vestimenta sua, & operuit cilicio carnem suam, jejunavitque, & dormivit in sacco, & ambulavit demisso capite: etiam si omnia illa fuerint tantum pars quaedam, eaque minima pœnitentiæ, Deus sic afflictum videre non potuit, quin de subjugato sibi adversario gloriari cœperit apud Eliam: *Nome vidisti humiliatum Achab. coram me? quia igitur humiliatus est mei causâ, non inducam malum in diebus eius.* Ita Deus facilem se præbet ad pœnitentiam.*

Quæ cum ita sint, quis jam peccatori exculpationis locus esse potest ubi tã facilis est veniã? Age enim quid cessas? cur pœnitentiam non agis? quid times, quid vereris? an Dei iudicio & minas, an supplicia? Ignoras quod sola pœnitentia te ab illis liberare potest? an peccatorum tuorum multitudinẽ, an gravitatem? tu ne pœnitentiæ vim, ac virtutem nosti ut decet? post tot promissa, post tot exempla: nova, vetera, omnis generis, ubique gentium, in omni hominum conditione? Cogita Deum iratum, minas jaçantem, supplicia intentantem; cogita eius potentiam, maje-

statem, immò furorem, ac in pœnas effusum, si adfuerit, si obstiterit pœnitentia, de Deo irato, de tam potente, triumphum aget. Sed tibi odiosum est, vel pœnitentiæ nomen. Certè si Deus pro peccatorum condonatione postulasset omnia bona nostra, quis dare nõ debuisset? si petiisset, ut omnia supplicia, & omnia adversa tolerarem, quis pati non debuisset? Jam cum ei pœnitentia sufficiat, quis ab ea excusare se potest? quod si non ambigis, quid expectas, vel in quale tempus remittis? Ignoras quod quoniam benignitas Dei te ad pœnitentiam adducit? tu vero, ait Apost. Rom. 2. *Secundum duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti iudicij: qui enim opponit duritiam suam Dei benignitati, & impœnitentiam pœnitentiæ, meretur, ut Deus convertat divitias bonitatis suæ in thesaurum iræ, ac suppliciorum: sed qui confugit ad pœnitentiam, nihil habet quod metuat; nam sicut impœnitentia jungitur thesauris iræ, ita pœnitentia divitias bonitatis experitur: verè enim Deus dives est in misericordia quæ pœnitentiam inspirat, pœnitentiæ veniam concedit & gratiam, & gratiæ gloriam subnectit. Amen.*

* *

FERIA QUINTA CINERUM,

CONCIO

DE VOLUNTATE DEI QUOAD SALUTEM
hominum : ubi de subrogatione quorundam
in locum aliorum.

Dico autem vobis, quod multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob in regno Caelorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores. Matthæi 8.

IN Centurionis, hominis Gentilis, seruo, qui jacebat in domo Paralyticus, statum habemus populi Gentilis cuius propè erat salus conclamata. In accessu Centurionis ad Christum per Judæos, vocationem gentium per Judæos, quia (Isai. c. 2.) *de Sion exibit lex, & verbum Domini de Jerusalem: Et c. 60. Et ambulabunt gentes in lumine tuo.* In fide Centurionis superante fidem Judæorum, mirabilem gentium conversionem supra Judæos secundum illud, *Non inveni tantam fidem in Israël:* In puero Centurionis sanato, vocationis gentium figuram, sicut in altero Centurione eadem gentium vocatio & fides cœpta est: uti dicitur Actor. 10. In Christi sermone ut ait Chrysof. Sententiæ eujusdam ac Judicij pronuntiationem. In miraculo, ut idem Chrysof. ait, fidem

verborum signo confirmat, quia doctrinā planè admirabilem afferebat, de quâ nobis hodie sermo instituendus est, si prius lumen è cœlo accersiverimus. *Ave Maria.*

IN Christi sanationibus & miraculis aliud fuit quod intendebat vel petens vel accipiens, aliud quod volebat qui faciebat ac operabatur. Qui petebat, salutem attendebat, ac liberationem ab aliquo incommodo, itaque vel misericordiam eius, vel potentiam sollicitabat, ut ille, *si vis potes me mundare.* Item *si quid potes adjuva nos.* Item filij David *miserere nostri.* Qui verò sanabat ac faciebat miraculum, longè aliquid majus intendebat, itaque factò & miraculo doctrinam addebat, & verbum, & utroque aliquid significabat. Ac ne vager per singula & in hodierno harem

Evangelio, quod Centurio quæsit, servi sui fuit sanatio, quoniam in domo jacebat Paralyticus, & ut ait Lucas, *Erat moriturus* & aliunde ut ait idem: *Illi erat pretiosus, et timos charus & in pretio: secundum illud Sapientis. Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua*: Itaque Christi pulsat potentiam: *Dic verbo, & sanabitur puer meus*: Matth. *eipe lo gon*. dic verbum. Sed quod Christus & factus, & oratione voluit, longè sublimius fuit: hoc nempe admirabile mysterium ut loquitur Apostolus Rom. II. Quod nos ignorare prohibet, his verbis. *Nolo enim vos ignorare fratres mysterium hoc, ut non sitis vobis ipsis sapientes, quia cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium intraret*. Est autem eiusmodi, Evangelicam gratiam Judæis primùm ex promissione offerendam, quam si respuerent, non defuturos, qui illam per fidem acceptarent, sed statim cum latiore cum fructu, transferendam ad gentes, quæ Judæorum loco in regnum admitterentur. Sed quoniam omne mysterium latet, atque involutum est, & aliunde uti dicitur Tobia 12. *Sacramentum Regis abscondere, bonum est, opera autem Dei revelare, & confiteri honorificum est*, placet illud mysterium paucis verbis à me prolatum & in hodierni Evangelij tum miraculo, tum oratione comprehensum, uberius vobis exponere quod sequentibus propositionibus facio.

1. Propositio. Sicut Deus neminem salvat per vim & coactionem; ita voluntas quæ vult aliquos esse salvos, non potest hominem, vel malitiâ, vel ignaviâ, impediri. 1. Pars probatur.

1. Quia cum multis modis homines salvare Deus potuisset voluit per me-

rita, oportuit itaque ut volentes salvarentur, nam ad meritum requiritur libertas.

2. Probatur ex principiis salvationis, quæ duo sunt, gratia, & voluntas; atqui gratia non cogit, sed vocat, itaque in intellectu tantum ostendit, in voluntate, blanditur, secundum illud Augustini lib. de Peccator. meritis & remissione: Ut autem innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratia Dei est, quæ hominum adjuvat voluntates. Quod si aliquando dicitur trahere, intellige non vi sed amore, non necessitate sed delectatione, secundum illud August. Tract. 26. in Joan. Trahit sua quemque voluptas, non necessitas; sed voluptas, non obligatio, sed delectatio. Unde tractionem Patris ad filium sic explicat Prosper lib. contra Collator. cap. 6. Non resistentem invitumque compellit, sed ex invito volentem facit: propterea eiusmodi gratiam appellat D. Augustinus victtricem delectationem. Quod si gratia non obest libertati, multo minus voluntas, quæ est alterum salvationis principium. Verum igitur est hominem ut non salvari: idque certè ita decuit esset, ut nimirum nemo invitus esse. Beatus, cum potius omnes beatitudinè appetant: ad hæc, tantum bonum est beatitudo, ut omnibus votis, & desideris, & voluntatibus appeti debeat.

2. Pars propositionis nempe Dei voluntatem quæ vult aliquos esse salvos, impediri non posse hominum vel malitiâ vel ignaviâ.

Probatur 1. Quia ideò hæc voluntas Dei vocatur ab Apostolo, propositum,

tum, unde apud Augustinum vocatio secundum propositum semper habet effectum: & Isaia 46. *Consilium meum stabit, & omnis voluntas mea fiet.* & Joan. 10. de Ovis suis. *Non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea.*

Probatur 2. Ex Sap. 12. *Tu autem dominator virtutis, cum tranquillitate iudicas, & cum magnâ reverentia disponis nos, subest enim tibi cum volueris, posse.* Ex quibus verbis discimus cum in Dei potestate sit omnibus modis movere liberum arbitrium sic movere potest ut faciat ut velit, quapropter rectè dicitur, *subest tibi cum volueris, posse.* Itaque licet multi nolint vel malitiâ, vel ignaviâ, ita tamen quosdam vocat, ut infallibiliter veniant. Ita cum multi ad cœnam invitati venire nolissent, alios sic vocavit, ut venierent; quod significavit cum dixit Dominus servo, Lucæ 14. *Exi in vias, & sepes, & compelle intrare ut impleatur domus mea.* Ista compulsio, est peculiaris vocatio cui nemo resistit, & quæ suum semper habet effectum.

Probatur 3. Quia sic naturâ comparatum est, ut quod quidam respuunt, alij plurimum faciant. Itaque licet in tanto hominum numero multi sint qui vel malitiâ, vel ignaviâ salvari nolint, illi tamen efficere non potuerunt, quin aliqui salvari velint auxiliante gratiâ: ut in figuli manu, vasa multa franguntur, sed quædam coherant & conservantur: Er hic valet argumentum Apostoli Rom. 3. *Si quidam illorum non crediderunt, nunquid incredulitas illorum fidem Dei evacuavit?* absit. Ita si quidam noluerunt salvari, non tamen Dei de hominibus salvandis consilium perit: nã uti dicitur Rom. 11. *Sine pœnitentiâ sunt*

dona, & vocatio Dei: Cum itaque dare gloriam hominibus decreverit non idè consilium mutat, quod accipere nonnulli recusent, sed ea voluntas semper perdurat, & in aliquo effectum tandem habebit.

2. Proposito est, Deus generatim statuit certam & quoad numerum determinatam hominum multitudinem salvare.

Probatur 1. Ex verbis Christi Jo. 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Igitur ut concludit Nazian. orat. 1. Theol. non una tantum, sed plures: Age vero (inquit) eas ne putas omnes impleri, an quasdam quidem impleri, cæteras autem minimè, ut inanes, & frustra paratas? utique omnes. Nec enim à Deo quidquam temerè, atque incassum factum est: Et hoc conveniens est Dei bonitati ut plures ad vitam illam beatam ordinarentur, nec unus aut pauci admodum. Idem docuit Augustinus Epist. 106. ad Bonifac. ubi de prædestinatis sic loquitur: Quorum ita certus est numerus, ut nec addatur ei quidquam, nec minuatur ex eis: Prosper Epistolâ de libero Arbitrio ad Ruffinum, certum docet esse definitumque numerum prædestinati in vitam æternâ populi, & secundum propositum Dei vocantis, electi. Quod quidem (inquit) tam impium est negare, quàm ipsi gratiæ contrariè.

2. Probatur ex illo Apocal. 3. *Tene quod habes ne alius accipiat coronam tuam:* quod explicans Augustinus lib. de Corrupt. & Grat. cap. 13. Si alius non est accepturus, nisi iste perdiderit, certus est numerus: Ex quo loco hoc efficaciter trahitur argumentum: Si alius non

est accepturus coronam, nisi iste perderit, id fieri oportet, ne prædestinatorum multitudo crescat ultra certum numerum prædefinitum, igitur illius hominis prædestinatio pendet ex eo, quod certus numerus prædestinatorum fuerit prædefinitus, & ab eo numero defecerit alter.

3. Probatur. Ex communi Theologorum sententiâ quam ex Augustino sumunt, tunc demum finem habiturum mundum cum impletus fuerit numerus prædestinatorum, & in hunc sensum afferunt responsionem datam Martyribus poscentibus vindictam Apocal. 6. *Et dictum est illis ut requiescerent adhuc tempus modicum, donec compleantur conservi eorum, & fratres eorum qui interficiendi sunt, sicut & illi.* Cum itaque mundus sit finiturus illo numero completo, oportet illum numerum esse determinatum, ante quem mundus non finiat, post quem mundus non duret, etenim propter electos mundus creatus est.

Et hoc conveniens est divinæ sapientiæ & providentiæ quæ Civitatem illam præparavit certo ordine comprehensam, & in illâ tot mansiones, & convivium sic instruxit ut tot loca præpararit: Vnde cum invitati fuissent aliqui, & ex iis quidam venissent, alij non venissent, respondit servus, *Domine factum est ut imperasti, & adhuc locus est: Cui Dominus: Exi in vias & sepes & compelle intrare, ut impleatur domus mea: certe ante impletam quoslibet invitat, illâ autem impletâ neminem vocat.*

3. Propositio est. Quamvis multi suâ culpâ nolint esse eo ex numero: impedire tamē non possunt quin numerus

ille, compleatur, unde fit ut ex nullo pendeat in particulari. i. pars probatur ex dictis. Quia cum Deus neminem cogat, multi sponte suâ nolunt venire, itaque verum est, quod dicitur, *Multi vocati, pauci verò electi*, nam plurimi ad cœnam Agni vocantur, sed ut ait Evangelista: *Noluerunt venire*, nemo itaque excluditur nisi culpâ suâ, quia omnes vocantur, & sincerè vocantur, nempe ut veniant.

2. Pars probatur 1. Ex Parabolâ invitatorum ad cœnam Lucæ 14. Nam cum dixisset multos fuisse invitatos, de illis ita subdit, *Et ceperunt simul omnes excusare.* Nè tamen crederes frustra paratam esse cœnam: *Tunc iratus Paterfamilias, dixit servo suo. Exi cito in plateas & vicus Civitatis, & pauperes, ac debiles, & cecos, & claudos, introduc huc.* Et ait servus, *Domine, factum est ut imperasti, & adhuc locus est: Et ait Dominus servo. Exi in vias, & sepes & compelle intrare, ut impleatur domus mea:* Ex quibus verbis colligitur, eos qui venire renuerunt, privatos quidem fuisse illo honore, iuxta illud: *Dico autē vobis quod nemo vivorum illorum qui vocati sunt, gustabit cœnam meam: sed tamen minimè effecisse, ut frustra parata fuerit cœna quia alij vocati sunt, qui venirent, & qui defacto venerunt, iuxta illud, ut impleatur domus mea.*

2. Probatur ex verbis S. Ioannis Baptistæ, Matth. 3. *Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham, Dico enim vobis quoniam potens est de lapidibus istis suscitare filios Abraham, jam enim securis ad radicem arborum posita est.* In quibus verbis includitur cogitatio Iudæorum & Joannis responsio: cum enim
Joan-

Ioannes ad pœnitentiam Iudæos vocet, si perire nollent, ipsi hæc aqua dicit cogitabant, se esse filios naturales Abrahamæ: Deum autem fœdus cum Abraham pepigisse, ac semini eius salutem, atque hæreditatem esse pollicitum, itaque nil esse quod timerent venturam iram, non enim posse perire, nec Deum promissâ suâ posse abscindere, cum propter suam iustitiam, tum propter Abrahamæ Patris ipsorum sanctitatem ipsi acceptissimam: Quibus rectè Ioannes respondet. Posse Deum illis omnibus perditis adimplere promissiones Abrahamæ factas, de semine ipsius: Nam qui olim ex lapideâ & sterili vulvâ Saræ excitavit Abrahamæ filium, cuius deinde posteritas arenę maris cõæquata est, is modò ex illis quos Ioannes ostendebat lapidibus, eidem suscitare poterit semen in quo præster, quæ sunt Abrahamæ promissâ. Itaque lapidum potius fecit mentionem, ut scirent Deum simili olim modo, Abrahamæ filios dedisse, & aliquando daturum: sic enim appellat Scriptura sterilem Saræ vulvam, & emortuum corpus Abrahamæ Isaïæ 51. *Attēdite ad Petram unde excisi estis, & ad cavernam laci de quâ præcisi estis: Attendite ad Abraham Patrem vestrum, & ad Saram, quæ peperit vos: quod & factum est, cum Deus ex Gentilibus saxa pro dijs colentibus, eisque secundum Davidem assimilatis, & in vitijs suis jam obduratis, plerosque per fidèi imitationem fecit esse filios Abrahamæ: neque enim, ut ait Apostolus Rom. 9. Omnes qui ex Israël sunt, ij sunt Isrælitæ: neque qui semen sunt Abrahamæ, omnes filij: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filij carnis, Hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, & isti-*

mantur in semine. Ex quibus omnibus conficitur eos Abrahamæ filios qui converti noluerunt, non evacuasse Dei promissionem, sed vel ex lapidibus Deum suscitare potuisse filios Abrahamæ, in quibus facta ipsi divina promissio impleatur: unde Apostolus Rom. 9. *Non quod exciderit verbum Dei, non enim omnes qui ex Israël sunt, ij sunt Isrælitæ,* quia unis pereuntibus, alij substituuntur. Itaque quod proposuimus verum est, nempe qui ex electorum numero esse nolunt, minimè impedire quin ille numerus impleatur, ut qui nolunt fidem Abrahamæ imitari nec esse filij secundum promissionem impedire non possunt, quin promissio ipsi facta impleatur, nam etsi omnes filij Abrahamæ secundum carnem perirent, posset tamen ei Deus multiplici ratione filios dare, etiam ex lapidibus. Unde...

3. Pars facillè probatur nempe illius numeri prædefinitionem nullo modo pendere à determinatâ prædestinatione alicuius singularis hominis. Quia hoc homine deficiente, substituendus est alius ad eum numerum explendum: In eo igitur tota est fundatoris, & Architecti sapientia, atque prudentia, ut definierit, quanta sit futura Civium multitudo, ut nec maior, nec minor: & quòd in Templo vel ædificio, tot mansiones assignentur extruendæ, nec plures, nec pauciores: non autem ut isti potius quàm isti homines eliganter, ut eã Civitatem aut illas mansiones impleant, nã si nō habeant aptitudinẽ, relinquendi sunt, ut aptiores eligantur, nō deerunt autẽ in tantã multitudine possibiliũ qui apti existant: Ita in lapidum electione

res.

res se habet: & in hominum electione ut numerum impleant salvandorum.

4. Propositio ex precedentibus sequitur: Inde evenit ut casus & perditio unius sæpe sit causa felicitatis salutisque alterius: Dixi sæpe, ne intelligas id semper fieri, quod aliqui dicunt, nunquam permitti à Deo, ut justus aliquis cadat & condemnetur, quin alium ipsius loco substituatur, quasi singulis quibusque cadentibus, totidem alij prædestinati subrogarentur: Quia ut patet experientiâ multitudo cadentium à gratiâ, & damnatorum longè major est quàm sit multitudo peccatorum hominum, qui prænitentiam resipiscunt, & perseverant.

Probat 1. id sæpe contingere, ex variis Scripturæ locis: Et quidem ex Parabolâ invitatorum ad cœnam; nam qui postremi sunt vocati, non fuissent vocati, si primi venire voluissent, sed quia venire noluerunt, & adhuc locus erat; ideò usque ad sepes itum est, exitisque viarum ut domus impleretur: primorum itaque exclusio, causa fuit introductionis aliorum. Eodem pertinet illud Job. cap. 34. *Conteret multos, & innumerabiles, & stare faciet alios pro eis.* Ex interpretatione B. Gregorij, cuius sunt verba. Notandum verò est quia dum alijs cadentibus, ad standum alij solidari perhibentur, electorum numerus certus ac definitus ostenditur. Loquitur autem Job de Regibus ac Principibus à quibus Deus regnum aufert & coronam quam alteri, alteri, & sæpe humili tradit: sicut itaque in illis unius casus, est alterius exaltatio, ita sæpe in ordine gratiæ contingit.

Ita admonet Deus Apocal. 3. Episcopum Philadelphiam, *Tene quod habes, nè alius accipiat coronam tuam:* Nam alius non est accepturus, ait Augustinus, nisi iste perdidit: & si perdidit, alius est accepturus: quippe Deus nemine indiget, quare si quis oblatâ nõ utitur gratiâ ad alium transit. *Sunt enim,* ut ait Apostolus, *dona Dei sine penitentiâ;* quæ dare decrevit, semper dat, non quidem nolenti, sed volenti, quod si aliquis nolit, erit quit volet, qui autem recusabit, ut suo damno ita alterius emolumento perdet. Ita Saül dum se regno præbet indignum, Davidi aditum præbuit ad regnum, secundum illud Samuelis ad Saulem 1. Reg. cap. 15. *Scidit Dominus regnum Israël à te hodie, & tradidit illud proximo tuo, meliori te: Porro triumphator in Israël non parcat, & penitentiâ non flectetur, neque enim homo est, ut agat penitentiâ:* Et cap. 16. *Et directus est spiritus Domini à die illa in David, & deinceps spiritus autem Domini recessit à Saül, & exagitabat eum spiritus nequam à Domino.* Ita repudiatio Vasthi Reginæ locum dedit Esther, quæ nunquam ad regnum venisset, nisi Vasthi perdidisset: si Judas Iscariotes locum suum tenuisset, nunquam Matthias undecim fuisset annumeratus, sed uti dicitur Actor. 1. *Episcopatum eius accipiat alter.* Quid enim necesse fuit Matthias fieri Apostolum, nisi quia Judas locum suum amisit, qui vacuus esse nõ debuit? Quod de paucis factum ostendimus, de innumeris probari posset, tam id quotidie contingit. Sed parum est quod in singulis (licet multis) id accidat:

Totius unius populi exemplum habemus

bemus in Scripturâ Exodi 32. cum enim populus absente Moyse in idololatriam prolapsus fuisset, inter cætera quæ Deus iratus in populum dixit Moyfi hoc fuit. *Cerno quod populus iste dure cervicis sit, dimitte me ut irascatur furor meus contra eos, & deleam eos, faciamque te in gentem magnam:* Certè si Moyse Deum non placasset, repudiato Ibraële, aliam gētem in suum populum assumpfisset, & Israëlis repudiatio fuisset alterius gentis evectio: sed quod illo tempore factum non est, id postea mutatione graviore factum est: Nam licet Christus in omnium hominum bonum venisset, quia tamen peculiariter illi populo promissus fuerat secundum illud Deuteronomio. 18. *Prophetam de gente tuâ, & de fratribus tuis sicut me suscitabit tibi Dominus Deus tuus, ipsum audies:* unde Apostolus Rom. 9. *Quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium & promissa, quorum Patres, & ex quibus est Christus secundum carnem:* & propterea cum venisset dicebat Matth. 15. *Non sum missus nisi ad oves, quæ perierunt domus Israël.* & Matth. 10. *Apostolus missurus, ita præcepit. In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis, sed potius ite ad oves quæ perierunt domus Israël:* idque Apostoli initio observarunt: (Non quod Christus pro omnibus mortuus non fuerit, omnesque non redemerit, & omnium curam non gesserit, fuit enim propitiatio pro peccatis totius mundi, & redemptor universalis, sed quia hæc salus & redemptio non eodem ordine annuntianda, & communicanda fuit, sed prius Iudæis & postea gentibus, unde futurum erat, ut gentes, quibus eo tempore salus non

annuntiabatur, fructu redemptionis, privatae essent, quam omnino percipissent, si salutis verbum citius eis esset notificatum) quia, inquam, Iudæi verbum illud neglexerunt hinc factum est ut è gratu suo dejecti sint, & in eogentes collocatae: & ita ordo prædicationis per Iudæorum incredulitatē mutatus est; ipsis enim non credentibus, Apostoli ad gentes statim conversi sunt, & factum est, ut citius eis annuntiata sit salus, & multo plures eam receperint: Quam doctrinam docuere Paulus & Barnabas Act. 13. *Vobis oportebat primum loqui verbum Dei, sed quia repellitis illud, & indignos vos iudicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes, sic enim præcepit nobis Dominus:* Nota illud primum, quod Christus etiam docuerat Luc. 14. per parabolam invitantis multos ad cœnam magnam, nam cum se excusasset, dixit *Pater familias exi cito in vicos & plateas:* hæc vox cito significat gentes etiam vocandas, sed non ita cito, sicut factum est propter Iudæorum incredulitatem: Porro non solum citius salus gentibus est annuntiata ex Iudæorum incredulitate, & primi facti sunt Gentiles, secundum illud. *Et erunt novissimi primi, & primi novissimi,* sed etiã loco Iudæorum gentes subrogatae sunt & insertae Christo & Ecclesiae: fractis enim naturalibus Olivæ ramis, inserti sunt rami oleastri: Quod si Iudæi omnes credidissent, gentes quidem postea vocatae fuissent, sed multæ interim perissent, nec loco Iudæorum fuisset subrogatae: Deus itaque ex incredulitate Iudæorum perfecit celerem gentium salutem, & per eam Iudæorum ruinam implevit: Hoc significant

illa Apostoli verba Rom. II. *Illorum delictio salus est gentibus, ut illos emulentur: Et postea. Delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum, divitiæ gentium.* Quia quò pauciores ex Iudæis crediderunt, eò plures ex gentibus: Et postea. *Amisio eorum, reconciliatio est mundi.* Item *Aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem cum oleaster es, insertus es in illis:* id est, loco illorum; eorum enim casus, tuæ exultationis occasio est. Hoc itaque cogita primos Christianos è gentibus, qui tamen primitivam Ecclesiam composuerunt, perituros fuisse, nisi Iudæi fidem repulissent, sed illis cadentibus in eorum locum magno suo bono sunt positi, & Christi prophetia effectum habuit, *Dico autem vobis quòd multi ab Oriente, & Occidente venient, (nam undique gentes convocate sunt) & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob in regno Cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Atque ex horum ejectione oritur, quòd illi introducantur, adeò verum est, quòd diximus, unius casum esse alterius elevationem. Itaque in universum sic pronuntiat S. Tho. 1. p. q. 23: art. 6. ad 1. Non permittit Deus aliquos cadere quin alios erigat: sic in locum Angelorum cadentium substitui sunt homines, & in locum Iudæorum Gentiles, quòd quâ ratione factum sit, ex Apostoli doctrinâ ostendimus.

5. Propositio est. Talè dispositionè valde esse mirabilè, unde ne illus de eâ dubitaret, eâ Christus & verbo & facto confirmavit.

1. Pars probatur quòd stupenda sit eiusmodi dispositio. Hæc enim in eâ cõtinetur 1. nò omnes æqualiter diligi,

quòd patet, quia quorundam est electio, itaque & prælatio: 2. quosdam ex prima intentione non salvari, sed tantum ex secundariâ, qui enim alterius loco ponitur, non suo loco sedet sed alieno: 3. quosdam ideo salvari quòd alij pereant, quid ita? nonne ambo salvari poterat? Ita quidem si Deus voluisset: sed eum numerum salvandorum determinasset, tam multos minimè creasset, nisi primi defecissent: quòd hinc patet, quia mundi consummatio tunc erit, cum numerus ille fuerit impletus, sed quâdiu locus erit in convivio tandiù vocabuntur ad cœnam: 4. Hinc fieri ut quibusdam expediat, alios perire, ut ipsi salutem assequantur, quid enim Apostolus Iudæos appellat mundi divitias, & eorum amissionem mundi reconciliationem, nisi quia ipsis pereuntibus, gentes salve factæ sunt.

2. Pars probatur. Etenim id verba Christi sonant. *Dico vobis quòd multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent, cum Abraham, Isaac & Jacob in regno Cælorum, filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Gloriam exprimit per Convivium, ad quòd primùm vocati Iudæi, sed quia venire noluerunt, gentibus locum dedere: Nonne Iudas filius regnerat, cui cum alijs discipulis dictum fuerat *super sedes duodecim sedebitis,* factus est autem gehennæ filius: At vero Æthiops quamvis barbarus, & unus eorum qui ab ortu, & occasu erant, unâ cum Abraham, Isaac, & Jacob æternis bonis fruetur: Quòd autem verbis dixit, id miraculo cõfirmavit; nam absens servum Centurionis iam in extremis positum verbo solo sanavit, quia enim

enim erat admirabile quod dicebatur, re ipsa ostendit, & miraculo; re ipsa, dum esse declaravit in homine Gentili maiorem fidem quam in ullo Iudæo. *Amē dico vobis non inveni tantam fidem in Israël;* miraculo autem, dum servum repente sanavit: prius dixit prophetiam, tum signum adjunxit, ut à rebus præsentibus fidem orationi acquireret, minus majore confirmans: nam quod studio si virtutis salventur, his oppositi pereant, nihil inconueniens sed rationi consentaneum, & legum præscriptis congruens est: verum membra fluxa ac resoluta roborare, & mortuum ex citare, maius quam secundum naturam erat, eiusque vires excedens: In quâ re admirabilem rerum conversionem agnoscit Chrysostr. nam uti tunc prophetiam miraculo confirmavit, ita eventu prophetiæ, signa verè facta fuisse creduntur: illi miraculum viderunt, ut crederent quod prædicebat, nos ex rerum eventu factum miraculum certo cognoscimus.

6. Propositio est: Ita mirabilem esse eiusmodi dispositionem, ut tamen iustissimæ rationes non desinit, atque utilitates maximæ. 1. enim id pertinuit ad summam Dei Sapientiam, ut suo fine non excideret, quantumcumque homines impedire conarentur: cum itaque certum hominum numerum salvare decreverit, *ae dona Dei sint sine pœnitentiâ,* quod aliqui noluerunt, id in alijs consecutus est: Immo hoc fuit opus summæ Sapientiæ, ut ex unorum ruinâ occasionem sumeret salutis aliorum, bonum ex malo eliciens, & ex Iudæorum incredulitate fidem gentium accellerans, ut ex istorum fide, alios aliquando

salvaret: qui procedendi modus, tam admirabilis visus est D. Paulo ut exclamarit. Rom. 11. *O altitudo divitiarum Sapientiæ & scientiæ Dei!* ipse enim solus id scivit per scientiam, & per sapientiam disposuit; *Quam incôprehensibilia sunt iudicia eius, & in vestigabiles viæ eius!* Iudicia Dei appellat quæ munde facere decrevit de singulis hominibus. Vias autem, modos per quos deducit ad effectum quæ facienda statuit: utraque autem vocat incomprehensibilia. quia omnem nostrum captum longè superant. Atque ut de re præsentis loquamur, de quâ etiam & Apostolus loquitur, ad iudicium Dei pertinet quod decrevit, quot homines essent salvandi sive ex Iudæis essent, sive ex gentibus: via autem & modus perducendi quos decrevit ad salutem, is fuit, ut Iudæi primò & per se ad salutem vocarentur, Gentiles autem non nisi secundariò, & ex occasione lapsus Iudæorum, secundum illud: *Iudæi primò, & Græci,* unde factum, ut populum fecerit non populum, non populum autem fecerit populum, secundum illud Osee, quod citat Apostolus Rom. 9. *Vocabo non plebem meam, plebem meam: & non dilectam, dilectam: & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam:* & hæc iudicia sunt inscrutabilia, & investigabiles viæ: nam quis unquam cogitasset, per hanc viam salvandas gentes, ac magnam ex parte perituras nisi maximam ex parte perituras nisi maximam ex parte Iudæi periissent, in quo magna fuit scientiæ, & sapientiæ Dei profunditas.

2. Id pertinuit ad summam commendationem divinæ bonitatis & iustitiæ, secundum illud Rom. 11. *Vide ergo bonitatem & severitatem Dei, In eos quidem qui ceciderunt*

*servitatem: In te autem bonitatem Dei: Nam quæ maior severitas quam erga Judæos quib⁹ minimè pepercit? ut quæ major bonitas quam erga Gentiles quorum non modo non fuerunt ulla merita, sed magna demerita, cum eos tamen loco Judæorum subrogarit? Nam si severus esse voluit, cur non erga Gentiles, uti erga Judæos? si bonus, cur ut Gentibus non etiam Judæis fuit? sed potius unde occasionem sumpsit unos puniendi, inde ansam arripuit alios salvandi, erga primos severus, id est, non utens misericordiã: erga secundos bonus, ultrò illis benefaciens: est enim bonitas, græcè *grísôdis*. virtus quædam quâ aliis benefacimus sponte, & non requisitis eorum meritis, uti dicitur ad Titum 3. *Apparuit benignitas, &c. Non ex operibus quæ fecimus nos, & hæc Deus usus est cum conversis ex Gentibus.**

Jam quod attinet ad utilitatem, aliis ex aliis per æmulationem Deus opitulatus est: Cum enim Gentes Judæis posthabita intellexissent, sibi etiam aditum patere ad Evangelij virtutem, & se Judæorum loco subrogandas esse, docente eas Paulo Act. 13. *Posui te in lucem Gentium, ut sis in salutem usque ad extremum terræ: ex eâ re æmulationem in se conceperunt, ac facilius ad fidem venerunt, quod sic exprimit Lucas in verbis sequentibus: Audientes autem Gentes gavise sunt, & glorificabant verbum Domini, & crediderunt, quotquot erant præordinati ad vitam æternam: è contrario verò Judæi cernentes se loco suo excidisse, cumque à Gentibus occupatum, æmulatione gentium venient ad fidem, dicente Mose uti cum citat Paulus Rom.*

10. *Ego ad æmulationem vos adducam in non gentem: Et ipse cap. 11. sic loquitur, Quamdiu quidem ego sum Gentium Apostolus, ministrum meum honorificabo. si quo modo ad æmulandum provocem carnem meam, & salvos faciam aliquos ex illis, quod sanè continget in fine mundi, cum plenitudo Gentium intrarit: Tunc enim, ut ait Paulus, *Omnis Israël salvus fiet*, id est numerus totus Judæorum salvandorum perficiendus est: quare sicut Gentiles ex Judæorum ruinâ salvati sunt, ita Judæi & Gentium salute salvi fient. Ex quibus omnibus patet eiusmodi dispositione & æquissimam fuisse, & fructuosissimam, licet planè admirabilem.*

Sed quàm in hoc sermone partē accipis, mi Auditor? maximam planè, immò & te quoque, tota quanta est, hæc spectat oratio: aut enim justus es, aut peccator: si justus, audi Apostolum eâ de re differentem, Rom. 11. *Noli altum sapere, sed time, si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, nè fortè, nec tibi parcat: Nemini virtus, nemini gratia naturalis est: quilibet potest excidere. Nemo itaque vel gloriatur Parentum suorum virtute, vel ratione cognationis, vel ratione professionis: Hoc Judæis minimè profuit, quibus nihil attulit adoptio filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa, & quod Patres eorum fuerint Patriarchæ, & quod ex ipsis Christus secundum carnem, nam uti dictum est, *Repulit Deus plebem suam*, & rami ob incredulitatem fracti sunt. Nemo item gloriatur quod sit fidelis, ipsi enim hoc quandam fuerunt, sed nunc infideles: itaque Apostolus, *Tu autem vide stas, noli altum sapere, sed time.**

Nemo

Nemo de virtute præteritâ gloriatur, id enim eis non profuit, sed cum recedere, rejecti sunt: Unde Apostulus tibi, *si permanseris in bonitate*, id est, si te dignum servaveris bonitatis Dei, ne te immobilem putes, alioquin & tu excideris. Quid enim, si Judæo non pepercit tibi parcat? immo minus: *Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit, ne forte nec tibi parcat*: Certè plus timendum est justo, & diu justo, quàm alteri, nè beneficio abutatur quod accepit. Quam multorum casus vidimus & naufragia? Quàm multi plurium annorum pudicitiam perdidere, aut justitiam, aut probitatem? Erant illi quidem filij regni, quibus ut ait Chrysofost. regnum fuerat præparatum; sed *filij regni eijcientur in tenebras exteriores*: *Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuam*. Quia illa parata est, alicuius erit: *Etenim dona Dei sunt sine penitentia*. Tua quidem est quia & mereri incæpisti, & tibi primùm oblata est, sed si indignum te præbueris, erit qui illam accipiat; si vocatus non venis, erit qui veniat: nam numerus salvandorum ex eius voluntate complebitur. Vide ne tuo casu fias alterius salus, & tuo damno alterius lucrum: Judæorum similis, de quibus Apostolus: *Illorum delicto salus est Gentibus*: Et postea, *delictum illorum divitiæ sunt mundi, & diminutio eorum divitiæ gentium*: fuerat quidem hæc Dei intentio ut salvareris; parum est, fuerat ut ad sanctitatem venires: certè tot tibi adjumenta dederat, tot gratias, tot motus: sed quia te indignum iudicasti, putas fore ut bona in nihilum recidant? nequaquã: id alterius bono fecisti. Tuã coronã, id est quæ tibi parata erat, alius accipiet, ut multiplici dolo-

re afficiaris. Quò Judæi deiecti? In Gentium conversione perculsi sunt, cum illud Christi fuit impletum, *Multi ab Oriente, & Occidente venient: & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob in regno caelorum: filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores*: In quo successu multiplex illis evenit pœna, his autem lætitia & gaudium. Judæis quidem dolendum fuit, 1. quòd exciderunt: 2. quòd suis & propriis exciderunt, filij enim dicuntur regni quibus regnum fuerat præparatum. Quæ res (inquit Chrysofostomus) majorem poterat ipsis inferre dolorè, cum sinum Abrahamæ repromissione suum quasi è manibus eorum extorqueri sibi viderint? Gentibus verò certè gaudendum, tum quia bonorum compotes facti sunt, tum quia hæc quæ non sperarunt consecuti sunt. His quoque tertium adiacere posset, ait Chrysofost. quòd illi videant negligentiam sibi ea excidisse, quæ isti studio rapuerunt. Quartum ego adiciam quòd eos magnopere percellere deberet: nimirum maximum amborum discrimen: qui sunt enim qui excluduntur? filij regni: qui sunt qui à sinu Abrahamæ reiiciuntur? Israëlita, & filij, qui de eâ filiatione sic gloriabantur. Qui verò sunt illi qui cum Abraham recumbunt? alienigenæ & gentes, sine nomine populi, itaque dicuntur ab Oriente & Occidente vocati, id est qualescumque tandem fuerint ac sine discrimine: nam Pater familias servo præcepit Lucæ 14. *Exi citò in plateas & vicos Civitatis, & pauperes, ac debiles, & cæcos, & claudos introduc. huc. Exi in vias & sepes, & compelle intrare ut impleatur domus mea*. Quid autem durius, quàm hos

admitti, illos expelli: filios regni eiici in tenebras exteriores, alienigenas, hoc est, idololatrias, vitiis omnibus coopertos, à Deo tot sæculis averfos in sinum Abrahamæ recipi? Et quid iustè cõqueri poterunt, nisi de se conquerantur? nam si ulli patebat sinus Abrahamæ, non dubium quin filiis patuerit: unde igitur ipso sunt exclusi, nisi quia vitio suo intrare noluerunt? Si Abraham non rejecit quoscunque venientes ab Oriente & Occidente, quomodò filios suos repulisset?

Ab hoc exemplo, ad te quæso convertere. Quàm erit illud tibi grave aliquândo cum te videris dejectum à gloriâ quæ tua pænè fuerat, si perdurasses, quanto tempore filius regni fuisti? tibi enim paratum erat regnum, & quæ fuerat Dei voluntas: nam cur tot te gratijs prævenisset, nisi te magnæ gloriæ paravisset? Illum Abrahamæ sinum sperare debueras, cuius aliquandiu filius fide & imitatione extiteras, sed tot bona unica hora dissipavit. Et quàm illud gravius, cum videris alterum, tuam coronam accepisse, tibi prius destinatam, sed tuâ negligentia deperditam? cum videbis alium tuo loco sedere, nec nisi tuo damno foelicem? 1. Reg. 2. *Et videbis æmulum tuum in templo, in universis prospere Israel, ut deficiant oculi tui, & tabescat anima tua.* Sed illud erit super omnia, gravissimum cum videris hominem abjectissimum, & aliquando in vitâ sceleratissimum, ac longè positum à regno Dei, in sinu Abrahamæ requiescentem, te autem dejectum: Quàm grave fuit diviti Epuloni, cum siti in flammis discrucietur in summâ rerum omnium inopiâ, videre Lazarum in sinu Abra-

hæ lautissimè epulantem, scitur (ait Chrysologus) quod te plus cruciet visus in requie Lazarus, quam tua tormenta. Nemo itaque confidat: nemo se stabilem putet, atque immobilem, nemo securitate corrumpatur, nemo alium despiciat, quilibet deiici potest, ne se dicat stare, quilibet frangi potest, ne se insertum olivæ jactet. Te quotidie ad perseverantiam hortare, quam Deus nemini donat nisi volenti nisi conâti, quamquam neque voluntas sufficiat, neque curus, nisi adsit misericordia Dei miserentis: *Tene itaque quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

Quod si peccator es, imò si sceleratus, & regno planè indignus, noli tamè animum despondere, quasi redire non possis. *Numquid qui dormit, non adiuciet ut resurgat?* Gentes quondam idololatræ ad veritatis agnitionem venire potuerunt, tot mores mutati, tot vitæ consuetudines, tot vitia deleta, tot prostrata monstra; Quid post hæc exempla dubitas? Si primis votis regnum cœlorum ambire non potes, sed potes secundis. Quàm multi quotidie pereunt, quàm multi cadunt, quàm multi franguntur? Illi tuo lucro atque emolumentò pereunt, si occasione uti velis. Tam multis pereunt coronæ, quæ possunt esse tuæ si velis. Nemo est tam vilis, sed nec tam impius, nec tam sceleratus, quo peiorum non mutarit gratia, non receperit cœlum. Tot justos circumspice, nemo est illorum quem æquare non possis. Et illud parum est: nemo est, què superare non possis. Cœlum ingredi, Beatos circumspice, quot ego video olim histriones & mimos, olim adulteros ac turpes, olim injustos & raptores

res, olim impios & idolorum cultores, ut nemo jam audeat desperare. Illi sunt qui cum Abraham epulantur, & in eius sinu quiescunt, dum filij regni in tenebris exterioribus lugent, atque tristantur: Quam hæc vox justos terrere, & peccatores consolari debet, quæ dicit Matth. 21. *Amen dico vobis, quia Publicani & meretrices præcedent vos in regnũ Dei:* Et Matthæus olim publicanus factus est Apostolus, & Paulus, & olim blasphemus, & persecutor, factus est Prædicator & Apostolus. En Magdalena Mulier in civitate peccatrix, plus ceteris amavit, mulierẽ partẽ elegit, & Vir-

gines ipsas superavit: ita scilicet: *Regnũ Cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Neque enim datur aut sanguini aut stirpi, aut conditioni, aut professioni, sed virtuti, & quo quisque est violentior, eò etiam certius illud rapit. Nihil Judæ profuit filium fuisse regni, cum factus sit gehennæ filius. Nihil nocuit Æthiopi barbarum fuisse, & unum eorum qui ab ortu & occasu fuerunt, quandoquidem in Abrahami consortium fuit admittus, & cum Patriarchis, æternis bonis fruitur, quæ nobis donet Filius Dei qui est benedictus in sæcula. Amen.

FERIA QUINTA CINERUM,

CONCIO PRIMA,

DE FIDE.

Amen dico vobis. Non inveni tantam fidem in Israël. Matth. 8.

IN hodierno Evangelio, in quo agitur de sanitate restitutã servo Centurionis, multa sunt valde notabilia. 1. est, mira Christi potentia, qui licet absens solo verbo, hoc est solo imperio Centurionis servum sanavit. 2. Magna Centurionis humilitas, qui non aulus est sistere se præsentem Christo Domino, & rogare coram, sed per alios rogavit, profitens se non esse dignum, ut id per se faceret: & cum sciret nihilominus Christum ad se venire, id

excusavit, negans se dignum esse ut in eius domum veniret. 3. Admirabilis eius fides, quæ Christum etiam rapuit in admirationẽ: nam uti dicitur in textu: *Audiens autem Jesus miratus est,* de quare S. Chrysologus serm. 10. Creator mirabilem miratur, aurium conditor, quasi qui non audita nesciat, sic stupet audita. 4. Prælatio fidei gentilium supra Judæorum fidem: Unde Christus. *Non inveni tantam fidem in Israël. 5.*
Tacita

Tacita Judæorum reprehensio de incredulitate, cum tot rationes haberent credendi: itaque Chrysologus loco cit. Cum Gentilem sic credidisse miratur, incredulitatem corripit Judæorum: sed quia hæc omnia tractare nimis longū esset? hoc unum mihi tractandum proposui. quid causæ fuit cur Christus a deo extulerit Centurionis fidem: quod uti vobis explicem sicut oportet, ego gratiâ Dei, quam ope Virginis postulo. *Ave Maria.*

MAGNUM quid & singulare prorsus esse in fide oportet, cum ea sola fuerit argumentum causâq; admirationis Christi Domini, dum vivebat in terris. *Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit, non inveni tantam fidem in Israël.* Ita cap. 15. Matthæi, eundem illum sensum testificatus est de fide Chananææ. *O Mulier magna est fides tua: fiat tibi sicut vis.* Totòque in Evangelio non comperimus illum rem ullam nisi hancce virtutem miratum fuisse. Porro cum in nobis admiratio significet, nos rei novitate deprehensos, cum aliquid antea nobis ignotum, postea cognoscimus: Admiramur enim ea quæ audimus, & videmus, aut aliâ ratione cognoscimus: cum antea non solum ignoraremus, sed nec ita esse cogitaremus: in Christo admiratio non significat eius ignorationem antecedentem, & notitiam consequentem cum nihil potuerit ignorate: ac multò minus fidem Centurionis, cuius ipse author fuisset, ait S. Augustinus: sed significat rem esse insolitam, & magnam: Unde etiam exterius dedit testimoni-

um magnitudinis rei; uti igitur in Scripturis dicitur Deus irasci, commoveri, & misereri: non quod Deus istos in se sentiat motus, & passiones: sed ratione effectuum, nam punit; & opem fert miseris: ita admiratio fuit in Christo per demonstrationem externam, & æstimationem magnitudinis rei: quâ sic egit, & ita locutus est: uti facere solent admirantes, voce, oculis, nutu, gestu, & laudatione & modo loquendi. Non est tamen illud quod quæro, quomodo in Christo potuerit esse admiratio, sed quid tandem sit in fide, quod Christo potuerit esse admirationis causa: nam si fidem miratus est in Centurione, oportuit admodum graves esse huius admirationis causas, quas hodie investigo.

I. Ratio, & causa quæ mihi occurrit, est nobilitas, & sublimitas actus fidei, super omnes actus qui sunt, vel qui fiunt in homine; hæc autem sublimitas ex multis capitibus oritur.

I. Ratione potentia in quâ est fides, quæ est intellectus.

Nota 1. in actibus considerari posse duplicem nobilitatem, una est generis, altera speciei: generis petitur a principio: ita dicimus visionem esse nobiliorrem tactu: quia oculus nobilior est sensu tactus: & intellectus nobilior est phantasia. Speciei nobilitas petitur ab objectis. Nam actus specificantur ab objectis, objecta enim sunt mensuræ actuum.

Nota 2. fidem esse actum intellectus, unde Paulus Hebræorum 11. *Fide intelligimus aptata esse secula verbo Dei.*

Nota

Nota 3. intellectum esse omnium potentiarum nobilissimam: unde Aristoteles 1. de anima cap. 5. docet nihil esse præstabilius intellectu: & sic concludit? Maxime rationi congruum est, intellectum omnia præcessisse, & præstantissimum omnium, & naturam dominum esse: & lib. 12. Metaphys. cap. 7. intellectio secundum se, eius est quod secundum se optimum est, & maxime est eius quod maxime est. Ratio est. Quia cum vivens non vivente sit Præstabilius, habet enim in se sui motus principium: Quæ autem vivunt? aut vegetant sicut arbores, aut sentiunt, ut animalia; aut intelligunt, ut Angeli: insuper cum intellectio melior sit sensu; certe intellectus est potentia nobilissima: est enim prima vita animæ rationalis, & radix cæterarum facultatum ut voluntatis, & memoriæ. Cum itaque fides sit actus intellectus, & intellectus sit nobilissima potentia: sequitur ex parte potentiæ fidem esse actum nobilissimum: & hinc videt nobilitatem generis.

2 Ratione objecti unde sumitur specifica nobilitas actuum, quia ab objectis, actus specificantur. Nam sive spectetur objectum materiale fidei, seu formale, est Deus ipse, & perfectiones Divinæ: Porro à Deo petitur omnis fons, & origo nobilitatis, uti docet S. Chryl. homil. 1. ad Rom. Probatur major. Nam ut primò loquar de objecto materiali, quod Philosophi subjectum appellant, non aliud est quam Deus, definiente Apostolo fidem his verbis, *fides est substantia rerum sperandarum*: sed illud quod primò speratur est beatitudo, illa autem est ipse Deus. 2 Quia id quod est

primò revelatum, & propter quod cætera revelata sunt est subjectum fidei: sed Deus est eiusmodi, nam sine non cognito frustra cætera cognoscerentur: 3. Quia omnia quæ fide creduntur, aliquem ordinem habent ad Deum, vel enim sunt eius proprietates, vel effectus, vel viæ quæ ducunt ad eius possessionem & cognitionem, unde Deus est primarium subjectum fidei. 4. Quia virtus Theologica, primò & per se Deum attingit ut finem: cætera autem dicunt attributionem ad Deum: unde fides immediatius Deum attingit, quam aliæ cognitiones: nam fides sine medio Deum attingit: aliæ verò cognitiones mediatè per objecta à Deo remota.

Iam quod pertinet ad obiectum formale quod, fidei. Dico esse Deitatem, auctoritatem Dei, revelationem ab ipso factam, & res revelatas. Probatur de Deitate. Quia ante actum, quo credimus rebus revelatis, propter auctoritatem Dei: & ante actum quo credimus ipsam auctoritatem Dei, debet ordine nature præcedere actus credendi Deitatem, seu existentiam Dei: Nam prius quam dictis alicuius credamus, oportet ut eius existentia prius cognoscatur, & prius etiam quam eius auctoritatem cognoscamus.

Idem probatur, de eiusdem auctoritate. Quia credere aliquid, est assentiri alicui propositioni ob auctoritatem dicentis, quia existimatur talis, ut fallere non possit: unde auctoritas dicentis, est ratio, cur ei fides adhibeatur: Id docet Augustin: libro de utilitate credendi cap. 11. Sicut quod intelligimus, rationi debemus: sic quod credimus auctoritati.

T De

De Revelatione idem patet. Nam fides datur aliquid dicenti & revelanti: Credimus enim dictis, non autem iis quæ non dicuntur; dicuntur autem per revelationem, nobis factam. Denique idē probatur de rebus ipsis, illæ enim sunt quæ revelantur, quare attinguntur à fide secundum rationes obiectivas, quæ sunt obiecta formalia actuum apprehensionis intellectivæ, qui præcedunt iudicia fidei, quibus credimus res revelatas, illæ enim sunt quæ creduntur, sicut Deus est cui creditur.

Iā si agamus de ratione formali fidei, non alia certè est quam prima veritas, quæ nec falli, nec fallere potest: unde Christus exprobrat, Iudæis Ioan. 8. *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* Et 1. Ioannis 5. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei manus est.* Ambrosius. serm. 20. in Psal. 118. explicans illud, *Principium verborum tuorum veritas.* Cum principium verborum Dei, veritas sit, veritas utique fidei fundamentum est.

Probatur Ratione. Quia illud est ratio formalis propter quod aliquid creditur, quo posito, aliquid creditur, quo sublato, non creditur: sed talis est prima veritas: Quia si in Deo non esset prima veritas, quæ nec falli, nec fallere potest, licet in eo alia omnia inessent, dubitare possemus de eo quod diceret: Et contra. In quocumque esset prima veritas, ei assentiremur de iis quæ diceret: quia cum obiectum intellectus sit verum, si cognoscamus aliquam propositionem habere connexionem cum primâ veritate, ei assentiremur propter illam: stultum enim est

quærere cur assentiamur primo vero, cum veritas sit omnis ratio assentiendi.

Ex toto hoc sermone patet nobilitas fidei petita ab obiectio, seu materiali, seu formali quod est planè divinum: si quidem subiectum est ipse Deus: formale autem obiectum divina autoritas, & prima veritas

Tertia nobilitatis fidei causa ducitur ex modo, quo spectat tenditque in obiectum suum, supernaturali scilicet elevatione nostri intellectus, qui ex se non posset attingere atque accedere ad obiectum adeo celsum ac sublime, unde sequitur ut necessarium sit, illum supra seipsum à Deo elevari. Unde fides est actio mediâ inter visionem beatificam, & scientiam rationalem: Quare sicut ad visionem beatificam opus est lumine gloriæ, quo intellectus elevatur: ita ad actum fidei, opus est lumine supernaturali: Itaque non est pure actus humanus, sed virtus Theologica: unde fit ut sit iustitiæ, & meriti fundamentum: quod non convenit fidei humanæ, neque ullis actionibus quæ à nobis fiunt viribus naturalibus, secundum illud Apostoli Roman. 4. *Si enim Abraham ex operibus iustificatus est, habet gloriam, sed non apud Deum.* Tum subdit. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad iustitiam.* Quæ verba sumpsit Apostolus ex cap. 15. Genes. Talem vero esse fidem nostram, docet Apostolus, cum subdit: *Hoc scriptum est propter nos, quibus simili modo credentibus, reputabitur ad iustitiam*

4. Causa nobilitatis fidei petita ex ratione certitudinis quæ in fide longè maior est, quam in omni aliâ cognitione huius vitæ, non tantum

non tantum sensus, sed etiã intellectus: Vnde certior est, experiẽtia & scientiis, immo etiam primis principis, seu intellectu primorum principiorum, quæ sunt per se nota & ex terminis evidentia. Nam scientiæ quidem nituntur naturis rerum: fides autem essentiã divinã, quæ maiorem habet in essendo necessitatem, quàm essentiæ creatæ: Iam experientia ferè nititur sensibus, qui omnes falli possunt, & quos sæpe oportet per rationem corrigere: cum divina veritas, & motiva credendi non possint nos fallere, saltem prima. Denique intellectus principiorum nititur evidentiam immediatã: fidei autem certitudo oritur ex præmotione divinã, quæ ad fidem necessaria est, uti docent Consilia: Inde fides dicitur donũ Dei: unde Christus Ioannis 8. *Propterea vos non creditis, quia ex Deo non estis: Qui autẽ spiritu Dei aguntur*, ait Apostolus Rom. 8. *Hi sunt filij Dei*. Vt autem omnis de fidei certitudine doctrina supra omnẽ aliam benè intelligatur.

Nota 1. Certitudinẽ actus intellectus nihil aliud esse, buam necessariam ipsius connexionem seu conformitatẽ cum obiecto, quæ provenit non ex ipsã obiecti materialis, aut formalis necessitate aut immutabilitate; cum circa eius modi obiectum versari possit opinio, quæ dubitationem, & formidinem pati potest: sed provenit ex peculiari modo attingendi obiectum cum quo necessariam habet necessitudinem.

Nota 2. Hanc necessariã & essentiã actus intellectus cum obiecto conformitatem convenientẽ ex modo attingendi obiectum, quæ rectitudinem actus constituit, in naturalibus non aji-

unde oriri, quàm ex clarã obiecti propositione & evidentiam actus: Ille enim actus est evidẽs, qui nititur perfecta applicatione obiecti realiter præsentis aut per se, aut per speciẽ, seu imaginem, ab ipso immediatè, aut mediatè, effectivè, vel exigitivè ab ipso prodeuntem, ejusdemque in actu primo repræsentativam: unde si imperfecta sit prævia illa obiecti applicatio, quo actus ille nititur, oportet illum actum inevidentem esse, atque obscurũ. Hinc enim fit ut potentia intellectiva perfectè in se vitaliter exprimere nequeat id quod per speciẽ impressam implicitè, & in actu primo repræsentatur, & consequenter nequit esse clara vitalis imago, quàm tunc illa in se format quæ est actualis cognitio.

Nota 3. Cum actus fidei Theologicæ essentialiter sit obscurus, & consequenter eius certitudo peti non possit ex clarã obiecti propositione, & evidentiam actus, aliunde petendam esse: quod satis difficile est ut explicetur, nisi aliquid detur, quo suppleatur imperfecta obiecti applicatio ad potentiam; quod in sequentibus explico.

Nota itaque 4. Actum obscurũ qualem diximus esse fidem, dicere essentialẽ ordinẽ ad potentiam externam, & diversam ab intellectu, quæ complet quodammodo applicationem obiecti eiusdem actus, seu quæ moveat & determinet intellectum ad operandum circa obiectũ actus obscuri: cum enim obscuritas actus oriatur ex imperfectã obiecti propositione, uti diximus, & aliunde intellectus ex suã naturã in verũ propẽs, nõ possit per se solũ, elicere

ullum actum, ex intrinseco modo in obiectum tendendi, falsitati expositum, qualis est ille qui elicitur circa obiectum imperfectè applicatum, necesse est intellectum non satis per intrinseca principia determinatum ad actum obscurum, ad eum determinari ab extrinseco per motionem alicuius potentiae ab eo distinctae, quaecumque tandem illa esse possit.

Nota 5. Potentiam externam valentem determinare intellectum, ad actum obscurum, esse duplicem: una est quae non potest movere ad actum falsum, sed tantum ad verum: altera potest etiam ad falsum determinare, licet etiam possit ad verum.

Nota 6. Eum actum esse intrinsecè certum, & necessariò, qui ex suo modo intrinseco tendendi in obiectum dicit essentialem ordinem ad potentiam intellectui extrinsecam, non valentè determinare ad ullum actum, nisi verum: five ille actus est intrinsecè certus, qui ex intrinseco modo attingendi obiectum, nulli falsitati est expositus, sed est necessariò conformis obiecto: at talis est ille actus obscurus, qui eo modo in obiectum tendit, ut dicat essentialiter ordinem ad potentiam intellectui externam, cui essentialiter repugnet, intellectum, à quo ille actus elicitur, movere ad obiectum falsum ex intrinseco modo in obiectum tendendi, ei conformi, nulli prorsus falsitati exposito.

Nota 7. Duplicem esse in Deo potentiam influendi in actus creatos intelligendi, unam quae influat, influxu non debito intellectui: hoc est quem nullae causae secundae exigunt determinantes Deum ad illum influxum: alteram quae

influat influxu debito: hoc est quae exigat aliqua causa secunda: Hic postremus influxus potest respicere falsum assensum ab intellectu nostro elicitum; sed prior non potest: Quia influxus in assensum quo Deus influat influxu non debito causis secundis, seu quem nulla causa secunda exigat est virtualis quaedam assertio obiecti eiusdem assensus, Deo autè essentialiter repugnat, quidquàm falsi aliquo modo testari; alioqui careret summam in loquendo autoritate, quae tamen est perfectio simpliciter simplex. Ad hæc, Quia quælibet falsi assertio, etiam virtualis, habet intrinsecam disconvenientiam respectu cuiuslibet naturae intellectualis, positam in difformitate assertionis externae cum internâ, in quo sita est malitia mendacij. Ex dictis

Duo sequuntur 1. actum fidei esse supernaturalem: non tantum, quia inter res creditas multae sunt supernaturales, ut Trinitas, & Incarnatio: res autè supernaturalis attingi non potest, nisi per actum supernaturalem: Sed quia ordinem habet ad Deum, ut habentem potentiam influendi in actus nostri intellectus influxu non debito: sed excedente omnium causarum secundarum exigentiam.

2. Sequitur illum actum summam habere certitudinem: certitudo enim nihil aliud est, quam quaedam in obiectum tendentia, nulli falsitati exposita, sed inducens in actum intellectus necessariam conformitatem cum obiecto. Nulli autem falsitati exposita est tendentia illa in obiectum, quae dicit essentialem habitudinem ad potentiam Dei,

Dei, quatenus valentis influere in actus nostros, influxu nobis non debito, quem nulla causa secunda exigat, illum ad sibi coagendum determinans. Et patet. Quia influxus Dei, quo influit in actus creatos intelligendi, non determinatus ab exigentiâ ullarum causarum secundarum, est assertio, & testificatio quædam saltem virtualis objecti eiusdem actus: Nulla verò Dei assertio cadere potest in objectum falsum. Quod autem actus fidei respiciat in genere potentiam aliquam externâ, ab intellectuâ distinctam, quæ ei coagat: vel potius quæ intellectum determinet ad actum fidei, hoc habet præcisè ex sui obscuritate: cur verò obscuritati jungatur certitudo, est ratio specifica potentiæ externæ non valentis influere in actum falsum: quæ ratio competit soli potentiæ Dei, ut potentis influxu quem non exigat ulla causa secunda: Tunc enim influit non tantum ut causa primâ, & universalis, sed etiâ ut causa secunda, & particularis. Quemadmodum igitur quando objectum non est sufficienter propositum in naturalibus, intellectus non potest agere assentiendo, sed opus est externâ potentiâ nempe voluntate, quæ determinat intellectum ut assentiatur: ita quia in fide est obscuritas, non potest intellectus assentiri, nisi determinetur ab externâ potentiâ, nempe divinâ, quæ præmouet voluntatem ut velit producere actum credendi, qui actus etiam non elicitur, nisi præmoveat Divina potentia, quæ ad falsum inclinare non potest, & quæ maiorem habet repugnantiam cum falsitate, quàm quælibet naturalis evidentia, & certitudo:

Vnde sequitur quod à me dictum est, actum fidei certiore esse omni scientiâ & naturali cognitione.

V. Causa nobilitatis fidei petitur ex eius efficacia, & potentiâ. Et primo quidem quoniam fidei nihil est impossibile, Matth. 17. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic transi hinc illuc, & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Vnde Christus ad miracula, rogantium fidem deposcebat. Lucæ cap. 8. cum ad Archisynagogum, mors filiæ nuntiata fuisset, dixit ei. *Noli timere, crede tantum, & salva erit.* Tum eam suscitavit: & in hodierno Evangelio Matth. 8. dixit Centurioni, *Vade, & sicut credisti, fiat tibi, & sanatus est puer in illa hora:* & cap. 9. ubi agitur de duobus cæcis, qui ab eo sanitatem petierant. *Creditis, quia hoc possum facere vobis: dicunt ei, utique Domine: tunc tetigit oculos eorum, dicens, secundum fidem vestram fiat vobis, & aperti sunt oculi eorum:* ita Març. 9. Patri dæmoniâci muti, & surdi ita locutus est, *si potes credere, omniaabilia sunt credenti, credo Domine, adiuva incredulitatem meam.*

2. Non solum magna est fidei efficacia ad patranda miracula, sed etiâ magnum habet robur ad præclara facta cuiuscumque generis, quod non faciunt scientiæ: nam vel sunt speculative; vel practice: primæ non movent ad opus: aliæ parum possunt: vide enim quò tandem philosophos morales perduxerint, cum etiam in illis summis magna vitia reliquerint, in Socrate, in Platone, in Aristotele, & aliis quos vetustas tantopere demirata est: sed ad quæ facinora fides homines non deduxit? lege cap. 11. Epistolæ Pauli ad Hebræos, ubi catalogum ponit

strium virorum, qui per fidem ad summa quæque pervenere. *Fide plurimam hostiam Abel, quam Cain obtulit Deo: fide Henoch transfatus est ne videret mortem.* Tū loquitur de Noë, de Abraham, de Isaac, de Jacob, de Ioseph, de Moysē: de Iudicibus, de Regibus, de Prophetis, de quibus omnibus mira narrans, eorum omnia præclara facinora, fidei tribuit. Quid de innumeris Martyribus loquar? quid de Confessoribus, & aliis sanctis, qui omnes fidei beneficio tales evaserunt, quæ illos supra mortalem conditionem evexit?

Denique quanta vis fuit fidei ad persuasionem, quæ universum orbem terrarum ad se convertit? Nonne hoc planè admirabile est, quod advertit Theodoretus sermone 9. de Græcorū affectionibus, ubi agit de legibus. Cum tot fuerint in omnibus nationibus legislatores, vix tamen illos potuisse singulis urbibus, aut nationibus suas leges persuadere: finitimis tamen non potuisse, & eas omnes iam esse abrogatas: Christi autē leges in omnes nationes, beneficio fidei transisse, & adhuc post tot sæcula permanere, & cæteras omnes leges aboluisse: licet Reges, & Imperatores suis edictis obstiterint, & innumeris atque inauditis suppliciis se opposuerint: sed nimirum uti dixit S. Iohannes, Apostolus in suâ primâ Epistolâ cap. 5. *Hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra.*

Illud ipsum est quod advertit S. Ambrosius lib. 1. de Fide cap. 5. Fidei Christianæ cessasse argumenta Philosophorum, quorum dogmata vix ad posteros transferunt: cum fides Christiana toto orbe viguerit: unde sic ait. Aufer hinc

argumenta, ubi fides quæritur: in ipsi gymnasiis suis iam Dialectica taceat: Non quæro, quid loquantur Philosophi requiro quid faciant: soli in suis gymnasiis remanserunt: Vide quam fides argumentis præponderet; illi quotidie à suis confortibus deseruntur, qui copiosè disputant. Isti quotidie crescunt, qui simpliciter credunt. Non creditur Philosophis: creditur Piscatoribus non creditur Dialecticis, creditur Publicanis: illi voluptatibus & delitiis orbem ligarunt, isti ieiuniis, & doloribus exuerunt. Ex quo successu patet virtus fidei.

Et hæc sufficere possunt ad ostendam nobilitatem & sublimitatem actus fidei, & ut respondeatur eorum falso iudicio, qui dicunt fidem esse virtutem abjectorum hominum, humilium ingeniorum, & ignorantium: sed nimirum ut ait S. Ambrosius lib. 3. de Spiritu Sancto cap. 18. Non capiunt fidei magnitudinem angusta impiorum pectora: Tantum enim abest ut fides sit depressio intellectus, ut potius sit summa eius elevatio, quò enim nullus intellectus potest attingere, eò fides pertingit. Idem lib. 4. in Luc. cap. 5. Quod mens humanam rationis investigatione non potest comprehendere fidei plenitudo complectitur. Altera causa ob quam Christus tanti fecit Centurionis fidem, est magna actus fidei difficultas, & consequenter magna eius raritas.

Quod pertinet ad eius difficultatem.

1. Petitur ex naturam objecti supernaturalis, quod superat omnem intellectum creatum, secundum illud Davidis. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero ad eam.* Quæ enim nobis credenda proponuntur,

ximâ ex parte sunt eiusmodi, ut Trinitas, Incarnatio, Eucharistia, peccatum originale, Sacramenta, & infinita alia, ad quorum cognitionem, nulla creatura rationalis per se potest pervenire, unde sequitur elevandam esse ope Divinâ, & supernaturali: itaque oportet ut intellectus seipsum erigat super se, & super omnia creata, ut coperueniat, quod non fit sine magno conatu, & consequenter cum difficultate. Eodem pertinet quod Deus ut fidem nostram magis probet, semper proponat res difficiles, & arduas, immo id affectare videatur, difficultates augendo. Ratione reddit S. Leo serm. 10. de Passione. Ut mirabilior fieret constantia fidei ex difficultate credendi: ita cū Genes. 15. Abrahamo posteritatem promisit, id fecit cum iam de posteritate desperaret: unde de eo dicit Apostolus Româ. 4. *Qui contra spem, in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium:* Nam contra spem naturalem, credidit Abraham in spem quâ concepit ex promissione Dei cui credidit: Hac etiam re non contentus, plus eum probavit, majora eius fidei opponens: Cum enim ex Agar filiū suscepisset Ismaëlem, putavit Abrahâ in eo completam esse factam sibi à Deo promissionem, sed cū Dei esset propositum, dare illam posteritatem Abrahamo ex Sara ipsius vxore, noluit tam citò re illi aperire, sed illud tēpus expectavit, cū nihil ei amplius sperandum videretur, nempe eius senectutem, cū esset annorum ferè centum, hoc est nonaginta novem, & jam esset in habilis generationi, & haberet corpus emortuum: & cum esset uxor eius

Sara, præter sterilitatem, multorum annorum experientia comprobata, eâ ætate, ut naturaliter, neque concipere, neque parere posset, cum ei muliebria defuissent, & esset annorum nonaginta. Et illo tempore illi significavit semen illud quod promiserat, se per Saram illi daturum. Expectavit itaque Deus illud tempus, in quo plus esset difficultatis, & res minùs esset credibilis, & minùs speranda videretur, ut ex rei difficultate, mirabilior esset Abrahæ fides: quod ita commendat Apostolus Roman. 4. *Et non infirmatus est in fide, nec consideravit corpus suum emortuum, cum jam ferè centum esset annorum, & emortuam vulvam Saræ. In repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide.* Eodem modo cum esset ab eo petiturus, ut filium suum immolaret, illud tēpus expectavit, cū jam esset habilis matrimonio, & ab eo proles sperari posset, ut magis fidem eius probaret, ut nimirum à mortuo expectaret, quod non habuerat à vivo, unde tantum abest ut obiectorum difficultas fidem impediverit, ut tunc maximè eam Deus exegerit cum res difficiliore proponeret, ut mirabilior fieret constantia fidei, ex difficultate credendi. Patet itaque difficultas fidei ex ratione obiectorū.

2. Difficultas credendi petitur ex assuetudine agendi intellectus, qui non solet assensum suum præbere, nisi propter rerum evidentiam: vel immediatâ, ut in intellectu principiorū, vel mediata ut in discursibus, & conclusionum deductione.

Hinc factū ut mundi huius sapientes, fidem repulerint, nam ut ait Apostolus 1. Cor. 1. *Græci sapientiam querunt.* Sed quid

1. Cor. 1. *Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo: ubi sapiens? ubi scriba? ubi conquisitor huius sæculi? Nonne stultam fecit Deus sapientiam huius mundi?* Non tantum ratione rerum propositarum, sed ratione procedendi, nempe per fidem: & hunc modum idem Apost. 2. Cor. 10. vocat captivitatem intellectus, & obedientiam fidei: *In captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.* In eo autem fuit obedientia quod intellectus subdiderit se fidei, credendo incredibilia, & assentiendo ijs quæ non comprehendebat. Sane cum omnes potentia subditæ sint voluntati: solus intellectus non est ei subditus in rebus sibi clarè propositis, & in dando suo assensu cum firmitate, quem naturaliter non dat nisi rebus evidenter cognitis: sed fides hunc ordinem in vertit, & rebus etiam obscuris assensum donat eâ firmitate, ut major sit eâ quam dat evidentia: Id tamen non fit sine magnâ difficultate, & magnâ victoriâ fidei intellectum sibi subiicientis.

5. Difficultas est in eo, quod oporteat intellectum non tantum superare sensum, & phantasia, sed etiam seipsum: quæ enim vulgò cognoscimus, ortum habent à sensibus, & semper intelligentiam comitatur phantasia, in quâ rerum species conservantur, sed fides cum sit *substantia rerum sperandarum, & argumentum non apparentium*, alia proponit quam quæ à sensibus, aut à phantasia percipiuntur: dicente Apostolo 1. Cor. 2 *Quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ preparavit Deus ijs qui diligunt illum. Seipsum*

autem etiam superat, quia fides est argumentum seu convictio non apparentium, cum intellectus secundum naturalem modum suum agendi non convincatur nisi rerum evidentia.

4. Difficultas est in eo quod necesse sit ut fides non tantum sensum atque rationem superet, sed etiam ut aliquando oppugnet: ut enim in scientiis intellectus repugnat sensibus per rationem, ut cum sol oculis nostris pedalis apparet: cum baculus in aquâ ex parte immerfus apparet incurvus, aut fractus, cum objecta in speciem geminantur: cum innumeri colores apparent per vitra triangularia: sic possumus per fidem repugnare, & sensibus & rationi: hoc enim habent cognitiones superiores, ut corrigant inferiores. Quid non correxit fides Trinitatis circa principium universale totius humani discursus, Quæ sunt eadem uni tertio, sunt eadem inter se? Quid Incarnatio circa naturam subsistentiæ, & personalitatis? Quid mysteriû Eucharistiæ circa naturam quantitatis, & separationem accidentium, & corporum locabilitatem; Vnde factum ut quidquid nobis verum videatur per rationem naturalem, & humanum discursum, illud corrigamus per fidem: Et hoc est propriè perdere sapientiâ sapientium, & prudentiâ prudentium reprobare: Non quod veritas veritati sit contraria: sed quod summa veritas omne mendacium redarguat. Hinc sancti tam multa aggressi sunt, contra communem hominum sensum, & multa fecerunt quæ in speciem videbantur quid fecit Deus ut fidem stabiliret, contrariam viam inivit, unde scriptum est esse

esse irrationabilia: quare Ambrosius in cap. 5. epistolæ ad Rom. Pretiosa est fides, quia contra id quod scit, aut videt, credit futurum, hac spe consolans se, quia Deus est qui promittit, de quo sentiri plus par est, quam humana imbecillitas capit: Tum allato exemplo Abrahami, qui credidit in spem, contra spem, hæc subdit: Magni meriti est apud Deum, qui contra scientiam suam Deo credidit, non dubitans posse illum, ut potè Deum, quod scit secundum mundi rationem fieri non posse: pro certo enim habet Deum ultra mundi rationem esse: Nemo enim intra id esse dicendus est, quod creavit: Ideo huiusmodi remunerandus est à Deo, quia auctori suo plus tribuit quam sapit. Inde credendi laus crescit, si quod incredibile est, & mundo stultum videtur, credatur: Quia quanto plus impossibile putatur, quod creditur, tanto magis honorabilior erit credens: Et verè tamen stultum esset hoc credere, si sine Deo fieri diceretur.

Hinc itaque non mirum si Christus tanti fecerit Centurionis fidem, ob rei difficultatem. Addidi & raritatem. Unde subdidit Christus: *Non inveni tantam fidem in Israël*, idque post tot miracula à Christo patrata, post tot documenta, & Christi prædicationes: sed uti aliquis dixit, Magnum argumentum raritas: Quod autem rarum est, admirationem inter homines parit.

Ex dictis sequitur I. si Christus in homine Ethnico fidem tanti fecit: te eandem, & in te, & in aliis plurimum æstimare debere, nec pati ut quisquam illam tibi auferat, aut ut illius jactu-

ram ullâ de causâ facias. Quin potius cogita te in rebus omnibus nihil melius habere quam fidem; bonum supernaturalè; tuarum actionum esse nobilissimam, uti ostendimus, & rerum tuarum pretiosissimâ. Si quis tibi aurum, si possessiones auferre conaretur, non fineres, sed contradiceres & decertares: Curno idè facis respectu fidei? Ut alia bona conserves, vitâ quoq; tuâ exponis: an fidei tuæ conservatio, minus aliquid meretur? Audi quid suo discipulo Timotheo dicat Apostolus Paulus, *Certa boni certamè fidei, apprehende vitâ æternam.* vide quale certamen fidei, sancti Martyres decertarunt: Maluerunt omnia perdere quàm fidem: bona possessiones, officia, munera, dignitates, domum, familiam, patriam, libertatem, immò & vitam: Maluerunt omnia sustinere: verbera, catastas, enses, gladios, cruces, rotas, ignes, sartagines, incendia, quam fidem sibi eripi, vel in uno aliquo articulo mutari: Quantum oriens totus pro unâ literulâ, aut uno accentu decertavit? quàm multi inde sanguinem profuderunt? Minima te difficultas, minima te ratio, minima te commovet autoritas, & te à veteribus abstrahit institutis: Quamlibet novitatem sequeris: Quælibet te nova propositio ad se pertrahit, fidem mutas, ut opinionem: fidem tuam deseris ut quodlibet consilium: quasi non te graviores causæ in fide stabilivissent, quam quælibet rerum humanarum occasio, & conditio: Quod miracula fidem tuam confirmarunt? quot prophetiæ, quot gravissima doctissimorum hominum testimonia?

Quantorum hominum sanguine confluita est? Quot exempla in omnibus nationibus te præcesserunt? omnis conditionis, & status? Quot sæcula te docuerunt? Quantæ sanctorum hominum myriades, in eadem fide, gloriam, & beatitudinem consecutæ sunt? Quot tu quotidie inter beatos colis, quorum tu quotidie opem imploras, & protectionem, qui omnes in eadem fide, in qua educatus es, vixerunt, nec decepti sunt, nec errore devio delusi sunt? Tu post hæc ad unam aliquam levem objectionem, aut parvam aliquam difficultatem tibi propositam, eorum sensus aspernaris, & fidem mutas? Vide an id facias jure aliquo, vel injuriâ? Quid faceres si tibi objecta essent majora, & graviora? bonorum spoliatio, exilium, carcer, servitus, verbera, tormenta, & mors ipsa? Quàm fortiter te gereres hominum ignavissime, & imprudentissime? Te vana simulata pietatis, falsæ misericordiæ, & ementitæ vitæ rigidioris species decipit: Te unius loci, aut ex sacris Scripturis, aut ex aliquo Sanctorum Patrum desumpti obscuritas ita commovet, atque percellit, ut tot credendi titulos, & innumera fidei tuæ testimonia negligas, & novitatem sequaris. *Certa bonum certamen fidei, nec tibi patiaris, aut errore, aut violentiâ, aut ullâ aliâ ratione fidem eripi. Acceperat Naboth à majoribus suis hæreditatem quam possederant: Rex Achab eam concupivit, & pro eâ habendâ, possessori, aut pecuniam, si vellet; aut alium fundum, si mallet, obtulit: ille constanter recusavit se quod à majoribus suis acceperat deserturum: Jesabel*

uxor Regis, eius constantiam fortioribus armis aggressa est. Mortem ei nisi consentiret, minitata est: sed vir fortis, mortem non timuit, mori maluit, quâ paternam hæreditatem deserere: itaque nec perdere illam potuit, nisi cum vitâ, ratus se non posse vitâ simul & honestatem conservare, si quod à majoribus acceperat metu mortis desereret. Tu à majoribus fidem tuam accepisti, tot sæculis firmatam, tot testimoniis roboratam, tanto martyrum sanguine stabilitam, & eam tam facile perdes, atque deferes? & eam tibi eripi fines, minimâ causâ, & levissimâ occasione? Certè si eius pretium nosces, si tanti doni magnitudinem scires, si cogitares quanti Christo quanti Apostolis, & viris Apostolicis, & quanti antecessoribus tuis constiterit, ut eam puram, illibatâ, atque integram ad te transmitterent; quot eam lachrymis, quantis sudoribus, quantis laboribus, quot itineribus, quot certaminibus, quot tormentis, quanto sanguine illam stabiliverint: Nulla equidem te ratio, nulla te causa, nulla spes, nullus metus, nullus respectus, nulla te difficultas commoveret, sed usque ad extrema omnia, pro re omnium nobilissimâ & pretiosissimâ conservandâ decertares, illud implens Apostoli, *Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam æternam.*

Sequitur 2. Actus fidei sublimitatem difficultatem, & raritatem, nõ modo non deberè te à fide abstrahere, sed potiùs ad eam invitare. Nam rei alicuius dignitas, & sublimitas acuerè debet ingenia, & quæ summa sunt, animum generosum solent erigere: nempe
ô Chri-

O Christiane ad majora destinatus es, quàm natus, & originem tuam, teque ipsum, naturamque totam superare debes. Id per gratiam potes quod per naturam non potes: fides est gratiæ opus, non naturæ: Itaque te ipsum supra te erige: Duplici parte constas, animâ, & corpore, parte sensibili, & parte intellectuali: Intellectu omnia corporea superas. Jam intellectu distinguere etiam potes partem inferiorem & superiorem: Inferior ita omne corporeum potest attingere, ut etiam superet: superior ad omnia quæ supra sensum sunt, ascendere potest. Sed pars superior, aut suis viribus naturalibus agit, aut supernaturalibus, quas aliunde accipit: si viribus agit naturalibus, usque ad fidem pertingere non potest: si viribus agit supernaturalibus, omnia naturalia transcendit, fides autem tota supernaturalis est, & ad eam pervenire potest: tu verò per eam ad omnia, quò naturaliter assurgere non posses, nec aspirare. Noli itaque secundum naturam te spectare, sed secundum gratiam, nec vires tuas aspice, sed Dei potentiam, nec te moveat fidei difficultas aut sublimitas, quia omnia potes in eo, qui te confortat, te autem confortat per gratiam.

Eodem modo quæ in te maximam habent difficultatem, ea virtutem solent exacuere. Quæ difficilia sunt, non semper sunt impossibilia, sed majorem exigunt conatum: ille autem majoris est, & gloriæ, & meriti: ad utrumque te invito tot exemplis quæ te præcesserunt. Tu non poteris, quod isti, & istæ? quod viri potuerunt, & fœminæ? quod omnis ætatis, & sexus homines? quod pueri, & puellæ? quod summi, & infirmi? quod pauperes, & divites? quod servi, & liberi? quod fortes, & debiles? quod benè educati, & barbari? quod in urbibus nati, & in sylvis generati? quod docti, & indocti? quod tot sapientes, & insipientes? Et ut nullam excusationem prætexas, neque illi omnes in suis viribus potuerunt: neque à te exigo ut id tuis viribus perficias: præsertim cum eadem sit omnium vocatio, communis prædicatio, eadem omnium illuminatio; communis gratia, idem auxilium, & idem omnibus propositum præmium, eadem remuneratio, nempe eadem beatitudo, quæ est gloria cœlestis, ad quam nos perducere dignetur, qui cum Patre, & Spiritu sancto, vivit, & regnat, in sæcula sæculorum. Amen.

FERIA QUINTA CINERUM,
 CONCIO SECUNDA
 DE FIDE.

In quâ prærogativæ actus Fidei exponuntur.

Non inveni tantam fidem in Israël. Matth. 8.

QUAMVIS nihil oculis nostris plusquam lux effulgeat, nihil tamen ingeniis nostris eadem luce forsitan magis abstrusum est: res universas efficit nobis aspectabiles cum se nobis abscondit: proinde Philosophi minimè potuerunt adhuc de illius naturâ consentire. Pythagoræi ajunt eam divinum quidpiam esse, Platonici spiritalem faciunt; nonnulli ex ipsis illam nominant aspectum Dei, perinde ut si eius oculorum radij, ad nos astrorum canalibus venirent: Eruditus Ficinus in lib. 7. de Republicâ Platonis, illam inter spirituale & corporeum intermediam statuit. Verum quidem est, eam usque adeo se à materiâ sejungere, ut cum corpora opaca & densa nanciscitur, ab iis se removeat quàm maximè potest, ac se reflectat, & ad suum primum principium revertatur, ad quod

ita adhærescit, ut ab eo se nunquam separet, illud insequens usquequaque, cum eo periciens, se etando si recedat, nunquam post ipsum restando, contra rationem agendi: quam cæteræ qualitates tenent, quæ quidem in subjectis extraneis subsistunt à suo principio sejunctæ: uti accidit calori, omnibusque qualitatibus quæ corporeæ sunt. Illa est, quæ præcipuam universi pulchritudinem efficit, quæ vel facit colores omnes, vel saltem eos nobis visibiles reddit. Sine illâ nihil gaudij, neque securitatis habemus in vitâ. Ideo Filius Dei nobis inferos, extremamque hominis miserâ per tenebras exteriores depingit.

Si lux oculorum quæ nonnisi corporea est, adeo nobilis est atque pretiosa, quid de animæ luce quæ spiritualis est, sentire debemus? Longè autem amplius de eâ quam Deus solus potest

potest in ipsam mentem infundere, quæ fidei lux est, de qua iterum vobis habeo dicendum. Id tamen aggredi non ausim, absque Spiritus sancti luce, quæ similiter expectare nequeo, sine precibus & subsidio B. Virginis, à qua vobiscum illam suppliciter efflagito. *Ave Maria.*

MINIME arbitror me heri malè conclusisse, cum dixi vobis, oportere fidem esse quid magnum, aut valdè rarum, quandoquidem ex Evangelio non constat, Filium Dei quidquam nisi virtutem illam admiratum fuisse, uti fecit in Centurionis personâ. *Audiens autem Jesus miratus est, & sequentibus se dixit. Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Israël.* Matt. 8. Et 15. in personâ celebris illius Chananeæ, *O mulier magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Diximus autem huius tam insolitæ admirationis, oportuisse graves admodum fuisse causas: duas attulimus, prima fuit sublimitas, & nobilitas actus fidei, super omnes actus qui sunt in homine in hac vitâ: altera eiusdem actus fidei difficultas & raritas. Hodie.

Tertiam vobis causam affero ob quam Christus tanti fecit Centurionis fidem, scilicet innumeras fidei prærogativas; ex multis paucas attingo.

1. est, Quia primus est hominum ad Deum accessus. Hebr. cap. 11. *Sine fide autem impossibile est placere Deo: Credere enim oportet accedentem ad Deum, quia est; quippe quæ sit primus motus supernaturalis animæ in Deum: nam sicut in rebus omnibus moralibus principium totius motus, est cognitio, quæ præcedit omnem motum voluntatis, Ita ini-*

tium omnis motus in Deum est fides, quia est prima Dei cognitio supernaturalis: Hinc etiam, prima est unio animæ cum Deo: est enim prima ad Deum elevatio, & postea adhæsiō: (sibi enim intellectus unit objectum suum.) Ad hæc fides est initium in homine totius entis supernaturalis: unde nihil supernaturale in animam ingreditur ante fidem, & eâ sublatâ nihil remanet, itaque nihil induci potest, nisi prius fides, saltem naturâ, introducta sit, & cætera omnia tolli possunt, illâ etiam superstite: sed fide destructâ cætera omnia corruunt, spes, charitas, dona Spiritus sancti: ex quo fit ut omnia quæ geruntur, tribuantur fidei; non quod sola fides omnia perficiat, sed quod sine fide nihil fiat: & quod fides rebus omnibus se interferat: quare ab Apostolo definitur Hebr. 11. *Substantia rerum sperandarum*: quod exponens S. Ambrosius lib. 2. de pœnit. cap. 3. Bona substantia fides, in qua spei nostræ est patrimonium: Dicitur etiam substantia rerum sperandarum, ut sit quiddam stabile, quod sit fundamentum salutis: & ideo meminit rerum sperandarum: quæ vox significat primarium fidei objectum, quod est Deus, finis noster supernaturalis. Quod autem additur *argumentum non apparentium*, significatur argumenti effectus qui est convictio quædam, quâ quis rebus non apparentibus, non minus, immò magis adhæret, quam illis quæ per argumenta naturalia apparent.

2. Fidei prærogativa est, quia Deus voluit hominem salvare & justificare per fidem, & non alio modo, unde dicitur Apostolus Hebr. 11. *sine fide impossibile est.*

est placere Deo : quæ doctrina ferè est materia totius Epistolæ D. Pauli ad Romanos. Cum enim Iudæi legem à Deo accepissent, putarunt se legis acceptæ observatione salvari posse, & inde aliis gentibus quibus à Deo lex data non fuerat, se anteponebant: contra quam falsam opinionem fuscè disputat cap. 3. 4. & 5. illius Epistolæ docens hominè nõ justificari per opera, sed per fidem. Nam licet Deus potuerit homines variis modis salvare, secundum ordinem sapientiæ suæ: vel solâ condonatione extrinsecâ, uti docent multi Theologi, sine alicuius doni interni communicatione: vel infusâ immediate iustitiâ, seu gratia fit, seu charitas, aut alia qualitas: vel per opera quæcunque: vel aliis modis innumeris soli Deo notis; omninò voluit homines salvari per fidem: Exemplum huius rei illustre habemus Numerorum cap. 21. Cum enim in murmurantem populum Deus ignitos serpentes immisisset, quorum moribus multi peribant, ipsis veniam à Deo petentibus, iussit Moyse ut in sublime serpentem æneum erigeret, hoc addito, *Qui percussus, aspexerit eum, vivet*: unde etiam subditur, *Et aspicientes sanabantur*. Certè percussos à serpentibus poterat Deus multis modis sanare: noluit tamen illos aliter sanare, quàm ænei serpentis aspectu: Ita Deus noluit homines aliter salvare, quàm per fidem in Christum, quasi per aspectum serpentis, uti dicitur Ioannis 3. *Sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis, ut omnis qui credit in ipsum non pereat, sed habeat vitam æternam.*

Vt autem meliùs intelligatur quæ ratione id fiat.

Nota 1. duplicem esse salutem, unam inchoatam, alteram completam: Inchoata est huius vitæ, & fit per remissionem peccatorum, & justificationem, quæ nõ fit, uti malè docuit Calvinus, per imputationem iustitiæ Dei, sed per infusionem gratiæ quæ est vera sanctitas. Completa ad alteram vitam pertinet, & fit per donationem gloriæ, seu per visionem beatificam.

Nota 2. salutem inchoatam esse dispositionem completæ, nam datur gloria gratiæ, secundum illud Ioan. 1. *Gratiam pro gratia.*

Nota 3. salutis inchoate causam efficientem esse Deum: instrumentalem aut meritoriam esse Christum: formalem esse ipsam gratiam, quia ipsa est sanctitas, & justificatio: sed dispositionem esse fidem in Christum: Quoniam itaque fides est dispositio & instrumentum iustificationis, ideo dicimur salvari per fidem, quia nec sine fide salvamur: & per fidem salvamur: sicut itaque percussi cum sanitate recuperabant, formaliter sanabantur per sanitatem seu temperamentum humorum: sed à serpente æneo, ut à causâ instrumentali, & mediante visione, neque enim serpens æneus sanabat, nisi visus: Ita mediante fide seu perfidem, homines salvantur, quia fides, est dispositio ad justificationem.

Nota 4. fidem solam non esse integram & totalem dispositionem ad justificationem: quippe præter fidem requiritur etiam pœnitentia, quæ sine spe, &

spe, & dilectione Dei non fit, uti explicat Conciliū Trident. sess. 6. cap. 6. Nam considerando Dei misericordiam in spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tanquam omnis iustitiæ fontē diligere incipiunt, ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod, & detestationem, hoc est per pœnitentiam: Nam uti fides est dispositio intellectus: Ita pœnitentia est dispositio voluntatis, per quas homo recipit iustitiam per quam formaliter iustificatur.

Nota 5. Scripturam sacram plus meminisse fidei, quam aliarum dispositionum, Quia uti docet Concilium Trident. sess. 6. cap. 8. fides est salutis humanæ initium ac fundamentum, & radix omnis iustificationis, & consequenter aliarum dispositionum: Dixi 1. esse initium. Quia fides semper præcedit: nisi enim peccator, se contra Deum peccasse, & per Christum iustitiam sibi esse oblatam credat, nec timet, nec sperat, nec dilligit, nec se peccasse dolet: Vnde sequitur fidem, eorum omnium esse initium.

Dixi 2. esse fundamentum, Quia ipsi cætera innituntur: ablata enim fide, cætera corruūt, nec possunt subsistere: cæteris verò ablatis, non continuo fides destruitur, uti docet Concil. Trident. sess. 6. cap. 15. sicut ablato, & evulso fundamento ædificium corruit, non tamen collapsio ædificio, statim destruitur fundamentum.

Dixi 3. esse radicem. Quia cæteras dispositiones inducendas concur-

rit: non quod necessariò ipsæ consequantur fidem, nec quod fides eas necessariò inducat, sine ulteriori adiutorio supernaturali; sed quod ex parte, ad hos actus producendos concurrat fides, una cum auxilio gratiæ divinæ: seu physicè id fiat, seu moraliter, eodē modo quo in naturalibus, actus intellectus, seu cognitio, concurrat ad producendos naturales actus voluntatis: Charitati enim proponitur per fidem Deus amandus: Spei perfidem proponitur Dei misericordia speranda. Timori iustitia Dei metuenda: Pœnitentiæ peccatum dolore & contritione detestandum, ac puniendum. Hinc Apostolus Paulus in Epistola ad Rom. cap. 3. tribuit fidei vim iustificandi. *Iustitia autem Dei, per fidem Iesu Christi, in omnes, & super omnes qui credunt in eum: & ibid. Iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem quæ est in Christo Iesu quem proposuit Deus propitiationem, per fidem, in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione Dei, ad ostensionem iustitiæ eius, in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi.* Cuius rei veritatem ostendit idem Apost. cap. 4. eiusdem Epist. in exemplo Abrahamæ, quem negat per opera sua, sed per fidem iustificatum fuisse, cuius magnitudinem ostendit. Id autem probat certo testimonio Scripturæ Genes. 15. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam:* hoc est ratione fidei iustificatus est: non quia sola fides sit iustitia; sed quia fides est inchoamentum iustitiæ, & ad eam complendam deducit: Vnde ita concludit cap. 5.

Iustifi-

Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem, in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei: Quorum omnium verborum sensus non est, fidem esse ipsam iustitiam seu sanctificationem: sed sequentia innuuntur.

1. Fidem esse initium iustitiæ: Quia ipsam sic præcedit, ut inchoet: & sic inchoat, ut sit etiam pars ipsius, non aliter quàm vestibulum, ita est initium domus, ut sit etiam pars domus.

2. Fidem esse totius nostræ justificationis fundamentum, secundum verba illa Hebr. 10. cum vocatur *substantia rerum sperandarum*, ut non putes totum illum statum supernaturalē esse aliquid fictitium, sed initi firmissimo alicui fundamento, nempe fidei divinæ: sicut enim basis totius entis naturalis est substantia, cui innituntur proprietates, accidentia, actiones, & cætera quærentibus attribuuntur: Ita basis totius entis supernaturalis est fides. Ac ne putes ista omnia incerta esse, quia neque videntur, neque tanguntur, propterea ibid. subdit Apostolus, *Argumentum non apparentium*, ut scias convictionem esse, & summam certitudinem, non ex ipsa rerum evidentiâ petitam, sed aliunde, scilicet à dicentis autoritate.

3. Esse radicem nostræ justificationis: Quia ab eâ pullulat, & succrescit omnis iustitia nostra, uti docet Trident. sess. 6. cap. 10, Vnde ex Ambros. lib. 7. de Vocatione Gentium cap. 8. Fides bonæ voluntatis, & iustæ actionis est genitrix.

4. Fidem impetrare, & quodammodo

mereri ex congruo iustificationem: unde expressè dixit Apostolus, hominem justificari per fidem: Quia intuitu fidei, cætera dantur, quæ necessaria sunt ad justificationē: Sic Augustinus, Non opera, sed fides inchoat meritum: Et Ambros. lib. 2. de Vocat. Gentium cap. 9. Fides quâ justificatur impius, non nisi ex Dei munere habetur, eaque nullis meritis præcedentibus tribuitur, sed ad hoc donatur, ut principium possit esse meritorum ut cum ipsa data fuerit non petita, ipsius jam petitionibus bona cætera conferantur.

5. Quod fides nos Christo immediatè coniungat, qui nos gratis justificat, secundum illud Apostoli ad Titum 3. *Iustificati gratiâ ipsius.* & Rom. 3. *Iustificati gratis per gratiam ipsius:* & cap. 5. *Iustificati ex fide.* Et hæc causa est cur Deus fidei potius quam operibus vim iustificandi tribuerit: Quia in ea magis manifestatur hominem non propriâ virtute sed Christi meritis justificari: sicut enim in deserto, homines à serpentibus vulneratos, noluit aliter sanare, quam æni serpentis aspectu, ut scirent se à virtute serpentis sanari, non ab opere proprio, aut ab aliquâ medicinâ: quid enim potest esse virtutis in solo aspectu: cum aspectus ex suâ naturâ, sit tantum obiecti præceptio. Ita fides ostendit homines iustificari merito, & virtute Christi in quem credunt, non autem propriis meritis. Et eâ de causâ Paulus fidei tribuit justificationem, ut à justificatione excludat opera legis, & humanum meritum; & eâ ratione omnē iustificandi efficaciam collocet in solâ Christi virtute, & merito. Hinc dicit

Aposto-

Apostolus, nos justificari gratis per gratiam ipsius: ut doceat fidem, donum esse gratuitum, nobis datum gratis, quod nos nullis nostris meritis, & nullâ nostrâ virtute justos facit, & ideo utrumque cōjuxit, gratis, & gratiam, quia non ex nostris meritis nobis datur hoc donum quo justificamur, & grati sumus: quod ut melius adhuc intelligatur.

Nota 1. Fidem, ut est actus noster, nullam ex se habere efficaciam reconciliandi nos cum Deo, sed virtutem totam reconciliationis procedere ex objecto ipso, nempe Christo, cuius meritum Deus non applicat ad justificandum, nisi per fidem: ut aspectus serpentis ænei in deserto, non ex se habebat vim sanandi, sed efficacia erat ex serpente, quem ad sanitatem Deus per Moysen proposuerat: Idem dicendum est de fide quæ ex suâ naturâ non habet vim faciendi justificationem, sed Deus per eam in credentibus justitiam operatur vi meritorum Christi: Quia igitur fides ex divino beneplacito est medium quoddam, per quod virtus Christi operatur justitiam, ideo fides non impedit, quin gratis detur justitia, quia non ex merito fides datur, sed ex ordinatione Dei, qui sic voluit justitiâ nobis dare. Quod etiam ut melius intelligas.

Nota 2. Nullam talem dispositionem ex suâ naturâ absolute fuisse necessariam, sed tantum ex divinâ dispositione, & voluntate: potuit enim Deus justificationem nobis dari, etiam nihil operantibus: uti justificat infantes per baptismum sine aliquo illorum actu: noluit tamen nos salvare sine actibus

nostris. Verum aliud est Deum nos justificare non sine actibus nostris: aliud nos justificare ex merito actuum nostrorum: primum quidem verum est: secundum autem falsum: voluit autem potius per fidem, quam per aliam actionem, quia illâ ratione melius ostenditur quod justificatio fiat ab alio, in quâ fides tendit, ut sciremus nos gratis justificari: unde Apostolus Ephel. 2. *Gratiâ estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: donum enim Dei est, non ex operibus, ne quis gloriatur.* In quibus verbis tota superior doctrina continetur, nempe salutem nostram tribuendam esse gratiâ, non operibus nostris, tamen mediante fide, quæ primum est Dei donum, & primus effectus gratiâ: sic enim voluit Deus homines salvare, & sanctificare, ne quis sibi suam salutem tribueret, sed omnia referret in Deum.

Ex quibus omnibus patet, cur in Scripturis fidei potissimum tribuatur hominis justificatio, & salvatio.

Hinc factum ut in id præcipue Christus incubuerit, ut fidem stabiliret, & homines ad fidem perduceret. Huc tendit omnis ipse, & Apostolorum prædicatio: hoc unum spectarunt omnia miracula: Prophetarum oracula, & omnes Scripturæ: In fide tota lex nova fundata est, & semper fides nobis prædicatur ob rationes allatas.

Nulli itaque mirum videri debet, quod Christus, ut fidei dignitatem ostenderet, miratus sit fidem Centurionis: cuius rei causas ostendimus, 1. sublimitatem huius actus: 2. eius difficultatem, & raritatem: denique mirabiles fidei prærogativas, quia nimirum ex fide omnia bona nobis oriuntur: primo quidem

omnis status supernaturalis : deinde omnes virtutes morales : Hæc est enim quæ nos facit sperare : cum sit *substantia rerum sperandarum* : quæ nos facit Deum timere : nobis enim proponit Deum iustum , & non volentem iniquitatem : quæ nobis repræsentat supra res omnes formidabile iudicium , ignes inextinguibiles , & suppliciorum atrocitatem , & æternitatem . Hæc nos facit Deum amare , proponendo eius perfectiones , bonitatem , charitatem , misericordiam , beneficia : Per illam facile contemnimus temporalia : & æterna , atque immortalia persequimur , est enim *argumentum non apparentium* . Si quidem , ut ait Apost. 2. Cor. 4. *Quæ videntur temporalia sunt : quæ autem non videntur , æterna sunt* . Eleemolyna fructus est fidei , mortificatio , rerum omnium despicientia , & derelictio , pœnitentia , martyriū , præclare gesta , actus heroïci , & omnia egregia facinora : quorum omnium habemus exempla cap. 11. epist. ad Hebræos in omnibus Sanctis veteris Testamenti , quos Apostolus ait fidei testimonio probatos fuisse . Hinc videmus passim in hominibus omnes virtutes crescere , aut decrescere , prout fides in illis est aut major , aut minor : itaque non mirum si omnia apud nos frigent , quia vel modica est fides , vel penè extincta , vel omnino nulla . Certè res omnes respectu naturæ intellectualis , non aliud habent esse , quàm per cognitionem , alioqui penes illam perinde se habent entia , atque non entia , unde dicuntur res omnes quoddam esse habere in intellectu , immò corporalia nobilius existunt in intellectu , quàm in seipsis : multo magis id dicendum est , de iis re-

bus , quæ nullo modo cadunt sub sensu . Sed quia quædam sunt , quæ non tantum sensus superant , sed etiam vim naturalem intelligendi , ideo ejusmodi , respectu nostri non subsistunt , nisi per cognitionem supernaturalem , quæ in hac vitâ nulla alia solet esse , quàm fides , unde dicitur ab Apostolo , *substantia rerum sperandarum* , quasi in nobis res illæ non habeant aliter esse quàm per fidem , quâ collapsâ res ille omnes quasi esse desinunt , seu amittunt esse . Ita infideli nullus est Deus . Dixit enim *inspiciens in corde suo , non est Deus* . Nulla divina potentia , nulla æternitas , nulla immortalitas , nullus finis & beatitudo , & consequenter nulla vera virtus , nulla spes , nulla charitas , & nihil supernaturale . Hinc nos videmus tantoperè rebus temporalibus affixos , & cœlestium contemptores ; Hinc plus facimus hominū gratiam , & favorem quàm Dei : & si alterutrum amittere necesse sit , quotus quisque est qui malit aulam relinquere , quàm conscientiam deserere ? Quid nõ facis ut ditescas , ut in honoribus crescas , ut familiæ dignitatem augeas ? Iam cogita quid facias , ut Deo placeas , ut in virtute crescas , ut gloriæ cœlestis securus fias : Hoc maxime caves , ut res status aut familiæ non decrescant , aut aliquid detrimenti accipiant , sed ut religio aut minuatur , aut crescat , non laboras : unde hæc omnia proficiuntur , nisi quia in te , aut nulla est fides , aut extincta , aut sopita ? Ac nè forte putes me tibi injuriosum esse , quasi non ad Christianos verba habeam , sed ad infideles , vide num istas habeam ita loquedi causas .

Nam

Nam præter quam quod 1. passim homines sibi sufficere putant quod fidem infidelitate non amiserint, unde fide habituali contenti sunt, & pauci admodum sunt, qui habeant actualem fidem, cum tamen fidei habitus, non possit esse principium alicuius actus, nisi actus fidei, cum in nullos alios actus influat: ita ut si fidem actualem non producat, omnino inutilis sit, cum nihil producat: quod de fide actuali dici non potest, quæ influit in omnes actus supernaturales, & in omnes actus virtutum, unde rectè dixit S. Ambros. lib. 2. de pœnitentia cap. 8. fidem esse bonæ voluntatis, & justæ actionis genitricem, quod de fide habituali dici non potest, sed de actuali.

Præter quàm quod 2. pauci sunt, qui fidem vivam habeant: Non solum, quia eorum fides charitate non animatur, quare nihil confert ad meritum: unde charitas à S. Thoma vocatur forma fidei, quod fit cum actus internus charitatis imperat actum fidei, atque ita confert valorem quendam, quo vitam æternam promereatur, qui valor est forma extrinseca actus fidei, quæ vitalis fit vitalitate quadam morali, quæ dicit vim promerendi vitam æternam: Non solum iterum, quia carent operibus sine quibus fidem mortuam esse docet S. Jacobus in sua Epistola cap. 2. *Sicut enim corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est*, hoc est sine voluntate operandi: nam ipsa opera sunt effectus fidei vivæ, sed radix horum operum, nempe bona voluntas, seu charitas, aut perfecta, aut inchoata, est forma, seu vita fidei: Sed

ideò quia penè omnes, ut videre est, qui se maximè Christianos profitentur, & verè fideles se putant, fidem tamen exercent tantum circa obiectum materiale fidei, seu res revelatas, non autem circa formale, quod est auctoritas divina, seu prima veritas: unde vix formant actum fidei, sed res propositas, ex assuetudine, & quia ab infantia sic audierunt, sibi persuadent, sed non ex vero motivo fidei: Non aliter quam multi opera virtutum moralium exequuntur, sed non ex motivo virtutis: Ita multi justum faciunt, sed non justè, unde nec justi sunt: Multi eleemosynas faciunt, sed non ex motivo virtutis: unde nec studiosi sunt, nec laude digni. Aut quia non distinctè sed confuse sibi proponunt quæ credenda sunt. Nam si distinctè & explicitè cogitares de animorum nostrorum immortalitate, de futuro judicio, secundum omnes circumstantias, quas Christus exposuit in Evangelio: de æternitate tormentorū inferni: de verme qui non moritur, de igne qui non extinguitur; quid inde concluderes? quo esses animi sensu, quo metu, quæ mentis commotione, & morum mutatione? Aut deniq;. Quia pauci sunt qui agant ex motivo fidei, ita ut fides sit principium operum: & hinc fortasse dixit B. Jacobus, *Fidem sine operibus mortuam esse*. Nam uti vita est principium internum operationum, & motus: & sicut à posteriori colligitur vita ex motu, & operationibus: & contra; sicut ex negatione omnis motus, & operationum, colligitur aliquid non vivere, nam vita secunda sunt operationes, & vita prima est principium internum operationum, ita nisi fides impellat

ad actionem, & sit principium operationum, censetur mortua. Sed vide quàm pauci sint, qui ex fide operentur, & consequenter quàm sint pauci quorum fides sit viva.

Ut inquam hæc omnia omittam, duo maximè sunt quæ me impellunt, ut dicam, Nullam passim esse in hominibus fidem.

Primum est, Cùm fides divisione non patitur, & pauci sint qui habeant plenitudinem fidei, de quâ loquitur Apostolus cap. 10. Epistolæ ad Hebr. *Accedamus cum vero corde, in plenitudine fidei;* hinc pauci sunt qui fidem habeant, nam si plenam non habent, nullam habent. Ut hoc bene ab omnibus intelligatur.

Nota fieri posse, ut quoad objecta materialia, seu quoad res quæ creduntur, divisio fieri possit: & hoc modo contingere potest ut quis fateatur unitatem Dei, sed non Trinitatem personarum, sicut fecit Arius: Macedonius fassus est Dei filium esse Deum, & Patri consubstantialem, sed negavit divinitatem Spiritus sancti. Nestorius, & Apollinaris errarunt circa Incarnationem Verbi, non circa Trinitatem: Pelagius bene sensit de Trinitate, & Incarnatione: malè de necessitate gratiæ: Et pauci sunt hæretici qui circa omnia errarint. Sed ad hæresim sufficit error in uno: Itaque circa objecta fidei, potest esse divisio. Sed fides quoad objectum suum formale non patitur divisionem. Est autem divina autoritas, & prima veritas: Quia est idem objectum formale respectu omnium objectorum: Itaque non potest nos movere divina autoritas ad credenda aliqua ex iis

quæ proponuntur, aliis reiectis: Qui enim agnoscit primam veritatem, credit habere autoritatem infallibilem, ad confirmandum quodlibet suo testimonio: Itaque qui non credit unum articulum, nullum credit. Non dico quod alios neget: sed dico quod alios non credat ex divinâ autoritate, sed quod unos velis credere, & alios nolit: quod enim semel agnoscitur infallibile, agnoscitur tale circa omnia; alioqui non habet infallibilitatem, si circa aliqua possit errare, & falli. Itaque unam fidem pronuntiat Apostolus Ephes. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Bap-tisma.* Vide autem in quàm paucis, talis fides reperitur: nam quàm multi varios errores in suâ fide habent admixtos, de Prædestinatione, de Gratiâ, de Libertate, de concordia liberi arbitrij cum divinâ gratiâ: de potestate summi Pontificis circa definitionem articulorum fidei: de pœnitentiæ Sacramento, & modo illud administrandi: de necessitate contritionis, vel attritionis ad valorem Sacramenti, de bonis operibus, de satisfactione, de Purgatorio, de Ecclesiæ infallibilitate circa doctrinam credendorum, & faciendorum: de qualitate Redemptoris, & universalitate, & alijs innumeris, circa quorum singula, vel unicus error, omnem fidem abrogat, quia fides indivisibilis est ratione objecti sui formalis, quod est prima veritas, quæ si in aliquo eorum quæ ab Ecclesiâ proponuntur nos non reddat securos, in nullo potest: unde sequitur hæreticos quoscumque, licet non negent omnes articulos, sed vel unicum tantum, nullum tamè credere fide divinâ,

divinâ, sed tantum quia credere illos volunt. Et in illis locum habet illud S. Jacobi cap. 2. *Qui offendit in uno factus est omnium reus; non quod omnia neget, sed quod nullum omnino articulum credat fide divinâ. Hinc iudicium ferre potes de novis hæreticis, qui cum tales ab Ecclesiâ sint iudicati, eos tales esse credere certò debes, & consequenter eos nullum articulum credere fide divinâ, non Trinitatem, non Incarnationem, non Eucharistiam, & alia eiusmodi: Itaque nos Catholici, *Accedamus cum vero corde in plenitudine fidei.**

Alterum quod me impulit ut dicere paucos esse, qui fidem habeant, est quod cum prima veritas ad nos non perveniat immediatè, sed per revelationem nobis à Deo factam, & hæc revelatio sit quædam Dei locutio: & cum duplex sit Dei locutio, una immediata, altera mediata: & Dei locutio immediata ad nos non perveniat, sed mediata: hæc autem non fit, nisi per Ecclesiam, secundum illud Christi Domini Luc. cap. 10. *Qui vos audit, me audit.* Et illud Matt. 18. *Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus.* Cumque Ecclesia nobis non loquatur nisi per pastores, sed maximè per Pastorem Pastorem, sancti Petri successorem, quem S. Chrysostr. appellavit os Apostolorum: sequitur eos qui non audiunt Ecclesiæ definitiones, quas per summos Pontifices ut per os suum nobis loquitur, non audire Deum loquentem seu revelantem, & consequenter non attingere objectum fidei formale, quod est prima veritas revelans, quæ ad nos nō

pervenit immediatè, sed tantum mediata: unde fit, ut qui Pontificum Decisionibus non acquiescunt, non etiam acquiescant Deo revelanti, & consequenter non credant fide Divinâ: Unde vides quid de nostris novis Hæreticis sentire debeas, qui definitioni Pontificis acquiescere recusant: an fidem habere, dici debeant: Etenim fidem non habet, qui primæ veritati non acquiescit, cum prima veritas sit objectum formale fidei, non quidem in se absolute spectata, sed quatenus potest movere intellectum per revelationem obscuram. Nam quodlibet objectum constituitur cognoscibile, ut potest movere intellectum, seu immediatè, per se producendo speciem: seu mediata per auctoritatem dicentis: qui autem dicit, aut immediatè per se loquitur, aut mediata per alium quo utitur, & quem dirigit, ut suam mentem manifestet: Deus autem voluit nos docere per Ecclesiam, cuius caput, est Pontifex, & consequenter per quem nos instruit, ac docet: sicut enim in capite, est lingua, ita in summo Pontifice est auctoritas summa docendi, & definiendi: unde cum illa locutio dupliciter spectari possit, primò ut humana, atque ab homine profecta: deinde ut ab ipso Deo directa: primo modo, auctoritatem tantum habet humanam: secundo modo auctoritatem habet divinam, quia est quædam Dei locutio: & ita ab eo dirigitur & ordinatur: & hac ratione habet infallibilitatem: ita Caiphæ responsum interpretatus est S. Joannes cap. 11. cum dixisset. *Expedit vobis, ut unus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat.*

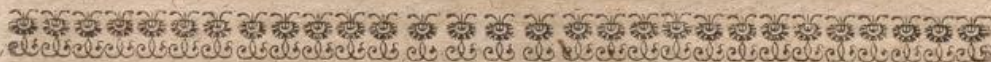
Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit, quod Jesus moriturus erat pro gente.

Quo ex his omnibus convenientius possum colligere, nisi ut firmi, & constantes permaneamus in eius fidei possessione, in quâ sumus, nec nam nobis eripi sinamus, cum sit optima omnium nostra possessio: est enim fides, *Rerum sperandarum substantia*: & ut diximus ex Ambrosio, lib. 2. de Pœnit. cap. 3. Bona substantia fides, in qua spei nostræ est patrimonium: Quasi fides sit hominis Christiani optima possessio, cuius ne minimam quidem partem amittere oportet, ne tota amittatur: *Accedamus ergo ad Deum, cum puro corde, in plenitudine fidei.* Hanc ne fideles amitterent, bonorum omnium, & vitæ jacturam face-re, & sanguinem profundere maluerunt in omnibus Ecclesiæ sæculis: intelligebat profectò fide amissâ, se omnia perdidisse: illâ salvâ, & integrâ, se habere omnium bonorum fontem, atque radicem. Cùm autem nobis auferri possit, vel deceptione, vel violentiâ; nobis providendum est, ne nos vel decipi sinamus, vel deijci: decipere nos volunt, qui novis dogmatis, & speciosis rebus illudunt. Sed quoad dogmata, meminerimus, nos fidem habere per revelationem: illam autem ab Ecclesiâ, Ecclesiam autem loqui, os autem habere in capite, caput autem Ecclesiæ esse summum Pontificem. Noli itaque mihi afferre, aut doctores & magistros, aut sanctos Patres, quicumque illi sint, tanquam fidei regulas, vel authores: sed Ecclesiam, sed Petri Cathedram, sed Pontificum definitiones. Decipere e-

tiam volunt, qui morum reformationem, qui sanctitatis speciem, qui opera misericordiæ, qui eleemosynas, qui pœnitentiam, qui corporis austeritates obtendunt. Ego quidem morum reformationem, non rejicio, sed eam quæ fidei est conformis: sanctitatem, veneror sed nullam agnosco sine fine, dicente Scriptura. *Iustus enim meus ex fide vivit*: Et ut loquitur sanctus Ambrosius in cap. 6. Epistolæ ad Hebr. Perfectum illum vocamus, qui in fide vitam habet rectam. Scias fundamentum omnis justitiæ esse fidem, ex Tridentino. Misericordiæ opera & eleemosynas omnibus ulnis amplector: sed ut notat idem S. Ambrosius l. 6. in Lucam c. 8. Deus fidem prætulit misericordiæ, quæ tunc habet meritum, si fide præcedente conferatur: alioqui nec Gentilibus profuerunt eleemosynæ nec Judæis opera legis, & ceremoniæ, & jejunia, & corporis afflictiones, nec Mahumetanis copiosæ largitiones, quia uti dixit Apostolus Hebr. 11. *Sine fide autem impossibile est placere Deo.* Ne vos itaque ista exteriora decipiant, quia omnia externa sunt æquivoca, nec vim habent placendi Deo, nisi quatenus à fide procedunt: *Iustus enim meus ex fide vivit*; non quidem sola, sed tanquã à radice: *Quòd si subtraxerit se*, uti loquitur Paulus cap. 10. Epistolæ ad Hebræos, qui locus sumptus est ex Propheta Abacuch, & in Hebræo legitur: *Quòd si elatus sit, seu superbiat: pro quo Sanctus Hieronymus sic vertit: Quòd si incredulus sit; quæ omnia idem omninò significat, sicut enim credere verbo Dei, est humiliantis se: ita nolle credere, elati ac superbi*

perbi animi. Non credens autem subducit se divinæ obedientiæ: *Non placebit anima mea.* In Hebræo: Non est recta anima eius in ipso: quæ verba concordant cum istis: *Accedamus ad eum cum puro corde, in plenitudine fidei.* Nos autem (pergit Apostolus) *non sumus subtractionis filij in perditionem; sed fidei in acquisitionem animæ.* Cætera enim non proderunt ad salutem: fides autem est initium salutis. De ea jam deicere nos volunt, qui vel promissis, vel minis, vel calumniis & persecutionibus, vel authorita-

te pugnant: sed nobis Deus unus est spectandus, eius promissiones attendendæ, eius minæ timendæ: sola gehenna metuenda, eius authoritati deferendum, in qua omnis nostra fides fundata est, sicut in fide omnis spes nostra. Nunc credamus, ut aliquando videamus: nunc speremus, ut aliquando & possideamus, & fruamur: utrumque tantum fiet in gloria, ad quam gratiâ suâ nos perducat CHRISTUS JESUS Ecclesiæ Sponsus.
Amen.

FERIA QUINTA CINERUM

CONCIO TERTIA

DE FIDE.

Cur Deus voluit homines regere per fidem.

Non inveni tantam fidem in Israël. Matth. 8.

IN concione præcedenti pauca diximus in lucis commendationem, sed præcipue in laudem fidei, veri luminis animorum; sed sicut reperti sunt homines adeò lucis ofores, ut sicut ait Jobus cap. 3. *Maledicant diei, & sint, ut dicitur cap. 12. rebelles lumini;* ita inventi sunt homines qui fidem damnarunt, cuius ego hodie defensionem suspicio, sed non sine lumine Sancti Spiritus, quod non nisi per Virginem

nobis affulgere posse spero, sic Ecclesiâ canente, Tu porta lucis fulgida. *Ave Maria.*

QUIS unquam credidisset post tam multa fidei elogia, repertos esse homines qui dicerent fidem esse actum humilem & abjectum, & præclaris ingenii indignum, quæ non cæco modo procedere solent, sed cum rerum cognitione, & solam ubique rationem sequun-

sequuntur: cum intelligant, ideo homines natos esse rationales, ut ratione utantur; non autem ut incredibilia sibi persuadeant, ea tantum de causa, quia hæc ipsis dicta sunt: quæ ratio procedenti, propria esse videtur, aut belluarum, quæ alieno imperio, atque ductu reguntur, aut puerorum, & hominum ignarorum, & abiectorum, qui non suo iudicio ducuntur, sed alieno: unde magnopere mirantur, quod Deus voluerit homines gubernare, etiam in rebus maximi momenti per viam fidei, cum magis decorum foret, atque honestum, tum ipsi Deo, tum hominibus, ut homines quos fecit rationales, gubernaret ratione, non fide; rerum ipsarum cognitione, non ignorantia. Et hinc profecta est nova quorundam hominum secta, qui se vocant rationales, ut nos à fide fideles, qui in rebus, quæ nobis credendæ proponuntur, eas dijudicant ratione, non fide, eas admittentes quæ cum ratione concordant, alias autem rejicientes quas cum ratione pugnare iudicant. Sed nimirum, uti dixit Ambrosius libro de Spiritu Sancto capite 18. Non capiunt fidei magnitudinem angusta impiorum pectora: tantum enim abest ut fides sit depressio intellectus, & propria humilium & abiectorum ingeniorum, ut potius sit summa eorum exaltatio, uti in prioribus concionibus ostendimus, quod enim nullus intellectus potest attingere, si solus sit, & solâ ratione utatur, eò fides pertingit: Ambrosius libro 4. in Lucam cap. 5. Quod mens humana rationis investigatione non potest comprehendere, fidei plenitudo com-

pletitur. Sed quoniam, ut ait Apostolus Rom. 5. *Sapientibus, & insipientibus debitor sum*; ac ne videar cum illis summâ authoritate agere, eos etiam audiamus, & cum rationibus, in sola ratione sistentibus, rationem adhibeamus, atque ostendamus, non tantum eos esse fidei inobedientes, sed etiam rationi.

Quærent itaque 1. cur Deus voluit homines in rebus quoque maximi momenti regere per viam fidei, hoc est per ignorantiam, & cæco modo; fides enim habet obscuritatem, nonevidentiam.

Respondeo 1. cum Apostolo Roman. 9. *O. homo, tu quis es qui respondeas Deo?* Vox Græca significantius aliquid dicit, qui ex adverso respondeas, seu disputes cum Deo. Nam si Deus nobiscum ageret prosumma potestate, nullus posset conqueri: itaque etiam si quilibet consideret quid fecerit Deus, non tamen licet causam inquirere cur fecerit; nisi Deus, & rem, & causam nobis aperuerit. Ita Incarnationem revelavit, & finem Incarnationis, nempe hominum redemptionem: sed cum Deus aliquid non revelavit, non licet ultra inquirere: unum sufficere nobis debet, nihil de iustitia Dei, aut de eiusdem potestate ambigi posse: sic ferè Deus voluit nos rerum existentiam scire, modum autem & naturam voluit ignorare: ita ut ait Sanctus Ambrosius libro 6. in Lucam capite 9. Non licet mihi scire divinæ generationis seriem; non licet tamen nescire generationis fidem. Et in talibus id observandum est, quod docet idem Doctor l. 1. de vocatio ne gentium c. 7. Quæ Deus occulta

occulta esse voluit, non sunt scrutanda: quæ autem manifesta fecit, non sunt neganda; ne & in illis, illicitè curiosi; & in istis damnabiliter inveniamur ingrati. Itaque roganti cur voluerit Deus homines regere per fidem, hæc responsio sufficere deberet, Deum ita voluisse: idem enim est, atque si dicerem, justè voluisse.

Respondeo 2. si homines cum aliis hominibus agentes, ab eis fidem exegerunt, cur Deus ab hominibus fidem exigere non potuit? Certè Pythagoras Italicæ sectæ Dux, hanc legem discipulis suis sanciverat, ut quinque annis silentium servarent, & tantum docentem audirent, quibus toto illo tempore, nulla alia doctorum ratio dabatur præter illud verbum, *autos epha*, ipse dixit. Nonne turpe est nos tantumdem Deo non tribuere, quantum Pythagoræ tribuebant, qui se disciplinæ eius addixerant? Plato in Timæo circa Deorum genealogiam Poëtis fidem adhiberi voluit, Homero, Hesiodo, & aliis: nullamque ab eis rationem exigi, licet eorum scripta plena fabulis esse sciamus. Et irrationabile judicabitur, ait Theodoretus serm. 1. de Græcorum affectionibus, ut docenti Deo credere, homines adhortemur? Ipse Plato libro 1. de legibus, sibi credi vult à junioribus in iis quæ scripsit, sive benè, sive perperam se habeant. Et Philosophis tam diversa docentibus, tam multi fidem habuerunt, cum de rerum principiis, de animorum immortalitate, & de aliis rebus scripserunt; & mirabimur Deum ab hominibus fidem exegisse.

Respondeo 3. omnes disciplinæ &

scientiæ, & artium cognitiones ortum habent à fide; nam ut ait Theodor. sermone 1. de Græcorum affectionibus, par est ut prius credat, qui velit addiscere: nunquam enim prima elementa perdiscet, qui literatori fidem non habeat, primam, aut secundam, literam sic appellari: nam si neget, dubius errabit, & falsū pro rero sumet: & si obsequatur, statim fidem cognitio, ac scientia subsequetur. Ita & Geometriæ fides habenda dicenti, punctum esse cuius pars ulla non sit, & longitudinem carere omni latitudine; hoc autem nullus unquam sermone demonstrabit: nam si latitudine privaveris longitudinem, utique cum latitudine, simul omnem tolles longitudinem: sed tamen ita jubet intelligi Geometriam, cui facilè fidem habet, qui lineares illas figuras avet perdiscere. Idem probat in Astronomia, & in omnibus artibus, in quibus per fidem tyrones statim addiscunt. Idem ostendit in ægrotis respectu Medicorum: in Mercatoribus: in Nautis, & aliis omnibus; unde subdit. Est itaque fides, velut primaria quædam basis, & crepido scientiæ: & sic concludit. Insulsum igitur planè facinus est non ferendum, ut velimus cunctarum artium magistris convenire scientiam, discipulis autem fidem; ut scilicet cognitionem fides præcedat, subsequatur autem fidem cognitio: & in sola divinarum rerum doctrina factum hoc inverti, ita ut hinc tantum fidei scientia præponatur: in iis enim rebus quæ videri non possunt, fidei oculis maximè indigemus; unde bene monet Isaias, ex versione septuaginta Interpretum: *Si non credideritis, non intelligetis.*

Y Respon-

Respondeo 4. non tantum in scientiis, & in artibus, sed etiam in rebus ferè omnibus humanis, opus esse fide, uti agnovit Sanctus Augustinus. Quis enim sciat, quo patret, & qua Matre si natus, & à quibus maioribus sit ortus, nisi ex alieno testimonio; ut scias in omnibus rebus fidem esse necessariam: & nos privandos non fuisse fide sine magno nostro dispendio. Cur itaque miramur, si Deus fidè à nobis exigat? Quòd si in tam multis rebus fidem habemus hominibus, cur non etiam Deo habeamus? nam ut ait Sanctus Ambrosius libro 4. in Lucam capite 5. Si Deo non credimus, cui credimus? omnia enim quæ credimus, vel visu credimus, vel auditu: visus sæpe fallitur, auditus in fide est: an asserentis persona discutitur? si viri boni dicerent, nefas putarem non credere: Deus asserit, probat Filius, refugiens sol fatetur, tremens terra testatur.

Respondeo 5. innumera esse, quæ aliter à nobis scieri non possunt, quam fide, ut omnia super naturalia, qualis est Trinitas, Incarnatio, Eucharistia, & similia. Cum enim Deus hominem evexerit ad statum super naturale, necesse fuit ut daret cognitionem supernaturalem, nam fundamentum entis moralis, est cognitio: talis autem cognitio non debuit esse evidens, quia est status alterius vitæ: igitur debuit esse obscura; talis autem est fides: unde Apostolus I. Corinth. cap. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.* Cum itaque plurima objecta superent omnem capacitatem creatam, necesse fuit mentem

attolli, quod fit per fidem: Psalm. 133. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est, & non potero edeam.* Et quidem tanta est imbecillitas ingenij nostri, ut ne formicæ quidem naturam, formationem, indolem, vitam, ætates cognoscere possimus, aut alterius rei maxime obviæ essentiam immò neque rerum, quæ in nobis sunt, aut geruntur: quomodo igitur de divinis rebus & supernaturalibus iudicare potuissemus, nisi divina sapiëntia solâ fide ea nobis pateficeret Ambrosius libro 4. in Lucam capite 5. Quod mēs humana rationis investigatione non potest comprehendere, fidei plenitudo completitur.

Respondeo 6. cum ad salutem necessariū sit Deum nosse, illi inservire, atque eius voluntati obedire; id autem nemo facere possit, nisi eius voluntatem norit: nemo autem hominis voluntatem sciat, nisi ipse aperiat, sequitur nullum etiam Dei voluntatem scire posse, nisi aperiat; non manifestè, uti diximus, quia non est status huius vitæ, igitur occultè, ea autem cognitio est fides: de qua agens Theodor. lib. 1. de Græcorum affectionibus, eam sic definit, latentis & obscuræ rei quædam visio, & contemplatio, *aphanous pragmatos theoria*, vel rerum invisibilium apprehensio quædam naturæ compar & congruens. Et sanè suavem admodum esse istam Dei dispositionem, vel hinc patet; quia cum hominum ingenia sint diversissima, & pauci admodum rerum sublimium sint capaces: Nam quis ad notitiam Trinitatis pervenire potuisset? quæ tamè omnia facile credi possunt: ad Dei bonitatem pertinuit,
ut ad

ut ad earum rerum scientiam nos non obligaret, sed ad fidem. Ad hæc cum scientiæ sint adeo incertæ, unde in scientiis tam variæ opiniones existunt, ut scias nihil ferè esse certum, cum nullum sit ingenium, quod omni errore careat; quam melius & suavius fuit, ut in fide, in qua sunt omnia certa, atque indubitata conquiesceremus, cuius author est Deus, de quo nemo dubitare potest.

Quærent 2. nostri rationales. Cum Deus potuerit, earum rerum, quarum cognitionem obscuram nobis dedit per fidem, dare evidentiam, cur non istam potius dedit, quam cæcitatem, cum homines, eo quod sint rationales, ita potius essent tractandi: nam quia fides est obscura, idcirco id verè nesciunt, quod credunt quod nesciunt: in quo est incertitudo, vacuitasq; rationis, incertitudo quidem propter ignorantiam; hæc autem propter obscuritatem, cum scientia in evidentia consistat: rationis vacuitas est, persuadere sibi, & pro certo habere, quod minimè scitur, quandoquidem acquiescendi causa, est evidentia & demonstratio.

Possent, Auditores, secundam illam impugnationem refellere iisdem rationibus, quas adversus primam adhibui: cum satisfaciant penitus difficultati, quam mox proposui, sed ut nullam absque responso proprio relinquam.

Respondeo 1. eiusmodi homines, nescire quid sit fides, nec quid sit scientia nostra, & evidentia. Ignorant quidè quid sit fides, quasi mera sit ignorantia, quia fides obscura est, nec habet evidentiam: idem enim faciunt quod illi quos Aristoteles reprehendit, qui

in Metaphysicis, & aliis superioribus scientiis, eandem quærent evidentiam, quam habet Mathematica disciplina, & qui in rebus moralibus eodem modo procedunt, quo in Physicis & naturalibus, cum tamen in omnibus scientiis, & diversæ sint abstractiones, & diversa principia. Quod potissimum interest in cognitione, est certitudo, quæ aliunde petitur in fide, quam in scientiis; quæ si ambo comparentur, certiora sunt fidei principia, quam scientiarum; unde sic fidem definit Theodor. orat. 1. de Græcorum affectionibus: Est insita credentium animis, citra ambiguitatem aliquam dispositio? & Apostolus Paulus fidem vocat, *argumentum*, seu convictionem *non apparentium*: quod si, uti dixit Aristoteles, minima rerum divinarum cognitio, melior est & jucundior perfectissima rerum inferiorum scientia. (Verba eius libro 1. de partibus animalium capite 5. sic se habent. Res namque illas superiores, tametsi leviter attingere possumus, tamen ob eius cognoscendi generis excellentiâ, amplius oblectamur, quam cum hæc nobis iuncta omnia tenemus:) quid de fide nostra sentire debemus, cuius obiectum, scientiarum omnium obiecta præcellit. Ignorant etiam quid sint scientiæ nostræ, de quibus ita loquitur Aristoteles lib. 2. Metaph. cap. 1. Quæ admodum vespertilionum oculi, ad lumen diei se habent; ita & intellectus animæ nostræ ad ea quæ omnium manifestissima sunt. Certè id probat tanta opinionum diversitas in scientiis, & multiplicitas sententiarum. Quod si quidam ex veteribus in apibus dignoscendis quatuordecim annos insupersit,

nec id potuit perfecte assequi, quid de cæterarum rerum cognitione putandum est? si vel culicem perfecte non potes cognoscere, quomodo poteris res supernaturales, & quæ Angelorum captum superant, comprehendere? quæ tamen omnia, *Filius qui est in sinu Patris nobis enarravit*. Deinde omnes scientiæ ortum habent à sensibus, in quibus miræ sunt illusiones, & errores innumeri; quare oportet eos à ratione sæpe corrigi: hinc fit, ut *animalis homo non percipiat ea quæ sunt spiritus*: Fidei autem principium petitur à revelatione & autoritate divinâ, quæ nec falli potest, neque fallere; unde dictum est Petro Christi divinitatem profitenti Matth. 16. *Quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus qui in cælis est*: quæ verba exponens Sanctus Ambrosius lib. 6. in Lucam capite 9. Caro enim & sanguis non queunt nisi quæ terrena sunt, revelare; at verò qui spiritu loquitur mysteria, non carnis, & sanguinis magisterio, sed divinâ inspiratione fundatur: noli ergo acquiescere carni, & sanguini, ne carnis & sanguinis haurias præcepta, atque ipsi sanguis & caro fias: qui enim carni adhæret, caro est; *Et qui adhæret Deo, unus spiritus est*. Denique si inter se comparentur istæ cognitiones, nempe scientiarum, & fidei, licet in scientiis sit evidentia, in fide autem obscuritas, non sequitur tamen in scientiis majorem esse certitudinem: nam quid iuvat evidentia in scientiis, nisi ad certitudinē? atqui maior est in fide certitudo, quàm in scientiis, propter obiectum magis necessarium, ob principia magis infalibilia, & ob modum procedenti minus

errori obnoxium, uti in prima concione à nobis explicatum est. Quin etiam, uti in ista diximus, nemo ad scientiam pervenit, nisi per fidem; quam idcirco Epicurus appellare solebat ex Theodoro sermone iam toties laudato, præsumptionem rationis, atque discursus, anticipationem quandam, & quasi ad sermonem, rationemque, ingressum. Sic ab Aristotele *kritirion epistimis*, iudicatorum scientiæ appellatur, hoc est, scientiæ iudicium, censura, & probatio, seu fundamentum ratiocinationis, quia fides ad acquirendam & examinandam, discutiendamque scientiam necessaria est: quod ipsa experientiâ, & usu rerum demonstratur. Nam sicut lux, quæ per se est manifesta, non sufficit vespertiloni, ad bene videndum (licet enim nihil desit ex parte obiecti, deest tamen aliquid ex parte potentiæ) ita non sufficit evidentia in obiecto, sed requiritur aliquid ex parte intellectus, ut nimirum rectè partes apprehendat, quas per iudiciū connectit.

Jam nec illud omittere volo, fidei quoque suam non deesse evidentiam: si enim fides humana aliquam habet evidentiam, ut esse urbem Romam, & Constantinopolim, licet nullam harum videris, certè multo magis fides divina suam habet evidentiam: quæ enim primo modo creduntur, nituntur autoritate humanâ, ita tamen ut nemo sanus dubitare possit: nam quis credat tot homines tam diversis temporibus existentes, tot locis, & rebus omnibus separatos, nullo lucro, atque emolumento, nullâque causâ in id convenisse ut tibi imponerent? Sed quæ secundo modo

do creduntur, autoritate divinâ nituntur; plus autem Deo credendum est, quàm homini, Joan. 1. *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est.* At testimonium divinum multiplex est, & præcipuè in miraculis, ac Prophetiis. Quod pertinet ad miracula, Ambrosius in cap. 5. epistolæ ad Roman. Quia fidei nostræ rationem humana verba asserere non valent, virtutum testimonio, quæ cùm tacent, clamant, rationalis approbatur. Et certè quis asserenti Deo repugnet? & quæ fortior asseveratio, quàm miraculorum patratio? Joannis 11. Lazarum Christus suscitaturus, sic ad Patrem orat: *Ego autem sciebam, quia semper me audis. sed propter populum qui circumstat, dixi, ut credant quia tu me misisti.* Hæc cùm dixisset, voce magnâ clamavit: *Lazare. veni foras;* & statim prodit qui fuerat mortuus. Et Matth. 9. *Ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, tunc ait Paralytico: surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam, & surrexit, & abiit in domum suam.* Sanè non fuerant necessaria miracula, si homines faciles fuissent ad fidem: sed quia ferè homines non assentiuntur, nisi habeant aliquam evidentiam, Deus adhibuit miracula, ut Jam non dubitarent de Dei testimonio. Unde pergit Sanctus Ambrosius. Nam sicut peregrini hominis, improbabilis origo in terra aliena est, ita & fidei nostræ veritas peregrinatur. in terris: & quia natura eius, verbis explicari non potest, virtutis quæ maior res est, testimonio commendatur. Idem dico de Prophetiis; nam ut Sanctus Joannes Apocalyp. 19. *Testimonium Jesu est spiritus Prophetiæ:* unde Sanctus Ambrosius in cap. 12. ad

Roman. Prophetia prima probatio est rationabilem esse fidem nostram: denique credentes accepto Spiritu prophetabant: itaque Sanctus Doctor concludit, indubitabilem esse fidem nostram, quæ tot testimoniis stabilita sit, sermone in festo Sanctorum Nazarij, & Celsi. Non sine magno discrimine, de religionis veritate dubitamus, quam tantorû sanguine confirmatam videmus. Magni periculi res est, si post Prophetarum oracula, post Apostolorum testimonia, post Martyrum vulnera, veterum fidem, quasi novellam discutere præsumas; & post tam manifestos duces, in errore permaneas, & post morientium sudores, otiosâ disputatione contendas. Uno verbo si apertè Deum videremus revelantem, jam esset aliqua evidentia non in re. revelata, sed in revelante; sed si sit non manifestus revelans, sed manifesta revelatio: quis dubitet quoque esse aliquam evidentiam: at miraculorum patratio manifesta est revelatio; cùm conflet solum Deum miraculorum esse authorem. Cùm itaque omnis nostra fides resolvatur in Dei revelationem, & autoritatem, sequitur ita esse obscuram, ut tamen aliquam habeat evidentiam: nam manifestum est Deum non posse testificari falsum; quia Deus prima est veritas, quæ nec fallere potest, neque falli: hinc patet in fide suam quoque esse evidentiam: unde, uti diximus, Sanctus Ambrosius fidem nostram rationabilem appellat ex miraculis. Vide ergo an sit in fide incertitudo, & irrationabilitas: incertitudo quidè cùm nitatur primâ veritate

irrationabilitas: inmotivis credendi: & num bene dictum fuit à S. Prosp. si decepti sumus, à te decepti sumus, quia tanta facta sunt, ad credendorum probationem, quæ non nisi à te fieri poterunt. Tu non dubitas credere fuisse aliquando Alexandrum Maced. Regem, & eius victorias, & prælia, quia tot habes authores, qui id asserunt, quos non potes judicare ex composito mentitos esse: idque tam certum putas, quam quod oculis tuis vidisti: & quidquid tibi dicatur de vanitate famæ, & scriptorum mendaciis, non tamen potes hoc à tuo iudicio impetrare, ut dubites ea omnia vera esse: quanto magis debes credere, quæ tot miraculis, & tot testimoniis confirmata sunt? *Si testimonium hominum accipimus, majus est testimonium Dei.* Certè, uti dixit Ambrosius lib. 4. in Lucam capite 5. Si viri boni dicerent, nefas putarem non credere: Deus asserit, probat Filius, refugiens sol fatetur, tremens terra testatur, & tu postea dubitabis.

Respondeo 2. cum Sancto Ambrosio in cap. 5. epistolæ ad Romam. Ideò Deum homines per fidem regere voluisse, non per rationis evidentiam: quoniam cum mundus certâ lege, & potestate gubernetur, & regamur modo definito à Deo, homines autem, circa rationem carnis studiosi, Deum huius mundi opificem neglexerunt, Deus ut errorem auferret, & Dominum se omnium demonstraret, hoc se posse, & fecisse prædicari voluit, quod mundo impossibile est, ut qui hoc crederent, damnatis iis qui ratione mundi inflati, Deum neglexerunt, discreti salva-

rentur, Dei dominio mancipati. Eandem rationem attulit Paulus 1. Cor. cap. 1. *Nam quia in Dei sapientia, non cognovit mundus per sapientiam Deum: Hoc est postquam Deum, qui seipsum in opificio mundi, tam sapienter disposito, & in creaturarum inspectione ostendit, mundus non agnovit, quod tamen facere debuisset; Placuit Deo, per stultitiam prædicationis, salvos facere docentes: Visum est Deo aliam planè viam inire, & homines per fidem ad se allicere, eis proponendo, quæ secundum communem rationem intelligendi, videbantur reiicienda, & contraria rationi. Unde patet cur Deus non per evidentiam obiectorum homines rexerit; sed per fidem, & obscuritatem: quia enim homines in rerum evidentia cæcutierunt, per rerum revelatarum obscuritatem illuminati sunt, & sic justificata est sapientia à filiis suis* Mat. 11. dū eos modis omnib⁹ adjuvit.

Respondeo 3. ideò Deum regere homines per fidem, ut captivantes intellectum nostrum in obsequium fidei, illum totum Deo subiiciamus, & agnoscetes imbecillitatem mentis nostræ, & divinæ sapientiæ altitudinem, Deum sic honoremus: est enim fides nostra Deo gloriosissima, propter summam ei subiectionem principalis potentie. Sicut enim *seruator majestatis opprimetur à gloria: Et sicut summa est superbia Deum velle comprehendere: uti summa temeritas fuit in Eudoxo, cupere Solem è propinquo intueri, quamvis sciret se eius radiis, & nimia luce consumendum: ita è contrario summa est humilitas suum intellectum per fidem subiicere.* Certè Isaias Angelos vidit coram

coram Deo faciem suam obvelare, quasi contra aspiceret non auderent. Summus Sacerdos in Sancta Sanctorum ingressurus, Thymiamate nebulam faciebat, ne Arcam nudam aspiceret: Exodi 3. cum Moyse ad rubum ardentem accessisset, abscondit faciem suam: *Non enim audebat aspiceret contra Deum.* Et ut agnovit Salomon in sui Templi dedicatione, cum nubes impleisset domum Domini, *habitavit Deus in nebula.* scientiæ quidem suis obiectis dominantur: at fides se subiicit suo obiecto; & hoc etiam ipsi homini honorificum est: uti enim magis honorificum est suo Regi reverentiam exhibere, quam suis servis imperare: Ita longè majus est Deo perfidem se subijcere, quam per scientias earum obiectis dominari.

Respondeo 4. cū vita æterna ad quā homines sunt evecti, sit supra naturam ea quoque quæ ad illam ducunt, debuerunt captum nostrum superare, ut esset proportio inter finem, & media: hinc tantopere in scripturis sanctis donum fidei commendatur, & ex divinā illustratione haberi dicitur.

Ex his omnibus patet luce clarius fidem non esse irrationalem, neque ex parte Dei, cū tot sint rationes, ob quas decuit Deum regere homines per fidem: neque ex parte hominum, qui cū tam multa credant propter hominum testimonia, multo magis credere debent quæ Deus attestatur. Nam, ut ait Sanctus Ambrosius libro 1. de Abraham capite 5. Quam in dignum ut humanis testimoniis de alio credamus, Dei oraculis de se non credamus. Et apud Sanctum Ioannem: *Si testimonium hominum*

accipimus, testimonium Dei maius est. Hoc saltem Deo concede, quod concedis hominibus.

Quærent 3. nostri Rationales: si natura earum rerum quas à nobis Deus credi voluit, talis erat, ut à nobis non aliter sciri possent, quam per fidem; an non fatius fuit ea à nobis penitus ignorari, quam ita sciri; cū hoc non sit scire, sed ignorare: præsertim cū eius generis cognitio nobis sit inutilis. Quid enim iuvat ita scire ut nescias: deinde quid juvat ad opus hoc scire, verbi gratia, tres esse in Deo personas: Filium procedere per viam intellectus, & in naturæ similitudinem, & per veram, & propriè dictam generationem: Tertiam verò personam tantum procedere, idque per viam voluntatis, & per amoris: & alia innumera eiusmodi, quæ nobis credenda proponuntur.

Vide quò progrediatur prudentium, & sapientium mundi temeritas, qui ut ait Sanctus Ambrosius in cap. 5. epistolæ ad Roman. Audaciâ verborum, terrenis armis, contra cælestia dimicant, & carnalibus adversus spiritualia; & prudentes se dicere non erubescunt, quasi humana prudentia Dei sapientiam superarit. Sed ut ad hanc objectionem respondeamus, atque ut omne os obstruatur.

Respondeo id à Deo sapientissimè factum fuisse, multas ob causas.

Et primò quidem, ut mens nostra supra se & omnia humana ad divina erigeretur: si enim Deus non ea proponeret, quæ captum humanum excedunt, mens sursum non se attolleret: sed in suo gradu, & infima sorte maneret, neque

neque ad Dei visionem disponderetur: fides enim supernaturalium, media est inter cognitionem naturalem, & visionem beatificam: unde proportionem habet, & cum statu huius vitæ, & cum fine, ad quem hæc vita medium est.

Secundo, subiiciendus fuit noster intellectus divinæ sapientiæ, etiam in rebus quæ nobis veniunt, & in Dei gubernatione, ut crederemus omnia à Deo fieri sapientissimè, nec adversus eum murmurarem, si bonis adversa, impiis prospera eveniât; ipse enim sapientissimè omnia disponit. Quidquid enim vel permittit, vel decernit, id facit, vel ut peccata puniat, vel ut nos ad bonum excitet. Cùm itaque in rebus nobis propositis, intellectum subiecerimus, ut credamus: idem quoque in Dei gubernatione faciemus. Quod autem dictum est, per fidem nos ita scire, ut nesciamus, bonum sensum habere potest, & malum: bonum quidem si intelligamus, in fide simul esse certitudinem, & obscuritatem; hæc enim est natura fidei, quæ, ut ait Sanctus Petrus in sua secunda epist. cap. 1. *Est instar lucernæ in caliginoso loco, donec dies elucescat*: lucerna est, quia lucet: sed lucernæ lumen habet aliquid obscuritatis; pars enim loci illuminatur, pars relinquitur in tenebris; unde dicitur lucere in caliginoso loco. Præterquam quod in rebus quæ credendæ proponuntur, est semper aliquid quod Deus revelavit, & hoc Deus nos scire voluit: & est aliquid quod non revelavit, & illud voluit nos ignorare. Ita de æterna Verbi generatione loquens Sanctus Ambrosius lib. 4. in lucam cap. 5. Non licet mihi scire quemadmodum natus sit;

non licet tamen nescire quod natus sit. Seriem generationis ignoro; sed auctorem generationis agnosco: non interfuimus cùm ex Patre filius nasceretur, sed interfuimus cùm à patre Filius Dei diceretur: si Deo non credimus, cui credemus? Ita aliquos esse prædestinatos, & alios reprobatos sine Dei iniustitia fides docet; cur autem hos elegit, & non alios, hoc ab hominibus ignorari voluit: unde Pauli exclamatio Roman. *II. O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, & investigabiles viæ eius. Quis cognovit sensum Domini, & quis consiliarius eius fuit?* Ita cùm plurima de extremo Iudicio revelasset, noluit tamen nos scire diem Iudicij. Et ferè in omnibus rebus fidei, quædam à nobis sciri voluit, alia autem ignorari: & in illis, uti dixit Sanctus Ambrosius lib. 1. de vocatione Gentium cap. 7. Quæ Deus occulta esse voluit, scrutanda non sunt; quæ autem manifesta fecit, non sunt negligenda, ne in illis illicitè curiosi, & in istis damnabiliter inveniamur ingrati. Dixi quoque illud quod dictum est, fidem esse ignorantem, malum sensum habere posse, quasi quod fide teneremus, incertum sit atque dubium, cùm fides quavis scientiâ certior sit atque indubitator: unde eam ita definit Theodoret. ser. 1. de Græc. affect. Circa id quod verè est animi adhæsiō, & constantia. Et sanè quis pro scientiis & pro Philosophorum dogmatibus, sua deserere, & rebus omnibus nunciū dare voluit? Sed quis tormenta pati, quis unquam mori voluit, cū pro fide tuenda innumeri Martyres mortui sint.

Jam

Jam quod dictum est fidei cognitionem esse inutilem, sine ratione dictum est; nam sive agatur de cognitione, sive de opere, ad utrumque fides utilissima est: ad cognitionem quidem, quoniam, uti diximus ex S. Ambrosio lib. 4. in Lucam, cap. 5. Quod mens humana rationis investigatione comprehendere non potest, fidei plenitudo complectitur. Ad opus autem; quia hanc rerum serie, in omni fide etiam humana, agnoscit Theodor. serm. 1. ut cognitionem fides præcedat; subsequatur autem fidei cognitio, hanc autem subeat appetitus, postremo rei appetitum, & functio, & actio subsequatur: par est enim ut prius credat, qui velit addiscere, partaque cognitione, moveri aliquo appetitu; motum denique, ac impulsus, aggredi aliquid ac peragere. Et ideo fidem divinam, hoc est, quæ Deo credimus appellat, ut iam dictum est, S. Ambr. l. 1 de vocat. Gentium cap. 8. bonæ voluntatis, & justæ actiones genitricem. Itaque Deus prius in intellectu motum excitat fidei, quam motum voluntatis: quasi ex fide omnes motus in voluntate excitarentur. Nam timor Dei sequitur fidem, quæ Deum credimus omnium malorum actuum vindicem, & punitorem. Spes sequitur fidem, quæ ipsum credimus Redemptorem, & remuneratorem: amor, quo credimus esse summum bonum, & summè perfectum: & ita in aliis. Jam omnia præclare facta sequuntur fidem: hinc Apostolus Paulus ostendit Hebr. 11. Veteres omnes nihil egisse eorum quæ admiramur, nisi per fidem: itaque fidei attribuit, quod Abraham vir tantus evaserit. *Fide* (inquit)

qui vocatur Abraham, obediit in locum exire, quem accepturus erat in hereditatem, & exiit nesciens quid iret: fide remoratus est in terra repromissionis, tanquam aliena, in casulis habitando, cum Isaac, & Jacob coheredibus repromissionis eiusdem: expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cuius artifex & conditor Deus. Deinde: Fide obtulit Abraham Isaac, cum tentaretur, & unigenitum offereret, qui susceperat repromissiones, &c. arbitratus quia & à mortuis suscitare potens est Deus; unde eum & in parabolam accedit. Fide & de futuris benedixit Isaac Jacob, & Esau. Fide Jacob, moriens, singulos filiorum Joseph benedixit, & adoravit fastigium virgæ eius. Fide Joseph, moriens, de profectioe filiorum Israël memoratus est, & de ossibus suis mandavit. Eodem modo fidei attribuit, quæcumque à Moysè peracta sunt. Fide Moyses grandis factus negavit se esse filium filia Pharaonis: &c. fide reliquit Egyptum, non veritus animositatem Regis: invisibilem enim tanquam videns sustinuit. Fide celebravit Pascha, & sanguinis effusionem, ne qui vastabat primitiva, tangeret eos: fide transierunt mare rubrum tanquam per aridam: & alia plurima quæ recenset, ut scias fidem bonæ actionis esse genitricem: unde non mirum si moneat Apostolus Ephes. 6. *Vt in omnibus sumamus scutum fidei; quia in omnibus agendi occasionibus, se se fides interferit: v. g. occurrunt divitiæ: veniat statim in mentem quod Christus dixit: Impossibile est divitem salvari, Væ vobis divitibus? Divitias esse spinas, & alia eiusmodi à Christo, & ab Apostolis dicta, quæ in fidei materiam transierunt: Titillant voluptates: Veniat in mentem illud Apocalypseos: Quantum in delitiis fuit, tantum date illi tormentum.*

Offert se tibi pauper : *Quod uni ex minimis fecistis, mihi fecistis.* Occurrunt afflictiones : veniat in mentem quod dixit Sanctus Petrus in sua Prima epistola capite 4. *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis; quoniam quod est honoris, gloria, & virtutis Dei, & qui est spiritus, super vos requiescit.* Et Sanctus Jacobus in sua epistola cap. 1. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cum in varias tentationes incideritis.* Veniat in mentem quod Christus dixit Matth. 5. *Beati qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quoniam ipsorum est regnum caelorum. Beati estis cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos mentientes, propter me; gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis : Sic enim persecuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante vos.* Vel illud Psalm. 90. *Cum ipso sum in tribulatione.* Sicut itaque honoras species sacramentales ob corporis Christi praesentiam : ita & afflictiones plurimum aestimare debes, & eos qui illas patiuntur, quoniam habent Deum praesentem, & Spiritum Sanctum ut ait Sanctus Petrus : *Et qui est eius spiritus, super vos requiescit.* Eadem ratione procedere debes in caeteris rebus, in omnibus eventibus, in omnibus negotiis : nam ubique nobis opitulari potest. Hinc rerum omnium despicientia, rerum futurarum desiderium, amor caelestium, vita neglectus, spes immortalitatis, difficultatum victoria, securitas in periculis, praeclearum facinorum susceptio.

Inde agnoscimus veram causam, cur inter Christianos raræ sint virtutes eximia; scilicet quia fides est paucorum: nam & si plures appellentur fideles, quoniam multi Christianam fidem profitentur; tamen si illi tantum sunt fideles, qui fidem habent, paucissimi sunt qui dici possunt, & appellari fideles. Et jam pridem querela est summorum virorum, nullam esse inter homines fidem Christianam: ac illud tempus advenisse, de quo Christus Lucae 18. *Filius hominis veniens, putans inveniet in terra fidem?* Nam ut omittam innumeros quotidie oriri errores, atque haereses quotidie pullulantes, quæ efficiunt, ut admodum pauci dici debeant fideles; inter eos qui orthodoxi vocantur, quot sunt, qui fidem habeant? Quot operantur ex fide, uti suarum actionum principio. Quot vivunt secundum principia fidei, & divinae axiomata veritatis? quot secundum religionis nostræ principia? *Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur, quæ enim videntur, temporalia sunt, quæ non videntur, aeterna.* Tu si verè, quæ Christiana fides docet crederes, itane viveres, ut facis? Ex duobus alterum est necessarium, aut ut non credas, aut si credis, ut insanias: Nam ut ait S. Jacobus. *Ostende mihi fidem tuam sine operibus: quasi dicat. Opera sequi fidem: & postea ex ambobus oriri beatitudinem.* Ad quam nos perducatur Jesus Christus
Amen.

FERIA SEXTA CINERUM,

CONCIO PRIMA

DE DILECTIONE INIMICORUM,

æquitas hujus præcepti.

Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros. Matth. 5.

INTER cætera argumenta quibus nostræ Religionis veritas probatur, est eius sanctitas quoad leges quas habet, & mores quibus vivit: Nam in aliis omnibus sectis, uti semper est aliquis error in intellectu, ita quidam est in moribus, & in voluntate defectus: at in Religione Christianâ, uti quoad credenda nihil falsum est, ita quoad facienda, nihil est quod iure reprehendas, immò quod non sit valde sanctû: Porro inter cæteras leges quas habet, una est quæ præcipit, ut diligantur inimici: quam nec natura, nec caro, nec sanguis, neque mores nationû, neque leges vllæ introduxerunt, sed sola professio Christiana: unde multis visa est esse supra humanam consuetudinem: sed nemo negare potest, nihil illâ esse sanctius, nihil religiosius: Et jure merito S. Dunstanus suis persecutoribus respondit qui ab eo aliquod fieri miraculum petebant: Hoc satis

est magnum miraculum, quod vestras injurias moduratè fero, & ignosco: Hinc fit ut Christus virtutem appellet novi testamenti. *Didum est antiquis: Diliges amicum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros: & Ioan: 1. lex autem per Moysen data est, gratia autem & veritas per Iesum Christum, est itaque opus gratiæ. Quod si ad eius observationem opus est gratiæ, & nobis etiam opus gratiæ ut eam exponamus. Ave Maria.*

LICET satis intelligam quæ de jejunio à nobis dicta sunt maxima esse, & plurimum necessaria, facile tamen mihi persuadeo futurum ut multi se à jejunio excusent, vel impotentia, vel infirmitate, vel aliis multis de causis: sed nemo est qui hodiernum præceptum de diligendis inimicis ullâ de causâ rejicere possit. Etenim ut ait

Z 2

S. Chry-

S. Chryf. homil. de similtate : Quod nō ieiuniis ; excusare potes corporis imbecillitatē : quod nō parcas, nō potes ; & quod odium retineas, nullam habes excusationem : age enim, inquit, dic mihi, non ieiunasti ob corporis infirmitatem ; rectē : sed cur inimicis tuis reconciliatus non es ? an hic habes, unde præendas corporis imbecillitatē ? rursus, si odium, invidiamque retineas, quid possis excusationis allegare ? nūquam enim in istiusmodi delictis ad corporis infirmitatem refugere licet : Atque id Christi humanitatis, opus est, quod præcipua, & vitam nostram continentia præcepta, nihil à corporis infirmitate læduntur : Vnde Apostolus Paulus ad Timoth. scribens ait 1. Epist. cap. 4. *Exerce autem te ipsum ad pietatem : Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est : pietas autem ad omnia utilis est : promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ.* quem locum explicans S. Maxim. Græc. centuriâ 2. ar. 57. tradit distingui virtutes in corporales, & spiritales, & illas quidem *ipōs anakin*, esse, id est necessitati subiectas, quia pluribus modis, ac rationib⁹ impediri possunt, ita ut quæ eas non habeat, veniam ferat : has verò non sic subiectas esse, ut est pietas, *eusepeia*, quæ ad ad cultum Dei pertinet : quæ nec impediri potest, quin habeatur, nec ille excusari, qui non habuerit : Quo in numero virtutum continetur injuriarum condonatio, atque inimicorum dilectio : quæ nobis in hodierno Evangelio præcipitur : *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros* : cuius præcepti difficultatem vehementer auxit firma hominum pertinacia, at-

que duritia : quoniam odium inimicorum à duabus rebus firmum existit 1. ab irâ ad quam pertinet vindicta, quæ & maxime est naturalis, & ipso usu firmas radices agit : non enim uti cætera, vitia usu ipso extinguuntur, uti adulterium, & fornicatio actu transacto : sed firmiter hæret odium, si uno, aut altero die invaluerit : Chryfost. homil. 22. de diversis. In adulterio simulcum flagitio expletum est peccatum : qui autem similtatis tenax est, singulis diebus Peccatum facit, nec unquam absolvit : 2. à superbiâ seu amore improbo famæ, quam putamus tum demum nos integram servare, si non cedimus injuriæ, si non parcimus : idque iuxta commune hominum corruptissimum iudicium, qui inimicitiarum condonationem imbecillitatem animi interpretantur. Age vero quò magis hoc malum altas egit radices, & quò magis illud præceptum impetitur, ac minus est in usu, horum temporum iniuriâ, illud quantum in nobis est fulciamus : eòque magis quò hæc materia ad omnes ferè pertinet : ut enim nullum est mare adeò tranquillum quod aliquando iactationem non habeat, ita nullus hominum adeò temperatus est, & circumspectus, nemo ita scælix, ac fortunatus, ut in tota vitâ suâ, aut nullum læserit, aut certè à nullo sit læsus, aut appetitus.

Hoc itaque dico. Præceptum de diligendis inimicis, & de non referendâ injuriâ æquissimum esse, atque iustitiæ plenissimum.

I. Ratio petitur ex Legislatore, nam prima pars iustitiæ alicujus legis, est authoritas Legislatoris : hoc autè Deus præcipe-

præcipere nobis potuit, & de facto præcepit: Id Christus significavit his verbis. *Dictum est antiquis diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos. & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos,* ubi hæc vox, Ego, magnam habet emphasim: Ego qui summam in te habeo potestatem, & summum ius, & consequenter, qui possum tibi quidlibet præcipere: Ego, cujus est tunc qui offendit, tunc qui offensus est: & consequenter, qui ut illo uti possum, ita & te adigere ut quidlibet feras: Ego, cujus injuria tibi facta, pluris inter est quam tuâ: Ego, ad quem tuum ius plus pertinet, quam ad te: Ego, qui te non obedientem punire possum sumis pœnis, & qui te obedientem possum summo præmio afficere: Ego, cui uni placere debes, cui soli displicere non debes: Ego, cujus gratiâ pati omnia debes, & omnia etiam facere, hoc ego præcipio tibi, ut quamlibet tibi illatam injuriam condones: Vide nunc æquissimum sit ut parcas. Chrysof. homil. 1. de divers. Quod si cogitemus quanta sit autoritas Dei jubentis, & conditoris istius legis, satis ex eo & abundè instructi, & admoniti fuimus: Neque enim à nobis ipsis, monita vobis afferimus, sed ad Legislatorem vos omnes adducimus: Nemo itaque se excuset ab injuriarum condonatione, & inimicorum dilectione: sed cogitet summam Dei illud præcipientis autoritatem: o homo tu quis es, qui respondeas Deo? & quis est qui audiat dicere quare sic fecerit?

Sed iterum cogita Deum pœnas interminantem, & damnationem nisi ig-

noscas: Certè facilius tibi erit ferre injuriam, illatam ab inimico, quam pœnam, quam irrogat, aut intonat Deus iratus: Nam uti præclare dixit Ambros. lib. 1. offic. cap. 38. omnia supplicia graviorum suppliciorum vincuntur formidine: idè si consilio firmes animum tuum, nec à ratione discedendum putes, & proponas tibi divini judicij metum, perpetui supplicij tormenta, potes animi subire tolerantiam: Tibi itaque ad maiora attendenti, facile erit ferre minora mala: Compara igitur quod patieris, si te non vindicas: & quod patieris, si te vindices: Cogita quem metuere magis debeas, aut inimicum offensum, aut Deum iratum. Huc pertinet quod ait Chrysof. homil. de similitate: si legem statuisset Cæsar, ut omnes inimici in gratiam redirent, aut capite plecterentur, an non omnes festinarent ad mutuas reconciliationis? quam eago veniam habebimus, cum ne tantumdem reverentiæ tribuamus domino, quantum conservis nostris tribuimus: Noli igitur existimare nostrum esse, aut alterius præceptum, sed ipsius Dei, cujus majestatem revereri debes: nam quantum illud est te offensum esse, quisquis tandem sis, & à quocumque fueris offensus; illud vero longè maximum, tuâ inobentiâ Deum offendi:

Iam quantum illud est quod injuriæ tibi illatæ nolit Deus te causam referre in tuum inimicum, ut ne ab illo te offensum putes, sed in se, quasi id ipse illi præcepisset, ut si quis sit in te sensus vindictæ, intelligas re non tam creaturam petere quam Deum: Hac cogitati-

one impulsus Ioseph, fratribus gravissimam omnium iniuriam, odium scilicet peracerbum, intentatum homicidium, venditionem, & servitutem condonavit: Cum enim Patre defuncto timerent fratres, ne pœnas illatæ injuriæ ipse repeteret, miserunt, qui diceret, Gencl. vltim. *pater tuus præcepit nobis antequam moreretur, ut hæc tibi verbis illius diceremus: obsecro, ut obliviscaris sceleris fratrum tuorum, & peccati atque malitiæ, quam exercuerunt in te: Quid ad hæc Iosephus? Nolite timere: Num Dei possumus resistere voluntati? vos cogitastis de me malum, sed Deus vertit illud in bonum: Nolite timere: ego pascam vos, & parvulos vestros: consolatusque est eos & blandè, ac leniter est locutus: Quæ verba interpretans ac fusiùs exponens Philo Iudæus in lib. de Vitâ civili qui & Ioseph inscribitur eum inducit veniam fratribus dantem, & confirman-tem, in gratiam Patris, quem negat, propter animam immortalem, periisse: & addit: Cur autem geniti Patris tantum meministis? habemus alium ingenitum, immortalem, æternum, inspectorem, auditoremque omnium etiam quæ sunt per silentium, introspectentem intimos animi sensus: Dum invoco testem conscientiæ meæ, quod bona fide vobiscum in gratiam redivi: Eodem modo David cum à Semei lapitaretur, ac convitiis appeteretur, quæ res planè fuit indigna adversus tantum Regem, & intantâ afflictione constitutum, cumque ad vindictam sollicitaretur, id consulentes, acriùs reprehendit. 2. Reg. cap. 19. *Quid mihi, & vobis filij Sarvia? cur efficitur mihi hodie in Satan: & cap 16. Quid mihi, & vobis est filij Sarvia? dimittite eum,**

ut maledicat: Dominus enim præcepit ei, ut malediceret David: & quis est qui audeat dicere, quare sic fecerit? & ait Rex Abisai, & universis servis suis: Ecce filius meus, qui egressus est de utero meo, quærit animam meam; quanto magis nunc filius Iemini? dimittite eum ut maledicat juxta præceptum Domini: si forte respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi Dominus bonum, pro maledictione hac hodiernâ: Vide Davidis religionem; maledictionem Semei vocat Dei mandatum, cui negat resistendum: equidem non erat Dei voluntas, ut Semei malediceret Davidi, sed erat Dei voluntas ut David patienter ferret maledictionem Semei: & quis est, ait, qui audeat dicere, quare sic fecerit? plus itaque spectavit David suam humiliationem quam Deus intendebat, quàm culpam Semei, quam Deus nolebat: sed qui sic injuriam spectat, facile eam condonat, ne si retineat, Deo ipsi succensere videatur non homini.

Sed rursus quis illud præcepit? Dominus propter nos Crucifixus, ait Chryl. homil. de similt. Ipse te ut reconciliaret Patri, ne mactari quidem recusavit, aut sanguinem effundere: Tu autem ut reconcilieris conservo, nec verbum vis emittere, aut prior accedere. dicere vult: Id planè esse intolerabile, ut post tantum patientiæ exemplum, immisericors permanes: Hoc idem premit S. August. serm. 2. de S. Stephano. Tu autem, ô Christiane, quæris vindicari de adversario tuo, qui tibi forsitan injuriam fecit, æstuas, furis, anhelas, festinas vindicari: attende Christum medicum ægritudines tuæ, propter te pependit in ligno, & nondum est vindicatus, &

dicatus, & tu vis vindicari, & non vis tantum & talem magistrum imitari: Ideo pati voluit, ut tibi patientiæ suæ demonstraret exemplum: vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum conficientem; vide pendentem, & tibi de ligno tanquam de tribunali præcipientem, atque precantem: *Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt.*

Sed illud omnem considerationem superat, Christum qui tanta egit apud Patrem pro tuâ excusatione, & qui ab eo exauditus est pro suâ reverentiâ, nihil apud te proficere pro fratris tecum reconciliatione: Veniam non petit inimicus: id scio; sed tu quoque non petebas: Eam non meretur inimicus tuus: id etiam concedo: sed neque tu eam merebaris: in inferendâ injuriâ perseverat inimicus tuus: Et tu quoque perseverabas: audi enim Apostolum Rom. 5. *Commendat Deus charitatem suam in nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, id est, cum adhuc peccata peccatis adderemus, atque in statu essemus peccati & in offensa perseveraremus, secundum tempus pro nobis Christus mortuus est:* Pro te Christus apud Patrem interpellavit: Et nunc apud te, pro tuo inimico interpellat: Immo iubet, ut parcas, etiam ut diligas: ac nisi facias, pœnam æternam interminatur: Audi enim quid dicat, *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros:* Et Apostolus Ioannes, *Qui non diligit fratrem, manet in morte:* à Patre quidē exauditus est pro suâ reverentiâ: Tu vero nullâ ratione habitâ reverentiæ ipsius: & preces eius, & mandatum negligis: Hæc enim verba non Iosephum

tantum, sed te etiam spectant. *Pater tuus, præcepit nobis, antequam moveretur, ut hæc tibi verbis illius diceremus; obsecro, ut obliviscaris scelus fratrum tuorum, & peccati, atque malitiæ quam exercuerunt in te: iam vide quid respondeas, atque apud te pende, an plus fueris offensus, quam Ioseph: deinde an Christi autoritas minus habeat apud te ponderis, quam Patris apud filium, & Iacobi apud Iosephum.*

Fuerat Philemoni ad quem Paulus scripsit epistolam, servus qui am, qui multa hero furatus aufugit: huius culpæ deprecatorum habuit Apostolum Paulum his verbis, *Obsecro te pro meo filio, quem genui in vinculis, Onesimo, qui tibi aliquando inutilis fuit, &c. Si habes me socium, suscipe illum sicut me: si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa. Ego Paulus scripsi meâ manu: ego reddam: ut non dicam tibi, quod & te ipsum mihi debet:* quæ verba expendens Chrysost. exclamat, *Quæ lapidem ista non fecerent, non emollirent? Quam immanem licet belluam, hæc non in mansuetudinem verterent, ipsumque humanissime suscipere persuaderent? Scripsit Paulus, & persuasit: Eadem, & longè plura ad te Christus: & non commovet: Dona mihi hanc injuriam, ego reddam, hoc mihi imputa, &c. Demus ultro, ac lubenter Deo supremo omnium nostrum Domino, quod Regi terreno haudquâquam recusare possemus, faciamusque ut amor & observantia iustas erga illum animi aversi commotiones in nobis comprimant quas aliæ causæ exhibere possent.* Quid quod ex authore legis colligitur possibilem esse huius mandati observantiam,

vantiam, neque enim impossibilia præcepit, immo præcipiendo simul etiam offert gratiam, & parendi potestatem, quod homines & legislatores non faciunt.

In quo illud consideratione dignissimum est charitatem Dei, quâ solâ inimicus diligi potest, fortiorem esse quocunque alio vinculo: Quod si natura, & consanguinitas coniungit affectibus disunctissimos: si affinitas, & matrimonij nexus ignotissimos: si Patriæ charitas, sibi mutuò infensos, ut Aristidem cum Themistocle: Fabium cum Papyrio: & alios multos: immò si necessitas id multos facere coëgit, quanto magis Dei respectus id fortiùs facere potest: Simultates quæ vel ipsas etiam potentissimas familias inter se dividunt, matrimonij copulatione componuntur: Numquid & ipsa temporis diuturnitas offensarum oblivionem adducit? Et verò licet amor multò aptior sit ad conciliandam & amicitiam quam metus tamen ut observat D. Augustinus Serm. 5. in S. Stephanum, Si de primoribus aliquis nos offenderit, præ timore dissimulamus, idque quotidie usu venire inter homines deprehendimus; Quæ causa est ut idem Augustinus dicat, Quod ille sustinet propter substantiam terrenam, tu sustine propter vitam æternam &c. Quod à nobis extorquet hominis timor deberet à nobis exigere Christi amor: Porro dixi verum & sincerum inimici amorem ab eo tantum motivo proficisci, quia uti dixit S. Thomas 2. 2. q. 27. art. 7. dilectio amici aliam causam habere potest quam Deum, dilectio inimici non potest, ac licet

utraque dilectio, & amici & inimici, esset propter Deum, tamen dilectione inimici hinc ostendi fortiorem, quia hominem ducit ad remotiora, scilicet usque ad charitatem inimicorum: ut ne igitur existimes impossibilem hanc dilectionem, cogita Deum amicitie nondum acriùs atque fortiùs stringere, quàm ullam aliam naturalem rationem: Sed cum Deus hanc necessitatem tibi imponat, quid te facere posse desperas quod Deus imperat, & ad quod, ut illud facias, gratiam largitur?

Porro ut quæ hæcenus à me dicta sunt redigam in summam, quisquis habes inimicum: Cogita 1. Deum tibi eius dilectione imperare, aut nisi feceris te utrumque inimicum habiturum, eum quidem qui te offendit, quia non parcis: Deum Verò quia non pares: 2. Deum in se suscipere tui in te inimici culpam, ac idè tibi dicere, quod Apostolus Paulus scripsit ad Philemonem. *Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa.* Vide an hoc sis animo, ut hanc injuriam donare ipsi Deo recuses: 3. tibi attendenda est non inimici voluntas, & intentio, sed Dei: Non causam proximam debes intueri, sed remotam, itaque non fratri tuo irascaris, sed Deo: Denique quod vel naturæ, vel legibus, vel consuetudini, vel necessitati, vel alterius imperio concederes, hoc Deo concede: Et quia ille solus dilectionis inimici causa esse potest, eam dilectionem cæteris anteposito, quæ solum Deum authorem habere potest. Quidquid igitur in contrarium mihi opposueris, tibi ego Deum opdonam: Durum est amare inimicum, res est ardua, ac naturæ contraria:

contraria: Sed Deus id imperat, & nihil est quod imperare tibi non possit. At id facere non possum, nec ille me adigere: at Deus jubet, de eo autem quod jubet nec deliberandum est, nec ambigendum: si jubet, & potes, & debes. At non meretur ille: Non ille quidem sed Deus, & majora etiam meretur. Sed hinc inimicus deterior fiet, nec emendabitur: Esto sanè; sed tu melior fies, ac nisi facias, ipso eris deterior. At hinc vilior existam, & alienæ patebo injuriæ: Contingat sanè quidlibet, Deus jubet ut parcas, imperat ut ignoscas: justus est, & justum judicium eius, non potest non imperare quod justum est, si justum est quod imperat, parendum est. Jubebat Abfolon servis suis, ut fratrem suum Ammonem apud se convivantem perimerent, utque illis animos adderet, dicebat illis 2. Reg. 13. *Nolite timere, ego enim sum qui præcipio vobis, robor amini, & estote viri fortes: Tu autem multò magis cogita, quis tibi illud imperet, ille scilicet cuius voluntati resistere nemo potest, quique tibi dicit Ego autè dico vobis diligite inimicos vestros.*

2. Ratio continet causam quam habuit legislator prohibendæ vindictæ, ne quis scilicet usurparet auctoritatem quæ soli Deo convenit: ut Deo relinquatur quod suum est. Quia nempe nō licet seipsum privatâ auctoritate ulcisci, alioqui omnia cædibus complerentur, idque non tantum jure divino, sed etiam humano prohibitum est, quæcumquæ tandem illata sit iniuria. Et quidem in nullâ republicâ, ultio privata toleratur: itaque egregiè Chrysof. homil. 22. de diversis: Si in hominibus

(inquit) verberato à nobis alieno servo, dominus illius indignatur, ac pro contumeliâ accipit, & si iniuriâ affecti, expectamus sententiam iudicum, nec licet sibi ius dicere, & ultionem sumere, quanto magis in rebus illis ubi Deus ipse constitutus est iudex: Alludit Chryf. ad locum Pauli Rom. 12. *Scriptum est, nempe Deuter. 32. Mibi vindictam, & ego retribuam: id est, Ego sum qui retribuam mala, iis qui mala operantur; munus hoc est meum, & ad me pertinet, non igitur homo debet se vindicare, quia id est præripere officium Dei: Quod si iudices puniunt scelera, id faciunt ut ministri Dei: neque tamen de omnibus delictis sumere pœnam possunt, uti de internis: Deo soli convenit generalis omnium delictorum vindicta: particularis autem vindicta de propriâ injuriâ, non homini sed Deo relinquenda: Hoc enim officium pertinet ad summam eius potestatem, & summum dominium: non tantum quia ipse in illata cuicumque injuriâ plus offenditur, quàm is qui appetitur injuriâ, sed etiam quia ad ipsum pertinet, jus unicuique reddere, ac omnes inæqualitates complanare: Pater non judicat quemquam, sed omne iudicium dedit filio, quia filius hominis est: si Deus Pater non judicat, licet offensus, Tu quis es, ait Apostolus, qui iudicas alienum servum, qui Domino suo stat, vel cadit?*

Quid quod ille ferè solus, & peccati, & pœnæ gravitatem sufficienter æstimare potest: quod si unicuique vindicta esset commissa, præterquam quod omnes ferè vindictæ potius, aut iræ impetu ferrentur, quàm vero justitiæ

sensu, nemo præterea fatis aut culpam æstimare, aut pœnam æquare posset: Quid quod cum duo sint offensi, tu, & Deus, cum ille paratus sit ignoscere cur ex tuâ parte non ignoscis? quia (inquis) vindicare me volo: Ita sanè si culpa remissa non fuerit: Sed si iam est remissa, ut dubitare non potes, cum Deus ignouerit, non iam ulcisceris, sed iniuriam facis, dignusq; planè qui pœnas luas, & quem Deus ulciscitur, quia tibi nõ condonanti non condonabitur.

In hunc itaque sensum vertere possumus illud Christi præceptum, Matth. 5. *Eslo consentiens adversario tuo ciuè, dum es in viâ, cum eo, ne fortè tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro: & in carcerem mittaris*: Memineris itaque te non esse inimici tui iudicem, hoc est, tuum non esse pœnas repetere, sed tibi cum illo communem esse iudicem, qui illum & te iudicabit, te quidem cõdemnando ad pœnam, si non consentias, id est, si non peperceris, idque citissime. Nemo enim in suâ causâ iudex esse potest, ne Reges quidem, quantum minus homines privati. Id tantum pertinet ad Deum, quia eius ius non est privatum, & quia non iudicat nisi ex iustitiâ, non autem ex irâ aut cupiditate, aut amore privato. Non hinc tamen licet Deum orare, ut inimicum tuum ipse ulciscatur: Hinc enim pessimus ille mos, apud quosdam invaluit, ut inimicis in oratione male precentur, ac petant à Deo vindictam iniuriarum, atque inimicorum suorum ultionem, quo facto, ut ait August. Deũ pras ut tortor pro te existant. Non, inquam, id licet; nam qui tibi præcepit ne vindictam sumeres, idem præcepit ut ignosceres

& consequenter ne vindictam ab alio sperares, minus expectares, minimè omnium exposceres: ad hæc qui præcepit ne vindicares, præcepit ut orares pro offendente: *Orate pro persequentibus vos*: non dixit contra persequentes, sed pro persequentibus vos: Et quâ fronte potes eadem in oratione dicere Deo te inimicis ignoscere, & simul obsecrare, ut tuos perdat inimicos? Audi quid de eo factò iudicet Chrysof. serm 57. de divers. Non animadvertis (ait) te injuriam facere Deo, cum Deum aduersus inimicos rogas? quomodo tandem? quoniam ipse dixit, *Orate pro inimicis vestris*, & divinam hanc legem invenit: cum igitur legislatorem rogas, ut suas violet leges, & hortaris ut suis contrarias ferat, & eum qui prohibuerat, ne aduersus inimicos orares, precaris ut te aduersus inimicos orantem audiat, non oras orantem audiat, non oras, dum id facis; sed legislatori contumeliam infers, & in eum insolescis qui tibi bona largiturus erat, quæ occasione precum obveniunt, &c. Quid dicam quod inimicum in conspectu Regis percutis, quamvis enim manibus id non facias, verbis tamen eum percutis, quod erga conservos præstare non audes; aude igitur id agere Magistratu spectante; licet innumera tua sint rectè facta, omninò confestim ad mortem abduceris: Ergone coram magistratu non audes æqualem afficere contumeliâ? coram Deo autem qui id facis non, quæso tremis & non times; dum orationis tempore ac precum sic ex candescis, & efferraris, ac maiorem præ te fers iniquitatem

tatem illo qui centum denarios repetebat, &c. Quod si tamen animo plane infedit inimici mortem, aut vindictam à Deo deposcere, audi consiliū S. Aug. hom. 40. Plane ora (inquit) ut occidat inimicū tuū, & salvet fratrem tuū: occidat inimicitias, salvet naturā: sic ora, ut vindicet te Deus, pereat qui te persequatur: sed maneat, qui tibi reddatur. Vide itaq; huius mandati æquitatem, quā fit ut Deo, quod suum est relinquatur.

3. Ratio æquitatis huius legis petitur, ex vero effectu iustitiæ, qui in eo consistit ut unicuique reddatur quod suum est, quod facit iniuriæ condonatio. Nam is cui ignoscitur, in pristinum statum restituitur, qui vero offensus est, & ignoscit, plus accipit quàm amiserat per iniuriam: Itaque hæc lex utrumque spectat, & offendentem, & offensum. 1. Quia utriusque bono consulit. Ut enim homines multi (inquit Chrysost. homil. 16. de diversis) qui inter se controuersantur, si extra forum amicē litem inter se componant, damno, metu, multisque periculis, se liberant, dum ex amici sententia litis eis terminatio succedit: Quod si iudici negotium suū permittant, nihil aliud inde præter pecuniæ iacturam, & pœnam persæpe, atque immortalium inimicitiarum continuationem reportabunt: Ita hîc quoque, si dum in hac vitâ versamur, lites componamus, omni nos supplicio liberabimus, sin autem in odio perseverantes, ad tremendum illud iudicium abeamus, illius iudicis calculo damnati extremo plane supplicio plectemur, & utrique pœnas inevitabiles sustinebimus: unus quidem iniuste iratus,

propterea quod iniuste: alter autem iuste iratus, quod iniuste memoriam injuriæ conseruarit: licet enim iniuste quidpiam mali passi fuerimus, veniam dari par est iis, à quibus injuriā læsi fuerimus: itaque utrosque impellit ad reconciliationem, eum quidem qui offendit. *Si offeras munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus, habet aliquid aduersum te, vade, prius reconcilia-re fratri tuo:* Non dixit, offer munus tuum, sed reconciliare, ac deinde offer, ut oblationis necessitas, etiam invitum reconciliari cogat eum, qui iuste fuerit iratus, cum enim sciverit relictam ante altare hostiam, ut reconciliatio fieret statim dimittet, ut sacrificium perficiatur: Eum verò qui offensus est, sic compellit, *dimittite debitoribus vestris, ut & Pater vester dimittat delicta vestra:* 2. Quia qui parcere iubetur, eidem etiam ut parcat, Deus iubet: nam vicissim ignoscere iubemur: Cogita itaque, quod tibi erga alios præcipitur, idem aliis quoque erga te ipsum præcipi: ut scilicet tibi nocenti minimè noceatur, tibi malè facienti, nihil prorsus mali fiat; tibi delinquenti non modò venia, sed etiam gratia concedatur: uti igitur ab aliis læsus es, ita & tu alios læsisti, aut lædere potes, vel sciens, vel imprudens: itaque uti Deus veniam dari tibi imperat, ita etiam ut tu alteri doces. Vide & fatere num hoc sit iustissimum, & plenissimum æquitatis. Id pulcherrimè advertit S. Chrysolog. serm. 139. Se peccatorem, & peccaturum se homo cogitet, & tunc incipiet amare veniā, nō amare vindictā: Audis tu, quia remittere debeas: & quia tibi remitti debeat,

non audis? peccabis & tu illi cras, qui tibi hodie peccavit, & erit tibi iudex, qui tibi erat reus ante: & reddet tibi veniam, si dedisti: si non dedisti, aut negabit tibi veniam, aut si dederit, imputabit amplius, quā donabit. Remitte peccanti, remitte pœnitenti, ut cum tu peccaveris, repensetur in veniā, non doneatur. Bona semper venia, sed tunc dulcissima, cum debetur: Vicit pœnam, iudicem prævenit, evasit iudicium, qui remittendo, ante sibi veniam, quam delinqueret, jam providit.

4. Ratio pertinet ad iustitiam commutativam, secundum proportionem quam vocant arithmetica, quæ explicatur iis vocibus, *Tantum Quantum*: & in eo consistit in materia præfenti, quia ea conditione nobis peccata nostra remittuntur: Matth. 5. *Esto consentiens adversario tuo cito, dum es in viâ cum eo*: hoc autem fiet remittendo injuriam: causam subdit: *Ne forte tradat te adversarius iudici, & iudex tradat te ministro: & in carcerem mittaris. Amen dico tibi non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem*: id est omisso illa reconciliatiōnis, te aget reum coram Deo, qui tibi non parcenti non indulgebit: sed severissime ulciscetur, & in minuta etiam scelera inquiret, quæ significantur per quadrantem, numerum omnium minimum: alioqui enim *charitas operit multitudinem peccatorum*: & si in charitate remittis in te commissa, multa quoque tibi remittentur: nam Matth. 6. cum discipulos orare doceret, inter alia, præcepit, ut dicerent, *& dimitte nobis debita nostra sicut & nos dimittimus debita nostris*: & rationem dedit, si enim

dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis pater vester cœlestis delicta vestra: si autem dimiseritis hominibus, nec pater vester dimittet vobis peccata vestra: Et Matth. 7. *Nolite iudicare, ut non iudicemini, in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini; & in quâ mensurâ, mensi fueritis, remetietur vobis*: Et Matth. 18. *Serve nequam omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit, & te miserevi conservi tui. sicut & ego tui misertus sum? & iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quo ad usque redderet unumversum debitum: sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris*.

Ex quibus locis duo discimus. 1. est, Ei qui injurias remittit, peccata remitti: unde pretiosæ nobis fiunt injuriæ, quæ nobis veniam pariunt: itaque facilis existit peccatorum remissio si nimirum ignoscamus: Quod enim alij ieiunio, ait Chrysof. homil. 16. de divers. planctibus, precibus, sacco, cinere, ac diversis pœnitentiæ austeritatibus vix perficiunt, ut nimirum sua peccata deleant, hoc nobis sine sacco, & cinere, ac jeiunio facile licet præstare, si modo ex animo iram deleamus, eisque qui nos injuriâ læserint, sincere dimittamus: neque enim Christi verbum potest esse fallū quo dicit, *dimittite, & dimittimini*: Item sic *Pater meus faciet vobis*. 2. Ei qui non remittit injurias non etiam peccata sua remitti, ut intelligas huius præcepti necessitatem, atque rigorem. Sed age æquitatem huius præcepti ex ratione allatâ in vestigemus, quia scilicet eâ conditione peccata nostra nobis remittuntur: In quo

Perpen-

Perpende 1. plus nobis hęc conditi-
one provideri quàm inimicis : nam ut
ait Chryf. homil. de similitate, multa de-
liquimus, in magnis offendimus, &
dominum nostrum irritavimus; dedit
ex suã humanitate hanc viam reconci-
liationis: ne igitur deseramus hunc pul-
chrum thesaurum. immò. ut ait homil.
16. de divers. quantò graviora mala in-
tulit inimicus, tanto majoribus affi-
cit beneficiis: usque eò, ut si abesset Dei
offensa, optare deberemus inimicum,
ut parcendi causam haberemus, ut hac
ratione veniam à Deo consequeremur.
& quàm id pulchrè cogitatum ab eo
homil. de similitate: Si iis qui ob sum-
ma scelere supplicio extremo addicun-
tur, aliquis proponeret, si sibi pœnam
remitti vellent, aliis offeras condona-
rent; certè id libentissime facerent, &
quamlibet conditionem admitterent:
Quod si humana pœna quæ terminum
habet quaslibet iras finit, quanto ma-
gis æterna, si animo præsens esset.

Perpende 2. quod à te dependeat
peccatorum venia quam à Deo postu-
las. Idem eadem homil. Quid eo miti-
us, quid mansuetius præcepto? te judi-
cem fecit in condonatione tuorum cri-
minum: si pauca dimittis, pauca dimit-
tuntur: si plura, plura: si ex corde dimit-
tis, & syncerè, eodem pacto tibi Deus
remittit: si præter veniam datam, etiã
cum pro amico habeas, eodem modo er-
ga te Deus afficietur: adeò ut quanto
magis quis adversum te peccaverit,
tanto magis tibi ad reconciliationem
properandum sit, quandoquidem ipse
hoc pacto in causã est, ut nobis majora
crimina condonentur.

Perpende 3. Quàm ex parte Dei iu-
sta sit hęc conditio. Si nimirum & of-
fensas ipsas, & personas inter se com-
pares: quod præclare persequitur. Idem
eadem homil. quæ ita in pauca contra-
ho: Esto, contumeliã te affecit conser-
vus tuus: Nonne tu sæpè Deo contu-
melias facis: quid æquale inter Domi-
num, & servum? ex quo fit ut ille heri-
les, tu autem serviles remittas injurias:
præterea fortasse conservus tuus, à te
provocatus rependit iram, & tu irasce-
ris: Tu verò nullã à Deo acceptã inju-
riã, imò perpetuis ab eo præventus
beneficiis, adversus Deum contumeli-
osè agis: Cogita, quod si Deus offensas
tuas omnes dilligenter vellet exquire-
re, ne ad unum quidem viveres diem:
Etenim si iniquitates observaveris Domine,
Domine qui sustinebit! atque ut omittam
omnia alia peccata, quæ sola cuiusque
peccatoris conscientia cognita habet,
ubi præter Deum, nullum alium testem
reformidat, quid dicam de apertis, quæ
negare nullus potest: quam veniã quæ-
so sperare possemus, si precum nostra-
rum in certiam, & negligentiam Deus
exponderet? quando stantes coram eo,
cumque invocantes, ne tantum quidẽ
pudoris, & reverentiæ exhibemus,
quãtũ servi dominus suis: aut miles du-
cibus; aut amici amicis, tu enim cũ a-
mico colloquẽs, cũ attẽtione illud facis
cũ Deo: autẽ de peccatis tuis agens, &
condonationẽ postulans, & veniam o-
rans, subinde torpescis, genibusque
humi positus, sæpè per forum, sæpè per
ædes, mentem tuam divagari finis, ore
tuo interim temerè inaniterque garrir-
ente: idque non semel, aut bis, sed
quotidie.

quotidie. Itaque si vel solum illud, quod tamen levissimum censes, ponderare velis, an veniam putas obtinebimus? an purgationem aliquam adornare poterimus? mihi certè impossibile videtur. Quid si jam convicia, quibus quotidie alij alios incessimus, in medium produxerit, judiciâque improba quib⁹ proximum condemnamus? Rursum si annotet curiosos nostros conspectus & animi pravas cogitationes, subinde turpibus & immundis imaginibus plenas, dum oculos qualibet, sine ullâ observatione oberrare sinimus, quam pœnam luemus? Quod si ineatur ratio nostrorum maledictorum, cum ille, qui fratri suo dixerit, fatue, reus futurus sit gehennæ ignis, num vel hiscere licebit, aut parvum, aut magnum respondere? Jam inanes nostras gloriationes, de precibus, vel jeuniis, vel elemosynis nostris, si in disquisitionem revocentur, non à Deo, sed à nobis ipsis qui peccavimus, quomodo quælo audebimus vel cœlum respicere? Porro si de dolis iudicium fiat, quibus invicem imposturam facimus, nunc præsentem laudantes fratrem, ac cum eo quasi cum amico colloquia miscentes, nunc absentem criminantes, an pares erimus istius modi pœnæ? Quid dicam de juramentis, mendaciis, perjuriis, injustis exandescentiis, odiis, quibus infesti sumus charitati, non inimicorū, sed amicorum? Quod oblectamur alienis malis, arbitramurque alienam infelicitatem nostri infortunij solatium esse? Quid de incuriâ nostrâ in faciendâ pro pauperibus *collecta*? horum omnium si pœnæ exigantur, quid de nobis, fiet?

Deus tamen illis, majoribusque pulsatus injuriis, idque quotidie, nec ab uno, aut altero, vel à tribus solum, sed fermè ab omnibus, in mansuetudine suâ, & tolerantia perseverat, quam non solum adversus ejusmodi, sed alia multa graviora integram reservat. Et hæc peccata sunt aperta, atque ab omnibus cognita; sunt autem & alia, quorum, cuiusque peccatoris animus est conscius, quæ si mente revolveremus, etiamsi crudelissimi, atque immanissimi simus, præ metu, & anxietate, ne meminisse quidem vacabit injuriarum acceptarum: Recordare ignei fluvij, vermis venenati, horrendi iudicij, in quo omnia nuda, & aperta erunt: Cogita quod quæ nunc in abdito latent, tunc in lucem proferentur. Quod si proximo remiseris peccata, ea quæ tunc retegenda erunt, nunc in hoc sæculo abolebuntur: Tot peccata, tanta supplicia tantum pudoris eluere licet, per condonationem offensæ, nihil enim est huic virtuti æquale: Hæc omnia ex Chrysoft. paucis demptis: Vide itaque ex parte Dei propositæ tibi conditionis æquitatem, seu personas compares, seu magnitudinem vel multitudinem offensarum, seu alias circumstantias; uti debitum, collata beneficia, varias obligationes; nulla ad injurias provocatio: quæ omnia efficiunt, ut quæ nobis indulgètur à Deo peccatorum condonatio, longissimo, ac pæne infinito intervallo, superet injuriarum in nos admittarum condonationem ac remissionem, cum tamen Deus priorem secundæ cōcedat.

Perpende 4. Quam iniuste facias si
câ

eâ tibi oblatâ à Deo conditione, non peperceris, quàmque omni te veniâ facias indignum: quod opportunissimo exemplo Chrysoft, explicat, atque repetit ex cap. 18. Matthæi: læserit te (inquit) proximus, bona rapuerit, confiscarit, defraudarit: neque illud tantû, sed maiora, & graviora adijunge, quàmque maxima volueris: occidere te tentarit, sexcenta pericula, atque insidias tibi struxerit, quodvis scelus improbitatis inhumanae adversum te tentaverit: ne ita quidem, si iram retineas, veniâ dignus æstimaberis: quo pacto id fiat, ego dicam: si servus tuus centum aureos tibi deberet, cui alius quispiam paucillum argenti deberet: isque minimi sui debiti condonationem à te petivisset: si tu deinde servo jussisses, ut eam summam debitori suo remitteret, tuque vicissim centum illi aureos remitteres: isque deinde ut malignus, & improbus debitorem suum strangularet: an quisquam illum è tuis manibus eriperet: an non plagas illi inculceres, quasi summâ ab eo affectus injuriâ? & sanè non immerito: Deus etiam id ipsû faciet: dicet enim tibi in illâ die; improbissime ac sceleratissime serve, non de tuo illi remisisti, sed de meo, quod tu mihi debebas, jussus es remittere: *dimittite enim* (inquit) *& dimittetur vobis*: atqui si neque illud addidissim, dimittere te oportebat, ut obsequeretur Domino: tunc autem non ut dominus imperavi, sed ut ab amico beneficium postulavi, idque ex meo, & maiora me redonaturum spopondi: cæterum ne ita quidem melior factus es: homines autem cum talia faciunt, tantum servis suis acceptum ferunt, quantum ipsum

debitum fuit: exempli causa: debuit hero servus centum aureos: huic vicissim debentur decem aurei: jubet dominus id servum ex suis rationibus expungere: quantum hic in suis tabulis debet, tantum sibi dominus, in rem suam versum agnoscit: quidquid autem deinde superest, id totum sibi numerari flagitat: Deus vero non idem hoc facit, sed si pauca condones servo tuo, omnia tibi, in totum remittet: *Si enim* (inquit) *dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra*: quantum autem intervallum inter centum denarios, & decies mille talenta, tantum quoque inter illa, & ista debita: Quâ igitur pœnâ dignus non fueris, qui decies mille talenta, pro centum accepturus, nec sic quidem ista minutula remittis, sed tuam precationem in teipsum convertis, dum ais *dimitte nobis, sicut dimittimus*: Hæc Chrysofomus.

Quinta ratio pertinet ad justitiam distributivam, quæ spectat & præmia, & pœnam: nam summo actui debetur summa omnium merces: Certè si difficile est, quod præcipitur, magnum quoque est quod promittitur: Auge quantum voles huius præcepti difficultatè, sanè exiguum erit omne, si cum magnitudine præmij compares: Augustinus serm. 254. de Tempore. Dominus jussit, dura jussit, sed magna promisit: serm. 5. de sancto Stephano, grandis labor est inimicos diligere, pro persecutoribus supplicare, nec nos negamus fratres: Non parvus quidem labor est in hoc sæculo, sed grande erit præmium in futuro: & serm. 4. de eodem.

Domi-

Dominus noster Jesus Christus jubet nobis aliquid, & promittit nobis aliquid: quod jubet, hic est: quod promittit alibi est, quod jubet, finitur, quia temporale est: quod promittit, non finitur, quia æternum est: quod jubet, opus est: quod promittit, merces est: Hinc advertat vestra sanctitas, quanta est eius misericordia erga nos, ut laborem hic posuerit cum fine, mercedem in cœlo, sine fine. Rectè Chrysof. homil. 46. de divers. Absurdum est ut Athletæ in gymniciis agonibus, pulverem, verbera, & vulnera ferant propter vanam gloriam, coronam nullius momenti spectantes: Nos autem coronandi à Christo, non imperemus iræ, nō omnia fortiter toleremus, sed brevem voluptatem, & injustum furorem, cœlesti honori & gloriæ præferamus: Præsertim quia nulla virtus maiori præmio compensabitur, quam illa; non enim tantum promittit regnum cœlorum, terræ possessionē, & alias similes remunerationes, sed ipsam cum Deo similitudinem, sed Dei filiationem, quâ re nihil maius excogitari potest: Quantum vero illud est, quod huius præclari facinoris non alia causa tibi proponitur, quam ipse Deus, quasi nihil esset in rebus creatis, quod rem illam mereretur. Itaque idem homil. de similitate, ita te optimè adhortatur: Quod si arduum, atque operosum negotium tibi videatur, cogita quod ob Deum talia pateris, & plenam percipies consolationē: animamque subterfugientem, reformidantem, erubescientem, pudescientem exacue, eique continuo ista accine: quid cessas? quid subterfugis? quid de-

tractas? non de pecuniâ, non de aliis rebus momentaneis, sed de nostrâ ipsorum salute agitur: Deus ista facienda præcepit: omnia igitur illius mandatis postponantur: Quid quod etiâ, ut ibidē advertit, in Dei potestate fuit præcipere reconciliationem sine ullâ propositâ mercede? non enim habet responsatorem, aut qui eius præcepta corrigat: at tamen ex suâ benignitate mercedem nobis spondit, & magnam, & ineffabilem, & quam maximè desideramus, nimirum veniam nostrorum peccatorum: & huius mandati præstationem nobis facillimam fecit: Quam igitur veniam habebimus, cum & tantum præmij accepturi, nec sic quidem obsequimur Legislatori, sed perduramus in eo contempti? Quod autem contemptus sit, hinc patet, quia si Rex à te posceret ut cuidam suo nomine parceres, in seque totam offensam susciperet, nemo est qui regi id poscenti denegaret: unde igitur fit, ut quod homini concederes, id Deo non concedas: quē ignorare non potes, id omnino velle: maximè cum non sis injuriæ tibi illatæ, atque admittæ offensæ dominus: quod vel ex eo patet, quia si inimico injuriâ remittis, non tamen sequitur, ei peccatum esse remissum, & condonatum: cōtrâ verò si non remiseris non sequitur non ipsi condonatum, si coram Deo pœnitentiam egerit: Quod igitur à te postulat Deus, ut ignoscat, non tam causa inimici tui id facit, quam tuâ causâ. His ego rationibus, atque justissimis veritatibus, bene compositum hominis animum aggredere, ac mihi faciliè polli-

pollicerer, me ex eius mente, omnem iram, ac similitatem avulsurum: sed quoniam qui sunt vindictæ appetiores, vix sunt rationis compotes: nam quid est irâ truculentius, quid vindictâ furiosius, quam alij ebrietatem, alij insaniam, alij furorem, atque rabiem, alij quiddam his omnibus truculentius, monstrum, appellarunt: quippe cum passiones omnes, quæ animum nostrum abripiunt, sint instar furiosorum, atque cestro percitorum equorum, qui animâ nostrâ per vitiorû abrupta pertrahunt, ex omnib⁹ tamē animi perturbationib⁹, nulla est vehementior, nulla est impotentior irâ: irâ verò nullus acrior stimulus, quâ vindicta: Cogita quanta sit avaritiæ diritas, quâti sint libidinis ignes, atque incendia concupiscentiæ: ex duplici tamen appetitu, concupiscibili atque irascibili, acrior est irascibilis, illius vero ardor in vindictâ maximus existere solet: non audit currus habenas. Quoniam igitur rationem eripit & ad extrema quæque perducit: Te quoque, ô vir sanguinum, & amator vindictæ, hoc extremo quasi telo, isto te dilemmate cōfodio: Aut vis, aliquando inimico tuo parcere, quæcumque tandem injuriâ te affecerit, quantumcumque atrox, atque indignum facinus tibi videatur: quisquis ille sit, aut tibi æqualis, aut inferior: aut veniâ dignus: aut indignus: aut factipœnitens, aut obstinatus: aut emollitus, aut in odio pertinax: vel in quam vis ei aliquando ex toto parcere, vel non vis: si nunquam parcere vis, de tua salute actum est, periisti: Non te omnes pœnitentiæ: non distributa in cibos pauperû substantia tua: non fides, transferens

montes: non ipsûm sacrificium, neque donum, ante altare oblatum: non ipsûm martirium, opus omnium maximum: nec corpus, obiectum flammis, ita ut ardeat, salvere possunt: Matth. 6. *Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Itaque Augustinus serm. 5. de S. Stephano, Nemo se circumveniat, nemo se seducat, qui vel unum hominem, in hoc mundo odio habet, quidquid Deo in operibus bonis obtulerit, totum perdet: quia nõ mentitur Paulus Apostolus, dicens, *Si dederò corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuerò, nihil mihi prodest:* nemo enim sine charitate de virginitate præsumat: nemo de eleemosynis, nemo de ieiunijs, nemo de orationibus confidat, Quin etiam nihil proderit ante amorē vindictæ, peccata quondam esse remissa, quoniam ut ait Chrysost. homil. quod nemo læditur nisi à seipso: tantum malum est ultio, ut etiam Dei benignitatem revocaverit, & iam datam infinitorum peccatorum veniam fecerit irritam: Nam qui decies mille talentorum condonationem adeptus, solâque obtestatione tantam gratiam consecutus fuerat, cum centum denarios exigeret à conservo, hoc est, cum delictorum adversum se admissorum, pœnas reposceret, sævitiâ erga conservum suum seipsum damnavit: Neque verò ob ullam aliam rem traditus tortoribus, & cruciatus, & decies mille talenta reddere iussus est, nulli veniæ, aut excusatiõis locû invēit, sed acerbissimû suppliciu perpeffus est, iussus totû solvere debitû, quod præveniens Dei benignitas condonaverat.

Quod si vis aliquando parcere, cur non modo? 1. enim cur odisti futurum amicum, cum quo vis aliquando reconciliari? 1. toto illo tempore, vis esse extra gratiam, & in damnationis periculo? 3. quid si morte præveniaris? Excusabit te opinor futura voluntas reconciliationis; sed cur non magis damnabit te præsens odium, atque vindictæ appetitus? 4. si reconciliationem differas, difficiliorem, immò impossibilem efficies: tum quia ipsa reconciliationis omissio, causa est sufficiens odij: quam enim multi inimicitias inter se gesserunt, hoc solo nomine, quod gerere crederentur, & animi diutius à se separati maxime ad amorem torpescunt: Tum quia erit postea difficilis animorum coalities, uti surculi ab arboribus avulsi facile coalescunt, si statim aut serantur aut inferantur, occidunt verò, si longo post tempore: Ita etiam animi recentis odij facile redeunt in amicitiam; veteris autem, difficillime: Denique quoniam odia tempore corroborantur: nam, ut ait Chrysostr. homil. de similitate: unâ die elapsâ grandescit vitium, adduntur illi auctaria ex secundâ die: quod si tertiâ accesserit lux, trahit ad se quartam: rursus quinque fiunt decem: decem autem viginti, ac posterum vulnus omninò immedicabile est, & quantò plus temporis adiungitur tanto magis disungimur intervallis. Quomodo verò id fiat, rectè explicat August. homil. 40. Humanum est irasci, & utinam nec hoc possemus: humanum est irasci, sed non debet iracundia tua, natus surculus brevis, suspicionibus irrigari, & ad trabem odij pervenire:

aliud est ira, aliud est odium; in comparatione odij, ira festuca est, sed festucam si nutrias, trabs erit: si evellas, & proicias, nihil erit: Quod dicit hic sanctus Doctor, ipsâ experienciâ comprobatur: qui enim oderunt, quod se offensos putent, præter quàm quod omnia suspicionibus augent, atque in odij materiam convertunt, multa loquuntur, & faciunt, quæ ad alios delata exulceratum animum acrius irritat, unde multa quoque reponuntur, quæ accensum jam ignem vehementius inflammant, usque eò ut quæ flamma levi flatu aboleri poterat, non nisi alterius ruinâ extingui possit: Itaque quisquis parcere differt, occasionem quaerit nunquam ignoscendi: Idem egregiâ similitudine confirmat Chrysostr. homil. 51. sub fin. ut enim corporis nostri ossa, cum è sua sede fuerint mota, si statim restituantur, non magno labore proprium locum recuperant, sin autem longo tempore extra sedem suam manserint, ægrè reponuntur, & in suum locum redeunt, ac restituta multorum dierum spatio indigent, ut adaptari exactè, ac stabiliri possint & permanere: sic & nos. Nam si statim cum inimicis reconciliemur, decenter id agimus, neque magno studio indigemus, ut inveterem amicitiam redeamus: sin autem diuturnum tempus intercesserit, tanquàm odio excæcati erubescimus, & confundimur, aliis indigemus, qui non modò reconciliet, sed & postquam in gratiam reditum est nos constanter retineant donec priorem confidentiam recuperaverimus: Quod si modo parcis; vide ne sit simulata reconciliatio:

Ratio : etenim Deus non irridetur : sic enim Pater meus cœlis faciet vobis , si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris. Quò igitur pertinent frequentes illæ querelæ , quibus te offensum manifestas omnibus; quò illud frigus , fuga concursus , illa in itineribus deviatio , officiorum cessatio , salutationis , collocutionis , laudationis , commendationis , & similibus : Memento non aliter Deum reconciliandum tibi , quàm tu amico reconciliaberis : mensura huius condonationis penes te existit : qui dicis Deo cum bono, bonus eris, & cum perverso perversus : Veniet aliquando illa dies , quâ tibi viles admodum videbuntur hominum inimicitia , & pueriles contentiones , seu materiam illarum spectes , seu modum , ac rationem gerendi : Nam quoad materiam attinet, vel sunt opes , aut verba prolata , aut honos denegatus , aut imprudentia : Itane verò pro istis nugis , omnia iura naturæ , honestatis , & virtutis violanda sunt ; & Dei inimicitia subeunda ? Sed si modum consideres , quàm ridicula sunt hominum odia : offensus es ; ideò non favebis ; ideò obloqueris ; ideò noceris quantum poteris ? & quæ sunt magis ridicula , ideò non cedes de viâ cubito impinges ; non salutabis ? & alia id genus quæ in pueris virga castigamus , sed eadem in viris morte æternâ plectuntur ? Extolleris nimirum , & alium contemnis , unde nec salutas , ne prævenire videaris : sed cuius tandem rei gratiâ non prævenis ? ait Chrysof. homil. 18. in Matth. Quia hoc (inquis) expectat : & ideò , ad id accurrere debueras , ut potius , coronam acciperes : Non (inquis) quandoquidem illud ip-

sum quæsit : sed quid hæc dementia deterius esse potest ? Quia ille mihi factus est mercedis occasio , idcirco (inquis) hanc occasionem accipere nolo : etenim si te ille prior salutet , nihil tibi proficiet , etiamsi tum salutaveris : si vero tu prius ad salutandum properes , lucrum de illius tumore cepisti , & largissimum quemdam fructum de illius superbiâ messuisti : an non igitur extremæ dementia est , ut qui nudis tantum verbis , tantum fructum capere possumus , eum tamen sponte perdamus ? Quid verò in quo alterum accusas , in idem tu incidis ? Si enim culpas , quoniâ à te salutationis officium prius expectat , cur quod arguis , facis ? & quod malum dicis , cur ut bonum imitari studes ? sed nimirum rerum præsentium amor nimius ad hæc ridicula nos compellit ; quia enim ista nimium facimus , ideò pro illis depugnamus : Quin te potius cogitas moriturum , itaque non decere hominem mortalem , immortales gerere inimicitias : futurum aliquando ut mors , & te , & tuas inimicitias , uti cætera omnia , finiat : melius esse ut id fiat tuâ voluntate , quàm necessitate : Quin potius cogitas non magnoperè tuâ referre , injurias in te admissas , sed tuas in Deum offensas : Non magnificiendas tuas , aut hominis mortalis inimicitias , sed Dei ; ille enim mortales tantum esse possunt , rebusq ; mortalibus nocere , hæc verò immortales , ut potè in quib ; veritatur cardo immortalitatis : quam felicem sperare tantum potes , tuorum peccatorum condonatione , hanc verò injuriarum veniam , cui promissa est illa æterna felicitas ad quam nos perducat Deus. Amen.

FERIA SEXTA CINERUM,

CONCIO SECVNDA

DE DILECTIONE INIMICORUM,

Perfectio huius præcepti supra legem naturæ, & supra legem scriptam.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

DICEBAMUS heri nunc esse tempus, quo maximarum virtutum exercitatio nobis ab Ecclesia proponitur: & quidem prudenter; tum quod anima facta quasi levior jeiunio, videtur longè paratior ad illas excolendas; tum quod cum multi jejunare non possint, aut impotentiâ, aut infirmitate, aut aliis de causis, nullus est tamen, qui actus virtutum spiritualium exercere non possit, inter quas, primas tenet inimicorum dilectio. Fuit id sanè tum sapientiæ, tum charitatis Christi, ut etiam insinuavimus, quod eiusmodi virtutes à corporis viribus non pendeant, nec eius imbecillitate impediri possint: qua de causa dixit Apostolus primâ ad Timotheum 4. *Exerce autem te ipsum ad pietatem; nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est.* Cum itaque talis sit inju-

riarum condonatio, nemo certè se ab ea excusare potest: & quandoquidem ad omnes pertinet hoc sibi persuadere, omnium etiam est ut gratiam à Deo ad hoc petant. *Ave Maria.*

QUOD Religio Christiana vocetur regnum cælorum, & quod regnum cælorum comparetur thesauro abscondito, variæ sunt rationes: una non minima est propter pretium, & valorem; hic autem est à perfectione & sublimitate Religionis Christianæ, & legis novæ celsitudine, quæ undequaque colligitur: Ab Authore, Christo: nam ut dixit Joan. Bap. Joan. 1. *Lex per Moysen data est: gratia & veritas per Jesum Christum facta est:* A Sacramentis, non illis egenis & vacuis, sed plenis & efficacibus. A Sacrificio, non per vitulorum, & agnorum sanguinem, sed per Christi

Christi carnem, & sanguinem: A doctrina & dogmatibus: Ab hominibus qui eam profitentur: A consuetudinibus: A moribus: A ceremoniis, & A legibus, &c. de quibus solum impræsentiarum nobis agendum est. Porro cum leges hominem instituunt de modo quo se habere debet respectu rerum omnium, & personarum, in eo Religio Christiana est admirabilis, quod homines dirigat eâ regulâ, quam adhibere possint circa omnia, & in omnibus actionibus. Et quidem si de personis agitur, circa Deum, ut authorem naturæ, ut authorem gratiæ, & status supernaturalis, qui etiam gloriæ statum continet: ut cognitum naturaliter, & ut cognitum supernaturaliter: ut Creatorem, ut Redemptorem, ut remuneratorem: ut Dominum, & Patrem, ut Sponsum & Iudicem. Iam circa homines, secundum omnes status; docet enim quâ ratione agendum sit cum superioribus, cum æqualibus, & cum inferioribus: ut cum Regibus, cum Ducibus, cum Parentibus, cum Filiis, cum Servis. Quid Maritus Vxoribus, quid Vxor Marito. Milites instruit, Publicanos, Mercatores, & omne hominum genus: Circa res divinas & humanas: in cibo, in vestitu, in conversatione. Eodem modo hominem constituit circa seipsum, circa usum corporis, circa usum sensuum: de oculis agit, de manu, de pede, quando servanda, quando præcidenda: circa intellectum, voluntatem, concupiscentiam. Item circa virtutes & vitia: quid in adversis, quid in prosperis: quid in pace, & tranquillitate, quid tempore tentationis, & tempestatis, &c.

Sed omissis cæteris, de una tantum lege mihi agendum est, nempe de inimicorum dilectione, de cuius legis sanctitate, & perfectione hodie mihi sermo est: nam cuius tandem rei, aut cuius personæ Religio Christiana curam non habuit, quæ rationem habuit etiam inimici, non unius tantum, sed omnium, etiam vilissimorum, & pessimorum, ne ullum præterires, vel oblivione, vel contemptu, vel etiam odio & malâ voluntate. Ostendam autem quanta sit huius legis sanctitas & perfectio, quæ cum ex variis capitibus peti possit, in uno hodie, quod à Christo nobis propositum est, hæere placet, & est ejusmodi:

Quia per hanc legem, ut à Christo lata est, plus à nobis exigitur, quam à gentili, aut à Iudæo. Atque ut ab ultimo incipiam, audi quid Christus dicat Matth. 5. *Dicitur est antiquis, non occideris, qui autem occiderit, reus erit iudicio: Ad nos autem quid? Ego autem dico vobis, quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio.* Vide differentiam: in antiqua lege prohibetur vindicta, ipso facto: in nova etiam sensus injuriæ. *Audistis quia dictum est, oculum pro oculo, dentem pro dente.* Quid Christianis imperatum? *Ego autem dico vobis non resistere malo: Hoc alio longè est perfectius: nam quod dictum fuit: Oculum pro oculo, dentem pro dente, non fuit mandatum ad læsum, sed ad lædentem, ut nemo alteri oculum erueret, aut dentem disijceret metu pœnæ, ut quilibet idem sibi reponi crederet: sed cum dicitur ne malo resistatur, hæc vox non spectat lædentem, sed læsum, ut ne quidem putet se injuriam accepisse: immo ut injuriam sibi oblatam non repellat,*
quod

quod est longè gloriosius : aut si hunc locum vis simplicius intelligere. In antiqua lege, lex Talionis locum habuit: at in nova, imperata est injuriæ perpeffio. Quid postea? *Audistis quia didum est antiquis: diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Quid autem imperatum est Christianis? *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Ex quibus verbis apparet, in antiqua lege concordiam imperatam cum eiusdem gentis hominibus, id est Judæis, qui fratres vocantur: cum aliis autem permissas fuisse inimicitias: itaque potuerunt verum inimicum non tantum odio habere, sed etiam delere, uti præcipitur Deuter 25. *Delebis nomen eius sub cælo, cave ne obliviscaris.* Sed in nova lege præcipimur Deum odisse, sed amare etiam inimicos, & iis benefacere, omni modo, opere, voto, & verbis: & ut ait Apostolus; *Bonum pro malo reddentes*: quæ quantum inter se differant, nemo non videt.

Jam quid pertinet ad Gentilem: Audi quid Christus dicat Matth. 5. *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & Publicani hoc faciunt? & si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne & ipsi hoc faciunt? estote ergo perfecti.* Ostendit valde esse debilia quæ agerent Gentiles, cum à Christianis requiratur perfectio. Sed quia inter Gentiles aliqua fuerunt meliora, quam quæ allata sunt: illud negari non potest legem Talionis, in universum loquendo, visam esse justissimam apud omnes nationes, eò usque ut ex Aristotele 5. Ethic, capite 5. Pythagorici ju-

stium definiētes dicerent esse Repassionem, paris retributionem, seu redditionem eiusdem. Quare, ut docet, veteres templum Gratiarum in medio urbium collocarunt, ut esset retributio; hoc est enim gratiæ proprium. Et hæc fuit Rhadamanti justitia, quæ suppositâ æqualitate personarum, maximam continet æquitatem: & lædentem reprimat, dum intelligit se eadem passurum, quæ fecerit: & læsum coërcet, ne majus inferat nocumentum, quam accepit: nisi, ut refert Josephus, malit sibi pecuniâ satisfieri, id enim erat in eius optione. Eadem lex fuit inter leges duodecim Tabularum: Si membrum rupit meum, ex pacto, Talio esto. Sed apud Christianos sublata est lex Talionis, quæ ut ait Sanctus Chrysostomus, non tam Judices spectabat, quam singulos, quos pœnæ metu deterrebat à malè agendo: quomodo enim lex gratiæ pateretur homines suâ sponte, & gratis aliis nocere, quos ne quidem injuriâ laceffitos, velit aliis nocere, seque ulcisci; sed potius beneficiis prævenire? *Ego autem dico vobis non resistere malo.* Et postea: *Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Præterea quid poterit apud illos lex Talionis, quos lex nova, non metu, sed amore, & charitate deterreri velit à malè agendo? Unde constat plus à nobis exigi, quam à gentili: quod & concludit Christus: *Estote ergo & vos perfecti.*

Ratio verò cur plus à nobis exigatur, quam à gentili, vel à Judæo, facilis est; quia Gentilis pro lege solum habuit ratio-

rati onem & lumem naturale ; unde nihil ab eo plus exigitur : uti scripsit Apost. Roman. 2. *Quicumque enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt. Et postea: Eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex.* Nos autem ipsum Deum pro Doctore habuimus. Judæi verò licet legem à Deo acceperint eam tamen habuerunt ipsorum capacitati, & quasi ætati proportionatam; itaque non perfectā; nam ut ait Apostolus Hebr. 7. *Ad perfectum lex non adducit* : Itaque Judæi, ut pueri ad Galat. 4. *Sub elementis mundi erant seruietes.* Et ad Galat. 3. *Sub lege fuerunt ut sub pedagogo* : & illis ut parvulis, faciliora, & rudiora præcepta tradita sunt : *Finis autem legis Christus* Roman. 10. Non finis interficiēs, uti dixit Augustinus, sed finis perficiens : lex enim ad Christum deduxit, qui nos majora & perfectiora docuit: *Lex enim per Moysen ; gratia autem per Jesum Christum*: unde signanter dictum est à Christo : *Audistis, quia dictum est antiquis, non occides: ego autem dico vobis*, &c. quod rectè exponens S. Chrysostomus, sic loquitur: cum posuit, dictum est antiquis, plurimum jam esse tempus asseruit, ex quo istud acceperè mandatum: hoc verò fecit ut auditorem ad sublimiora ire cunctantem acrius incitaret: ut si quispiam Doctor dicat puerò negligentì : nescis jam quantum temporis in syllabarum meditatione consumpseris? Tale igitur etiam aliquid significans, antiquorum commemoratione factā, ad doctrinam illos evocat celsiorem: ac si diceret, habuistis omninò sufficiens tempus ista meditandi, jamque oportet vos ad sublimiora succendi. Hæc ille. Et præ-

cipuè illa verba sunt attendenda. *Ego autem dico vobis* : cogita magistrum, cogita discipulos. Quis unquam Patriarcharum, quis Prophetarum sic locutus est? illi quidem verba Domini ad confervos deferebant : ille verba sua ad discipulos, quibus ait, *Omnia quaecumque audivi à Patre, nota feci vobis.* Est aliud quod suggerit Isidorus Pelusiota lib. 4. epist. 204. nempe naturam nostram peccato sauciatam, magnas ad virtutem difficultates sensisse : Christum autem suo adventu corpus nostrum per Baptismatis aquas levius effecisse, & alā spiritus infusi sustulisse ; quæ causa fuit, cur nobis maiora priscis, & certamina, & præmia sint proposita : & inter cætera dilectionis inimicorum meminit. Veteres itaque honestam, & æquabilem vitam colentes, terram, & vitæ diurnitatem habuere: nobis autem decursis Evangelicis stadiis, cœlum, & quæ in ipso sunt bona promittuntur. Cùm igitur certaminibus consequentia sint præmia, oportuit, ut quibus maxima præmia erant proposita, maxima etiam certamina proponerentur : unde S. Augustinus loquens de hoc præcepto, & eius difficultatem agnoscens, sic ait. *Dura præcepit; sed magna promisit.*

Verum quoniam plus à nobis exigitur quàm à Gentili, & à Judæo; hinc facile colligitur quanta sit perfectio eius rei quæ à nobis exigitur. Nam, ut primò loquar de homine gentili, cùm ille non aliam legem habuerit, quàm rationem : sic enim de illo loquitur Apostolus Roman. 2. *Cùm enim gentes quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt,*

Sunt, faciunt, eiusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia illorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus. Oportuit ut lex Christiana id omne superarit, quò ratio humana pertingere potuit. Itaque superare debuit omnem Philosophiam, omnem doctrinam, omnes hominum leges, omnium consuetudines, omnium præcepta, omnium facta. Quid tamen non docuit, aut quid non fecit Socrates? quantum illud, quòd moriens injustè, suam mortem Atheniensibus condonavit? Idem fecit Phocion; nam rogatus quid filio mandaret, hoc unum tantum, ne mortem suam contra Athenienses ulcisceretur. Innumeros prætereo, qui Reipublicæ causâ inimicis reconciliati sunt; ut Papyrius cum Fabio: Epaminondas cum Aristide, & alii de quibus passim Historici. Et in universum docet Isidorus Pelusiota libro 2. epistolâ 6, scribès ad Eustatium Presbiterum, plures fuisse Philosophos, atque insignes homines, qui licet nullis instructi essent præceptis, & consiliis, nisi Philosophiæ, solâ lege nobis à natura insitâ, vitam moderantes, injurias facillè tulerunt, nec de alapa sibi impacta conquesti sunt. Sed vide Evangelicæ legis præstantiam, ipsius naturæ virtutem omnem superantis. Neq; enim tantû forti animo sustinet injuriam sibi oblatam; sed se etiam majori exponit: cum non tantum dicat salvator, si quis tibi in dexteram maxillâ alapam impegerit, forti animo id patere, & conquiesce; verum illud adiiciat, ut alteram

quoque ad plagam excipiendam paratam habeas, immò etiam offeras: non incitando; neque enim, uti monuit Isidorus, ex aliorum casu Christianus coronam sibi textit; sed ut te paratum ad accipiendam injuriam ostendas: idem in bonis externis impetat, idem in actionibus: Nam *ei qui tunicam vult tollere, dimitte ei & pallium: & quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Et in hoc demum, ut ait Pelusiota loco citato libro secundo, epistolâ sextâ, præclara & splendida victoria est. Prius enim Philosophicum est, nempe ferre patienter injuriam: hoc autem naturâ præstantius, & cœleste, nempe injuriæ occurrere, & illam ambire, etiam postquam acceperis. Rationem præstantiæ sic explicat: quia qui luculentam victoriam vult adipisci, acceptas iniurias, non modo fortiter ferre debet, sed etiam plura ei, à quo iniuriâ afficitur, præbere, quam ipse accipere cupiat, & improbæ cupiditatis ipsius metas, liberalitatis suæ copiâ superare. Quòd si hæc (inquit) ab hominum sensibus, & judicio remota esse videantur, à cœlis sententiam fer, & illinc legem arcesse. *Si quis* (ait Salvator Matth. 5.) *te percusserit in dexterâ maxillâ tuâ, præbe illi & alterâ: & ei qui vult tecum iudicio contendere, &c.*

Sed supra Gentilem, plura fecit Judæus, cui præter lumen rationis adfuit etiam auxilium à lege, quæ non potuit non esse sancta, cum Deum ipsum habuerit authorem. Nam licet lex dicatur esse per Moysen; ille tamen non legis author, & dominus, sed minister fuit, ac servus: unde eius summa in morte cõmendatio, Deuter. 34. *Mortuusque est tibi*

Moyses

Moyſes ſervus Domini, jubente Domino: Et apud Paulum Hebr. 3. Et Moyſes quidem fidelis erat in tota domo eius, tanquam famulus in teſtimonium eorum quæ dicenda erant. Neque verò ullum monere debet data illis lex Talionis Exod. 21. Reddet animam pro anima: oculum pro oculo: dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede: aduſionem pro aduſione: vulnus pro vulnere: livorem pro livore. Nam in primis, uti diximus, & benè advertit Iſidorus libro tertio, epistolâ 327. hæc lex non tam ſpectavit ultorem injuriæ, quàm injuriam inferentem, quem voluit metu ab injuria inferenda detertere: is itaque cum effrænatum Judæorum impetum videret, ut eos aliquo metu reprimeret, hoc potius permisit, quàm sanxit. Deinde cum videret mediocre memorum virtutem, hoc unum ſpectavit, ut qui patientem animum præſtare non poſſet, mediocriter ſe ſe ulciſceretur: itaque neque omninò permisit, neque omninò ſuſtulit vindictam, ſed temperavit: non jubens quid fieri oporteret, ſed permittens tantum, id quod fieri poſſet. Denique ſi rem propius ſpectemus, ut acutè vidit Iſidorus Peluſ. loco cit. vindictam potius prohibuit, quàm permisit: nam qui pœnam impoſuit ei qui impoſuit injuriam, inferre prohibet; infert autem qui modum in ulciſcendo excedit: quippè cum maiores delictis cruciatus infert, rurfum injuriæ auſpex eſt: ut autem non excedat, admodum difficile eſt: itaque dum modum poſuit, Dentem pro dente, oculum pro oculo, &c. difficultatem ultionis oſtendit, & periculum excessus: ac proinde (ait Iſidorus) meliùs fuerit, atque conſul-

tius illatam injuriam minimè referre, immò ſedatè accipere, & pati tolerantè.

Sed quid tandem ſit de hac lege, ſequentia maius habent pondus. Et primò quidem occurrit præceptum Levitici 19. his verbis conceptum. *Non quaeras ultionem, nec memineris iniuriæ civium tuorum.* In quibus verbis magna continetur perfectio. Nam 1. prohibebatur ultio authoritate privatâ, ſi autem publicâ, ne fieret odio perſonæ & amore vindictæ. Secundo jubebantur non diu ſervare memoriam iniuriarum, ſi non ſtatim occurreret ſatisfactio, ne ſcilicet ſi non fieret vindicta, odium tamen proximi cuſtodiretur: itaque & actio externa prohibebatur, nempe ultio: & actio interna, ſcilicet memoria injuriæ, quàm difficile eſt habere ſine odio perſonæ. Verùm ſi rem exactius examinemus: reperiemus primò his verbis tantum prohiberi vindictam quæ ſit authoritate privatâ; aut ſi publicâ fieret, ea quæ ſit ex odio & amore vindictæ: ſed non prohibetur, ne quiſque jus ſuum repeteret: immò ipſa lex idipſum pro ſingulis exigebat, cum dixit: *Oculum pro oculo, dentem pro dente:* Nam non tantum reparandum erat damnum, ſed reus depoſcebatur ad pœnam: manebat ergo jus ad pœnam, quod lex dederat, ſed prohibebatur vindicta: unde dicitur Deuter. 32. *Mibi vindictam, & ego retribuam.* 2. Non hoc dicitur univerſaliter, & abſolutè, ſed tantum reſpectu civium ſuorum. Itaque non jubebatur inimicorum dilectio, ſed oblivio injuriæ: hoc enim fuit legis Chriſtianæ præceptum, non

tantum non ulcisci inimicos, sed eos etiam diligere: unde signanter dictum: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros*, quasi diceret, à nemine unquam ante Christum id fuisse imperatum: neque id ad solus cives est restrictum, quasi alij aliter essent tractandi; sed absolute, & universaliter dictum est de inimicis, quos omnes sine exceptione præcepit diligendos.

Alteram legem habemus Exod. 23. *Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum: Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo:* vide huius præcepti perfectionem: quod non tantum patientiam præcipit injuriarum, sed etiam imperat reddi beneficium: unde, ut advertit Isidorus lib. 3. epistola 389. huius præcepti author fuit *γυμεροτάτης phiseis*. illa natura mansuetissima; quæ, ut idem notat, divinam suam providentiam, in uno mandato tribus rebus providit: unum quidem est, ne pereat animal: alterum, ne tantam dominus jacturam faciat: tertium denique, ut inimici in gratiam redeant: qui enim beneficio afficitur, nisi plane sit lapideus, ei à quo beneficium acceperit, par pari reddere curabit: alter autem beneficus audiens, alterum non amplius inimicum appellabit: vide autem quâ arte id perficit, cum jubet erigi animal cum alio; nam ut ait Isidorus, inimicus ad prolapsum animal erigendum accedens, inimicum omnino alloquetur, ac dicit, tu istinc erige, ego hinc: colloquium porro reconciliationis præludium est, ac via ad amicitiam ducens. Sic Alphonsus Arragonum Rex, per Campaniam

incedens, cum Agazonem audisset prætereuntium opem implorare, ex equo descendit, & eum ad asinum erigendum adjuvit; quo facto omnium Campanorum amorem sibi conciliavit: sed quod ille in nova lege cum omnium admiratione præstitit, idem omnibus Judæis in lege veteri imperatum fuit. Verum si hanc legem de ove errante non prætereunda, aut bove inimici, deque odientis jumento sublevando, discutiamus. Multorum fuit sententia id de solis Judæis respectu hominum suæ gentis dictum fuisse, cum quibus inimicitias habere prohibebantur: itaque qui in Exodo inimicus dicitur, in Deuteromio, ubi lex eadem repetitur, frater appellatur; sic enim scribitur cap. 22. *Non videbis bovem fratris tui, aut ovem errantem, & præteribis, sed reduces fratri tuo, &c. Si videris asinum fratris tui, aut bovem cecidisse in via, non despicias, sed sublevabis cum eo.* Sed cum de veris inimicis sermo est, non solum odio habere permittit, sed etiam jubet delere: ut cum sermo est, de Amalec. Deuter. 25. *Memento quæ fecerit tibi Amalec in via quando egrediebaris de Ægypto, quomodo occurrerit tibi, & extremos agminis tui, qui lassifidebant, ceciderit: quando tu eras fame, & labore confectus, & non timuerit Deum: cum ergo Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & subjecerit cunctas per circuitum tibi nationes in terra, quam tibi pollicitus est, delebis nomen eius sub celo, cave ne obliviscaris.* In Evangelio autem nobis præcipitur neminem odisse. Ac licet ea lex vetus omnes respiceret; ubi tandem præcipitur quod in Evangelio mandatur, de altera maxilla tradenda, si dextera percussa

cussa fuerit, de pallio tradendo ei qui tunicam abstulerit, & alia multa quæ Christus solus docuit? unde non mirū, si præmia, & pœnas amplificarit, cum mandata etiam auxerit, & legi perfectionem addiderit.

Tertiam legem habet Sapiens Proverb. 25 *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere: prunas enim congregabis super caput eius, & Dominus reddet tibi.* Quo mandato imperatur ut inimicus in sua necessitate non deseratur, sed benè tractetur: & hinc duo pollicetur Deus: unum est inimici vel pudor, & confusio; nam eius vultus rubore perfundetur, ac si carbones haberet in vultu: vel eius mutatio in amorem, quo tantum ardebit, ac si haberet congestos in capite suo carbones: caput autem nominavit quasi principem animæ partem, ut hinc sapiens fiat, & ad mentem redeat, uti syderato, & apoplectico mos fuit ferrum candens in verticē apponi, ut glacies, & frigus humoris pigri solveretur: Alterum est, ut si adeo frigidus esset, ut tot beneficiis, quasi congestis carbonibus non incalesceret ad amorem, vel ad ruborem non pudefieret, vel ad pœnitentiam dolore non ureretur, quasi carbonibus desolatoris: Deus ipse vicem redderet, cuius causā, quia eius mandato ea beneficia essent præstita: unde colligitur in veteri Testamento quædam fuisse mandata pro inimicorum dilectione, quæ maximam habent in se perfectionem: in hoc enim ultimo non tantum prohibetur ultio: & vindicta, aut memoria injuriarum, sed etiam imperatur ut inimico subveniretur.

Nihilominus tamen cum Judæis tanquam rudibus, atque pueris locutus sit Deus, Christianis autem tanquam viris & eruditis; oportuit ut in nova lege majora & certamina, & præmia proponerentur, & consequenter perfectiora præcepta: unde Christus dixit ideò se venisse, ut legem non solveret, sed adimpleret: hoc autem fecit, non solum id efficiendo, & observando quod jubebatur in lege; hoc enim sensu & alij legem implere debuerunt; sed perficiendo, & aliquid addendo: unde dicitur: *Dictum est antiquis, &c. Ego autem dico vobis, &c.* quasi aliud afferret, quam quod dictum erat. Atque ut de aliis rebus nihil dicam, sed tantum agam de ultima lege quæ proposita est. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, si sitierit, da ei aquam bibere.* Rectè admonet Isidorus Pelusiota libro 4. epist. 11. illud dictum, non esse rem adeo eximiam, & præclaram, sed eiusmodi quæ magis optanda sit, ut contingat. Nam cum inimicus in tantam incidit necessitatem, ut ei opus sit sui etiam inimici commiseratione, id verò quavis equidem calamitate, & quovis supplicio acerbius esse judico: & hoc vulgus hominum sibi persuadet, cum dicit: ne eò redigar, ut ab inimicis meis cogar stipem accipere. Quod si igitur id quod dictum est, eiusmodi est, ut facientibus quidem optabile, iis verò qui patiuntur, supplicij loco sit, quid est quod mireris? maximè cum nec simplex sit beneficium, sed maius quoque afferat supplicium: hoc enim faciens, carbones congreges super caput eius: si igitur res ipsa locum habeat supplicij,

causa quoque ob quam fit, est alterius pœna. Nam quod aliqui dicunt id significare, quod hac ratione amore calefaciat, nō sunt audiendi: quid enim necesse fuisset eos ad famem adducere? nam quolibet tempore præstitum beneficium id fecisset. Non igitur (ait Isidorus) miror, & magni facio eos, qui hoc faciunt; sed illos potius, qui cum videant inimicos suos rebus omnibus abundare, non modò non invident, sed laudant, sed pro ipsis orant: id quod nova Evangelij Philosophia præcipit, dicens: *Diligite inimicos vestros: benefacite iis qui oderunt vos: orate pro persequentibus vos.* Illic enim necessitas frangere, atque emollire animū solet; isthic autem nuda est voluntatis exploratio. Quod si Apostolus Rom. 12. hac etiam veteri exhortatione usus est, id fecit quòd cum imperfectioribus sermonem haberet. Constat itaque Evangelicam legem in hac etiam parte, veteri lege perfectiorem esse: & hinc innotescere quod diximus huius legis perfectionem in eo summam esse, quòd plura à nobis, quàm à Gentilibus, aut à Iudæis exigantur.

Hinc verò excusationem non debes præstare, quasi nimium à te exigatur, ut superes quidquid in utraque lege, naturali, & scripta proponitur; nam quod ad legem naturalem proponitur, illa rationem non excessit, dicente Apostolo Roman. 2. *Gentes quæ legem non habent, naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt:* Lex autem Christiana tota in fide fundatur, quæ omnem cognitionem naturalem excedit: lex autē scripta cum sit imperfecta, dicente Apostolo ad Hebr.

Nihil enim ad perfectiōem adducit lex: unde data est pueris & rudioribus: Et fit reprobatio præcedentis mandati propter infirmitatem eius, & utilitatem: lex Christiana ad omnia sublimia nos vocavit: itaque nulla perfectio illam superavit: nam si agatur de præceptis, quod summum præcipi potest, id in omni genere iussit: quòd si consilia spectemus, quam perfectionem non proposuit: ut scias te ad omnia sublimia vocatum esse.

At, inquires, minora aliis suffecere, cur non etiam mihi? Quid istā uteris: comparatione, quæ iniqua est? nam alijs minora & imperfectiora suffecere, quia hæc tantum ab illis postulata sunt; à te autem Deus maiora exigit. Sed minora mihi satis sunt, & illis sum contentus: tu quidem minoribus sis contentus, adeò exigui es, & animi, & ingenij; sed Deus illis non est contentus, & à te maiora postulat. Sed quare? quia 1. Deus sic exigit secundū uniuscuiusque statum: Illorum status fuit imperfectus: tuus status ad summum evectus est. Nonne tu maiora exigis à viro, quàm à puero? Eorum status fuit puerorum, tuus status est virilis; itaque plus à te exigit, quàm ab illis. 2. Quia Deus rationem habet virium, & secundum vires onus imponit. Veteres parum gratiæ habuerunt, quia eorum sacramenta fuerunt vacua? & inania: in nos effusa est gratia, non data strictim, & angustè, sed copiosè, & usque ad profusionem; immò datus nobis ipse fons gratiæ, nempe Spiritus Sanctus. 3. Quia Deus plus ab illis exigit, quib' plus promittit; factæ aliis promissiones temporales fuere, & in hac vita conclusæ.

Quæ

Que nobis promissa sunt; non sunt minoræ cælo, & æternitate. Cùm igitur (uti ex Isidoro diximus) certaminibus consequentia sint præmia, oportuit ut quibus maxima præmia sunt proposita, maxima etiam certamina proponerentur. Certè eadem illa omnia tibi Deus præcipere poterat sine mercede; & si ita fecisset, observare debueras: quia ipse in te omnia potest, & tu illi omnia debes: sed aliter tecum egit, & nihil voluit præcipere sine mercede; cùmque auxit mandatum, auxit & præmium. Cur te itaque excolare vis, & præcepti difficultatem obtendere, cùm, aucto præcepto, auxerit & vires, neque hoc tantum, auxerit etiam præmium, ut reduplici te incitares, & maiori auxilio, & maiori præmio; ne si utrumque negligeres, maiori afficereris supplicio: Hæc enim æquali passu incedunt, maius præceptum, & maius auxiliū; ex maiori auxilio, maius opus; ex maiori opere, maius meritum; ex maiori merito, maius præmium; ex horum omnium contemptu, maius supplicium.

At 2. repones: Quis ego sum; qui audeam sperare me posse tot præclarorum hominum, qui in lege veteri flourerunt, virtutem atque merita attingere? Nunquid æquare possū veteres illos Patriarchas, Abraham, Isaacum, Iacobum, Iobum, Moysen, Davidem, & innumeros Prophetas? Parū est quod proponis, ut æquare illos possis, cum ex vi status tui tenearis superare. Num legisti quod de Ioanne Baptista dixit Christus Matth. 11. *Non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista: Qui autem minor est in regno cælorum, maior est*

illo. Nempe quia Ioannes ad legem pertinuit; secundum illud ibidem: *Lex usque ad Ioannem:* Propterea Ioannes ratione status fuit minor quolibet existente in Evangelica lege, quæ vocatur regnum cælorum, secundum illud: *Pœnitentiam agite, appropinqua vit enim regnum cælorum;* quia tunc omnibus cælum apertum est. Sed proh dolor! jam magnum est si Sanctos veteris Testamenti adæquemus: quàm graves illos accusatores experiemur in Iudicio, cùm eorum gesta nostris comparabuntur. Nam si dixit Christus Matth. 12. *Viri Ninivite surgent in Iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & ecce plusquam Ionas hic:* A pari ratione quid expectare debemus à præclaris illis viris: dum factorum suorum comparatione ignaviam nostram coarguunt, & se in lege scripta, aut etiam in lege naturæ præstitisse ea ostendunt, qualia neque aggredi tentavimus: cum ipsi neque haberent anteriora exempla quæ sequerentur, neque Christi documenta, neque tantam gratiæ affluentiam, neque tantam sublimes promissiones, neque tantam præsentia præmia, neque ab illis tanta perfectio exigeretur.

Næque verò te deterreat tam sublimis divinorum mandatorū perfectio, quasi tibi plus imperatum sit, quam possis facere, & præcepta divina vires tuas excedant: ac minus possis, quàm tibi sit præceptum. Etenim & plus etiam optare debes, quàm quod est imperatum: quippe non solum Christus proposuit præcepta; sed etiam cōsilia, quæ præceptis longè sunt perfectiora; &

quidem omnibus; & quæ etiam obfer-
vare posses, si velles, nam ad omnia
gratiam obtulit, & auxilium. Vide et-
tiam de cælo ipsum tibi offerentem pal-
mas innumeras, & coronas, quibus a-
nimatus ad summa omnia, & excelsa
aspirare potes. Aude aliquid tantâ lau-
de, & tantâ mercede dignum: quod do-

nare nobis dignetur Jesus Christus Ec-
clesiæ Sponsus. Trahe nos post te, in
odorem unguentorum tuorum curre-
mus: unguenta illa, tua sunt præcepta,
tua sunt consilia, tua sunt exempla, tua
sunt præmia, ad quæ omnia vos voco,
& invito, cum gratiâ Domini nostri
Jesu Christi. Amen.

FERIA SEXTA CINERUM,

CONCIO TERTIA

DE DILECTIONE INIMICORUM,

Huius præcepti perfectio ex imitatione Sanctorum, &
similitudine Dei.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

ACTURUS iterum de perfe-
ctione legis Evangelicæ, quæ
nobis præcipitur non modo
inimicos nostros non ulcisci,
aut odire, sed etiam eos amare, & iis
benefacere, hinc alteram huius legis pro-
bationem sumimus, quod ea sit optima
imitatio Sanctorum Christi & Dei, in
qua imitatione consistit nostra perfec-
tio: etenim illi sunt nostrarum actio-
num regulæ, quibus nos oportet con-
formes esse.

Atque ut à Sanctis initium ducamus
cave ne putes alia nobis, alia ipsis data
esse præcepta, vel consilia: eadem om-
nibus proposita sunt: ne dicas, ista
bona sunt pro Sanctis, non pro nobis;

cum ad omnes æqualiter spectent: sed
in illis maior fuit observatio. Ad hæc
cum eos habeamus vitæ magistros, nos
operibus magis, quam verbis docue-
runt; unde nostra perfectio in eorum
imitatione consistit. Denique ea omnia
quibus ipsi perfecti extiterunt, nos et-
tiam perfectos efficient, secundum il-
lud ad Hebræos 13. *Quorum intuentem
exitum conversationis, imitamini fidem:* Un-
de vis initium ducam: an à veteri, an à
novo Testamento; istud propius est, &
magis nostrum, & in eo sunt illustriora
exempla. Qui primus omnium vitam,
& sanguinem pro Christo profudit, fuit
Stephanus: illius præclaræ virtutes
in actibus Apostolorum prædicantur:

Stepha

Stephanus autem plenus gratia & fortitudine, faciebat signa, & prodigia magna in populo: Sed quod ultimum de eo narratur, & in quo vitam finivit, quasi aliud nihil melius superesset, hoc fuit, quod inter eos à quibus lapidabatur constitutus, & ab omni turba lapidibus appetitus, lapidesque nivis instar excipiens, neglectis qui inde oriebantur doloribus, diceret: *Domine ne statuas illis hoc peccatum.* Et ut intelligas (ait Chrysostomus homil. de cruce & labore) hæc illum diligenter, & accuratè egisse, non simpliciter oravit, neq; obiter, & leviter; neq; stans, sed positus genibus, cum dolore, & cõpunctione, & cum multa cõpassione: *Et cum hoc dixisset, obdormivit in Domino.* Hic vitã, hic virtutem, hic õpus omne finivit: neque enim absoluto opere superfuit quod ageret. Vide omnes huius actionis circumstantias, nulla est quæ summam virtutem non ostendat. Vide quo in statu, quomodo tractatus, in ipso calore injuriæ: parum putat quod ipse ignoscat, nisi Deus ipse ignoscat, idq; ipse sic rogat, ut nihil pro se ita petierit, adeò omnes huius virtutis numeros implevit. Ac ne putes singulare fuisse tantum exemplum: vide aliud in Apostolo Paulo expressum, qui postquam omnes suas passiones enumeravit 1. Cor. 11. *In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis supra modum, in mortibus frequenter, à Iudæis quinque quadragenas, una minus accepi, ter virgis cõsus sum, semel lapidatus sum: cum totam illam seriem tormentorum percensuisset, & innumeras insidias quas quotidie à Iudæis sustinebat: de illis tamen sic sentit Rom. 9. Optabam enim ego ipse*

anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei, secundum carnem, qui sunt Israëlita: sive Apostolus per hæc verba intelligat mortem, sive, interpretatur Sanctus Chrysost. privationem gloriæ cælestis: seu ut alij putant disationem vocationis ad fidem: quocumq; modo id intelligatur, non potest ultra progredi dilectio: quod si pro inimicis, & pro persecutoribus, certè nihil addi potest. Ac ne singulos sigillatim recenseam, audi quomodo idem Apostolus, de omnibus Apostolis loquatur, & eorum sequacibus 1. Cor. 4. Puto enim quòd Deus nos Apostolos novissimos ostendit tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, & Angelis, & hominibus: Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: Non infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles: usque in hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris: Maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus: tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsam usque adhuc: Vide quales fuerint Apostoli omnes, & sine ut usurpem verba S. Basilij Homil. de Ira. Quorum tu, dic mihi, cupis esse discipulus, Beatorum-ne hominum, & Deo gratorum; an eorum qui spiritu referti sunt maligno? Sed ne omnes recenseam, revoco te ad Sanctos veteris Testamenti, in quibus hoc admirandum, quod non solum seiplos, sed etiam legem suam superarunt. Etenim uti in alterâ Concione diximus nõ eis imperata est dile-

dilectio inimicorum, sed permiffa est lex Talionis, *oculum pro oculo, & dentem pro dente* eijcere potuerunt, & par pari referre: eos tamen nihil minus quam Apostolus effecisse reperies: audi enim quid dicat Moyfes toties à Judæis, calumniis appetitus, cum Deus ad ulciscendas eius injurias se paratum ostenderet. Num. 14. *Dimitte obsecro peccatum populi huius, secundum magnitudinem misericordie tue.* Et Exod. 32. *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti:* Vides hominem justum securitatem suam aliorum saluti postposuisse: At tu ô Moyfes, nihil peccasti, cur alieni supplicij vis esse participes? Non sentio felicitatem, respondet hominum mitissimus, si alij rebus adversis conflentur. Quid memorem Davidis facta, cum Saülis persecutionem perpessus est: plus temporis ista exigent, si singula enarrare vellem: simile tantum profero eiusdem dictum: 2. Reg. 24. Nam cum videret Angelum stricto gladio, populum deleturum, sic oravit. *Ego sum qui peccavi. Ego iniquè egi; isti qui oves sunt, quid fecerunt? vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum patris mei.* An non Samuël Propheta à populo suo affectus est injuriâ, contemptus, & rejectus, & tantâ ignominia notatus ut eum Deus voluerit consolari, partem ignominia in se recipiens his verbis 1. Reg. cap. 8. *Non te abjecerunt, sed me, ne regnem super eos:* Quid igitur ille sic rejectus, & contemptus? audi quid dicat 1. Reg. cap. 12. *Absit autem à me hoc peccatum in Dominum, ut cessem orare pro vobis, & docebo vos viam bonam, & rectam.* Peccatum arbitratus est,

non orare pro illis, à quibus injuriam acceperat, & illis non benefacere: ut scias justos omnes hunc sensum habuisse. Sed quæ dicta sunt in unum colligamus. Stephanus dixit. *Domine ne statuas illis hoc peccatum:* Paulus dicebat, *optabam anathema esse à Christo pro fratribus meis, secundum carnem:* Apostoli omnes maledicuntur, & benedicunt: persecutionem patiuntur, & sustinent: blasphemantur, & obsecrant: Moyfes dicit: *Aut dimitte eis hanc noxam, aut si non facis, dele me de libro tuo quem scripsisti.* David ait. *Vertatur obsecro manus tua contra me, & contra domum Patris mei.* Et Samuël. *Absit à me hoc peccatum in Dominum ut cessem orare pro vobis:* Vide quid post hæc exempla te facere deceat: ac discas hunc omnium Sanctorum sensum fuisse, ut aliorum felicitatem præferrent suæ. Sed quid ego Sanctos commemorem, cum Sancti Sanctorum exemplum habeamus, de quo ait Apost. Rom. 15. *Christus non sibi placuit, sed sicut scriptum est, impropria impropertantium tibi, ceciderunt super me.* Porro cum Christus datus fuerit hominibus in exemplum, certum est in eius perfecta imitatione sitam esse perfectionem: Nam ut ipse dixit Matth. 10. *Non est discipulus super magistrum: nec servus super Dominum suum: sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius, & servo, sicut Dominus eius.* At licet Christus semper fuerit in omni virtute perfectus, ut tamen dicitur de eius infantia Luc. 2. *Et Jesus proficiebat sapientiâ, & etate & gratiâ apud Deum, & homines:* non quidem habitu, sed actibus; ita quoque in Cruce summa dedit exempla: quid porrò fecit in Cruce? cum esset in summâ supplicij acer-

acerbitate, post vincula, post sputa, post convicia, post illusiones, post alapas, post flagella, post spinas, post crucem: cum iam morienti maxime illuderent. Matth. 27. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua & dicentes: Vah, qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reedificas: salva te ipsum: si Filius Dei es, descende de Cruce: similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & senioribus dicebant: alios sal vos fecit, se ipsum non potest salvum facere: si rex Israël est, descendat nunc de Cruce, & credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum. Dixit enim quia Filius Dei sum. Id ipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperebant ei. Jesus mansuetissimus inde occasionem accepit bene illis faciendi, conversus ad Patrem, Luc. 23. *Pater dimitte illis non enim sciunt quid faciunt: Vide bonitatem: Non modo fert placide quæ inferebant tormenta: non modo non ulciscitur: non modo non poscit à Patre vindictam: sed nec Patrem ulcisci permittit: immò veniam petit: immò excusat: immò pro illis iisdem moritur: & dū urgent, ut descendat de Cruce, ut credant in eum, eo ipso non descendit, quod sanè mirum est. Ille quidem terram commovet, petras scindit, aperit sepulchra, Solem obscurat, diem nocte tegit; non ut hostes ulciscatur, sed ut sciret ipsum parcere non impotentia, sed misericordia: ac ne putes ipsum à Patre suo auditum non fuisse, ait Apostolus Hebr. 5. *Exauditus est pro sua reverentia.* Hinc enim multi redierunt percutientes pectora sua: hinc conversus est Paulus: hinc tria Judæorum millia unâ concione con-**

vertit Petrus Act. 2. *Et apposita sunt in die illa anime circiter tria millia: Et Act. 4. Multi autem eorum qui audierunt verbum, crediderunt: & factus es numerus virorum quinque millia: & aliis vicibus Judæorum innumeri conversi sunt: Audi quid dicat Jacobus ad Paulum Act. 21. Vides frater quot millia sunt in Judæis qui crediderunt.* Certè ut ait S. Basilius homil. de Irâ. *Multa tibi toleranda, ut ad eius imitationem pervenias.*

Sed tibi Christum ut hominem proposui, vis ut Deum? & ut ipse loqui solebat cum esset sermo de Divinitate, vis ut Patrem eius tibi proponam? hoc enim ipse exemplum nobis in Evangelio proposuit Matth. 5. *Diligite inimicos vestros: Benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persecutibus, & calumniantibus vos, ut sitis filij Patris vestri qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos: & totum claudens discursum. Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est, in cuius clausulæ verbis, hæc continetur.*

I. Perfectionem consistere in similitudine cum Deo: Unde concludit. *Estote ergo vos perfecti sicut & Pater vester cælestis perfectus est: præcesserat autem sermo de similitudine. Ut sitis filij Patris vestri, hoc est similes Patri vestro, id enim significat filiatio. Ratio vero est. Quia omnis perfectio effectus consistit in adæquatione eius cum sua causâ: qui itaque Deo similis est, ille perfectus est. Deinde omnis perfectio est in Deo, ille igitur perfectus est, qui est Deo similis: itaque uti bene advertit S. Chryl. non Angelorum, aut Archangelorum simili-*

tudinem nobis Christus proposuit, sed ipsius Dei.

2. Cùm ea similitudo cum Deo possit respicere varias Dei perfectiones, eam potissimum respicere quæ consistit in misericordiâ. In primis, quia hæc est perfectio quæ primum innotescit in Deo, ac magis elucet: Psal. 32. *Misericordiâ Domini plena est terra: & sæpe, ut Psalm. 144. Miserationes eius super omnia opera eius, quod iuvat ad imitationem: Nam licet sit æquè iustus ac misericors, eius tamen iudicia sæpè sunt occulta; misericordia semper manifesta: deinde, plus de illa gloriatur: Unde sic orat Ecclesia. Deus cui primū est misereri semper, & parcere: deinde hujus virtutis nos potissimū vult esse imitatores: itaque quod ait sanctus Mattheus cap. 5. Esote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est: sic exponit. S. Luc. cap. 6. Esote misericordes, sicut Pater vester misericors est: unde tam crebra ad misericordiam invitatio.*

3. Ad eam perfectionem misericordiæ quæ vult præcipuè gloriari tendere homines debent ex filiatione, quia filiationem decet similitudo, præsertim ratione principij, unde res oritur: In nobis autem oritur filiatio ex misericordia: ipse enim per misericordiam genuit nos, secundum illud 1. Pet. 1. *Benedictus Deus, & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui secundum misericordiam suam magnam regeneravit nos in spem vivam, &c. in hereditatem incorruptibilem, &c. unde cum dicitur, ut sitis filij Patris vestri, non*

est inepta propositio, quasi fieri posset, ut quis non esset filius Patris sui: Bene autem, ut quis non esset suo Patri similis: sed cum ista filiatio sita potissimum sit in similitudine, hoc vult Christus; ut qui adoptione sunt filij, moribus etiam sint similes: cum itaque origo filiationis sit ex Dei misericordiâ, ut sit similitudo ratione principij, necesse est ut similitudinem paternæ misericordiæ æmulemur.

4. Eam similitudinē in perfectâ misericordiâ eò usque tendere debere, ut non tantum unusquisque proximum diligat, secundum illud Matth. 5. *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros: Item ut non, tantum à te aliquid postulanti concedas, secundum illud. Omni autem, quæ petit à te, da ei, & volenti mutuari à te, ne avertaris. Item ut non tantum beneficias illis, à quibus, aut accepisti, aut vicem expectas: secundum illud Matth. 5. Si diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Luc. 6. Nam & peccatores diligentes se diligunt. Et si benefeceritis his qui vobis benefaciunt; quæ gratia est vobis? si quidem & peccatores hoc faciunt. Et si mutuum dederitis his à quibus speratis respicere; quæ gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus fenerantur, ut recipiant equalia: Mat. 5. Et si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? nonne, & ethnici hoc faciunt? Sed etiam ut hostibus & inimicis, nullâ habitâ ratione cuiuscumque injuriæ sive in bonis; unde loquitur de sublatâ tunica: sive in corpo-*

corpore; unde sermo est de alapâ: sive in actione, unde meminit angariationis: sive in famâ & honore, unde loquitur de calumniantibus, & persequentibus; summa & optima, & omnia beneficia concedantur, ut sitis filij Patris vestri qui in cœlis est qui solem suum oriri facit super bonos, & malos: & pluit super justos, & injustos: Horum beneficiorum meminit, non tantum quia erant notissima iis, quibus loquebatur: sed 1. Quia nulli negata, ut scias nullum inimicum esse excludendum: videmus enim neminem etiam sceleratissimum privari sole, & pluviâ. 2. Quia longè præcipua sunt: ut tu quoque aliis maiora non deneges. 3. Quia per illa, omnia alia bona temporalia concessa sunt: ex his enim tanquã ex causis cætera naturæ beneficia procedunt: ut scias nihil planè ulli negandum esse: 4. Quia æqualiter bonis & malis concedentur, ut scias communia beneficia, & officia æqualiter præstanda esse amicis, & inimicis. 5. Quia supra necessitatem tribuuntur, & supra desiderium eorum qui accipiunt: ut scias ita te gerere cum proximo: si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam; præbe illi & alteram: & ei qui vult tunicam tuam tollere dimitte ei & pallium: & quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo, & alia duo:

5. Huius similitudinis fructum esse filiationem secundum illud, ut sitis filij Patris vestri qui in cœlis est: quã dignitate, nescio quid nobilius, quid maius, quid excelsus, quid optabilius fingi possit? secundum illud 1. Ioan. 3. Videte qualem

charitatem dedit nobis Pater, ut filij Dei, nominemur, & simus: Vide autem quid ex tali filiatione sequatur.

1. Quidem maxima in die Iudicij confidentia, secundum illud Ioan. in sua 1. Epist. cap. 4. In hoc perfecta est Dei charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die Iudicij: quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo. Id est ex Augustino. Quia imitamur illum: Nam in mundo facit solem suum oriri super bonos, & malos, & pluit super justos, & injustos: Ita nos qui non possumus inimicis nostris temporalem solem, & pluviã impartiri, præstamus lachrymas, cum pro illis oramus, & eos beneficiis more cœlestis Patris afficimus: atque in hoc consistit perfecta charitas, neq; enim ulla major, vel divinior esse potest: unde fiducia oritur in die iudicij: quod præmium erit vel maximum, ut cum totus orbis contremiscet coram Iudice, fiduciam habeamus: Nam quid vereatur filius à Patre? an forte ut ab illo non agnoscatur? sed similitudo impediens: Quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo: prætereã quia securus erit de misericordiã: Beati enim misericordes, quoniam misericordiam consequentur. Quã enim mensurã mensi fueritis, remetietur vobis.

2. Oritur quædam moralis certitudo, quod simus in gratiã Dei, & quod Deus nos diligat ut filios: rependitur enim dilectio dilectioni: Quia enim inimicos diligimus, Deus nos diligit ut amicos, & filios: præsertim cum cæteri amores possint esse suspecti: inimi-

corum autem amor non possit esse suspectus, cuius aliam causam præter Deum invenire non possumus, quia nimirum eadem est dilectio, & Dei, & inimici: cum non indiligatur inimicus, nisi quia Deus præcepit: unde constat quod diximus maximam esse legis huius perfectionem, cum perfectam charitatem contineat, secundum illa verba Ioannis citata. *In hoc perfecta est charitas Dei nobiscum, ut fiduciam habeamus in die Iudicij, quia sicut ille est, & nos sumus in hoc mundo.* Vide autem quo tendat illa perfectio, ut sit similis ipsius Dei perfectioni: ait enim Christus. *Estote ergo & vos perfecti, sicut & Pater vester perfectus est.* Et eodem sensu. *Estote misericordes sicut & Pater vester cælestis misericors est.* Nam licet in Deo nihil sit imperfectum, nemo tamen plenitudinem perfectionis ipsius intelligit, nisi charitatem eius agnoscat: est autem quoad effectum charitas eius ad summum perducta in dilectione inimicorum: Vnde S. Ioan. in Epist. 1. cap. 4. *In hoc apparuit charitas Dei in nobis, quoniam filium suum unigenitum misit Deus in mundum, ut vivamus per eum.* Quoad effectum nihil majus facere potuit. Sed ut summum charitatis excessum exponat, subdit. *In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse dilexit nos & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris: Quo proposito exemplo subdit imitationem: Charissimi si sic Deus dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere.* In quibus verbis nullum omnino excipit.

Quæ cum ita sint. Vide, mi Auditor, quâ mercede propositâ ad præclarissi-

imum omnium facinus impellaris, nempe filiatione Dei, eius similitudine, virtutis ipsius participatione, & virtutis & perfectionis ipsius imitatione. Pudeat te intra tam angustos fines tuam virtutem concludere, ut non majora præstes quam ethnici, *Quam mercedem habebitis? nonne & publicani hoc faciunt? Item si benefeceritis his, qui vobis bene faciunt, quæ gratia vobis est? nam & peccatores hoc faciunt? Item si salutaveritis fratres vestros tantum; quid amplius facitis, nonne & ethnici hoc faciunt?* Attende quos sequaris auctores, publicanos, peccatores, ethnicos. Tu qui authorem & exemplar vitæ tuæ sumere debebas Deum, secundum illud. *Et eritis filij Altissimi, quia ipse benignus est super ingratos, & malos.* Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est. Et Matth. *Perfecti sicut perfectus est:* Sed quid dico te imitari ethnicos, cum illis longè sis inferior. Aristides licet innocens missus in exilium, ingrata civitati bene precatus est: Socrates, & Phocion dum cicutam biberent, ille quidem civibus suis ignovit, hic filio præcepit ne hanc patris injuriam ulcisceretur. Tu melioribus instructus præceptis ne tantum quidem præstare potes? licuerit Iudæo, dentem pro dente, oculum pro oculo repetere, & lege Talionis uti: sed cum Christiano majora proposita sint præmia, cur non etiam majora certamina? Certè quidem post tot exempla in veteri, & in novo Testamento, quid non debes præstare? sed post Christi exemplum quò non debes virtutem tuam promovere? *Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte*

monte monstratum est. Quid non ille à suis pertulit post tot oblata beneficia, post tot collatas gratias? Tu nondum ad motem innocens damnatus es, nondum Cruci affixus: sed ne venditus quidem nec flagellatus, nec illusus. Quàm multa tibi toleranda sunt, ut ad eius imitationem per venias? sed hæc omnia ad eius Humanitatem pertinuerint: Nonne & Divinitatis ipsius tibi ostensa sunt exempla? Tunc id dedigneris, quod vel ipse Deus non dedignatur? Tunc majoris es juris? an majoris dignitatis? an plus offensus? ille patienter ferat, tu non patiaris? Ille ignoscat, tu vindices, ac ulciscaris? Quomodo Patrē appellabis, cui nullā in re vis esse simills? An ille per ignaviam illatas sibi injurias dissimulat, an patitur ex impotentia, & infirmitate? aut non magis potentia, & misericordia? Hoc nimirum est esse Deum: Hoc est esse omnium Patrem, hoc est esse omnium Dominum: unde sic canit Ecclesia. Deus qui omnipotentiam tuam parcendo maximè, & miserando manifestas. Et dicitur Sapient. 11. *Misereris omnium quia omnia potes.* An tu in contrarium, sola ultione teputabis invictum, & fortem? *Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate?* Quam afferes Deo excusationem, cum te modis omnibus ad parcendum impulerit: minis, sed quantis? mercede, sed quali? exemplo, sed quam illustri? doctrinā, sed quam solida, & manifesta? exhortatione, sed quā vehementi? Certè majores minas intentare non potuit, negatione veniæ: neque enim parceret, nisi parcas, immò

hac tibi conditione parcit: & in oratione quā veniam petis, hanc quoque conditionem apponit: *dimitte sicut dimittimus: immò etiam revocationem veniæ minatur, nisi ignoscas: unde parabola de decem milium debitore. Ita Pater meus cælestis faciet vobis, nisi remiseritis unusquisque proximo suo de cordibus vestris.* Unde sanctus Chrysostronus concludit, nihil esse pejus injuriarū recordatione, quod non solum veniam delictorum impediatur, quia nullam habet excusationem, sed etiam quod datam veniam revocet. Quid memorè iudiciū, quid carcerè, quid gehennam ignis, quid vincula, quid tortorè, quid externas & æternas tenebras, & veniæ desperationē, & satisfactionis rigorè, donec reddat usque ad novissimum quadrantem? Item nec majorem mercedem proponere potuit, nempe remissionem omnium delictorum, etiamsi debeas decem mille talenta: Quod enim vix potes fusis ubertim lachrimis, multis laboribus, & ærumnis, & gravi pœnitentia consequi, illud parvæ injuriæ remissione consequi potes: Ad hæc filiationem Dei pollicetur, amorem ipsius, perfectam charitatem, & divinæ perfectionis imitationem: hæc est enim illa via sublimis, de qua Apost. 1. Cor. cap. 12. *Excellentiorem viam vobis demonstro.* Insuper fiduciam in die Iudicij, & misericordiæ certitudinem, uti supra diximus. Iam quibus exemplis in utroque testamento, in veteri, & in novo: sed præcipuè Christi Domini, dicente Apost. ad Coloss. 3. *Donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit*

vit vobis, ita & vos. Immo & ipſius Dei, *ut ſitis filij Patris veſtri, qui in cœlis eſt*: ut te pudeat non feciſſe, quod ante te multi fecerunt: ut pudeat id te non pati, quod ipſe Chriſtus diſſimulavit, & quod ipſe Deus, tot beneficijs quotidie proſequitur. Quod pertinet ad doctrinam, de quibus non te erudijt? Quomodo injuriam ferre debeas, & odium, & maledicta: Si enim te oderit inimicus, juberis amare eò uſque ut eum ad te redamandum deducas: Si putet ſe offenſum, vade prior, & reconciliare cum eo rebus omnibus alijs dimiſſis, & licet paratus ſis ſacrificare, deferre ſacrificium & hoſtiam ante ipſum altare, & accurre ad reconciliationem: Si maledicit, benedicas: Si perſequitur, pro eo fundas orationem: Si alapam impingat, alteram maxillam porrigas: Si rapit tunicam, des ei etiam pallium: Si cõgit te ire ſtadium unum ſecum, pergas etiam duo ſtadia: Si trahit in iudicium, ne litiges cum eo: ac licet ſit adverſarius,

conſentias cum eo etiam in viâ, ut nihil planè ſit, in quo inimicum non ſeras. Iam quæ ſuavior & efficaciorexhortatio eſſe poteſt, quam Patris ad filios, quã Domini ad ſervos? Ita te modis omnibus convincit, ut ignoſcas, ut parcas, ut non vindices, ut non oderis, ut patiaris, ut prævenias, ut diligas, ut ames, ut ores, ut benedicas, ut beneficias, & vindicas in bono malum. Si poſt tot ſalutis modos te charitas divina non tangit, neſcio quibus rebus tangi poſſis, & commoveri; & ſi tot amoris ignibus non ardes, neceſſe eſt ut æterno odio, & æternis ignibus ardeas in gehennâ. Fœlix ille in quo amorem Divinum nullæ injuriæ, nulla odia poterunt extingueri: Qui ſic diliget, Deus illum uti filium diliget, quod ſi filius erit, certè etiam erit & hæres regni, cœleſtis ſcilicet, & æterni; ad quod nos perducatur Pater, Filius, & Spiritus ſanctus.
Amen.

FERIA SEXTA CINERUM
CONCIO QUARTA

DE DILECTIONE INIMICORUM.

Contra Legem Mundi circa injurias: scilicet vindicandas esse.
 & ultionem esse licitam.

Diligite inimicos vestros, Matth.

SICVT sui sunt corporum nostrorum morbi, ita etiam sui sunt animorum: ex omnibus autem animorum morbis nullus difficilius curatur, quam odium. Certè superbia difficulter curatur, unde tam pauci sunt humiles: ægrè amor & impudicitia: ægrius avaritia, ait S. Chrysostr. sed odium, omnium ægerrimè: aliud enim est excarescentia seu indignatio, aliud ira, atque odium, ait S. Basilius: prima facillè extinguitur, alterum multo tempore durat, neque facillè sanatur. Non ideo tamen æger est deserendus, quia periculosè ægrotat: Immo tunc magis elucet ars Medici. Ac licet in morbis corporis multi sint incurabiles, unde Hippocrates sect. 12. aphor. 42. Levem Apoplexiam ait ægrè solvi, sed fortem, & validam non posse omnino, ideoque quorundam morborum curationem prohibet; quod curari non possint: tamen in morbis animi nulli sunt insanabiles, propter animi mobilitatem. Propterea age aggrediamur hodie difficilimum omnium morborum animi sanare, hoc est odium, iram, & appetitum vindictæ: sed quoniam multi hunc ferinum appetitum non moribus solum, sed etiam doctrinam defendunt, utrumque adoriamur, & non tantum voluntatem, sed etiam intellectum

perfanemus: neutrum facere possumus, absque gratia, illam petamus à Deo, ope virginis. *Ave Maria.*

CVM hic mundus unius Dei sit opus, perfectam habuit initio speciem atque imaginem unitatis: sui principij, adeo ut in omnibus suis partibus perfectam habuerit unitatem. Sed hæc unitas non diu perseveravit invidia Diaboli, cumque unitatis prima divisio sit in duo, statim divisus est hic mundus, quasi in duas familias, vel in duo Regna: quorum unus caput, & princeps, & Rex legitimus fuit Deus: alterius princeps, & tyrannus fuit Dæmon: secundum illud Christi, Ioan. 14. *Venit enim princeps mundi huius, & in me non habet quidquam:* id expressit S. Augustinus per duas civitates, quas à duobus amoribus constitutas fuisse dicit, unam ab amore Dei, alteram ab amore sui. Fecerunt itaque civitates duas, amores duo, & hoc habent ut in omnibus contrarietatem habeant, una enim incipit ab amore sui & desinit in odium Dei: altera verò incipit ab odio sui, & desinit in amorem Dei. Itaque harum civitatum Principes Perpetuo inter se dissensere: unde ut ait S. Ioannes, *In hoc apparuit Filius Dei ut destruat opera Diaboli:*
 Ita

Ita etiã cives utriusq; civitatis perpetuũ bellũ inter se gessere: Ita Cain Abelẽ persecutus est: Elaiũ Jacobum, Saũl Davidem, filij huius sæculi filios lucis, *Johan. 15. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: Quia vero de mundo nõ estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*: Ita amborum mores sunt longè dissimiles, pugnantia instituta, leges planè contrariã: sed omiffis cæteris, de unã tantum hodie iudicium instituendum est, nimirum de eã quæ respicit injuriarum condonationem. Lex mundi est, nullam ab alio offensam ferendam esse quæ possit vindicari, & nunquam injurias obliviscendas: Lex Christi est, diligendum esse inimicum, & quamlibet injuriam esse condonandam. S. Chrysof. homil. 27. in Epist. ad Roman. Meminit cuiusdam dicti nonnullorum; Si me dilexerit, diligam: Si me dexter quoque non dilexerit oculus, effodiam illum: Longè aliter Christus, *Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros: benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persequentibus, & calumniantibus vos*: Ego utramque legem vobis iudicibus ante rationis tribunal hodie examinare aggredior, nullã factã utriusque roboris, & æquitatis dissimulatione.

Incipiamus ab eã quæ injuriarum memoriam & ultionem non tantum permittit uti licitam, sed etiam ut utilem & necessariam præcipit. Cuius legis defensionem à mundano sapiente ita factam, me aliàs audivisse memini:

Non sum nescius in eã causã quam hodie coram vobis iudicibus defendo, licet plurimos habeam approbatores, me tamen aliquos licet paucos habitu-

rum adversarios, uti in rebus omnibus sunt hominum ingenia, & mores, neque enim eadem omnibus probantur, adeo ut nulla sit tam evidens, certa que veritas, quæ non aliquos nanciscatur adversarios; scio quæ ad naturæ ipsius defensionem, & inculpatam verius tutelam, quam iniuriæ irrogationem diciturus sum, ab omnibus nationibus, seu barbaris, seu excultis, recepta esse: non ignoro tamen esse aliquos, falso virtutis nomine, & ementitã generositatis specie, qui velint in nobis omnem injuriarum sensum ita extinctum esse, ut cum Stoicis ne se quidem offendi posse dicant: Ita Cato colaphis cæsus negavit se percussum, quem sic extollit Seneca lib. de Constantia cap. 14. Cato percussus in os, negavit factum: majore animo non agnovit, quam ignovisset: quæ sic dicta, specie sunt maiora quam veritate: Verum ne præjudiciis cõtra nos agatur, aliq; vel invidiæ, vel suspiciones amovendæ sunt. Quorum,

Una esse posset ut malè existimemur amatores injuriarum, & ad aliorum defensionem propensi, aut amatores rixarum, ac jurgiorum, quo hominum genere nullum est odiosius, qui non solum ab omnibus Communitatibus, sed etiam ab Urbibus & Republicis, immò ab omni hominum cœtu longè arcendi sunt, & eiiciendi: qualibus hominib; tantum abest ut faveamus, ut potius contra eos decertemus: Neque enim eos laudamus qui injuriam inferunt, sed qui ulciscuntur, primi enim sunt injuriosi; alij vero injuriã quantũ possunt, & à se, & ab aliis amoliuntur: Nam sicut non laudamus, aut approbamus crimi-

inimicum auctores, sed vindices, eodem modo damnamus eos, qui injuriam irrogant; eos autem laudamus & approbamus, qui injuriarum auctores reprimunt, & ulciscuntur; quasi injuriarum vindices, atque hostes.

Altera suscipio esse posset nimis teneritudinis animorum, quâ fieret ut nimis delicati & ad omnem injuriam molles effemus, ut qui rebus omnibus offendamur, qui unius aciculæ puncturam, mortale vulnus interpretemur, aut adeo simus iracundi, ut ad minima bilis nostra commoveatur, aut ita morosi & impatientes, ut singulis nos lædi queramur, & omni occasione omnibus inimici fiamus; ita ut nihil unquam cuiquam à nobis parcat: Nos non salutavit aliquis, aut imprudentiâ, aut alio casu: haud dubie, quia nos contempsit: Non blandè, aut urbanè respondit: hostis est, aut inimicus: facete locutus est, & festivè, aut subrisit: contumeliose tractavit: Beneficium non fecit aut negavit: aperte inimicus est, & odit: odio odium reponendum est: durius locutus est, aut se vel alium mihi prætulit, aut re minimâ offendit: injuria hæc sanguine luenda est: Quæ agendi ratio si semel inter homines locum habeat, nullus unquam erit amicus, omnes erunt hostes, cum omnibus hominibus inimicitia suscipienda sunt, & gerenda: & iam uni homini orbis totus incolendus est, & omnes eiiciendi, si quietè vivere velit: Nolim adeo delicatam esse amicitiam, ut quâlibet injuriâ esse desinat, sed nolim etiam adeo esse stupidam ut nihil sentiat: fateor multa ab amicis, immò & passim ob omnibus

multa esse ferenda & dissimulanda que humanæ conditioni condonentur: sed assero quasdam esse offensas quæ cum amicitia, constare non possunt, quasdam esse quas aut non sentire, aut dissimulare, aut ignoscere, aut non ulcisci nemo possit, qui non sit vel servilis ingenij, vel abjectæ & stupidæ mentis, aut ingeniorum Princeps, Aristoteles multis in locis: Hoc etiâ innuit Ecclesiast. cap. 22. *Mittens lapidem in volatilia, dejiciet illa: sic & qui convitiatur amico, dissolvit amicitiam. Ad amicū etsi produxeris gladium, non desperes: est enim regressus. Ad amicum si aperueris os triste, non timeas: est enim concordatio; excepto convitio, & improperio, & superbiâ, & mysterij revelatione, & plagâ dolosâ: in his omnibus effugiet amicus.* Ex quo loco colligitur quasdam esse offensas quæ condonentur, quasdam autem quæ nunquam.

Tertium est ne videamur Evangelicis documentis adversari, quæ præcipiunt inimicorum dilectionem, *Diligite inimicos vestros, & benefacite ijs qui oderunt vos, & orate pro persequentibus & calumniantibus vos*: sed sciendum est plurima esse in Evangelij quæ non continent præcepta, sed cõsilia: de cõsilijs autè dicitur *Qui potest capere, capiat*, qui modò loquedi significat non hoc esse omnium capere, & qui non capiunt, non peccare, quod de inimicorum dilectione, accipere debemus, scilicet non esse præceptum, sed consilium, à quo recedi potest cum ratione, ut sciamus non omnem vindictam damnari: Hos scopulos prætervehi ad rei ipsius probationem veniamus: ac doceamus vindictam non mo-

vindictam non modò non esse illicitã si sit iniuriã indebitã, sed plerùmque etiam rationabilem esse, perutilem, ac ferè necessariam:

1. Ratio peti potest ex ipso totius naturæ sensu, omnia enim se se tacito quodam instinctu tuentur atque defendunt, & injuriam propulsant. Id videre est in rebus insensatis, ut elemētis, quorum perpetua pugna est, in Plurib⁹ mixtis, plantis, & arboribus, in quibus mirabiles videmus sympathias, & antipathias; in omnis generis animalibus, in pueris, in quibus natura sola est, non mores, non aliena persuasio: Quæ autē secundum naturam sunt, ea in vituperationem & reprehensionem cadere nō possūt, utpote quæ carēt malitiã: Quid quod, licet nociva animalia occidere, venenosas herbas eradicare, hostes suos propulsare, & consequenter suos etiam inimicos ulcisci. Audi quid dicatur Numerorum cap. 25. *Hostes vos sentiant Madianitæ, & percutite eos, quia & ipsi hostiliter egerunt contra vos, & decipere insidijs, per idolum Phogor:* Hinc bella possunt esse licita & iusta, quãdo aliter allatæ injurię satisfactio haberi nequit: Quia sicut princeps potest internos malefactores compescere, & punire, ita potest etiam externos: Nam principes alij alijs ratione injuriæ quodammodo subijciuntur, atque ita malefactores, seu injuriæ illatores, compesci, & castigari bello possunt: Idem cogita, respectu singulorum, cum aliter ius suum repetere nō possūt, quam ultione, id ipsis esse licitum, nam sicut unicuique licet jure naturæ vim vi repellere, ita eodem jure licet vim jam illatam resarcire, cum tandiu duret damnum quandiu non est vindicatum:

2. Ratio petitur ex sensu sapientum ne putes depravatum esse illum communem naturæ sensum: Nam uti advertit S. Ambros. lib. 2. de Abraham cap. 6. dictum fuit Chilonis, unius de 7. sapientibus Græciæ: affectus injuriã, reconciliare, contumeliam verò ulciscere: Lactantius lib. 6. Instit. cap. 18. refert Tullij dictum. Vir bonus, nemini noceat, nisi injuriã laceffitus: Aristotel. lib. 4. Ethic. cap. 3. agēs de homine magnanimo; ait, cum non esse maledictū, ne in inimicos quidem, nisi ob contumeliã: apertè significans, iustū esse pro illatã contumeliã, contumeliam & maledictum reponere: Ex quibus locis patet 1. Virum bonum, non debere ultro injuriam irrogare: 2. Non sufficere quamlibet injuriam ad ultionem provocandam, nam leves negligendæ sunt, & ignoscendæ: 3. Quasdam esse injurias quæ non debeant condonari, qualem dixerunt Aristoteles, & Chilo unus ex 7. Græciæ sapientibus esse contumeliam: Ratio esse potest: Quia ex Aristotele 2. Rhet. cap. 2. Contumelia est, damno, atq; dolore affici in ijs in quibus turpe est pati: nempe circa honorem qui nobis vitã charior esse debet. Nam si dixit Sapiēs Ecclesiastici 41. *Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quam mille thesauri pretiosi & magni,* certè nemo negligere debet recuperationem honoris, quæ fieri nō potest, nisi per vindictam, quæ honorem repetit ab injusto detentore:

Hinc multi Duella apud milites, & Nobiles, & Aulicos usitata, defendunt: nō illa quidē quæ sine ullã occasione, aut solã temeritate, aut vanitatis studio

studio, aut alios laceffendi libidine fiunt, sed quæ sui honoris defendendi causâ suscipiuntur: eo quippe res recidit ut nullâ jam sit in Nobilibus, sui honoris aut defendendi aut recuperandi ratio, quam si aut duellum oblatum admittant, aut offerant sui honoris injusto raptori: Nam si ad obtinendam vel retinendam aliquam dignitatem, licet cum alio qui obsistit, etiam cum vitæ periculo decertare, quis dubitet, non licere quoque acceptationem Duelli, quæ jã ex consuetudine, inter nobilitates receptâ, ad sui honoris integritatẽ servandam necessaria est: Cum enim, ut ait Philosophus lib. 4. Ethic. cap. 3. bonorum omnium externorum maximum sit honor; quod hinc probatur, quia Dijs ipsis, tribuitur, & quia à viris maximis, & in dignitate positis affectatur, & quia uti præmium, ob res præclarissimas, tribui solet: certè quod pro cæteris bonis licitum est, ut pro divitijs, & libertate, multò magis pro honoris conservatione: Et quidem si actus invadendi furem aut prædonem, conantem pecuniam meam auferre, quam aliter recuperare non possum, est licitus: quis jam dubitet licitã esse acceptationem Duelli: cum in eã solâ sæpe sit honoris sui defensio, aut ablati recuperatio. Nec satisfaciunt qui eiusmodi honoriem imaginariũ esse dicunt; Quia cum ex Philosopho honor, nihil sit aliud, quam judicium, & testimoniũ de alterius excellentiã, cum jam ex cõmuni opinione hominum, & ex receptã consuetudine factum sit, ut ad eiusmodi judicium de alterius excellentiã, in Militum & Aulicorum, atque Nobilium mentibus, necessaria sit accepta-

tio Duelli; Jam ex eiusmodi acceptatione, eorum honor dependet: Nec magis etiam me movet, quod dicatur, illud judicium esse erroneum, cũ ea causa non sit omninò sufficiens, ut tale iudiciũ feratur? Nam satis est, ita se rem habere, & ita fieri, cum honor sit tantũ existimatio de alterius excellentiã; & existimatio oriatur ex cõmuni hominum sensu, licet ille sensus, oriatur ex causâ minimè sufficienti, ex parte obiecti: sicut quotidie fit, ut aliquis ex falsâ accusatione honorem perdat, verè enim perdidit: Ita fit in eã nobiliũ estimatione: Nam ut demus causam non esse sufficientem, quia tamẽ ita passim creditur apud nobiles, is qui Duellum non acceptavit, honorem suum perdidit ut apud Lacedæmonios, qui clypeum abjecit: apud alios, qui terga vertit: licet non apud Parthos, quod isti fugiendo pugnarent: ut apud Iaponicos, qui mori iussus à principe mortem gladio sibi non conscivisset: Itaque licitum erit acceptatione Duelli honore suum recuperare, cum ea unica recuperandi ratio relicta sit: Neque magis terreor legum prohibitione, & Principis decreto, sub gravibus pœnis, Duellum quâcunque ex occasione prohibetis: Nam vel aliquis dicere posset, eiusmodi leges tantũ esse pœnales, quæ ad pœnam tantũ obligent, non ad culpam: quales multæ sunt ad politicam: vel uti aliquando dicitur, dari bellum utrinque iustũ: Itaque justam esse principis prohibitionem, & justam esse priuatam Nobilis actionem: Principis quidem, ne si Duella permitterentur, aut sinerentur inulta, multis daretur occasio inferendæ injuriæ,

prætextu ultionis, & honoris recuperandi: Privati autem hominis, qui possit honorem suum vel tueri, vel recuperare, non minus licite, quam quilibet sua bona. Denique dicere forsitan aliquis audacius posset, Principem esse quidem posse bonorum meorum, immo etiam & vitæ meæ dominum, sed non etiam honoris mei, atque famæ: Itaque sicut leges dum prohibent, ne quis privatâ authoritate, sua repetat, non impediunt justam compensationem, dum aliter mea recuperare non possum: ita mihi quoque licitum est, illâ unicâ mihi restante actione, honorem meum, aut defendere, aut recuperare:

3. Ratio hinc petitur quod hic sensus totius naturæ, & omnium sapientum non sit malus, & illicitus.

Probatur 1. Quia non est injustus: Neque enim vindicta violat ius alterius; sed potius, qui primus injuriâ intulit, jus violavit, & lædendo alterius jus suum amisit, itaque vindicta non est iniusta: Vnde Aristoteles 2. Rhetor. cap. 2. Qui par pari reddunt, non contumeliatur, sed ulciscuntur: quasi diceret non esse illos injuriosos, neque contumeliosos, sed illatæ sibi injuriæ vindices: & hinc oritur quod communiter credatur, eos passim iuvari à Numine qui sunt offensi: quod ex parte illorum sit jus: itaque Aristot. loc. cit. cap. 5. ait affectos injuriâ esse confidentiores, quod credatur Deum opitulari injuriâ affectis: Vnde in fine libri de Mundo ad Alexandrû. Ultio, comes est Numinis: ac licet leges aliquando vindictam prohibeant, non tamen sequitur esse illicitam, sed tantum esse contra obedientiam Legis-

latori debitam, si ille perfectam à nobis exigat patientiâ: verum sicut in bonorum injustè ablatorum restitutione, cum non sunt aliæ viæ recuperandi, licet ea per occultam compensationem resumere: ita cum aliquis injustè meum honorem retinet, si aliter recuperare non possum, quam reponendo injuriam, quis dubitet in eo casu licitam esse ultionem?

Probatur 2. Quia qui se ulciscitur, non modo injustus non est, cum nullius ius violet, sed etiam iustus est, & positivè iustitiam exercet: Nam uti agnovit Aristot. 5. Ethicor. cap. 5. Multi, inter quos fuerunt Philosophi Pythagorici, ipsam repassionem iustam esse docuerunt: itaque desinientes iustum, repassionem esse dixerunt: unde adeo laudata fuit iustitia Rhadamanti dicentis. Si contra passus fuerit, quod fecerit idem: iudicium planè rectum, vindictaque fiet: Eadem quoque fuit lex 12. Tabularum: si membrum rupit meum ex pacto, talio esto: imò in lege divinâ, idem præcipitur Exod. 21. & Levit. 24. *Qui irrogaverit maculam cuilibet civium suorum, sicut fecit, sic fiet ei: fracturam pro fractura; oculum pro oculo: dentem pro dente restituat, qualem inflixerit maculam, talem sustinere cogetur:* Hinc docet Aristoteles 1. Rhetor. cap. 12. Facile injuriam irrogari iis, qui aliis injuriam intulere, aut inferre solent: Rationem subdit. Nam id non videtur ferè injuria, cum tale perpeffus quispiam sit, quale ipse facere solitus sit: & si quis convitiari solitum verberaverit: vel eos qui male fecerunt aut voluerunt, aut facturi sunt: nam & voluptatem id, & laudem habet, nec ferè iniuria esse videtur:

Quod

Quod dicit eiusmodi retributionē habere voluptatem, novā aperit rationē iustitiæ: Nam sicut Injuria dolorem affert, quia fit contra voluntatē eius qui patitur injuriam: ita voluptatem habet retributio, & ultio: in eo igitur est iustitia, ut sicut qui offendit, ex alterius dolore voluptatem cepit, quia excellere sibi visus est: ita vicissim alter ex eius dolore voluptatem accipiat, quasi reciprocante victoriā: Unde idem 4. Ethicor. cap. 5. distinguens varios iræ gradus, ait esse aliquos, qui odium diutius retinent, & eos vocat amaros, neque eos placari vult, nisi ultione: Amari (inquit) longo tempore sub irā sunt, detinent enim ipsam: sed ubi reddiderint, cessant: ultio namque ponit iræ modum, pro dolore voluptatem efficiens: quod si hoc non fiat, habent ipsum pondus: Hinc docet 1. Rhet. cap. 10. differre pœnam, & ultionem: Quia pœna eius gratiā fit qui patitur: nam aut emendatur, & corrigitur, aut impeditur ne amplius peccet: ut nemo pereat ait Seneca l. 1. de Ira c. 6. nisi quē perire, etiā pereūtis intersit. ultio verò eius est, qui facit, ut expleatur: Hinc quidā dixerunt nihil esse gratius, aut iucundius ultione: sic Aristot. 1. Rhetor. cap. 11. ulcisci iucundum est: quod si non assequaris, triste: si assequaris, id iucundū est: Qui verò irascuntur, magno perere dolent, non ulti: Idem lib. 3. Ethicor. Ira voluptatē quandam habet, cum spe, nempe ulti-onis sumendæ:

Probatur 3. Ex publicā scelerum vindicatione, quam nemo negat esse iustissimam, cuius exemplū habemus in iustitiā divinā vindicativā, quācū

eius sanctitate, & bonitate, rectē coherere, optimē docet S. Cyril. Alexandr. contra Iuliani Apostatæ calumniā lib. 3. adversus ipsum: & probat S. Cyrillus 1. Quia constat esse bonum, non ferre mala. quæ coercere potest, ac debet hæc iustitia: 2. Quia constat supplicia iusta esse veluti vincula, quibus improbitas constringitur, ne licenter in quodvis scelus feratur; quod impedire, nemo improbet sane mentis: alioqui omnes leges damnandæ essent, quibus firmandis Legislatorum providentia, non sine ratione, supplicium adjunxit; quasi retinaculū sceleris: Eodem sensu Synesi⁹ Epif. 121. Publicus gladius, non minus, quā lustralis aqua, quæ in templorū vestibulis collocatur, civitatis est piaculum: Idem voluit Apostolus Rom. 13. *Vis nō timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa: si autem malum feceris, time: non enim sine causa, gladium portat: Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui malum agit:* Plato lib. 9. de Legibus. Profecto legum optimarū officiū esse dicimus, ita animos hominum instituere, ut oderint injustitiam, &c. Legislator id assequatur, seu voluptate, seu dolore: vel honore, vel infamia: quos verò insanabiles esse senserit, ultimo supplicio hos afficiat: Nam horum exemplo, à peccato cæteri deterrentur, & improbis hominibus, civitas ipsa mundatur: Et ut ait Seneca lib. 1. de Ira cap. 8. Qui vivi noluerunt prodesse, morte eorum certē res publica utatur. Sed 3. præcipua, & quasi fundamentalis ratio est: quia eō aliquando devenitur. ut & cōmunitati, & parti læsæ satisfieri nō possit, nisi supplicio lædentis: unde utique ei pœna debetur.

Ad

Ad hæc quælibet injuria, iusto suo stipendio digna est, illud autem non est aliud quam pœna: Nam quantum quis male sibi in pravo opere placuit, tantum debet pœnæ, prudenter definitæ, repositione tristari, & hanc causâ plec- tendi iustam esse, & legitimam agnos- cit S. Aug. lib. 2. de peccatorum meritis, & remissione cap. 16. & 34.

Hoc posito tria hinc infero: primû est eiusmodi: igitur vindicatio, & ultio, ex suâ naturâ non est illicita. alioqui neque publica licita esset, quod nemo ratione præditus negare audeat: fecus enim lata via criminibus operiretur, dum mali nihil timerent, ac nullum esset vitiorum repagulum, & impedimentum: 2. est, quoniam sæpe Iudices ac Magistratus reos non puni- ût, neque satisfaciunt læso, hoc illi unû superest, ut quo ipse modo potest, jus suû repetat, atque refarciat, quod quia sæpe nõ potest, nisi priuatâ, uindicta se- quitur eâ posse adhiberi, ut mediû uicû sua recuperandi: 3. est, ut in ijs casibus, in quibus publica iustitia non potest, aut non vult vindicare læsum, in illis quilibet possit suum jus ab inimico re- petere: cæteroquin contingit, quod dicit Ecclesiastes c. 4. *Vidi calumnias quæ sub sole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem consolatorem: nec posse resistere eorû violentiæ, cunctorum auxilio destitutos.*

Probat 4. Quia oportet modum imponere injurijs, quod non melius fit quam vindicatione: sicut enim scelera multiplicantur, si non puniuntur; ita injuriæ, si non vindicentur: quod patet experientiâ. Neque enim facile aliquis illum offendit, qui nihil igno-

cit, è contrario verò qui ovem se præstat, facile à lupo devoratur, & hoc Reipublicæ utile est, ut nonnullorû audacia coërceatur: Hinc Aristot. 1. Rhetor. 12. enumerans eos qui facile injuriâ afficiuntur, sic loquitur: Illi facile injuriantur, qui affecti à multis iniuriâ, non curarunt de ultione: Nam uti dicitur in Proverbio, Mysorum præda sunt: Mysi autem abjectissimi fuerunt hominum, unde pro ultimo hominum apud Tulliam dicitur, ultimus Mysorû: qui itaque nullam habent defensionem, neque se vindicant Mysorum præda sunt, hoc est omnibus, etiam abjectis- simis hominibus expositi sunt, & ab omnibus malè tractantur. Idem dicit de iis, qui nec ad dicendum, nec ad faciendum, multum valent: nam ii aut ulcisci negligunt, aut reconciliantur, aut non ad finem usque persequuntur: Item de iis quibus inutile est tempus consumere, dum iudicia, & compensationes expectant, quales sunt advenæ & opifices, qui injuriantes sibi, parvo absoluunt, & facile mitigantur. Et loquens de iis qui facile injuriâ afficiunt, inter alios eos indicat qui se veniam facile consecuturos sperant, præsertim in rebus quæ occultari possunt. Ex quo Philosophi discursu patet causam ordinariam cur facile injuria fiat, esse, quod non satis qui offensi sunt se ulciscantur, ideoque vel eo solo nomine licitam esse vindictam, ut injurijs modus imponeretur.

4. Ratio petitur ex eo quia vindicta pertinet ad fortitudinem, ille enim fortis est qui est invictus, & consequenter qui repellit injuriâ, si non omnem, nã aliqua

aliqua ob levitatem negligi debet, sed eam certè quæ honorem attingit, & quam ut ait Philosophus, turpe est pati: unde uti diximus, Idem Arist. 4. Ethicor. cap. 3. docet virū magnanimū non esse maledicum, ne in inimicos quidem, nisi ob contumeliam, aperte indicans esse aliquam injuriam quam vir magnanimus pati non debeat, sed ulcisci: & illam dicit esse contumeliā: quia ex eodem 2. Rhetor. cap. 2. in eo est contumelia, quod quis damno, aut dolore afficiatur, in quibus turpe patienti est, non ut qui facit contumeliā, idem faciat quod sibi factum est, sed ut voluptate afficiatur: In eo autem est voluptas, quod putet se malè agendo, magis excellere: in quibus verbis Philosophus includit causas ob quas vir magnanimus non debeat pati contumeliā, quia turpe est patienti, quia vera injuria est, cum non sit retributio, denique quoniā est contemptus personæ: Itaque in universum idem ipse pronuntiat 5. Ethic. cap. 5. Homines aut reddere malum quærunt; quod nisi fiat, servitus esse videtur, quia servo non licet in dominum etiam injustè sævientem assurgere, aut retribui sibi bonum: quod nisi fiat, actus dandi, beneficiūque non sit, ideoque gratiarum templum in mediā civitate condere soliti erant, ut retributio sit: hoc enim gratiæ proprium est. Quasi diceret, tam esse justum reponere injuriam, quàm justum est beneficium reponere: si enim primum non fiat, perierit libertas: si secundum, perierit beneficium: Idque etiam de Deo pronuntiat Scriptura 2. Reg. cap. 22. *Cum electo, electus eris: Et cum*

perverso, perverseris: Etenim Deus in præstantes in beneficiendo, eodem modo se gerit, magnis eos beneficijs cumulans: Quod si quis suam justitiam deserat, (hoc enim est perversum esse.) Ita Deus suum morem deseret, & ex bene faciente, puniens evadet. Idem sæpe inculcat, Levitici 26. *Si ambulaveritis ex adverso mihi, ego quoque cōtra vos adversus incedam:* Et Christus Matth. 7. *In qua mensurā mensi fueritis, remetietur vobis*: sed signanter Deuter. 28. *Sicut ante letatus est Dominus super vos: bene vobis faciens, vosque multiplicans, sic letabitur disperdens vos, atque subvertens, ut auferamini de terrā ad quam ingredieris possidendam.*

5 Ratio petitur ex naturā mansuetutinis, ne videar tam amabilem virtutem impugnare voluisse, quæ certè non in eo consistit, ut nunquam quis irascatur, aut ulciscatur: Nam, ut ait Aristoteles lib. 2. Ethic. cap. 7. & lib. 4. cap. 5. Mansuetudo est mediocritas circa iram: is igitur, ait Philosophus loco ultimo, qui pro quibus, & quibus oportet, & ut oportet, & cum oportet, & quanto tempore oportet, irascitur; laudatur, estque hinc mansuetus: si quidem laudatur ipsa mansuetudo: Defectus verò, siue sit quædam iræ vacuitas siue aliquid aliud, vituperatur: Qui namque non irascuntur pro quibus oportet, & ut oportet, & cum oportet, & quibus oportet, fatui sunt: nam neque sentire, neque dolere videntur: atqui qui non irascitur non est aptus ad ulciscendum: perferre autem calumnias, & suas negligere, est sine dubio servile: Ex quib⁹ verbis constat ultionem, aliquando non modò non esse malam, sed honestam, & actum

& actum virtutis : immò etiam , quod multi mirabuntur , & pauci putassent , actum mansuetudinis , quæ modum ponit circa iram , quem qui supergreditur iracundus est ; à quo qui deficit , præsertim in contumelijs , ex Aristotele , fatuus censendus est , & ingenij servilis , & ut ait in Magnis Moralibus lib. 1. cap. 23. ἀνάγυτος. stupidus , torpens , insensibilis , & incommobilis , quia nullam rem commovetur , ut qui sit sine sensu , & qui dolere nesciat , quia non sentit : quapropter , ut ait , in reprehensionem cadit . Sicut enim (inquit) non decet excandescere omnibus , & omnino semper , quod facere solent iracundi ; sic neque contra ita se habere ut cuiquam nunquam , is namque incommobilis , & indolens , atque insensibilis sub reprehensionem cadit .

Quæ cum ita sint , vide an jure , an injuriâ , omnis omnino vindicta ab hominibus excludatur , quam tot rationes persuadent : Ego quidem nolim illam crudelem , & cruentam vindictam , quæ non nisi cædes molitur , & tantum aliis nocere quærat : sed aliam laudo generosam , & nobilem , quæ uti nullam ultro facit injuriam , ita nullam , si gravis sit , patiatur . Nolim ego homines , ad rixas , & jurgia , & contentiones incitare , scio enim eos qui ad eiusmodi , aut naturam , aut consuetudine proclives sunt , & incitati , odiosos esse , & intolerandos , & generis humani pestes esse : sed nolim etiam homines esse stupidos , & fatuos , & insensibiles , & assuetos servituti , qui abjecta quæque ferant cum dedecore . Non omnis vindicta crudelis est , si ipsa ita pars est mansuetude-

nis : Non omnis ferox est , & belluina : si aliqua , propria est hominis , non tantum generosi , sed etiam magnanimi . Nolim ego januam aperire rixis , & contentionibus , sed potius velim illis modum afferre : ut qui sunt ad offensionem proclives , sciant se non impunè luros , si virum fortem offenderint . An non illud facere liceat , quod ipsæ leges faciunt , quod magistratus , quod justitia quæ unicuique jus suum reddit ? Sic instituendi sunt & informandi nobilium animi , & quibus natura generosam indolem dedit , nec mollia puerorum ingenia ad molliem inflectenda , nec ad servilem statum deprimenda : leves quidem injurias discant contemnere , & ferre patienter , ne nimium delicati esse videantur , sed contumeliam non leniter ferant , quam ut ait Philosophus , turpe est pati : quod autem turpe est , nemini nisi servo ferendum est , nemo vero turpiter servit nisi cui Jupiter mediâ cerebri partem abstulerit ut dixit Homerus : Ita fiet ut nemo unquam vel in se vel in alijs , quod turpe est & indecorum patiatur : Ita fiet , ut cum privatas injurias , ulcisci assueverint , discant aliquando publicas vindicare : Ita fiet , ut nemo vel palam inimicus esse audeat , vel palam nocere , cum unusquisque intellexerit , nihil se impunè laturum , sed statim adesse vindictam : quando quidem magnis viris æquè persuasum sit , injuriam , neque inferendam esse , neque tolerandam : cum inferre injuriam sit hominis procacis , & injusti : tolerare autem injuriam , hominis sit , aut timidi , aut fatui , aut servilis . Scio hunc discursum , tibi non displicere , ô Nobilitas , quæ

quæ generosos animos geris, cuius prærogativa, & virtus propria est fortitudo, quæ te hortatur ut te indignum nihil facias, aut feras, quod te pati turpe sit: Tu meritò cætera omnia bona externa parvi facis, quæ cum omnibus habes communia, & quibus sine dedecore carere potes: Sed honorem vitæ ipsa habe chariorem, qui te super alios extollit: Ita tui maiores senserunt, ita vixerunt; his moribus cæteros homines superarunt; his institutis educati nihil se indignum passi sunt, sed suum honorem rebus omnibus prætulerunt, & omne dedecus, & suo, & alieno sanguine redemerunt: Non aliâ de causâ ensis tibi de latere pendet, non belli tantum tempore, sed etiam pacis, non ut facias injuriam, sed ut tibi illatam si gravis sit, aut repellas, aut vindices, ratus te tam lentum esse debere injuriæ faciendæ quam facilem ulciscendæ.

Ecce, Auditores, præclara humanæ prudentiæ effata, ac propè extremum quò aspirare sapientia illâ potest, de quâ loquens Apostolus ad Rom. cap. 8. ait, *Sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta: nec enim potest.* En egregias, quæ prætexuntur causas ad cupiditates animi explendas, atque ad serviendum studio ultionis. En venenum, quo alitur juvenus, & Galliæ totius adolescentium inocentia corrumpitur, eò usque ut neque anathemata Ecclesiæ, neque Principum edicta, neque familiarum mœror, nec suprema quæque acerbitas, nec suppliciorum vis prohibere possint, & abducere à profundèdo Gallorum nostrorum sanguine, quo rixæ animo confictæ vindicentur, lustineaturque honoris species,

qui nullus est, neque alio quoquam nisi mendacij fundamento nititur. Tantine istud est, ut saluti nuncium remittas, labem inferas conscientiæ, crimina mortem millies commerita admittas? animo certè quidem affectuque voluntatis; sine ullo amicorum, propinquorū, affinium, innocentium, respectu, teque addicas ultrò æternis ignibus, offensionis numinis, cruciatibusque nullum finem habituris? Quis tibi futurus est scelus in mortis articulo, ubi te in ultimū præcipitium incumbentem videbis, nihilque expectabis reliquum, nisi postremam summi Judicis tui sententiam? sciscitare ab iis qui mortifero vulnere fauciati sūt in singulari aliquo vel prohibito certamine, ecquis sit ipsorum sensus? attende quantum eos pœniteat facti quod tantopere optarunt, tantoque estimarunt pretio: ut detestabile animi sui propositum cōdemnant, quod alias amplexati sunt? Tum enim verò ignoscunt ijs, qui lethiferam infixere plagam, cum levem antea offensusculam, fictamque damni speciem ulcisci, etiam cum vitæ periculo voluerint. Si fortis est animi vindicta, cur nam ignavi sub vitæ finem evadunt? Cur nō moriuntur uti vixere? Si actus est virtutis, dignusque forti homine, ac eo qui magnanimus vocatur, cur esse probi virtuteque præditi desistunt eo tempore, quo ij etiam qui minimè fuerunt, eiusmodi, esse concupiscunt? Nempe, quia ubi oculos ocludunt ad claritatem solis, eos veritatis splendori aperiunt, & à vitæ erroribus abeunt. Parum tunc ipsorum interest, quid judicent homines, plurimū autē, quid Deus suprema

Ff veritas

veritas, de ipsorum actionibus iudicet. Quid ad tui defensionem purgatione- que coram maiestatis suæ throno dic- turus es? Agebatur (inquis Deo) de honore meo. At, responderet tibi, de meo etiam agebatur, offensus fueram: Esto, sed offendere me non veritus es. Quod a me factum est, dices, id ego egi secundum mundi leges in quo verfabar, & cuius pars eram: At, secundum meas, dicet, vivere debueras. Nihil feci nisi quod universi homines approbāt: Sed ipsum istud est quod improbave- ram. Me ut honestum hominem gessi: Sed ut nequam improbumque Christi- anum. Egi nihil homine probo indig- num: Tuus iste quidem error fuit, at contrarium præceperam tibi. Mundi fensa infecurus sum: sequi mea debuisti. Vixi ex legibus terræ, cuius incola e- ram: At legibus cœli adversabantur, cuius gratiâ te creaveram. Ex rationis usu esse duxi facere quod unusquisque probat: Sed quid rationis habere po- tuisti ad faciendum contra Evangelij veritatem? Voluisti me nobilem nasci: At quid nobilitatis est in ulciscendo, quod postremus hominum facere po- test. Conditionis meæ professio ensem mihi ad latus alligaverat, non ut eo minime uterer: Volo id quidem, sed nequaquam ut temerè gladiatorem a- geres, quò provocares utrumlibet, pri- vatas vindicares injurias, teque omni- bus formidolosum præstares, verum ut propugnares patriam, servires Princi- pi, & pro re nata offensas in Deum ul- cisceris. Dic mihi, charissime Audi- tor, si fortè ultionis studiosus fuisti, quis tibi futurus est sensus, inferorum in tormentis, quibus secundum ea quæ

pronunciantur in Evangelio, quin dā- nandus sis abesse non potest, cum vin- dicta usus fueris, nec ignoveris inimi- co, post mandatum tibi à Deo sancitū? O quàm id temporis, præclara mundi effata, videbuntur tibi non modo falsa atque injusta, sed ridicula prorsus, & dignissima contemptu! Quàm parum tuâ tunc intererit ab unoquoque lau- datum fuisse, cum ab Deo vituperabe- ris! ornatum fuisse fortis, generosique titulo, magnanimi atque invicti laude, quandoquidem te Deus contrariis o- mnino nominibus damnabit: *Qui me contemunt, erunt ignobiles.* Exile illud cor, homo ille, vi & animo omni vacu- us, non potuit sustinere voculam, con- vicium, despicientiam, torvum oculi coniectum, contemptionem: ulciscen- dum fuit sanguine, & suo, & inimici, u- triusque vitâ, & quod absque indigna- tione dici nequit, propriâ salute, quam postposuit vindictæ, ita ut coercere il- lum non potuerint leges, debitaque Principi suo obedientia, subjectio Ec- clesiæ, observantia Evangelio, timor Deo, qui minatus inferos, atque æter- nitatem pœnarum, ipsi ultionem pro- hibuerat. O quàm carè honor tibi con- stabit! o quàm certo ista quam expetieris vindicta subijciat te alteri longè gra- viori, nunquam terminandæ, quæ ad æternitatem usque pervadet. Si hono- ris & gloriæ respectus, saluti consulere Nobilitatem non finit, & reliquos ma- ximè in hominum genere spectabiles, quid arbitrari possumus de aliis ultio- nibus, quæ ad res levioris momenti, vi- liorisque conditionis inter mortales perti-

Pertinen: *Quia si in vitidi ligno hæc fiunt, in arido quid fiet?* Sanctus Hieronymus scribens Romanæ mulieri viduæ, eam hisce verbis affatur: Cogita quotidie te morituram, & se secundis nuptiis nõ cogitabis. Idem te commoneo, chare Auditor, de morte crebro cogita, & non tenebit te studium vindicadi quas acceperis injurias: levioris sunt ponderis quàm ut id exigant: meditaberis potiùs rationem vitæ anteaactæ, quàm Deo reddi abs te necessarium est. Disceqtationes alias habes dirimidas cum Deo, quæ quidem momendi longè gravioris sunt; namque æternam aut infelicitatē, aut beatitudinē spectant.

Verum, Auditores, cum vos cæco ignoscendi officio astringere nolim, & sine comemoratione rationum & causæ, mihi jam pro Evangelicæ legis defensione dicturo, eandem in audiendo attentionem date, quam hæcenus adpibuisstis dicenti pro infami Mundi lege propugnanda: ut intelligatis quàm optimo jure Legislator noster edictum hoc in Evangelio promulgaverit: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Omnes metas hodie supergreditur oratio, sed id exigit argumentum; nec vobis, etsi fatigatis, eiusmodi productionem fastidio futuram spero.

SECUNDA PARS CONCIONIS.

VT varia esse solent in magna hominum multitudine judicia, non dubito hęc fuisse aliquos qui nõ ita probarint, quod tam multis rationibus sta-

biliverim iniquam Mundi legem, quæ præcipit nullam injuriam condonari, quæ vindicari possit, & injuriam patientiam denotare animum demissum atque servile: & erunt fortasse aliqui, qui in me maioram prudentiã desiderasset.

1. Quia in turbâ plurima sunt infirma ingenia, quæ facillè scandalum patiuntur; & in lege præcipitur Levit. 19 *Nec cæco pones offendiculum.*

2. Quia in materia quæ ad religionē spectat vel salutem, dubia non sunt movenda; ut pote quibus lædatur in multis innocentia, aut simplicitas, cum bonâ fide accipiant quæ proponuntur, solâ inducti ptopponentis autoritate.

3. Quia vulgò exigua ingenia, capaciora sunt difficultatum quas obijci audiunt, quàm solutionum quæ afferuntur: nam ad formandam sibi difficultatem, quilibet juvatur ab ignorantia, & ingenij traditate; ad concipiendam autem solutionem opus est aliquã scientiã, & ingenio: unde de rebus fidei, de principiis nostræ religionis, & de plurimis controversiis, plurimi docent non esse uberiùs tractandum, coram plebe imperitâ, ne multi dubitare incipiant de rebus quas habebant ut certas, cum pauci earum rerum sint capaces: ita Christus quædam initio Apostolis suis occultavit, Ioan. 16. *Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modò: Et Apostolus 1. Cor. 3. Et ego, fratres, non potui loqui vobis tanquam spiritualibus, sed quasi carnalibus: tanquam parvulis in Christo, lac vobis potum dedi, non escam; nondum enim poteratis, sed ne nunc quidem potestis, adhuc enim carnales estis.*

Et hoc maxime intelligendum est, ubi errores sunt vulgares. Ad hæc in rebus moralibus id valde periculosum est, in iis præsertim ad quas est naturalis inclinatio, & propensio; nam quod amatur, facile creditur.

4. Sed quæ persuadent vindictam, plausibilia sunt: & propterea facile admittuntur; quæ iubent inimicorum detectionem, & difficilia sunt, & magis spiritalia: *Animalis autem homo non percipit ea quæ sunt spiritus*: Præcipue cum ea quæ à fide proponuntur, nostrum captum superent, & quæ sunt Evangelij præcepta, sint contraria sensui, & carni.

Verum cum magna mihi de vobis sit opinio & æstimatio, non timui vobis omnia proponere, cum alioqui sciam ea passim esse in hominum mundanorum sermonibus; quibus ut responderem, ea vobis etiam non fuerunt dissimulanda. Etenim & multum spero à gratia Dei, quæ vestris mentibus lumen, & voluntatibus robur addet. Deinde quam rationabiliter nobis præcepta sit iniuriarum condonatio, hinc apertius ostendemus, cum & probationes attulerimus, & contrariis responderimus cumulatè. Age igitur, aggrediamur.

Legem mundi diximus esse eiusmodi: nullam ab alio illatam offensam ferendam esse quæ possit vindicari, & iniurias nunquam esse obliviscendas: cuius defensionem atque patrocinium, ab homine mundano, secundum omnem humanæ prudentiæ sapientiam susceptum, sic audivimus, ut Christianis auribus horrorè attulerit. Lex Christi est in toto Evangelio sapius promulgata,

quæ præcipit diligendū esse inimicū, & quamlibet iniuriā condonandam, cuius defensionem suscipimus, contra detestabilia mundi pronunciata. Certè si rem autoritate vellem definire, unico verbo totam causam absolverem. Si dicerem primæ legis, quæ vindictam indicit, autorem esse vel mundum, vel Mundi principem, hoc est Dæmonem: vel prudentiam aut sapientiam carnis, de qua Apostolus Romanorum 8. *Prudentia carnis mors est*; quia infallibiliter mortem affert: & *Sapientia carnis inimica est Deo*; *Legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest*: Alterius autè legis esse Christum, qui datus est nobis à Deo Patre, ut Dominus, & Magister, & Legislator, qui est Sapientia in creata: *In quo absconditi sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei*: qui est prima veritas, quæ nec falli, neq; fallere potest: qui est summa Sanctitas, & in corrupta Iustitia; cuius leges non possunt non esse sanctissime, iustissime, & æquissime, & in seipsis iustificatæ: ex quo fit, ut hoc si solum esset, nobis omnino sufficeret, quod opponerè omnibus authoritatibus, omnibus rationibus contrariis, omnibus iudiciis, omnibus argumentis, omnibus legibus consuetudinibus, præiudiciis, convictioibus, demonstrationibus quibuscunque: cum Deū sic pronunciantè audiam in Evangelio: *Ego autè dico vobis, diligite inimicos vestros*: Nam sicut in rebus quæ nobis ad credendū proponuntur, & nostris sensibus, & experimentis, & rationi, & argumentis, & demonstrationibus, & placitis Philosophorum, & omni sapientiæ humanæ, & carnali prudentiæ, fidem demimus: rebus omnibus in contrarium se erigentibus, unicam

unicam Dei auctoritatem opposcentes, quæ apud nos plus habet ponderis, quàm quidlibet creatum: Ita in morib⁹, & in iis quæ ad actionem pertinent, sola Christi auctoritas sic omnibus rebus præponderat, ut si aliquid damnet aut reiiciat, nullâ apud nos, aut ratione, aut auctoritate, fieri possit non dico certum, & indubitatum, sed vel tantum probabile. Itaque cum ex multis locis Evangelij constet vindictam esse prohibitam, & dilectionem inimicorū esse præceptam, secundum illud Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: Et Mat. 6. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra: & Matth. 18. Sic Pater meus celestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris:* Quidquid in contrarium afferri potest, non dubito illud esse erroneum, detestabile, & abominandū; nulloque prætextu ultionē esse licitam: nullumque salvari posse, qui quamlibet iniuriam non condonet, qui quemlibet inimicū non diligit: unde Augustinus serm. 5. de Sancto Stephano: *Nemo se circumveniat, nemo se seducat, qui vel unum hominem in hoc mundo odio habet, quidquid Deo in operibus bonis obtulerit, totum perdit; quia non mentitur Paulus dicens: Si dederò corpus meum, ita ut ardeam, nihil mihi prodest.*

Quia tamen ante ipsius rationis tribunal stetimus, ne videamur solâ auctoritate agere, licet auctoritas divina prima omnium, & suprema ratio sit, Age, videamus quantis rationibus lex ista Christi innitatur, & quàm futilibus, & imbecillis funda-

mentis lex mundi impia, quæ vindictâ vult esse licitam, fulciatur.

Tota Dei gubernatio ad creaturæ bonum ordinata est; quia cum Deus nullâ re indigeat, secundum illud Pauli ad Athenienses Actuum 17. *Nec manibus humanis colitur, indigens aliquo,* omni creaturâ carere potuit; sed quia infinite bonus est, non passus est, se unum bonū omne possidere, sed creaturam & entis & innumerorum bonorum voluit esse participem: hinc factum ut omnem suam gubernationem in bonum creaturæ ordinavit. Itaque cum creaturam rationalem gubernet per legum directionem, eas omnes in bonum eius destinavit. Atque ut de hac una tantum agâ, quâ nobis præcipit inimicorum dilectionem, & injuriarum condonationē; inter cætera eius beneficia, hoc non minimum agnoscit Isidorus Pelusiota libro 3. epist. 234: ad Dioscorum, quod prohibiti sumus injuriam reponere: & licet (inquit) hoc mirum, atque ab hominum opinione remotum videatur, maximum tamen est beneficii genus *evergestas eidos megiston tulkânei.* Atque inter cæteras causas, hæc non minima esse videtur.

Primo, quod longè facilius sit, suavius, atque iucundius ignoscere, quàm vlcisci. Non ignoro atque dissimulo fuisse aliquos qui dicerent nihil esse ultione suavius, atque iucundius; ideòque dictum esse communiter de ira, quæ nihil aliud est quàm amor vindictæ, dicit Aristoteles 2. Ethicorum capite 2. eam defluente melle dulciorem in virorū pectoribus gliscere: cuius rei hanc ipse ex suo sensu affert rationem.

Iram sequitur voluptas propter spem ultionis: iucundum enim est, si quis putat se ea consecuturum quæ expetit: nemo enim quæ sibi videntur impossibilia expetit, quare iratus possibilia sibi expetit, & hinc voluptas iram consequitur, & quoniam in ulciscendi cogitatione immoratur, quæ imaginatio voluptatem efficit similem ei quæ in somniis accidit. Sed si rem exactè examinemus, inueniemus innumera mala pati eum qui iniuriam referre conatur, uti rectè explicat Isidorus Pelusiota libro 2. epist. 67.

Primo quidem in ipso sensu injuriæ, & commotione quam patitur: Imprimis enim (ait Isidorus) ebullit in eo affectus, (aptissimo verbo usus est) uti uti videmus initio tempestatis pontum effervescente; deinde ad vindictæ cupiditatem extimulatur, quod non fit sine sensu & dolore 3. In finitos fluctus excitat variorum sensuum, qui etiam apparent in exterioribus, in oculis præsertim & toto vultu, in brachiis, in pedibus, & toto corpore; neque enim passio in nobis excitatur sine aliqua corporis immutatione: nulla autem passio graviolem efficit, quàm iracundia, quæ est excandescencia, & ebullitio sanguinis circa cor, unde spiritus vehementissimè inflammantur, & sic inflammati, per omnia corporis membra variè discurrunt 4. Mille cogitationum vias ingreditur, dum varia sibi representat. 5. Metus subit, ac tremor, animique angor, qui rationem subdit, iracundiâ nimirum, cum interrumpente, hoc est discerpente, ac metu concutiente, dum illud secum cogitat, quo-

niam pacto quod cupit, assequatur, acceptamque injuriam vindicet: & rectè subjicit Isidorus. An non videtur tibi eiusmodi homo, ante eum qui pœnas daturus est, ipse pœnas dare? Atqui patientiam adhibet, & ignoscit, ab his omnibus exemptus est: totius enim negotij dominus est, & ipse totum absolvit, & quidem uno actu, videlicet patientiâ.

Secundò: Non levia patitur ab odii amaritudine, quòd eum qui illo flagrat nunquam sinit quiescere: nam (ut ait Sanctus Chrysostomus homil. de similitudine) qui vindictam adornat, se ipsum tormento afficit, iram sibi uti carnificem apponens, sua ipsius viscera dilanians. Et sicut furiosi nullâ tranquillitate fruuntur, ita qui similitudinem gerit, & habet inimicum, nullâ unquam pace fruitur: perpetuò æstuans, tempestatem cogitationum in dies aggravans; vide enim quid agat; omnia inimici sui verba & facta secum reputat; ac ne nomen quidem ferre potest: si illum audiat tantummodo nominari, continuo efferatur: magno cum animi cruciatu: ad solum illius conspectum trepidat, & horret, tanquam si ultima pateretur: quod è quid ad illum pertinens, ut vestem, vel donum, vel angiportum videat, omnium istorum intuitu torquetur: ut enim amicorum vestes, vultus, calceamenta, domus, vel angiportus, mox ut visa fuerunt, excitare nos, & commovere solent: ita quoque inimicorum, & odiosorum servus, amicus, domus, angiportus in conspectum datus, aut quodcunque illius monumentum, animum verberat, & alias
super

super alias, ut visum fuerit, plagas incutit. Itaque si vel gehenna deesset, quæ odio laborantibus certa est, tamen vel ob odij ipsius cruciatum condonanda essent peccata: cum autem æterna supplicia eos maneant, quid stultius est, quam hinc & illic semetipsum mutilare, dum de altero se credit ultionem sumere? si enim florentem illum videat, mœrore perit: si afflictum cernat, veretur ne in melius fortuna se convertat, undiq; sibi supplicium adsciscens: cum è contrario ut ait ibidem, nihil facilius sit, quam homini qui te læserit, iram remittere: non enim longis ad id peregrinationibus opus est; non pecuniarum insumptu, non aliorum exorationibus; sufficit ut tantum velis, ac jam virtus illa suum opus explevit: quibus verbis mira veniæ facilitas indicatur.

Tertio: Quatæ difficultates in adoratione vindictæ; nam ut ait Isidorus eo loco, vindicare se volenti, & temporis commoditate opus est, & loco, & fraude, & versutâ improbitate, & armis, & machinis, & adulatione sermonis, & hypocrisi: alter autem qui ignoscit, per se totum absolvit: & ut modo dixit Chrysost. sufficit ut tantum velis, & jam virtus illa suum opus explevit. Itaque rectè idem homiliâ 41. in Acta Apostolorum: Ipsos ulciscendi avidos perdit ultionum meditatio, ut futura præteritiam: nam quantem pufas tormentum esse hominis afflictæ animæ, quotidie cogitare ut ulciscatur inimicum: necessarium enim est apud te flagrare ignem, & incendium in te augescere, dum cogitas quod malum inferes, &c. Quid hac insaniam molestius, semper contri-

stari, & inflari, & ardere? tales enim sūt animæ eorum, qui ultionem meditantur, &c. Quare bestiam in viscera tua includis? melius esset viperam vel serpentem in corde tuo positam esse, quæ iram vel invidiam: nam illæ quidem statim excuterentur; hæc autem manet semper, dentes fortiter infigans, immissoque veneno, pessimiarum cogitationum exercitus producit.

Quarto: Sed præcipuè patitur in ipsa vindicta, & nocuenti illatione: etenim tam is qui facit, quam qui refert injuriam, seipsum & prius, & gravius lædit, quam eum quem lædit. Audi quemadmodum id explicet Hierax in opere de justitia. Id quod injuriam facit, & molitur insidias, est malitia, quæ ab authore incipiens, in illum qui afficitur, redundat; sed ipsum authorem magis afficit, minus autem qui injuriã accipit: ab authore enim principium fit motus & excitatio: intus vero concitata semel injuria, parturientem primum incendit, & antequam pepererit, inflammat parturigine, transiensque lædit, & veneno pertinaci inficit; ut ignis antequam ad alia se convertat, ipsam materiam in qua conceptus est, absumat: ita qui injuriam alteri infert, malitiam suam primus experitur, antequam in alios emittat: idem docuit Attalus apud Senecam epistolâ 81. Minimum ex nequitia, levissimumque ad alios redundat: quod pessimum ex illa est, & ut ita dicam, spississimū, domi remanet, & premit habentem. Huius effectus rationem affert Sanctus Chrysost. homil. in epistolam ad Hebræos in morali. Qui nullum est malum, quod

quòd se sistat in eo qui patitur; sed eum quoque qui facit, comprehendit: ut invidus quidem videtur alteri insidiari, ipse autem prior fructum accipit peccati, ut qui tabescat, & corrumpatur, & ab omnibus odio habeatur: Avarus alium privat pecuniis; sed sibi quoque aufert aliorum amorem, & efficit, ut eum omnes maledictis insectentur: Ita iracundus prius seipsum cruciat, laniat & discerpit; dein illum cui irascitur: & universim loquendo, qui bonum parit, & malum, jure merito prior ipse fruitur: & quemadmodum aqua vasa implet eorum qui afferunt, & fontem non minuit ex quo emanat; ita etiam & vitium & virtus, illum unde exit, & delectat, & perdit. Ex quibus omnibus satis constat, quod diximus, inter cætera Dei beneficia non minimum esse, quòd injuriarum condonationis legem nobis dederit: Nam si fingamus contrariam legem à Deo nobis datam esse, nullius ferendæ injuriæ, sed imperatam nobis esse à Deo ultionem, in quas angustias nos sæpe talis necessitas redigeret? Si enim à potentiori sis offensus, si ab æquali, si à pluribus, quis modus ultionis? & vide nùm ultio foret aliquando gravior injuriâ? Denique, uti præclare notat Isidorus Pelusiota lococit. inimicitia redderentur infinitæ, dùm injuria ultionem attraheret, ultio non esset sine nova injuria, cui altera ultio succederet; quæ cum esse non possit sine injuria, aliam deposceret ultionem, cuius vicissitudinis nullus unquam finis existeret; cum is qui utitur patientiâ, inimicitiam statim extinguat, sævum hominem mitigando, & ad ami-

citiam arte mirabili alliciendo: ubi autem amicitia est, nulla remanet inimicitia. Rationem affert Tertul. l. de pat. c. 18. quam supra retulimus: Omnis injuria cum patientiam offenderit, eodem exitu dispungitur, quo telum aliquod in petra constantissimæ duritiæ libratum, & obtusum, concidit enim ibidem irrita operâ, & infructuosâ, & nonnunquam repercussum in eum qui emisit, reciproco impetu sæviet: Ut scias plus lædi qui offendit, quàm qui patitur, immò qui patienter fert injuriam nihil patitur, sed qui facit injuriam: quod autem dicitur de faciente injuriam, idem dicendum est de referente: unde sequitur eum qui patienter tulit injuriam, nec reposuit, nec à se, nec ab alio pati, ut scias quod diximus facilius esse, atque jucundius ignoscere quam ulcisci.

Secunda causa cur inter Dei beneficia magnum sit quod legem nobis dederit de non vindicanda injuria, hæc est; quia plus peccat qui non parcit, quàm qui primus offedit: est autem summum beneficium à peccato liberari, & eo majus beneficium, quod à majori liberemur: ut hæc veritas melius intelligatur.

Certum est 1. maius esse malum injuriam inferre, quàm pati: rationem dat Synesius epist. 67. quia inferre injuriam proprium est malum; pati autem est alienum: deinde, quia licet pati injuriam malum sit pœnæ, tamen culpâ vacat, atque adeo non est probrosum: ad injuriam inferre probrosum est; quia intervenit culpa. Denique sicut honor magis est in honorante, quàm in honorato, ita injuriæ irrogatio.

Certum

Certum est 2. quod is peccat qui infert injuriam, si ille etiam peccet qui reponit eam. Id late probat Socrates apud platonem in Critone, & pro fundamento suæ doctrinæ id jacit, nulli omnino inferendam injuriam, quidquid tandem dicat vulgus, id enim contra justitiam est: quod annuente Critone, subinfert Socrates; neque igitur etiam licet & cui est facta injuria, vicissim rependere injuriam, quemadmodum vulgus existimat, quando quidem nullo modo fas est injuriam facere: mox adducto eodem, ut fateatur nulli damnum esse inferendum, addit, læsum, cum injuriam refert, damnum referre; unde concludit iniquam esse talem injuriæ repositionem: non igitur rependenda est injuria, neque damnum cuiquam mortalium inferendum est; quidquid tandem passi fuerimus ab alio incommodi. Eodem modo procedit libro 1. de Repub. ubi Socrates agens cum Polemarcho, destruit falsam vulgi doctrinam, quasi liceret de inimico ulcisci: si quis justum esse dixerit debita cuique tribuere; hoc autem intellexerit deberi inimicis damnum à iusto viro; amicis verò utilitatem, non ita prudenter dixerit: nusquam enim justum est visum violare quemquam: itaque negat dictum illud, justum esse amicos juvare, & inimicos violare, esse alicuius sapientis, ut Biantis, Pittaci, & similia, sed esse vocem tyraonum, ut Periandri, Perdicæ, vel Ismenix Thebani, aut alicuius potentiam affectantis: itaque Alcimus cap. 23. concludit ex Socratis doctrina: tantum malum injuria est, ut ferenda potius sit, quam

inferenda: hoc enim perversi est; illud infirmi. Id optime explicat Maximus Tyrius serm. 2. de non referenda injuria. Si simpliciter (inquit) injuriam inferre improbum est: etiam referre injuriam improbum est; nam si improbius est qui infert injuriam eo quod incipit, certè improbitate ei æquatur qui hoc ipsum reddit: & si is, qui injuriam facit malè facit, qui malum pro malo compensat, non minus malum facit, quamvis malum ulciscatur: nam uti beneficium qui reddit ei à quo accepit prius, nihilominus benè facit, quamvis acceperit prius: ita qui remuneratur malum, non minus malum facit, quamvis prius malè acceptus sit. Idem enim illi contingit, ut qui fuligine imputum tractat, eadem se fuligine inficit. Ita qui congregitur cum improbo, eiusdem malitiæ fit particeps. Itaque constat ex istis æqualiter saltem peccare, qui infert, & qui refert injuriam, cum Idem faciant, & ut ait Lactant. lib. 6. Institut. cap. 18. Qui referre injuriam nititur, eum ipsum à quo læsus est gestit imitari. Adde Tertullianum lib. de pat. cap. 10. Quid refert inter provocantem, & provocatum, nisi quod ille prior in maleficio deprehenditur; at ille postremo? tamen uterque læsi hominis Domino reus est, qui omnem nequam, & prohibet, & damnat: nullo in maleficio ordihis ratio est: nec locus secernit, quod similitudo cõiungit: absolute itaque præcipitur, malum malo non rependendum: par factum, par habet meritum. Neque enim valet frigida quorundam excusatio, quod qui prior læsit, nos provocavit; nam ut benè

dixit Basilius comment. 17. de Ira: Non differt hæc excusatio ab ea quã scortatur uteretur, suam omnem culpam transferens in meretricem, quod ab illa ad peccandum fuisset illectus, quasi verò non ideo æqualiter condemnatur. Mala res est injuria: hanc tu ne imiteris; neque enim quod te aliquis prior lacefferit, ideo judicij severitatẽ hac excusatione deprecaberis.

Sed parum est quod dixerim utrumque peccasse, & qui fecit, & qui retulit injuriam, cum uterque injuriam fecerit; illud addidi plus peccare qui refert injuriam, quã qui facit. 1. quidem; quia qui refert injuriam, magis voluntariẽ peccat, quã qui infert: nam ut ait Maximus Tyrius serm. 2. Qui infert injuriam ex ignorantia juris, injurius est; unde minus agit liberẽ, nam ignorantia minuit libertatem: qui autem reponit injuriam, melius novit quid illa sit, quoniam illam expertus est, & peccat post exemplum: unde Basil. com. 17. de ira. Tu hominem irã percitum adeo indecorẽ se gerentem intuens, non caves, ne illi similis fieres, sed indignaris, acerbius obiurgas, oblectaris, &c. Certẽ si ira malum est, cur malum illud non declinasti? sin veniã digna est, quid irascenti succenses? itaque te alterius exemplum instruere debuit, non provocare: cum igitur illator injuriã non habeat exemplum instruere debuit, non provocare: cum igitur illator injuriã non habeat exemplũ, tu verò habeas, plus peccasti.

Secundo, quia qui infert injuriam, id alicuius gratiã facere solet, ut vel bo-

num aliquod assequatur, aut illud alteri eripiat: at qui ulciscitur, cum solam vindictã appetat, nullã aliã habet suã actionis causã, quã alterius malũ, quod habet & pro fine, & pro motivo, unde altero est deterior.

Tertiò, quia qui ulciscitur plures leges infringit, quã qui primus offendit; nã qui ulciscitur, præterquam easdem leges infringit, quas illator injuriã; idem enim facit quod alter, cuius est imitator; etiam peccat contra eam quã prohibet vindictã, & quã jubet ut inimicus diligatur: Roman. 12. *Mibi vindicta, ego retribuam, dicit Dominus*: Et Matth. 5. *Diligite inimicos, &c.*

Quartò, quia in vindicta semper est certamen quoddam; nam ut ait Basil. orat. 17. de ira, uter malis vincat, contentio exoritur, in quo vitiorum certamine, qui superior evadit, is est procul dubio miserior: cum itaque is qui ulciscitur, vincere studeat, certẽ ita fit, ut fere sepe sit deterior; in eiusmodi enim certaminibus improbis, ait Basil. loc. cit. miserior ille est, cui vicisse contigit, quoniam plus secum peccati reportat. Et hinc origo omnium malorum; hinc etiam nata omnia bella inter nationes, uti probat exemplo Græcorum Maximus Tyrius serm. 2. prætextum injurię existimantes, prævenientem injuriam: unde factum sæpe ut unam capientes urbem, multas everterent: ut enim (inquit) qui divitias quærunt, ac mari se committunt, maximo interdũ scœnore pecuniam sumunt: sic etiam qui irẽ indulgent, maximis se calamitatũ usuris involvunt. Vide enim quid vindictę studiũ sequatur

sequatur apud Lactantium 6. Institut. cap. 18. Nam inde certamina inter homines, inde pugnae, contentionesque nascuntur, nisi quod improbitati opposita impatientia, magnas saepe concitat tempestates: quod si patientiam, qua virtute nihil verius, nihil homine dignius inveniri potest, improbitati opposueris, extinguetur protinus, tanquam si igni aquam superfuderis; sin autem provocatrix illa improbitas, impatientiam sibi comparem nata est, tanquam perfusa oleo, tantum excitabit ignem, ut id non flumen aliquod, sed effusio cruoris extinguat: unde patet qui vindicat sepe addere ad injuriam.

Quinto, quia si malum est injuriam inferre, quod nemo negat; certe ille deterior est, qui maiorem infert injuriam; atqui uti ostendimus, ita fere fit, ut plus noceat qui refert injuriam, quam qui facit: unde licet putet se jure facere quod reponat injuriam, quasi idem restituat, in eo tamen manifesta injuria est, quod reponat majorem: non jam, uti lex praecipiebat, *dentem pro dente, oculum pro oculo*: sed ut notat Basil. conc. 17. de ira: Saepius injuriam non aequam lance rependimus, sed eam praeter modum ulciscimur: Neque tantum irascimur, si contumelias accipimus, sed etiam si non honoramur: eos quoque qui nos minus honorant, quam nos dignos putamus, pro inimicis habemus: In universum itaque id observandum est quod docet Isidorus Pelus. l. 3. Epist. 327. ut qui modum in ulciscendo excedit, censeatur injuriam inferre: nam cum quispiam majores delictis cruciatus infert, rursus injuriam auspex est; itaque uti superat poenam,

ita superat injuriam, si superat injuriam, superat crimine.

Sexto, quia qui ulciscitur, injurias facit aeternas, & inimicitias perennat: nam ut ait Maximus Tyrius serm. 2. Quis erit unquam injuriae finis, si qui injuriam est passus, ultionem nequaquam remittit, profecto necessarium erit malum continue ab alio ad alium transferri, ac transilire, injuriamque novam veterem semper injuriam excipere: quoniam quo jure permittis ei qui injuriam affectus est, ut injuriam auctori injuriae reddat, eodem reddit iterum ad eundem vindicta: eadem enim juris in utroque ratio est, & idem agendi eadem aequitas est: vide igitur quid facias, qui jus constituis ex injuriis: quousque se diffundet hoc malum? ubi deficiet? Non vides quod facias, perennis improbitatis fontem moves, legemque fers quam primam malorum causam universus orbis agnoscat, & experiatur.

Septimo, quia vindicta peculiarem habet cum peccatorum condonatione oppositionem: nam alia facile condonantur, istud autem non condonatur, oportet ergo ut peculiarem in se contineat malitiam. Id probat S. Chrysof. hom. 1. de diversis novi Testamenti, cum exponit parabolam de decem millium talentorum debitore, quam significatur Deum facile remittere innumerorum peccatorum multitudinem, quae designantur per decem mille talenta: *Omne debitum remisi tibi quia rogasti me: sed non vindictam & negationem condonationis; etenim eum qui sic se gesserat, & durius objurgavit, eum scelestum appellans: Serve nequam, omne debitum*

remisi tibi, & durius tractavit; nam eum tortoribus tradidit, quod initio non fecerat: immo priorem revocavit misericordiam, & veniam datam retractavit, ut intelligeret sub illa conditione ei datam esse veniam, ut Idem conseruo faceret; quod cum non fecisset, veniam datam Dominus retractavit: unde subdit Chryf. Quid est igitur peius injuriæ recordatione, cum benignitatem Dei jam depromptam revocet, & quæ non potuerunt efficere alia peccata, hæc efficiat ira erga proximum: Quamobrem non erraverit quis (pergit idem S.) si hoc peccatum gravius omni peccato pronunciet: alia omnia veniam impetrare potuerunt; illud solum adeo non potuit veniam adipisci, ut jam deleta, & jam extincta iterum refricari: duplex igitur malum: pertinax injuriæ memoria, & quod nullam excusationem apud Deum prætereundere potest, & quod reliqua peccata jam remissa iterum revocet, & contra nos constituat: quod hinc factum est; nihil enim omnino ita Deus odit, & aversatur ut hominem offensarum memorem, & tenacis iræ: quocirca audacter dixero omni peccato illud gravius esse: quin immo nec hoc dico, sed Christus per parabolam istam illud ostendit: si enim decem millibus talentorum, hoc est ineffabilibus peccatis, istud gravius esset, nequaquam huius causâ, illa omnia iam donata, revocata fuissent, &c. Nec meus est sermo iste, sed illius qui nos iudicaturus est, Dei: ex quibus omnibus patet quod à me dictum fuerat, plus peccare qui injuriam ulciscitur, quam qui infert. Hinc vide quàm malè adversa-

rius ad justitiam retulerit injuriæ vindicatione, cum ipsa nihil sit aliud quàm maioris injuriæ irrogatio, quàm plurimum legum violatio, quàm maioris criminis admisso, quàm inimicitiarum perpetuitas & perennitas, quàm injuriarum accumulatio.

At oportet finem imponere injuriis, quod nullum ratione melius fiet, quàm si nulla impunè à quoquam feratur injuria, sed per vindictam alteram injuriam vindicetur: hinc enim unusquisque timebit alium offendere, si sciat se vindictam, & injuriæ repositionem expectare debere. At vide præposterum agendi modum, siquidem vindictio æternas facit inimicitias, dum injuria injuriam excipit; nam si propterea alicui conceditur injuriam reponere, quia injuriam passus est, certè in eundem etiam revertitur ultio, quia aliam injuriam fecit; & sic deinceps ab altero in alterum fiet. At, inquires, injuriam non fecit qui primam injuriam ultus est, quia jus habuit ultionis, & tantumdem reposuit. Sed 1. ostendimus vix fieri posse, ut invindicta ita modus servetur, ut non excedatur: itaque ut non nova fiat injuria, cuius si ultio etiã licita sit, jã ab alio etiã vindicanda erit, & fiet ultionum mira multiplicatio. 2. Neq; offenso licet privatam auctoritate offendente ulcisci: itaq; si faciat, iniuste faciet, & injuriam faciet, cum sese ulciscendi ius habeat nullum; nam qui prior læsit, ius habet, ne is quem læsit, de illata sibi injuria sumat ultionem, cum possit injuriæ illatæ compensationem exigere, impetrato Magistratus auxilio cuius partes, si usurpat, qui læsus est, & auctoritate suã

suâ injuriam reponat, injustè agit, non modo contra Iudicem, cuius potentiâ sibi arrogat, sed etiam contra eum qui prior læsit: licet enim alter inæqualitatem induxeris cum jure alieno, tamè retinet jus, ne in æqualitatis inductæ reparatio, ab ullo alio inferatur, quam ab eò, qui ad hoc munus delectus est, hoc est à Magistratu: qui si fileat, & injustè denegat ultionem, tolerandum est patienter, donec veniat Iudex omnium, qui arguat pro mansuetis terræ. Neque valet exemplum quod affertur, de occulta resumptione rei suæ ab injusto detentore per compensationem, cum aliæ viæ suas res recuperandi intercluduntur: quia nuda injuria nullam facit inæqualitatem in rebus alienis, ac proinde nihil ad læsum attinens evertat in rebus offendentis vel formaliter, vel virtualiter, ut liceat absque injustitia sibi assumere in locum rei propriæ: unde patet ultionem fieri non posse absque injustitia, & maiore etiam, uti ostendimus, quàm fuerit prima læsio, ita ut peior sit qui refert injuriam, quàm qui primus facit.

Hinc collige quàm verè dictum sit à Sapiente, Ecclesiast. 28. *Qui vindicari vult, inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit:* quia nimirum eodem modo se erga te geret Deus, quo tu erga proximum, secundum illud Matth. 7. *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis:* vindicari voluisti, vindictam invenies: alterius offensas mente retinuisti, Deus peccata tua servans servabit: jam utrumque inter se confer, & tuâ vindictâ & Dei vindictâ, quid potes quid Deus

potest: quò tua vindicta pertingere potest, quò Dei vindicta: tu aliena peccata servas, quia memoriâ eorum retines, & Deus servans servabit tua, sed quo usque? etiâ post interitum, etiam in æternitatem: sic pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis invicem peccata vestra de cordibus vestris: Pergit Sapiens loc. cit. Ecclesiast. 28. *Ipse cum caro sit reservat iram, & propitiationem petit à Deo: quis exorabit pro delictis illius?* In quibus verbis significat injurias in hominem admissas non posse esse magnas. *Ipse cum caro sit, reservat iram: & cum hoc faciat, rem indignam subijcit, & propitiationem petit à Deo:* quomodo enim veniam petere potest suorum delictorum, qui non parcat in se admissa: sed si nõ petat, alius pro illo petet: vide quid subijciat. *Quis exorabit pro delictis illius?* adeo nempe alienus est ab omni venia, ut nihil neque per se, nec per alium, sperare possit: quia oppositione habet cum donatione veniæ, quod ipse non ignoscat: nam deneganti veniam omnis venia negatur: sed nimirum id provenit quia nemo de sua morte cogitat: unde pergit Sapiens. *Memento novissimorum, & desine inimicari:* Nam qui mortem suam, & ultimum iudicium, ob oculos habet, non valde cogitat de ultione, sed magis de petenda venia, quam intelligit non esse sibi expectandam nisi ipse prius ignoscat, cum à Deo nunquam venia detur nisi sub hac conditione: *Tabitudo eni & mors imminet,* hoc est brevi morieris, & putresces in sepulchro: talis itaque futurus, quid vindictam cogitas? *In mandatis eius, supple, permane: Memorare timorem Dei, &*

non irascaris proximo : Certè defectus timoris Divini in causâ est cur potius immoremur in ijs quæ alij contra nos moliuntur, quam in ijs quæ contra legem Dei audemus: at si iram Dei, si eius iudicium, si eius iracundiam, si supplicia æterna cogites, non cogitabis

de vindicandâ injuriâ, sed de venia impetrandâ, quam sequitur beatitudo ad quâ nos perducatur Jesus Christus, qui cû Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum.
Amen.

FERIA SEXTA CINERUM,

CONCIO QUINTA

DE DILECTIONE INIMICORUM.

Continuatur defensio Legis Christi circa injuriarum condonationem, quæ probatur esse omnium optima vindicta exemplo Davidis.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

QUÆ hæcenus dicta sunt in defensionem legis Christi, quæ nobis vindictam prohibet, sufficere possent homini cordato: Sed appetitus vindictæ tam altas in hominum pectoribus jecit radices, ut una manu avelli non possit. Quod enim naturale est, semper recurrit, & cum putas excisum, renascitur, ac difficile est homini persuadere, numquam ulcisci. Propterea sicut quædam vitia ipsis virtutibus contra virtutes utuntur, ipsa vindicta, contra vindictæ appetitum utamur; efficiamusque quod ait Psalmista, *irascimini, &*

nolite peccare, quod fiet si ipsam condonationem ostendamus esse optimam omnium vindictam: & vindictam obtineamus condonando. Quod ut nemo assequi potest, nisi per gratiam, neque ego possum dicere, nec vos ut oportet potestis comprehendere sine gratiâ, quam nõ nisi per Mariam sperare possumus, cùm ipsa sit & auctrix, & mater gratiæ. *Ave Maria.*

MAGNA Dei bonitas est, & mirificatio, quod cum nobis mandatum aliquod indicit, ubi nostra natura multum laboris & difficultatis haberet, facile illud

Idud nobis præstat quantum fieri potest, nobis id solùm prohibens quod omnino noxium est, & nobis permittens quod aliquo modo est tolerabile, ac sæpe numero nil nisi objectum mutans, minimè se opponendo propensione nostræ, sed eam abducendo & applicando ad quidpiam melius. Ita cum nobis humilitatem præcipit, fugamq; honoris, sicut novit appetitum hunc intimum esse in hominum animis, nobis spem objicit eius rei quam cupimus, nobisque honorem pollicetur, honoris contemptu: Matth. 23. *Qui se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit exaltabitur.* Vetat nobis studium obeundi actiones nostras in conspectu hominum, eorumque approbationem optandi Matth. 6. *Attendite ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis.* Verùm quia scit aliunde inclinationem quæ nobis naturaliter inest, ut videamur, cum opus aliquod egregium facimus, nobis hominum teatro gloriosius, aliud proponit, Deumque præbet actionum nostrarum spectatorem. *Et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Obstringere nos poterat, ad serviendum ipsi absque ullâ remuneratione, tantum potestatis in nos habet jurisque in actiones nostras, tam supra nos excelsus est, summaque ipsius conditio nos ei subijcit, adeo illi sumus obligati totq; nominibus devincti; uti nihilominus hominem scit penitus studere commodis & rationibus suis, sui que ipsius amorem ei esse innatum, nec ab eo unquam deponi, nihil ipsi jubet, quin ad mandati finem, adjiciat pollicitationem mercedis. Matth.

5. *Gaudete & exultate: quoniam merces vestra copiosa est in cælis.* Et cap. 10. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit justum, in nomine justii, mercedem justii accipiet, & quicumque potum dederit unâ ex minimis istis, calicem aque frigide, tantum in nomine discipuli, amen dico vobis non perdet mercedem suam.* Idem planè fit in negotio vindicationis, quam damnationis pœnâ nobis interdixit Matth. 6. *Si non dimiseritis hominibus nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* At cum ultionis sensus, tam altè animis nostris injustus sit, ut repariatur etiam in infantibus qui adhuc ubera nutricum exugunt; unde adversarius noster voluit aliquid sibi opportunum sumere, dicendo id jure culpari non posse, quod animo natura imprefit: id quidem absque dubio tolerandum esset, si proponeretur nobis sensus naturæ in suæ innocentia & integritatis statu, minimè autem illius fauciatæ, corruptæque peccato. Verùm abstinens usu huiusce defensionis, cui tamen quod respondeat non habet, hæc hodie propositionem induco, positâ naturali propensione quam ad vindicationem habemus; Eum qui condonat injuriam sibi factam, & bonum pro malo, eius auctori rependit, melius, ac nobiliori modo se vindicare de inimico, & de eo, qui ipsum offendit, quam eum qui ulciscitur retribuens injuriam pro injuriâ, malumque pro malo.

I. enim quid ultione quæritur, nisi ut adversarius, vel nihil, vel minus noceat: videtur enim ultio, injuriæ propulsatio: ut itaque adversarius nocere vereatur, ultione terretur, quare in hunc

hunc finem à multis adhibetur ne quis illos aggredi, aut illis inferre injuriam audeat: Verùm id melius patientiâ, & condonatione obtinetur, quam ultione, & repositione injuriæ: qui enim ulciscitur, fatetur se affectum injuriâ, juxta illud Senecæ, ultio, doloris confessio est: non itaque repellit injuriam, sed reponit: at qui patienter fert injuriam, ne ab illâ quidem læsus est: Tertull. lib. de Patientiâ cap. 18. Omnis injuria cum patientiam offenderit, eodem exitu dispungitur, quo telum aliquod in petrâ constantissimæ duritiæ libratum, & obtusum? concidit enim ibidem irritâ operâ, & infructuosâ. Certè illud apud S. Chrysof. frequens est. Neminem lædi nisi à seipso: quod si verum est, nemo læditur ab alio, quo posito, nulla esse potest vindicta: hæc enim inter se connexa sunt, ut si nemo lædatur ab alio, non sit vindicta: Item si nulla sit vindicta, nullus sit injuriæ sensus, & consequenter omnis injuria cassa sit, uti dictum est.

2. Quid ultione spectari potest, nisi ut inimicus puniatur? at qui gravius punitur si condones, quam si ulciscaris: Etenim si vindices, præterquam quod peccas, & tibi peius facis quam illi, nã tibi facis malum culpæ, illi autem malum pœnæ, quod minus est; non potes insuper illi magis nocere quam quantum vales, quod semper exiguum est: sed si non ulciscaris, ne timeas impune laturum, quia ut ait Seneca lib. quod in sapientem non cadat injuria cap. 16. non deerit illi aliquando par: inveniatur qui te vindicet: & si nullus sit mortalium, qui id præstet, certè re-

linquitur Deo vindicta, quæ semper maior est, & in quâ non peccas. Chrysofomus, Deus omittit vindictam, quam tu sumis, immò in te iram suam convertet: sed si tu condonaveris, & oraveris, nec tamen conversi fuerint, eos graviter puniet, nec tantam eorum curâ aget. In hunc sensû exponit locum Apostoli Roman. 12. *Non vos defendentes charissimi, sed date locum iræ: scriptum est enim mihi vindictam, & ego retribuam eis*, & subdit. Cui iræ? Dei: quandoquidem enim hoc potissimum qui injuriis affectus est, videre cupit, ut ultione fruatur, hoc ipsum Deus copiosè, & abunde dabit: Nam si te ipsum non fueris ultus, Deus erit qui te juvando ulciscetur: permitte itaque ei ut adversarium tuum in jus vocet: hoc enim est, quod dicit, date locum iræ. Non quod vindictam divinam injuriæ tuæ vindicem desiderare possis, sed ut scias non defuturam vindictam, si non ipse sumpseris: Nam aut ipse punire se debet per pœnitentiam, quæ, ut ait Tertullianus Justitiæ munere fungitur, aut à Deo impœnitens propter illatam injuriam punietur. *Sciens*, ut ait Jobus, *quod non parceres delinquenti*: Verum igitur est, melius satisfieri vindictæ, condonando, quam ulciscendo.

3. Quid quærit homo ultione nisi ut injuriæ non succumbat? at id non obtinet qui ulciscitur: nam & se injuriâ jam victum esse fateatur necesse est (ultio enim doloris confessio est) & irâ etiam esse superatum: qui autem condonat, mul-

multiplicem refert coronam, & Victo-
riam, imprimis de irâ, & passione, qu-
am & in seipso vincit, & in alio, dein-
de de ipsâ injuriâ, denique de adverfa-
rio, idque multis modis.

Dixi 1. Victoriâ referre de
irâ, & passione, in se & in alio :
Cum duplex sit in nobis appe-
titus concupiscibilis & irascibilis, iste
primo longè vehementior est, & pauci
iram domuerunt, nam uti dicitur Pro-
verb. 27. *Impetum concitati ferre quis pote-
rit;* nihil autem sic iram provocat qa-
m injuria. Itaque qui ignoscit, ira sup-
erior est: Nam ut ibid. dicit Salomon,
Ira non habet misericordiam, qui autem
ignoscit, habet misericordiam: sed mul-
tum est majorem esse irâ, quam frânare
tam difficile est quam Leonem domare:
Neque tantû in se sed etiâ in alio, quia
uti dicitur Proverb. 15. *Responsio mollis
frangit iram:* Nempe ut ait Nazianz. ex
hoste, facies discipulum.

Dixi 2. de ipsâ injuriâ. Nâ, ut ait Se-
neca lib. 3. de Irâ cap. 5. Ultio, doloris
confessio est: non est magnus, enim què
incurvat injuria: at qui condonat nec
se læsum ostendit illâ, neque victum:
Et hæc de præteritâ injuriâ: quin etiâ
futuram prævenis, cum è contrario
novam advocos ulciscendo. Chrysof.
homil. 18. Matth. Nec enim aliquando
ignis, igne: sed aquâ, utique ignis ex-
tinguitur: & certè id videmus experi-
entiâ: Nam si injuria molliter excipia-
tur, statim, finitur, si alia injuria repo-
natur, semper gravior succedit. Nam si
contemptus feratur molliter, nihil erit:
si alio contemptu, succedit convitium,
si convitio excipiat, succedunt

verba, si hæc verberibus, ad homici-
dium pervenitur.

Dixi 3. de adversario suo, idque
multis modis.

1. Ex eo quòd ignoscendo relin-
quitur inimico integra injuria, & vitu-
peratio culpæ: non partiendo eam cu-
m ipso; contra verò qui se vindicat, in-
juriam & vituperatio culpæ: non par-
tiendo eam cum ipso; contra verò qui
se vindicat; injuriam & vituperatio-
nem cum inimico partitur. Chrysof.
homil. 22. in Epistolam ad Rom. Pug-
nans idem potissimum vincit, non qu-
ando suum corpus pugnæ exponit, ut
plagas recipiat, sed quando seipsum
cruens, efficit ut omnem suam potenti-
am adversarius in aëra, frustra, & ina-
niter effundat: sic enim nec ille plagas
excipit, & omnes adversarij vires dis-
solvit, id quod In convitijs fit: Nam
quando vicissim convitia regeris, vin-
ceris, non ab homine, sed quod turpius
est ab illibero iræ affectu: si verò tacu-
eris; & vincis, & trophæum figis, & in-
numeros acquiris, qui te coronent,
quique convitium ipsû mendacij con-
demnent: Qui enim contradicit, ut qui
convitij morsum senserit, contra lucta-
ri videtur: Et si velis dictorum argu-
mentum capere, ipsum tuum inimicum
interroga, quando magis doleat, an
quando similiter accensus vicissim cõ-
vitiaris; an cum convitiantes derides?
& postremû magis audies: Neque en-
im tantum juvat, convitijs non impeti,
quantum mordet, quod te ad iram per-
movere nequiverit: Non vides irâ per-
citorum ingenium, quomodo sua vul-
nera obliti, more sũum agrestium magno
impe-

impetu ruat, ut adversarios vulnerent: quando igitur eum, qui eiusmodi est, eo quod potissimum querit, privas, omni illi suo proposito spoliasti, & contemptibilem puerum magis, quam virum ostendisti: Eodem modo verberatem, non reverberes; sed si lethalem plagam vis infligere, offer illi alteram maxillam, & illum innumeris vulneribus confecisti: facilius enim se lapidari ferret, quam videre qui patientiam tuam plaudentes admirentur: ante illos conscientia cum sua condemnabit, & maximas ab eo poenas exiget: & tu apud alios gloriam consequeris: nam & alias quidem compassionem habemus erga eos qui malo afficiuntur, sed si ipsos patienter pati viderimus, non tantum miseremur, sed & admiramur: hæc omnia Chrysostomus.

2. Condonando eripis adversario quod maxime optabat, delectationem scilicet captam ex eo quod tibi concitaverit iracundiam, & tristitiam intulerit. Itaque voluptatem illi ademisti, immo etiam miserum reddidisti, vel ex eius confessione. Seneca lib. quod in sapientem non cadit injuria cap. 16. Genus quoddam ultionis est, eripere ei, qui fecit contumeliæ voluptatem: Solent dicere, Miserum me, iusto non intellexit: adeo fructus contumeliæ, in sensu, & indignatione patientis est: e contrario, si vindicas, gaudet adversarius, quod doluerit. Seneca lib. 9. de Ira cap. 5. ultio, doloris confessio est: Itaque Tertull. lib. de Patientia cap. 18. Idcirco quis te lædit, ut doleas, quia fructus lædentis in dolore læsi est: ergo cum fructum eius euerteris non dolendo,

ipse doleat necesse est, amissione fructus sui: Tunc tu non modo illæsus abis, quod etiam solum tibi sufficit, sed insuper adversarii tui, & frustratione oblectatus, & dolore defensus.

3. Cum inter utrumque, hoc est inter offendentem, & offensum, sit quædam pugna, certe quædam est timenda, & quædam optanda victoria: Chrysost. homil. 85, in Matthæum, Non quæramus ubique victoriam, nec semper superari vereamur: est enim quædam victoria, detrimentum: offensio vero, & injuria emolumentum adducit: Etenim in irâ qui alium valde contumeliatus fuerit, superasse videtur cum reverâ ipse ab hac turpi perturbatione victus non parum sibi nocuerit: Qui autem magno animo tulit injuriam, hic profecto, & cum laude superavit: Ille namque nec suam ægritudinem compressit: hic etiam alienam extinxit: & ille suo morbo superatus est, hic etiam alienum curavit: nec solum ipse inflammatus non est, verum etiam ingentem alterius flammam extinxit: præclarum itaque tam sibi, quam proximo de iracundiâ trophæum constituit. Non igitur utriusque victoria quærenda est: qui enim lædit, superare læsum videtur, sed perniciosa sibi victoria superat: læsus autem si magno animo perfert injuriam, quamquam victus videatur, coronam tamen splendidam adeptus est: sæpe numero ergo vinci, quam vincere, præstantius est: optimus ille profecto victoriæ modus est: Itaque recitæmonet Apostolus Rom. 12. *Noli vinci à malo, sed vince in bono malo*? quasi diceret, Bonitate

Bonitate tuâ, viene malitiam inimici, ne malitia inimici, vincat bonitatem tuam: Qui enim nō cibatur inimicum suum, cum indiget, non solum malo seipsum afficit, sed etiam majori quam inimicus affecerit: inimicus enim intulit injuriam, quæ est malum pœnæ, at ipse sibi infert malum culpæ, quâ longè gravius est: qui igitur se vindicat, vincitur potius à malo inimici, vincitur etiã à passione propriâ, ortâ ex malo per inimici malitia illato: unde rectè Ambros. lib. 1. Officior. cap. 36. dixit, vindicare se, non esse actû fortitudinis, sed abjectionis, & timiditatis: Vide itaque num qui parcat adversariû vincat: Certè vincit, qui adversarium pudore afficit, ille autem est qui pro injuriâ beneficium reponit: Paulus Rom. 12. *Hoc enim faciens, carbonem ignis congeres super caput eius:* quia nimirum vultû eius ita pudore suffundes, ac si caput eius arderet: Vincit qui immutat, nam frigus odij ipsius solves: Ita hunc locû Apostoli interpretatur Pelusiotâ lib. 4. Epist. 11. ex aliquorum sententiâ, calefacies principem animæ eius partem, & efficies ut ad sobrietatem redeat: eodem pertinet interpretatio Toleti, coges inimicum dolere de offensâ: Vincit etiam qui adversario arma eripit, nempe iram: Nam, ut ait Sapiens Proverb. 21. *Munus absconditum, extinguit iras,* & donum in sinu indignationem maximâ, donum vocat in sinu, quod non fit ex jactantiâ, sed ex charitate: Denique vincit qui subijcit adversariû, ille autem sibi subijcit, qui in se commutat, ille autem commutat, qui sibi similem fecit. Itaq; si vindicas, vicit adversarius,

quia & te fecit injuriosum: Quod si condones, adversarium vicisti, quia amicum effecisti, & ad frugem reduxisti: 8. Ambros. lib. Officiorum cap. 5. Peccator est, qui nos provocat, qui injuriam facit, & nos similes sui fieri desiderat: si taceas, plus rumpitur, victum se se putat, irrisum, post habitum, atque illusum: si respondeas superiorem se factum arbitratur, quia parem invenit: si enim taceas, dicitur, ille convitiatus est huic, contempsit iste: si referas contumeliam, dicitur, ambo convitiati sunt: uterque condemnatur, nemo absolvitur: ergo illius studium est, ut imiter, ut similia illi loquar, ut similia agam: justus autem est dissimulare, nihil loqui, tenere bonæ fructum conscientiæ. Hoc est enim *silere à bonis*, quia bene sibi conscius, falsis non debet moveri, nec æstimare, plus ponderis in alieno esse convitio, quam in suo testimonio. Concludendum igitur cum Antonino Imperatore lib. 6. non ulciscendi rationem optimam esse, ne ultor similis fiat eius qui injuriam intulit: quapropter si alter fuerit convitiatus, ne tu ex adverso convitia ingere, nam si viceris plus eris impudens, & ut ait Philo. lib. 6. de Agriculturâ, ne te vinci pudeat, sic enim demum si vincaris, victor evades, quando in hoc genere victor vincitur: eodem modo, si percusserit, ne repercutias, ne magis injuriosus existas: sed per mansuetudinem alienam iramperdomato: quia ut ait Clemens Alexandrinus. 2 Stromatum, injuriæ oblivionē consequitur vitæ probitas, hanc autem inimicitiarû dissolutio: quib⁹ addit ex Hæro, dādū esse amico, inimico

atitem ferendum auxilium, ne maneat inimicus: auxilio enim necitur amicitia, & inimicitia dissoluuntur: Immo quæ summa victoria est, qui parcit, eò inimicum redigit, ut cogatur fateri se esse victum, & malè odisse.

Ac ne verbis tantum & oratione vos adoriar, sed ut multis potius adductis rationibus vos convincã, placet hodie vos rebus ipsis & factis ad id adigam, emendicato pernicillo eloquentissimi omnium Antistitum Græcorum SChrysof. cujus erunt ferè omnia quæ deinceps à me dicentur, allato ex primo Reg. libro per illustri Davidis exemplo: cujus cum innumera narrentur certamina & victoriæ, nullum tamen illustrius gessit certamen, nullam nobiliore victoriam reportavit, quam ubi cum Saule pugnam iniit, & ex illo clarissimã omnium palmam accepit, non armis decertando, sed mansuetudine & patientiã: Est autem illud exemplū eò illustrius 1. quod sit inter personas regias: Saulem reipsã regnantem, & Davidem, à Deo designatum Regem, & sacro unctum oleo: 2. quod qui in hoc theatro præcipuam agit personam, testimonio Dei sit comprobatus: *Inveni David filium Jesse, virum secundum cor meum:* nam quem Deus laudavit, quis contemnet? ut enim ait ille Sanctus homil. 1. de Davide, & Saule. Illius calculus incorruptus est: nam Deus nec ad gratiam, nec per odium iudicat, sed pro merã animi virtute iudicium fert: 3. quod eius sit hominis, qui sub veteri lege educatus est: Nam quod aliquis in Christianã lege educatus, inimicis suis, in totum condonet, neque iniuriam

repellat injuriã, nihil mirum est: videlicet post Christi mortem obitam pro inimicis: posteaquã ille nobis omnia peccata tam clementer remisit: post hujus rei præcepta data tam multa in Evangelio: post orationem Dominicã: post parabolam decem millium talentorum: Sed in veteri Testamento ubi licuit malum pro malo reddere, oculū pro oculo, dentem pro dente exigere, & lege Talionis uti in se ulciscendo; si quis præcepta transilierit, & ad Apostolicam Philosophiam pervenerit, omni laude dignus censendus est, & qui imitari noluerit, is omni veniã, & excusationē indignus habendus est.

Sed ut plenius Davidis virtutem cognoscatis, concedite mihi ut rem altiùs repetam, eiusque beneficio commẽore quæ beatus ille vir in Saulem contulit: nam non ulcisci eum qui simpliciter fuerit inimicus, multi fortasse fecerint: sed hominem multis & gravibus beneficijs affectum, & mala pro bonis reddentem, & sapius benefactorem suum, interficere conatum, postquam in potestatem inciderit ut interfici posset, liberum dimittere, neque hoc tantum sed ex aliorum manibus eripere, si præfertim sciatur, eum ita dimissum, eadẽ in suum benefactorem moliturũ; hoc verò tantum est, ut nihil ad summam virtutem adjici possit. Quibus autem beneficijs David Saulem affecerit, quando, & quo pacto, paucis enarrantem me sustinete. Cum aliquando Iudæi bello difficillimo premerentur, & tota belli alea in duello proposito verteretur, cum omnes essent pavore consternati, nec quisquã caput erigeret, sed

in

in extremâ desperatione esset exercitus, & de turpissimâ totius gentis servitute ageretur, hic ab ovium curâ veniens exercitum, cum per ætatem bellandi artem callere non posset, & laborum militarium rudis adhuc esset; ipse pro universis bellum in se suscepit ac feliciter rem gessit suprà quàm quisquâ sperare potuisset: occiso totius inimicæ gentis fortissimo: Certè si virtuti eventus defuisset, tamen ob solam animi promptitudinem coronandus fuerat, præsertim cum omnia ab eo facinore suscipiendo removerent, ætas, bellicæ artis ignoratio, fratres increpantes, Rex ipse, cum diceret. *Non poteris ire, quia puer es, ille autem vir est bellator ab adolescentiâ suâ: sed nihil horum moratus in medios hostes irruit, & se aperto mortis periculo exposuit & adeptus de hoste victoriam. Regi non tantum regnum restituit, sed vitam etiam, & libertatem dedit, neque illi tantum, sed etiam toti exercitui atque genti universæ: quod præclare factum nullâ unquâ satis amplâ mercede agnosci potuit: nõ si ipse Rex detractam sibi coronâ Davidis capiti imposuisset: hic enim & vitam, & libertatē, & regnum illi donavit: Ille verò huic tantum cessurus esset regnum. Verum consideremus qualem pro benefactis gratiam retulerit. Imprimis quidem docet Scriptura Saulem Davidi invidisse: deinde Davidem Saülis cœpisse esse suspectum, & cœpisse cavere eum, quia nempe cœpit eum habere pro hoste: utriusque rei, vide occasionem, & causam: ac primum de invidia: post fugatos, & profligatos hostes, & reportatâ victoriam, victor exercitus,*

& onustus spoliis, magnâ pompâ redibat Jerusalem, ac Saül quidem referens opima spolia, David autem caput Goliath, sui triumpho materiam: Ex more gentis obviâ ubiq; ex singulis oppidis prodierunt Virgines canentes ac plallentes: erat autem illud canticum, *percussit Saül mille, & David decem millia: hæc cantilena fuit omnis odij seges, & origo. Audi Scripturam lib. 5. Reg. cap. 18. Iratus est autem Saül nimis, & displicuit in oculis eius sermo iste, dixitque: dederunt David decem millia, & mihi mille dederunt: quid superest ei, nisi solum regnum: non redis ergo oculis Saül aspiciebat David, à die illa, & deinceps: Certè etiam si hæc præter meritum fuissent dicta, nec sic quidem in Davidem oportebat irasci, sed quid egisset, potius attendere, quomodo se ultrò mortis periculo objecisset, quomodo fractum Saülis animum crexisset, quomodo omnem populum periculo liberasset, non autem innocenti invidere: Nunc autem cum ipsa laus daretur pro merito, & si verè iudicare voluerimus, inveniemus illa potius in gratiam Saülis dicta fuisse quàm Davidis. An non satis erat Saülis dedisse mille, licet Davidi decem millia dedissent? Nam quid Saul ad hoc certamen, & ad victoriam contulerat, nisi pavorem, & desperationem? David autem solus totum prælium confecit, solus certavit, solus vicit: & si alicui licuisset indignari, nonne potius hoc Davidem decuisset, qui cum solus rem gessisset, haberet tamen alium suæ laudis participem. Sed demus peccasse mulieres in illo epinicio, quid peccavit David, qui nec cantilenam composuerat, neque suaserat? certè*

non

non adversus eum fuit indignandum, sed adversus mulieres: Verum Saul nihil contra illas, sed contra Davidem indignatus est: Iam si ex tantâ laude elatus David, aut Regi invidisset, aut in eum fuisset contumax, ac insolentior: aut si res novas in regno fuisset moliturus, excusationē habuisset indignatio: Sed si inde factus est modestior atque humanior, si in subditorum ordine remansit; nonne plus diligendus fuit, qui talem nactus occasionē sese efferendi, in sua modestiâ permansit?

Et non tantum primo illo successu elatus non est, sed nec posterioribus, qui priores superarunt: Nam licet de eo dicatur *quod esset prudens in omnibus viis suis*: Item quod *Deus esset cum illo*: & quod *universus Israël, & Iuda eum diligeret*: quod *ingrediretur, & egrediretur ante conspectum populi*, hoc est quod omnes gubernaret, & rerum omnium esset potens: quod in bello semper prosperâ uteretur fortunâ: quod eum Ionathas Saülis filius diligeret ut animam suam, quod Michol eius filia, eum amaret: quod universa familia Saül ei faveret, quod ei faveret universus exercitus, & quod omni populo Israël gratus esset; cum his omnibus bonis sua ob præclare gesta potiretur: non tamen animum erexit, nec hostem suum ultus est, sed in benefaciendo, & obsequijs Regem præveniando, & in eius prælijs feliciter gerendis perseveravit.

Quis non sperasset, quod hæc omnia Sauli persuaderent, ut omnem invidiâ, & omne odium deponeret, cum David omnia non sibi, sed Sauli præstaret: quod contra evenit, nam hæc omnia majorem invidiâ concitarunt, eo usque

ut Saul diceret, suos omnes contra ipsum conspirasse in favorem Davidis: *quoniam conjurastis omnes adversum me.*

Iam cur eum suspectum habuerit. & eum caverit, hæc causa fuit, quod uti loquitur Scriptura cap. 18. *In omnibus quoque viis suis David prudenter agebat, & Dominus erat cum eo: vidit itaque David quod prudens esset nimis, & cepit cavere eum.* Cum enim varijs periculis, & in bello, & extra bellum eum objecisset, feliciter ab omnibus se extraxit, & prudentiâ usus, & fortitudine, & felicitate. Hinc crevit Saülis odium, eo usque ut servatorem suum perdere decreverit, quod multis modis præstare conatus est, primo per seipsum: deinde per servos, & iuos domesticos, tertio per hostes, denique prætextu conjugij, & affinitatis, eum conjiciendo in retia. Per seipsum quidem, nam sæpius Davidem citharâ psallentem, sibi que medentem, inter media beneficia, lanceâ perfodere conatus est; Deo innocentem servante: Per servos & domesticos, ut patet ex 1. Reg. cap. 19. *Locutus est autem Saül ad Ionathan, & ad omnes servos suos, ut occiderent David*: Per hostes suos, dum illum mille hominibus præfecit, & quotidie ad belli aleam objecit: porro Saül cogitabat tradere David in manus Philistinorum: ideoque in spem conjugij filiarum suarum, pro dote petijt ab eo centum Philistinorum præputia, ratus non posse fieri quin quotidianis periculis non periret. Quid memorem sæpius frustratam fidem: & filiam natu majorem Saülis sibi promissam, post dotem præstitam ex pacto, & enumerata centum Philistinorum præputia, alteri viro datam fuisse: do

de quo contemptu nihil cum Saüle, nihil cum servis, nihil cum militibus exposulavit: immò cum proponeretur conjugium, modeste semper respondit: *Num parum videtur vobis generum esse Regis?* Quid quod frustra primam conditione, secundam sibi oblatam non recusavit, ne tantum honorem contempsisse videretur? Sed Michol conjugio usus est Saül ut Davidem perderet, eum per immisos sicarios interimere conatus, & scelus peractum fuisset nisi fugam sibi consulisset. *Quem hominem, vel modestissimi animi, hæc omnia ad vindictam non commovissent?* At non Davidem, qui potius habuit fugere, & patriam exulare, & in calamitate sibi victum parare, quam se ulcisci, aut inimico dare occasionem injustum homicidium faciendi. Hanc ob causam ab oculis eius se subduxit, ut tempus daret rei sedandæ, & mitigandæ invidiæ: atius est, aiebat, me miserum esse, & innumera pati acerba quam hunc apud Deum de innocentis cæde condemnari: itaque egestatem præ divitijs: solitudinem, præ patriam: labores, & pericula, præ delictis ac securitate: exilium præ Regiam elegit, ut Saulem ab odio in ipsum liberaret.

Verum nec sit melior factus est Saül, sed Davidem ubique persecutus est, in solitudine, ac deserto, in montibus, vallibus, & speluncis, in urbibus, & pagis, omnia loca circumiens: non aliter quam venator, qui indagine feram persequitur, quærens non eum qui ipsum læserat, sed qui cum esset ab eo læsus, tum maxima, & innumera pro illatis injurijs

bona rependerat. At vide quo successu: Mitto dicere quam crudeliter Saül interfecerit Achimelem summum Sacerdotem, eo quod Davidi dedisset panes propositionis, & eodem tempore ex Sacerdotibus gladio Doech Idumæi occiderit 85. viros, imò totam urbem Nobæ percusserit in ore gladij, nulli parcens, vel ætati, vel sexui, vel conditioni: unde David coactus sit fugere ad alienigenas, & Regem Achis, ubi summum vitæ periculum adiit: cumque jam nullis hominibus fideret, fugit in loca deserta, & habitavit in speluncis, more ferarum, quarum vitam degebat, victum sibi, & suis, quasi venatu quærens:

Hæc speluncarum habitatio, occasio fuit Davit, actionis omnium generosissimæ, dum Saül ex venatore factus est Davidis præda, quod hæc ratione factum est: Cum nullum locum sibi securum in veniret David, secessit in desertum Engaddi, ubi sunt loca prærupta, ad quæ sola capræ sylvestres pertingere possunt: ea locorum difficultas non deterruit Saulem, quominus Davidem cum tribus millibus militum ex omni exercitu delectorum persequeretur: Erat prope viam spelunca aditu angusta, sed in profunditate latissima, in cujus imo recessu latitabat David cum sexcentis hominibus fugitivis, qui cum ut duces sequebantur: In eam speluncam ingressus est Saül alicujus necessitatis gratia: Nemo est qui non dicat cum Davidis socijs 1: Reg. cap. 24. *Eccæ dies de quâ locutus est Dominus ad te:*
Ego

Ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei sicut placuerit in oculis tuis Quid hoc statuerum faceres mi Auditor? Si inimicum tuum haberes in potestate, post tot acceptas injurias, ac praesertim si nosset incredibile eius odium, & obstinatam tui perdendi voluntatem, & si scires illo sublato, te non solum liberandum a tot miserijs, & periculis, sed etiam te obtenturum regnum, idque non usurpatum, sed tibi delatum a Deo? Verum noli ex tuo sensu rem metiri, sed ex Davidis admirabili mansuetudine, ut nihil mirum fit, si postea dixerit, *Memento Domine David, & omnis mansuetudinis eius*: Incidit itaque Saül imprudens in retia Davidis: solus est, sine armis, sine socio, sine satellitio, inclusus in cavernam, positus in tenebris: adest David armatus, stipatus sexcentis militibus, a quibus ad eadem inimici vehementer impellitur: nihil non favet ad eadem faciendam, loci opportunitas, temporis occasio, Saülis de suo periculo ignoratio, securitas omnimoda: hic tenfa retia, hic fera capta: hic venator erectus, hic omnium adhortatio, ut ense peccus confodiat: sed vide incredibile animi modestiam, specta luctam, victoriam, & coronam: Nam, ut ait Chrysof. homil. 1. de Davide: spelunca illa campus erat, in eo lucta quaedam mirabilis dictumque incredibile facta est: luctatus est David, pugilem egit iracundia: Saül positus erat certaminis materia: Agonothetes erat Deus: *surrexit itaque David*: quo animo primum id fecerit, docet Abulensis quaest. 4. nimirum ut Saulem inermem, & securum occideret, id enim postea factus est, *cogitavi, ut occiderem te*: sed statim motum illum generose

compressit, & gladio, quem ad eadem strinxerat, oram chlamydis Saul praecidit filenter, ut illustre haberet postea suae moderationis testimonium: Verum quasi scelus admisisset, quod aliquid ad Regem pertinens violasset, *cor suum percussit David, eò quod abscidisset oram chlamydis Saül*, adeo religiose Regem observabat. Sed ne tantum facinus leviter praetereamus: Neque enim putandum est nullum fuisse in Davide sensum, sed stupidum fuisse: ut enim erat animi generosi, & indolis bellicosae, innumeros passus est iracundiae fluctus, & maximam diversarum cogitationum jactationem, sed eam tempestatem refranavit timore Dei, animosque compressit: *surrexit*, ait Scriptura, *& praecidit oram chlamydis Saül*: Vides quanta irae tempestas coacta fit: stricto gladio ad Saulem perrexit, at non processit ulterius, neque naufragium fecit, eo quod gubernatrix illic sentiens periculum, videlicet pia ratio, tempestatem vertit in tranquillitatem: *percussit enim David cor suum*, ac velut equum subilientem, & ferocientem, revocavit iram: & tamen quam parvum erat intervallum inter corpus, & chlamydem: attamen seipsum cohibuit ne progrediretur ulterius. Sic sunt sanctorum animae, priusquam concidant resurgunt: priusquam ad peccatum perveniant refranantur, eò quod sobriae sint, semperque vigilent: Ne tamen id mediocriter aestimes, considera quantis fluctibus hujus justus animus impetitus fuerit: Offerebat se animo injusta Saülis persecutio nullam causam praecedente, cum nullam re eum laesisset, sed post innumera collata beneficia, &

& officia præstita, post tot reddita obsequia: occurrebat quoties eum interimere, & per se, & per alios conatus esset: etenim si lex vetus permittebat oculum pro oculo, & dentem pro dente exigere, an non poterat eadem legalionis, non modo pro unâ morte, sed pro pluribus, unam mortem exigere: Verum si præteritorum esset oblitus, futura prospicere poterat, norat enim indomitum Saülis animum, & aliunde incredibilem levitatem, quidquid tandem polliceretur: Norat quod nunquã desiturus esset eum persequi, donec perdidisset: Itaque si non præteritorum recordatio sufficiebat ad eadem, id facere poterat futurorum metus. Quod si Saülem non metueret, vel suos milites ipse timere potuit, ne forte ipsum in speluncâ trucidarent: tanquam qui illorum salutem prodidisset, exitiumque attulisset, ac publicum ipsorum hostem servasset: Verum nihil horum justus ille apud se perpendebat, unum illud spectans, quomodo posset tolerantia, & modestia coronâ redimiri: Et quoniam versuta solet esse malitia, non hoc ei tantum milites representarunt, & quæ hæcenus à Saüle passus esset; & quæ deinceps ipsum ab illo metuere oporteret; neque suarum, rerum miserum statum præsentem, quod fugitivi essent, errone, & rerum omnium egentes, miseram vitam degerent, more ferarum, in speluncis, & locis desertis; cum scirent eum omnia despiciere, Deum ipsum allegant authorem, *Ecce dies, de qua locutus est Dominus ad te: ego tradam tibi inimicum tuum, ut facias ei, sicut placuerit in oculis tuis, quo videlicet*

judicium à Deo profectum reveritus, promptius iret ad homicidium: Non enim (inquit) tuam vicem ulcisceris, sed Deo subservis, ac minister es, & illius sententiam comprobas: Verum ille aliter rem intellexit, sed potius cogitavit, quod Deus ideo tradidisset eum, ut ipsi majores occasiones, præbandæ virtutis suppeditaret.

At ne hoc quidem tantum admiratione dignum est, quod nec aliorum admonitu, dimotus est à proposito, quodque illos non est veritus, sed quod perfecit ut ipsi eandem animi moderationem sumerent: neque ipsi in Saülem insurgerent, quod certe facturi fuissent, nisi eorum animos placasset: Nã ut ait Scriptura 1. Reg. cap. 24. *Et confregit David viros suos sermonibus, & non permisi eos, ut insurgerent in Saül: oportuit orationem fuisse gravissimã, prout loci, & temporis facultas patiebatur ut hunc effectum haberet, quem exprimunt illa verba, confregit sermonibus servos suos: Non puto autem illis alias rationes attulisse, quam eas quibus ipse animum suum fregit: Dixitque ad viros suos, propitius mihi sit Dominus, ne faciam hanc rem domino meo, christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est: In quibus verbis duas rationes includit, cur nefas sit regiam personam violare, una est quia ipse erat dominus eius: lex autem ipsa jubet, immò rerum natura, ut illius vitam servet in columem, non adimat: Deinde quia corpus illud quod gladius confoderet sacrosanctum est ab unctione sacrâ: quæ verò sacra sunt, ea religio violare vetat: vides itaque & Davidem seipsum cohibuisse*

buisse, & suos: Magnum quidem est, si quis suis cupiditatibus imperet: sed multò majus est, id etiam alijs persuadere, ut ipsi eandem mentem sumerent, alijs inquam, qui nec modesti sunt homines, nec temperantes, sed milites, qui multis difficultatibus jam in desperationem erant adducti, à quibus paulatim respirare cupiebant: præsertim cum scirent in hostis nece, & malorum finem se habituros, & multorum bonorum spem affulgere: cum illo profligato, regnum ad Davidem transfiret: Nihilominus tamen cum tam multæ res animos militum irritarent, tantum valuit ille generosus, ut satellites illis omnibus essent superiores, & hosti parcerent: Diceres Davidem sic spectasse Saulem, ut depositum ac pignus sibi creditum, de quo ratione esset redditurus: ita ipse non tantum non attigit inimicum, verum etiam alios occidere volentes coercuit, satelles optimus, corporis custos, pro hoste factus. Potuit itaque Saül tantorum certaminum, & victoriarum materia, innoxius egredi ei speluncam, ignarus omnium quæ gesta fuerant: Egressus est autem post illum & David liberis deinceps oculis cælum intuens, ac tunc temporis magis exultans, quam cum Goliath dejecisset, atque barbari caput amputasset, siquidem hæc posterior, primam illam victoriam erat magnificentior, hæc illustriora spolia, hæc præda nobilior, hoc gloriosius trophæum: Et enim illic, & funda, & lapidibus, & acie fuit opus, hic totum opus fuit virtutis, hic sine armis contigit victoria, & in-
cruentum erectum est trophæum: Ita-

que rediit non barbari illius gestans caput, sed animi commotionem mortificatam, sed iram enervatam: neque hæc spolia reposuit in Sanctuario, sed in caelo, & illa supernam Civitatem: Non illi obviam venire Virgines cantantes cum laudibus, sed angeli è caelo applaudebant victori: Non egressus est gestans Saülis diademam, sed gloriae coronam: Non egressus est gestans Saülis purpuram, sed humanitate amictus quavis stolam pretiosiore: Egressus est è spelunca cum tantam gloriam cum quantam è fornace Babylonicam tres pueri illæsi prodire: uti enim illos non combussit ignis, ita neque ille iracundie incendio coflagavit: Egressus est è spelunca, non minore gloria, quam Daniel è lacu: hic quidem superatis, & mitigatis leonibus: ille devictis bestiis, longè sævioribus, iram, audaciam, vindictam, metu futurorum: Exiit itaque David post Saulem, & clamavit post tergum Saül dicens: Domine mi Rex. Et respexit Saül post se: & inclinans se David pronus in terram, adoravit: Hæc non sunt minoris laudis, quam hostis servatus, neque enim vulgaris erat animi, non inflari collatis beneficiis, & quod est omnium maximam de donata vita: Quin etiam post data beneficia modestior apparuit: ideoque qui servarat, eundem quem servaverat adoravit, rursumque Regem nominavit, ideoque ob illius dignitatem, omnem animi tumorem reprimens: neque tantum voce honoravit, sed etiam facto, inclinans se pronus in terram, & adorans, quasi beneficium accepisset: Sed audiamus, quid dicat, Dixitque ad Saül: Quare audis verba hominum loquentium, David querit malum adversum te? Vide
quo

quo artificio animum eius emollire studeat: Non illum accusat, non de illo conqueritur, sed potius excusat, omnē culpam in alios conijciens, quasi diceret; Alios esse, qui eum provocarent, alios qui eius animum exulcerarent: modis omnibus studens illi porrigere excusationis occasionem: quasi diceret, non injustè facere, dùm ipsum persequeretur, sed deceptum aliorum sermonibus: & tamen uti benè advertit S. Chrysofost. qui hanc historiam conscripsit: prius dixerat Davidem, dilectum fuisse à toto populo, ab omni Saülis familiâ, ab eius, & filio, & filiâ, & à toto exercitu, ut scires puram esse Saülis malitiam: unde idem scriptor totam invidiam natam esse dixit, ex nimia laude Davidis, & postea in dies majorem exerevisse ex bonis eius successibus: sed maluit David in alios omnem culpam rejicere, quàm in Saülem: Ita facere solent parentes erga filios, quos licet suâ malitiâ corruptos esse sciant, frequenter tamen in alios culpam rejiciunt: Sic (aiunt) non esse hoc delictum tuum, sed alij te corruerunt, ac seduxerunt: illorum tota est culpa: Nam ita melius corripì putant filium, dùm illum pudet, quod eâ laude sit indignus: Mox suam causam agens, suam probat innocentiam, non alium quærens judicem, quam ipsum Saülem, ut nimirum plus suis oculis credat, quàm aliorum relationib⁹: *Ecce hodie viderunt oculi tui, quod tradiderit te Dominus in manu meâ in spelunca: Et cogitavi ut occiderè te, sed pepercit tibi oculus meus: dixi enī non extenda manū meā in dominū meū, quia christus Domini est: Quasi diceret, illi quidē verbis me calumniantur, at ego reipsâ me purgo, ipsif-*

que factis depello crimen: nihil mihi opus est verbis, cum ipse rerum exitus, omni oratione clariùs te docere possit, quinam sint illi, & qui ego; & quàm falsa sit calumnia: harum rerum, non alium quàm te ipsum testem invoco: te ipsum, inquam, qui in eo beneficio servatus es; nam si tuæ vitæ insidiari erat animus, quando id commodiùs fieri potuit, quàm cum te habui in meâ potestate; quâ cum solus eras, & inermis, & periculi, in quo eras, nescius; quàm cum ego armatus, & militibus, non tuus, sed meus, stipatus; quàm cum tu me ad necem persequereris; quàm cum omnia essent opportuna, & omnia ad id perpetrandum incitarent: Ac ne putes ignaviâ, aut injuriæ acceptæ insensibilitate impeditum, non diffiteor me ab irâ sollicitatū, & surrexisse stricto gladio, & cogitasse te interficere: sed timor Dei me cohibuit, cum te cogitavi, & dominum meum, & vñctum Dei: Quod si hæc cogitatio manum meam retardavit in his circumstantiis, & loci, & temporis, & tantæ opportunitatis, quantò magis id fecisset alio tempore, cum in tuâ curiâ gloriosus viverem? Et quia quod dicebat, videbatur admirabile, ne ipse dubitaret, de periculo in quo fuerat, & de Davidis moderatione, quia nec ipsi hæc dicenti, nec eius Militibus id asserentibus credidisset, quorum testimonium suspectum habere poterat, evidens attulit argumentū, laciniâ abscissam chlamydis, quam prætendēs dicebat: *Quin potius Pater mi, vide, Et cognosce oram chlamydis tuæ in manu meâ, quoniâ cū præscinderè summitatem chlamydis tuæ, nolui extendere*

*manum meam in te: animadvertite, & vide, quoniam non est in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccavi in te: tu autem insidiaris anime mee, ut auferas eam: Mutum quidem testem affert, sed omnibus vocem habentibus certiore: Nam Saül negare non potuit, Davidem prope ipsius corpus gladium strictum tulisse, tamque illi facile fuisse, nescienti latus fodere, & pectus, quam oram chlamydis abscindere: quod si cum id tam facile potuit facere, id non fecit, quomodo alias id tentasset, quod non nisi magno suo periculo facere poterat: Multa alia præterita afferre potuisset innocentiae suae argumenta, sed hoc recens factum, satis ipsi fuit ex dissimili modo agendi utriusque: unde subdit. *Judicet Dominus inter me, & te, & sulciscatur me Dominus ex te: manus autem mea non sit in te.* Non hoc dixit quasi cuperet puniri Saulem, aut de illo poenas sumi, sed ut illi formidinem injiceret, venturae condemnationis commemoratione: ad hæc ut firmaret quod dixerat, se in Saulem nihil moliri, invocans Deum in testem, quem nihil latet, & cuius manum ipse effugere non posset, si suo regi insidias molitus fuisset: denique his verbis significavit, & se totum negotium Deo relinquere, & se nunquam suis manibus ulturum: itaque & ipso facto, & juramento adhibito in futurum se à malâ suspicione liberat. Iam ne videtur ex æquo certare cum principe, quia dixerat, *Judicet Dominus, inter me, & te:* ostendit indecorum esse regiae majestati, certare cum hoste, neque nobili, neque robusto, ex cuius impugnatione, nihil præter ignominiam referre possit: ut etiã*

ostendat nihil ab hoste tam impotente Regi timendum fuisse: *Quem persequeris Rex Israël? quem persequeris? canem mortuum persequeris, pulicem unum:* Nihil de se abjectius loqui potuit, ut ostenderet nihil esse quod ab ipso metuere posset Saül: neque illi gloriosum futurum, si perdat: sicut neque impunitum: unde subdit. *Sit Dominus iudex, & judicet inter me, & te: & videat, & judicet causam meam, & eruat me de manu tua:* Id propheticè magis à Davide dictum est, quam imprecando, secundum illud Deuteronomio .32. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.*

Quid ad tam præclarum Davidis facinus, quid ad hanc orationem demissionis plenissimam, nec minùs generosam, & religiosam, Saül responderit, expectatis à me Auditores: Certè tantum potuit David ignoscendo, quantum nemo unquam potuisset vindicando: adeo verum est quod ab initio à me dictum est, condonationem injuriæ esse modum optimum vindicandi se, & eo genere victoriæ eò etiam redigi inimicum, ut cogatur fateri se esse victum: & malè odisse: audi itaque Scripturam, quid dicat, *Cum autem compleisset David loquens sermones huiusmodi ad Saül.* Quis non putasset ad primam Davidis vocem, Saulem in furias agendum, ut semper secerat: sed tantum abest, ut sic exarserit: quin ad eius vocem stetit immobilis, uti solet anguis ad vocem incantantis sapienter, tanto se stupore abreptum, aut tanta teneritate sensit delinitum. Id ex eius oratione facile intelligo, *Et dixit Saül: Numquid vox hæc, tua est, fili mi David? Tantus cum stupor cepit,*

cepit, ut non putaret se videre quæ videbat, & audire, quæ audiebat: Itaque interrogat: *Nūquid vox hæc, tua est, fili mi David?* quanta subito facta est mutatio? qui nunquam alias sustinuerat, cum nomine suo vocare, exosum habens vel solum nomen, sed ad contemptum appellans filium Iesse, generis ignobilitatem, exprobrans, nunc non tantum de nomine vocat, sed etiam in cognationem eum adoptans, filium vocat: Quanta fuit virtus in verbis Davidis, ut ex homicidâ faceret Patrem, & ovem ex lupo? quanta eius felicitas qui fornacem iracundiæ multo rore implevit, & tempestatem vertit in tranquillitatem, quique tumorem omnem irâ exæstantis animi restinxit? Verba quippe Davidis ingressa in animum istius efferati, totam hanc perfecerunt immutationem: Non dixit, sermones tui David, sed vox tua fili mi David. Ita ad solam vocem incaluit: Et quem admodum Pater ex longinquo intervallo, auditâ filij revertentis voce, etiam si nondum videat, si tantum audiat, ad vocem ipsam excitatur, & accurrit: sic & Saül, ut primum Davidis vocem audivit, totum suum mutavit affectum, & irâ positâ recepit tranquillitatem: vide quâm verè dictum sit à Sapiente: *responsio mollis frangit iram*: Nam quem modo Saül quærebat ad necem, quem perduellem vocabat, & insidiatorem, quem insectabatur ut feram, jam filium appellat paterno blandimento: Nec sibi videtur audire quem audit, quod eum tam ardenti amore deperiret: sed audi aliquid maius. *Et levavit Saül vocem suam, & flevit*: Quid hoc pro-

phetâ beatius esse possit, qui brevi temporis momento, sic hostem a furore ad sobrietatem composuit, ut nactus animum cædis atque sanguinis sitientem, repente ad lamenta & ejulatus, & lachrimas compulerit: Non perinde miror Moysen qui ex duro faxo aquas elicit, ut admiror Davidem, qui ex oculis lapideis fontes eduxerit lachrimarum, si quidem ille vicit naturam, hic autem animi decretum: ille virgâ percussit lapidem, hic sermone percussit cor, non ut contristaret, sed ut purum mansuetumque redderet: quo facto majore Regem affectu beneficio, quam fecerat in speluncâ: fuit quidem hoc mirabile, quod enses suâ inimici sanguine non tinxerit, sed longè majus quod inimici propositum immutavit, & suscepti sceleris pœnitentiam inspiravit: hoc enim beneficiû illo præstantius est: neque enim paria sunt, liberare a morte, & liberare a crimine: Magnû fuit quod milites cohibuerit ne Saül interficeret, sed majus fuit, cû ei furorẽ adëit: Magnû fuit quod David in semetipso iram domuerit, maius quod alienum furorem mitigavit: quod ex tantâ tempestate, tantam tranquillitatem fecerit: quod oculos homicidium præ se ferentes calidis lachrimis implevit: Et quidem si Saül fuisset homo naturâ mitis, & modestus, aliquid fuisset eum ad solitâ revocare virtutem: sed efferatum, & ad extremam provecum malitiam, jamque ad cædem properantem, brevi temporis momento sic afficere, ut omnem amaritudinem evomat ex animo, id verò est summæ virtutis, & extremæ sapientiæ: jam ubi lachrimæ verbis

aditum debere, audi quid dicat.

1. Quidem se accusat atque damnat: Davidem autem laudat, & sibi anteponit: Saül Davidem, Rex subditū, hostis hostem, quem vel nominare non dignabatur: at quibus verbis? audi Scripturam: *Iustior tu es quam ego: Tu enim tribuisti mihi bona: ego autem reddidi tibi mala: Vides ut suam damnet malitiam, ac iusti virtutem prædicet: agnoscit se multa debuisse Davidi, ac nullam occasionem habuisse, ipsum persequēdi, immò se mala reddidisse pro bonis, erat ingratitude, sed pro bonis mala reddidisse iniustitiæ fuit: Pergit in Davidis laudibus: Et tu indicasti hodie quæ feceris mihi bona, quomodo tradiderit me Dominus in manum tuam, & non occideris me: agnoscit hoc summum beneficium: Nam etiam si vetera non meruisset prius, tamen non erat indignus cui præstarentur: sed nunc pro insidijs, pro cæde sæpius intentatâ, pro innumerabilibus malis, summum beneficium præstitit, cum vitam dedit, quam tam facile eripere poterat, idque Deo favente, nam Deus eò Saülem adduxerat. Neque hoc etiam leve fuit beneficium, quod hoc Saüli indicarit: non tantum ut sciret Davidem sibi non insidiari, unde eum ab errore reduxit, sed quoniam eâ ratione, eum à scelere ad sanam mentem revocavit. Atque ut huius præclari facinoris commendationem extollat, agnoscit tale fuisse, ut nullus præter Davidem, id facturum fuisset: *Quis enim cum invenerit inimicum suum, dimittet eum in viâ bonâ? quanto magis, si talem inimicum, & sic in sua potestate: Certè**

hæc laus Davidis à Saüle, maior est quã cū mulieres canerent: *percussit Saül mille, & David decem millia: Et quantum in singulis verbis plures Davidis coronæ contineantur, hoc etiam ad eius laudem pertinet, quod ita sa-puerit Saül: nam licet ab ore Saülis ea verba prodirent, sapientia tamen & ars Davidis, ea in animum Saülis insinuarat.*

2. Hinc Saül se agnoscit Davidis debitorem, sed referendo beneficio impari: quid enim Saül reponere poterat dignum meritis, etiam si regnum dedisset, cum omnibus oppidis? Neque enim oppida modo & regnum, verum & vitam ipsam ei donarat David: & vero non habebat alteram vitam quam rependeret: Itaque ipsum Deum, illi pro se, constituit debitorem: unde sic rogat: *Sed Dominus reddat tibi vicissitudinem hanc, pro eo quod hodie operatus es in me.* Vide quid profecerit Davidis mansuetudo, Saülem ipsum fecit.

3. Et quia in odij sui ortu olim dixerat: *Quid ei superest nisi solum regnum: Id ipse retractat, & futurum regem agnoscit, non tantum, quòd id à se meruerit, sed id colligit ex regio spiritu, quo regium facinus edidit, cum pepercit, & vitam dedit: Nam quilibet ulcisci potest, sed vitam dare, nemo nisi qui cum clementiâ summam habet potestatem: Ille autem dedit qui legitime potuit occidere: Et nunc quia scio quod certissime regnaturus sis, & habiturus in*
mani

manu tuâ , regnum Israël , &c. Verum, responde Saül, unde id nosti, & certissime nosti? Ecce penes te sunt exercitus, penes te sunt pecuniæ, arma, civitates, equi, milites: breviter universavis, apparatus regij: Hic contra desertus, ac nudus, nec civitatem, nec domum, nec familiam habens: unde igitur quæso ista loqueris? Nimirum ex ipsis Davidis moribus, & ex ijs, quæ mihi, & illi hæcenus acciderunt: Neque enim nudus & inermis, atque desertus, & rerum omnium inops, me armatum, tantæque circumvallatum potentiâ superasset, nisi Deum haberet adiutorem: porro qui Deum habet faventem, is est omnibus potentior: Vides ad quantam Philosophiam, post tot paratas insidias, & tantam furoris insaniam deductus est Saül: Vides quomodo fieri possit, ut inimicus omnem deponat malitiam, immutatusque ad meliorem mentem se recipiat, nimirum si tuâ potestate moderato utaris, neque vindices injuriam, sed parcas:

4. Et quasi jam ex tunc regni gubernacula sumpisset David, supplices ad eum preces defert Saül, non nisi ad Regem deferendas, ut noris, quis sit amborum victor: Certè hîc Rex privatum rogat, & qui diademate cinctus est supplicem agit pro filijs suis, & exulem rogat: & quia indignum se agnoscit, cui concedatur quod petebat, ideo Deum interponit, erga quem summam Davidis norat pietatem: unde ait, *Jura mihi in Domino, ne deleas semen meum post me, neque auferas nomen meum de domo patris mei*: Hinc conjice virtutem Davidis, quod hostis ab ho-

ste hæc petere ausus sit, & hæc ab eo speret: Quod autem juramentum exigit, non est, quod de Davidis moribus diffidat, sed quod reputet apud se, quot malis illum affecisset, & quod se putet indignum, & quod sequestrem Deum ponat: itaque petit ut juret in Domino, se non deleturum semen eius: quod certè suis scelerius reddiderat obnoxium vindictæ: Res planè admirabilis, hostem suum filijs suis relinquit tutorem; suamque posteritatem ac domum in illius manibus deponit: Vide quanta sit virtutis commendatio, vult illi non solum debere vitam, & regnum, sed etiam suæ posteritatis conservationem, post tot illatas injurias.

5. Hic vide syncerum animum Davidis, & omni amaritudine vacuum mentem: Statim illi annuit quod ab eo petebatur: Si vel minimum excusasset etiam modestiæ causa, recusasse videretur: *Et juravit David Saüli*: Jam ex nunc David agit regem, adeo generosus est animus eius qui parcit, nam condonando fit superior, facit enim alium debitorem: Nec diffidit David id se aliquando facturum, & hanc habiturum potestatem, ut scias quantum sit magnanimitatis in homine mansueto, neque, quod aliqui putant, ignaviæ, & timiditatis esse, ignoscere.

6. Atque ut videas, quantum datæ sibi fidei sit securus Saül, nihil amplius requisivit. *Abijt ergo Saül in domum suam*: secum sanè animo reputans admirabilem Davidis generositatem:

Et

Et quidem si David ultrò pepercit inimico crudeliter ipsum persequenti, & cum esset in summo vitæ discrimine, cui nihil promiserat, & quem in suâ habebat potestate, & à quo omnia timere poterat, quanto magis & faciliùs parciturus erat posteritati innocenti, post fidem datam, etiam interpositâ religione juramenti, cum esset rerum omnium securus, & nihil ab eâ timere posset regno privatâ, & ipse rerum omnium potiretur. Id ipsum etiam David cumulatissimè præstitit: Nam mortuo Saule, non modò David non occidit illius posteros, sed eo tempore plura præstitit, & quàm erat pollicitus, & quam petierat Saül: si quidem filium eius, cum claudus esset, atque debilis pedibus, in suam domum induxit, suæque mensæ fecit participem, summo illum honore dignatus. Scitis profectò non esse facile hostium filios diligere, quid dixi, diligere, immò non odisse, & non persequi magnum est: Itaque multi defunctis inimicis, in illorum liberos, iram quam in patres habebant effuderunt: At non ita generosus, & magnanimus ille, sed & viventi inimico pepercit, & illum affecit beneficio, idque sapius relabentem, & post vitam illi concessam: & illo mortuo, benevolentiam, quam erga illum gesserat, filijs exhibuit, ut scias quanta res sit inimico condonare; & nullam esse meliorem rationem victoriæ de inimicis referendæ, quàm non meminisse injuriarû, sed eas condonare, immò etiam inimicis benefacere, uti docet Evangelium.

Hæc ideo à me dicta sunt, non ut

Davidem admiremur solum, sed multò magis ut imitemur, ac discamus optimum modum se ulciscendi, esse injuriarum veniam, ac nullam esse nobiliorem de inimico victoriam, quàm ignoscere inimico, qualiscunque tandem ille sit. Nam quid demùm opponere potes huic exemplo? An quod habeas inimicum, scelestum, improbum, corruptum, incorrigibilem? Non est tamen Saule deterior, qui semel, & iterum, immò sapius servatus à Davide, cum ipse mille modis ei insidias struxisset, tamen pro tot acceptis beneficiis perseveravit in suâ malitiâ: Quid tu igitur habes, quod incuses inimicum? quòd partem terræ ademit, quòd tu rapuit, quòd de te malè locutus sit, quòd vim intulit: sed tamen nondum vitam eripuit, quòd Saül molitus est: At id voluit fortasse semel: At non sapius, uti fecit Saül: Sed fecerit sapius, ut ille Rex Impius: At non tot præventus à te beneficiis: Velim tua beneficia præcesserint: At non semel atque iterum, cum in tuas manus incidisset, abs te servatus est: Et licet id à te esset factum, non tamen omnia paria sunt: Nam tu in novâ lege: David in veteri hoc fecit: In veteri permissa erat ultio moderata, secundum illud, *oculum pro oculo, dentem pro dente*: at in novâ lege omnis ultio prohibita: Non audierat David parabolam de decem millibus talentorum, & centum denariis: Non audierat sibi dici: *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros*: Non illud statutum *si non dimiseritis, non dimittetur*: Non illam præca-

tionem

tionem. *Dimitte sicut dimittimus* : Non viderat Christum crucifixum : Non viderat effundi pretiosum illum sanguinem pro inimicis : Non audierat Christum orantem in Cruce, *Pater dimitte illis, non enim sciunt quid faciant* : Non audierat innumerabiles Christi sermones de refranandis animi cupiditatibus : Non contigit illi gustare talem hostiam quæ quotidie nobis porrigitur, neque particeps fuerat Dominici sanguinis qui quotidie offertur pro peccatoribus : sed legibus imperfectioribus educatus, neque aliquid tale exigentibus, tamen ad Evangelicæ Philosophiæ fastigium, pervenit animi moderatione : Noli conditionem tuam, & gradum tuum obtendere ; David Rex erat à Deo designatus, & jam unctus : Noli beneficia; erant innumera quæ fecerat : non iteratas condonationes ; plures fecerat : Non obstinatum inimici animum ; Nihil Saülè obstinatius : Non fractam fidem ; semper recidebat, Saül ; Noli dicere te non esse securum : Neque potuit unquam esse David, nisi

Saülè mortuo : unde dicitur de Davide postquam in domum suam reversus est Saül : *Et David, & viri eius ascenderunt ad loca tutiora* : quæ tamen impedire non potuerunt, quo minus Saül internum Davidem persequeretur : Memento te non aliâ ratione victorem futurum, & in hac vitâ, & in aliâ : In hac quidem, quia inimicos tuos tibi lucraberis : in aliâ verò, quia in Judicio nullos habebis meliores patronos, quam hostes tuos tuo beneficio adjutos : Nam etiamsi innumera commiseris peccata, una tibi restabit defensio : *dimitte, quia dimissimus* : Ipse enim judex dixit, *Remitte, & remittetur vobis: eadem quippe mensurâ quâ mensi fueritis remittetur vobis* : Neque vero tantum tibi remittetur quod peccaveris, sed etiam mercedem accipies, sed nulla alia datur in aliâ vitâ, quam gloria cœlestis, ad quam nos perducatur Jesus Christus Dominus noster, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit, & regnat in secula.

Amen.

FERIA SEXTA CINERUM

CONCIO SEXTA

DE DILECTIONE INIMICORUM,

Quod injuriarum condonatio non sit actus ignaviæ sed fortitudinis:
ubi tractatur Historia Machabæorum.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

MEMORIÆ proditum est S. Joannem discipulum, quem diligebat Jesus, cum præ senectute multa verba proferre non posset, per singulas collectas dicere solitum, filioli, diligite invicem, cumque eius discipuli conquererentur, quod eadem semper diceret, eum dignam Joanne sententiam pronunciasse dicit S. Hieronymus: Quia præceptum Domini est, & si hoc fiat, sufficit. Idem dico de dilectione inimicorum, de quâ satis dici non potest, quia præceptum Domini est: *Ego autem dico vobis diligite inimicos vestros: & si hoc fiat sufficit: 1. ad remissionem peccatorum ex Christi ordinatione: 2. ad perfectionem quia est summa charitas: nam si de ipso Deo dicitur Roman. 5. Commendat autem charitatem suam Deus in*

nobis, quoniam cum adhuc peccatores essemus, secundum tempus Christus pro nobis mortuus est: quanto magis de homine: præsertim cum ex D. Thom. 2. 2. q. 27. art. 7. dilectio amici possit habere aliam causam quam Deum, non autem dilectio inimici: Ac licet utraque dilectio esset propter Deum, tamen dilectio inimici fortior ostenderetur, quia hominem ducit ad remotiora, nempe ad dilectionem inimici: Non itaque mirum si sæpius vobis de dilectione inimicorum dicam: sed ut neque ille amor haberi potest sine gratiâ, ita neque de illo differi potest uti oportet sine gratiæ auxilio. Ave Maria.

ILLE sine dubio non erravit qui dixit similitudinem, erroris esse matrem: dum alia, pro alijs accipiuntur; cõ quod quæ similia sunt, sæpè putantur esse

esse eadem. Id passim in virtutibus accidere videmus: Nam sæpe hominem prodigum, vocamus liberalem: hominem avarum, appellamus bonam œconomum: tardum, & meticulosum, prudentem: hominem ignavum, modestum, & humile: superstitiosum, religiosum, atque devotum. Sed in nullâ virtute major deceptio, quam in iudicio fortitudinis, quia innumeræ sunt actiones in quibus non est vera fortitudo, sed fortitudinis species: quâ de re fusiùs tractat, Aristoteles 3. Ethic. cap. 6. 7. & seqq. Qui plurima non metuit, ut paupertatem, morbum, & plurima quæ à nobis non proveniunt, non est fortis, sed cum quâdam similitudine fortem vocamus: In cap. 7. Qui circa res formidolosas modum exuperat, confidendo, non est fortis sed audax: qui autem audax est, arrogans esse videtur, & fortitudinis simulator. Quam multi ex irâ plurimum audent, & imperterriti se in pericula cõijciunt, & in hostes feruntur, uti animalia dum sunt fauciatâ: est enim ira res impetuosissima ad aggredienda pericula: sed ij pugnaces sunt, non fortes, sunt solûsimiles fortibus, quia utrique confidunt, sed non ob eandem causas. Hac occasione, communissimum errorem hodiernâ die aggredior, quo creditur, pusillanimitatis esse injuriam modestè perpeti, & patienter ferre; fortitudinis autem esse injuriam reponere; atque ostendo, nõ in vindictâ, sed in condonandâ injuriâ, veram fortitudinem consistere: quod facio duab⁹ conclusionibus.

I. est. Nulla fortitudo aut generositas est in repellendâ aut vindicandâ

injuriâ. 1. Quia ad id sufficit solus naturæ impetus, uti patet experientiâ: quilibet enim irasci potest. Ita feræ, ait Aristoteles 3. Ethic. cap. 8. in eum insiliunt à quo vulnus acceperunt, vel ob dolorem, vel ob metum: unde, inquit, cum sunt in suis latibulis id non faciunt: itaque ad id non opus est aut instructione, aut additione virtutis, aut præmij pollicitatione, aut minis, aut supplicio, aut adhortatione, sed sola natura sufficit: ut scias non esse opus virtutis: ad contrarium verò hoc est ad ignoscendum, opus est totâ virtute: Immò nec à virtute natura adjuta id potest, sed opus est gratiâ, unde recte dixit S. Thomas dilectionem inimici non posse habere aliam causam quàm Deum: Si nõ pro motivo, saltè pro principio: & probatur experientiâ ex paucitate: Magnum argumentum raritas: Item ex difficultate quam sentimus, licet exemplis commoveamur: licet pœnæ intententur, eæque extremæ: licet præmium proponatur, illudque summum: Item ex communi plurimorum confessione, id non possum, illud vires meas superat, quod nemo dixerit te appetitu vindictæ: constat autem fortitudinis objectum rem esse arduam ac difficilè: Denique quod qui id fecerunt in admiratione sunt, uti Ioseph, Moyses, David, Stephanus, Christus ipse: summum omnium exemplar. *Vix enim pro iusto quis moritur, Christus autem pro impijs mortuus est:*

2. Quia quilibet etiâ ignavus hoc facit: nõ est igitur op⁹ fortitudinis: Basil. Cõc. 17. quæ est de irâ, & odio: Vindictâ sũere cuiuslibet irascētis hominis

est, ipsam vero iracundiam superare, illius potius est, qui virtute præditus est: quale enim spectaculum est, quam venerandum, quantaque admiratione dignum, humanæ etiam naturæ modum ferè excedens; videre hominem, multis convitijs affectum, acceptâ quoque vehementi in genas alapâ, atque innumera alia passum, cum dicto, tum facto, summam ignominie labem irrogantia, neque iracundiâ exarsisse, neque ad vindicandum exurrexisse, sed placidè mansuetèque pro illo qui offendit orasse?

3. Quia qui erat superior, facit se parem: qui enim alterum offendit alteri debet, qui autem debet, inferior est, nam alteri est obnoxius: igitur is cui debetur, superior est, atque vindicat se, ex superiore parè se facit, & si plus noceat inferiorem: Seneca lib. de Constantia cap. 14. facit se adversarium qui contendit, & ut vincat, par fuit: rectè omnino, nam contentio non est nisi inter pares.

4. Quia non tantum parem se facit, sed inferiorem, quoniam vincitur: aut enim oportet ut vincat, qui offendit, aut qui offenditur: si qui offenditur, hostem facit amicum, hoc autem facit condonando: quod si qui offendit, offensum fecit inimicum, is procul dubio vicit, itaque fecit inferiorem: Seneca lib. 2. de Ira cap. 32. Non ut in beneficijs honestum est merita meritis repensare, ita injurias injurijs: Illic vinci turpe est: hic vincere in humanum verbum est, & quidem pro justo receptum: ultio, & à contumeliâ non differt, nisi ordine: qui dolorem regerit, tantum excusa-

tius peccat: sed ut ostendimus in priorè Concione, gravius.

5. Quia ultio oritur ex impatientia doloris, ut in eo qui clamat inter corporis cruciatus: Nam, ut ait Seneca, ultio doloris confessio est: Verum ut ait Aristoteles 3. Ethic. cap. 6. Nemo tolerantior est malorū homine forti, mors autè omnium maxime est terribile: est enim ultimū vitæ, & nihil postea homini mortuo, aut bonū aut malū esse videtur: unde sequitur hominem forte propriæ dici, qui circa honestā mortē, & ea omnia quæ repente eveniunt, & ipsam afferunt, interitus est: quod si erga hæc summa, talis esse debet vir fortis, quanto magis circa minora, quales sunt injuriæ, quas nec timere debet futuras, nec præsertim impatienter ferre.

6. Duellum insigne proponit Seneca: est que, vir bonus cum malâ fortunâ compositus, dignum Deo spectaculum: Ita quilibet cum injuriâ compositus: sed huius pugne hæc ratio est, quod fortuna feriat: quod vir bonus sustineat: una victoria est, patientia doloris: Scævola manum quod aberrasset, in ignem immisit: victoria non fuisset si ignem aut excussisset, aut extinxisset: in hoc evasit victor, quod ignem patienter tulit, sine voce, sine gemitu, sine ullâ doloris significatione, in motu, & brachio, & vultu, & toto corpore, & animo. Eodem statu vir fortis injuriam tulerit: Non est itaque fortem esse, aut generosam injuriam repellere, sed injuriam vincere patientiâ: Ideo recitè Chrysof. homil. 27. in Epistolam ad Rom. quorundam dictum: si me dilexerit diligam; si me dexter quoque non dilexerit

esse exeret oculus, effodiam: vocat frigidum, & imbecilli animi verbum, *phigron ryma*. & addit: Sathanica sunt ista, Publicanorumque & Græcorum pusilli animi tati convenientia: Tu ad majora vocatus majoribus quoque legibus obnoxius es:

II. Propositio. Ad fortitudinē pertinet, & ad generositatem, injurias, patienter ferre, & condonare, inimicū diligere, & ei benefacere, qui tibi male facit: uti docet Evangelium. Probat Ex sensu sapientum. Et quidem Aristot. lib. 4. Ethicor. cap. 3. agens de viro magnanimo: Non est, inquit, mali sibi illati memor, non est enim magnanimi meminisse, præsertim mala, sed potius despiciere: Nec de hominibus loquitur: Etenim neque de seipso, neque de alio verba faciet, nec ut laudetur ipse, vel ut alij reprehendantur est ipsi curæ: Quod si idem alibi dicit, hominem magnanimum de alijs non obloqui nisi ob contumeliam, quod eam pati turpe sit, sic intellige, non quando injuria facta est, sed quando damnum adhuc pendet, & ad justam eius compensationem necesse est, probra eius qui contumeliam intulit detegere: Tunc enim magnanimus, alioqui in hoc genere parcissimus, non gravatē ita adversarium excipit, quod non facit vindictæ causa, sed justitiæ. Verum quia etiam in vindictâ, quâdam justitiam agnoscit Aristoteles, intellige non secundū veritatē, sed secundum vulgarem, & comunē sentiendi modū: Nam qui tantū injuriâ reponit, vulgō non censetur injustus simpliciter, quia in hoc æmulatur justitiam, quod in speciem omnia reducat ad æqualitatem: sed uti diximus quosdā nō

esse fortes, sed tantū fortitudinis habere similitudinē, ita justī non sunt justī sed similitudinem habent justitiæ: revera autem sunt injusti, si se privatā auctoritate vindicent, quia Magistratus auctoritatem usurpant, & jus violant ejus qui offendit, a quo nemo reparationem exigere potest privatā auctoritate, sed tantum legitimā, id est secundum leges quæ hanc potestatem unī magistratui concedunt. Ita, ut jam me dixisse aliās memini, Seneca, lib. de Constantiâ cap. 14. ait Catonem percussum in os negavisse factum: & subdit, majore animo non agnovit, quam si ignovisset: & Themistius Orat. 5. Laudat Lycurgum, quod ei qui sibi oculum in concione effoderat, ignovisset, & a supplicio liberasset. Noverat scilicet bonum principem, non referendā injuriā, sed bene merendo, iis a quibus lacessitus foret, superiorem videri oportere: virtutis quippe hæc victoria est, vindicta verò potestatis. Et vide quantum polleat qui ignoscit, certe quod alicubi dixit Seneca de vii tute, eam omnia in suum colorem vertere, id facit fortis patientia, malum omne vertens in bonum: Nam ut ait Epictetus apud Arrianum lib. 3. cap. 20. Quod voles, accipe; & ego efficiam bonum, accipe morbū, mortē, paupertatem, contumeliam, extremū supplicium, omnia hæc emolumentum erunt contactu Mercurialis Virgæ, omnia fient eū ea pretiosa: ideo Chrysost. hominem, cum injuriâ decertantē patientiā, appellat, theatrū Angelorū: Basilius venerandū spectaculū, omni admiratione dignum, & humanæ naturæ modū ferē superans.

Probatum 2. Quia cum sint duo actus virtutis, sustinere & aggredi, certe non alterius quam fortitudinis, prior sine dubio est potior, quia difficilior est secundo, & ideo laudabilior: Id præclare ostendit Aristoteles 3. Ethicor. cap. 9. Quia cum circa timores, & audacias verteretur fortitudo, non tamen simili modo in utrisque occupatur, sed in timendis rebus magis spectatur: qui enim in his imperturbatus fuerit, & sicut debet se gesserit, is magis est fortis, quam qui in illis quæ fiduciam afferunt: Tolerandis igitur molestis rebus, homines, sicut dictum est, fortes dicuntur, unde etiam molesta res est fortitudo, & merito laudatur: quippe cum molesta sustinere, quam jucundis abstinere, difficilior sit: Et ita bene dixit sustententiam potiore esse actum fortitudinis, cum planè videatur is actus esse laudabilior, qui est operosior, & sustinere longè sit operosius quam aggredi: sicque subactio timoris, quæ sustententiam spectat, longè sit fortior, quam moderatio audaciæ, quæ spectat aggressionem: unde concluditur pati fortius esse quam agere; & cum ex malis illud difficilior feratur, quod ab inimico proficiscitur, summum actum fortitudinis esse injurias modeste ferre.

Confirmatur 1. Hæc doctrina ex S. Thoma 3. Ethicorum lectione 18. Quia timor imminet homini, ab aliquo fortiori in ipsum insurgente, audacia autem conlurgit ex hoc, quod aliquis æstimat, cum quem invadit, suam non superare potestatem: difficilior porro est stare contra fortiorem, quam

insurgere in æqualem, vel minorem: igitur difficilior est, & magis arduum sustinere, quam aggredi, & quam insurgere: uti in bello fortius sæpe est hostem irruentem sustinere, neque moveri de gradu, quam in hostem insilire: Porro injuriæ spectandæ sunt ut hostes in acie, quorum impetum fortiter sustinebit vir fortis, nec gradum mutabit: Audi Senecam libro quod in sapientem non cadit injuria cap. 9. Memor esto in primâ acie, alto ordine stare: contumelias, & verba probrosa, & ignominias, & cætera dehonestamenta, velut clamorem hostium feras; & ut longinqua tela, & saxa, sine vulnere, circa galeas crepitanter: Injurias verò & vulnera, alia armis, alia pectori infixâ, non desertus, ne motus quidem gradu sustineas: etiam si premeris, & infestâ vi urgeris, cedere turpe est: assignatum à natura locum tuere: quæris quis sit hic locus? Viri. Certè omnes ab inimicis illatæ offensæ eodem modo ferendæ sunt quo ceteræ adversitates, & omnes fortunæ casus, quos sanè qui patienter ferunt fortes existimamus: hinc idem in consolatione ad Helviam: Nihil æquè apud nos admirationem occupat, quam homo fortiter miser: si vir magnus cecidit, magnus jacuit: Non magis illum putes contemni, quam cum ædium sacrarum ruinæ calcantur, quas religiosi æquè ac stantes adorant.

Confirmatur 2. Quia aggressio est plenè voluntaria, quod non parùm diminuit difficultatem, & consequenter laudabilitatem, unde universim valet, quod sigillatim dixit sanctus Chrysost. homil. 10. in primam ad Thessalonicenses,

censes, de sustinentiâ rapinæ, comparatâ ad voluntariam suæ rei erogationem: Raptorem, propter Deum patienter ferre, majus est, quam sponte benefacere: quamobrem? eo quod hoc quidem, animi fructus est, & voluntatis, unde facile fit; Illud verò vis est & violentia: & facilius quis mille talenta sponte dabit, & nihil se passum esse putabit, quàm ut tres obolos præter animi sententiam abreptos, mansuetè ferat: Itaque istud magni est animi philosophia: Hoc ipse: ex quo fit ut cum injuria fiat invito, si patienter toleretur, major sit virtus, quàm illatio injuriæ, etiamsi ipsa foret licita: cuius tamen contrarium ostendimus:

Confirmatur 3. Quia qui aggreditur concipit malum quasi absens, & ad summum, ut futuum; qui patitur, considerat ut præsens: atqui operosus est niti adversus mala præsentia, quàm adversus futura: Igitur sustinentia operosior est quam aggressio, & consequenter laudabilior: proinde non modo condonare injurias, non est animi demissi, & ignavi, sed potius est actus nobilissimus fortitudinis. Certè cum legimus in historijs etiam prophanorum, aliquos gravia passos esse; fortiter, & moderatè, illos suspicimus, & admiramur: ut Anaxarchum, de quo Nazian. Epist. 64. Cum ei manus, ex imperio Tyranni, in mortario pistillis ferreis tunderentur, ipse ad carnifices Anaxargi culcum tunditis, non me, quasi Anaxarchus ipse non tunderetur, hoc est anima Philosophi: Epictetus, ut ait eodem loco idem Nazian. cum crus frangeretur, velut in alieno corpore philosophabatur; citiusque crus per-

fractum esse visum est, quam ipsum doloris vim persensisse: Socrates ab Atheniensibus ad mortem damnatus, cõjectus in carcerem, prius quidem de corpore, tanquam de alio carcere, cum discipulis suis diserebat, cumque fugam inire liceret, id facere recusavit: ubi autem cicuta oblata est, perlibenter acceperit, perinde ac si lethale poculum, non acciperet, sed propinando amicos ad potandum invitaret: Afopios, & Macedones, & Lacones, dum torquerentur, sortiter tolerare solitos, ait Eratosthenes in ijs, quæ scribit de Bonis, & Malis: & ut ait Clemens Alexandr. 4. Stromat. cap. 5. Zeno Eleates dum cogeretur arcanum aliquod enuntiare, quod evulgare non debebat, resistit tormentis: atque ut omnem spem confessionis, tyranno eriperet, linguam suam dentibus abscissam, in eius vultum expuit. Sed quid in illis est adeo magnum præter tormenta, & patientiam? Non suspicimus autem tormenta, quoniam & eadem, & maiora in reis reperiuntur: ut quid autem patientiam admiramur, nisi quia res est ardua, & difficilis, & quæ naturam ipsam superare videatur:

Quamquam non ipsa dolorum patientia laudem meretur, & admirationem, nisi causæ honestæ accesserit: neque enim ad fortitudinem spectatur gravitas supplicij, vel incommodi, quod sustinetur, sed causa, & motivum patiendi: cum non omnis patientia recta sit, & laudabilis, nec ut loquitur Augustinus, libro de Patientiâ cap. I. vocabulo sit digna virtutis:

I. Enim sunt aliqui qui durissima patiun-

patiuntur pro explendis suis cupiditatibus, ut pro adipiscendis divitiis, & honoribus, & alijs ludicris affectionibus, in venatione, in hastiludijs, in theatris, & similibus: sic August. ait lib. de Patientia cap. 3. Pecunia, & gloria cupidos, ut ad desiderata perveniant, adeptisque non careant, soles, imbres, glacies, fluctus, & procellosissimas tempestates, aspera, & incerta bellorum, immanium plagarum ictus, & vulnera horrenda, non inevitabili necessitate, sed culpabili voluntate perferre: Rationem reddit cap. 4. Vis enim desideriorum facit tolerantiam laborum, & dolorum, & nemo nisi pro eo quod delectat, sponte suscipit ferre quod cruciat. Verum nemo hanc patientiam laudat, quæ non habet originem à virtute, sed à cupiditate.

2. Etiam sunt nonnulli, uti docet August. loc. cit. cap. 5. qui pro apertis sceleribus, non ut ea puniant, sed ut ea perpetrent, multa gravissima perferunt: Quid de latronibus dicam, qui cum insidiantur viatoribus, noctes perpetiuntur infomes, & ut transeuntes excipiant innocentes, sub qualibet cæli asperitate, nocentem animum, corpusque defigunt: Quidam verò se invicem torquere perhibentur, ita ut exercitatio contra pœnas, nihil distet à pœnis: non enim tantum fortassis, excruciantur à Judice, ut à dolentibus veritas exquiratur, quantum à suis socijs, ut à patientibus non prodantur: & tamen in his hominibus miranda potius, quam laudanda patientia, immò nec miranda, nec laudanda, quæ nulla est; sed miranda duritia, neganda patientia: Nam ut S. Doctor pergit dice-

re: Patientia comes est sapientiæ, non famula concupiscentiæ: patientia amica est bonæ conscientiæ, non inimica innocentia: Non igitur ibi patientia ubi crimen est & scelus.

3. Quam multos legimus pro erroris, & falsitatis defensione, multa gravissima passos fuisse: ut de Donatistis scripsit idem August. qui libentissimè ad mortem currebant; & quos nemo dixerit fuisse fortes, sed induratos, ac furiosos: Nihil autem illic, ut ait S. Pater loco citato, jure laudandum: nihil utiliter imitandum: Tantòque rectius majore supplicio dignum judicaveris animum, quantò magis, vitijs subdit instrumenta virtutum: Unde sic rectè concludit cap. 6. Cùm ergo videris quemquam patienter aliquid pati, noli continuo laudare patientiam, quæ non ostendit, nisi causa patiendi: quando illa bona est, tunc ista vera est: quando illa non polluitur cupiditate, tunc à falsitate ista distinguitur: cùm verò illa tenetur in crimine, tunc multum huius erratur in nomine. Hinc iudicium facere debemus de ijs qui patienter & modestè servant injurias, qui inimicis non tantum ignoscunt, sed eos diligunt, & benefaciunt persequentibus se, quod nemo faciat nisi Dei causa: Nam uti diximus ex S. Thoma, amor amici, aliam potest habere causam quam Deum, sed inimici dilectio nullam aliam habere potest: itaque signanter dicere potuit Christus in Evangelio, *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros*, quasi ipse solus author esse potuerit huius mandati, & solus esse potuerit causa & motivum huius dilectionis: Cùm itaque

que non desit honestas motivi, & summa sit alioqui in eo difficultas, nemo negare potest esse summum actum fortitudinis:

Scio passim inter homines plurimi fieri præclara in bellis facinora, & in illis ferè omnem fortitudinem reponi: Non ignorò quod notavit Aristoteles sect. 27. problem. 5. Respublicas fortitudinem super omnes virtutes maxime honorare, licet non sit omnium virtutum maxima: cuius rei rationem subdit Philosophus, Quia vel alijs bellum inferunt, vel ab alijs patiuntur: hæc autem virtus perutilis in utraque partem est. Et quidem ratione obiecti, militaris fortitudo primatum obtinere videtur, quia summis periculis se obijcit: Deinde ratione subiecti, Quia in homine militari multæ virtutes desiderantur, temperantia, iustitia, & aliæ quæ iustitiam comitantur: Denique ratione utilitatis, & commodorum, hæc enim virtus, omnia bona, quæ Rempubliam constituunt, & beatam faciunt, conservat: Hinc factum ut jam olim militia, huius virtutis merito prærogativam tulisse videatur conferendæ nobilitatis, uti docet Lactantius lib. 1. Institutionum cap. 18. & apud nos, idem valuit, Miles, quod nobilis: Hoc dictum fuit Heracliti, Marte cæfos Dij honorant, & homines, & Plato 5. de Republ. ait eos qui strenuè se gerentes, obierunt in bello, esse aurei generis: aureum autem genus per Deos esse: Clemens Alexandr. 4. Stromat. cap. 2. ait Græcos veteres, eos præcipuè honorasse, qui in bello obijissent. Rationem hanc affert, Quia qui vitam finit in bello, mortem non timens recessit,

amputatus à corpore, cum prius animo non laborasset, nec emollitus esset, quæ dispositiones solent in morbis, hominibus evenire, discedunt enim effæminati, & vivere cupientes, & ideo puram animam non emittunt, sed veluti notas plumbeas, secum efferunt, cupiditates: nisi pauci aliqui doctrinâ, & virtute roborati: Hinc studium omne quarundam civitatum, & populorum, arma, & bella: & illis solis, qui se fortiter gessissent in bello, magnâ præmia concessa, cæteris autem denegata: Multa huius rei exempla profert Aristoteles lib. 7. Politic. cap. 2. Lacedæmone, & in Cretâ, ad bellum ferè ordinata est disciplina juventutis, & legum multitudo: summa potentia defertur ijs, qui armis prævalent, apud Scythas, & Persas, & Thraces, & Gallos: Carthaginenses solis militantibus concedunt annulos, & pro numero expeditionum, in quibus militaverunt. In Macedoniâ lex fuit, ut qui nullum hostem interemisset, capistro cingeretur: Apud Scythas solemnibus diebus circumlatâ pateram accipere ei non licebat, qui hostem nullum occidisset: sed apud Iberos, gentem bellicosam, mos fuit, tot obeliscos circa sepulchrum erigere, quot homines ex hostibus quisque sustulisset: Innumera alia leguntur apud varios, aut legibus, aut moribus constituta, quibus qui strenuè depugnarunt in bellis, & vivi, & mortui, supra reliquos mortales decorantur: Quare rectè dixit Tyrtæus vetus author de gloriâ bellicâ; Neminem valde memorandum vel à pedum velocitate, & cursu, vel à robore corporis, licet in primo superet Thracium Aquilonem, in secundo

Cyclopi magnitudinē : vel à formâ, vel à divitiis, vel à potentiâ, vel ab eloquentiâ, vincat licet Tithonum formæ elegantiam, opibus Midam, Pelopem Tântali filium regno, & suavem Adraſti linguam, neque ſi omnem gloriâ habeat præter bellicam virtutem: hæc virtus eſt, hoc optimum inter homines præmium, quod maximè decorat illud habentem : unde Ariſtoteles 3. Ethic. cap. 6. poſtquam egit de fortitudine ſic concludit : Is igitur homo fortis propriè dicitur, qui circa honeſtam mortem, & ea omnia quæ repente eveniunt, atque afferunt ipſam, interitus eſt, cuiſmodi ſunt ea, quæ in bello contingunt.

Ego quidem militari fortitudini detrudere nihil velim, ſed jam oſtendimus plus eſſe fortitudinis in ſuſtinentiâ quam in aggreſſione: Immo nec fortitudo militaris ſtrage hoſtium metienda eſt, quâ exploſio bombardæ majorem faciet, quam plures milites : ſed periculis mortis, ſeu in illis victor quis exiſtat, ſeu victus, hoc enim nihil facit ad fortitudinem, ſed ſummorum periculorum contemptus: Nam ex Seneca, ſi quis magnus cecidit, magnus jacuit, ut non ſemel à me dictum eſt : Itaque pluris facimus eum, qui mortem patienter ſuſtinet, quàm qui ſtrenuè mortem infligit: Hoc vide in unâ familiâ in qua omnia fuere ſumma.

De Machabæis loquor quorum fortitudo magna fuit in aggreſſione, & in perpeſſione, ſed in iſtâ mirabilior: Quoad aggreſſionem attinet, Iudas Machabæus in præclaris belli facinoribus nulli Ducum conceſſit: Audi quid de eo dicat Scriptura 1. Machab. cap. 3.

Dilatavit gloriam populo ſuo, & induit ſe loriam ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in præliis, & protegebat caſtra gladio ſuo. Similis factus eſt leoni in operibus ſuis & ſicut catulus leonis rugiens in venatione: Res eius præclare geſtæ in trium Regum tempora incidunt, Antiochi Epiphanis, Antiochi Eupatoris, & Demetrii : Et quidem tempore Epiphanis, multa prælia geſſit, ſed quatuor potiſſimum : primū, cum Apollonio, quem, ut ait Gorion. lib. 3, cap. 10. cum Iudas vidiffet ſtantē in medio exercitu Macedonum, per medios hoſtes viam ſternens, ad dextram, & ad ſiniſtram fortiſſimos Macedonię percutiens, ut meſſor ſpicas ſolet metere, ad ipſam pervenit, eique vitam & gladium abſtulit, quò deinceps uſus eſt in præliis: Alterum fuit cum Serone, cuius copiæ cum ſuâ multitudine ſocios Iudæ exterruiſſent, ipſe eos verbis ſic accendit, ut hoſtium exercitum, partim deleverit, partim fugarit ipſo duce occiſo: Tantam victoriam ita Antiochi ſecuta eſt, & magnus belli apparatus, & trium ducum electio, Ptolomæi, Nicanoris, & Gorgiæ, cum quibus Iudæ pugnandum fuit, ſed cum parvâ manu innumeros hoſtium globos devicit, ſemper in medios hoſtium cuneos irruens, unde ingentia retulit ſpolia, & hoc fuit tertium eius prælium, quo plures hoſtes conſecit. Quarto, contrivit Lyſiam cum exercitu 40. milium electorum, & quinque milium equitum : Quid memorem varia eius prælia cum finitimis gentibus, Iudæorum genti perinſeſtis, quæ omnia feliciter iniit: primum cum Idumæis: ſecundum cū Beanijs: tertium cum Ammonitis, & eorum duce

Timotheo, quem sæpius devicit: quartum cum Galaaditis ultra Jordanem: quintum cum Galilæis gentilibus, Ptolomænsibus: Tyrijs, & Sidonijs: sextum cum Carnaimitis, *Et oppressa est Carnaim, Et non potuit sustinere contra faciem Judæ.* septimum cum Ephronitis: Erat autem Ephron civitas munitissima quæ ei transitum negaverat, quam unius diei, & noctis obsidione cepit, *Et eradicavit eam,* ait textus, *Et accepit spolia eius, Et trāsivit super interfectos:* octavum cum Idumæis, quorum urbes demolitus est, & turres succendit: nonum cum Samaritanis: decimum cum Palestinis maxime Azotijs, quorum aras, & simulachra succendit: Et hæc sunt prælia Judæ Machabæi sub Antiocho Epiphane, cui successit filius, dictus Antiochus Eupator, cuius tempore Judas confligit cum quinq; eius ducibus quos superavit.

Primus fuit Gorgias, cui juncti sunt Idumæi insensissimi Judæorum hostes, quos magnâ strage Judas affecit, occisis plusquam viginti millibus: Secundus dux fuit Timothæus, quem Judas adjuvantibus Angelis devicit, occisis viginti millibus hostium, & quingentis, non numerato equitatu: Deinde expugnata Gazara, & Timotheus interfectus: Tertius dux fuit Lysias, jam alias devictus, qui adversus Judam processit cum 80. millibus peditum, & universo equitatu: In primâ acie processit Machabæus alios adhortans. *Itabant igitur prompti, de cælo habentes adiutorem, Et miserantem super eos Dominum: Leonum autem more irruentes in hostes, prostraverunt ex eis undecim millia peditum, equites mille sexcentos: universos autem in fugam verterunt, plures autem ex eis vulnerati, nu-*

di evaserunt: Quartus dux fuit Timotheus, altero primo jam occiso, cuius exercitum constantem centum viginti millibus peditum, & bis mille quingentis equitibus, penitus confregit, interfectis triginta millibus, præter innumeros quos minoribus prælijs confecit: Quintus dux fuit Gorgias qui victus à Juda, fugâ se proripuit, sed Judas totam Idumæam cepit, eorum civitates subvertit, & ad tributum coegit: Expugnatis Eupatoris ducibus, cum ipse pugnaturus venisset, cum innumero exercitu, & 32. elephantis, Judas eum tantâ fortitudine expugnavit, ut multis in eius exercitu interemptis, eum ad pacem petendâ coegerit:

Nō minora fuere ipsius facinora sub Rege Demetrio, Nam cum Bacchides & Alcimus venissent cum magnis copijs, certaturi cum Juda, visâ eius constantiâ, non ausi sunt congredi: Demetrius itaque secundum ducem misit Nicanorem cum exercitu, cuius quinque millia occidit Judas: sed cum altero prælio rem tentasset, ad 30. millia Judas peremit, & in fronte exercitus Nicanorem ipsum aggressus, ut ait Gorionides, in duas partes dissecuit, eiusque caput abscissum, & dexteram quam in templum extenderat, misit in Jerusale, & blasphemam linguâ minutatim concisam, avibus dedit edendam: Ultimum Judæ prælium omnium fuit gloriosissimum cum Bacchidem & Alcimum cum exercitu triginta millium, aggressus est cum octingentis tantum militibus, & illorum quindecim millia cōfregit: Sed ut ait S. Amb. lib. 1. Offic. cap. 41. dum fugientes sequitur, à tergo vulnere locū præbuit, ita gloriosorem triumphis

mortem invenit : Certè nihil istà militari fortitudine generosius dici potest.

Sed audeo dicere plus me admirari fortitudinem septem fratrum Machabæorum qui sub Antiocho Epiphane martyrium cum suâ matre subierunt, vel ipsâ Scripturâ iudice quæ dicit Proverb. 16. *Melior est patiens viro fortis, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium*: Siquidem ut ait Ambros. 1. Offic. cap. 41. Illi armati (de Iuda loquitur, Ionatha, & alijs fratribus) isti sine armis vicerunt: stetit invicta septem puerorum cohors, regijs cincta legionibus; defecerunt supplicia, cesserunt tortores, non defecerunt Martyres. Sed enucleatius rem exponamus.

1. Igitur vide inter quos sit certamen : ex unâ parte stant septem pueri, & Mater jam ætate profecta: Nazian. orat. 22. Septem fratres unius animæ vinculo constricti: Cyprian. in exhort. ad Martyres cap. 9. Septem fratres, natalium pariter & virtutum sorte confimiles, septenarium numerum perfectæ consummationis implentes : Nazian. Ibi fortes & magnanimi filij, nobilis Matris, nobiles soboles, alacres veritatis pugiles, sinceri Mosaicæ legis discipuli, exacti patriorum rituum custodes, unum spirantes, unum ad vitam iter, hoc est, mortem pro lege Dei appetitam agoscentes, non minus animis, quam corporibus fratres, mortis causâ inter se æmuli : Illic fortis & strenua mater filiorum simul & Dei amans. Ex alterâ parte Antiochus cum toto exercitu multarum nationum victore, in propriâ sua urbe, quam de suo nomine vocavit Antiochiam. Ambros.

lib. 2. de beatâ vitâ cap. 9. Stetistis inter exercitus Regios, quibus totus fuit orbis terrarum subactus, quos India quoque inextremi maris secreta refugiens declinavit, & solide Rege superbo, sine bellico conflictu victoriam reportastis, vicerunt in vobis sola arma pietatis. Iam vide quæ differentia sit inter præliâ Iudæ Machabæi & istorum: ille armatus pugnabat, isti sine armis; ille cinctus militibus, quorum cum illo comüne periculū fuit, isti numero septem cum Matre; in exercitu Iudæ plures fugerunt, hostium multitudinem expavescentes, hic nemo aufugit, sed ut ait Nazianz. quemadmodum ortu, ita etiam morte fratres apparuerunt, omnes tanquam unus, & singuli tanquam omnes periculum subierunt.

2. Vide apparatus pugnæ : Nam Antiochus in medium protulit, varia multiplicium tormentorum instrumenta, flagra omnis generis, funes, catenas, catastas, equuleos, rotas luxandis artibus accommotatas, ferreas unguilas, cultros, gladios, ollas ferventes, sartagine, oleum, ignes & incendia, tortores, militem, populum, carnificinam: Pueri ex aduerso, legis præcepta, Eleasari instituta, Patrum exempla, Matris exhortationes, Dei conspectum, Angelorum theatrum, religionis sanctitatem, firmum propositum, generis nobilitatem, suam seducationem; Dei promissa, cælum, beatitudinem: Recte dicit Amb. lib. 2. de Iacob. cap. 2. Collige suppliciorum instrumenta proposita: meditationem patientiæ, non terrorem inscitæ affecerunt, dum videntur.

3. Sicut

3.. Sicut in prælijs præcedunt ducū adhortationes, & militum clamores, & tubarum clangor, quibus omnes incendantur ad pugnam, ita nec in hoc certamine defuerunt: Quid non egit Antiochus ut timeretur? quas minas non adhibuit? sed ubi vidit non succedere minas, immo neque ipsa tormenta, ad preces, & ad promissa descendit: Sed eius minæ neglectæ, & delusa promissa, unde majori irâ accensus est, *Indignè ferens*, ait Scriptura, *se derisum*. Quis hic referat quibus verbis se invicem fratres generosi cohortati sint? Nazianz. Orat. 22. Amplectebantur se mutuò, atque exosculabantur, non minus lætis animis, quam si jam ad certaminum finem, ventum esset: Eamus ad pericula fratres, clamabant, Eamus, properemus, quamdiu fervet adversum nos tyrannus, ne fortè molliatur, atque ita salutis jacturam faciamus: Nemo nostrum huius vitæ cupidus sit, nemo ignavus, ac timidus: perficiamus, ut cum in nos tyrannus inciderit, de cæteris desperet: periculis ille quidem ordinem imponat, nos sequemur. Nam primus, alijs erit via, postremus, certaminis sigillū: Demus operam, ut quemadmodum ortu, ita etiam morte, fratres appareamus: omnes tanquam unus, & singuli tanquam omnes periculum subeamus: Eleasare suscipe, Mater sequere. Quæ verò ad tyrannum dixerunt tanta sunt, ait Nazianz orat. 22. & tantum continent sapientiæ & animi magnitudinis, ut aliorum præclara facinora, in unum locum collata præ eorum constantiâ, & fortitudine per exigua videri possint: ut illorum hæc propria sit laus, quod

ijdem, & ita cruciatus exceperint, & tantam sapientiam exercuerint in responsionibus ad presecutoris minas, injectosque suppliciorum terrores. Sed supra omnes mirabilis fuit mater, filios suos adhortans: sic enim loquitur Scriptura 2. Machab. cap. 7. *Supra modum autem Mater mirabilis, & bonorum memoriâ digna, quæ & c. singulos illorum hortabatur voce patriâ fortiter, repleta sapientiâ: & femineæ cogitationi, masculinum animum inserens, dixit ad eos: Nescio qualiter in utero meo apparuisti: neque enim ego spiritum & animam donavi vobis, & vitam, & singulorum membra non ego ipsa compegi: sed enim mundi Creator, qui formavit hominis natiuitatem, quique omnium invenit originem, & spiritum vobis iterum cum misericordiâ reddet & vitam, sicut nunc vosmetipsos despicitis propter leges eius.* Eodem sensu Cyprianus in exhort. ad Martyres: Deprecata est illa; sed ut decebat Martyrum matrè, ut decebat legis, & Dei memorè, ut decebat filios suos, non delicatè, sed fortiter diligentem: armans itaque eos, & corroborans, & feliciore tum partu filios generans. Sed præcipuè cum natu minimum jam solum superstitem tyrannus emollire promissis conabatur, quem priorum tormentis, & funeribus terrere non potuerat, ostensis ei uberibus quibus eum novem mensibus lactaverat, sic eum affata dicitur 2. Machab. cap. 7. *Fili mi miserere mei, quæ te in utero novem mensibus portavi, & lac triennio dedi, & alui, & in etatè istam perduxì. Peto nate, ut aspicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis sunt: & intelligas quia ex nihilo fecit illa Deus, & hominum genus: ita fiet ut non timeas:*

carnificem illum; sed dignus fratribus tuis es factus particeps, suscipe mortem, ut in illa miseratione, cum fratribus tuis te recipiam: Ambros. lib. 2. de Jacob. cap. 2. Tu solus superes fili, summa votorum meorum, tu postremus clausisti partus meos, tu postremus concludere gaudia mea: Miserrere mei, quæ te in utero tot mensium curriculo portavi, & aspice in cælum, unde spiritum hausisti, ad patrē omnium: aspice ad fratres qui collegam requirunt, aspice ad matrem, quæ tibi lac dedit, redde mercedem pij sanguinis: noli à fratribus, noli à matre divelli: temporales opus sunt, quas promittit Antiochus, temporales honores, perpetua corona quæ à Deo omnipotente defertur: Vos mihi septem dierum lumina dedit Dominus: sextum jam diem clausi, & omnium opera, bona valde, debes mihi fili, ut quæ in illis sex laboravi, in te requiescam septimo, tanquam à sæculi operibus jam feriata.

4. Sed hæc præludia sunt ad pugnam, videamus amborum certamen. Antiochus pugnavit tormentis, pueri fortitudine, & patientiâ: Verum non simul omnes aggressus est, sed singulos sigillatim ut priorem supplicij posteriores terreret: Et hoc cessit illis ad gloriam, ut sapius vincerent, & ille sapius vinceretur. S. Leo de Machabæis. Multiplicatæ sunt Martyrum palmæ, & dum singuli in omnibus vincunt, præter coronas proprias, omnes acquisivere septem.

Primum supplicium fuit quod nudatos flagris & taureis singulos cruciavit, gravi sanè iniuriâ nobiles adolescentes, non fervorem modo sed reorū pœnâ afficere: Hęcine sunt ea tormēta

quæ tantoperè minabaris? Nos tractas more puerorum, cum virgis constantiâ nostram probas: aut alia tormenta excogita, aut hæc scias à nobis contemni. Expectas fortasse ut orationem retexamus? Immò vero sapius idem repetemus: Cibis impuris non vescemur: Non dabimus manus: citius nostra veneraberis, quã ut nos tuis cedamus: 2. Machab. 7. *Quid quæris, & quid vis discere à nobis? parati sumus mori magis quàm patrias Dei leges prævaricari: Non tulit tyrannus tantâ loquendi libertatē: Itaq;*

2. Jussit loquentibus linguam extrahi & amputari. Ambrosius lib. 2. de Beatâ vitâ cap. 2. Et ille exclamans, victus es Antioche qui organū vocis abscindi jubes: confessus es te respondere nõ posse rationi, majoraque probas linguæ nostræ flagella, quàm tua verbera: Nos enim tua verbera non timemus, tu nostræ vocis flagella non potes sustinere, &c. Sed etiam lingua sublata, gravius te suo cædens murmure flagellabit: Evadere te putas Antioche, si vocem eripias? & tacentes Deus audit, & magis audit. Ecce aperui os meum, laxans linguam meam: Abscinde linguã, sed non abscindes constantiam, non virtutem auferes, non rationem obliterabis, non eripies testimoniū veritatis, non eripies cordis clamorem: si lingua amputatur, sanguis clamabit, & dicetur tibi, vox sanguinis fratris tui clamat ad me: audit enim sanguinis vocē, qui audit internas cogitationes: quid verba damus? loquaciora sunt vulnera: & si vulnera tegantur, & si abscondatur cicatrix, non absconditur fides: Nec tamen plaudas quod auferendo linguam,

con-

confessionem laudis eripias : satis jam Deum sermone laudavimus, nunc passione laudemus : Primum itaque sacrificium fuit lingua, quod, ut ait Cyprianus in Exhort. ad Mart. Martyri gloriosius contigit, lingua enim, quia prior confessa Deum fuerat, prior ad Deum debuit proficisci. Quod in uno praesentum, in alijs factum est, itaque *tertius linguam postulat cito protulit.* Cyprianus, Nam poenam linguæ explicandæ, jam didicerat à fratre, contemnere.

3. Abscissæ linguæ officium liberae manus implebant, nec gestum ferre potuit, qui vocem non potuerat. Itaque iussit & manus & pedes pueris praescindi: Cyprianus in exhort. ad Mart. Manus quoque amputandas cōstanter extendit, multum beatus genere isto supplicij, cui contigit extensis ad poenam manib⁹ passionis dōnicæ instar imitari.

4. Quod neque lingua nec manus loqui poterant hoc vultus decor & majestas loquebantur: quid faciat tyrannus? iussit cutem capitis cum capillis extrahi: sed ut ait Ambros. 1. Officiorum cap. 41. Ille corio capitis exutus, speciem mutaverat, virtutem auxerat: Idē lib. 2. de Jacob cap. 2. Cū detraderetur membrana capitis, hæc apud se cogitabat, aufertis quidem membranam, sed habeo galeam spiritualementem, quam non potestis auferre: Et vero hanc galeam nemo auferre potest, sicut postea docuit Apostolus in Ecclesiā Domini, quia caput viri Christus est, & eius sumus membra: unde sic philosophatur Cyprianus in Exhort. ad Mart. cutē capitis cum capillis detraxit, odio scilicet certo: Nam cum caput viri sit Christus, & caput Christi Deus, qui caput

laniabat in Martyre, Deum & Christū persequeretur in capite: Verum quod integrum restabat in corpore, suā voce non carebat, unde tyranno captata est occasio novi supplicij quod in illā voce agnoscit Ambrosius in 2. lib. Machab. cap. 7. *similiter torquentes.*

5. Itaque, ut ait idem lib. 2. de Jacob cap. 2. Iussit quartum venire ad rotam, ut eius vertigine membris omnib⁹ solveretur. Theophilus Alexandrinus epistola 3. Paschali: frangebantur ossa, & volubili rotā, omnis compago nervorum, atque artuum solvebatur: At ille dum torqueretur immaniter, ait Ambros. loc. cit. dissolvit (ajebat) corporis membra, sed adjungit gratiam passioni, nec eripis solatium morti: Est enim *vox tonitruū in rota*, quia in bono, & inoffenso vitæ istius cursu, cœleste resultat oraculū: itaq; illud quod legi, nunc manifestius recognosco, quia rota intra rotam currit, nec impeditur: teres enim vita sine ullā offensione, in quavis passione versatur, & intra hanc quoque rota currit: currit lex intra gratiam, & observantia legis intra divinæ curriculum misericordiæ est: nam quò magis volvitur, plus probatur: potius est hinc ab impijs adversa tolerare, ut ibi à Domino consolationem invenire possimus. Sed quoniam pro membris jam vulnera loquebantur, ut membra, & vulnera aboleret.

6. Ignem omnibus admoveri iussit: Ambros. lib. 2. de Jacob cap. 2. Quintus cum sisteretur, cæso prius eidem iussit ignes admoveri, subijci, incendi: Manabat è vulneribus cruor, & effossis ulceribus, sanguis effusus ipsos flammarū extinguebat globos: at ille inter
flam-

flammarum crepitus, audiebatur dicēs, Gratias tibi Domine, quod dedisti nobis dicere, *transivimus per ignem*, & sicut alibi tuus dicit Propheta. *Igne nos examinasti, sicut igne examinatur argentum*: astabo tibi sicut aurum, purgatus incendio, & si quid fuit culpæ, ignis exussit. Verum tyrannus timens ne flamma citius sacrificium absolveret semiustulatos ut diutius vexaret, novo supplicij genere torquere aggressus est:

7. Itaque, ut ait textus 2. Mach. cap. 7. *Iratus Rex iussit sartagine, & ollas aneas succendi*: Sc. *Et adhuc sperantem torreri in sartagine*: Theophilus Alexandr. epist. 3. Paschali. Plenæ erant ferventis olei sartagine, & ad frigenda sanctorum corpora, terrore incredibili personabant, & tamen inter hæc omnia Paradisum animo deambulantes, non sentiebant, quod patiebantur, sed quod videre cupiebant: Mens enim timore Dei vallata flammam superat, varios tormentorum spernit dolores, cumque semel se virtuti tradiderit, quidquid adversi evenerit, calcat, & despicit.

Vidisti quibus armis certavit Antiochus, Ambrosius lib. de Jacob cap. 2. adhibentur variarum genera pœnarum, sed vicit pietas, immanitatis furorem, exclusa est anima, non religio: certè pueri nihil opposuere nisi patientiam & animi fortitudinem: Theoph. Alexand. epist. 3. Pasch. Fortiores pœnis, ardentiores, quibus comburebatur ignibus: Victa sunt in eis omnia crudelitatis ingenia, & quidquid ira persecutoris invenerat, patientium fortitudo superavit: Inter pœnas magis paternæ legis quàm doloris memores: lacerabantur viscera, tabo & sanie artus difflue-

bant, & tamen sententia perseverat immobilis: liber erat animus, & mala præsentia, futurorum spe despiciebant? Lassabantur tortores, & non lassabatur fides.

Sed minora fuerunt natorum quàm matris certamina, de quâ Cypr. in Exhort. ad Mart. Admirabilis quoque mater, quia nec sexus infirmitate fracta, nec multiplici orbitate commota, morientes liberos spectavit libenter: nec pœnas illas pignorum, sed glorias cõputavit, tam grande Martyrium Deo præbens virtute oculorum suorum, quæ præbuerant filij eius, tormentis & passionè membrorum. Augustinus serm. 109. de divers. cap. 6. isti in se singuli, sentiendo: illa videndo in omnibus passa est: facta mater septem Martyrùm, septies Martyr, à filiis non separata spectando: filiis addita, moriendo: videbat omnes, amabat omnes, ferebat in oculis, quod in carne omnes: nec solùm non terrebatur, sed etiam exhortabatur. Idem notavit Gaudentius Brixianus: Aspicit, & hortatur, tot martyria pertulit, quot pignora consecravit; septies in propriis passa visceribus, octava & ipsa accessit numero, ad octavã Christi Resurrectionis diem, cum caris pignoribus occursura. Ubi vides duplex à Patribus in matre Macchabæorum agnosci martyrium, unum sed multiplex in filiis, alterum in seipsa.

Qualiter se in primo gesserit sic exprimit Chryl. homil. de septem Mach. In his omnibus filiorum præliis & tormentis, unum timebat, ne cuiquam tyrannus parceret, ne quis eorum sine coronâ maneret: Ambros. lib. de vitâ beatâ cap. 9. Mater consona cernens filio-

filiorum agmina, tanquam pia anima, sui membra corporis in filiis offerebat, & per artus proprios videbatur sibi subire tormenta, &c. Cadebant filij tormentis exulcerati: mortui super mortuos adolvebantur, corpora super corpora volutabantur: capita super capita exsecabantur: refertus erat locus cadaveribus filiorum: non flevit mater, non lamentata est; non oculos cuiusquam pressit, aut ora morientis: non lavit vulnera, sciens gloriosiores esse, si eviscerati, & concreti pariter pulvere, & sanguine viderentur, quales solent de bello redire victores, qualia solent trophæa ex hostibus portare: Non superjacienda velamina, non prosequendas exequias, nisi suo quoque comitatu mortis arbitrata est. Nazianz. orat. 22. Cruoris guttas rapiebat, fragmenta membrorum excipiebat, reliquias adorabat: hunc colligebat, alium porrigebat, alium parabat, omnibus acclamabat.

Qualiter autem ipsa se in proprio Martyrio gesserit, nemo mortalium satis eloqui potest, itaque uno verbo quasi compendio absolvit Scriptura 2. Mach. cap. 7. *Novissimè autem post filios mater consumpta est*: Neque enim ait Cypr. in exhort. ad Mart. aliud jam decebat, quam ut quæ Martyres pepererat, & fecerat, in consortio illis gloriæ jungeretur, & quos ad Deum præmiserat, ipsa quoque sequeretur: alioqui plenum non fuisset sacrificium: unde, ut ait Amb. de Jacob cap. 2. pia mater, supplemento passionis adjuncta est, quæ in talibus filiis integræ pietatis formâ, & parturivit & peperit:

Quare, ut ait Nazian. orat. 22. ipsa se supra omnia collocans, impetumque animi cum amore commiscens, pulchri cuiusdam funebris muneris loco, seipsam liberis obtulit, ac prægressos secuta est.

Modum mortis non eodem modo omnes narrant: Refert Senen. lib. 5. Biblioth. fuisse aliquos qui præ gaudij magnitudine mortuam dicerent: ob filiorum triumphum: Gorionides ait expansam super filiorum cadavera, & à Deo deposcentem ut filios sequeretur, sic expirasse: Josephi liber Græcus ait ipsam, ne virorum quispiam corpus eius attingeret, in extructum se se rogum abjecisse, & ita avolasse post filios: id fortasse significavit Scriptura, cum dixit, *Novissimè autem post filios & mater consumpta est*: Verum in versione latinâ libri eius de Machabæis, legitur raptatam, nudatam, laceratam, manibus in altum ligatis, uberibus faucibus flagellatâ flammivomæ tandem sartagini additam: ô mulierem masculis omnibus ad tolerantiam generosior! Idem exclamat, ô viris ipsis ad patientiam viriliorem!

Quid hinc censes, mi Auditor, quid judicas? si nosti quid sit fortitudo, an tibi infra Judam Machabæum videntur septem pueri Machabæi? an non supra omnes tibi videtur esse Machabæorum mater? an non verum quod dixi, plus esse fortitudinis in tolerando, & patiendo, quam in aggressione? Quid igitur ignavos eos putas qui injurias toleranter patiuntur, qui condonant, qui ignoscunt, qui eos à quibus sunt offensi primi requirunt, qui benefaciunt illis quos habent persecutores, uno verbo qui inimicos diligunt?

Mm

Tu

Tu in eo ponis generositatem, si quis nihil ab alio patitur, si quis injurias reponit: si quis se aliis formidabilem reddat: isti sunt mundi generosi, isti fortes, isti magnanimi: sed Christus aliter judicavit: aliter sanxit, aliter fecit, aliter suos docuit: vide quo potius in judicio stare debeas, an Christi an mundi? cui tandem parere debeas, an mundo an Christo: An putas si se ulcisci esset generosum id Christus prohiberet? Si actus esset verę fortitudinis, id Christus damnaret? an putas si patienter injuriam tolerare, esset ignavię, id ipse nobis præciperet, id mercede afficeret, id laudaret, id prædicaret, id suaderet, id ipse præstitisset? Sed inquires, id mihi est impossibile: Cur tandem? quia in hoc me ipsum vincere non possum: Vide quomodo ignaviam cogere fateri, & impotentiam: non igitur parcere est ignavię, non igitur vindicare se est fortitudinis. Hinc agnosce nihil generosius Evangelio, nihil vero Christiano fortius, nihil doctrinã Christi sublimius. Humilitatem docet, quia omnes huius sæculi honores contemnit: suadet paupertatem, quia nullas esse

putat divitas quę sunt temporales, sed tantum æternas: mortem non esse timendam, quia ad meliorem vitam est transitus: non eos esse timendos qui tantum possunt occidere corpus, quia bonum esse hominis non spectat corpus, sed animam; non est huius vitę, sed futurę: eos qui nos persequuntur non ut hostes, sed ut amicos esse aspiciendos, quia nobis plus afferunt emolumentum, quàm damnum: plus prodesse inimicum, quàm amicum, meliora enim sunt vulnera quàm oscula, melius est dare quàm accipere, pati, quàm agere, & injuriis affici quàm laudari: undę hæc Christi consilia, Matth. 5. *Si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram, & ei qui vult tecum iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo, & alia duo:* Horum omnium ratio est, quia quò aliquid est difficilius, eò etiam & perfectius est, & majorem mercedem meretur profectò in cœlis: quò nos gratia sua deducat JESUS CHRISTUS,

Amen.

FERIA SEXTA CINERUM

CONCIO SEPTIMA

DE DILECTIONE INIMICORUM.

Quòd melius famæ consulatur ignoscendo , quàm
se vindicando.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

CUM multa hæcenus circa injuriarum ultionem , contra communem legem mundi ostenderit : 1. quidem , facilius esse parcere , quàm ulcisci . 2. plus peccare qui refert , quàm qui infert , injuriam . 3. quòd ea sit omnium optima ratio sese ulciscendi . 4. quòd injuriarum condonatio non sit actus ignavia , sed fortitudinis : ultimum mihi hodie superest ostendendum , injuriarum condonatione , plus famæ & honori satisfieri , quàm vindictâ & ultione : quidquid innumeris mortalibus contrarium videatur , qui passim existimant indecorum esse , & gradu nobilitatis indignum , vel injuriam acceptam condonare , nisi is qui fecit , planè satisfecerit ; vel injuriæ irrogatæ vindictam , per publicam potestatem quærere : sed tum demùm qui offensus est ,

integrum suum honorem servare , si sibi ipsi factus judex , privatâ autoritate se ulciscatur : quæ mala persuasio , quia altissimas in hominû animis radices egit , ut illi nos opponamus , non nostris tantùm viribus , sed cœlestibus etiam depugnandum est : & ut illas habeamus , opem à Deo accersamus , Beatæ Virginis precibus , & intercessione .
Ave Maria.

AD arcem difficultatis pervenimus circa id quod attinet ad injuriarum aut condonationem , aut vindicationem , cum jam res illa spectet id quod in rebus humanis putatur esse maximum , honorem scilicet , secundum illud Sapientis Proverb. 22. *Melius est nomen bonum , quàm divitiæ multæ* : cuius qui sunt capacissimi , & qui in vitâ illum propriè spectant , summum ferè in eo collocant , ut injuria impunè non

Mm 2

infe-

Inferatur, præsertim si habeat aliquid dedecoris, ut est contumelia; idque ex communi hominum etiam sapientum existimatione, & ex eorum iudicio, qui veri honoris, & veri dedecoris sunt arbitri; unde apud multos duellorum justificatio, atque defensio: idque fuit quod potissimum ab adversario nobis objectum est: adversum quos omnes hoc unum contendo, eum qui parit, plus famæ & honori suo satisfacere, quam qui ulciscitur.

Probatur 1. quia absolute loquendo nullus honor est in se vindicando, & nullum dedecus in parcendo. Prima pars probatur; quia cum honor sit bona de altero existimatio, certum est nullam esse bonam de altero existimationem quod se vindicet. Ratio est; quia nulla potest esse bona existimatio, si non sit de re bona, & honesta, qualis non est vindicta: etenim illa actio non potest esse bona, & honesta quæ injusta est. Vide autem multiplicem vindictæ injustitiam. 1. Quod sit contra leges divinas, & humanas: nihil enim frequentius est in Scripturâ, quam prohibitio vindictæ: Matth. 5. *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos, & orate pro persecutibus & calumniantibus vos.* Roman. 12. *Mibi vindicta, & ego retribuam, dicit Dominus.* Item: *non vosmetipsos defendentes, charissimi, sed date locum iræ.* Item: *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi.* Item: *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum.* Levitici-19. *Non quæras ultionem, nec memoreris injuriæ civium tuorum:* & alibi passim præcipitur patientia injuriæ, & prohibetur vindicta: leges autem humanæ ad passim prohibent, & puniunt; unde

adversus duella, tot Edicta Regum, & severæ iudicium. & Tribunalium punitiones: & certè meritò, alioqui omnia complerentur, si unicuique liceret per seipsum ius suum repetere: nec sufficit dicere: multa prohiberi legibus propter abusum multorum, qualis est vindicta per seipsum, quæ alioqui speculative licita est, licet practicè in aliquibus sit illicita propter abusum, quo sublato, omnino licita est etiam practicè; nam veritas de æquitate alicuius actionis est practica: itaque illa actio ex natura rei, potest ad praxim licitè redigi; etiam si ex eius praxi, multa & graviora per accidens sequantur incommoda. Non inquam hoc sufficit dicere; quia eiusmodi incommoda per accidens tantum consequentia ex frequenti exercitio, alicuius actionis, quæ alioqui ex naturâ rei videtur licita, sunt causa iustissima, ob quam Respublica eiusmodi actiones gravissimè prohibere possit? Quæ autem leges eiusmodi actiones periculosas prohibent, in universum obligant, etiam quando periculum abesse iudicatur: alioqui periculum quod efficaciter vitare conantur, non evitarent; unoquoque sibi indulgente persuasionem absentis periculi; cum tamen pauci sint, qui pericula omnia prævidere semper, & præcavere queant; quæ de causâ legum adminiculo opus est, quæ communes scientiæ & prudentiæ defectus suppleant. Eæ autem extare, & obligare censendæ sunt, ubicunque puniri solent eæ actiones periculosæ: cum itaque in omni bene ordinatâ Republicâ, eiusmodi actiones puniantur, eæ saltem iure positivo prohi-

prohibitæ esse censendæ sunt, ita ut nullo casu ad praxim redigi possunt: & proinde cum illud quod contra leges fit, sit illicitum; sequitur ultionem per seipsam esse illicitam, & consequenter non esse bonam, & ita non pertinere ad bonâ æstimationem, & consequenter neque ad honorem cum, ut diximus, honor sit bona de alio æstimatio, & ut bona sit, debeat esse de re bonâ, & honesta.

2. In eo est injustitia, quod qui se vindicat, usurpat auctoritatem publicam, quæ ad Magistratum pertinet; nã si non licet alienas fores infringere, ut tua repetas quæ ablata fuerunt, eodem modo non licet illatam tibi injuriam privatâ vindictâ ulcisci, alioqui multa injustè fierent, & omnia cædibus complerentur. Neque in contrarium facit, dictum illud commune, Vim vi repellere licet; itaque licet etiam injuriam injuriâ repellere; undi licet se ulcisci.

Nota enim 1. quando dicitur, Vim vi repellere licet, non ita esse accipiendum, ut licitum sit ei qui nos læsit, aut nobis intulit injuriam parè vim inferre post acceptâ injuriâ; hoc enim esset exercere actum justitiæ vindicativæ, qui nõ est privatæ, sed publicæ potestatis: sed sic accipiendum est, ut ante acceptam injuriam, licitum sit exercere actionem aliquam alteri violentam, quâ impediatur ne nobis faciat injuriam: unde jus illud vim vi repellendi non respicit injuriam factam, sed faciendam, ut impediatur ne fiat.

Nota 2. ius illud impediendi injuriâ faciendam, non respicere quamcunque actionem injuriæ impeditivam, sed

impeditivam illius per modum defensionis: neque enim quæritur, ut alium lædas, sed ut te tuearis; quod si aliter facere non potes, nisi alium lædas, lædere potes, id usurpando, ut mediû tuæ defensionis.

Nota 3. ius se se defendendi tempore præsentis supponere aggressionem completam, vel certè inchatam tempore præsentis.

Probat; quia defensio supponit aggressionem, igitur ius se defendendi tempore præsentis, supponit aggressionem tempore præsentis, si non completam, saltem inchoatam; unde ius vim vi repellendi dicit duplicem ordinem, scilicet ad aliquod factum, & ad aliquod faciendum, ita ut illud ius fundetur in aliquo iam facto, & ad aliquid post faciendum ordenetur, per oppositionem scilicet impedimenti quo prohibeatur, ne id quod alioqui fieret, executioni mandetur. Hinc sequitur quod non licet, eum qui percussit, & fugit, occidere: quia cum injuria iam facta sit, non est injuriæ repulsio; sed illatio, seu vindicta, quæ semper prohibita est. Item non licet malè tractare eum, qui de nobis detraxit in re alicuius momenti; quia cum injuria jam facta sit, non est amplius justa sui defensio, sed ultio: & in universum non licet factam injuriam ulcisci. Manet itaque probatum quod dixi nullum esse honorem in se vindicando, cum verus honor sit bona de alio existimatio bona autem illa existimatio sit de re bonâ, & laudabili seu honestâ, qualis non est vindicta, quæ & prohibita est, & illicita.

Secunda pars, nempe, nullum esse dedecus in parcendo, Probat 1. ex communi hominum sensu, qui illud existimant esse supra humanam conditionem: etenim quilibet se potest ulcisci, cum ad id sufficiat solius naturæ impetus, uti patet in feris, & in pueris; itaque ad id non est opus, aut adhortatione, aut institutione, aut præmij pollicitatione; sed sola natura sufficit, sine additione virtutis, at parcere paucorum est, & ad id opus est totâ virtute, unde in ore omnium solet esse commune, id pati non possum, id ferre nequeo, hoc superat vires meas, illud est supra humanam virtutem: itaque se vindicare, infirmitatis est; sed parcere, potestatis & virtutis, cuiusque non communis; adeo ut ignavus quisque se ulciscatur, aut si de facto non potest, ulcisci se desideret, cum parcere sit animi exaggerati, & supra mortales erecti, qui nec iræ cedat, nec injuriæ. De Deo sic pronunciat Ecclesia, quod parcendo ostendat omnipotentiam suam: & Sapiens Sapientia II. *Miserevis omnium, quia omnia potes: cur non de homine id dici potest? cui præsertim magna de se ipso victoria referenda, magna de irâ & de sensu naturali, quem in animalibus, in pueris, & in amentibus videmus: igitur nullum est in parcendo dedecus.*

2. Probat; quia uti in alia concione ostendimus, ignoscere injuriam non modo non est ignaviæ, sed etiam actus est summæ fortitudinis, quæ potius in patiando consistit, quàm in agendo, uti ostendimus ex doctrinâ Philosophi.

At primò multi contrarium opinantur, qui injuriarum tolerantiam vocant ignaviam, & ultionem interpretantur fortitudinem: id ego novi, sed miror te hominum opinione commoveri, quam omnis sapiens contemnet: scio commūe id esse malum inter homines, ut se hominum opinione commoveri sinant; unde Antoninus Imperator lib. 4. num. 9. Omnia opinione constant: verum ita remedium subijcit, hoc autem est in tuâ potestate. Tolle igitur cum lubet opinionem, eruntque tibi, tanquam promontorium prætervecto, omnia serena, & sinus fluctibus vacans. Eodem pertinet quod ait Seneca epi. 13. Plura sunt quæ nos terrēt, quæ quæ nos præmāt, & sæpius opinione, quâ re laboramus: citò accedimus opinioni: nō coarguimus illa quæ nos in metū adducunt, nec excutimus, sed trepidamus, & vertimus terga; quemadmodum illi quos pulvis, motus fugâ pecorum, exiit castris, aut quos aliqua fabula, sine auctore sparsa conterruit. Nescio quomodo magis vana conturbant; vera enim modum suum habent, quidquid ex in certo venit, conjecturæ & licentiæ paventis animi traditur. Id certè in nostrâ materiâ contingit, nam in hoc vana est opinio, nullo nixa fundamento: itaque contemnenda est ut falsa omnino morum regula.

Secundò, movit te opinor vox opinionis, ut eam reciperes, sed ne noceat verbi invidia, rem premo strictius, & aliquid gravius oppono: multi, inquis, contra nos iudicant, & ignavum putant qui patitur injuriam, fortem qui

qui ulciscitur : itaque primum inglorium esse, & infamiam laborare: alium esse in honore: & hoc etiam novi. Sed primo, quoniam illi sunt qui ita iudicant, certe aut vulgus ignarum, aut homines iudicij corrupti, quales plerique in aulis reperiuntur, aut inter milites. Disce ex Gegerio Nazian. orat. 27. quanti facere debebas eiusmodi iudicia, non dissimilia illis qui vertigine correpti sunt, quibus omnia moveri videntur, & susque deque agitari: an non quibusdam hominibus mel amarum est, nempe morbo laborantibus, maleque affectis; an propterea ita se res habent? fac prius fidem, sanos esse qui ita sentiunt, ac tum demum illis assentiamur; sed vide quam passim male iudicent, ut non admodum eorum iudicio stemus. Non igitur hoc nobis opponas, plerisque ita videtur; quid enim mea interest, ait Nazian. loco cit. qui rei veritatem solum curo? hoc enim vel me condemnaverit, vel absolverit; hoc miserum, vel beatum reddiderit: sed quid alijs videatur, nihil ad nos quemadmodum alienum somnium. Secundo: sint aliqui qui sic iudicant, sed illorum perverso iudicio, ipsius Dei iudicium, & sapientium iudicium oppono. Jam vide cuius iudicium cordatis hominibus plerisque faciendum, magisque curandum sit, etiam si omnes homines in unum coacti essent. Audi quemadmodum ratiocinetur Nazian. orat. 27. citata: Si tu duos homines, quorum alter esset acutior & sagacior: alter autem imperitior & hebetior esset, de eodem negotio in consiliu adhibeas, haud rectam mentem praeditus videris, si relicto prudentis con-

silio, iudicium imperiti sequeris: neque enim Roboam laudem ex eo consecutus est, quod pro nihilo habitam Seniorum sententiam, Iuvenum consiliis paruit: quanto magis id observandum, si Deus, & homines inter se expenduntur, ne iudicia hominum potiora ducas quam Dei? Certe iudicium Dei tibi plerisque esse debet, quam omnium simul hominum. Ne igitur valde commovearis paucorum iudicio, qui certe non sapiunt; neque enim sapere dicendi sunt, qui aliter sentiunt, quam Sapientia divina, & qui ab ea coarguuntur. Audi quid in causa longè inferiori scripserit Seneca in fragmentis de remedio fortuitorum: Male loquuntur de te homines, sed mali: moveret si de me Cato, si Laelius Sapiens, si alter Cato, si duo Scipiones ista loquerentur. Nunc malis displicere, laudari est: non potest ullam auctoritatem habere sententia, ubi qui damnandus est, damnat. Male de te loquuntur; moveret si iudicio hoc facerent; nunc morbo faciunt: non de me loquuntur, sed de se. Male de te loquuntur; bene nesciunt loqui: faciunt quod non mereor, sed quod solent: quibusdam enim canibus sic imatum est, ut non pro feritate, sed pro consuetudine latrent. Quanto magis id tibi dicendum est, cum accedit Dei suffragium, quo perversa hominum ingenia corrigenda sunt?

Tertio: Verum quidquid sit, aut bene vel male opinentur homines, immo, bene vel male sentiant ac iudicent, certe is est communis hominum sensus, & illud est quod inter homines vocamus, aut honorem, aut dedecus.

Ita

Ita ne verò de rebus omnibus iudicas, & hoc putas esse veritatem? Vide quãtas absurditates contineat hæc regula. 1. Ut quæ falsa sunt, ea pro veris habeantur quantumlibet falsa sint, quasi opinio res ipsas emendet. Igitur falsa numina, veri Dij facti sunt, quia à pluribus credita sunt; igitur quia apud Ægyptios, Crocodili, Feles, Cœpe, & alia pro Diis culta sunt, vera facta sunt numina, & error, quia communis fuit, desijt esse error, & in scientiam, & certitudinem est commutatus. Quid necesse fuit ut lex Evangelica, & Apostolorum prædicatio, nos à tam multis erroribus vindicaret, si eiusmodi errores in veritates transferunt? Quid necesse fuit Apostolos in veritatis confirmationem suum sanguinem fundere, & tot terras sanguine suo tepescere, cum non jam errores, sed ipsas veritates impugnant; Igitur nationes idololatræ non já impiæ erant, & divinitatis impugnatrices, sed ipsi Apostoli impij fuerunt, qui credita ab omnib' numina impugnarunt? Igitur & ipse Christus sceleratus fuit & impostor, quia sic à Judæis creditus est: & merito ad mortem damnatus est, quia à pluribus damnatus, & habitus pro reo: nam ut ait Lucas cap. 18. *Exclamavit simul universa turba, dicent. Tolle hunc, & dimitte nobis Barabam, qui erat propter seditionem quandam factam in civitate, & homicidium missus in carcerem: 2.* Ut injusta habeantur pro justis, & ita apud quosdam populos, licuit filiis senes parentes interimere, & eorum carnibus vesci, quod existimarent honorabilius esse sic finire, quam à vermibus comedi in sepulchris, & naturali

sine decedere. Eodem modo licuit parentibus filios recenter natos volucribus & feris exponere, aut si debiles essent, aut mutilati, aut si tanto numero essent liberi, ut commodè nutrirî non possent: Ita licuit apud Persas matribus concumbere: Athenis cum sororibus inire matrimonia, quoniam sic fieri posse existimabant, & alia sexcenta eiusmodi, quæ non modò, minora mala non sunt, aut etiam bona, quia communia sunt, ut etiam majora sint mala, quia communissima sunt: hæc est enim natura bonorum, & malorum, ut eò majora sint, quò sunt extensiora; quia ad plures se diffundunt. Eiusmodi est ista opinio communis de ultione, quasi non modò licita sit, sed etiam honesta, contra Christi doctrinam, & Evangelij effata: nam si res foret honesta, non modò Christus eam non prohiberet, sed & commendaret, & juberet, quod contra factum videmus. Et in universum loquendo, ita videmus contingere, ut quæ communissima sunt, ea minùs vera sint & probata: unde Apostolus vocat prudentiam carnis, mortem, & sapientiam huius Mundi dixit esse inimicam Deo. Ne igitur dicas cõmunem hominum sensum, verum esse honorem, & contrariam hominum opinionem, verum esse dedecus, cum nec verus honor esse possit, neque verum dedecus, nisi sensus sit verus, & opinio vera; illa autem vera non sit, si non fuerit conformis iudicio Dei, quod est prima veritas. Etenim cum iudicia humana per se non sint infallibilia: (alioqui in illis nunquam esset error, quod dici

fidei non potest, quoniam contradictoria simul vera esse possent, cum videamus quæ apud alios probantur, apud alios improbari; nam apud Iaponios nemo inter Nobiles, vindictam injuriæ interpretatur actum fortitudinis, sed si alicui Rex imperarit ut seipsum interimat, ignaviæ adscribetur, si aliquis id facere detraxerit, cum apud nos contraria judicentur:) hinc sequitur certitudinem judiciorum nostrorum aliunde petendam esse, Igitur à primâ judicandi regulâ quæ est prima veritas, quæ in rebus plurimis nobis nota non est, nisi per revelationem, quæ in Evāgelio nobis facta est; in quo legimus laudatam injuriam perpeffionem, & Christi doctrinâ, & eius exemplo; & contra, ultionem semper damnatam, & prohibitam: unde justa est damnatio contrarij sensus: Itaque non jam dedecus est in se non vindicando, non jam verus honor in ultione: sed è contrario verus honor est in patientia injuriæ, & summum dedecus in ultione: Ac licet stulta Mundi sapientia id irrideat, & ignavum vocet, quid id faciat, in gloriam ac sine corde ac sensu, illud tamen usurpare mihi licet in hoc negotio, quod dixit Seneca epist. 17. Mihi contingat iste derisus: æquo animo audienda sunt imperitorum convitia, & ad honesta vadenti contemnendus est iste contemptus: & quanto magis id nobis Christianis usurpandum est, post Christi doctrinam, & exempla tam illustria? sed nimirum uti dicitur Ioan. 12. passim homines, *dilexerunt gloriam, hominum magis, quam gloriam Dei.*

Quarto: Sed si ita est, nobis à cōmuni hominum cœtu exeundum est, cum cōtra communem hominum sensum vivendum sit: etenim aut nobis vivendum est uti alij solent, aut ab illis discedendum.

At primo: Quid moraris hujus communis sensus injustitiam, cum ei repugnent omnes Scripturæ, & Christi doctrina? Ne finas itaque te vinci, & abstrahi communi errore, sed potius persuaderi te finas à Christi doctrina: Nonne in omnibus rebus fidei ita te geris, ut non movearis vel sensu, vel consuetudine, vel judicio humano, vel rationibus apparentibus, sed omnia dones authoritati divinæ, credendo etiam incredibilia? cur non idem facis in ijs quæ ad mores pertinent? Nam hæc non minùs ad fidem pertinent, quam quæ proponuntur solum credenda intellectu: sed illis alijs præter fidem debetur actio, & praxis vitæque conformitas.

Secundo: Vnde fit ut in rebus plurimis ad vitam pertinentibus, non admodum curemus hominum judicia, & sensus, in illis autem quæ ad mores, & virtutem pertinent, ea tantum timeamus; nisi quia virtutem erubescimus, & malis nostris affectionibus patrocinium quærimus? Memineris dictum fuisse à Christo Matth. 11. *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Certe nemo Christianus debet Christi Evangelium erubescere; illud autem continet omnem Christi doctrinam, cujus hæc pars est, Matth. 5. *Diligite inimicos vestros, & benefacite his qui oderunt vos:* Et Lucæ 6.

Nn

Et

Et qui te percutit in maxillam, præbe & alteram: Scilicet ut potius paratus sis secundam injuriam ferre, quam primam ulcisci:

Tertio: Quis nesciat in omnibus ferè rebus diversa esse hominum judicia, itaque in rebus omnibus, nos semper habituros, & adversarios, & faventes; & sic hoc unum sibi supe esse, ut rectè elegat quibus magis consentire velit? Quod si aliquibus hærendum est, cur non illis qui sapiunt, non autem illis qui non sapiunt? secundum illud ad Roman. 12. *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes.* At Sapientes judicarunt, virtutis esse ignoscere, atque fortitudinis opus; è contrario autem infirmitatis se vindicare, quidquid contrarium vulgus insanat, cuius iudicium nemo prudens sequatur.

Quarto: Si aliter cum virtute vivere nemo potest quin recedat à communi hominum cœtu; in primis quid moraris, mi Auditor, quin mundum deferis, & longè ab hominum perverforum consuetudine te abstrahis? quin antra petis, ac deserta loca, & te in solitudinem abdis? Vide quo pacto Loth Angeli compulerunt ut à Sodomis exiret: Tibi dictum puta, quod olim cœtibus inelamatum fuit Arsenio, Fuge Arseni, fuge sæculum, tibi prospice, curre in solitudinem: Ecce quod ait sanctus Joannes 1. epist. cap. 3. *Mundus totus in maligno positus est: Quà multi in sæculi fugâ salutem suam repererunt?* Usque hodie Parthus tutus ab hoste fugâ est. Neque putes semper indecorum esse fugere: Christus ipse

solus fugit in montem, cum intellexit se à populis rapiendum, ut Rex fieret: & suis Discipulis fugam consuluit, Matth. 10. *Cum persequentur vos in civitate istâ, fugite in aliam:* Et certè, si ubi pestis grassatur, saluberrimum consilium est in fugâ, cur non idem tibi faciendum est, ut pessimas Mundi leges, & effata pestifera evites, ne te inficiant, & perimant.

Quod si sæculum ipso facto deferre non est animus, id saltem facito moribus, sensu, & doctrinâ: Imitare Apostolos quos ait Christus Joan. 17. remansisse quidem in hoc mundo, sed non fuisse de mundo: *De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo: Non rogo ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo:* Esto sicut Loth habitans in Sodomis de quo scribit sanctus Petrus 2. Epistolâ cap. 2. *aspectu, & auditu justus erat, habitans apud eos qui de die in diem animam justam iniquis operibus cruciabant:* Noli itaque vivere, aut sentire cum mundanis hominibus, sed tuam vitam dirige, secundum Evangelicas leges, & secundum Christi exempla.

Neque hoc satis, ut non sis de mundo, sed quia es in mundo & inter mundanos degis, non tantum alijs moribus vivas, sed etiam contrariis, certando cum mundo: & mundi principiis te opponendo, & factis, & doctrinâ: uti perpetua pugna fuit inter Jacob & Esau, & uti semper pugnavit Israël contra vicinas Nationes, donec eas penitus deleteret: & ut dictum est Exodi 17. *Quia manus solij Domini, & bellum Domini erit contra Amalec à generatione*

ratione, in generationem. Quando veniet tempus, ut de adversariis victoriam reportes? *Confidite ego vici mundum, non armis, sed patientiâ; non debellando, sed parcendo; non perdendo, sed miserando; non ultione, sed indulgentiâ, & condonatione; secundum illud Joannis 12. Et ego si exaltatus fuero à terrâ, omnia traham ad meipsum: hoc autem dicebat, significans, quâ morte est moriturus.* Sed quamvis ratio omnis deesset, credis ne te satis excusatum coram Deo, quo minus obedias præcepto quod statuit tibi, non ulciscendi injuriam quam accepisti, & contumeliæ quæ tibi facta est. Potuit tibi mandata indicere, & iis annexere vitæ iacturam; quidni etiam honoris tui? Nonne eius Dominus est, æquè ac vitæ tuæ? Agitur, inquis, de honore tuo. Velim id quidem, quandoquidem ita vis, tamen non verum istud est; at agitur etiam de suo; ut ipsi obediatur. Tuusne tanti est, quanti est suus? oportet ne tuum à te servari, suum perdi ab ipso? Est ne illum deperdere, pro causâ tam bonâ eum amittere? credisne posse te eum tueri contra ipsius voluntatem? nonne potest efficere mille viis ut eum perdas? 2. Reg. cap. 1. *Quicumq; glorificaverit me, glorificabo eum, qui autem contemnunt me, erunt ignobiles;* Atqui, etsi miseris, an non restituere

illum tibi potest? Vitam potest reddere, redditque cum usurâ & lucro iis, qui pro ipso eam amisere: cur non potest restituere honorem iis, qui pro ipso illum neglexerint? Attende quam gloriâ eos honoravit, qui pro ipsius amore, honorem mundi aspernati sunt. Quo in statu posuit eos qui se abdididerunt ipsius causâ, utque ei magis placerent. Verum si vitæ præsentis dedecus, usque adeò te afficit ac movet, quonam modo poteris sustinere alterius vitæ dedecus, quod æternum est. Iidem homines quorum existimatio tibi nunc tam pretiosa est, opinionem mutabunt, atque ij, qui te laudaverint, te vituperaturi sunt: qui de te benè senserint, te contemnent: primum fuerit in tempore, alterum in æternitate futurum est. At quod pluris interrit, est honor aut dedecus, approbatio vel reprobatio, existimatio aut contemptus, quæ quidem expectare debès à Deo, cuius in solo iudicio stabitur, cuius sola cognitio erit communis, cuius sola existimatio erit æterna, tuæque infelicitas vel beatitudo extrema & summa, tuæque ultima, & consummata miseria in inferis, aut felicitas in cœlo, quò nos perducatur Pater, Filius & Spiritus sanctus.
Amen.

FERIA SEXTA CINERUM,

CONCIO OCTAVA

DE DILECTIONE INIMICORUM,

In quâ agitur de Duello.

Diligite inimicos vestros. Matth. 5.

IN morbis diutinis, & pertinacibus, ait S. Chryostomus, non sufficit semel aut bis remedium attulisse, sed opus est multâ & frequenti curatione: eiusmodi est appetitus vindictæ, qui ex omnibus morbis difficillime curatur, ut nimis frequenti experientia comprobatur: undecunque id proveniat; sive ex amore sui, sive ex appetitu gloriæ & laudis: seu ex vulgari hominum opinione, seu denique ex malâ institutione, & educatione, & communibus sermonibus, cum id passim laudari audimus, & contrarium aut contemni aut damnari: Quare non sufficit nobis, eâ de re aliquoties differere, sed sæpius res est tentanda, & remedia undecunque adhibenda, præsertim cum ad extremum illud servaverimus, quod est omnium difficillimum, quod priusquam vobis aperiam, auxilium à cælo pe-

tendum est, certè non meliori interposito, quam ipsius Virginis. *Ave Maria.*

INTER detestabiles, & abominandos effectus, quos inter homines peperit appetitus vindictæ, omnium deterrimus est Duellorum usus; de quo nobis uberius, & ex professo differendum est.

1. Quia maximo malo occurrendū, cuius hætenus cursum, nec legum civilium auctoritas, nec Principum edicta, nec minæ intentatæ, nec supplicia irrogata, nec bonorum proscriptio- nes, nec exilia, nec pœnæ capitales; nec excommunicationes Pontificum; nec anathemata & fulmina Ecclesiæ, nec sepulturæ privatio, nec mortis periculum, nec certa damnatio, nec Dei timor & reverentia, retardare potuerunt.

2. Quia hic error ferè apud omnes, sed Maxime apud Nobiles invaluit,

vix aliam nunc superesse rationem sui honoris conservandi, quam Duellum: atque inde licitum esse videri, cum unumquodque naturale jus habeat sui honoris conservandi, præsertim cum bonorum omnium summum sit honor, ut ait Aristoteles, & favet Scriptura.

3. Quia hoc malum latissimè vagatur, & admodum paucos non attingit: & quamvis videatur Nobiles tantum spectare, qui ex eo quòd ad latus enslem gerunt, ideo sibi licere putant illum in suis dissentionibus, atque jurgiis distingere, ad omnes tamen ferè se extendit: Nam præterquam quòd illud plerique jam usurpant; non modò milites, & qui arma profitentur; sed etiam togati: non nobiles tantum, sed etiam ignobiles, & quibus armorum tractandorum usus prohibitus est: nunc enim, & opifices, & servi, & famuli, & abjectissimi quique duello decertant, & suas inimicitias, atque rixas ferro dirimunt: ipsæ etiam mulieres, Ecclesiastici, & Deo dicati homines, immò & Religiosi, aut approbatione, aut laudibus, aut consilio, aut assentatione, aut partium favore, duella fovent, defendunt, extollunt, & in suis collaudant: immò ipsi Judices, & Principes postquam aut duellorum reos condemnarunt; aut leges, & edicta tulerunt contra duellantes, postea ipsos duellorum auctores, & acceptatores laudant, & approbant: & quos duella refugisse, & recusasse sciunt, eos insamant ac spernunt; accusantque aut timiditatis, aut pusillanimitatis.

4. Quia neque desunt, inter conscientiarum rectores, atque arbitros, qui vel peccatum excusent, vel minuant

offensam, immò qui doctrinà ipsà tantum noceant, quantum alij vel exemplo, vel injustà laude, vel improbà excusatione: docentes 1. tam licere oblatum sibi duellum acceptare, quam militi non fugere, sed resistere ferro dum eum aliquis aggreditur. 2. Tam posse nobilem illatam sibi injuriam, duelli provocatione repellere, atque ulcisci, si aliter non possit, quam à raptore sua bona ferro repetere.

Quibus rebus ut medear, placet, hodie universam de duellis doctrinam tractare; ut quid in eà re falsum sit, aut verum dignoscatis: quòd dum facio, hoc unum à vobis postulo, Auditores, ut mihi dicenti patientes aures præbeatis, neque huc mentem populari opinione præoccupatam afferatis: sed ut omnia suis momentis, atque ponderibus secundum veram rationem expendatis, secundum illud Christi Domini Joannis 7. *Nolite judicare secundum faciem, sed justum judicium judicate.*

Dico 1. Duellum in universam loquedo nihil aliud esse, quam unius, aut paucorum, cum unis alijs singulare certamen: unde dicitur Monomachia, seu cum uno solo decertatio, quæcumque tandem de causà, & quæcumque autoritate suscipiatur: qui modus pugnandi, originè habuisse à Mantinæis Græciæ populis, dicitur: verum apud omnes ferè nationes, nimirum usurpatus est, fortasse apud Mantinæos frequentius, & ob suas lites dirimend.

Dico 2. Duellum inter duos, vel paucos autoritate publicà, ad vindicandam injuriam Patriæ illatam, aut ad eius defensionem susceptum, modo cæteras belli conditiones habeat, esse li-

citum, & sæpe cum laude fortitudinis ininitum fuisse. Ita legimus in Historiâ Bohemicâ, apud Ænæam Sylvium cap. 15. Bohemiæ Sanctissimum Regem Vencelsum, correptis contra vicinum Regem armis, qui ditionem suam invaderat, ut suorum sanguini parceret, eum ad duellum provocasse, & vicisse, Angelis hostem terrentibus: ita Carolus Andegavensis, & Petrus Aragonius, cum aliter maiora mala impediri non possent, annuente Pōtifice ad Burdegalam, duellum condixere: uti refert Antonius 3. p. Histor. tit. 20. cap. 4. §. 80. Ita Cunibertus Rex Longobardorum, perfidum Alachim Ducem, ut humano sanguini parceret, ad duellum vocavit: ut videre est apud Baronium anno 69. Tale fuit certamen Horatorum pro Romanis, & Curiatorum pro Albanis: ita ante hos omnes, Davit cū Goliatho singulari certamine depugnavit uti dicitur, 1. Reg. c. 17.

Probatur cōclusio 1. Quia si bellum inter multos licitum est, cum justæ belli adsunt causæ; profectò etiam inter paucos: Sola enim differentia multitudinis personarum non variat honestatem: itaque tale duellum habet rationem belli partialis.

2. Probatur, quia hic nulla deest pars honestatis, neque enim violatur, aut chatitas proximi, quoniam iusta est defensio, nec iustitia contra adversarium, ob eandem rationem, nec iustitia erga Rempublicâ cum autoritate publicâ suscipiatur, & ob causam publicâ. Suppono enim nō inde minui spem victoriæ, & exitus belli, alioqui tale duellum esset illicitum: respectu quidem prouo-

cantis; quia qui autoritate publicâ vindicat, debet esse velut agens respectu puniendi, igitur instar agentis naturalis, debet esse fortior, & quasi certus de victoriâ: sæpe autem in duello par est utriusque conditio, & multa possunt accidere, quibus fortior succumbat, quod non ita facile contingit in belli aliâ: eodē modo esset illicitum respectu admittentis; nam qui defendit, debet imitari agentia naturalia, quæ meliori quo possunt modo se defendunt: atqui inefficax est, atque debilis modus resistendi per unū, qui facile vinci potest. Verum si Princeps: iustum bellū gerens, se videat viribus imparem, potest totū bellum ad duos, aut paucos reducere, si hinc videat oriri sibi spem aliquā victoriæ: Tunc enim prudenter agit, trāsferens ruinam ferè certam in spem victoriæ, & in hoc casu poterit offerre duellum: quia id non est inducere adversarios ad malum, sed à majori malo auertere, ut est bellum commune: & quia etiam in bello, solet esse anceps victoria, certè potest, ut humano sanguini parcatur totam belli aleã Princeps ad paucos reducere, modo id faciat prudenter, & non temerè, & cum spe victoriæ.

Dico 3. Duellum inter milites utriusque factionis in bello susceptum, ex consensu Ducum, spectaculi & voluptatis causa, vel ad roboris, & animi ostentationem, vel ad famæ acquisitionem, ferrè sēper esse illicitū: ita videmus 2. Reg. cap. 2. cum in conspectu stetit duo exercitus, Davidis, & hæredum Saülis, dictum ab Abner Duce exercitus Isboseth, ad Ioabum, Ducem exercitus David, *surgant pueri, & ludant*

coram

coram nobis. Et respondit Ioab Surgant. Quo dicto duodecim paria pugnarunt, & ex parte Benjamin duodecim simul perierunt à duodecim alijs confossi, unde vocatum est nomen loci illius, Ager robustorum, in Gabaon. Et ortum est bellum durū satis in die illa: fuit enim initium confusius totius exercitus.

Probatur conclusio 1. Quia nefas est ob finem adeo vanum, & ludicrum, medium adeo periculosum, & atrox suspicere.

2. Quia temerè se exponunt periculo mortis, & interfectionis alterius.

3. Quia bellicum exercitium, si sit conjunctum cum mortis periculo, peccatum est mortale, & in eo morientes privantur sepulturā Ecclesiasticā, uti patet ex extravag. de Torneamentis.

Dixi ferè semper, quia aliquando in bellis præsertim longioribus, sūt quædam certaminum præludia, & velitationes, ad hostium vires in fringendas, aut eorum animos debilitandos, ostendendo suorum militum robur, quia inde victoria speratur: Tunc enim cum sit partiale bellum, non dubium quin sit licitum: Id verò faciunt Duces, tum ut suorum explorent animos, & vires hostium, tum ut si minus se viderint paratos, publicum certamen evitent: Id à se sæpius factum scribit Iulius Cæsar 2. de bello Gallico, quotidie equestribus prælijs, quid hostis virtute posset, & quid nostri auderent periclitabatur: Idè eodemq; consilio factū à Maximo refert Appianus de bello Hispanico: Idè docet Vegetius lib. 3. de re militari cap. 9. Si adversarium in telligit potioem certamen publicum vitet: Commentator. Publicæ pugnæ opponitur velita-

tio: Simile quid faciunt nostri Duces in velitaribus pugnis: tunc ergo licitū: erit duellum: sed si fuerit Gladiatorius ludus, aut ad oblectationem, eodem res illa recidit, quò apud Romanos Gladiatorum paria, quæ res planè illicita est ob rationes allatas, quod & prohibuit Constantinus Imperator L. unicā Cod. de Gladiatoribus, Cruenta spectacula in otio civili, & domesticā quiete non placent, quapropter omnino Gladiatores esse prohibemus.

Dico 4. Duellum ad eruendam rei alicuius veritatem, aut alterius partis justitiam, aut ad sui vel alterius purgationem criminis, susceptum, illicitum esse, & mortale peccatum, quacunque tandem autoritate suscipiatur, seu publicā, seu privatā, nec illud principem posse, aut inducere, aut permittere.

Nota hunc olim morem apud plures inducūm fuisse, quotiescunque obscura erat, aut criminis, aut alicuius juris probatio, ut actor reum provocaret: aut criminis, aut criminis, aut alicuius juris probatio, ut actor reum provocaret: aut ut reus se, vel alium offeret ad duellum, eā lege, ut qui vicisset, probasse, vel purgatus esse crederetur: qui succubisset defecisse in probatione, vel criminis convictus putaretur: unde nonnulli duellum appellavere iudicium, eo quod ibi iudicium Dei expectaretur, & certè inter purgationes vulgares computatur. Hinc nulla apud multas nationes frequentior purgatio, usurpata à Longobardis, Germanis, Gallis, Hispanis, & alijs: Et quidem in iurandi locum propter crebra perjuria introducūm fuit coram Ioanne XIII. per Othonem IV. in Roman-

Romandiola: Et in causis criminalibus id statuerat Carolus Magnus, apud Gallos, sed postea extensum est ad causas civiles: Et si tantum Idem statuerat, ut res fustibus ageretur, postea tamen pugnantibus relicta est armorum optio: Vide petrium lib. 4. disq. c. 6. q. 6. lect. 2.

Verum probatur conclusionis prima pars, nempe tale Duellum esse illicitum.

1. Quia damnatur ab Ecclesia, cap. Monomachiam 2. q. 5. & capit. 1. & 2. de purgat. vulgari: & tanquam superstitiosum damnat, S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 8. ad 3. ad quem locum Doctores docent, eiusmodi duellum offerre, & acceptare, esse ex suo genere malum, ut mendacium: Quia in testimonium proprii juris, aut innocentiae, assumitur id quod non est aptum medium ad eum finem, cum saepe accidat eos, qui iusta causam tuentur in duello, succumbere, uti dicitur cap. 2. de purg. vulg. Nam licet passim Nobiles dicant Deum esse adiutorem Iustorum, unde suam innocentiam duello probare volunt, ait Baldus, tamen ut, idem subdit, recte dixit Lombarda, multos sub iusto clypeo perire.

2. Probatur, Quia uti dixit Papa Nicolaus cap. Monomach. in eo Deus tentatur, cum per medium indebitum, auxilium ab eo speratur. Ac licet nonnulla afferantur exempla, in quibus Deus reos punivit, & innocentibus favit, id tamen factum quia nonnulli bona fide, & ignorantes, hoc medium usurparunt, sicut eadem bona fide usi sunt, ferro candente, & Deus mendacium obstrictum Aegyptiarum excusavit quo

pueros Hebraeorum servarunt: inde tamen trahi non potest, neque exemplum, neque rei justificatio.

3. Probatur, Quia uti non est ratio sufficiens ad occidendum, ita nec esse potest ad aggrediendum, quia quod fieri nequit non potest suscipi ut fiat.

4. Quia agitur contra propriam charitatem: nam si provocans sit innocens, exponit se periculo mortis; si sit nocens, multo magis peccat, volens se purgare modo superstitioso.

2. Pars probatur. Id nullam auctoritate licere, neque privatam, neque publicam: Quia uti dictum fuit, intrinsicè malum est, eo quod includat tentationem Dei, unde nec princeps id potest indicare, neque verò etiam permittere: Nam vel ei constat secundum allegata & probata hominem accusatum, esse innocentem, vel nocentem, vel neutrum: si primùm, tenetur absolvere, neque potest illum honestam ratione duelli periculo exponere: si 2, tenetur Iudex, secundum jus ordinarium, illum condemnare: ac licet princeps possit absolutam potestate liberum dimittere, non tamen potest accusatorem duelli periculo exponere: si 3, iustitia postulat, ut accusatore non probante reus absolvatur, nam in dubijs favendum est reo: Nec potest adhiberi eiusmodi probatio, cum rem contineat intrinsicè malam, nempe Dei tentationem. Nec valet quod ab aliquibus dicitur, Principem posse duellum permittere ad vitanda majora mala, uti permittuntur meretrices: etenim licet, in eo casu princeps non peccaret permittendo, non tamen potest conferre potestatem, ut iuste id fiat,

licet injustè accusatus nullum habet Jus, ut per se, & sua authoritate alium occidat, aut aggrediatur: Quia non potest princeps concedere alicui, ut sine peccato alterum occidat, nisi priùs juridicè sit convictus, & damnatus: uti permissio meretricum non facit, ut non peccent, qui fornicantur: Ita in casu proposito principis permissio non excusat ab homicidio: Cum itaque juri naturæ repugnet innocentem morti exponi, quod hic cõtingit, & juri divino, ut Deus tentetur & juri Ecclesiastico, toto fermè titulo de purg. vul. & capit. Monomach. 2. q. 4. omnis cõsuetudo in contrarium invalida est: Quare meritò Agobardus Ludovicū Imperatorē datā ad eum epistolā omni ratione impellit ut legem Gundebaldi Burgundiorum Regis Ariani, duella ad sui purgationē & veri probationem admittendis, antiquet: Vide Scholiastem epistolæ 168. Ivonis Carnotensis.

Dico 5. Duellum ad terminandam litem, aut criminalem, aut civilem illicitum esse: Probatur 1. Quia Duellum non est aptum medium ad terminandā litem, magis quàm licet occidere: immò illud magis liceret, si actor in judicio innocentem opprimeret: Quia, ut ait Navarrus, per duellum mortis periculo se exponit, & alterum inducit ad peccatum, quod non faceret ipsūm occidendo: Atqui privatā authoritate alterum occidere non potest, alioqui magna porta aperiretur homicidijs, & omnia cædibus complerentur, si unicuique liceret eum quem putaret, injustè sibi litem movere, interficere: immò

etiamsi ab eo id factum sciret: hoc enim non esset vim vi repellere, neque esset defensio inculpatæ tutelæ, sed mera aggressio, quæ nulli privato, licita est.

2. Probatur. Quia eiusmodi lites alio modo magis suavi & rationabili terminari possunt, & sine causā aperto periculo exponitur vita utriusque, quorum unus sæpe est innocens.

Dico 6. Non licet Duellū acceptare ad suæ vitæ defensionem, ut si aliquis alteri minitetur, se eum interfectorum, nisi duellum admittat, aut si aliquis sciat, alium sibi mortem machinari.

Probatur. Quia Duellum ex conditō acceptare, non est vitam suam defendere, sed eam periculo exponere: Illud quidem liceret, vim vi repellere, quando nimirum vis fieret, & violentia irrogaretur, ut si quis stricto gladio, cogat alterū, ensē educere, eum alioqui interfectorum, nisi id faceret: simile enim duellum induit rationem defensionis, cum moderamine inculpatæ tutelæ, & ea defensio contra invalorem licita est, nō est enim aggressio, sed defensio: immò Nobilis sic ab alio impetitus non tenetur fugere, etiamsi id posset quia id non posset facere sine dedecore, secundum illud Iurisconsultorum effatum, Non posse fieri, quod sine dedecore fieri non potest.

Dico 7. Omne duellum sive oblatum, sive susceptum ob causam privatam, quocunque prætextu, & quacunque authoritate fiat, sive privatā, sive publicā intrinsecè malum est, & peccatum mortale.

Probatur 1. Quia tale Duellum generaliter damnatur in jure. Constantin⁹

Imperator L. unicâ Cod. de Gladiat. Cruenta spectacula in otio civili, & domesticâ quiete non placent, quapropter omnino gladiatores esse prohibemus: horum autem locum habent nostri gladiatores hoc est Duellistæ: sub Lothario Imperatore Concilium Valentinum cap. 12. Duellum damnatur, tanquam spectaculum crudelissimum, quo effunditur in pace belli cruor, & homo à latrone cruento, & homicidâ nequissimo interimitur, tam iniquâ, & Christianæ paci tam inimicâ pugnâ: Tridentinum sess. 25. cap. 19. de Reform. Detestabilis duellorum usus, fabricante Diabolo introductus, ut eruentâ corporum morte, animarum etiam perniciem lucretur ex Christiano orbe penitus exterminetur: Tum subdit graves pœnas, excommunicando 1. Imperatores, Reges, & Dominos temporales, qui in suis terris, locum inter Christianos præbuerint ad duellum: 2. pugnantibus in duello: 3. spectantes, & patrinos. 4. consilium dantes, & suadentes: 5. pugiles, & patrinos punit, bonorum proscriptione, & perpetuâ infamiâ: 6. Morientes in conflictu privat ecclesiasticâ sepulturâ: quas pœnas Gregor. XIII. & Clemens VIII. ad omnia duella extendunt, quin etiam eos excommunicant, qui alios ad certum tempus, & locum vocant, etiamsi, cum eò pervenerint, non pugnarint. Idem prohibetur in jure canonico cap. Monomachiam 2. q. 4. & titulo de Clericis pugnantis in duello, qui est 14. lib. 5. Decretalium, & ibid. titulo 35. qui est de purgat. vulgari. Accedunt plurimæ Pontificum Bullæ: Iulij II. constitutio

9. anno 1508. quæ incipit Regis pacifici. Vbi multas rationes addit. 1. Quia hoc fit instigante inimico generis humani: 2. Quia hinc mortes repentinæ, & animarum perditiones: nova inter adstantes amicos odia, & altercationes, & ex uno inconvenienti plura oriuntur in animarum, & corporum periculum, & generis humani jacturâ, perniciosum exemplum, & scandalum multorum: 3. Quia docuit Christus Deum non esse tentandum: 4. Quia hominẽ homini insidiari nefas: 5. Quia Gladiatoria munera, & purgationes vulgares à nostrâ Religione damnantur: 6. Quia eiusmodi cruenta spectacula à Pontificum Canonibus, & Imperialibus Legibus sunt prohibita: Item Leonis X. quæ est 29. & incipit. Quam Deo, & hominibus: Clement. VII. quæ est 11. & incipit. Consuevit Romanus Pontifex: Iulij III. quæ est 56. & incipit. Cum sine: Pij IV. quæ est 25. & incipit. Ea quæ à predecessoribus nostris: Greg. XIII. quæ est 82. & incipit. Ad tollendũ. Et Clement. VIII. data anno 1592. & incipit. Illius vires, licet immeriti. Accedunt plurima nostrorum Regum severissima Edicta ad nostra usque tempora, quæ omnia ostendunt, quã grave sit illud crimen, & quam noxium, quod tot defensiones, & graves prohibitiões, tot anathemata, tot pœnæ capitales, & temporales, & spirituales persequuntur, ut nemo sibi blandiri possit, aut excusare, aut aliquid obtendere, præsertim cum addat Pius IV. ex quacunque causâ, quocunque prætextu.

2. Probatur conclusio. Quia seu res spectetur ex parte provocantis, seu ex parte

parte provocati, multipliciter peccatur. Incipiamus à provocante.

In primis enim graviter peccat contra iustitiam & particularem, & communē comūnē quidē, quōiā usurpat officium sibi non debitum, sed pertinens ad Magistratum, cuius est noxium pleſtere, ad hoc enim gladium portat: at provocator neglectā superiori potestate, superiorem, quantum in se est abdicat, & in suā causā factus iudex, ordinem reip. pervertit, qui consistit in subiectione uni Capiti. Eò pertinet quod dicit Cassiod. lib. 1. epist. 30. Si quid est forte, quod pœnam mereatur admissum, in Præfeci urbis deferatur notitiā, ut culpa legibus, non per præsumptā puniatur injuriam: Quis enim diserepet à peccante, qui se per excessum nititur vindicare: Et lib. 3. epist. 24. ad quosdā monomachia addictos. Res parva nō vos ducat ad extrēa discrimina: acquiescite iustitiæ, quā mūdus lætatur: cur ad monomachiam recurritis, qui venalem iudicem non habetis? & lib. 4. epist. 10. Fœdum est inter jura publica, privatis odiis licentiā dare, nec ad arbitrium proprium iudicandus est inconsultus fervor animorum: Iniquum quippe nimis est, quod delectat iratum; furentes iusta non sentiunt, quia dum commoti animo in vindictam sæviunt, rerum temperantiā non requirunt: hinc est quod legum reperta est sacra reverentia ut, nihil manu, nihil proprio ageretur impulsu: Quid enim à bellica confusione, pax tranquilla distabit si per vim litigia terminentur?

Deinde injuria fit reip. dum eius

membra imminuuntur, & eius vires dum sanguis purior, & generosior educitur: certè paucis annis tot sunt occisi, ut satis essent ad exercitum:

Item turbatur pax publica, & silent jura publica: unde Cassiodorus lib. 7. epist. 24. Quid opus est homini linguā, si causam agat manus armata, aut unde pax esse creditur si sub civilitate pugnatur:

Denique domus & familiae sæpe evertuntur reciso capite.

Iam iustitia particularis, multis, modis violatur: divina quidem, quoniā in peculiari Dei dominio vita est hominis, quam nemo impetere potest: licet enim magistratus potestatem habeant vitæ ac necis, eam tamen potestatem habent ex Dei commissione, suas illis vires dantis, ut rem ipsius expendant in bonum humanæ communitatis: unde ad libitum sævire non possunt, sed in commeritos: sed ei qui nullā auctoritate est præditus, non licet in rem Dei Propriam insurgere: propterea nec ipse provocator potest esse suæ vitæ prodigus, cum ipse sit res Dei, quam Deo invito vastare non potest, sine scelere, & manifestā in Deum injuriā: Ita nec sine iustā causā invito Domino potest sine scelere seipsum objicere discrimini vastationis ab alio faciendæ: alioqui gravem injuriam facit Deo, qui solus est Dominus humanæ vitæ.

2. Graviter, multisque modis, peccat contra charitatem: Et 1. quidem proximi, cuius everſio major esse non potest nam omnibus simul bonis cum privare conatur; nempe bonis corporis, cum vita ipsa impetatur: omnibus bonis externis, quorum fundamentum est

vita: Item bonis animæ, rem moraliter æstimando: Nam quis putet hominem, in eo statu lethaliter ab hoste confossum, brevi illo tempore sic mitescere, ut depositis inimicitijs adversariū diligat, & injuriam nunc irrogatam, & adhuc calentem, cum vindictæ æstus magis solet efferuescere, benignè condonet, quod tamen necesse est ad salutem? Igitur qui ad duellum provocat, ei author est perpetui, & immedicabilis exitij: 2. Non minus peccat contra propriam charitatem: nam quo quisque sibi est conjunctior quàm cæteris, eò arctius ad impendendam sibi benevolentiam, & amorem obstringitur: igitur & naturali, & alio quocunque jure tenetur prudenter defugere gravia vitæ discrimina, quod utique non facit qui alium provocat ad duellum, quantumvis sibi strenuus, & adversario superior videatur, ideòque discrimen evasurus: cum nihil sit frequentius, nihilque etiam justius appareat, quàm ut quis incidat in foveam quam fecit, exemplo illustri Goliath, qui à Davide adhuc adolescente fuit peremptus: Itaque pessimè se odit, qui provocat: & ideò hunc modum procedendi, multi veterum, etiam ex Ethnicis interpretati sunt desperationem: Ita Caius Marius in bello Cimbrico, Teutoni provocanti ad duellum respondit, si adeò mortem cuparet, posse lequeo vitam finire: Idem Augustus Antonio ad duellū provocanti respondit, scilicet, plures ad interitum patere vias: Eodem sensu dixit Statius; Manet ingens copia lethi: ô juvenes servate animos, avidumq; furorem sanguinis adversi. dem Metellus Sertorio, & Antigonus

Pyrrho provocantibus dedere responsum, ut narrat plutarch. in pyrrho, & Sertorio. Idemque mihi sæpe venit in mentem dicere eiusmodi hominibus, quod Philo dixit de sui homicidia, libro quod omnis probus sit liber, ah miser! virtus te perdet tua. Denique gravissimè etiam peccat contra suorum, atque familiæ charitatem: Etenim parentibus, & cognatis, uxori, liberis, suisque omnibus, amplam luctus segetem relinquit, sive cadat in duello, seu adversario truncato victor existat: quandoquidem si cadat parentes filio, uxorem marito, & filios patre privat, præter certam animæ jacturam, & æternum dolorem: si vicerit, ut alter Cain exulare cogitur, & pœnam sibi debitam semper timere; deinde pati bonorum amissionem? odium eorum quorum sanguinem fudit; & exspectare se aliquando miserè periturum: qui enim gladio percussit, gladio peribit, aut certè in suam domum, gladium immiserit, uti Davidi dictum est, *Non recedet gladius de domo tuâ usque in sempiternum.* 2. Reg. cap. 12.

3 Graviter peccatur in duello, ex modo pugnandi, quo ad culmen barbariei, & inhumanitatis perventum est: Certè Longobardi ante cultum Christianum fuere gens effera & immanis, cuius feritati, multi adscribunt renovatum usum duellorum: Illi tamen, ut notat Alciatus lib. de singul. certam. cap. 4. Non pro æstu, ac furore uniuscuiusque; descendebant in arenam, sed tantum assensu judicis, cum aliquid deesset ad integrâ protationē institutæ accusationis, & eo necesse erat ad faciendâ plenâ fidē in re gravissimâ: quin etiâ necesse tunc erat,

tunc erat, ut qui rem decidi duello pe-
tebat, jurejurando firmaret, se neque
dolo, neque calumniæ causâ eò confu-
gere, sed necessitate adactum eruendæ
veritatis: In ipsâ vero pugna scutis so-
lùm, & fustibus res gerebatur, & rarò
contingebat, aliquem occumbere: At
nunc duellũ initur, magistratu nõ mo-
dò non annuente, sed etiam renitente,
& gravissima supplicia comminante:
Nec pro rebus gravissimis, sed pro nu-
gis, sæpe pro meris suspicionibus, sæpe
ex merâ libidine animi impotentis, in
suum, & alienum exitium efferati: ad
hæc non scutis, & fustibus res agitur,
sed ferro: non ad repellendum, sed ad
feriendum duntaxat, & planè ad certâ
mortem, ut idem dici possit, quod de
Gladiatorum lanienâ scripsit Seneca
epist. 7. Quidquid ante pugnatum est,
misericordia fuit, nunc omissis nugis
mira homicidia sunt: nihil habent quo
tegantur, ad icũ totis corporibus ex-
positi, nunquam frustra manum mit-
tunt, &c. Non galeâ, non scuto repel-
litur ferrum, quò munimenta? quò ar-
tes? omnia ista moræ mortis sunt, &c.
Plagis aguntur in vulnera, & mutuos
ictus, nudis, & obvijs corporibus ex-
cipiunt: In hunc modum duæ feræ hu-
manis testæ corporibus, altera alterius
mortem exquirunt, longè crudelius
obventuram, quam ijs qui ob atroci
crimine torquentur à carnifice, quibus
ut Christiane moriantur, plurima ad-
sunt subsidia: neque enim desunt qui
hortentur, ut piè moriantur, qui com-
patiantur, & mortem desceant: immò
ipsi etiam tortores id faciunt, & do-
lentes, & necessitate adacti, ut sit

justitiæ locus, & crimina arceantur:
Hic autem omnia contraria, sola adest
feritas, & inhumanitas, abest qui mo-
rientem juvet, & soletur: Insultat vic-
tor, & vulneribus adjicit convitia: & õ-
nia ad desperationem comparata: Nec
abest Dæmon qui pœnitendi impoten-
tiam & desperationem inspiret, ut se-
rè certum videatur miserum hominem
damnari.

4. Caput ùde petitur gravitas peccati
duellantium plerumq; accersitur ex ipsis
pugnantibus: neq; enim illitantium pug-
nant qui aut læserunt, aut læsi sunt aut
re, aut suspicione, sed sceleris applica-
tione socios sibi adsciscunt & adju-
tores, qui secundo, & tertio loco pugnent, ne
primi quorum res agitur, ad tartara ean-
t incomitati: & quod miserandum est,
quibus optimè conveniebat, sæpe qui
erant amici, qui proximi, qui prius
nullâ ratione dissidebant, nullâ inter-
positâ injuriâ, vel injuriæ umbrâ, ad-
iguntur sævire in seipsos, & se pro viri-
bus, neci dedere, tantum ut aliquorum
furori satisfiat, nec videantur aliorum
voluntati defuisse, à quibus secum voc-
antur ad mortem; quo Dæmonis artifi-
cio factum est, ut nemini sua modestia,
ac vitæ integritas possit securitatem af-
ferre: quis enim ab alienâ intemperantiâ
timere non debeat? quandoquidem sũ-
ptus ab alio duelli adiutor, non magis
defugere potest cuiusmodi lanienam,
juxta hanc detestabilem corruptelam,
quam qui læsi sunt, aut læserunt: Pug-
nabunt itaque non hostes, sed alieno
scelere nocentes: quibus Cassiod. l. 4.
epist. 24. deponite ferrum, qui
non habetis inimicum: pessimè contra
parca-

parentes (sic minus latinè vocat cognatos) erigitis brachium, pro quibus constat gloriosè moriendum.

Quod hæcenus à nobis dictum est de provocante, dici etiã potest de provocato, in quo notari possunt eadem nequitia. Nam & Reip. eodem modo injurius est, dum usurpat auctoritatem sibi non debitam, & Reip. membra imminuit, & reipsã alterum occidere aggreditur, nempe provocantem: 2. In Deum injustus est, cuius bonis vastandis, invito domino se accingit: Injustus quoque est in provocantem, quem vitã privare aggreditur, si possit: Denique facit contra charitatem in eundẽ, in seipsum, & in suos: Nam licet ab alio trahatur ad hæc omnia, debuit tamen iniquæ pertractioni obistere: ac licet fit minus injuriosus quam alter, non tamen sequi potuit alterius scelus: ac licet alium minus offendat, quia volenti non fit injuria, cum tamen ille non potuerit suo juri cedere, quoad vitam, cuius non est dominus, propterea non minus est homicida.

Nec dicere licet fortitudinis esse provocationem admittere, quia fortitudo non distinctur nisi actionibus honestis: Est enim virtus, & bonum facit habentem, & opus eius bonum reddit, quod dici non potest de injuriã privatã ultione, & de homicidio factõ privatã auctoritate, quod hic contingit: Nam, ut ait Dio. Chrysof. orat. 40. Nunquam cedere, & locum dare proximo non est virile, ut aliqui putant, neque magni animi, sed stultum & agreste.

Sed hic insurgit tota ferè Nobilitas, & cum totã Nobilitate multi graves, &

Theologi & Jurisconsulti, asseruntque licet provocantes graviter peccent, provocatos tamen omni culpã vacare, etiamsi duellum acceptent, quia aliter cum honore inter homines vivere non possunt: Etenim si suam vitam tutari licet ab injusto invasore, illatã etiã ipsi nece, si ita ferat tutelã moderatã necessitas: Item si licitum est eadem ratione pudicitiam suam, & suas fortunas conservare, cum eis ab alieno scelere grave imminet periculum, quod aliã ratione vitari non potest: Cur etiã non licebit eodem modo suum honorẽ tutari. Ad hæc, si vir militaris ab injusto invasore appetitus, non tenetur cum proprij honoris jacturã, sibi fugã consulere, etsi fugere possit, quod qui faceret, vulgò ignavus censeretur, sed potest in gradu perstare, & si ita ferat defensionis necessitas, adversarium occidere, quia non tenetur vitã eius parcere, cum sui honoris damno, quod fugiendo sanè incurreret; quare qui fuerit ad duellũ provocatus, aut aliquã injuriã laceffitus, non poterit illud admittere, quandoquidem si defugiat, causatus divinam offensam, & similes causas à viris pijs probandas, infamiã passim apud homines contrahet, cenlebiturque præ timiditate certamen detrectasse, unde sequetur ei grave dãmnum, quod cogatur à cætũ hominum Nobiliũ abesse, aut perpetuo irrideri, quod ei gravius morte futurũ est: præterea non leve dãmnum feret à repulsã ab honoribus, & dignitatibus, quæ nõ solent dari ijs, qui habentur pro ignavis, quorum alioqui juxta gradum suum futurus erat particeps.

Nec refert i. dicere & hunc honorem, & hoc dedecus esse imaginarium: Quia ille honor non est imaginarius, cum sit reale iudicium, & testimonium de excellentiâ alicuius, hoc est de fortitudine bellicâ, existens in mentibus Nobilium & Aulicorum: Nam ex Philosopho honor nil aliud est quam iudicium & testimonium de alterius excellentiâ, quod hic reperitur, idque apud plures.

Nec 2. sufficit dicere illud quidem dedecus esse reale formaliter, sed non obiectivè, quia motivum, quo Aulici & Nobiles moventur ad tale iudicium formandum de ignaviâ recusantis duellum, est insufficientis ad formandum rationabiliter tale iudicium, sed tantum fingi potest sufficiens ab illis qui imaginantur causam sufficientem, quæ non est sufficiens, cum utroque modo reale esse debeat illud dedecus, ad quod propulsandum exponi possit periculo, & sua, & proximi vita: Ratio verò cur id non sufficiat dicere, est. Quia sequitur verum dedecus viri probi, quem aliquis sceleratum putat, & dicit; motus tantum ad id iudicium ferendum propter causas non sufficientes, igitur etiam si causæ non sufficiant non sequitur non esse verum dedecus, quod consequenter propulsari possit, quare cum id aliter fieri non possit, quam admissio duello, tunc illud duellum non est illicitum ex naturâ rei ad tale dedecus propulsandum.

Nec 3. sufficit dicere, quod id accidat ex perverso, & depravato hominum sensu: Nam undecunque accidat grave damnum sive in bonis, sive in honore,

illud repellere licet, tunc enim non est alterius aggressio, sed iusta sui tuitio, quæ unicuique sine scelere conceditur: unde patet licere homini provocato, duellum acceptare in sui honoris defensionem, quod propterea admittit Alciatus lib. de singulari certamine cap. 3. modò id fiat in agro sequestri, quia alioqui princeps id non patitur fieri in suo agro, ne probasse videretur.

Nec 4. etiam sufficit, quod aliqui dicunt pluris faciendum esse proborum, ac sapientum iudicium, qui virtuti, & honori tribuunt recusare oblatum duellum, quam sensum vulgi insipientis, vitio, ac dedecori vertentis eam rejectionem: Nam licet certum sit, & vulgus in eo errare, & nostras actiones dirigendas non ad depravatam vulgi sensum, sed ad leges divinas: tamen lex divina naturalis, concedit homini ut sese atque tueatur etiam cum periculo vitæ iniusti invasoris, quod hæc accidit reflexu hominis provocati: quod si inde vita provocantis periclitetur, id sibi imputet, sed alter jus habet exitum sibi imminens avertendi admissio duello: sicut enim cum aliquis iniuste ab aggressore impetitur, licet ex charitate fugere possit, tamen sine culpa stare potest, seque tueri cum cæde grassatoris, ne cum eius incolumitati ex charitate prospicit, honorem suum perdat, ex hominum falso iudicio, quo vertitur dedecori homini Nobili, aut militi, in tali casu fugere, licet id posset facere ex motivo charitatis, quod cum ignoretur, aliter homines interpretantur, & vitio vertunt, quod fortasse à virtute profectum est.

Nec

Nec denique facit, quod aliqui dicunt, non licere exponere periculo bonâ superioris ordinis, pro bonis inferioris ordinis, nimirum vitam pro honore, illius præsertim conditionis: Nam præterquam quod multi æstimant honorẽ pluris esse quam vitam, & mortem præoptandam dedecori, uti patet, & in bello, & in homine Nobili aut Militari, quem alius est aggressus, qui non tenetur fugere, sed certare potest, & vitam amittere, ne honorem perdat: hoc etiam in nostrâ materiâ locum habet, & semper dici potest justâ sui honoris defensionem potioem esse vitâ: & ita bonus pastor, laudatur à Christo in Evangelio, quod vitâ pro ovibus exponat: Nam licet ovium vita, immò totius gregis, sit infra vitam pastoris, sui tamen gregis honesta defensio, pluris æstimatur quam vita pastoris: Itaque rectè potest vitam suâ dare pro ovibus, multoque magis pro justâ sui honoris defensione, secundum illud Sapientis Proverb. 22. *Melius est nomen bonum quam divitiæ multe.*

Verum contra hunc detestabilem errorem, uti Pontifices duellum appellat bonis omnibus decertandû est: ac præter rationes superius allatas quibus ostensum est illicita esse duella, etiam privata, & ut loquitur Pius IV. ex quâcunque causâ, etiam à legibus non improbata, & quovis prætextu suscepta; ne crederemus ea tantum esse damnata, quæ ad veritatis ostensionem, aut criminum purgationem suscipi solita erant, quoniam erant superstitiosa unde Gregor. XIII. & Clemens VIII. suas prohibitiones extenderunt

ad omnia, & quæcunque duella, respectu quorumcunque sive provocantium, sine provocatorum; sequentes rationes tam severæ prohibitionis subjicio:

1. est, Quia omnis cædes aliter perpetrata, quam ex nutu publicæ auctoritatis, illicita est, ut in justo bello à Principe indicto, aut in reorum supplicio per administrum publicæ potestatis, aut ad tuitionem suæ vitæ, suorumque bonorum: atqui duellum etiam oblatum non inicitur ex assensu publicæ auctoritatis: quin potius publica auctoritas, & prohibitione, & pœnis reclamatur: igitur duellum illicitum est. Nec dici potest duellum oblatum necessario acceptari ad tuitionem suæ vitæ, aut fortunarum, aut honoris: Nam per provocationem vita proximè non impetitur, nec etiam fortunæ bona, ut per se patet: Neque etiam honor proximè invaditur, quoniam factâ tali invasione, honor remanet integer, si is qui provocatur, in ipso provocationis puncto generositate suam prodat, dicendo se quidem duellum non acceptare, tanquam divinâ lege prohibitum, sed se esse paratum, ubicunque invadetur, tueri se se, & vim repellere, & animum prodere, in quo non peccat, quia paratum esse ad defensionem, culpâ vacat: Ac licet ea duelli recusatio ob divinam legem servandam, apud vulgares homines, atque improbos, ignominia tribuatur, tamen apud Sapientes, & probos, honori adscribitur, quorum existimatio sanctissima falsæ vulgi opinioni præponderat: cur itaque potius habes rationem judicij

judicij improborum, quàm proborum: præfertim hoc tempore, cum sanior Nobilitatis portio ab hoc errore revocata sit & jam non ducatur honori eiusmodi acceptatio sed probro. Cum igitur duelli oblatio non proximè tollat honorem, eius recusatio non est honoris amissio: & proinde illius acceptatio non est repellere vim factam honori, sed est vindicare se privatâ autoritate de injuriâ jam irrogatâ, & ultrâ non pendente, quod illicitum est. Bene id quidem (inquis) sed inde patebo irrisibilibus & sannis improborum, qui eiusmodi recusationem interpretabuntur timiditatem, mæque habebunt ludibrio: Quid inde concludis? an propterea tibi licere illud acceptare? Ita sane eodè modo tibi licebit inebriari ad eorum derisionem evitandam, quibus summa laus est ingentes calices exsiccare: Item licebit matri fornicariæ factum abigere, ut suum dedecus tegat: & licebit adolescenti modesto fornicari, ne à sodalibus impudentibus, eius modestia irrideatur, & jam pudebit non esse impudentem: ubi itaque non est vera infamia, non potest esse veri honoris tuitio, & consequenter nec in duelli acceptatione.

2. Ratio est, Quia in eâ acceptatione, non est mera defensio quæ sola licita est, sed est aggressio, quæ illicita est: Nam ibi tantum est defensio, ubi vis vi repellitur, & ibi tantum habet locum, ubi ab actuali aggressore vis infertur, ut quando aliquis virum nobilem aut Militem invadit, tunc enim quia vim patitur, cogitur aliquid facere, quod ipsi aliàs non licuisset: At provocator

ad duellum, sicut & Injustus accusator, vim non infert, quia non cogit ad pugnam, sed invitat: & calumniator, tantum calumniando aggreditur; calumnia autem non propullatur vi, sed veritatis manifestatione, quæ si non sit possibilis, non licet transgredi ad media inordinata, quæ verè non sunt media; sed patienter ferenda est mors: non aliter quam si innocens, probatetur reus per falsos testes: uti igitur falso accusatus, non potest occidere suum accusatorem, ita neque potest tentare, ut per duellum illum interimat? quod enim facere non licet, neque aggredi licet. Et certè si contraria opinio admitteretur, inde plurimæ cædes orirentur, in magnam reip. perniciem: facile enim quilibet, sibi persuaderet se injustò accusari, & aliud remedium sibi non esse ad vitam, honorem, & bona tuenda quàm si accusatorem perimat, quàm ratione magna janua aperiretur homicidij.

3. Ratio, Quia si liceret acceptare duellum, liceret etiam offerre, quando faceret ad tuendum honorem, ut contingit quando quispiam est injuriam passus: sic enim apud Nobiles creditum: sed falsò: cum tunc sit vindicta, non defensio, & omnis vindicta privatâ autoritate sit prohibita: Nam repositio injuriæ in puncto cadentis injuriæ priusquam adhærescat, non tam videtur spectare ad vindictâ, quæ privato non conceditur, quàm ad depulsionem contumeliæ, & honoris tutelam, cuius unicuique jus est: sed in duello conditò mera est vindicta, & aggressio quæ prohibita est.

4. Ratio, Quia unusquisque tenetur ex naturâ rei, bonum proprii honoris, & existimationis, postponere bono communi: nam bonum commune anteponi debet bono privato: At qui ex acceptatione duellorû permissâ graviter læderetur bonû comüne: hinc enim orirentur innumera homicidia, & innumera jurgia nō nisi multorû mortib⁹ finirentur: Quamvis itaq; verum esset, quod adversarij dicunt ex recusatione duelli, minui Nobilibus viri apud homines existimationem, & inde censerî pusillanimum, quod tamen jure fieri non potest, neque debet, teneretur tamen obedire legibus, & principis secularis, & Ecclesiæ: sed uti sunt mores nostri, is est ultimus Nobilibus omnib⁹ finis propositus, ut à corruptissimorum hominum fannis, & irrisionibus sint immunes, ad cuius rei conservacionem, omnia ad certam vallitatem sunt vocanda: quasi perspicuum non sit, multo plus faciendam esse proborum omnium execrationem, quibus sic obita mors opita mors æterno horrore, hîc, & in aliâ visâ, semper erit: ipsiq; Ecclesiæ, quæ ita peremptos privat sepulturâ, ut à quibus boni omnes per æternitatem erunt separati, ab ijs nunc tumulis ipsis secludantur. Quid est quod sic hominum corruptissimorum iniquis judicijs deferimus, & Dei judicium despiciamus; quàm præclare dixit S. Paulinus epist. 33. Beatam futuram nostram conditionem, si æquè Deo, ut hominibus, vel displicere timeamus, vel, curaremus placere: si tantû præcepta Christi, quantum populi sibilla vereremur; & si tanti laus, quæ ex Deo est, quanti iste de vulgo plausus

emeretur: Vide Chrysofost. in 1. Cor homil. 12. Verum nihil ille difficultatis habebit qui altos ex legis Christianæ præscripto animos induerit, cui facile erit omnem hominum contemptum despiciere: Audi quid dicat idem Chrysofost. homil. 30. ad pop. Ant. Non quid dicant, sed quid nos decet considerare: quod Deo parem facit, non ulcisci, hoc risum existimas: Non est contemptibilium hominû ab irâ non vinci: ab irâ namque teneri, puerilis est sententiæ; at vincere, fortitudinis: sed nimirum opinione omnia facimus, non virtute: quod est ignavum, & molle, id laudamus; quod est forte & generosû, id damnamus: Vide quàm præposterâ ratione agamus: Deus hinc nobis apparet, hinc homines, & ille quidem à nobis despicitur, hi à nobis suspiciuntur: illi omnia debemus, his nihil debemus; & tamen nihil illi concedimus, his autem omnia damus: Inter homines alij sunt quorû iudiciû magni facere debemus, alij quorum iudiciû contemnendum: vide tamen quid agamus: sapientum iudiciû negligimus, stultorum & insanientium admiramur, sequimur & veremur: Iterum, inter homines alij in nos potestatem habent, & jus imperandi, alij nullum in nos ius habent: illis nec obedientiam, nec reverentiam præstamus; alijs in omnibus obedimus: illos vereri oportebat istos contemnere; aliter facimus: Reges suis edictis, Ecclesia suis anathematis, Iudices suis sententijs nos terrent; nihil proficiunt: vulgus suis sermonibus nos percellit; & omnia à nobis impetrat: quod seges vetant, & nobis utile est, & nobis

nobis facillimum; quod vulgus impetrat. & contra nos est, & difficilimum, & tamen quod vult à nobis impetrat: certe cum in multis quæ Deus præcipit difficultatem exculemus, cur idem non facimus in iis quæ mundus præcipit, præsertim cum eius imperium etiam nos ad mortem deducat, ad rerum omnium, immò etiam salutis jacturam? Illud etiam ausim dicere quò animi nostri perversitatem noscamus: si Deus tibi præcepisset vindictam, & ut res tuas duello decideres, quàm multi rei difficultatem excusarent? Nunc autem, quia utrumque vetuit sub pœnâ damnationis, quàm multi ultro se obijciunt? Sed vide quo lucro, quoque emolumento: Finge enim quamlibet duelli aleam: nam si victus sis, & vitam & omnia perdidideris, cum certâ tuæ salutis jacturâ: si viceris, quid inde reportasti, cum tibi & exitium, & bonorum tuorum jacturam, & supplicij periculum compararis? vide interim tuæ victoriæ vanitatē, cogita tuum sensum in morte, in supplicijs, in æternitate: quàm damnabis tuum consilium, quod nihil tibi profuit, neque coram Deo, neque coram hominibus, nec pro hac vitâ, nec pro alterâ, nec pro te, nec pro tuis, nec in tempore, nec in æternitate: sed quidquid tandem obtendas, & quæ velis, sentias quod libuerit, illud tibi certum esse debet. 1. Duellum omne esse illicitum, & peccatum mortale: 2. solam eius voluntatem esse peccatum mortale: 3. ad illud paratum esse, pessimum esse statum, & damnatione dignū:

4. Nulli Nobili sperandam esse salutem, si hoc sit in statu, eam omnibus qui sic vivūt esse impossibilem, iis præcisam esse omnem spem beatitudinis, nihil prodesse sacramenta, nihil orationes, nihil elemosynas, nihil bona opera, sacrilegas esse confessiones, communionones exitiales: si ad generositatem necessaria sit hæc voluntas, nullū generosum salvari posse: si habere contrariam voluntatem, hoc est esse ignavum, solos ignavos salvari posse: & quòd passim creditur à nobilibus, melius est nasci ignobilē, quàm nobilem: quòd quàm falsum sit probant innumeri Nobiles melioribus institutis imbuti, qui aliâ mensurâ veram generositatem metiuntur, nempe præclare factis, virtute, & sui ipsius victoriâ: qui vitam suam non negligunt, sed etiâ qui impediunt in rebus maximis: qui mortem non verentur, cum timeri non debet: qui ultro cum opus est sanguinem suum fūdunt, sed in causâ honestâ, & dignâ se, non pro nugis, & iurgiis, de quibus idem dici potest quod de Abnere dicebat David 2. Reg. cap. 3. *Nequaquam ut mori solent ignavi, mortuus est Abner manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt, compedibus aggravati, sed sicut solent cadere coram filijs iniquitatis, sic coruisti.* Sed si homines de illis tacuerint, habebunt testimonium Dei, quo in gloriâ cœlesti coram Angelis, & omnibus Batis decorabuntur.

Amen.

* * *

DOMINICA PRIMA QUADRAGESIMÆ

CONCIO PRIMA

Quædam veritates Christianæ de tentationibus
dæmonum exponuntur.

Jesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à Diabolo. Matth. 4.

PULCHRUM est quod advertit S. Damas. lib. 3. de fide orthod. c. 2. Christum tentatum fuisse, & vicisse, ut nobis victoriam pararet, & nostræ naturæ, vincendi adversarium virtutem daret: ut natura olim victa per quas suggestiones victa fuisset, per illas antiquum victorem vinceret: Itaque, uti notavit Gregor. Magnus homil. 16. iisdem tentationibus pulsari Christus voluit, quibus primum hominem diabolus pulsaverat: gulâ, vanâ gloriâ, & avaritiâ: gulâ tentavit, cum ligni vetiti cibum ostendit: vanâ gloriâ, cum dixit, *Eritis sicut dii*: avaritiâ cum dixit, *scientes bonum & malum*: avaritia enim non solum pecuniæ est, sed etiam altitudinis: ita Christus triplici tentatione voluit pulsari: & dum in nostrâ naturâ vicit tentantem, nostræ naturæ dedecus abolevit, atque ostendit victorem vinci posse: & ut ait Origenes, propterea Christus

superavit, & vicit, ut tibi vincendi iter aperiret: sic aquila draconem vincit, & provocat pullos suos, non modo ad volandum, sed etiam ad certandum & vincendum: Nec est quod timeamus, nam cum hoste jam profligato decertamus, cuius caput jam olim mulier contrivit: *ipsa enim conteret caput tuum*: certè ea quæ pugnales adjuvat ut vincant, de modo & arte pugnandi loquentes & audientes adjuvabit. *Ave Maria.*

SCRIPtum est Exodi 17. Moysem de bellato Amalecitâ per Josue sacrificium in gratiarum actionem instituisse: altari magnâ religione composito; quod appellavit, Victoriâ Dei, seu *Domini exaltatio mea*; seu Domini vexillum, seu Domini miraculum: Et addidit Moyse, *Quia manus solij Domini*, hoc est, per solium suum juravit Dominus, manum suam super illud extendendo:

endo: *Et bellum Domini erit contra Amalec à generatione, in generationem*: significat nempe nunquam inter Iſraël & Amalec, pacem interceſſiſſe, nec ab initio, nec poſtea: Nam ab initio quidem grave bellum fuit inter Jacob & Eſaü, & perduravit inter utriuſque poſteros: fuit enim Amalec filius Eſaü: hoc autem bellum tamdiu fuit, quamdiu duravit Amalec, quem exterminavit Iſraël, per Saül & Samuelem. Figuram habes perpetuæ diſſenſionis Chriſti, & Diaboli. Nam fuiſſe ab initio indicant illa verba: *Inimicitias ponam inter te, & mulierem, inter ſemen tuum, & ſemen illius.* Cum autem hæc pugna multiplex fuerit, omnium maniſeſtiſſima & celeberrima fuit hodierna, in quâ Diabolus ita fuit deviſtus: & erectum altare Victoriæ Domini: *Quia manus ſolij Domini, & bellum Domini erit contra Amalec à generatione, in generationem*: Etenim quæ certamina Diabolus Chriſto intulit, hæc eadem hominibus infert: Itaque ſic eum Chriſtus debellavit, ut reliquias voluerit ab hominibus debellari. In cuius rei explicationem ſequentes affero veritates in iſtis proſitionibus.

I. Propoſitio. Unicuique hominum ſuus adest Dæmon, & ſuus adverſarius: Quis toto corpore non exhorreſceret, ſi ſciret, ſibi perpetuò hydram, atque draconem imminere? Porrò id probant aliqui ex illo dicto Apoſtoli, 2. Cor. 12. *Datus eſt mihi ſtimulus carnis mee, angelus ſathana, qui me colaphizet.* Verùm ex contextu patet, & ex Chryſoſtomi, aliorumque Patrum interpretatione, Apoſtolum loqui, de homine perſecutore. Propterea, eo loco

reliſto, adjungo, illud idem videri dixiſſe antiquus author Hermas in ſuo Paſtore lib. 2. mandato 6. ubi docet cuilibet homini traditos duos ſpiritus, unum bonum, alterum malum: quod ex eodem authore ſumpſit Origenes 3. Periar. c. 2. dixit Didymus apud S. Damasc. lib. 1. Parall. cap. 7. & Caſſia. Col. 8. c. 7. Verùm Hermæ liber à Gelafio rejeſtus eſt ut apocryphus: & Origeniſtis nulla fides adhibenda: hic verò peſſimè cenſuit de Angelorum custodia, quam explicat per alligationem ad corpora, eorumque amorem. Nihilominus fuit hæc communis, licet occulta Patrum traditio, uti docet S. Gregorius Nyſſen. in lib. de Vitâ Moſis: Occultior, inquit, quædam traditio eſt, vetus ſermo ad nos uſque deſcendit, Angelorum aliquem, in adminiculum cuique conſtitutum fuiſſe: naturæque noſtræ corruptorem in omnibus contra annitentem, pravum aliquem, atque maleficum Dæmonem, ad malè vivendum homines impellentem, ad ſingulos deſtinatam. Ex quibus verbis diſcimus, huius rei originem: nempe cum Dæmon vidiffet, ad ſalutem unicuique hominum deſtinatum fuiſſe, unum Angelum à Deo, ipſum ad hominum perniciem, unum è ſuis ſatellitibus ad ſingulos homines ordinatam. Tertullianus lib. de animâ cap. 39. Cum hominum non adhærebit ſpiritus nequam, ab ipſâ etiam janua natiuitatis animam aucupabundus: Idem docet Chryſoſt. homil. 3. in Epistolam ad Coloff. cum enim ſingulis hominibus ad eſſe Angelos dixiffet: ſubdit, adest & Dæmon: idem habet Beda Act. 12.

12. Hugo à sancto Victore tract. 2. Sū-
mæ cap. 6.

Id aliqui probant ex Jobi 40. *Ecce Behemoth, quem feci tecum*: Ita hūc locum explicat Philippus Presbyter, non quod Deus illum destinarit, sed quia tentationem, quam non jubet, intra suæ providentiæ fines ordinat: uti etiam docent S. Nyssen. S. Gregor Mag. in Moral. & S. Thomas: Equidem Scriptura monet Dæmonem semper esse in insidiis, oportet igitur eum semper nobis adesse: & in cœlo quidem tertiam stellarum partem attraxit, atque dejecit: In Paradiso Evam decepit: quis credidisset occisos septem Saræ maritos ab Asmodæo? Saül in Regiâ obsidetur à Dæmone: Magdalena tam compta, tam formosa septem Dæmones habuit: dum Christi corpus Judæ porrigitur, in ipsum dæmon intravit: dum ledes ad mensam, est in gutture: dum jaces in lecto, est in pectore, in otio, in negotio, domi, & foris, ubique habes præsentem: vide quid in Apocal. 12. scriptum sit: Visus est in cœlo draco rufus, qui mulieri solæ amicæ imminebat, ut partum eius absorberet: Tantæ autem magnitudinis, ut à terrâ in cœlum porrigeretur: atque ex parte, totum corpus æstima, caudâ enim suâ tertiam stellarum partem traxit, atque dejecit in terram: id est, si anima, tam esset sancta, ut sole & vestita: tã constans, & fortis, ut pedibus Lunam premeret: tam ornata virtutib⁹, ut coronata esset stellis: ille tamen draco aggredi eam auderet, & boni operis partum absorbere. Denique exemplum serpentum sævientium in deserto aptissimum

est: nam Judæi in cubilibus, in mensâ, in tabernaculis, foris, & ubique serpentes offendebant, qui nunc illorum collo se implicabant, nunc pedibus, & brachiis se innodabant, nunc in alias corporis partes inspiebant, ubiq; venenū immissuri: ita omnib⁹ adest Damon.

At non videtur? Non quidem oculis corporis, sed fidei, & animi. Non vidi eius certamen in cœlo: non vidi eius pugnam cum Michaële: Video tamen in terris effectus rebellionis ipsius: audio oracula ubique terrarum, passim adorari video in templis, in aris; & quam divinitatem affectavit in cœlis, sibi eam in terris sumere: quæ non vidi, colligo ex iis quæ video: Non videtur ventus, everfiones tamen eius apparent: Aër pestilens non videtur, effectus tamen eius videntur dum urbes vacuat, & provincias devastat. Ita ille draco non videtur, sed sentitur in effectibus: quàm multa olim præstitit in terris: Tempore Noë, octo tantum animæ salvæ sunt, reliquæ omnes naufragio periere: Tempore Abraham, ille unicus ferè repertus est justus & fidelis: In Sodomis solus Loth: Et ut Christus ipse dixit, dū ipse seminat, audet Diabolus de cordibus hominum sanctum semen tollere, uti volucres solent granum jactum in vias, sibi tollere in escam: Ex his omnibus patet quod diximus unicuique suum Dæmonē adesse.

II. Propositio. Dæmon unicuique hominum non aliâ adest de causâ, quâ ut noceat: uti enim Deus singulis hominibus Angelos destinavit, ut eis prodesse; Ita Dæmon ut eosdem perderet, singulis suos Dæmones peculiare destinavit.

Pro-

Probatur 1. ex summâ Dæmonis malitiâ, unde ex suo nomine dicitur Malus, seu *poniros*, hinc cū in oratione Dominicâ petimus nos liberari à malo *apo tu poniru.* ex multorum interpretatione, Dæmonem intelligimus: ita Apostolus Ephes. 6. Dæmones appellat *ta pneumatica tis ponirias.* Spirituality nequitia, seu spiritales nequities, & Hebræi vocant Dæmonia *schadin*, Deuteron. 32. & Psal. 105. hoc est prædones, à voce *schadad*, quod est prædari, & vestare: quid enim aliud agunt, quàm ut in Domini hæreditatem grafentur, & eam evertant, & in homines latrocinando insiliant, ac fiant homicidæ, uti dicitur Joan. 8. *Ipse enim est homicida ab initio*, Etenim primos homines morti addixit, non corpora sanciendo, sed homines lædendo per peccatum, unde mors ingressa in hunc mundum: Hinc sanctus Antonius apud sanctum Athanasium: Si quid in humanum pectoribus malæ mentis, & pavoris semel invenerint, quasi latrones qui deserta obtinent loca, cæptos cumulant timores, & crudeliter imminentes, infelicem puniunt animam. Est autem malitia, sive *poniria*, inclinatio ad aliis nocendum etiam sine causâ, sed ex quâdam in malum propensione, quod peculiare est Dæmoni, quia nihil læsus ab hominibus, sponte suâ inimicus est homo, ut eum vocat Scriptura: unde in unum incumbit ut noceat, nec ulli unquam beneficium offert, nisi ut gravius noceat. Est autem duplex Dæmonum malitia, una est culpæ, altera pœnæ: & *poniria* vel nequitiam significat, vel ærumnâ, & cruciatum: utraque in ipsis, & ab ipsis: sunt

enim contaminatissimi ipsi in se, & iisdem criminibus homines inquinare student: item gravissimis suppliciis afficiuntur, quò & homines pertrahere conantur, id enim intendit Dæmon, ut quos ad se beneficiis, & voluptatibus attraxerit, eosdem miserrime conficiat, & suppliciis atterat.

Id ipsum agnoverunt Dæmonum cultores, nam Mercurius Trismegistus in lib. Quòd in solo Deo sit bonitas, ait Dæmones in hominum animis serere *tis idias ó sperma* suæ vis, & actionis semen: quale verò illud sit, explicat, enumerando scelera, ad quæ impellit: adulteria, cædes, parricidia, sacrilegia, impietates, strangulationes, per præcipitia dejectiones, & mala omnia, quæ opera sunt Dæmonum: Apud Psellum Chaldæus vocat, terrestres feras. Asclepius Trismegisti discipulus *Angelus ponirus* Empedocles appellat detestabiles: Hinc Gentilium furia, alastores, & mali genij, sicarij, & prædones à quibusdam vocati. Et certè sicut Deus suâ naturâ bonus est, unde bonitatis origo: Ita Dæmon naturâ quidem bonus, quoniam opus est Dei, sed nequitia pessimus author est mali omnis; ideoq; Chrysol. serm. 11. ait se ex hoc Evangelio discere, quòd curiositas humana, quod veterum labor, quod sapientia humana quærens, & diu quærens non potuit invenire, unde malum, culpa unde, vitiorum vis unde, unde criminum furor, unde corporum bella, unde conflictus animæ, undæ vitæ tempestas tâta, unde mortis naufragiū tâ crudele: quod nesciret homo, nisi Dei lex Diabolū prodidisset: Diabolus mali author nequi-

nequitia origo, rerum hostis, &c. ille laqueos tendit, lapsus parat, foveas fodit, aptat ruinas, stimulat, corpora, pungit animas, cogitationes suggerit, immittit iras, dat virtutes odio, vitia dat amori, errores facit, discordias nutrit, pacem turbat, affectus dissipat, conscindit unitatem, sapit malum satis, bonum nihil, violat divina, humana tentat, &c. Quia sicut Diabolus impellit ad mala, sic Deus deducit ad bona.

2. Probat ex maximo Dæmonis in homines odio: unde in Evangelio dicitur Inimicus homo: cuius odij causam refert Gregor. lib. 32. in Iob. cap. 19. Valde, inquit, anhelat sæviens, quod cum ipsum ima cruciant, homo ad summa conscendat: in illâ celsitudine subiecta caro permanet, à quâ tantus ipse Spiritus sine fine projectus jacet: sed loca mentium mutavit ordo meritorum.

Hinc nomina ipsius hoc significant, quod vel homines oderit, vel eosdem afficiat injuriâ: Hebraicè dicitur Satan, quod sonat, adversarium, sed qualem describit sanctus Petrus 2. epistol. cap. 5. *Sobrius estote, & vigilate, quia adversarius vester Diabolus, tanquam leo rugiens, circuit querens, quem devoret*: id enim tantum intendit ut noceat, id quærit omnibus modis, de illâre tantum gaudet: unde illi maximè falluntur, qui ad Dæmonem recurrunt, & ab eo aliquid sperant, cum id unum intendat ut perdat.

2. Dicitur Diabolus, voce græcâ, hoc est Calumniator, & accusator, quia perpetuò Sanctis apud Deum detrahit, & peccatores deposcit ad pœnam. Apocal. 12. *Projectus est accusator fratrum nostrorum, qui accusabit illos ante conspectum*

Dei nostri: detrahit Sanctis, ut Iobo, negans veras esse illorum virtutes: alios accusat ut Jesum Sacerdotè apud Zachar. capit. 3. *Et Satan stabat à dextris eius, ut adversaretur ei*: qui tibi nunc blanditur, aliquando te accusabit apud Deum, & quantum poterit, persequetur: accusat autem *die ac nocte*, Apocal. 12. hoc est & in prosperitate, & in adversitate, cuius rei exemplum habemus in Iobo, in quem & florentem, & spoliatum invasit insolenter.

3. Dicitur draco, & serpens, quod noceat, Apocal. 9. Hebraicè Abaddon: Græcè à *pollion*. Latinè verò exterminans, seu disperdens: Hinc nomen Amodæi, quod significat vastatorem, & perditorem à Schamad, quod est perdere, & vastare, cuius effectus sunt in septem viris Saræ, crudeliter interemptis, postquam eos ad libidinem inflammasset: & ab eo nomine Hebræi illum, appellant latronem, & perditore: ac vide odij magnitudinem.

1. Quia, contra quam sit in alijs pugnis, ubi ambæ partes certant de coronâ, ipse sine spe coronæ pugnat. Nâ in hoc prælio cum homine, solus homo eam sperare potest, non autem ipse Dæmon: cum odio solum incitatus homines appetat, ut non vincendo coronetur, sed ne homines vincendo habeant, quod ipse ne victoriâ quidem adipisci potest. Chrysof. homil. 22. ad Ephes. Eius victoria non est in hoc ut coronetur, sed ut perdat, non enim incumbit, ut deiciat, sed ut simul deiciat: jam est ergo victus, ipse enim jam est dejectus, & est in perditione & in interitu.

2. Quia victoria illi nocet: nam ex hominum

hominum lapsibus uti docet S. Angustinus 20. de Civit. Dei cap. Dæmonum ex igne supplicium adaugetur: ubi triplex illorum destinguit iudicium: primum cum dejecti sunt: secundum dum operantur mala: tertium de quo S. Petrus 2. epist. cap. 2. cum dicuntur reservari in diem iudicij quod pœnarum argumentorum non oritur ex novo demerito, sed est novus effectus veteris demeriti. Cæterum augeri ignem in ijs & pœnas accidentales, vel ipsi exorcismi fidem faciunt, & disertè docet S. Cyprianus, qui ait ab Ecclesia eos terri, & flagellari: eos autem effectus verè fieri, licet ipsi non videantur.

3. Propositio. Cum Dæmon semper adsit hominibus ut varijs modis illis noceat, præcipuè tamen adest ut eos tentet.

Probatur 1. Ex peculiari eius nomine, quo appellatur Tentator, secundum illud Matth. 4. in hodierno Evangelio: *Et accedens Tentator, ait illi: Itaque prima eius operatio circa homines hæc fuit, ut Evam in Paradiso tentaret; quod semper deinceps fecit, & hoc significatum est in maledictione serpentis, Genes. 2. Insidiaberis calcaneo eius.*

2. Probatur. Ex modo quo hominibus nocere potest: cum enim & corpori, & animæ nocere possit, minus ei permittitur in corpus, plus autem ut tentet: quoniam si plus posset in corpus quam in animum, vix nostra possibilis esset defensio, cum nocere possit corpori, nolentibus nobis, animo verò, non nisi volentibus: Deinde, quia parum est ei, ut corpori noceat, modo

animam lædat: unde hodie Christo offert omnia regna mundi, & omnem gloriam eius, modo procidens adoraverit eum: quia si animum eius Idolatriâ infecisset, parum erat, quod omnia bona externa ei concederet.

3. Probatur. Ex permissione quam obtinet à Deo, quæ tanta est, ut vocetur Princeps huius mundi, Princeps huius aëris: non quia verè sit dominus, & rerum omnium corporalium sit potens, sed quia potestatem accepit homines tendandi, quod præstat in hoc aère caliginoso, & quandiu fumus in hac vitâ: Itaque Tolletus regnum eius in eo ponit, quod liberam habeat potestatem homines tendandi, quod præstat quandiu vivunt in hoc mundo.

4. Propositio. Cum Dæmonis tentatio ex varijs capitibus sit metuenda, ex eo tamen est vel maximè, quia arte, & methodo, sic homines tendat, ut etiamsi cætera multorum irritamenta deessent, ex hac tamen parte, pauci homines salventur, quod pauci Dæmonem vincant.

1. Pars probatur. Nempè eius tentationem ex varijs capitibus esse metuendam. 1. ob eius fortitudinem, & potestatem: certè ex Iobo, nulla est fortitudo quæ comparetur ei: & de eo sub figurâ Behemoth, ita loquitur cap. 40. *Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in umbilico ventris eius.* ut nimirum intelligas esse fortissimum, cum ea membra quæ in cæteris animalibus solent esse mollissima ita sint in eo dura, ut in eis putes fortitudinem eius consistere: *Ossa eius velut fistula æris, cartilago illius*

*quasi lamina ferrea, &c. Ipse est principium
v. a. um Dei. Idem cap. 41. sub figura Levi-
athan: Reputabit quasi paleas ferrum, &c.
quasi lignum putridum as, &c. Quasi stipulam
estimabit malleum, &c. deridebit vibrantem
hastam: Vide S. Gregor. in Moral.*

In particulari verò colligitur eius fortitudo; 1. ex naturâ ipsius, est enim spiritus: at spiritus ut sunt in vulnerabiles, ita etiam potentissimi sunt vide, quid in Iobum potuerit, restrictâ licet eius potestate: 2. à specie, est enim invisibilis: unde nemo potest eum attingere, nemo tela eius devitare, cum nemo eum videat ipse autem norit, quid agat, quoniam est Princeps tenebrarum: 3. à potentiâ, est enim huius mundi dominus, ac princeps: 4. à loco, pugnat enim eminens, ex aëre, à cœlo, in cœlestibus, ut ait Apostolus, 5. ab in dolo est enim iniquissimus, & nequissimus & omnis, mali artifex, quæ omnia paucis verbis complexus est Apostolus Ephes. 6. *Quoniam non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem sed adversus Principis, & potestates, adversus mundi Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia in cœlestibus.*

2. Propter instantiam eius, & pertinaciam in tentando, & aggrediendo: Instantiam vide in eo, quod dies noctesque non quiescat, semper excubans in insidijs: Itaque Pelusiotâ ait eum ad nos decipiendum semper excubare in insidijs *ἀγριπνεῖνα* Tertull. lib. de Pat. cap. 7. Pervicacissimus hostis ille, nunquam malitiæ suæ otium facit: S. Hieron. in cap. 15. Math. ait nobis semper

insidiari, ut vel levem cogitationum nostrarum scintillam suis fomitibus inflamet: & quia vulgò cedimus importunitati, hinc fit ut propter difficultatem constantiæ, & propter animi levitatem, & defatigationem cadamus animo, & succumbamus: vide quid Sæsoni acciderit in cap. 16. libri Iudicum, ex importunitate Dalilæ: *cumque molesta esset ei, & per multos dies jugiter adhaereret spatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem usque lassata est: tunc aperiens veritatem rei, &c.* Unde Sapientis monitum, Eccl. 4. *Pro iustitiâ agonizare pro animâ tuâ, & usque ad mortem, &c.* Accedit instantiæ Dæmonis, eiusdem pertinacia, & pervicacia, quæ tanta est, ut repulsus redeat, uti vides in Evangelio, ubi quidem dicitur, quod recessit, sed additur, ad tempus, differens magis tentationem, ait Hieron. quam auferens: Tertull. de Patientiâ cap. 7. Tunc maximè sævit, cum hominem plene sentit liberatum: tunc plurimum accenditur, cum extinguitur: Cypriæpist. 6. hoc ipso quod victus est superantem superare conatur: Itaque Cyrillus Alexandrinus Dæmonem appellat ex hac pertinaciâ *deinde unipratin* vehementem in oppugnando.

2. Pars probatur, nempe eius tentationem præcipue esse metuendam, quod cum arte, & methodo tentet: Cui artem & methodum audis, noli aliud intelligere, quam plurimas eius versutias & fraudes: itaque prima eius tentatio fuit Evam decipere: unde dicitur à S. Ignatio Martyre, Epistolâ ad Philippenses *poikilos*, versutus, *hakis stratigos* malitiæ

malitiæ dux: & à S. Hieron. in Epist. ad Ephes. eius artes multimoda ingenia appellantur: sic eum S. Macarius *poluplokou* vocat varium, vasum, & implicatum, qui habeat *maggana*, *ky trigura*. excogittatas machinas, & fores triplices, *ky poikilian pollin*, & versutiam multam. Triplices fores dixit, quibus intret, quibus alabatur, quibus redeat: Hinc varia nomina ei tribuntur in Scripturâ, cui nomina mille, mille nocendi artes: sed universalissimè dicitur Serpens, Quia *callidior erat omnibus animantibus*: & quod uti notat S. Ephiphanius, serpens sit inter animantes *shliootatos* maximè tortuosus, & varius: speciatim dicitur Genes. 49. *Cerastes in semitâ*, quæ Nicander appellat *dolôenta*, insidiantem, & dololum; & alibi dicitur *Princeps tenebrarum*, & *Potestas tenebrarum*. Item *spiritualia nequitia in celestibus*: Apud Iobum cap. 4. vocatur Tygris, non tantum propter crudelitatem, sed etiam propter varietatem: LXX. Interpretes habent pro Tygride, *mormikoleon*, genus animalis pusillum, sed astullum ad formicas rapiendas, & devorandas: In compositione naturarum, formicæ, & leonis, S. Gregorius agnoscit varium ingenium: ob multitudinem autem fraudum, & innumeram varietatem, comparatur plurimis animantibus, serpenti, draconi, leoni, ericio, aquilæ, aspidi, basilisco, scorpioni, &c. Vnde apud Iobum. Behemoth appellatur, quæ vox pluralis est numeri, & significat plura animalia, quia videlicet plurium astus in se comprehendit: Id significatum in cap. 12. Apocal. in Dracone ha-

bente capita septem, & cornua decem, immo in singulis capitibus diadema gerit, quia Rex est multorum Basiliscorum. Hinc dicitur Draco, simul bestia marina, & terrestris, immò etiam visus in cælo, Apocal. 17. *Signum magnum in cælo, Draco magnus, & rufus*: Itaque passim Prophethæ, vocant, Thanninim, quam vocem, tum S. Hieronymus, tum sacri Interpretes variè vertunt: alij dracones, alij colubros, alij cetos: nonnulli sirenes, ericios, aut lamias: blanditur enim ut firen, nudat mammam, ut lamia prophetica: ut ericius pungit, & lancinat: degludit ut cetus: ut draco, ferocissimè in vadit, & cauda circumligat: ut serpens veneno inficit: Itaque rectè admonet Apostolus Ephes. 6. *Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare agversus insidias Diaboli, Græcè metodelas*. Quia uti docet S. Chrysost. quâdam arte, & methodo adoritur: unde Hieron. & Ambros. vertunt, versutias: & uti advertit S. Chrysost. nō dixit Apostolus, adversus pugnas, neq; adversus bella; neq; eim propalâ & aperte nobiscū bellū gerit inimicus, sed ex insidijs quæ dicuntur *metodelas*. Nā *metodeenein* est decipere, & compendiarîâ viâ, ac ratione capere, ac superare, quod quidem fit, & in artibus, & in orationibus, & in luctâ, & in factis, in ijs qui nos seducunt. Hæc ille. Ex quibus patet intelligi varias artes fraudes, & industrias, & machinationes Diaboli quibus nos circum venit.

5. Proposito. Cum eius artes sint innumeræ, præcipuas continet hodiernū Evāgeliū: Ex innumeris paucas subijcio

Itaque sicut omnis methodus plura redigit in pauca, ita Dæmon omnia tentationum objecta seu materiam ad tria capita reduxit: & ideò de tribus tantum, Christum Dominum tentavit, de gulâ, de vanâ gloriâ, de avaritiâ cum ambitione: Etenim fingi tantum potest triplex deordinatio: una circa Deum per superbiam: altera circa se per voluptatem: tertia circa proximum per injustitiam, avaritiam, & ambitionem: Item ex S. Thoma, causæ seu materiæ tentationum, sunt incentiva cupiditatum, scilicet carnis oblectatio, spes gloriæ, & aviditas potentiæ: Est enim triplex in hominibus cupiditas ardentissima, voluptatum, opum, gloriæ, secundum tria bonorum genera, quæ in homine esse possunt, bonorum, inquam, falsorum: nam vera bona Dæmon proponere non potest, uti sunt virtutes, quibus nemo malè utitur: Itaque in deserto proposuit voluptatem in pane: gloriâ supra templum, Angelis ad eum sustentandum, si se proijceret, concurrentibus, in testimonio sanctitatis: opus in monte, cum ostendit omnia regna mundi: Unde in Apocalypsi scædus initum, inter Draconem, bestiam terræ, & bestiam maris: quæ respondent apud Jobum, ijs quæ Dæmonem significant, nempe Satanæ, Behemoth, & Leviathan: Draco in cælo, & superbiorum Deus Satan: Bestia, terræ, & Behemoth, significat delicias, quia ex Job Behemoth *sub umbrâ dormit, in secreto calami & in locis humen- tibus*. Leviathan opes significat, de quo

Idem, *concidit eum amici, dividit illum negotiatores*: Et certè Alcazar, per bestiam maris, imperium Romanum significari dicit, in quo totius orbis opes collectæ erant. Illud igitur in universum sciendum est, manifestissimum esse Diabolicæ tentationis argumentum, inductionem ad voluptates, vanam gloriâ, & avaritiam, quarum rerum cupiditates sunt initia omnium vitiorum: Nam Apostolus Joannes. *Quidquid est in mundo, aut concupiscentia oculorum, aut superbiæ vitæ*: & propterea ad tria opposita, Christus homines, & suâ doctrinâ, & exemplo suo induxit.

Unde sequitur, eum qui senserit se ad aliquod horum trium incitari, non debere dubitare, se tentari à Dæmone, & è contrario signum esse boni spiritus, si ab illis deducatur, atque abstrahatur.

2. Sicut ratione rerum, & objectorum, omnia reduxit Dæmon ad tria capita, ita ratione procedendi, triplicem habet tentationis modum, quem in Christi tentatione observavit, dicente Apostolo: *Habemus Pontificem tentatum per omnia*: Vel enim tentat sub humanâ specie, vel sub Angelicâ, vel sub propria speciei, hoc est Diabolicâ, vel apertâ: Etenim sub humanâ specie Christo apparuit in deserto, quasi fortuito occurrisset, & ex communi pietate suaderet, ut famem sublevaret: Deinde cum supra pinnaculum templi eum extulit, sub Angelicâ specie apparuit, neque enim debuit sub humanâ: nam si subistâ, non potuisset commodè visus esset alium in aëra sublevare: neq; etiâ polliceri

polliceri Angelos fore præsentés, qui præcipitanti seipsum succurrerent: sed cum sub specie Angeli sustulisset, consuluit præcipitium, ut ei qui timere non deberet, Angelo sibi assistente, & mandatum divinum asserente, de succurrendo ipsi, ne caderet: Denique in montis fastigio, sub specie Dæmonis apparuit, cum se adorari postulavit, manifestum crimen suadens, & egregie mentitus, qui omnia sibi tradita diceret, & illa omnia pro adorationis mercede polliceretur: Unde triplex existit tentatio: humana, pseudoangelica & Diabolica.

Et prima quidem est sub specie necessitatis: quæ summa est, cum agitur de necessariis ad vitam, qualis est victus: Nam cum homines voluptarios, delitiis alliciat ad gulam: homines spiritales specie necessitatis ad se pertrahit, uti quotidie passim multos decipit prætextu sanitatis, & conservationis: sed præcipue necessitatis obtentu, cui nemo non se aliquid debere putat: De hac tentatione S. Gregor. illud Job. 18. intelligit, *abscondita est in terrâ pedica eius, & decipula illius super semitam*: In terrâ pedica absconditur, cum culpa sub terrenis commodis occultatur, inimicus quippe insidians, ostendit humanæ menti in terreno lucro, quid appetat, & occultat peccati laqueum, ut eius animam stringat, quatenus videat, quid est, quod concupiscere valeat, & tamen nequaquam videat, in quo culpæ laqueo pedem ponat: sic etiam decipula ponitur, ut dum esca ostenditur, nequaquam ipsa à transeunte videatur: Quasi

esca quippe in laqueo, est lucrum cum culpâ, & huius mundi prosperitas cum iniquitate: dum itaque à concupiscente lucrum appetitur, quasi pedem mentis, apprehendit decipula quæ non videtur; sæpe ergo proponuntur animo cum culpâ, honores, divitiæ, salus, & vita temporalis, quæ mens infirma, dum quasi escam videt, & decipulam non videt, per escam, quam videns appetit, in culpâ constringitur, quæ non videtur.

2. Tentatio, seu pseudoangelica, fit sub specie boni, quæ summa est, cum agitur contra nos ex divino testimonio: *Mitte te deorsum, Angelis enim suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis*: Etenim Satanás se in Angelum lucis aliquando transfiguratur, quæ potissimum ratione bonis, & spiritales aggredi solet, ut ait S. Gregor. lib. 33. in Job. cap. 22. exponens illa verba quæ dicuntur de Leviathan: *Qui revelabit faciem indumenti eius*: aliter (inquit) religiosas hominum mentes, aliter huic mundo deditas tentat: nam pravis mala, quæ desiderant, aperte obijcit, bonis autem, latenter insidians, sub specie sanctitatis illudit: Illis velut familiaribus suis iniquum se manifestius insinuat: illis verò velut extraneis, cuiusdam quasi honestatis prætextu se palliat, ut mala quæ eis publicè non valet, tecta bonæ actionis velamine subintromittat: Ita & membra eius, sæpe cum apertâ nequitia nocere non possunt, bonæ actionis habitum sumunt: iniqui enim si aperte mali essent, à bonis recipi omnino non possent: sed

sumunt

sumunt aliquid de visione bonorum, ut dum boni viri in eis recipiunt speciem quam amant, permixtum sumant etiam virus, quod vitant. Ita Gregor. Quin etiam miracula simulat, *ut in errorem inducantur, etiam si fieri potest, electi*: Itaque rebus sanctis utitur & Christum adoritur testimonio Scripturæ Quot homines decepti sunt hoc sæculo prætextu majoris reformationis: quot specie penitentiæ Eleemosynæ, Orationis, & majoris perfectionis: Ita solet Dæmon, ait S. Ignatius in Regula 4. de dignoscendis spiritibus: cognitis pijs animæ votis, illis primùm obsecundare, sed paulatim illam allicit ad perverfa sua desideria: Unde monet in Regulâ 5. ut accuratè excutiantur cogitationes nostræ, circa principium, medium, & finem: nam si hæc tria benè se habeant, bonum ostendunt Angelum, cogitationes illas suggerentem: sed si per discursum mentis, aliquid offertur, vel sequitur, quod ex se malum sit, aut avocet à bono, vel ad minus bonum impellat, quàm anima priùs sequi decreverat: vel aliquid suspectum, & ab omnibus non satis probatum, vel si pacem animæ tollat & securitatem, evidens erit indicium, huius rei authorem esse Dæmonem, utpote utilitati nostræ adversantem, & semper singularia sectantem. Sæpe etiam apprehenditur ex caudâ serpentinâ, hoc est ex fine malo, quem semper nobis insinuare studet: nam licet ab initio bonum & virtutem prætexuerit, paulatim tamen quædam insinuat quæ bona non sunt, quæ suspecta sunt, & quæ animi pacem & tranquillitatem tollunt: unde facilè depre-

henditur eius deceptio: Itaque licet dæmon obtulerit Christo Angelorum custodiam, & divinum testimonium, quia tamen præcipitium suadebat quæ res adversabatur Scripturæ, quæ vetat tentari Deum, ideò Christus Dæmonem repulit, sub falso prætextu rem malam suadentem.

3. Tentatio, quæ Diabolica dicitur, quod apertè Dæmonem ostendat, non timet apertè malum proponere, exhibitâ ingenti mercede: neque enim Dæmon dissimulavit, quis esset, cum dixit: *hec omnia tibi dabo*: nec magnitudinem sceleris, si cadens adoraveris me. Unde Christus hac tantum vice tractavit ut Dæmonem: *Vade Sathana*. Sic autem facit Dæmon, vel cum sceleratis hominibus, quibus ut ait Gregor. loc. cit. mala quæ desiderant, apertè obijcit: vel in ijs rebus, quas homines tanti faciunt, ut ad eas per summa etiam scelera pervenire non reformident: v. g. in avaritiâ & ambitione: uti advertit S. Cyprianus in opere de operibus Cardinalibus Christi, in capite de Jejunio, & Tentationibus eius. Et in avaritiâ quidem proponit exemplū Judæ proditoris, qui lucrum quærens non dubitavit Christum tradere: usque ad mortem Domini (ait) amor lucri se ingerit, nec vitæ Salvatoris, quæstus desiderii parcat. S. Leone sic accinente: Amori pecuniæ vilis est omnis affectio, & anima lucri cupida, etiam pro exiguo perire non metuit: Jam de ambitione Cyprian. loc. cit. Nihil intentatum ambitio prætermittit. Et postea. Inverecundè tentator ambitiosos aggreditur, & conditione perniciosâ præmissâ, præmia

præmia talia pollicetur, ultra quæ extendi non possit cupiditas: regnorum scilicet Monarchiam, & universitatis dominatum, ut in omnibus mundanis, unus homo quasi Deus habeat potestatem, & uni omnia subiecta sint, & generale vectigal, excellentiæ principali, cuncta persolvant: quid ultra, cupide quæris? quid amplius avare desideras? Hoc sanè patet experientiâ: Nam ut opes habeantur & divitiæ; quid non admittunt homines? Certè Dæmon nullam tam turpem obijcere potest conditionem, quæ non admittatur: sed præcipuè ob dominatum: si jus violandum est, aiebat ille, regni causa violandum est: Quot putas homines vivere, quibus si in criminis præmium, offeres regnum, ac sceptrum, quidlibet admitterent? Sed quid ego de regno loquor, cum minima ambitio, idem efficiat? an non passim ab hominibus iura violantur, continentia læditur, nulla ratio honestatis, nulla æquitatis, nulla virtutis, nulla amicitiae, nulla honoris, nulla pudoris habetur? quid minores virtutes commemoro, nulla religionis, nulla fidei, nulla divinæ majestatis. Non unus Dæmon adoraretur, sed omnes Dæmones adorarentur, *ostendit omnia regna mundi, & gloriam eorum*: In ijs occasionibus, non est quod Dæmon se occultet, apertè agit non disimulat, non occultat crimina: *Si cadens adoraveris me*. Nam conditione perniciosâ præmissâ, præmia talia pollicetur, ultra quæ extendi non possit cupiditas.

Hic unusquisque videat quo tandem genere tentationis se Dæmon adoriatur, an humanâ, an pseudo Angelicâ, an

planè Diabolicâ. Certè quælibet pe-reemptoria est, & quacunque vincat Dæmon, hominem perdit. Et quidem minus homines verentur humanam prætextu necessitatis: sed scias necessitatem esse prætextum, immo tentationem voluptatis. Quàm multa sunt ut panis habeatur? quasi Deus non aliud provideat *Nō enim in solo pane vivit hōo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei*: Verū hæc tētatio passim homines adoritur, etiam minimè malos: opifices, rusticos, patris-familias, matres-familias, qui aliorum curam habent, qui præsumunt domibus, familijs, communitatibus, regnis, rei publicæ. Quàm multa sunt prætextu sanctitatis, necessitatis & vitæ? sed scias nullam esse causam legitimam rei malæ, & res omnes potius esse amittendas quam innocentiam, & sæpè in, eo esse gravissimam Dæmonis tentationem, quâ passim illaqueantur homines inani prætextu. Hoc habe in universum, necessitatem prætendi, ubi voluptas imperat.

Sed gravior tentatio est quæ nos sub specie boni adoritur, quâ maximè solent decipi qui perfectionis sunt amantes, & qui falso zelo abripiuntur: *Quis revelabit faciem indumenti eius?* quia scilicet Angelus Satane se transfiguratur in Angelum lucis. Sed scias non omnia quæ videntur, eadem esse vera: unde monet Apostolus Ioannes Epist. I. cap. 4. *Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint: rationem reddit. quoniam multi pseudoprophetae exierunt in mundū*: non itaque omnibus fides adhibenda, etiâ qui bona offerunt. Scito omnia externa esse æquivoca:
Item

Item, omnia insolita debere esse suspecta: omnia extraordinaria esse periculosa: Denique ea omnia quæ mali aliquid habent admixta esse rejicienda: Ita in veteri regulâ, in modo communi, & in priori mandato, & sicut dicit Apostolus ad Galat. 1. *Sunt aliqui qui vos conturbant, & volunt convertere Evangelium Christi. Sed licet nos, aut Angelus de cælo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit: sicut prædiximus, & nunc iterum dico: Si quis vobis Evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit.*

Sed omnium gravissima est tentatio Diabolica, quia ad manifestissimum crimen inducit, ad Diaboli adorationem. Sed vide quo illicio: *ostendit illi omnia regna mundi, & omnem gloriam eorum: Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me. Infane quid cogitat? Mundum habes (ait Cyprianus) Deum non habes: Mundus transibit: Tu cum eo*

qui non stat, cades, transibis, & ruës: peremptoria sunt hæc consilia, quæ tibi talia pollicentur, in quibus re necesse est, aut vomitu, aut ruptis interire visceribus: Vide deinde, ut cum eodem Doctore pergam, pretium quod petitur, ut Diabolum adores prostratus, & cum tibi Deum constituas, quem non dubitas seductorem: si consenseris, ut concedas, casus tui te non potes excusare improvidum, cum ipse tibi casum, & ruïnâ prænominet, & præcipitium exigat, &c. Denique non consideras, quid tibi ex adverso promittit Deus: Regnum Christi non est de hoc mundo: Regnum Cælorum, tibi Deus promittit, ipsum solum adora, ipsi soli memento ut servias, qui repulso tentatore, te quoque gloriâ, & honore post victoriâ coronabit.

Amen.

IN DOMINICA PRIMA QUADRAGESIMÆ.

CONCIO SECUNDA.

Doli & artes Dæmonis in tentando, ex tentationibus quibus
Christum aggressus est, aperiuntur.

Jesus ductus est in desertum à Spiritu, ut tentaretur à Diabolo.
Matthæi 4. cap. 1.

DIXIMUS in præcedenti Con-
cione, cum Dæmonis tenta-
tio ex variis capitibus sit
metuenda, præcipuè tamen
quod cum arte, & methodo tētet. Cum
enim eius pugnandi ratio sit spiritalis,
maximè pugnat ex arte; Unde Dæmo-
nes vocat Apostolus *spiritualia nequitia*,
hoc est spirituales nequitias: quarum
quasdam jam supra attulimus, sed quia
sunt innumeræ, ne putes si superiores
illas vitaveris, te rerum omnium esse
securum, idè in earum enumeratione
pergo, ut saltem ex multitudine infen-
sissimum hostem & timere, & cavere
discas. Verùm prius Virginem salute-
mus. *Ave Maria.*

I.

IRRUR sic Dæmon in tentando par-
titur objecta, & modum tentationis,

ut tamen non de omnibus simul ten-
tet, sed successivè & tentationis mu-
tando: itaque Christum prius de gulâ
tentavit, postea de vanâ gloriâ, tum de
avaritiâ & ambitione: tum ut omnia
experiatur, ut si uno prælio non vin-
cat, altero dejiciat; tum ut omnibus
vitijs implicet; neque enim mediocri-
ter nocere vult, sed summè. In quem
sensum S. Gregorius lib. 15. Moral.
cap. 16. illud Jobi interpretatur: *Va-
dent & venient super eum horribiles*: Sic
dicti Dæmones quoniam bonis men-
tibus pavendi sunt, ac fugiendi: Per-
versi itaque mentem etsi alia mala de-
serunt, alia occupant: Ita plerumque
videas hominem furiosum, aut ira-
cundum, quidquid ira suggesserit, ex-
equi: sed ubi furor abscessit, mentem
eius, luxuria devastat: cum luxuria

Rr

ad

ad tempus intermittitur, elatio protinus quasi de continentia in eius cogitatione subrogatur; atque ut à cæteris timeatur, appetit videri terribilis: sed si potentior assurgat, quasi postposito terrore superbiæ, remissâ locutione blanditur: & cum superbus videri defierit, duplex effici non pertimescit: in cuius ergo mentem vitia vitij succedunt, rectè de eo dicitur, *Vadent & venient super eum horribiles*: quia quot vitij decedentibus, & succedentibus premittitur, tot malignis spiritibus, eius animus, quasi euntibus, ac redeuntibus vastatur. Hac autem arte utitur Dæmon, ut omnes machinationes adhibeat, & aliquâ tandem ratione, perimat ac perdat: Exemplum habes insignè in Jobo, quem omnibus modis aggressus est, uti notat idem S. Greg. præf. in eius lib. cap. 4. & 5. Abtulit substantiam, interfecit filios, percussit corpus, instigavit uxorem, amicos ad consolationem adduxit, sed in asperitatem increpationis excitavit: ut crebrius feriendo, cor attingeret, quod novo vulnere semper iteraret: Quia enim in saculo potentem vidit, damnis substantiæ eum moveri credidit: quem non concussum ex filiorum morte pulsavit: Videns autem quia ad augmentum divinæ laudis, etiam ex vulnere crevit orbitatis, petivit feriendam salutem corporis: Intuens etiam quia per dolorem corporis pervenire nequiverat ad passionem mentis, instigavit uxorem: civitatem quippe quam expugnare appetivit, nimis munitam vidit, & idcirco exterius tot plagas inferens, quasi foris exercitum admovit, ani-

um verò uxoris in verbis malæ persuasionis accendens, quasi intus civium corda corrumpit: & foris itaque admovit impetum belli; intus venena consilij, ut tanto citius urbem caperet, quanto eam interius, exteriusque turbaret: Nempe omnia tela Dæmon adhibuit: sed in his omnibus mansit mens imperterrita; stetit civitas inconcussa: & ut pergit loco citato cap. 5. ubique munitus astitit, undique venientibus gladijs vigilanter obviavit: amissam substantiam tacitè despicit, carnem in filijs mortuam æquanimiter dolet: in se carnem percussam patienter tolerat: carnem in conjugè malè suadentem, sapienter docet, super hæc amici in asperam correptionem profiliunt, & pro sedando dolore venientes, vim doloris adjungunt: omnia ergo machinamenta tentationum sancto viro vertuntur in augmenta virtutum: per vulnera quippe probatur eius patientia: per verba verò exercetur eius sapientia: ubique fortiter occurrit, quia flagella robore, & verba ratione superavit.

2. Ita Dæmon mutat tentationes, & hominem varijs modis aggreditur ut tamen ordinem servet in tentando: omnis enim methodus servat ordinem, & ille ordo propriè methodus appellatur. Itaque ut plurimum homines voluptatibus primò adoritur, tum superbiâ, & vanâ gloriâ, denique opibus, & ambitione: Hunc ordinem videre est in ætatibus: Nam ferè adolescentes & juvenes, voluptatibus tanguntur: viri gloriâ: senes avaritiâ: atque hunc ordinem in Christi tentatione Dæmon servavit: Nam primò tantavit gulâ, cum

tum dixit, *Dic ut lapides isti panes fiant;* Tum appetitu gloriæ, cum persuasit præcipitium è pinaculo Templi, ut speraret se in omnium conspectu ab Angelis suscipiendum ne caderet: denique avaritiâ, & ambitione, opibus propositis, *dum ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum* dicens, *Hæc omnia tibi dabo*: atque hunc tentationis ordinem rectè explicat Serapion apud Cassianum collat. 5. cap. 6.

Nota 1. Christum minimè tentatum à Diabolo de luxuriâ, cuius rei multæ causæ afferri possunt: sed ad propositum, unicam affero ex Cassiano loc. cit. Nec enim (inquit) qui gulam vicerat, poterat fornicatione tentari, quæ ex illius abundantia, ut à radice procedit: Nam ut ait Tertullianus lib. de Ieiunijs, Grande monstrum haberetur libido sine gulâ: specta corpus, una regio est: deniq; pro dispositione membrorum ordo vitiorum est: qui itaque sic ieiunarat, & qui post jejunium sic gulam domuerat, de carnis luxuriâ vanè fuisset tantatus.

Nota 2. B. Matth. & S. Lucam diverso ordine has tentationes narrare: uterque quidem inchoat à tentatione gulæ, Quia ferè tentamur primo de vitijs corporis, & de ijs, quæ in nobis sunt: Et fuit communis SS. PP. Sententia, qui ista vitia minora non superasset, cætera non posse deinceps superare: Sed Matheus secundo loco ponit superbiæ tentationem, & tertio loco tentationem avaritiæ: contra quam facit S. Lucas. Quia uti advertit S. Thomas 3. p. q. 41. art. 4. ad 5. aliquando ab avaritiâ, transitur ad superbiam: ali-

quando à superbia ad avaritiam: Tu itaque vide, si nondum carnales tentationes vicisti, quomodo reliquas graviores vincere possis? Ille autem ordo, eò pertinet, quod Dæmon à minoribus ordiri soleat, ut ad majora progrediat: non statim adulterium proponit, sed amoris initia: non statim homicidium, sed leves iras: non statim defectionem à fide, sed quasdam ineptas libertates: Etenim non statim se prodit totum, sed paulatim se aperit: ad Evâ, *cur vobis præcepit Deus ut non comederitis de omni ligno Paradisi*: deinde *nequaquam moriemini*: mendacem facit Deum: tum subdit: *Scit enim Deus, quod in quocunque die comederitis ex eo, aperientur oculi vestri*: Invidum Deum facit: denique sic concludit: *Eritis sicut Dij, scientes bonum, & malum*: ad extremum perduxit superbiâ, ut cum Deo æqualitatem ambi- rent: Ita in Christi tentatione paulatim processit: Nam in primâ videtur respexisse ad aliquod de se non malû, nempe esurientis corporis refectionem, tamen per mediû malum & in ordinatum, nempe per modum insolitum, & extraordinarium: *dic ut lapides isti panes fiant*. In secundâ respexit quidem ad aliquid malum, sed quod videri posset, de se non admodum grave, ut est vana apud homines æstimatio, per medium tamen magis atque evidentiùs inordinatum, nempe præcipitium: In tertiâ verò manifestius suam prodidit malitiam, & ad summum malum contra Deum induxit, propter infirmû quoddam motivum, quod solet esse radix, atque origo omnium vitiorum.

Eodem artificio uti advertit S. Gregor. lib. 2. in Iob. cap. 8. Callidâ curavit antiquus hostis, non tam jacturâ rerum, sancti viri patientiam frangere, quam ipso ordine nunciorum: qui studens prius parva, & post nunciare majora, in extremo filiorum mortem intulit: ne vilia, pater, rei familiaris damna duceret, si illa, jam orbatus audiret, & minus petceret, rerum amissio, præcognitâ morte filiorum: quia videlicet nulla esset hæreditas, filios prius subtraheret, qui servabantur hæredes: sed à minimis incipiens, in ultimum, graviora nunciavit, ut dum gradatim deteriora cognosceret, in eius corde, doloris locum, omne vulnus inveniret: Hæc ille. Vnde tam sæpe illud Patrum spiritualium consilium, ut ab initio Dæmon repellatur: *Beatus qui tenebit, & alidet parvulos tuos ad petram*: August. in Psal. 36. Quid sunt parvuli Babylonix, nascentes malæ cupiditates: quando nascitur cupiditas, antequam robur faciat adversû te mala consuetudo: cum parvula est, nequaquam pravæ consuetudinis robur accipiat: cum parvula est, elide illam: hostis major est? occidatur ad petram: brevis hostis est? elidatur ad petram: & majores ad petram occidite: & minores, ad petram elidite.

3. Sic Dæmon ordinat tentationes, ut quamlibet ad extremum perducatur: neque enim exigua hominum ruinâ est contentus, sed ex maximo in homines odio, ad majora semper, & ad summa, impellit. Id vide in singulis Christi tentationibus. Nam quoad gulam attingit: Cum Christum tentavit, quoad desiderium, & modum quærendi cibi, non potuit ad gravius tentate: Nam ut

advertit S. Basilias, relatus in Catena PP. in Lucam, suavit lapidibus appetitum dare, hoc est permutare desiderium ab alimento naturali, ad existentiam præter naturam: duo dicit Dæmonem Christo suavisse: 1. ut etiam miraculo, gulæ satisfaceret, qui modus plane indebitus est, cum alio modo potuisset: oportebat ergo sublata necessitate, insolitam esse cibi appetentiam, quæ etiam miraculo sibi fieri satis poscebat: 2. Vti gustum, & delicias in re non convenienti quæreret. Portenta quædam naturæ fuerunt, nonnulli Imperatores, qui contra naturam ipsam, delicias alienissimo tempore, & alienis locis quærerent: Ac de Caligula quidem scripsit Suetonius: Nihil tam efficere concupiscebatur, quam quod posse effici negaretur: Ita Dæmon à naturali alimento Christum provocat ad existentiam præter naturam: unde tentationum dissipator Christus, non repellit famem à naturâ: sed tentationem resutat: dicens: *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*: sumitur ex cap. 8. Deuter. ubi de Manna Sic habent Hæbreæ, super omne, quod egreditur os Domini, vivet homo: Id est: quâcunque re, quam Deus ordinavit ad vitæ sustentationem, vivi potest: uti per annos 40. Iudæos pavit Mannâ, sine pane: sicut itaque in deserto panis non fuit populo necessarius, ita neque Christo ad vescendum opus fuit ut saxa in panes mutaret: & proinde vides gulæ tentationem ad summum fuisse perductam.

Idem dico de tentatione vanæ gloriæ, quæ eò perduxit, ut homo speret Angelos

Angelos sibi in præcipitio ministraturos, ut inde famam sanctitatis aucupetur: hoc est velle, Deum miraculo sibi succurrere ad vanam aurâ captandam.

Denique tentationem ambitionis deducit usque ad cupiditatē inexplebilem rerum omnium: ostendit enim illi omnia regna mundi, & gloriam eorum, atque subdit. *Hæc omnia tibi dabo.* Vide autem quò usque proferat crimen, nempe usque ad apertam Diaboli adorationem, & ut dependenter ab eo, velit habere omnia: quod significat his verbis. *Hæc omnia tibi dabo: si cadens adoraveris me:* & Lucæ cap. 4. *Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa: Tu ergo si adoraveris coram me, erunt tua omnia:* quæ omnia majora esse non possunt, seu cupiditatem species, seu crimen.

4. Sic Dæmon tentationem suam ad extremum perducit, ut maximè occultet, quod intendit: verè serpens, de quo rectè Tertull. Nusquam totus. Verè lucifuga bestia. Id vide in singulis Christi tentationibus, in quibus licet id videretur intendere, ut ad gulam, ad vanam gloriam, & ad avaritiam induceret, eius tamen præcipuus finis fuit, ut Christi divinitatem exploraret: & quâ, si videret, carere, ut tentaret, atque in peccatum induceret. Sic igitur tentavit, ut periclitaretur, & ut agnosceret: Sic periclitatus est, ut tentaret: quod facile per singulas tentationes ostendi potest.

Nam quoad primam attinet, sic accessit animo explorandi divinitatem Christi, ut si ea non esset, ad gulæ peccatum induceret. Ita docent SS. Ambr.

Hilarius, & alij multi ex Sanctis Patribus: Si enim solùm ad gulâ inducere voluisset, non petiisset, ut lapides fierent panes: sed potius panes ipsos obtulisset, & ad vescendum provocasset: hac quippe viâ, facilius esurienti persuadere poterat, ut comederet, quàm lapides proponendo: sic autem exploravit: *Dic, ut lapides isti panes fiant,* quâ ratione opus ab illo exquisivit divinitatis proprium, nempe ut rem unam in aliam solo imperij sui nutu, verbòque converteret: quod non nisi à Deo, vel saltem virtute divinâ fieri poterat: unde si Christus, in testimonium, & probationem, quod esset Filius Dei, prout à Dæmone exigebatur, opus illud patrasset, evidenter agnovisset Dæmon quod optabat: ideo non dixit, cum esurias, *dic ut lapides isti panes fiant,* id enim vir sanctus facere poterat: Nec dixit, *Filius Dei es, dic ut lapis, panis fiat:* neque enim ex hoc, illud colligebatur: Sed usus est conditione, si Filius Dei es, quibus verbis significabat, conversionem lapidum, futuram in testimonium divinitatis: & persuadebat ut faceret: quasi diceret, si tantus es, quantum prædicaris, & quantum Deus de te testari visus est circa Iordanem, ne permittas hanc tantam dignitatem obscurari, aut in utilem esse: fac panem ex lapide, quò & tibi consulas, & tuam ostendas divinitatem. Hac autem probatione potius usus est quàm aliâ, quia occasione esuriei usus est secundû illud Matth. 4. *Postea esuriit, & accedens têtator, dixit ei, si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.*

Denique, sic explorabat, ut tentaret:

Rr 3

Nam

Nam si Filius Dei non erat, intendebat eum ad manducandum excitare, ut constat ex responsione, *non in solo pane vivit homo*: utrumque enim intendebat, & explorare, & tentare ad peccatum. Sed præcipuè primum: quoniam ex unâ parte, vox Patris ad Iordanem, & Ioannis testimonium, *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi*: Insuper, nullum in eo peccatum, quod in omnibus deprehendere solitus erat, Deum ostendebant: Aliunde ipsum Ieiunium, esuries, & caro cum cæteris hominibus communis, eum ambiguum reddebant.

Idem planè intendit in secundâ tentatione, in quâ opus supernaturale in testimonium divinitatis postulavit: Idem in tertiâ, licet obscurius: nam licet nullum opus supernaturale flagitarit, quoniam illud obtinere, iam desperaverat; flagitavit potiùs opus divinitati contrarium, & injuriosum; id fecit solum, ut si verus Deus esset, tanta blasphemiam, & sibi illatâ provocatus injuriâ, se potiùs à Dæmone adorari imperaret, atque hoc modo suam divinitatem proderet. Sed Christus omnes Dæmonis artes elusit.

Nam quoad primam, ita illum elusit, uti notat Sanctus Irenæus libro 5. contra Hæreses cap. 21. ut ad illud, *si Filius Dei es*, tacuerit, & hominis confessione eum excæcarit, dicens, *Non in solo pane vivit homo*: Ita in secundâ, sic respondit, ut de suâ divinitate silens, & humanitatem recognoscens, ac secundum illam, ad Deum subjectionem; diceret. *Non tentabis Dominum Deum tuum*: In tertiâ vero summâ sapientiâ & autoritate, qualis hominem iustum deceret, Dæmonis temeritatem atque audaciam

perfregit, dicens, *Vade Satana*, & suam divinitatem abscondit, adjungens, *Dominum Deum tuum adorabis*, nos docens quomodo oporteat Dæmonis artes eludere.

5. Nec verò tantum in suâ intentione Dæmon obscurus est, & tortuosus, sed in modo tentandi sic aliquando perplexus est & implicatus, ut nonnunquam ita animum illaqueet, ut unum peccatum fugere non possit, quin in aliud incidat: quo sensu B. Gregor. lib. 32. Moral. in Iob. cap. 17. illa verba interpretatur, quibus nervi Behemoth perplexi dicuntur: Quia videlicet suggestionum illius argumenta implicatis inventionibus illigantur ut plerisque ita peccare faciant, quatenus si fortasse peccatum fugere appetant, hoc sine alio peccati laqueo non evadant, & culpam faciant, dum vitant: ac nequaquam ab unâ valeant solvere, nisi in aliâ consentiant ligari: Tum subdit exempla in omni hominum conditione, in Conjugatis, in Continentibus, in Pastoribus: In primis, quidam alteri amicus, secretum alteri jurejurando pollicetur: sed is cui juratum est adulterium aperit, & mariti adulteræ homicidium à se commissum: Vide animū perplexum eius qui iuravit si taceat adulterij simul, atque homicidij particeps fieri timet: si loquatur, perjurium veretur: perplexis itaque Behemoth nervis ligatus est: Quia (inquit) in quamlibet partem declinet, metuit ne à transgressionis contagione liber non sit: Aliud exemplū in Continentibus. Quidā mundo renuntians, alteri sese voto obedientiæ obstringit: sed incautè Superiorem

re eligit, qui ea quæ Dei sunt prohibet, quæ mundi sunt, jubet: quid faciat subditus? & obedire trepidat, & non obedire formidat: ne aut obediens, Deum in suis præceptis deserat; aut rursu non obediens Deum in electo Priore contēnat: & aut illicitis obtemperans, hoc quod pro Deo appetit, contra Deum exerceat: aut rursu non obtemperans, cum quem suum iudicem quæsierat, suo iudicio supponat. Aperte ergo per in discretionis suæ vitium perplexis nervis astringitur, quia aut obtemperans, aut certe non obtemperans in culpâ transgressionis ligatur: Tertium exemplum in Prælati. Quidam præmijs, se regimini Ecclesiæ immiscuit: sed cum imperandi difficultatem sentit, dignitatem abijcere deliberat: Per honoris ergo ambitum, ligatum culpâ, hinc inde se conspicit: esse quippe sine reatu criminis neutrum videt, si aut susceptus semel grex deseratur, aut rursu sacra actio sæculariterempta teneatur: Cuius status miseri, hoc in universum subdit remedium: Est tamen quod ad destruendas eius versutias utiliter fiat, ut dum mens inter minora, & maxima peccata, constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur: Quia & qui murorum undique ambitu, ne fugiat, clauditur, ibi in fugam præcipitat, ubi brevior murus invenitur: sic Apostolus, dum quosdam in Ecclesiâ incontinentes aspiceret, concessit minima, ut majora declinarent, dicens: *Propter fornicationem autem unusquisque uxorem suam habeat*: Et quia tunc solum conjuges in admixtione sine culpâ sunt,

cum non pro explendâ libidine, sed pro suscipiendâ prole miscentur; ut hoc etiâ, quod concesserat, sine culpâ, quamvis minimâ, non esse monstraret, illicò adjunxit, *hoc autem dico, secundum indulgentiam, non secundum imperium*: Non enim est sine vitio quod ignoscitur, & præcipitur: Peccatum profectò vidit, quod posse indulgeri prævidit: sed cum in dubijs constringimur, utiliter minimis subdimur, ne in magnis sine veniâ peccemus: itaque plerumque nervorum Behemoth istius perplexitas solvitur, dum ad virtutes maximas, per commissâ minora transitur. Sed universalius quomodo id contingat exponit Richardus à sancto Victore, part. 2. annotatione in Psal. 90. *Qui habitat*. ubi loquitur de septem tentationibus: Perplexâ (ait) tentatio est, quando sub uno, eodemque tempore, mens varijs vitijs impetitur, ut vel in uno aliquo labatur: Et sæpè versuta malignitas hos vitiorum congressus cum tanto artificio ordinat, ut animus improvidus, unde uni vitio robustius resistere parat, eo ipso aliud incurrat, atque hanc tentationem omnium perniciosissimam vocat: si enim difficile est, sæpè unum aliquod vitium superare, quàm laboriosum erit plurium insultus, sub uno impetu sustinere: virum sanè robustum, sed nec minus prudentem dixerim, qui agminis tantopere hostilis, nec viribus frangitur, nec fraudibus circumvenitur, &c. in perplexâ enim tentatione, tam nostra virtus exercetur ad fortitudinem, quàm nostra prudentia eruditur ad discretionem: nam sicut magnæ fortitudinis est, multi-

multitudinis impetum fortiter sustinere, ita miræ prudentiæ est, circumfluentis insidias prudenter prævenire: Hæc ille.

Si non eodem, sanè quoquo modo Dæmon in triplici tentatione Christi, multiplices tentationes involuit: Nam in primâ, & de gulâ tentavit, ut comederet, & de superbiâ, ut modo insolito sibi provideret: &c. Quibus omnibus Christus unicâ responsione, providit: ita ut Dæmonem valdè implicarit, sic vicit, ut multum falleret: victus est enim Diabolus, quia nec novit quod explorabat, nec obtinuit quod tentabat: Vide Jansenium in Concord. Evâg. cap. 15. in hæc verba, Si Filius Dei es, &c.

6. Ut eo perveniat, perpetuò quærit secretum, ac maximè timet, ne reveletur: Ita Christum adoratus est in deserto, & in solitudine: Et Jesus in Evangelio *Ductus est à spiritu in desertum, ut tentaretur à Diabolo*: Hinc docet S. Ignatius in suis spiritualibus exercitijs, ubi quasdam tradit Regulas ad dignoscendos spiritus, Dæmonem sequi solitum morem nequissimi amatoris, qui puellam aut alicuius viri uxorem volens seducere, nihil magis timet, quam ut verba & consilia sua, aut Patri, aut Marito patefiant, cum sciat hoc pacto de suis conatibus actum esse: Ita cum Dæmon vult aliquem perdere, semper suadet ut suas suggestiones secretas habeat: sciens se vincendum, si detegatur: Hinc factum, ut quandiu credidit se latere, semper redierit, sperans se aliquid tandem obtenturum: sed ubi audivit, *Vade retro Satana, discessit ab eo ad tem-*

pus: Hinc fit ut *Princeps tenebrarum* appelletur, & *negotium perambulans in tenebris*:

7. Sic latendo uniuscuiusque statum explorat, conditionem, dispositionem, opportunitatem: Ita tempus opportunum accepit tentandi Christi de gulâ, ubi illum esurire animadvertit: secundum illud Evangelistæ, *Postea esurijt, & accedens Tentator*. Morem Dei servat, malus eius imitator, qui in gratijs dandis observat suorum electorum dispositionem: De Dæmone illud Job. 18. interpretatur S. Gregor. *Abcondita est in terrâ pedica eius, & decipula illius super semitam*: Existunt (ait Gregor.) qualitates morum, quæ certis vitijs sunt vicinæ: Nam mores asperi, aut crudelitati, aut superbiæ solent esse conjuncti: maxime autem blandi, & quam decet paulò amplius lætiores, nonnunquam luxuriæ, & dissolutioni: Intuetur ergo inimicus generis humani uniuscuiusque mores, cui vitio sint propinqui, & illa opponit ante faciem, ad quæ cognoscit facilius inclinari mentem: ut blandis, ac lætis moribus, sæpe luxuriam, nonnunquam vanam gloriam: asperis vero mentibus, iram, superbiam vel crudelitatem proponat: Ibi ergo decipulam ponit, ubi esse semitam mentis cognoscit, quia ibi periculum deceptionis inserit, ubi viam esse invenit propinquæ cogitationis. Hæc ille. Ac rectè advertit S. Ignat. in suis exercitijs in Regulâ 14. de dignoscendis spiritibus: Dæmonem imitari solere aliquem belli Ducem, qui obsessam arcem expugnans, exploratâ prius naturâ, & munitione loci, debiliorem partem aggre-

ditur: sic ille animam circuit, & callidè inquirat quarumnam virtutum præfidijs, moralium scilicet, aut Theologicarum, ipsa vel munita, aut destituta sit: eaque potissimum parte, machinis omnibus irruit, ac subvertere nos sperat, quam in nobis minùs cæteris firmatam & custoditam esse præviderit: idque nos quotidianis discimus experimentis. Cæterum cum omnes adoriatur, nemo enim sine tentatione vivit;

8. Eos tamen præcipuè tentat, qui se virtuti addicunt, ut à suscepto boni operis abducatur: unde dicitur in Evangelio, *Ductus est Jesus à spiritu in desertum, ut tentaretur à Diabolo, & in fine tanti jejunii, accedens tentator, dixit ei, Ecce dic ut lapides isti panes fiant*: ita nimirum fervor Deo inserviētium Diaboli rabiem excitat ad invidiam ac furorem: In hunc sensum S. Gregor. lib. 4. Moral. cap. 21. exponit verba illa Jobi, *Qui parati sunt suscitare Leviathā*: Omnes enim (ait Gregor.) qui ea quæ mundi sunt, mente calcant, & ea quæ Dei sunt plenâ intentione desiderant, Leviathan cōtra se suscitant, quia eius malitiam, instigatione suæ conversationis inflammant: nam qui eius voluntati subjecti sunt, quasi quieto, ab illo, jure possidentur, & superbus eorum rex, quasi quâdam securitate perfruitur, dum eorum cordibus inconcussâ potestate dominatur: sed cū uniuscuiusque spiritus, ad conditoris sui desiderium recalescit, & cum libertatis ingēitæ meminit, & teneri ab hoste servus erubescit: quia idem hostis se considerat despici, quia vias Dei videt apprehendi, dolet contra se captum remitti, & mox zelo accenditur: mox ad

certamen movetur, mox ad tentationes innumeras, contra rebellantē mentem se excitat, atque in omni arte lacerationis instigat, ut tentationum jacula intorquendo confodiat cor, quod dudum quieto jure possidebat: Quasi dormiebat quippe, dum sopitus in pravo corde quiesceret: sed excitatur in provocatione certaminis, cū jus amiserit perverfæ dominationis. Itaque scriptum est Ecclesiastici 2. *Fili accedens ad servitutem Dei, sta in justitiâ, & timore, & prepara animam tuam ad tentationem*: quis enim accingi in divino servitio properat: quid aliud quàm se, contra antiqui adversarij certamen parat, ut liber in certamine, ictus suscipiat, qui quietus sub tyranno, in captivitate serviebat. Hactenus Gregor. qui lib. 33. Moral. cap. 6. aliam causam huius rei aperit. Ex eo enim quod Dæmon imperfectos suis tentationibus subjugavit, cum id parum existimet, audet etiam viros spirituales aggredi, secundum illud Jobi, *Absorbebit fluvium, & non mirabitur, & habet fiduciam, quod insuat Jordanis in os eius*: Quia igitur Behemoth iste, ait Gregor. à mundi origine exortum, vix paucis electis evadentibus, humanum genus in ima defluens, usque ad demptoris tempora, quasi quemdā in re se fluvium traxit, benè nunc dicit, *absorbebit fluvium, & non mirabitur*: Quia vero & post mediatoris adventum, quosdam qui rectè vivere negligunt, etiam fideles rapit. rectè jungitur: *& habet fiduciam, quod insuat Jordanis in os eius*: ac si aperte diceretur ante redemptorem mundi, mundum, non miratus absorbit, sed quod est gravius, etiam

post redemptoris adventum, quosdam qui baptismatis sacramento signati sunt, deglutire se posse confidit. Id ostendit in sequentibus. Quosdam enim à fide avertit: alios ad malas operationes inducit: in alijs intentionem detorquet, ut licet externa bona sint; interna non sint: unde subdit, & fidem tenent, sed vitam fidei non tenent: quia aut aperte illicita faciunt, aut ex perverso corde, quæ agunt, prava sunt, etiam si sancta videantur. Subdit per fluvium intelligi posse Christianos negligentes, quia scilicet deorsum fluunt: per Jordanem vero eos, qui omnia despiciunt, & ad perfectionem tendunt: Jordanis enim descensio eorum, interpretatur: propter rerum omnium, & sui ipsius despicientiam, atque abjectionem: antiquus ergo hostis absorbebit fluvium, & non mirabitur, quia pro magno non æstimat, cum eos devorat, qui per ipsa vitæ suæ studia deorsum currunt, sed illos magno perere capere nititur, quos despectis terrenis studijs, jungi jam cœlestibus contemplatur. Etenim *cibus eius electus*. Unde non mirum si eos præcipue aggreditur, quos videt præcipue se addicere virtuti. Et in eo non est parvum Dæmonis artificium, ut homines à virtutis studio avertat, dum putant ipsam virtutem virtuti officere, & securos reddat imperfectos, dum eos finit quietè vivere, nec tentationibus pulsari. Neque hic finis artificiorum eius.

9. Sed nunc agit blanditijs & titillando; nunc viribus & tormentis: Itaq; Dæmon rectè a Jobo vocatur secundum versionem LXX. Interpr. *murmureon*, quia ut ait S. Gregor. lib. 5.

Moral. cap. 17. ut formica titillat: ut leo desæviret: & S. Nazianz. cum exprimit, Orat. 40. ut lamiam, & draconem: Dæmon (inquit) initio blanditur, *seine* lenocinatur: *televta de eis poniron*. verum in malum definit: Ita Gregor. in ea verba Jobi: *Caput aspidum suget, & occidet eum lingua viperæ*, ratiocinatur: aspis parvus est serpens, vipera vero prolixioris est corporis: quid ergo per aspides parvos, nisi latentes suggestiones immun-dorum spirituum figurantur, qui cordibus hominum, parvâ prius persuasionem surrepunt? Quid verò per linguam viperæ, nisi violenta Diaboli tentatio, designatur? Prius enim leniter surrepit, postmodum verò etiam violenter trahit: *caput itaque aspidum fugit*, quia initium suggestionis occultæ parvum prius in corde nascitur: *sed occidit eum lingua viperæ*: quia postmodum capta mens veneno, violentæ tentationis necatur, &c. unde & in Paradiso, stanti homini verba blandæ persuasionis intulit, sed quem semel rapuit ad consensum, jam nunc etiam renitentem trahit, & corruptionis suæ desolationibus devictum, pene violenter interficit: Hæc ille. Aliquando etiam incipit à furore: quodque viribus non potest, emollit blanditijs: In quem sensum, hæc Jobi verba exponit Gregor. lib. 32. Mor. c. 17. *Ossa eius sicut fistula æris*. Quid autem per ossa Behemoth nisi Diaboli consilia designantur: Nam sicut in ossibus positio corporis, roburque subsistit, ita in fraudulentis consilijs, tota se eius malitia erigit: Neque enim vi quempiam premit, sed calliditate pestiferæ persuasionis interficit: unde bene eius

eius ossa, id est hæc eadem consilia, æris fistulis comparantur: æris quippe fistulæ, amoris aptari cantibus solent, quæ admotæ auribus, dum blandum carmen subtiliter concinunt, interiora mentis, in exteriora delectationis trahunt; & dum dulce est quod auribus sonant, virilitatem cordis in voluptatis fluxum debilitant, cumque auditus ad delectationem trahitur, sensus ab statu suæ fortitudinis enervatur. Hæc ille.

10. Nunc otio, & lentè, nunc assultibus aggreditur. Nam uti murus, qui assidue quatitur, tandem diruitur, ita tam assiduus est ut tandem debellet: novit enim illud Ambros. in Apol. 1.2. cap.3. Nemo diu fortis est. Sed periculosius tentat fictâ pace, unde nulla securitas. Augustinus Homil. 46. & 50. facit hostis securos, quos cupit esse captivos: quod petatum à militiâ; in quâ incauti, & securi occupantur: unde monitum Æmilij Probi. Nihil in bello cõtemni oportere: nec sine causâ, dici, Matrem timidi flere non solere. Itaque S. Hilarius in Psal. 63. admonemur (inquit) timere insidiantem semper hostem, ne incautam securitatem nostram, ipse in speculis positus incurset. Et idcõ, præclarum est monitum Prosperij lib. 2. de vocat. gent. cap. 28. In præsentis agonis incerto, ubi tota vita tentatio est, & ab insidiantis superbiâ, nec ipsa est tuta victoria; mutabilitatis periculo non caretur: Exemplum subiicit D. Petri: Et S. Hieronym. ad Heliodor. Nolite credere, nolite esse securi; tranquillitas ista, tempestas est. Quare ne confidas, cum fides omnia ex voto suc-

cedere, nihil te adversi sentire: dic enim semper apud te, tranquillitas ista, tempestas est, nulla in mari securitas, cito enim ex tranquillo, fit turbatum: hæc autem vita navigatio est: unde Apostoli templa nostra, instar navium esse voluerunt: Audi Tertull. de Idolatr. cap. ultimo, fides navigat; tuta, si cauta: securi, si attonita; cæterum inenatabile excussis, profundum est: inextricabile impactis naufragium est: irrespirabile devoratis hypobrechium.

11. Eodem pertinet quod nunc subitis, & repentinis tentationibus adoritur imparatos: nunc lentis & mollibus delinimentis longâ assiduitate emollit, ac dissolvit, secundum illud Jobi 14. *Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo: lapides excavant aquæ, & alluvione paulatim terra consumitur: & hominem ergo similiter perdes:* Quæ verba sic interpretatur Gregor. 12. Moral. cap. 13. Duo sunt genera tentationum: unum quod in mente etiam iusti hominis per repentinum eventum agitur; quatenus sic subito tentetur, ut hunc inopinato proventu concutiat, & prosternat, calumque suum, non nisi post quàm ceciderit, videat: aliud verò quod paulatim venit in mentem, & resistentem animâ lenibus suggestionibus inficit, & omnes in eo vires iustitiæ, non nimietate suâ, sed assiduitate consumit: Quia ergo alia est tentatio, quæ iustos plerumque subitâ invasione prosternit, dicitur, *Mons cadens defluit, & saxum transfertur de loco suo*, id est, mens sancta, cuius locus, iustitia fuerat, impulsu subito transferretur ad culpâ: Rursum, quia alia est tentatio, quæ se cordi hominis, leniter

infundit, omnemque duritiam fortitudinis corrumpit, atque consumit; dicitur, *lapides excavant aquæ*, quia scilicet duritiam mentis absorbent assidua & mollia blandimenta libidinis: & lentum, atque subtile vitium corrumpit durum & forte propositum mentis: unde subditur, *alluvione paulatim terra consumitur*: sicut enim influente aquâ paulatim terra consumitur, sic leniter surrepente vitio, mens etiam fortis absorbetur: unde bene subjungitur: *Et homines ergo similiter perdes*: quod explicat per permissionem: Tum subdit exempla utriusque tentationis: Videamus. David ille, quantum mons altus fuerit, qui tanta Dei mysteria, prophetico spiritu valuit contemplari: sed aspiciamus, quam subito casu defluxit, qui dum in solario deambulans, alienam conjugem concupivit, & abstulit, eiusque virum, cum damno sui exercitus interemit; repentino casu mons cecidit: cum mens illa cœlestibus misteriis assueta, inopinatâ tentatione devicta est, tamque immani turpitudini subacta: saxum itaque de loco suo translatum est, cum Prophetæ animus à prophetiæ mysterijs exclusus, ad cogitandas turpitudines venit. Videamus etiam qualiter *lapides excavant aquæ*, & *alluvione paulatim terra consumitur*: Salomō quippe immoderato usu, atque assiduitate mulierū, ad hoc perductus est, ut templum idolis fabricaret, & qui prius Deo templum construxerat, assiduitate libidinis, etiam perfidiæ substratus, idolis extruere templa non metuit: atque factum est, ut ab assiduâ carnis petulantia, usque ad mentis perfidiam perveniret. Quid

igitur aliud quam aquæ excavarunt lapidem, & alluvione paulatim terra consumpta est: quia surrepente paulisper infusione peccati, terra cordis illius ad consumptionem defluxit: Hæc ille.

12. Ad tempus deserit, ut confidentiam ingeneret, tum non opinantem & securum fortius invadit: id vides in Christo, nam dicitur recessisse ad tempus: idque docet parabola hominis à dæmone possessi, tum liberati: expulsus enim dæmon vadit, & assumit septem alios spiritus nequiores se, & sunt novissima hominis illius peiora prioribus: unde nunquâ tentatio plus timeri debet quàm cum desiit. Augustinus supra: facit hostis securos, quos cupit esse captivos.

His artibus & similibus sic profecit dæmon ut totum ferè mundum subjugarit: O quam illud mihi dolet, cum audio Christum vocare dæmonem, mundi huius principem: *Venit princeps huius mundi*, & *in me non invenit quidquam*: Item à Tertulliano dici omnitenentem: Cum audio Joannem dicere. *Totus mundus in maligno positus est*. id est, sub maligno, seu dæmone. Immo Apostolus vocat Deum huius sæculi. Quid hoc patimur, Auditores, quid eius tyrannidem facile ferimus: qui justum Dei dominatum ægrè aliquando tulimus? audiamus Christum quâ ratione animos addat ad tam probrosum jugum excutiendum. Joan. 16. *Cor fidite, ego vici mundum*: & alibi, *Princeps huius mundi jam judicatus est*, & Luc. 10. *Videbam satanam sicut fulgur de cœlo cadentem*: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones*, & *supra omnem virtutem inimici*, & *nihil vobis nocebit*.

nocebit. Quin igitur aggredimur magno animo.

Primò, Quia ut ait Apostolus Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio adversus carnem, & sanguinem, sed adversus principes & potestates, adversus mundi rectores, tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus: ut scias mortalium omnium, sive Regum, sive aliorum certamina ridicula esse, cum ferro, & glâdibus igneis, atque tormentis, pugnant in arcibus, & aggeribus è terrâ egestis. Unus Angelus unâ nocte octoginta millia stravit in exercitu Sennacherib: Duo Angeli intra paucas horas quinque urbes, & tot in eis cives in cinerem redegere: aliæ nobis sunt pugnæ, alia certamina cum dæmonibus: videri non possunt, quia sunt principes tenebrarum: attingi non possunt, quia sunt spiritus: feriri non possunt, neque perimi, non enim constant carne, aut sanguine: Itaque nihil possunt in eos humanæ vires, & corporeæ: Sed hæc omnia animos addere debent, quia licet tanti sint illi spiritus, Christus tamen dedit nobis potestatem calcandi super illos, eosque ita abjecit, ut vocet serpentes & scorpiones: serpentes quidem ob manifestam vim nocendi; scorpiones autem ob occultam: sed tamen illud præclarum, quod tu homo carneus, & terrenus, tantum hostem possis debellare.*

Secundò, Quia certas cum hoste jam prostrato, secundum illud Roman. 16. *Deus autem pacis conterat satanam sub pedibus vestris velociter, ut nemo de victoriâ desperet.*

Tertiò, Ratione rei de quâ certamur, secundum illud Apostoli, *in cœ-*

lestibus, id est, ut exponit Chryf. pro cœlestibus: Hoc est, non pro urbe, aut provinciâ, non pro agro, aut castro, aut finibus imperij, sed pro regno cœlorum. Vide num esse possit maius pugnæ premium, quàm ut agatur de regno, eoq; cœlesti, non quod alios lucrari speret, sed ne tu obtineas.

Verùm multi non modò non conflagunt cum dæmone, quin potius dæmonem adjuvant, & cum eo sociantur, & arma eius fortiora reddunt, immò ipsimet sunt dæmonis præliantis jacula: vide hunc nebulonem cum dæmone arma sua sociantem: jam annos plures dæmon huic virgini bellum indixit: jam sæpè totis viribus confligit, nec vincere potuit: sed quod dæmon non potuit, unus adolescens hoc potuit.

At non concidamus animo: Duce[m] habemus Christum, qui nos de cœlo aspicit in terrâ pugnantes. Memento Salamineæ pugnæ, cum Xerxes in edito monte intueretur pugnantes septus multis scribis, quos singulorum præclare facta scribere jubebat, & notare, ut peractâ pugnâ illos pro suis meritis & gloriâ & præmio afficeret: Ita tibi animo propone Christum Dominum de cœlo prospicientem, & in te suos oculos defigentem, ut tua prælia, & tua fortia gesta intueatur, & approbet, & æternis monumentis consignet: certe eius oculi tibi esse debent ingens quoddam theatrum, & ut ait sanctus Basilius, Deus magnus est spectator: Sic itaq; certare coneris, ut vincas: & sic vincere allabora, ut aliquando coronari merearis in gloriâ cœlesti, ad quam perducat nos Christus Dominus Amen.

FERIA SECUNDA

DOMINICÆ PRIMÆ IN QUADRAGESIMA.

CONCIO PRIMA

DE JEJUNIO FINALI.

Prima causa gravitatis iudicij, quòd Filius Dei,
fit Iudex.

Cum venerit Filius hominis in Majestate suâ. Matth. 25.

VALDE timendum est quod ait sanctus Basil. in præmio ad Regulas fusiùs disputatas ne maxima hominum pars Deum inadæquate, & quasi dimidiatè cognoscat: Nolumus, ait, Deum ex mediâ parte cognoscere, neque eius erga nos bonitatem, ad ignaviæ occasionem accipiamus: propterea tonitrua, propterea fulminum terrores, ne bonitas contemnatur: De eo quidem dicitur, quod Solem oriri faciat super justos & injustos; sed etiam de eodem dicitur quòd cæcitate percutiat: Dicitur Zachar. 10. imbrem dare: sed etiam dicitur Genes. 19. ignem pluere: illa clementiæ, hæc severitatis: aut per illa ad amandum alliciamur, aut per hæc ad metum assuefcamus. Eadem de causâ Tertullianus

docet iustitiam esse plenitudinem Divinitatis: Cum itaque tam multa sint quæ nobis persuadent Deum bonum esse, ne etiam ignoremus iustum esse, Ecclesia hodiernâ die universale iudicium nobis proponit, de quo nemo pro dignitate eloqui potest, nisi peculiari gratiâ Dei adjuvetur, pro quâ obtinendâ ad Iudicis Matrem accurramus. *Ave Maria.*

IPso huius sermonis initio admonendos vos esse existimo eius rei, quam dixit S. Gregorius cognomento Thaumaturgus in suâ in Ecclesiasten metaphrasi: Neminem esse qui de iudicio deq; reb^o postremis dignè eloqui possit, atque orationem rebus parem efficere; ut ne homines, si minus aliquid dicatur, timorem Dei, vel abijciant, vel minuant.

minuant. S. Basilius Barlahamum martyrem laudaturus obtabat linguam suam periti alicuius pictoris penicillo adjuvari: utinam hic pictorem haberem eximium, qui me penicillo suo adjuvaret, & quæ linguam representare non possum, coloribus exprimeret. Vel potius, Auditores, me credite pictorem esse: nam quæ dicam, tam absum à rei veritate, quam abesse solet pictura, ab ipsarum rerum naturâ. Certè si Judicij consideratio, quod S. Basilius appellat formidabile, & nulli hominum tolerabile, vobis terrorem non iniiciat, nescio quid vos tandem movere possit, aut à peccato deterrere: Etenim quod est rerum maximarum proprium, nulla est in eo pars, vel minima, nulla circumstantia, quæ non aliquod magnum continet. Quare non placet illud confusè contemplari, sed singulas eius partes, ut nihil omittamus: Ita hodiernâ die, prima tantum verba spectabimus; cum venerit Filius hominis: in quibus verbis continetur, judicij postremi præsidem futurum Christum Dominum: quæ cognitio quanti sit momenti, hinc colligi potest.

1. Quod Christus in sui apud mortales itineris clausulâ hoc postremum voluerit Apostolos monitos esse, ut nunquam eius rei obliviscerentur: unde quasi id omissum foret in mandatis, aut ut esset quasi ultimò commendatum, aut denique ut illis præcipuè inculcatum ostenderet, duos Angelos misit, qui id suo nomine præcipuè docerent, idque doctos à se, & ultimò admonitos, in civitatem remitterent: *Hic Jesus qui assumptus est à vobis in cælum,*

ita veniet quemadmodum vidistis eum euntem in cælum, hoc est pari gloriâ, & majestate.

2. Quod eâ de causâ Spiritum sanctum miserit, ut tantæ rei testis & assertor existeret, secundum illud Joan. 16. *Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de Justitiâ, & de judicio.* Quibus verbis significat, quibus de rebus Spiritus sanctus testimonium redditurus esset Filio, atque inter cætera de illa re maxime, quod Filius constitutus esset Judex vivorum, atque mortuorum: quâ de re mundum omnem convinceret: quod certè abundantissimè præstitit.

1. Per Apostolos qui nihil frequentius in suis concionibus inculcarunt, quam Christum venturum ad homines judicandos, ita Petrus Actor. 1. *Et præcepit nobis prædicare populo & testificari, quia ipse est, qui constitutus est à Deo, judex vivorum, & mortuorum,* Et Paulus Athenis in Areopago Actor. 17. *Statuit diem, in quo judicaturus est orbem, in æquitate, in vivo in quo statuit, fidem præbens omnibus, suscitans eum à mortuis:* Et Hebr. 12. *Judicem omnium Deum, & testamenti novi mediatorem Jesum.*

2. Id fecit per evidentes virtutes, & apparitiones, & miracula super baptizatos per factam fidei professionem, cuius extrema capita sunt mortuorum resurrectio, judicium & eius effectus, vel præmium, vel supplicium æternû.

Hæc autem Spiritus sancti convictio seu doctrina de judicio.

Continet 1. contra infideles dari judicium, quoniam, aut animas negarunt esse immortales, & esse alteram vitam, quæ huic mortali succedat: aut Deum humana

humana curare, ut bonos remuneret, & malos puniat: cum tamen iudicium ad Dei providentiam pertineat, quæ est ratio ordinis, cuius est ea quæ perturbata sunt & confusa in ordine debito collocare, atque disponere: videmus autem passim res huius vitæ pessimo ordine fluere: malos impunè vivere: bonos sine mercede: oportet igitur ut illæ iniustitiæ aliquando corrigantur, & in ordinem redigantur: quæ actio opus est iudicij: Quod si est aliquod iudicium, necesse est aliquem, esse huius iudicij præsidem: hæc enim inter se connectuntur; datur itaque aliquod commune hominum tribunal, datur etiam aliquis, qui in eo tribunali sedeat tanquam Iudex.

2. Convictio fuit hanc iudicariam potestatem & auctoritatem ad Deum pertinere, propter eminentem ipsius qualitatem, & summum in creaturas dominium, quod ita ipsi convenit, ut primum Dei nomen in Scripturâ sit nomen Iudicis, Genes. 1. *In principio creavit Deus, Elohim, Iudex, vel ob pluralitatem personarum, Iudices: Quia Deo proprie convenit munus & opus iudicandi: unde in sacrâ Scripturâ ipsa tribunalia, non tam dicuntur esse hominum tribunalia, quam Dei: Ita dicitur Salomon sedisse in folio Domini: & vindicta de Amalecitis appellatur à Moysè Exodi 17. Manus folij Domini, hoc est, potestas throni eius: Ita dicuntur Iudices Deuteron. 1. exercere iudicium Dei: unde ipsos Iudices idem iudicat uti dicitur Psal. 81. Deus sedit in synagoga Deorum: In medio autem Deos dijudicat, uti igitur appellatur Rex Regum, & Domi-*

nus dominantium, ita etiam appellatur Iudicum Iudex.

3. Convictio fuit iudicandi potestatem & officium peculiari quadam ratione convenire Filio, secundum illud Joannis. 5. *Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio.*

Non tantum 1. Quia munus iudicandi toti Trinitati commune, convenit Filio per quandam attributionem, & appropriationem, quia ipse Sapientia est, quoniam à Patre procedit per viam intellectus: Cum enim ad iustum iudicium tria requirantur (inquit Sanctus Thomas 3. p. q. 59. art. 1.) potestas rectitudo, & sapientia; duo prima sunt veluti prærequisita, tertium verò est quasi propria ratio, à quâ iudicandi actus emanat: Quia ergo Filius est Sapientia Patris, idèò iudicandi potestas est illi specialiter attributa: atque illo sensu explicat allata prius verba ex sancto Joanne; *Pater non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio: dedit utiq; generando, (inquit Ambros. lib. 2. de fide cap. 4.) non largiendo: cum enim naturam dedit, sapientiam dedit, & sapientiæ adjunctam iudicandi potestatem: hanc autem intelligi divinam, vel hinc probat Tertull. lib. contra Praxeam. cap. 16. Quia dicitur, omne iudicium traditum Filio: Omnem enim, inquit, dicens potestatem, & omne iudicium, nullam exceptionem temporis permittit, quia omnia non erunt, si non omnis temporis fuerint: at certum est Filium non fuisse semper nisi secundum Divinitatem. Verum tamen licet illud non improbem, potestatem iudicandi peculiari ratione convenire Filio per*
appre-

appropriationem, nego tamen locum allatum ex Joann, sic intelligi debere: Quia quæ de unâ personâ per appropriationem tantum dicuntur; de alterâ negari non debent: cum omnia Trinitatis opera externa sint indivisa, & omnibus personis communia.

Neque tantum 2. Quia divinitas in carne judicat, & per carnem iudicium sensibile reddit, quod maxime erat conveniens suavi Dei providentiæ, & hominum conditioni magis accommodatum, ut homines sensibiles ab homine, cuius facies videri, & vox audiri posset, judicarentur: atque illud soli Filio convenire potest; nam licet iudicandi potestas, sit communis toti Trinitati, potestas tamen iudicandi sensibiler, illi tantum personæ convenit, quæ est sensibilis; nulla verò præter Verbum est sensibilis; ut pote quod carne indutum factum est sensibile: atque illud eo magis verum est, quod non tantum in carne iudicium Filius sit effecturus, sed etiam per carnem, tanquam per instrumentum conjunctum: Verum etiâ quia Christo ut homini data est potestas iudicandi, licet ea potestas data non fuisset, nisi simul fuisset Filius Dei. At sicut in Christo non tantum est sanctitas substantialis, & divinitatis, sed etiam gratia habitualis, & sanctitas creata; & sicut in eodem præter scientiam increatam, est etiam scientia infusa creata; ita præter supremam iudicis auctoritatem quæ divinitatis est propria, in eodem etiam reperitur potestas quædam excellentiæ adjudicandum; secundum illum Ioan. 5. *Et potestatem dedit ei etiam iudicium facere, quia Filius hominis est*: quod adhuc significatur illis verbis Act. 10. *Con-*

stitutus est à Deo, iudex vivorum & mortuorum. Etenim cum Christus esset hominum caput, debuit habere omne genus potestatis in homines, & consequenter iudiciariam potestatem: præsertim cum ratione unionis debeatur Christi humanitati participatio eminentissima divinarum perfectionum, atque in Christo concurrerint omnes partes iudicis optimi: 1. scientia: 2. rectitudo voluntatis. 3. infallibilis veritas: 4. dominium seu iurisdictio: 5. efficacia voluntatis. Denique Christus meruit modis omnibus exaltari, quibus convenienter, & juxta suam dignitatem, & capacitatem exaltari potuit: ac præsertim eius humilitati, quâ ab hominibus voluit injustè iudicari, secundum illud Prophetæ Isaia 53. secundum Versionem LXX. *Interpr. In humilitate iudicium eius sublatum est* (nam quia inimicis suis non repugnavit, sed silentio omnia passus est, ideo in humilitate, hoc est propter eius humilitatem, sublatum est iudicium eius, id est, iudicij non reperit veritatem, sed licet cognitus esset innocens, damnatus est.) eius, inquam, humilitati concedi debuit, ac rependi pro præmio, ut omnes homines iudicaret: & rationem subdit Ioannes. *Ut omnes honorificent Filium, sicut honorificant Patrem, &c. Nam potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est.*

4. Convictio est, consequenter eidem convenire potestatem homines revocandi ad vitam, & sistendi ante tribunal suum, secundum illud hodierni Evangelij: *Et congregabuntur ante eum omnes gètes*: Ratio est, Quia debet posse iudex reos compellere, & trahere in iudicium: rei autem sunt homines, obnoxij

utraq; sui parte: ad hæc, cum iudicium illud debeat esse sensibile, homines enim iudicandi sunt, illi autem sunt sensibiles, oportuit reos sensibilibus adesse, & suum iudicem sensibilibus audire, & videre, & sententiam accipere sensibili modo secundum rationem hominibus proportionatam: unde Christus Dominus potestatem vivificandi mortuos conjungit potestati eisdem iudicandi, illis verbis: *Sicut Pater suscitatur mortuos, & vivificat, sic & Filius, quos vult vivificat. Neque enim Pater iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit Filio: Et paulò post. Amen, amen dico vobis, quia venit hora & nunc est quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint vivent. Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. Id est vivificandi virtutem: & potestatem dedit ei iudicium facere, quia Filius hominis est: In quibus verbis Christus potestatem vivificandi mortuos, colligit ex potestate quam habet iudicandi, tanquam ex fine medium: & postea ex resurrectione, iudicium, tanquam ex medio finem: unde alterum ex altero colligitur, sed diverso modo.*

5. Convictio ad præcedentes consequens est, eidem etiam convenire potestatem pœnis aut præmijs afficiendi: unde totius iudicij hæc est clausula. *Et ibunt hi in supplicium æternum; iusti autem in vitam æternam.* Hæc enim potestas debet esse in Iudice, ut eius sententia vim aliquam habeat: vel saltem debet posse alijs imperare, ut vel præmia, vel pœnas inferant: Eam Christi potestatem aliqui subtiliter agnoscunt in his verbis, Joan. 5. *Sicut enim Pater suscitatur mor-*

*tuos & vivificat, sic & Filius, quos vult vivificat: allusum volunt ad potestatem iudicis, qui potest condemnare, vel absolvere: quæ duo exprimuntur in veteri Testamento, his verbis, vivificare, & mortificare: Deuter. 32. 1. Reg. 2. Tob. 13. Sapient. 16. quod Joannes in Apocal. cap. 1. appellat habere claves mortis, & inferni: itaque exemplum vivificationis dicunt & ad corpora, & ad animos pertinere: sed quidquid sit, aliquid magis explicatum in rem nostram subiecit Christus loc. citat. *Venit hora in qua omnes qui in monumentis sunt audient vocem Filij Dei: Et procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitæ, qui verò mala egerunt, in resurrectionem iudicij, hoc est condemnationis, quibus verbis & præmium & pœna indicantur.**

Convictionis autem hæc redditur ratio, quia princeps huius mundi iam iudicatus est: Ex quo inferri debet, ergo & mundus: nam S. August. tract. 95. sic explicat reprehendendum mundum scilicet per Iudicium, & damnationem Diaboli. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, nec parcat mundo peccanti, quoniam (inquit) cum suo principe iudicatur quem superbum, atque impium imitatur. Vis rationis in eo est, quod ubi est eadem culpa, eadem quoque debet esse damnatio: & sicut mundus habet Dæmonem principem, ac ducem in culpâ, habebit etiam in pœnâ. Alterum præterea Argumentum est à potiori: nam si Angelis, creaturis nobilissimis, Deus non pepercit, multò minùs creaturis longè vilissimis, hominibus scilicet, qui majorum ac potiorum exemplo*

pto terreri debuere: unde August. Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superbiorum supplicio terrenda est Angelorum.

Existimo tamen in illis verbis contineri causam cur Christus constitutus sit à Patre, iudex vivorum, & mortuorum: Quia enim Diabolus, qui erat huius mundi princeps, & propter peccatum homines sub suo domino continebat, jam iudicatus est, & damnatus: hoc est, suo dominio atque principatu exutus: (dum enim in Filium Dei sibi non obnoxium dominari voluit, quem in ceteros principatum habebat, amisit:) propterea homines à servitute liberati in sui servatoris, ac liberatoris potestatem venerunt, eiusque iudicio subditi sunt: Christus igitur est princeps, & iudex eorum omnium, qui sub potestate Diaboli tenebantur, quia ipse eos liberavit, atque exemit, sibi que obnoxios fecit, juxta illud ad Coloss. 1. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filij dilectionis suae, hoc est dilecti, posito nomine abstracto pro concreto.*

Quibus præsuppositis ac præmissis. Affero hinc futuram esse Iudicij maximam severitatem, quod Iudicium extremum, non à Deo Patre, sed ab eius Filio exercendum sit.

1. Ratio. Quia non habebit homo, quid respondeat, nihil quod conquerratur secundum illud Ps. 50. *ut justificeris in sermonibus tuis, & vincas, cum iudicaris*: id est, Iudex semper erit victor si homo condemnaverit eum iniustitiæ, quod tam graviter puniat. Quid enim ex unâ parte excusare poterit? non rerum præceptorum difficultatem, cum ipse iudex

omnia experiri voluerit, etiam quæ difficillima sunt: Hebr. 4. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia, pro similitudine, absque peccato*: aut quomodo ex alterâ parte prætexet odium Iudicis erga se, cum ille sit idem qui pro hominibus mortuus sit? Itaque sublata erit omnis iniustitiæ suspicio, ipso, qui erga homines tam affectus fuerat, atque propensus, condemnationis sententiam pronuntiante: unde hominum intolerabilis deprehendetur malitia, quos ne veniâ quidem dignos iudicabit is, qui eos tantum dilexit, ut pro iisdem mori voluerit.

2. Ratio. Quia sic homines intelligēt quid mereantur, cum eum offenderint, qui eos tot tantisque bonis ac beneficijs devinxit: suaque crimina eò majora agnoscent quò sunt conjuncta cum majori ingratitude.

3. Ratio. Quia uti loquitur per Isaiam Prophetam cap. 59. *Sicut ad vindictam, quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: sicut vicem reddet: ut intelligas, cum adeo acerbè ab hominibus sit iudicatus, ut dixi ex Isaiâ, cum dixi in humilitate sublatum esse iudicium eius, ita nimirum contemptum fuisse, ut in eius condemnatione, nulla fuerit servata forma Iudicij: intelligas, inquam, nihil mirum videri debere, si eos non quidem iniuste, sed admodum stricte iudicet. Videbunt in quem transfixerunt: Item, Quod si in viridi ligno hæc fiunt, in arido, quid fiet? Quanta item commotio futura est, cum videbunt suis oculis impij crucem, & cætera Christi dedecora, quæ contempserant, jam esse victicia,*

& insignem factam rerum omnium cō-
mutationem: Hoc significant verba S.
Matth. cap. 24. *Tunc apparebit signum Filij
hominis in cœlo, & tunc plangent omnes tribus
terræ: hoc est ex omnibus tribubus, ali-
qui:*

4. Ratio. Quia vehementer percellē-
tur increduli cū videbunt in personā
Christi, omnia quæ prædixerat eve-
nisse, & ipsi quidem qui nullum futu-
rum iudicium crediderant, sed meras
nugas, & figmenta illud esse: rerum si-
quidem experientia, quò minùs ex-
pectata est, eò magis percellēt.

5. Ratio est. Quia inde convincimur,
nihil in tali iudicio posse latere, quod
fiat à Sapientiā Dei, eaque manifesta-
tā: Nam eius Sapientiæ scientiam nihil
fugere potest: neque testibus, neque
longā discussione opus habebit, sed uti
dicitur Malachiæ 3. *Accedam ad vos in
iudicio, & ero testis velox, maleficis, & adul-
teris, & perjuris.* Testem velocem se appel-
lat (inquit Augustinus 20. de Civit. cap.
26.) Quia sine prolixitate sermonis
conscientiās convincet, revocans sine
morā in memoriam, unde puniat, &
condemnet: nam uti dicitur Sapient. 1.
*In cogitationibus impij interrogatio erit, &
accusatione conscientiae suæ convincetur.*

Hinc 1. arguuntur hypocritæ, qui se
fatis latere putant, si homines decipi-
ant, de quibus ita pronuntiatur Iobi
15. *Congregatio hypocritæ sterilis, & ignis de-
vorabit tabernacula eorum, qui libenter mu-
nera accipiunt.*

2. Occultè peccantes, qui non cogi-
tant de oculo illo qui nunquam sopi-
tur (ait Chrysoft.) nihil de virgā illā vi-

gilante: nihil de eo, de quo dicitur Da-
nielis 4. *Ecce vigil, & Sanctus de cœlo des-
cendit:* Ita ut nihil hominum tenebræ,
nihil parietes, nihil antra, nihil spelun-
cæ, nihil abyssus, nihil locorum lon-
ginitas, nihil secretum, nihil nox, ni-
hil solitudo juvare possint, cū nec ip-
sa cogitatio, nec cordis abscondita, nec
animi recessus suam habeant securita-
tem: dicitur enim de Sapientiā, libro
de ipsa cap. 7. quod sit *omnia prospiciens,*
& quod capiat omnes spiritus: & postea, *Om-
nibus enim mobilibus mobilior est Sapiencia:*
attingit autem ubique propter suam munditiā,
hoc est impermixtionem ab omni ma-
teriā, potentialitate, & impuritate: est
enim purus actus.

Hinc 3. Suprà omnes, turpibus, &
obscœnis hominibus, futurum est gra-
ve iudicium finale: quoniam ut ipse
minatur per Prophetam Nahum cap. 3.
*Revelabo pudenda tua in facie tua, & osten-
dam gentibus nuditatem tuam, & regnis igno-
miniam tuam:* Cū enim ipsa Sapiencia,
illud iudicium efficiat, illud faciet ma-
nifestando: quod unicum maximè re-
formidat obscœnitas: illud optimè ex-
primit S. Bern. lib. 5. de Consider. cap.
12. Est & turpiū pœna Deus, lux est
enim: & quid tam invisum obscœnis
flagitiosisque mentibus. *Peccator omnibus
qui malè agūt, odit lucem:* sed dico, num-
quid poterunt declinare? Minimè om-
nino: lucet ubique, etsi non omnibus:
denique in tenebris lucet, & tenebræ
eam non comprehendunt: Et videntur
ergo ut confundantur, & non vident
ne consolentur: At vide gradus huius
ignominiae in turpitudinum manifesta-
tione.

1. Quoniam omnibus Angelis, & hominibus patebunt, in quibus quot sunt oculi quos reformidas? Bernardus loc. cit. Non modo à luce, sed in luce videntur, à quo? vel à quibus? ab omni videntur, ut pro multitudine intuentium fit confusio multa: Adverte autem illum creaturarum aspectum, non fore quasi in transitu, uti solet esse in vitâ: Quam multæ matronæ, ut pudoris, ita etiam famæ naufragium fecerunt: sed tandiu durat infamia, quamdiu durat infamia, quamdiu durat cogitatio, quæ in hominibus est adeò mobilis, & multiplex; sæpe dum putas te esse in omnium cogitatione, aut oculis, nemo de te cogitat aut loquitur: verum ille aspectus, cum à luce fiat, & in luce quæ nunquam extinguitur, fiet illa cognitio indelebili impressione. S. Gregor. Nazianz. loquens de Caino, ubique suam trepitationem circumferente, eum appellat Iustitiæ Divinæ *sylin empigon*. animatam, & mobilem columnam: Ita quamlibet creaturam rationalem cogita æternam esse turpitudinis tuæ columnam, scripturam, & argumentum: sed in numerum hominum, & Angelorum, si potes, & hinc æstima confusionem tuam, ut pro multitudine intuentium fit confusio multa: certè major extensivè nulla esse potest.

Secundus gradus confusionis est unicuique à seipso, quoniam unicuique sua nuditas, & turpitudinis perpetuò erit obvia: secundum illud, *Revelabo pudenda tua in facie tuâ: nec licebit, uti nunc fit, mentem & oculos avertere*: sed uti dicitur Threnor. 3. *Ego vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis eius*: Bernardus loc. cit. At nullus de tantâ

numerofitate spectantium, molestior oculus, suo cuiusque: Non est aspectus five in cœlo, five in terrâ, quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit: Non latent tenebræ vel seipsas: se vident, quæ aliud non vident, opera tenebrarum sequuntur illas: Non est quo se abscondant ab illis, ne in tenebris quidem. Certè quæ sunt ab hominibus turpiter, licet verecundiam habeant, etiam in impudentissimis hominibus, tamen nemo est qui harum rerum turpitudinem satis intelligat: sed cū Deus, uti loquitur Apostolus, *Illuminabit abscondita tenebrarum*, tunc unusquisque vitæ suæ turpitudinem agnoscat, atque exhorrebit: & quoniam ab eâ cogitatione & visione, separari, & cessare non poterit, hinc summum supplicium à se feret, & summam à se confusionem: Nunc tanta est multorum impudentia ut suas etiam jactent turpitudines secundum illud Isaiæ 3. *Agnitio vultus eorum respondit eis*, nam aperta sunt in eorum facie turpitudinum ipsorum signa & argumenta: & illud aliud, *Quasi Sodomæ peccatum suum prædicaverunt*: quæquam I. non audeas tuarum cogitationum obscœnitates revelare, quæ tunc animum tuum mirabiliter cruciabunt: 2. licet tui similibus oculos non reformides, tamè quàm multi sunt, quorum oculos vereris, ita ut mori malles quàm ab ijs agnosci? Sed tunc erit illud tempus, cum vel te ipsum testem, atque iudicem, & exprobatorem ferre non possis. Sunt qui Lucretiam Romanâ sibi manus intulisse dicant, non vitandi criminis causa, sed ulciscendi, cum vel se ipsam admitti sceleris ream non ferret:

Ita se nemo ferre poterit, cum tamen se nemo fugere possit: Nimirum, ut mox aiebat Bernardus, non est aspectus sive in cœlo, sive in terrâ quem tenebrosa conscientia suffugere magis velit, minus possit. De hac confusione intellexit illa verba Luc. 16. *Mendicare erubescio*, S. Chrysológus serm. 126. Confusione futuri iudicij pertimescit, in quo jam non pœnitendi tempus est, sed pœnarum: & ubi reus plus de conscientia, quam de gehennæ erubescit incendio: Eodem modo S. Gregor. exponens illud S. Jobi cap. 6. *Venerunt quoque usque ad me, & pudore cooperti sunt*: Tunc iniquos pudor cooperit, cum eos in conspectu iudicis testis conscientia addicit: Tunc iudex exterius cernitur, sed acculator interiùs toleratur: Tunc omnis ante oculos culpa reducitur, & mens, super gehennæ incendia, suo gravius igne cruciatur.

Tertius & summus confusionis gradus est ab oculo divino, quia super omnium oculos erit ille molestissimus per quem cæteri vident, eò usque ut ipsius cognitio sit summa turpium hominum pœna: quod sic explicavit Bernardus: *est & turpium pœna Deus, lux est enim*: Id autem eâ ratione fit: Quia turpitudinis infamatio, eius propria pœna est: nam uti voluptas dolore compensatur, secundum illud Apocal. 18. *Quantum glorificavit se, & in delictis fuit, tantum date illi tormentum & ludum*: Ita turpitudinis pœna propria, est confusio, & infamatio: porro ea infamatio, fit redargutione, & condemnatione, redargutio verò fit solâ manifestatione: omnis autem manifestatio fit per lucem

secundum illud Apostoli, Ephes. 5. *Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere: omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifestantur: omne enim quod manifestatur lumen est*: Aut ut Syrus vertit. Omne quod revelat lux est: dixit enim manifestatur active, pro manifestat, nam vox græca est verbum deponens, quod activam potest habere significationem: Illa autem lux, est ipse Deus: & ita luminosus Dei aspectus, summa est turpitudinis condemnatio: & inde sequitur Deum per seipsum esse turpitudinis pœnam, secundum illud Bernardi, est & turpium pœna Deus, lux est enim: Quod autem Deus seipso est, id infinite est: propterea est veluti pœna turpitudinis infinita: Quid enim est Deus, ait idem, Non minus pœna perverforum, quàm humilium gloria: sensus est: Sicut gloriam beatorum dicimus esse infinitam, quia ipse Deus est; Ita turpium confusio, erit aliquo modo infinita; quia hæc confusio erit turpium manifestatio, quæ est ipse Deus: Est & turpium pœna Deus, lux est enim: Sicut igitur Deus conjungitur animæ beatæ, sub ratione lucis, seipsum manifestans animæ: unde negant Theologi dari ullam speciem Dei impressam in animâ Beati, sed divinam essentiam fungimunere speciei, nam seipsam sufficienter per se manifestat: Ita essentia eadem divina animæ damnati aliquâ etiam ratione conjungetur sub ratione lucis, non ad gloriam, sed ad confusionem: quia non seipsam illi manifestabit, sed suas illi sordes, & turpitudines demonstrabit: Vide quò illa pœna pertinebit ut ipse Deus sit: *singe animo quantumlibet*

libet dedecus, & infamiam, nunquam eo pertingere poteris ut aliquid inñitum in eo genere reperias, nisi Deum includas: Certè cætera tormenta incredibilia sunt, ignis, carcer, tenebræ, vincula, vermis nunquam moriens, sed semper mordens, foetor, sulphur, & innumera alia: sed sicut cum in cœlesti beatitudine innumera sint bona, tamen essentialis beatitudo, quæ est ipse Deus, omnia longè superat; ita in pœnis damnatorum cum omnia sint summa, nihil tamen æquare potest summam illam confusionem, quæ Deus ipse est per se ipsum animam puniens: Quis unquam id credidisset, Deum ipsum pœnæ partem existere? Hinc vel saltem existima quantum sit peccatum turpitudinis, cum in iudicio nihil sit gravius plectendum: Nec te decipi sinas adulatorum verbis, quasi hoc peccatum inter cætera levius existat: sed vel ex pœnâ, gravitatem eius æstima: sed sunt impij ac scelerati impostores, qui incautas puellas sic decipiant. Danielis 3. *Sic faciebatis filiabus Israël, & illæ timentes loquebantur vobis, sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram.* Veniet tempus cum Deus non tantum actus tuos revelabit, sed etiam eorum turpitudinem, ita ut, unde laudem captas, hinc summo dedecore afficiaris. Cogita itaque quis tuas sensus sit futurus, dum tibi tot annorum turpitudines, atque obscœnitates obtrudentur: Et hac cogitatione erige animum ad confusionem illam præveniendam seriâ & exactâ confessione, ac deinceps omnem quamecunq; libidinem compesce: Certè ait Chry-

sost. In plateâ existens, licet ardeas libidine, non tamen audeas ob hominû pudorem, eam explere: Cur non eadem ratione te contineas ob ipsius Dei, omnia videntis ac cernentis, pudorem: est enim ait Gregor. Naz. *teos mega. teatis.* Deus magnus spectator: oculum eius cogita, lucem eius ubique lucentem, & aliquando te, & tua, tibi & omnibus manifestaturam.

Illud modo superest, ut quoniam nunc Judicem nostrum cognoscimus, eum, dum licet, omni studio placare studeamus, eiusque gratiam modis omnibus nobis demereri: Quin liceat in sacro Eucharistiæ usu ita ipsum obtestari: Quid de te Domine Jesu sentiam ignoro, qui me nunc tantâ amoris significatione complectaris, quem tamen severo olim iudicio persequi debes: Ergone poteris eum à te æternum repellere, quem tam suaviter nunc recipis & amplecteris, cui etiam te penitus conjungere, & quasi miscere amas? Quam dissimilis es ab eo qui futurus es! ficcine erga omnes te immutas? Quod si erga aliquos idem semper, & tui similis existis, quid sit ut te talem mihi futurum non audeam polliceri? Sed tu, mi Auditor, cur nunc non conaris eum omni officiorum genere tibi demereri? ea præsertim efficiendo quæ ipsi inter cætera, gratissima esse cognovisti, ut cæteris timentibus, atque tremantibus erigas caput, ac merearis audire eum omnibus electis. *Venite Benedicite Patris mei, ut ad gloriæ eius consortium voceris*
Amen.

FERIA

FERIA TERTIA

DOMINICÆ PRIMÆ QVADRAGESIMA

CONCIO SECVNDA

DE JUDICIO FINALI.

De Majestate Judicis, seu de primâ eius qualitate.

*Cum intrasset Jesus Hierosolymam, commota est universa civitas
dicens: Quis est hic? Matth. 21.*

HODIERNUM Evangelium duplicem docet Christi Domini ingressum, unum in urbem Jerusalem, unde ipsa commota est, alterum in Templum, unde ipse commotus est. Commotio civitatis, fuit admirationis; commotio Christi Domini fuit iracundiæ, & indignationis. Quod ut intelligatur necesse est ut sciatur, quis Christi Domini fuerit ingressus in urbem Hierusalem, unde civitas sit commota, & quis, Christi ingressus in Templum, unde ipse sit commotus. Quoad primum attinet, describitur triumphalis Christi ingressus committante multo populo, cum acclamationibus & pompâ, ad cujus conspectum commota est universa Civitas, dicens, quis est hic? quæ vox admirationis est:

Quis enim non admiretur hominem pauperem in Asino sedentem, tantam animorum effecisse commotionem, ut populum undequaque traxerit, & ipsi ab omnibus acclamaretur, etiam à pueris: immò cum ingressus esset, tantam in omnibus mutationem effecisse, ut commota sit universa Civitas, quæ se ipsam mirata, & tanti motus causam nesciens, dixerit: *Quis est hic?*

Quoad 2. attinet, scilicet Christi Domini ingressum in Templum, cum in eo invenisset omnia plena mercimonijs, & sacra omnia prophanari, ita zelo correptus est, ut omnes à Templo ejecerit, & animalia, boves, & oves & mensas disturbarit, idq; fecit tantâ autoritate, ut uni

ut uni homini tam ingens hominum turba omnino cesserit. Hac occasione mihi in mentem venit, consequenter ad hesternum discursum vobis hodiernâ die differere, de Christi Domini ad iudicium venientis ingressu: non jam in unam urbem, aut Templum, sed in universum terrarum orbem: Ac de duplici commotione:

1. Totius naturæ præ stupore secundum illud: *Nam virtutes cælorum commovebuntur*, ac nemo erit, qui non dicat, *Quis est hic?* Si enim Christi humilitas sic commovit homines, quid faciet Majestas? Si cum venit mansuetus, ut ait Evangelista, quid cum veniet iratus? Si sedens in Asino, & super pullum Asinæ sic commovit, ut universa Civitas diceret, *quis est hic?* quanto magis cum sedebit super sedem Majestatis suæ?

2. De Christi commotione non contra paucos unius Templi violatores, sed adversus omnes peccatores, quod faciet tantâ perturbatione rerum, ut omnis natura fatiscat, Sol lucere non audeat, nec Luna nec Astra: non ipsa elementa consistere: *Quis hominem eò unquam provehendum existimasset? Quis est hic?* nemo melius dicere poterit quam Mater, ad illam recurramus: AVE MARIA.

QUOD heri à me dictum est post S. Basilium in laude Barlahami Martyris, optare me pictorem qui suam artem linguæ meæ adjungeret, id mihi potius hodiernâ die esset optatissimum, ut illustrem iudicij imaginem vobis proponerem: Ego quidem sic opus meum cum illo partire: Vellem ille mihi pingeret innumerabilem hominum turbam, diverso vultu, ac

gestu, diversis ordinibus, ac sedibus locatam: quod ille non posset: adderem varias illorum cogitationes, diversos animi motus: vellem mihi Dæmones truculentissimos exhiberet, in corporibus horrendis, qui omni conatu in damnatos sævirent: in quibus vellem pingeret, mœstitiam, deformitatem, oris rictum, sparfos crines, & omnia desperationis signa: Ego illi adderem clamores, ejulatus, voces lamentabiles, quid dicerent enarrarem, sed præcipue animi angorem, tristitiam, desperationem. Vellem mihi pingeret sedem augustissimam & thronum excelsum: & vividis coloribus nubes accenderet, fulgetra, corpora beatorum, sed præcipue summam iudicis majestatem: Hic ego plura adjicerem quæ pingi non possunt, & tamen in multis deficerem, quæ dici nequeant. Sed sperarem multorum animos, & illâ picturâ, & mea oratione commovendos. Scimus Dositheum visâ picti iudicij imagine à sæculi vanitatibus conversum fuisse: scimus Bogorim Bulgarorum Regem, visâ iudicij imagine commotum, de Christianâ fide interrogasse, credidisse & conversum fuisse: Scimus Fœlicem Præsidem Actor. 24. cum audisset Paulum de iudicio loquentem tremefactum fuisse: Scripsit Hieronymus, sibi, quidquid ageret, ubicunq; esset, videri semper illam Angeli vocem audire, *Surgite mortui, venite ad iudicium*: S: August. lib. 6. Confess. cap. ult. sic de se fatetur: Nil me revocabat à profundiore voluptatum carnalium gurgite, nisi metus mortis, & futuri iudicij tui, qui per varias quidem opiniones, nunquam tamen recessit de pictore meo. Sed desi-

derio nostro unicus Scripturæ textus satisfacere potest, præsertim cum Iudicium sic nobis repræsentet, ut non audire narrationem, sed rem ipsam cernere videar: Primum caput dixi, unde formidabile Iudicium, petendum à personâ Iudicis, quod nimirum non sit Pater, aut Spiritus Sanctus, sed Filius secundum illa verba. *Cum venerit Filius hominis in maiestate suâ*

2. Caput petitur ex conditione eius qui iudicat, in quo tria formidanda sunt, quæ in verbis Scripturæ continentur, Maiestas, severitas iracundia: de Maiestate tantum hodie dicimus, de quâ sic legimus: *Cum venerit Filius hominis in maiestate suâ: & alibi. Tunc videbunt Filium hominis venientem in nube, cum potestate magnâ & maiestate.* Mōs Scripturæ est loqui tenuiter de rebus, & minora polliceri quam exhibeantur: hinc autem verba omnia habet sonantia, & quæ divinum quid pollicentur: unde colligere possumus qualia tandem exhibenda sint: Sed quis formidabilem illam maiestatem, divinumque apparatus, uti oportet cogitare, quis exprimere potest? Ego cē rem oratione meâ æquare nequeā, sequentes conjecturas subijcio.

1. Est. Certum est in Christi Domini humanitate perfectissimam fuisse divinarum perfectionum participationem, in quâ scilicet *inhabitavit omnis plenitudo divinitatis corporaliter*: non tantum quia divinitas ipsa habitavit ratione personalitatis corporaliter, seu ut quidam Patres loquuntur *in modis substantialiter*, sed etiam quia perfectiones habuit creatas sumē similes perfectionibus divinis, quæ nulli naturæ decen-

ter convenire potuerunt, nisi illi, quæ substantialiter divinitati erat unita: Ita sapientiam habuit aut infinitam, aut omni finitâ communicatâ maiorem, talem scientiam, talem gratiâ, talem virtutem, talem sanctitatem, talem pulchritudinem: Eodem modo summam habuit Divinæ Maiestatis imitationem: Itaque sicut tanta est, divini vultus Maiestas, ut nulla creatura eam naturaliter ferre possit, usque eo ut qui solum intelligere aggrediatur, succumbat, secundum illud Sapientis, *Scrutator Maiestatis opprimetur à gloria*: (nam si primus Angelus ausus est suâ intellectione Dei naturam æquare, statim, ut ait quidam, tota divinitatis dexterâ percussus corruit:) Ita tanta fuit in Christo homine Maiestas, ut nisi radios sui vultus compressisset in terris, eâ solâ quæ in vultu elucebat, homines consumpsisset. Eudoxius Philosophus optavit de propinquo Solem aspicere, & sic mori; intelligebat enim non posse propius videri, quin perimeret: quanto magis id verum de Solis conditore. Propterea fuit inter homines velato vultu, sicut Moyses descendens de monte: partem tantum in transfiguratione detexit, ac nisi nubem opposuisset, Apostolos occidisset: Certè si illa gloria quam in Thabor, tribus tantum, tam brevi tempore, & quidem moriturus exhibuit, tam mirabiles in Petro affectus excitavit, ut à se præ amore, ac timore, ac stupore exisse videretur, nesciens quid diceret; Quid illa gloria, non paucis proponenda, sed omnibus, non brevi duratura, sed semper, non in uno monte, sed in toto mundo apparitura, denique à Christo Domino non morituro, sed

fed victuro triumphaturōque in æternum manifestanda? Quanta erit; Quis eam iustorum præ lætitiā capere poterit? Quis improborum præ timore sustinere? Tu itaq; cogita, quanta illa die futura sit illius Majestas, cū omnia ad terrorem, & rei dignitatem, ac magnitudinem comparabit, incredibilis fanē, incomprehensibilis, & ultra omnem sensum, ita ut illam videre, ac sustinere, dicat S. Ioannes Chryso. homil. 5. in Epistolam ad Roman. *panton esti poterōteron*, ipsum est omnium terribilissimum.

2: Cum duplex in Scripturā notetur Christi adventus unus in humilitate, alter in maiestate, quem Talm. dicitæ per duplicem Christum designant, quorum unum dicunt filium Ioseph, alterum Filium David, & ille insuper qui fuit in humilitate, & obscuritate, ita Christum depressit, ut minorem homine fecerit, & tamen, quot sunt inter homines, miseri & abjecti; (Ego enim ait, *sum vermis, & non homo*, & cū de eo loquitur Isaïas, dicit vix eius humilitatem ab hominibus credi potuisse, sic enim loquitur cap. 53. *Quis credidit auditui nostro & brachium Domini cui revelatum est: & ascendet sicut virgultum coram eo LXX.* Interpr. annuntiavimus sicut parvulum, coram eo: *& sicut radix de terrā sitienti: non est species ei, neque decor: & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus eius, & despectus, unde nec reputavimus eum, & c.* Et nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum: Huic Prophetiæ adijunge veritatem Evangelicam de Passione: Intelli-

ges nihil abjectius fuisse Christo degente in terris.) Cū, inquam, hæc ita sint, oportet fanē eius secundum adventum gloriosissimū esse secundum illud II. 24. *Erubescet luna, confundetur Sol, cum regnaverit Dominus exercituum in monte Sion, & in Ierusalem, & in conspectu senum suorum fuerit glorificatus:* Sicut in primo visa est exinanitas divina maiestas, & ostensa quasi sola humanitas, Ita in secundo, tantum apparebit maiestas ut occultari videatur humanitas & sola ostendi divinitas: Itaq; Apocal. 14. dicitur non tam Filius hominis quā similis filio hominis, propter summam eius in Iudicio maiestatem: nam ut ait Abbas Ioachimus, sicut in eo aliquando divinitatis suæ gloriam occultabat humanitas, ita in iudicio, humanitatis eius abjectio, exinanita à maiestatis gloriā, & à splendore summæ lucis absorpta videbitur. Vti igitur in primo adventu suam maiestatem exinanivit, ita in secundo suam humilitatem se quasi exinanisse ostendet, & sic ex humilitate primi, collige secundi maiestatem. Eodem spectat.

3. Conjectura. Cum gloria quæ Christo data est responderit eius humiliationi, secundum illud, *Humiliavit semetipsum, & c. propter quod exaltavit illum, & c.* Et cum inter cæteras Christi humiliationes, hæc minima non fuerit quod iniquum hominum iudicium subire voluerit, secundum illud Isaïæ 53. ex versione LXX. Interpr. Iudicium eius in humilitate sublatum est. Id est, ut exponit S. Hieronymus, Iudex omnium, iudicij non reperit veritatem, sed absque ullā culpā, seditione Iudæorum, & sententiā Pilati condemnatus est: vel in

humilitate, significat propter humilitatē id est: vel, propter abjectionem, seu quia non restitit, nam coram tondente se os non aperuit, neque se defendit, & cum se non defenderet condemnatus est: Versio communis sic habet *de angustia & de iudicio sublatus est*. Id est, condemnatus est sententiā iudicis, hoc significat iudicium; & præterea vocibus populi concurrentis, & opprimētis hoc significat angustia: Sanē ad hāc humiliatōnē cōpensandā, necesse fuit vt summā cum gloriā, & in summā Majestate Iudicium exerceat: Et sicut coram impijs humiliatus est, necesse fuit ut coram iisdem, & alijs omnibus summē exaltaretur, ut in illis impleatur quod dicitur Sap. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili & mirabuntur in subitatione insperata salutis:*

4. Si ab humanis exempla petere licet: Repete memoria, quæ scripta sunt in lib. Esther cap. 15. Cum enim Esther non vocata, in troisset ad Regem licet uxor, & plus cæteris adamata, vbi tamen apparatus gloriæ Regis vidit, semel, atq; iterum corruit pene exanimis: *Stetit contra Regem* (ait Scriptura) *ubi ille residebat super solium regni sui, indutus vestibus regijs, auroq; fulgens, & pretiosis lapidibus: eratq; terribilis aspectu: cumq; elevasset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, Regina corruit: postea interrogata causam metus: respondit, Vidi te Domine quasi Angelum Dei, & conturbatum est cor meum præ timore gloriæ tuæ: valde enim mirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum: cumq; loqueretur, rursus corruit, & pene exanimata est: si Regina, si uxor corruit, ac pene exanimata est.*

ob nimiam ingrediendi audaciā m, & ad unius hominis & mariti aspectum: Quid tunc miseri & abjecti peccatores, tot criminum conscij, cum videbunt, non purum hominem iratum, sed Deum, oculis, & vultu, & toto apparatu mirabili minas jaçantem? Illam commoverunt aurum, lapides pretiosi, facies angelica, & decor: Quem timorem incutiet divina illa majestas, non auro rutilans, sed flammis, sed igne, ac torrentibus picis atque fulguribus; heu! quis non corruet? quis non exanimabitur? Malach. cap. 3. *Ecce venit dominator Dominus, & quis poterit cogitare diem adventus eius & quis stabit ad videndum eum?* D. Hieronymus, Si cogitare præ potentiā majestatis eius nemo potest, ferre quis poterit? Ipse enim quasi ignis constans, scilicet omnia liquefaciens secundum illud, *Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida:* Cogita puid multis reis evenerit, cum ante iudices suos starent, quorum alij ipso timore colorem capillorum mutaverunt, alij sanguinem exsudarunt, alij expirarunt: Cogita quis sensus fuerit Regis Sedeciæ, qui postquam biennio obsidionem sustinuisset, post famem ingentem urbis, post captam, & vastatam civitatem, post fugam ipsius, & principum, tandē captus est, à suis militibus desertus, in vinculis adductus ad Regem Babylonis in Reblatha, qui locutus est cum eo iudicium: Quantus fuit pudor ipsius, cum se reum esse vidit, coram alio Rege, sed quantus timor, cum audivit iudicium, quod Rex Babylonis locutus est cum eo: Hujus iudicij verba sic expressit Deus Ezechiel. 21. *Tu autem prophane, impie dux Israel, cuius venit dies*
in tem-

in tempore iniquitatis præfinita: Hæc dicit Dominus Deus: *Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc est quæ humilem sublevavit, & sublimem humiliavit: Iniquitatem iniquitatem, iniquitatem ponam eam, sed quanta desperatio, cum vidit filios suos coram se interfici, ac deinde cum nihil gravius videre posset, oculos sibi effodi, custodiae se mancipari, & in servitutem redigi, quam non nisi miseram morte finiret: Quanto magis in extremo iudicio peccatores torquebuntur: Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur, tum nimirum ut ait Propheta, aspicient in quem confixerunt: Tunc enim plangent coram eo omnes tribus terræ; quis luctus? quis clamor? quæ comploratio?*

5. Sed humana transcendamus, & à maiestate angelicâ exemplum sumamus: Nemo est qui ignoret quantus fuerit Daniel, quantum divinis afflatus, quam sæpe cum Angelis collocatus: scribit tamen ipse cap. 10. sibi semel Angelum apparuisse, at vide quo successu, *Ego autem reliquus solus vidi visionem grandem hanc: & non remansit in me fortitudo, sed & species mea immutata est in me, & emarcui, nec habui quidquam virium. Ed audi vi vocem sermonum eius, & audiens jacebam consernatus super faciem meam, & vultus meus hærebat terræ. Quæ consernatio ad vocem unius Angeli, qui venerat, non ut terreret, sed ut desideriiis satisfaceret? & sic timuit non quilibet de vulgo, sed sanctus, & Angelorum amicus & familiaris: Quid ergo faciet terror maiestatis illius, quando eum videbunt non amici, non sancti, sed peccatores & rei? Ita ratiocinatur sanctus Chrysostomus homil. 4. de incomprehensibili naturâ Dei: Si vir ille*

iustissimus, qui tantum apud Deum valebat, conspectum non tulit Angeli; Qui tam longè ab illius virtute absunt, quomodo non Angelum sed omnes Angelos, immò Angelorum, Dominum sustinebunt? Quomodo audire poteris vocem loquentis, quo modo respondere, secundum illud Iobi 9. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille. Sapiens corde est, & fortis robore: quis restitit ei, & pacem habuit? Qui transiit montes, & nescierunt hi quos subvertit in furore suo, Qui commovet terram de loco suo, & columnæ eius concutiuntur, &c. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest, cur ita facis? Deus, cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem. Quantus sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causâ.*

6. Sed quoniam ipso Deo creata omnia longè sunt inferiora, ipsum Christum, vel humiliatum aspice. Cum in horto quæreretur, eadem horâ quâ se potestati tenebrarum permisit, hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum, nihilominus, unâ voce, *Ego sum*, sic terrefecit, ut omnes retrorsum abierint: Si tam gravis est humilitas, quid faciet maiestas? Augustinus tract. 212. in Ioan. Quid iudicaturus faciet, qui iudicandus hoc fecit? quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Gregor. 9. Moral. cap. 21. Quam incomprehensibilis sit, atque inconsiderabilis illa magni-

magnitudo, quâ in secundâ ostensione venturus est Christus, benè utcunque perpendemus, si primi adventus pondera, sollicitâ consideratione pensamus cum enim moriturus diceret, *Quem queritis*, & vocem solummodò mitissimæ responsionis ederet, dicens, *Ego sum*, armatos persecutores, suos protinùs in terram prostravit: quid ergo facturus est, cum iudicaturus venerit, qui unâ voce hostes suos perculit, & etiam cum iudicandus venit? Quod est illud iudicium, quod immortalis egerit, qui unâ voce non potuit ferri moriturus; Quis eius iram toleret, cuius & ipsa non potuit mansuetudo tolerari? Iobus cap. 9. *Si repente interroget quis respondebit ei? Deus cuius ira nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem: nempe ut idem ait, Sapiens corde est, & fortis robore, quis resistit ei, & pacem habuit?*

7. Sed vide aliquod Majestatis Dei vestigium: descensurus enim ad populum ut legem daret, 1. iussit Moyse ut populum sanctificaret, Exodi 19. *Vade ad populum & sanctifica illos hodie & cras, laventque vestimenta sua.* 2. iussit ut populus à longè staret, nec montem attingeret, sub poenâ capitis: *Constituesque terminos populo per circuitum, & dices ad eos: Cavete ne ascendatis in montem, nec tangatis fines illius: omnis qui tetigerit montem, morte morietur. Manus non tanget eum, sed lapidibus opprimetur aut confodietur eaculis: sive jumentum fuerit, sive homo, non vivet:* Licet tamen ita essent dispositi, ut procul starent, Deus cum tantâ gloriâ & majestate descendit, & ita populum perterruit, ut nollet Deum loquentem audire. *Et perterriti, ac pavore concussi, steterunt*

*procul, dicentes Moyse: Loquere tu nobis, & audiemus, non loquatur nobis Dominus, ne fortè moriamur: Audi enim quo apparatu descenderit. Totus autem mons Sinai fumabat: eo quod descendisset Dominus super eum in igne, & ascenderet fumus ex eo, quasi de fornace: eratque omnis mons terribilis: & sonitus buccinæ paulatim crescebat in maius & prolixius tendebatur: Ac licet Moyses esset sanctissimus, eum que Dominus blandè compellaret, eum tamen dixisse Deo refert sanctus Paulus Hebr. 12. *Exterritus sum, tremebundus; ita terribile erat, quod videbatur: Et tamen Deus descenderat ut amicus, legemque daturus, non autem ut puniturus: & nihilo minus sic populum, immò Moysen Dei amicū terruit, ut vix tantam majestatem ferre potuerint: Quid igitur futurum credis, cum veniet non ad docendum, sed ad puniendum, non ad legem dandam, sed ad ferendam, sententiam, non ut pater, sed ut iudex terribilis, quando non filiis & justis, sed inimicis, & peccatoribus apparebit, cum quantâ majestate veniet, & quem terrorem incutiet? Iobus cap. 9. *Qui etiamsi habuero quippiam justum, non respondebo, sed iudicem meum deprecabor. Et cum invocantem exaudierit me non credo quod audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa.***

8. Sed irati Dei exemplum aliquando capiamus. Visio Isaïæ cap. 6. plena est majestatis: *Vidi dominum sedentem super solium excelsum, & elevatum, & ea quæ sub ipso erant replebant templum: vide dispositionem plenam majestatis. Seraphim stabant super illud: sex alæ uni, & sex alæ alteri, duabus velabant faciem eius, &*
duabus

duabus velabant : Vide Angelorum commotionem : Et clamabant alter ad alterum, & dicebant, *Sandus, Sandus, Sandus, Dominus exercituum, plena est terra, gloria eius: Et commota sunt suberliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta est fumo, propter incendium ait Hieronymus: vel potius fumus significat nubeculam sive gloriam Domini, quæ dicitur aliquando impleffe domum Domini. In eâ perturbatione, seu ostensione majestatis divinæ, quis fuit sensus Prophetæ? recordatus est minimæ culpæ: Et dixi, *Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego sum, & in medio populi labia polluta habentis ego habito, & Regem Dominum exercituum vidi oculis meis: En quanta majestas, & commotio ad vnius civitatis destructionem. Eodem etiam pertinet visio Ezechielis in quâ ostenditur currus gloriæ Dei, quando venit ad disperendam civitatem. Qualis igitur erit illa majestas, cum veniet non ad repræsentandam, sed ad efficiendam destructionem: non unius civitatis, sed orbis totius, & omnium populorum, & ad debellandos, judicandos, & perdendos peccatores. Vide quantum senserit exiguam culpam sanctissimus Propheta, quod Oziam irruentem in templum non reprehenderit, vel quod, sermonibus vulgi non obstitit. Quid itaque facient, homines injusti, qui non tantum labia, sed cor, sed omnes potentias, sed animam pollutam, fœdissimam, atque turpissimam habent?**

Cogita quis sensus fuerit Adami post peccatum. Vbi audivit vocem Domini Dei deambulantis in paradiso: abscondit se, & uxor eius à facie Domini Dei

in medio ligni paradisi: Quid facies, cum audies Deum non tuos calus lugentem, nam hæc vox, *Adam ubi es,* lugentis est & miserentis, ait Basil. Scleuciæ, sed cum audiens tonantem, & fulminantem: Iob. 9. *Inturbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causa.*

9. Verum quæ huc usque dicta sunt ad suspiciones pertinent, nec rem satis explicant: vide igitur qualis in visione ostensus sit Danieli capit. 7. sed memento olim omnia ostensa esse in vmbra, itaque minora esse vero: *Aspiciebam (ait Daniel) donec throni positi sunt, & Antiquus dierum sedit, &c. Thronus eius flammæ ignis, tote ei ignis accensus Fluv' igne', rapidusq; egrediebatur à facie ei': Terribilis planè, ne dicam horribilis majestas, tota ignea, flammarum globis cincta: Thronus eius flammæ ignis: rota eius ignis accensus facies non solum ignea, sed exibratio dignium: quis quælo illam sustinere poterit, quis illam videre? Hieronymus ita discurret; *Thronus eius flammæ ignis, ut peccatores tormentorum magnitudine pertimescant: rota eius ignis accensus, sive currus, ut in Ezechiele, & omnia eius flammea sunt, ut lignum, fœnum, stipulam, arsurum in die iudicij noverimus: Hæc verba considera, omnia flammea sunt thronus, rota currus, terribilis facies. Qualis ergo illa Majestas: quam terribilis quam formidabilis, igneos evomens globos, non tantum ut videatur longè lateque, sed ut peccata atque peccatores exurat**

10. Sed ipsam veritatem ab Evangelio repetamus: *Cum venerit Filius hominis in Majestate suâ, & omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem majestatis suæ: ubi hæc*

hæc ad majestatem pertinere dicuntur supra cætera.

11. Quod iudex apparebit in corpore glorioso, supra Solis splendorem fulgido; certè in illâ dia augebitur omnium astrorum lumen juxta illud Isaiæ 30. *Erit lux lunæ, sicut lux solis, & lux solis erit septemplex*: Verùm tantus erit Christi corporis splendor, ut idem Isaias cap. 24. dicat, *Erubescet luna, & confundetur sol, cum regnaverit Dominus exercituum*: Erubescet sol, (inquit Glossa interlinearis) non lucem amittendo, sed in conspectu veræ lucis quæ Christus est, tanquam nihil lucendo: id significat Evangelium, cum ait, Venturum cum potestate & majestate: Græcum habet *met dinameos, tidony, pollis*, cū potestate & magnâ gloria: quâ gloriâ Evangelistæ interpretes sæpe reddit claritatem: Nam si iusti tanquam Sol fulgebunt in regno Dei, quanto magis iustorum Dominus: & sicut tribus discipulis gloriosus appareret, tanto splendore facies eius refulsit, ut solem æquaret, quanto magis (ait Origines) ut iam non tribus, nec aliis paucis, sed univèrsis gentibus ante eum congregatis appareat: Certè tantum à suo corpore splendorem emittet, ut totum orbem impleat, vnde sufficienter omnibus gentibus præsens erit. Sic locum illum interpretatur Origines tract. 34. in Mathæum, *sicut fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit adventus Filij hominis*: Non in aliquo quidem loco apparebit Filius Dei, cum venerit in gloriâ suâ, in altero autem non apparebit, sed secundum comparisonem

fulguris exeuntis: sicut enim fulgur egrediens ab oriente, propterea quod omnia implet, apparet usque ad occidentem, sic cum venerit Christus in gloriâ suâ, propterea ubique futurus est, nempe per splendorem, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubiq; erunt in conspectu ipsius. Id significatum in dedicatione templi Salomonis 3. Reg. 8. *Impleverat gloria Domini, domum Domini.*

2. Quod veniet comitatus omnibus Angelis: Matth. 25. *Cum venerit filius hominis in majestate suâ, & omnes Angeli eius cum eo*: & infra. *Veniet cum virtute multâ, & potestate magnâ*: Significatur enim exercitus Angelorum, cum quo descendet, qui erit innumerabilis, secundum Prophetiam Enoch relatam ab Apostolo Iuda in Epistolâ suâ: *Ecce venit Dominus in sanctis milibus suis, facere iudicium contra omnes*. Probabile est quod ait Lessius lib. 13. de per fectionibus divinis cap. 22. & innere videntur nonnulli Patres: Angelos apparituros in corporibus splendidis, ut diverso splendore referant suorum ordinum diversitatem: alioqui hæc Christi gloria, & potentia, non posset videri ab impiis, quorum tamen causâ præcipue exhibetur: neque externam eius maiestatem, quam Scriptura vult describere, ille exercitus auget: cum ergo innumerabilis sit Angelorum multitudo, longè latèque supremas aëris regiones undi que per multa leucarum, vsque ad cælos ipsos replebunt & immensi exercitus speciem præbent, quod plurimum faciet ad terrorem & majestatem.

3. Quod

3. Quod cinētus nubibus: secundū illud: *Videbitis Filium hominis venientem in nubibus cæli*, quod passim repetunt Euangelistæ, Matthæus, Marcus, & Lucas: Ita Daniel cap. 7. *Aspicebam in visione noctis: & ecce cum nubibus cæli, quasi Filius hominis veniebat*: Certè cum Angelorum testimonio, venire debeat ut ascendit; & cum ascenderet, *nubes suscepit eum*, ita etiam in nubibus veniet: Item cum gloriam suam tribus discipulis ostendit, non defuit nubes lucida: sic cum se conspicuum omnibus dabit in gloriâ veniet, in nubibus cæli. Erunt autem illæ in suprema, & media parte lucidissimæ: in ima autem ad impiorum terrorem, igne fulguribus, fulminibus & pro cælis factæ: secundum illud Psal. 49. *Deus manifestè veniet, Deus nosse, & non silebit: Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida*: cum autem nubium materia diaphana sit capax omnium colorum, & omnium figurarū mirabilis facient repræsentationes: hinc cometæ innumeri, variæ rerum species horribiles, grandines, fulgera, tonitrua secundum illud Apocal. 4. *Et de throno procedebant fulgura voces, & tonitrua.*

4. Præcedet exercitum illum signum Crucis quasi labarum, vel certo aliquo loco constituetur: Ita enim passim SS. Patres & Doctores locum illum interpretantur. *Tunc parebit signum Filij hominis in cælo*. Quæ apparitio planè erit mirabilis, & magnos motus efficiet, unde subditur: *Et tunc plangent omnes tribus terræ*, nempe omnes iniqui, aspectu crucis territi, & perturbati. Nam 1. se deceptos videbunt qui crucem horruerunt

& neglexerunt, quibus stultitia fuit, & scandalum: 2. quid non expectabunt, qui sic Dei Filium, despectui habuerunt. *Aspicient in eum, quem confixerunt*: 3. se inexcusabiles sentient, cum eum, qui tāta pro se passus fuerat, offēderint: Denique confundentur, qui gloriam voluptates, & delicias, sectati sunt, cum viderint, unicam crucem esse gloriosam, & omnes crucis amatores esse securos

5. Quod sessurus in sede maiestatis suæ, vel ut habet Græcus textus, in throno gloriæ suæ: ex quacunque tandem materia, sedes illa futura sit, certum est, & formam & splendorem dignum fore tanto principe. in summa maiestate, & apparatu sese prodente. De ea meminit Daniel. cap. 7: & Ioannes Apocal. 20. *Et vide thronum magnum, & cædenti dū sedenti super eum à cuius conspectu fugit terra, & cælum, & locus non est inuentus eis*: sunt qui existimant fore Angelos, seu Thronos, aut alios, in modum throni compositos, secundum illud, *qui sedes super Cherubin, manifestare*, unde dicitur in Apocal. cap. 4. quod de throno procederent, fulgura, & voces, & tonitrua: quidquid sit; illa species erit augustissima, cum maximam maiestatis ipsius iudicis partem effectura sit Quod si Salomon adeo fuit magnificus, quid de ipso Christo in summa gloria se exhibente cogitandum est; Certè nemo est qui illius throni magnificentiam, qui qui materiam, aut opus explicet: Sed si Reges, si Iudices sententiam laturi sedent ad terrorem, & ad maiestatem; quid faciet Rex ille Regum, quid ille Iudicū

Iudex, cum omnes mortales, omnes Angelos, & universam creaturam iudicabit. De Rege Assuero iam diximus *Estheris 15. Residebat super solium regni sui indutus vestibus regis auroque fulgens, & pretiosis lapidibus, eratque terribilis aspectu:* Hic mihi non aliam vestem, aut purpuram, quam lucem excogita: apage mihi aurum: apage lapides, quos hominum stupor fecit pretiosos: hæc sunt ornamenta mortalium: Sed quis eorum splendor, quis auri fulgor, quæ pretiosorum lapidum claritas, cum minima lucerna plus fulgeat quam aurum omne, & omnes lapides pretiosi? In Christo autem quot erunt soles, quis splendor, quæ fulgura?

6. Quod ante eum, id est, coram eo congregabuntur omnes gentes, scilicet omnes, qui ab initio mundi usque ad finem fuerunt, in corporibus suis, tot Reges, tot Principes, tot Pontifices, tot Duces, tot exercitus, tot sapientes, tot opuli, omnis sexus, omnis ætas, omnes linguæ, omnes omnino nationes, & singuli omnes mortales: Neque solum omnes homines, sed etiam omnes Dæmones, qui propè innumeri sunt, idque incorporibus horrendis, tristitiam & furorem demonstrantibus: tum ut ab impiis videri possint, tum quia pertinet ad Christi gloriam, & impiorum confusionem, ut videantur: tum quia sensibile erit iudicium, itaque oportebit ut rei & qui iudicabuntur, sensibilibiter appareant: uti enim dæmones ab igne sensibili torquebuntur, magnâ ipsorum ignominiam, ita in corporibus assumptis sensibiles fient, seu ad tempus seu in illis includantur ut in carcere. Quacunque tandem ratione, cum a-

gat iudicium ut Filius hominis faciet illud sensibile: ad quod requiritur, ut qui iudicabuntur aliqua ratione sensibilibiter repræsententur, & sistantur ante iudicem. Mirabile & horrendum plane spectaculum, in sublimi aëre videre in corpore longè gloriosissimo, & fulgentissimo sedentem in magnifico throno Iudicem: circumfusum innumeris Angelorum legionibus, maximam hemispherij partem vndeque usque ad cælum occupantibus: stipatum ad dexteram immenso beatorum hominum secundum diversos ordines exercitu, & ingenti multitudine: secundum illud Apostoli. *Simul rapiemur obviam Christo in aera*, qui omnes instar solis fulgebunt singuli, secundum maiorem aut minorem gloriam: & infernè in terrâ ad sinistram infinitam multitudinè damnatorum, humi prostratam, gementem, ululantem, vociferantem, quæ superficiem terræ longè latèque occupabit, furentibus in eos dæmonibus, & omnem rabiem suam in miseros illos effundentibus: arcentibus eos Angelis à consuetudine, & coetu iustorum, iuxta illud, *Et separabunt malos de medio iustorum.*

Quis tibi tunc erit sensus, o peccatorum induratissime, quisquis tandem sis, & cuiuscunque dignitatis aut conditionis, cum hæc omnia, & his omnibus maiora cernes, & propter te, tuque similes fieri videbis: 1. Quam tibi præterita omnia, præ rebus præsentibus vana esse, videbuntur: præterierint illa omnia, velut somnium, sicut umbra, uti umbræ somnium, sicut narratio, sicut spectrum. Quam tota mundi pompa tibi inutilis videbitur præ isto confes-

fessu : Vbi illa omnia quæ olim tanti
 faciebas, ubi illi homines, quos olim
 ut Deos colebas; vel qui te ut alterum
 Deum colebant? In tanta multitudine
 distingue Reges, Principes, divites, po-
 tentes, sapientes, miseros, beatos. Hic
 videbis Neronem nudum trepidantem,
 solum cum sua potentia : Alexandrum
 inglorjum cum suis victoriis : Pom-
 peium & Cæsarem cum suis triumphis,
 Aristotelem, Platonem, Socratem, De-
 mosthenem, Tullium, illos cum sua sa-
 pientia, hos cum sua facundia: 2. Tu
 verò in tanta hominum multitudine,
 in tantò rerum apparatu qualis appa-
 rebis? Imò qualem locum tunc habebis
 quam partem? An in aëre cum Christo,
 an verò cum reprobis pronus in terra?
 an in dextra iudicis, an in sinistra? an
 in corpore glorioso, an verò in horri-
 bili, & deformi? an securus, & gaudens,
 an verò trepidus, & palpitans? vi-
 de qualem vitam duxeris, vide
 quibus te adjunxeris : Quam erit
 molestum & grave, quam acerbum, &
 intolerandum iis qui in hac vita aliis
 dignitate aut potestate, aut divitiis, aut
 gloriâ præcelluerunt, se nunc iis esse
 postpositos quos contempserunt. 3.
 Quid non tunc fecisse voluisses, ut in
 tanto theatro & laudem & coronam
 acciperes, quid non passus, ut probra
 & pœnas effugeres: 4. Sed qualem pu-
 tas futurum tunc in tam admirabili re-
 rum specie impiorum hominum sen-
 sum. Audi qualem futurum exprimat
 Sapiens Sapientia. 5. *Videntes turbabun-
 tur timore horribili, & mirabuntur in subi-
 tatione insperata salutis; numerata Verba,
 pondera syllabas: Videntes, ait turba-*

buntur: videbunt enim ipsi suis oculis
 quod credere nunquam voluerunt: Tu
 fabulas, & mera insomnia, talia vocare
 consueveras; nunc ipsam rerum verita-
 tem tuis ipse oculis usurpabis, quo-
 rum, omnium tu etiã quantulacun-
 que pars existeris: Non hic profuerit ja-
 ctare verba illa impia & risum moven-
 tia, quæ olim in vitâ usurpabas: quid
 enim dicere audeas in tanto rerum dif-
 crimine, in tantâ mutatione? Tu ne ille,
 hominum audacissime, qui olim de re-
 bus divinis ludens iocabaris? Vide
 nunc quò tuus ille ludus recidit, quò
 impietas devenerit. Tu elevare solebas
 ista, & imminuere, immò etiã sæpè
 contemnere; Vide nunc & experire
 num vera sint: Tu Deum illum, quia
 non videbas, solitus eras despiciere:
 Vide nunc quem contempsisti, & con-
 tremisce: Hic ille est quem neglexisti,
 qui tui causâ factus fuerat infans, qui
 tui causâ captus, ligatus, spoliatus,
 condemnatus, flagellatus, spinis coro-
 natus, illusus, crucifixus, & morte
 damnatus: Vide mutationem rerum
 admirandam: pro cruce, in throno se-
 det, pro irrisionis amictu, iam est amictus
 lumine, ut vestimento: olim flagris
 humeros habuit conscissos, nunc divi-
 na purpura habet ornatos: vide quâ
 coronâ sit insignis, pro spinea: pro ca-
 lamo, alterâ manu mille palmas gestat,
 quibus suos donet: alterâ sceptrum, nò
 iam ut quondam cupressinum, quale
 Deo affingebat Pythagoras, quoniam
 mortis haberet imperium: sed au-
 reum, ut plena potestas indicetur:
 sed vide quo ille tantarum rerum
 aspectus pertinebit: 2. *Videntes tur-
 babuntur timore horribili, quis enim aliu s-*

peccatoris sensus tunc erit, cum tota natura ingenti horrore quatietur; Tunc quippe, ut ait Euangelista, *Virtutes cælorum commovebuntur*, hoc est innumerabiles Angelorum exercitus, dum Regem videbunt plenum ira, & indignatione: Tunc iusti omnes admirabili quadam reverentia concutientur. Tunc ut ait Isaias, *Erubescet sol, & confundetur Luna*, ut, sicut interpretatur S. Hieronymus, dolore suo ostendant, quæ patiantur impij: Tunc omnia quatientur elementa: Sed si iustus vox salvabitur, impius, & peccator ubi parebunt? Et quidem si sola istarum rerum expectatio sic homines commovebit, ut dicat Christus *arscendentibus hominibus præ timore, & expectatione eorum quæ supervenient universo orbi*, quanta erit peccatorum turbatio cum res ipsæ præsentis erunt! unde significanter dicitur *turbabuntur timore horribili*. Sed hæc pro dignitate nunc cogitare non potes: nam sensus huius vitæ inæquales sunt sensibus quos tunc experieris: sicut enim alterius vitæ gaudia nullum habent in hac vitâ exemplum neque enim oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se: Item, sicut alterius vitæ tormenta nullum habent in hac vitâ simile: Ita nec illa turbatio, nec ille timor quidquam habent simile, & turbationi, & timori impiorum. Nempe *turbabuntur timore horribili*, hoc est tanto, ut horrorem incutiat: Equidem Chrysost. Homil. 5. in Epist. ad Rom. postquam dixit illum aspectum esse rerum omnium terribilissimum, fateatur, si quis sit sensu ac mente præditus, eum potius optaturum sustinere ge-

hennæ tormentum, quàm coram Deo adverso stare, & irato occurrere. Quid enim facias homo nihili, somnium, ludus, cinis, pulvis, terra, fumus, & vapor ad modicum, parens? quomodo Deum iratum ferre ac sustinere poteris? ubi illa frons, illa securitas, illa oris firmitas, illa audacia, corporis robur, animi constantia? Sanè nescio quo sis animo, & quo sensu, sed fateor me in istâ cogitatione totum animo & corpore contremiscere. Pergit Sapiens, *Et mirabuntur in subitatione in sperata salutis: Vox Græca, expavescent, & extasim patientur. ex:fonta*, Quomodo enim unquam putassent tantam futuram fuisse in rebus mutationem, dum videbunt inter damnatos, tot Reges, tot Imperatores, tot Duces, tot Nobiles, tot Magistratus, tot divites, formosas mulieres, homines doctos, eloquentes, Philosophos, & summi ingenij: Et hunc postremum mortalium omnium, longè latèque gloriâ fulgentem: hoc significant illa verba *in subitatione inspirata salutis Epi to paradoxo nis sotivias in paradoxo, & inopinatione salutis*, hoc est in minimè opinatâ, vel in sperata in admirandâ, & quæ præter opinionem acciderit, salute, quam adepti sint iusti, & impij amiserint: Quis enim id sperasset quit credidisset? Tu sanè hominum infelicissime ac imprudentissime, cui id toties dictum, lectum, inculcatum: Quid enim aliud Scripturæ quid Evangelia, quid Christus, quid Apostoli, quid Doctores frequentius inculcarunt? Tu sanè quem toties Deus, aliorum exemplo docuit rerum vanitatem, & inconstantiam mortis certitudinem, & horam eius certam, &c.

Tu qui

Tu qui licet scelera & crimina ore tuo plerumque defendas, corde tamen arguis & condemnas: Tu qui sæpe cogis aliorum laudare virtutem, & sceleratorum vitam detestari, cum tamen vitam degas criminibus plenam: Tu qui alios punis & castigas, & eadem committis quæ damnas: Tu quem Deus toties suis gratiis & motibus reluctantem, & contradicentem percellit: sed incassum omnia, Verum erit illud tempus cum & videbis, & turbaberis,

& timebis timore horribili, & miraberis in subitatione insperatæ salutis: videntes enim turbabuntur & mirabuntur. Vide nunc in tuto: turbare ad securitatem, time ut provideas, & mirare aut tuam aut aliorum cæcitatem, & incogitantiam, & dignam tantis rebus cogitationem suscipe, & dignam istis cogitationibus vitam aggredere, ut sicut Christus loquitur, stare possis ante Filium hominis, quod ipse præstare dignetur. Amen.

FERIA SECVNDA, VEL TERTIA

DOMINICÆ PRIMÆ IN QVADRAGESIMA

CONCIO TERTIA

DE IVDICIO FINALI.

In quâ agitur de secundâ qualitate Iudicis,
justitiâ & severitate.

Cum venerit Filius hominis in Majestate suâ, & omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem Majestatis suæ:

Matthæi. 25.

ACTVRO Imihi de extremo Iudicio dubium suboritur, cum multa sint iudicia quæ à Deo, & ab hominibus exercentur, unde fiat ut iudicium extremum simpliciter appelletur iudicium: Item cur dicatur etiam Illa Dies: quasi hæc

ultima dies, sola sit dies: Missis cæteris quæ plura dici possent; Existimo iudicium extremum dici simpliciter iudicium, quoniam cætera iudicia illo unico corriguntur: Nam de se ait Deus Psal. 74. *Cum accepero tempus, ego iustitias iudicabo:* Itaque iudicia rerum, & hominum,

Xx 3

illo

illo unico iudicio corriguntur, quia ferè illud unicum iudicium verum est, certū alia verò sæpe falsa: & saltem semper dubia: unde negat Paulus hoc tempore esse iudicandum: I. Corinth. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quo ad usque veniat Dominus, qui illuminabit abscondita tenebrarū, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo:* Idem iudicium extremum dicitur Dies illa, secundum illud Pauli 2. ad Timot. 4. *Quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex:* Et in eadem Epistolâ cap. 5. *Potens est depositū meum servare in illum diem:* Sic, inquam, dicitur, quia dies aut magnæ felicitatis, aut magnæ calamitatis, in Scripturâ dicuntur per antonomasiam, Dies illa: Ita. Ioë 4. *In illâ die stillabunt montes dulcedinem.* Et Isaiæ 4. *In illa die erit germē Domini in magnificentiâ & gloria.* utrumque autem erit in die iudicij: nam nunquam erit dies maioris calamitatis pro reprobis, & lætitiæ pro iustis, & magnificentiæ pro Ghristo Domino, secundam illud, *Cum venerit Filius hominis in maiestate sua.* Quid quod dies iudicij signanter dicitur Dies illa, quia ob omnibus vitæ diebus respicitur, uti dies Incarnationis: *In illa die erit germen Domini in magnificentia & gloria:* fuit enim quasi centrum omnium dierum, *In medio annorum notum facies:* quid dicam quod primus, & ultimus dierum ad iudicium pertineat, ut ait Rupertus, lib. 9. de operibus Spiritus sancti cap. 2. Nam ut in ultimo iudicabuntur, & punientur mali homines; ita in primo, iudicati, & puniti sunt mali Angeli: & hoc sensu exponit illa verba Genes. 1. *divisit lucem à tenebris:* unde ait: Consi-

deremus admirabilem operum Dei dispositionem, qui quasi ædituum terribilem posuit timorem, ad custodiendū in troitum, & exitum operum suorum: omnes itaque dies hunc diem respiciunt: quid igitur magnū si plures dies, in tanto die considerando insumamus: in quo opere eò certius mihi propitiâ fore Virginē spero, quo didici ex Brocardo in descriptione terræ sanctæ in valle Iosaphat sepultam fuisse Beatam Virginem, ut mundo in iudicio periclitanti succurrat: sed ad eam securius nunc recurremus, & sollicitius ipsa nobis aderit de iudicio differentibus. AVE MARIA.

NON sum ignarus me hodiernâ diem suscipere viribus meis longè majorem: Pictura potest in Naturâ res plurimas, sic repræsentare, ut exæquet; sed in quibusdam repræsentandis adeo deficit, ut ridicula planè appareat: quis enim Pictor possit Solem uti est exprimere, quis lucem, quis motum quis majestatem? Ita oratio potest multa verbis exprimere, plerumque æquare, aliquando superare: sed nonnulla sunt, in quibus, lingua & sermo deficit. Talia sunt omnia divina: Quare Chrysost. homines sumus, ac de Deo non nisi humanâ linguâ loquimur: Idem puto de extremo iudicio dici posse, cuius magnitudinem, majestatem, atque terrorem nemo cogitatione, nedum oratione asse qui possit: Ita veniam dabit, Auditores, si rei magnitudinem oratione non attingam, præsertim cū illud quod aggredior de iudicio, sit res omnium maxima, nempe ipsius Iudicis qualita-

qualitates, & conditionem vobis exponere: In quo præcipue hæc formidanda, Majestas, Iustitia, seu æquitas, ac severitas? denique iracundia. De Majestate heri à nobis dictum est, sequitur ut hodie dicamus de Iudicis iustitia, severitate, ac rigore, altero die dicturi de iracundiâ.

Altera igitur Iudicis qualitas est eius iustitia atque severitas, secundum illud Sapient. 5. *sumet scutum inexpugnabile, æquitatem, seu iustitiam.* Sed ut huius rei propositionem illustriorem faciam, veniat in mentem figuræ admirabilis, quæ nobis proposita est in Osee Prophetæ cap. 1. Eo in loco Deus iubet Prophetæ, uxorem ducere, meretricem & postibulum, nomine Gomer, atque ex eâ suscipere liberos: ut intelligamus, si Deus quidquam profert incommodum, & quod nobis formidinem odiumque inferat, eius ansam causamque à nobis ipsi suppeditari: atque si effervescit iracundiâ, ex eâque vehemens aliqua punitio existit, id ab ipso non fieri nisi coacto peccatis hominum, quæ eum adigant, ac ut ita loquar obligent ad sociandum se acerbitati, iracundiæ & severitati. Prior illius matrimonijanus, filium dedit Osee Prophetæ. *Et dixit Dominus ad eum, voca nomen eius Iezrabel; quoniam adhuc modicum, & visitabo sanguinem Iozrabel, super domum Iebu.* Historia ita fert, Deus usus fuerat Iehu eiusque zelo ad idololatiam regno Israëlítico delendam, redigendamque in nihilum regiam Achabi domum, neci tradendo Reginam, præcipuam idololatriæ illius populi causam; ac septuaginta Achabi filios, qui poterant aliquando ad patris

sui sceptrum aspirare. Filij Iehu qui patri successerant, populum Israëliticum exemplo suo ad in famem idololatriæ adducere, quam Deus captivitate ultus est, e quâ nullus fuit reditus, sed quæ æterna fuit. Verum etsi infelix ille populus in peccato suo periit, Deus tamè ex iis tantummodo vindictam cepit qui authores illius fuerant, effecitque ut domus posteritasque Iehu pænas luerent sanguines Iezrehelis effusi, hoc est, exitij ac ruinæ Israëlitici populi, quem Iezraelem vocat à nomine urbis, quæ regni caput erat: cuius in rei testimonium, nominat Iezraelem Osee filium, maiorem natu, contestans se intra paucos annos vindicaturum esse fulum miseri illius regni sanguinem, in familiâ & stirpe Iehu. Ad quod, animaduerto propositum quod suscipit Deus, puniendi peccata hominum, qui quidem sibi impunitatem promittere non possunt, quasi Deus obliuisceretur ipso, neque haberet determinatum tempus ea ulciscendi: quamvis enim id in hac vitâ facere non soleat, differatque punitio, minimè tamen ita facit ad longum tempus, sed ad id quod definit, quod quidem est extremi iudicij dies, de quo sic loquitur. *Ad huc modicum, & visitabo sanguinem Iezrabel super domum Iehu.* Atque ut significaret se hoc oblivioni non dedisse, iussit nomen Iezrahelis filio Osee imponi, ut frequenti illius appellatione eius memoria excitaretur. Sed Prophetæ textum persequamur, *Et concepit adhuc, & peperit filiam. Et dixit ei, voca nomen eius Absque misericordiâ quia non addâ ultra misereri domui Israel, sed oblivione obliviscar eorum: Iesus literè est Cum*

Cum sæpè populus in Deum deliquisset, graviter punitus est, sed non multo post Deus paterno animo ignoscebat: sed cumulatâ populi malitiâ, Deus populû suum ultimâ perditione castigare decrevit, quare cum ita eiecit in exitium, ut inde amplius non revocarit, neque ipsius curam deinceps egerit: unde ibid. ait, *Et quiescere faciam regnum domui Israël quia scilicet hoc regnum decem tribuû planè extinctum est: ad huius rei significationem vocatur filia Gomur, Absque misericordia: Quia non addam ultra misereri domui Israël* audisti figuram vide veritatem.

Certè cûm Deus huius vitæ tempore semper usus esset cum hominibus indulgentiâ & misericordiâ, tandem eo pervenitur ut in extremo iudicio non nisi iustitiâ utatur erga hominem, secundum illud *Iudicium absque misericordia.*

Quia non addam ultra misereri: Vita itaque qualem filiam pariat Dei iustitia peccatis hominum concitata. *Iudicium absque misericordia:* Quia nimirum in iudicio soli iustitiæ locus relinquetur, & supremi iudicis assessor tantum erit, iustitia & severitas.

Iustitiæ verò in eò, est summa severitas quod nullius personæ sit acceptator secundum illud Sapientiæ. 6. *Non enim subtrahet personam cuiusquam Deus, nec verebitur magnitudinem cuiusquam; quoniâ pusillum, & magnum ipse fecit:* Vnde Apocal. 20. *Et vidi mortuos, magnos & pusillos stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: cuius rei in eo evidentissima probatio.* 1. Quod severius se gerat in eos qui fuerunt potentiores in sæculo,

secundum illud Sapientiæ 6. *Iudicium durissimum, his qui præsumunt fiet: Exiguo enim conceditur misericordia, potentes autem potenter tormenta patientur.*

2. Conjectura petitur ex modo quo magnates tractavit. Quis enim, Auditores, non mirabitur videns severum animadvertendi genus quod Deus adhibuit in maximis Principibus, Regibusque totius terræ potentissimis, contemptu coronarum, & sceptrorum, que redegit in pulverem, etiam vsque ad nihilum: Contemplamini omnia amplissima terrarum Imperia, simul collecta in prodigiosâ statuâ quæ Nabuchodonosori indicata est, sicut memoratur in tertio capite prophetiæ Danielis, cuius ecce eventum: *Exiguus lapis è monte diremptus devolvitur vsque ad statuæ pedes, eamque ita vehementer collisit, ut in terrâ prostraverit, redegeritque in pulverem: Tunc contrita sunt pariter ferrum, testa, argentum, & aurum, & redactæ quasi in favillam æstivæ aræ, quæ raptæ sunt vento, nullusque locus in ventus est eis: ubi adverte 1. comminationem, vel contemptum: 2. æquali loco omnia esse apud Deum, quia pariter omnia comminuntur: 3. abominationem, quòd ea subvertat, sicut idolum: quòd antea factitatum fuit in vitolo, quæ Moyses comminuit, & redegit in pulverem.*

Iam audi, quid de eorum institutione dicat. Osee 13. *Dabo tibi regem in furore meo, & auferam in indignatione mea: Quo modo loquitur maximo omnium Regum, representato per caput aureum, & qui ex verbis Danielis cap. 4. instar magnæ arboris extitit Magna arbor, & fortis, &*

fortis, & proceritas eius contingens cælum, &c. sed vide quomodo habita fuit: succidite arborem, & praevidite ramos eius: excutite folia eius, & dispergite fructus eius: &c. donec cognoscant viventes, quoniam dominatur Excelsus in regno hominum; & cuiusq; voluerit, dabit illud: Atque ut significet, quàm de illo existimationem habeat, & humillimum hominem constituet super eum. Sed ecce illius visi effectum Magnus ille princeps ad summum superbiæ suæ profectus erat, & in admirationem raptus ab propriæ magnitudinis splendore, iterabat sæpius: Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificavi in domum regni, in robore fortitudinis meæ & in gloria decoris mei? Cùm subito vocem audiit, quæ ferebat: Tibi dicitur, Nabuchodonosor Rex, regnum tuum transibit à te, & ab hominibus ejicient: &c. Proh Deus! quale spectaculum! videre maximum totius orbis principem, turpiter depulsum è regni, & ad animantium gregem dejectum, vivere carum victu, habitare in earum coetu, brutique animalis vitam degere.

Nepotis ipsius impietas non minori severitate punita fuit. sententiaque in eum parieti inscripta, *Numera, Pondera, Divide*, satis ostendit, quo ipsius magnitudinem cõtemptu depresserit Deus.

Tacitus prætereo pleraque minoris conditionis exempla: eligo tantum duo admodum insignia apud Ezechielē, & si primum jam nuper attigi: habetur cap. 21. ubi Deus irascitur adversus Sedeciam Regem Israël. *Tu autem prophane, impie dux Israël, cuius venit dies in tempore iniquitatis præfrita: Hæc dicit Dominus Deus: aufer cidarim, tolle coronam;*

Nonne hæc est que humilem sublevavit, & sublimē humilavit; iniquitatem, iniquitatem, ponam eam: Hoc non factum est, donec veniret, cuius est iudicium: significat coronam regni Iudaici, curvam, & curvam factam fuisset, ita ut nullius capiti conveniret, donec veniat Christus, qui enim Sedecia successerunt, non jure hæreditario, sed violentiâ Reges fuerunt, ut Alexander, Aristobulus, Hircanus, & alij quicunq; qui se pro regibus gesserunt. Alterum est cap. 29. ubi aggreditur Regem Ægypti: *Ecce ego ad te Pharaon Rex Ægypti, Draco magne, qui cubas in medio fluminis tuorum, dicis, &c. Et ponam frenum in maxillis tuis, &c. & universi pisces tui, squamis tuis adhærebunt, & projiciam te in desertum, & omnes pisces fluminis tui: super faciem terræ cades, non colligeris, &c. bestijs terræ, & volatilibus cæli dedi te devorandum: Poteratne cum majori cõtemptu sermo fieri ad Principem, magnūque Regem? possetne severiùs tractari hominis cuiuspiam nihili in solentia & temeritas; Nescio an ponere debeam in numero Principum Sobnam Templo Hierosolymitano præpositum sub Ezechia Rege: certè sunt qui eum pro summo Pontifice habeant, omnesque ut unum è potentissimis inter aulicos illum agnoscunt: eius ambitio conditionem superabat, atque sicut se formidabilem in vitâ præstiterat, voluit sibi gloriam tueri post mortem, opulenti monumenti magnificentia, regni sepulchri. En quomodo in eum agit Deus Isaia Propheætæ stylo cap. 22. *Quid tu hic? aut quasi quis hic? id est quid facis in Templo, o homo nihili: itaque dicitur, quasi quis,**

hoc est non tam Pastor, aut Sacerdos, quam Pastoris simulachrum: qualis ille de quo Zacharias cap. 11. d. Pastor, & Idolum! pergit isaias, Quia excidisti tibi hic sepulchrum, excidisti in excelso memoriale diligenter, in petrâ tabernaculum tibi: Ecce Dominus asportari te faciet, sicut asportatur gallus gallinaceus, & quasi amidum sic sublevabit te. Id est aufereris ut capo, alis ac pedibus ligatis in forum, ut vaneat, & te obvolutum, ac sine honore deferet infimus quisque: vel quam facile tollitur vestis complicata: ac paulo post: Coronans coronabit te tribulatione, quasi pilam mittet te in terrâ latâ, & spatiosa: ibi morieris ibi erit currus gloriæ tuæ, ignominia domus Domini tui: Pila significat imperiorum mobilitatem: Quia Deus transire facit regna de gente in gentem: Osee 10. Quasi spumam super faciem terræ: Ita Zeno Imperator de regno dejectus dixit, ludibrium Dei est homo.

Sed permittite mihi Auditores, ut mentes vestras sensusque ab hoc loco abducens, vos mecum vi cogitationis præsentis sistam ad magni alicuius Regis iudicium, coram divinæ Majestatis Throno. Fingite vobis animo Balthasarem ultimum Regem Assyriorum, & Chaldæorum, qui nocte unâ & Regnum & vitam amisit. Eum aspiciate solū, à suis omnibus desertum, sine satellitio corporis, sine cõitatu, sine honore sine apparatu; sine purpura & vestibus: d. jeclis in terram oculis, pulvereulentâ cæcariæ, fronte obductâ pudore, verecundiâq; vultu depresso, præcordijs ab perturbatione palpitantibus, genibus se collidentibus præ metu, animo penitus confuso formidine, angustiarum æstu,

ac desperatione, quem Deus hac verborum acerbitate affatur. Isa. 14. Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, &c. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum lacu, &c. Tu audem projectus es de sepulchro tuo quasi stirps inutilis, &c. Tu enim terram tuam disperdidisti, &c. Exprobrat 1. insolentiam in regno, & ignorantiam officij Regij: 2. impietatem in Deum, & sacra: 3. avaritiam, & prædas: 4. crudelitatem 5. delitias, & fordes, atque adulteria: 6. potestatis abusum in evadendis abjectissimis quibusque, & summis deprimentis: Tum condemnat ut regno privetur, & careat successoribus: Nō vocabitur in æternum semen pessimorum: Tum ipsum addicit dedecori sempiterno, dolori, cruciatibus, vermiqui non moritur, & flammis æternis: quod facit cum summâ majestate, & luminâ autoritate: Quod si videtur eiusmodi sermo ad paucas tantummodò Principum Regumque personas pertinere, probatio, & argumentum est eorum qua dixi de justitiâ Regis nostri, qui quidem ut testetur se in iudicio suo nullius respectum habere, secundum hoc ipsius edictum, Prou. 24. Cognoscere personam in iudicio non est bonum, videtur acerbius agere cū ijs, qui cæteris imperaverunt, aut ex ratione muneris sui, aut usurpatione, aut nativitatis dignitate, aut exaggeratione fortunæ: præterquam quod ex ijs quæ dicta sunt de agendi ratione cū primatibus, tanquam ex antecedente certissimo, elicere possumus consequentiam parem huic Nahum Prophetæ, cap. 3. prænantiantis subversionem urbis Ninives: Numquid meliores Alexandriæ populorum, quæ habitat in fluminibus? aque

in circuitu eius: cuius divitia, mare: aquae, muri eius. Metropolim Ægypti intelligit appellatam prius No, postea verò Alexandriam, quia ab Alexandro instaurata fuit: cæterum à Nabuchodonosore destructa est. *Et tu ergo inebriaberis, Heris despecta, Si tu queres auxilium ab inimico.* Dicere volo, Auditores, eodem illo Prophetæ sensu. Si Principes ac, Reges ita severe à Deo tractantur, quid nos expectare debemus, non inquam, qui nihil magnum nisi arrogantiam habemus? Deus castigabit superbiam Principum & Regum: quid in elationem animi nostri acturus est? Sustinere non potuit in maximis, quibusque licentiam & solutioris vitæ effrænationem, ac potentissimis edixit, ne proximi cubile attingerent: & tu id libertatis tibi quotidie assumes. *Numquid tu melior es Alexandria populorum.* Tam acerbè punivit adulterium Davidis, vanitatem Ezechia, levemque ex opibus suis oblectationis sensum: adeò severe punivit inobedientiam Saülis, infausta regendi consilia impij Ieroboami; temerarij facinorosi qui sacrificare voluit usque ad dies ipsos numerat, trutinæque expedit singula Balthazaris opera, quantumcunque sit Princeps, hæresque maximi terrarum Imperij: Et nos qui terra tantum sumus & cinis, sperare audebimus aliter esse tractandos. Infringit Sceptra, Thronos diruit, aspernatur Coronas, Diademata pedibus proculcat, deridet purpuram, Iudibrio habet illustre illud nomen Regis, Principis Monarchæ & dominatoris. *Numquid tu melior es Alexandria populorum?* Quid expectare debet mancipium, famulus, subditus, nihili homo, qui apud

homines cæteros nullum tenens ordinem ac locum, coram Deo ne suum quidem esse retinere possit. Sed quoniam Iudicium absque misericordia non tantum significat iustitiã qualemcunque, sed iustitiã cum summã severitate ac rigore, talem cogita futurã Dei iustitiã in extremo Iudicio.

1. Quidem in æstimandã defensionẽ tuã. Itaque nihil proderit prætexere aliquorũ exemplũ, imbecillitatẽ tuã, vehementem tentationem, inductionẽ aliorum, rei levitatem, ignorationem præcepti, præcipitem animi æstũ, brevitatẽ temporis, denegatum otium, expectatam pœnitendi maturitatem, confitendi desiderium, pravitatem indolis, perversam inclinationem, corruptam institutionem, temeritatem, inconsiderantiam juventutis, bona desideria, sancta proposita bonorum functionem operum, toleratos labores, largitiones eleemosynæ, victus acerbicatem, conversionem animarum, obsequia Deo exhibita, intercessionem B. Virginis, in eius cultu religionem, Sanctorum opem, Dei promissa mysteriorum, fidem, firmitudinem spei, Incarnationem Filij Dei, ineffabile ipsius amatoriumque Sacramentum, Passionem doloribus refertam, effusum Sanguinem, eiusque mortem toties defletam & refricatam meditatione. Si anima se id temporis, compererit expertẽ gratiæ Dei, attendetur ad solam eius iustitiam, absque misericordiã: Etenim unusquisque ex præseti iustitiã, & statu æstimabitur.

2. In impossibilitate obtinendæ veniæ Deus enim quondam ad preces sæper flexus, tunc erit inflexus, secundũ

illud Proverb. 6. *Quia zelus & furor viri non parcat in die vindicte, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima:* Cogita preces Regis Antiochi, quàm humiles, quàm demissæ, quanta pollicebatur, quàm verâ sui accusatione: quia tamen misericordiæ tempus præterierat, audi Scripturam 2. Machab. 9. *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus:* Cogita clamores divitis Epulonius Pater Abrahamæ miserere mei, quia crucior in hac flammâ: Respondet Deus Ierem. 30. *Qui clamans super contritione tua? in sana. bilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tue, & propter dura peccata tua, feci hæc tibi:* Finge quascunq; lachrymas, nõ quales aliquãdo fudisti, sed uberrimas, sed calentes, sed veras, non ex fitione, sed ex vero dolore: Cogita summam præteritorum detestationem, non qualem habere soles, cogita propositum certum, & verum, non quale habere cõsuevisti: *In his omnibus non est aversus furor eius, sed adhuc manus eius extenta:* Absque misericordiâ; Hucine redacta sunt tanta divinæ misericordiæ, & bonitatis testimonia, Incarnatio, Passio, mors, sanguis, tot gratiæ, tot culparum condonationes, tot salutis media, tot Sacramenta? Absque misericordiâ.

3. In ferendâ sententiâ. Nam sicut Deus misericordiâ miseretur, & sapit sapientia, & intelligit intellectu: Ita iudicat iustitiâ: illius autem proprium ex æquo res iudicare: Cùm hæc igitur actio pertineat ad iustitiâ vindicativam, non mirum si fiat absque misericordiâ.

Sed ut melius intelligatur, quid molestum & reformidandum in se contineat

terribilis hæc locutio, Absque misericordiâ.

Cogita 1. Quod si Deus ageret pro summâ Potestate atque Dominio, suâ creaturâ, ad quidlibet abuti posset: imperare omnia posset, omnia exigere, ad omnia cogere, nullam mercedem dare, quolibet tormento, & pœna afficere: absque ulla creaturæ injuriâ: quoniam ipsa tota quanta est, & jus omne ipsius ad Deum pertinet: Vide quomodo tu tuis rebus utaris sensibilibus, & insensibilibus: Iam si sic Deus tecum ageret, quid sperare posses? Vt eim ait Iob. cap. 9. *In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam sine causâ:* Quanto magis si tecum, iratus, & offensus agat, & pro summo suo jure, quantus esse debet tuus tremor, & quanta trepidatio?

Cogita 2. Si Deus tecum ageret vel tantum secundum magnitudinem maiestatis suæ, certè te solo suæ auctoritatis pondere opprimeret, Nam ex Sapiente Proverb. 25. *Qui scrutator est maiestatis opprimetur à gloria:* ut si quis solem è propinquo vellet intueri, illico totus incenderetur, atque in favillam redigeretur: Id figuratum in monte Sinai Exod. 19. ubi prohibitum est, ne quis propius accederet: *qui tetigerit montem, morte morietur:* Eodem ferè modo. Cum Danielis 3. fornax Babylonica adeò incensa esset ut flamma superaret fornacem cubitis 49. sic erupit, ut incenderit quos reperit ministros ex Chaldæis: Ita nemo posset coram Deo consistere, qui non momento periret, atque hic fuit sensus Iobi, dum diceret cap. 31. *Semper enim quasi tumentes super me fluitus, timui Deum, & pondus eius ferre non potui:* uique eò ut coram tantâ

tantâ majestate, ne innocentia quidem secura sit: unde idem cap. 9. *Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor: Scum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam, &c. Etiam si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit anima mea, & tadebit me vita mea, &c. Et Si lotus fuero quasi aquis nivis, & fulserint velut mundissima manus meae: tamen sordibus intinges me, & abominabuntur me vestimenta mea: neque enim viro, qui similis mei est, respondebo, nec qui mecum in iudicio ex aequo possit audiri.* Hinc Deus ut se hominibus tolerabilem faceret, usus est temperatione: Itaque Incarnatio dicta est œconomia, quæ vox significat etiam deslexum à legis rigore, hæc enim Dei humiliatio, rectè vocata est à SS. PP. dispensatio: Quanto igitur magis intolerabilis apparebit Deus peccatori in iudicio, cum non jam utetur condescensu, sed summo suo jure, absque misericordiâ: Hinc fit ut Christus modum iudicij describens dicat: *Cum venerit Filius, hominis in majestate, & potestate magna: cui si furor, si ira accesserit, quis poterit sustinere?* Job. 9. *Deus cuius iræ nemo resistere potest, & sub quo curvantur qui portant orbem: Quantus ergo, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum eo?*

Cogita 3. Deum nunquam ita punire in hac vitâ quin aliquem locum det misericordie, alioquin quis ferre possit? Tob. 3. *Cum iratus fueris, misericordiam facies*: Davit Psalm. 76. *Numquid in æternum proiciet Deus aut non apponet ut complacitior sit adhuc, aut obliviscetur misereri Deus, aut continebit in irâ suâ misericor-*

dias suas? Quàm tamen severa sunt iudicia quæ hic exercuit, Diluvium, everfa Pentapolis, Ægyptus punita, Israëlita in deserto castigati? &c. Itaque si ita sævus est in misericordiâ, qualis futurus est, cum nullus erit locus misericordiæ: hinc factum ut sic orarint sancti, *Domine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripas me*: Atque ut scias eam cogitationem plurimum referre, David duos Psalmos sic inchoat, scilicet sextum, & trigessimum septimum, & huic ultimo hanc adhibet inscriptionem, Psalmus David in recordationem: ut semper meminisset.

Cogita 4. Quoscumque homines sceleratissimos & inquinatissimos, nullos tamen unquam Deus sic tractavit, ut ab eis suam misericordiâ omnino auferret: scimus tamen plurimos fuisse obstinatos, atque induratos, & in statu pessimo: sed modus quo utitur in iudicio, nulli exemplo comparari potest, quia semper alibi miscet misericordiâ, aut implet misericordiâ, sed eo tempore est absque misericordiâ.

Cogita 5. Quod hoc unum peccator iactare solitus erat Deum esse misericordem: Nam quid aliud pro se possit obtendere? an merita, an virtutes, an bonum gratiarum usum? Immo quid excusare? semper ille misericordiam iactabat, Deus misericors est, idque supra omnem cogitationem: sed ecce peperit ira Dei, & q; inde nata est, *voca nomâ eius, absq; misericordia*: Certè peccator eâ tâdiu expertus erat; videbat se peccata peccatis addidisse, & inde nihil sibi mali obvenisse, omnia sibi pro voto succedere, sibi omnia de more fluere, oriri solem, germinare terram, maturescere

segetes, affluere divitias, honores, &c. Id semper futurum sperabat : sed ecce Deo nascitur filia, *Absque misericordia, quia non addam ultra misereri* : sed si potes huius vocis fulmen, *Non adam ultra misereri* : Erit illud tempus cum nulla tibi supererit misericordia, *quia non addam ultra misereri*. Quod si tibi Deus non fecerit misericordiam (ait in hunc locum Cyrillus) quis faciet? Nam (inquit) Deo resistente afflictis, nusquam relinquitur auxilium: si enim cluserit contra hominem, quis aperiet? & ut ait idem Propheta, *Manum excelsam quis avertet?* aut cœlesti sententiâ condemnati, quis miserebitur? omnia quippe nutum divinum sequuntur, & quæ Dominus facere voluerit, id citra moram omnimodis perficitur, creaturâ, illi cooperante, & dominantis auctoritatem comitante.

Id mirabiliter expressum in Apocalypsi cap. 20. *Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cuius conspectu fugit terra, & cœlum, & locus non est inventus eis* : quibus verbis significatur tantam integritatem futuram iudicis, ut nullus ibi sit favor cœlorum mysticorum, & nulla mysticę terrę commiseratio : Cœlorum nomine intelligitur potestas quam Christus ministræ Ecclesiæ concessit ad peccata remittenda: Item virtus Sacramentorum & Sanctorum intercessio, qui antea erant advocati, quæ omnia fiunt cœlorum illapsu: In die autem iudicij hæc omnia disperebunt: Per terram autem intelligitur illa misericordię commiseratio, quę tangere solet sanguine junctos, ita ut Pater doleat in calamitate filij, & contra: In die autem iudicij illa nihil pro-

derunt, sed tantum occurret persona iudicis, eiulque thronus: unde impius, nulli erit miserabilis: Nahum 3. *Quis commovebit super te caput, unde queram consolatorem tibi?* Verum Deus ita misericors est, ita patiens, & lenitate conditus! Oportuit profecto eum esse eiusmodi, ad tot facienda propter te, ad tolerandam te tamdiu, & ad pœnas quas merebaris prorogandas: at eius acerbitalis, & iræ mensura, est suæ prorogatio paciētia. Atque ut hominum omnium inventa superavit invento amicitia, ita superavit acerbitalis ac iustitiâ nostras cogitationes universas: Cogita tantulum quâ plenum horroris spectaculum fuerit toti Ægypto immuni adhuc ac supplicij divinitus inflictis, videre illic, aquas Nili conversas in sanguinem, fontes, cisternas, piscinas, urnas, fitulas, vasq; omnia, ubi tenebatur aqua, sanguine solo fluere: atque hinc concludere quis peccatori terror futurus est, cum bonitatem, & clementiam videbit totam in sanguinem, acerbitalis ultionis, severitatemque esse conversam. Quoniam verò nullam in Deo misericordiam inveniet, cum tamen ille sit fons omnis pietatis, & bonitatis, & misericordiæ, quem Apostolus vocat Patrem misericordiarum, & Deum totius consolationis; Hinc colligere potes, quales erga peccatorem futuræ sint omnes aliæ creaturæ: certè absque misericordiâ. Vis ab insensibilibus incipiam? quales eas exhibet Evangelium: Sol radios abscondit, Luna non dabit lumen suum nec Astra suum splendorem, nec cœlum suam ordinariam legem servabit in motibus suis: terra quatiatur, mare agitur, elementa confundentur, & omnia

nia homines perterrefacient : Hinc prodigus filius se reum confitens, sic loquitur ad Patrem, *Pater peccavi in cœlum, & coram te*: Dixerat David, *Tibi soli peccavi*: cur prodigus addidit in cœlum? Certè non Deum tantùm, erga se iratùm sensit, sed totos etiam cœli exercitus in se veretur armatos, & omnem etiam creaturam, uti loquitur Scriptura armatam adversus insensatos: Titus Bostrensis in eum locum: Haud secus firmamenti faciem metuit, atque accusatoris cuiuspiam voces. Quid de sensibilibus loquar, & ejusdem naturæ, cum homo homini futurum sit supplicium. Isa. 13. *Vnusquisque ad proximum suum stupebit, facies combustæ vultus eorum*: Hebraicè, *facies flammaram vultus eorum*: *Ecce dies Domini veniet crudelis, &c.* Signum sanè adventantis Iudicij, quod unusquisque etiam in proximis suis nihil aliud videat, nisi quiddam horrendum, & minitantes flammæ. Nec juvabit quod fuerint vitæ nostræ comites, & eorumdem socij periculorum: Hoc vide Matt. 25. in Parabola 10. Virginum: Illæ enim comites erant, sed unis introductis, exclusæ sunt aliæ, ac de istis, primæ nullam deinceps curam habere: Itaque Chrysost. in Psal. 48. Notæ erant Virgines virginibus, sed nihil eas juvit ea familiaritas. Verum quid de familiaribus loquar, cum nec propinquitas ipsa, vel affinitas juvet: Etenim qualis rerum species tunc futura est, cum peccator spectantibus parentibus, consanguineis, amicis, & familiaribus, pœnis æternis adjudicabitur nemine non modo succurrente, sed omnibus potiùs tantæ calamitati

applaudentibus. Veniat in mentè immane illud supplicium de quo Num. 16. Cum Core, Dathan, & Abiron, subducente se humo, in Infernum vivi descenderunt: Calamitatem sic exaggerat Ioseph. lib. 4. cap. 30. Fuit hic calus eò miserabilior, quod adeò nemo nec propinquorum quidem, aut cognatorum, eos est miseratus, ut totus, quantus erat populus, ante-actorum oblitus, lætis acclamationibus Dei sententiam comprobaret: Certè in Scriptura loc, cit. dicitur quod omnes ab eis per circuitum recesserint: post plagam verò subditur, *Omnis Israël, qui stabat per gyrum, fugit ad clamorem pereuntium dicens, Ne forte, & nos terra deglutiat*: & illud impletum, quod ait David, *Frater non redimit, redimet homo?* *Non dabit Deo placationem suam*: Quid dicam quòd vel ipsi fierent divinæ Iustitiæ vindices, atque Ministri, si vel alius ultor vel carnifex deesset. Impius Sennacherib Hierosolymam obsidens, cum jam Angeli, qui eius omnem exercitum una nocte fuderat, manum fugisse videretur, uti dicitur Isa. 37. dū in Templo suum Deum adoraret, à filijs suis gladio percussus interiit: vide quos habuerit carnifices, filios suos charissimos: quod expendens Cyrill. Alexand. causam subjicit: Nam divinam sententia, in aliquos latâ, undecunque, & omnibus modis, veniunt in pericula, quibus hoc accidit; non sanguinis conjunctionem incolumitatis pignus habentes, non affectum, neque studium filiorum Patribus debitum, sed à quibus servari eos par erat, periclitantes, per eos ipsos in foveam interitus cadunt. Et hæc erit summa dam. ator. um
mife-

miseria, quod eorum supplicia pateant amicorum oculis, sed sine ullâ commiseratione: nympe iudicium erit absque misericordia. Neque verò illud mirum quod hîc sensus in parentibus & affinibus deficiat, cum nec in ipsis Sanctis sit futurus, in quibus tamen viguit semper pietas & misericordia, de quibus David Psal. 140. *Absorpti sunt, iuncti petrae, iudices eorum: qui iudices? certè sancti viri, qui perfectè Christum secuti sunt: illi enim cū Apostolis sedebunt super sedes duodecim: porro in affectum justitię absorbentur: nihilque in se flexibile, aut aut exorabile relinquent: Bern. serm. 7. in Psal. Qui habitat. Absorpti planè sunt in affectum justitię, petrae soliditatem, cui iuncti sunt, imitantes: Iuncti (inquit) petrae, quam profectò solam ut sequerentur, cetera omnia reliquerunt: Tunc tunc putes flexibile quippiã invenendum in iudicibus iunctis petrae? Itaque S. Ephrem serm. de Vita Relig. Illic misericordissimus ille Abraham, immitis, & immisericors reperietur, & qui pro Sodomis, ut salvarentur, fuerat deprecatus, illic vel pro uno peccatore, non supplicabit: sed ad quid tunc vel ipsi sancti forent misericordes, cum ipse misericordiarum Pater, omnè misericordiã sit oblitus. Absque misericordia.*

Quorsam verò ista pertinent, mi Auditor, nisi ut non ineptissimè jactes misericordiam Dei, bonitatem eius appelles, prædices patientiam, & longanimitatem extollas: Passim enim mortales circa Dei misericordiam & bonitatem gravissimè aberrant.

1. Quidem quod putent Deū semper usurum erga se misericordiã, cum tamè omnes Scripturę doceant venturum il-

lud tempus cum solam justitiam adhibebit, ac respectu tui futurus sit absque misericordiã: secundum illud: *Misericordia, & veritas obviaverunt sibi*, & una alteram terminat: Cū itaque hujus vitę tempus pertineat ad misericordiam, justitia futurum respicit, quod est æternum; unde eternitatem inchoat à Iudicio: cur ergò Deum respicis inadæquate, nec tam justum cogitas, quàm misericordem? Quid dicam quod misericordiã opus magnã ex parte confectū est, Incarnatio, Passio, Mors, Sacramenta, Patientia, iteratæ condonationes, suum corpus traditum, diuturna expectatio, dissimulatio, gratię præstitæ: quod superest tempus ad unam justitiã ferè pertinet, Mors, Iudicium, rationis exactio, Pœna.

2. Quod malè interpretentur Dei misericordiam, & bonitatem: neque enim est permissio omnis peccati, neque eorum insula tolerantia, neque omnimoda indulgentia: sed Deus per misericordiam miseris subvenit, hoc est peccatoribus largitur media, pœnitentiam, lachrymas, dolorem, pœnas: per bonitatem in sui amorem trahit, &c. quæ omnia peccator in contrarium sumit, ac præposterè interpretatur.

3. Quod malè utantur Dei misericordiã: an idcirco bonus est Deus, patiens, & misericors, ut tam bonum Deum offendas? Certè si bonus est, bonum amare oportuit, & omni amore prosequi: Sic enim in reliquis rebus bonitatem sequeris: si bonus est, igitur & hoc unum maximè cavere debuisti, ne bonum Deum offenderes: si bonus est, quidni igitur bonum imitaris, & sicut ille, quia bonus est, tibi benè facit, ita tu quoque benè illi;

bene illi? sacrificium id non ipsius bono es facturus, sed tuo lucro: Denique si bonus est, nã tu hominum & improbissimus, ac pessimus, quem suprã omnes bonus Deus tantã severitate castigare & persequi cogatur.

4. Quod ipsã impiẽ abutantur ad peccandum: cum enim ex naturã suã provocare debeat homines ad redeundum in gratiam cum Deo, quia redeuntes recipit, quoniam est misericors; è contrario illi ex misericordiã occasionem sumunt recedendi à Deo: Tertull. lib. de Pœnitent. cap. 8. Nemo deterior fiat, eò quod Deus bonus sit, toties remittens, quoties delinquimus. Certè eò usque malum processit, ut existimem, plures ex misericordiã Dei damnari, quẽ salvari: Adde quod Deus occasionem sumat puniendi ex misericordiã: secundum illud Habacuc. *Cum iratus fueris, misericordiã recordaberis*: Bernardus eum locum exponens, ipsa indignatio non aliunde quam de misericordiã est: cum enim Deus recordatur quã misericorditer se gesserit erga homines, & quod illi hæc omnia testimonia neglexerint, indignatur mĩro modo, & iuste. Qu n tu itaq; bene uteris eius misericordiã Rom. 2. *An divitias bonitatis eius; & patientiã, & longamitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiẽ tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ, & revelationis iusti iudicij Dei*: Tria ponit: Bonitatem quã sponte suã bene facit: patientiam, quã non statim punit: longanimitatem quã diu expectat, & sustinet, in quibus dives est Deus: In bo-

nitatem quidem, quia non tantum benefacit ijs qui meriti non sunt, sed etiam ijs, qui malè meriti sunt: In patientia vero quã magna scelera & multa sustinet: In longanimitate, quia plerumque hominem, maximam vitæ partem sustinet, ut uno die det occasionem, se convertendi. Sed si homo ijs abutatur, divitem facit Deum in ira, & vindicta, quia ad peccandum abusus est beneficijs, & instrumentis gratiæ: Cogites itaque Deum, velim, per se quidem bonum, benignum, mitem, atque clementem esse: sed ubi despectus est, fieri iustum, atque severum, in quo etiam bonitatem ostendit: Quia non nisi pœnas neglecti amoris repetit: Equidem ille admodum amari cupit, qui sui amoris præmium proponit beatitudinem: qui nisi ametur gehennam minatur, ut quacunq; occasione te ad suum amorem percellat: Novit ille frigus nostrum, & nos quacunq; ratione ad amorem esse compellendos Tertull. lib. 2. in Marcion. cap. 11. Horremus terribiles minas Creatoris, & vix à malo avellimur: Quid si nihil minaretur? Et infra. Ad omnia tibi occurrit Deus, idẽ percutiens, sed & sanans: mortificans, sed & vivificans: humilians, sed & sublimans: Tu certè nunc elige quod placeat, aut dextram, aut sinistram, nam utramque non potes effugere, aut ad sinistram à dextra, aut à sinistra, ad dexteram: in una, pœna, in altera remuneratio. Hæc ille: Certè nulla est pœna, major Inferno, nulla remuneratio est major Cœlesti beatitudine, ad quam nos deducat Christus sponsus Ecclesiæ. Amen.

FERIA SECUNDA VEL TERTIA
DOMINICÆ PRIMÆ QUADRAGESIMÆ.
CONCIO QUARTA

DE IUDICIO FINALI.

De tertia qualitate iudicis, quæ est Iracundia.

*Cum venerit Filius hominis in Majestate suâ, & omnes Angeli
eius cum eo. Matth. 25.*

QVO magis progredior explicando vobis qualitates supremi hominum Angelorumque iudicis, eò plus operæ & anxietatis nanciscor, meusque animus metu ac terrore majori afficitur. Pergratum esset mihi, si de solâ bonitate & misericordijs Dei loquendum vobis esset, sed cum divine perfectiones minimè ad unam reducantur, infinitaq; sit earum omnium mensura, utamur monitione S. Basilij, de quâ jam mentionem fecimus: atque, ut ne dimidiâ tantum parte divinitatem noscamus, nec habeamus satis, eam ut amabilem intelligere, sed etiam ut formidabilem informemus; hanc ob causam pergamus in consideratione terribilis, neque unquam satis reformidati

iudicij. Quod si 1. vel sola iudicis expectatio, tot signis præcedentibus, homines ad ingentem timorem concitabit, secundum illud Lucæ 21. *Arrescentibus hominibus præ timore*, quanto magis eos percellat præsentia? 2. si Maiestas pariet reverentiam: 3. Si severitas ac iustitiæ rigor, non tam timorem afferet, quàm consternationem: Certè inflammata iudicis ira, quid in reorum animis pariet, quem horrorem, & si quid maius, ac vehementius animus humanus cõcipere potest? De hac ergo postremâ iudicis qualitate nobis dicendum est: sed si prius vos admonero, iram, furorem, tristitiam, & alia eiusmodi nomina, sic de Deo dici, ut licet in Deo perturbationem non significent, quiddam tamen aliquid perturbatione aut commotione maius indicent:

cent: ita enim de Deo dicuntur, metaphoricè quidem propter perturbationem, quæ Deo convenire non potest, ut quoad cætera de eodè propriissimè dicantur, præcipuè quoad effectum: Accedit eò, quod cum Pater omne iudiciū Filio dederit, ac Filius homo sit, ea propriè de illo dici possunt, quatenus eiusmodi commotiones in seipso ad inimicorum terrorem concitabit, secundum illud 1. Reg. cap. 2. *Dominum formidabunt adversarij eius, & super ipsos in cælis tonabit: Dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui:* sed ut de Iudicis Iracundiâ rectè dicere, & aliquando Iudicis Iracundiam fugere possimus, utramque gratiam à Iudicis Matre poscamus.

AVE MARIA.

CVM habendus mihi hodie Sermo sit, ad antecedentis consequentiâ de Iracundiâ summi mortalium Iudicis, quam in extremo generalique de universis hominibus Iudicio ad acerbitatem Iustitiæ, ac exactissimam severitatem adiunget, fatear, Auditores, oportet, sentire me de operis suscepti eventu valdè diffidentem laborare. 1. Quia ut ille aiebat, de Deo, etiam vera dicere periculosum est: 2. Quia multum vercor, ne apud quosdâ bonitatis divinæ opinionem imminuâ, cuius tamen natura bonitas, & opus misericordia: Cū enim eius bonitatem sola mali patientiâ æstiment ac metiantur, inde minus bonū Deum esse putāt, si quæ sunt mala puniat, atque vindicet: non satis intelligentes Deum eò ipso mala punire, quia bonus est: quoniam ut ait Sapiēs, *contra malum bonū est, & contra mortē vita:*

unde fit ut Deus suâ bonitate malū persequatur: Itaq; ut ait S. Bernardus lib. 5. de Confid. cap. 12. Nunquā recto, pravòque conveniet. Præterquàm quod non satis advertunt, cū Deo bonitatem ineptè asserere moliuntur, se ab eo Iustitiam, sanctitatē, & multas alias perfectiones auferre, quibus certè careret, si malum non odisset, ac modis omnibus persequeretur: Tertull. lib. 2. cōtra Marcion. cap. 13. Quis boni author, nisi & qui exactor: proinde quis mali extraneus, nisi qui & inimicus: quis inimicus, nisi qui & expugnator; quis expugnator, nisi qui & punitor: sic Deus totus bonus est, dum pro bono, omnia est: Et infra. Vsq; adeò Iustitia etiā plenitudo est divinitatis ipsius, exhibens Deū perfectum, & Patrem & Dominū: Patrem, clementiâ Dominum, disciplinâ: Patrem potestate blandâ; Dominum severâ: Patrem diligendum piè, timendū necessariè: diligendum, quia malit misericordiam, quàm sacrificium: & timendum, quia nolit peccatum: diligendum, quia malit pœnitentiam peccatoris, quàm mortem: & timendum, quia noluit peccatores, sui jam non pœnitentes: Ideò lex utrūq; definit, diliges Deū & timeb' Deū aliud obsecutori proposuit, aliud exorbitatori. Et certè amant in inferis punientem, quam in cælis præmiantem quæ admodū Sancti non minus Deū aat impios iudicantem, quam peccatores redimentem, & in utroque casu exclamo, *Quia non Deus volens iniquitatem tu es: Hoc scopulo longè periculoso præternavigato nostra repetamus, ac de supremi Iudicis tertia qualitate hoc*

est de eius iracundia, & furore dicamus, si tamen de re tanta ab homine mortali dici possit: Nam si ut, ait Apostolus ad Philipp. 4. *Pax dei exuperat omnem sensum*, quanto magis ira Dei: Si vel placidum mare, solâ aquarum immensitate multos terret, sed ventis exagitatum, & tempestate succussû, intolerabile videtur: eodẽ modo, cû sola divini ult⁹ majestas scrutatorẽ opprimat secûdum illud, *Scrutator majestatis opprimetur à gloria*; Quis ut ait David Psal. 89. *Quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo, iram tuam dinumerare?* Licet enim multum timearis, ira tamen tua major est quàm timeant homines, & tamen vide quantum Sancti timuerint, cûm dicat Iobus cap. 31. *Semper enim quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus eius ferre non potui*: Quod si ille ad se probandum, an posset iram divinam sustinere, se sola cogitatione imparẽ sensit, quanto magis ipsa experientia; Quæ omnia eo consilio à me dicta sunt, ut nullus sit qui magnitudinem Iræ divinæ oratione meâ metiatur, cûm ne cogitatione quidem æquare illam aliquis possit: *Quis enim novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo, iram tuam dinumerare?* Per potestatem Iræ divinæ, eius magnitudinẽ significat, atque effectus: per numerum verò eius multipliciter, ut ne putes uno nomine posse significari. Ego quidẽ qui nosse non possû, quod nẽo novit, hoc tantum affero quod novi, atque sequentes vobis affero Iræ divinæ gradus quibus ad eius magnitudinem, & nũerositatem, conijciendo sèper majora, conscendere poteritis.

primus itaq; divinæ iracundiæ gradus

mihî occurrit indignatio, quæ tunc temporis in Iudice futura est omnium maxima.

Omnium affectuum, & motû quorû anima rationalis est capax, un⁹ ex violentissimis vehementissimisque est indignatio; præsertim cû habet pro objecto & termino suo quempiã nihili hominẽ, magnis beneficijs obstrictum sed infidû atque ingrati. Sicut enim maximi quique naturæ motus accidunt, cû se contraria collidunt, & mirabili quãdã antiperistasi sese invicem corroborant; Ita ex oppositione odij & amoris, iræ ac misericordiæ, delectationis & molestiæ, gaudij ac tristitiæ, benefacti & offensæ, nascitur in nobis indignatio. Scio quidem S. Basil. homil. de Irâ, comparando indignationem cum iracundiâ dicere, illâ esse tantum mucronem siue aculeum iracundiæ, & quasi levem passionis vaporem: sed hîc non loquor de levi commotione, molestiâq; per brevi quæ oritur in nobis sex occasione actionis indecoræ, minusque expectatæ ab hõine qui nobis displiceat; verûm de indignatione formatâ, ac vehẽentis iracundiæ æstu; quæ quidem eò magis formidanda est, quò justior est, magisque fundata in ratione. Ea non pertinet (inquit Aristoteles lib. 2. Rhet. cap. 9.) nisi ad maximos homines, qui iuste indignantur, magna bona & munera in eos conferri qui jis indigni sunt, aut magni meriti viros minime pro dignitate suâ tractari: unde indignationis nomen profluit. Sed ex omnibus causis incitamentisque maximæ indignationis iustissima & vehẽentissima reperien-

reperientur in Filio Dei venientis iudicatum homines: Verum est igitur nihil esse posse magis perhorrescendum, iracundiã Iudicis illius irã percit.

Prima huius mei dicti ratio est, quia res universæ reperientur quasi extra locum suum, positæ, tractatæque contra uniuscujusque meritum ac dignitatem: virtus contempta, vitium in honore, impietas error & mendacium in existimatione apud homines; religio, scientia veritasque mundo expullæ: probi, afflicti, despecti, omnium pedibus conculcati; improbi in muneribus & negotijs, in opibus & felicitate: atqui obiectum indignationis est eiusmodi rerum perturbatio, & adeo indigna inversio.

Secunda ratio est, quoniam si indignatio cum vehementior est, motus est coactus, sensusque violentus ei quem afficit, procreatus è concursu conflictuque duorum affectuum contrariorum; quid dicam de indignatione Dei quæ accenditur ab amore, qui ipsi naturalis est, & ab odio quò eum peccator inducit? Vis est ipsius naturæ illata, se ulcisci: violentia est eius bonitati, punire: sed in pugna ingratitudinum nostrarum cum eius beneficijs, nostræ malitiæ cum eius bonitate criminum nostrorum cum ipsius misericordijs; ferocitatis nostræ cum eius mansuetudine, obstinationis nostræ cum illius patientiã, impœnitentiæ nostræ cum eius longanimitate, nascitur ipsius indignatio. Isa. 42. *Dominus sicut vir fortis egredietur, sicut vir preliator suscitabit zelum: vociferabitur & clamabit: super inimicos suos confortabitur: Tacui semper, filii, patiens fui: sicut parturiens loquar, dissipabo & absorbebo simul: Quamobrem*

cum loquitur apud Prophetas de justã iracundiæ suæ causã, & de peccatorum nostrorum magnitudine; comparat se modo cum amasio, qui ab infidã contemptus fuit, modo cum sponso zelotypiã capto propter inquisitionem thori: Zelus est ipsius amor: dilectio est zelotypia, ira est furor, indignatio est eius iracundia. Id cogita peccator. Deus affectaverat tui gratiã studium boni & miseratoris nihil est, quintetaverit ut te ad se jamandum astringeret: quousque descendit; non solum ad actiones, sed etiam ad conditiones suã magnitudine indignas: & post hæc omnia, sibi visus est adigi vitæ tuæ rationibus ad mutandam naturam, atque ad suscipienda propter te aliena à se nomina, & ad affectiones propensionis suæ contrarias, usque adeo ut existimatus sit appellatusque; crudelis. Job. 30. *Mutatus est mihi in crudelem & in duritie manus tuæ adversaris mihi. Volebat se nominari abs te misericordem, cum te tandiu toleravisset; eumque coegisti severum fieri: mille beneficijs provocavit te, ut eum patrem tuum vocares. amicum tuum, tuum sponsum; ipsumque adigis, ut tuus iudex, adversarius tuus, hostis tuus evadat, atque ad quærendum te in exitium, & ad se oblectandum te puniendo. Deuter 28. Et sicut ante letatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, vosque multiplicans, sic letabitur disperdens vos atque subvertens, ut auferãini de Terra: agendi tecum prima ratio prosuebat ab ipsius inclinatione, secunda nascitur ex vi quam eidem intulisti. Michææ 1. Ecce Dominus egredietur de loco suo, & descendet, & calcabit super*

excelsa terra: Id est, uti S. Hieronym. exponit, quia Deus morem suum deserit, cum punit ac sævit. Peccator ad id etiam attende: Si perfectè quæpiam amasses si de eo bñe fuisses meritis modis omnibus quibus potes; tẽque demum ingratitude remuneraret, oblivione, contemptu, injuriã & offensione, quo usq; tua te indignatio efferret? At quã parum reformidanda est iracundia tua, si eam cum divinã conferas. Proverb. 16. *Indignatio Regis, nuncij mortis.* Si tua infelicitas eò te cõpulisset, ut jure iratum tibi, ac indignatum, Regem aspiceres, quid de tuã vitã sentiret? nunc verò non metuis videns Deum ob malefacta tua in te iracundiã & indignatione affectum. Quis hominum porro ita præfidens sibi & magnanimus est, qui videns cœlos instar ceræ colliquefieri coram Dei majestate, Sanctosque & Angelos metu contremiscere, ac præ formidine locum mutare, poterit firmus consistere, & illum sine metu sustinere. Nahum 1. *Ante faciem indignationis eius, quis stabit? & quis resistet in irã furoris eius? Indignatio eius effusa est ut ignis: & petrae dissolutæ sunt ab eo: & Isaiã cap. 63. Et indignatio mea auxiliata est mihi: & cap. 59. Indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli. Sicut ad vindictam, quasi ad retributionem indignationis hostibus suis, & vicissitudinem inimicis suis: in solis vicem reddet.* Ne illum metire contemptu quem eius nunc habes, quum vides ipsum vel inter matris brachia gestatum, vel affixũ cruci: vultum induit longè differentem, dum venit ut Iudex, ab eo quem suscipit veniens ut Salvator: aliter se form-

idabilem facit, quando apparet ut leo, aliter quando est agnus: cum primã vice omnia erant in silentio: Sed cum veniet iterũ, *Deus manifestè veniet, Deus nosler & non silebit:* Primã vicẽ, sine strepitu advenit. *Descendit sicut pluvia in vellus, & sicut stillicidia stillantia super terrã.* Alterã, venturus est cum strepitu & fragore. *Ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida.* Primã, 3. Reg. cap. 19. *In sibilo auræ tenuis:* Secundã, sicut loquitur Isaias cap. 30. *In turbine, & in lapide gradũ primã, auditus est flere, querique in cunabulis: secundã, eius verba nihil nisi tonitrua erunt.* 1. Reg. 2. *Dominum formidabunt adversarij eius, & super ipsos in cœlis tonabit, Dominus judicabit fines terræ:* Haftenus de indignatione, per quam.

Ad 2. Divinæ Iracundiæ gradum transeo, quem appello satisfactionem, quam sic explico. Cum indignatio, sit ingens ægritudo animi & acris molestia, quia uti diximus ortum capit è duobus affectibus contrarijs, qui simul eodem tempore haberi nequeunt, sine labore ac dolore: Inde fit ut pro nostro loquendi more, necessarium sit indignationem Deo molestiam inferre, quæ tantò major fit, quãto indignatio quam concipiet, justior futura est, & major, utpote ipso digna: aliunde verò: sicut minimè æquũ est, vt ob creaturæ culpam Deus aliquid patiatur illius causã, & delectatione sibi debitã privetur: inde evenit, ut cum indignatio in nobis producat pœnam & molestiã, in illo terminetur ad mirum quoddam genus oblectationis, & ut loquimur vulgo, satisfactionis, quam Propheta Isaias mirabili modo explicat cap. 1.

Heu! consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimici meis. Quod quidem ita contingit, ut exprimere pergo. Nihil est dubij, quin magnoperè delectetur Deus exercitio & usu bonitatis suæ, seque comunicando creaturis: scilicet creatione, Incarnatione, Eucharistiâ, hoc in sæculo gratiâ, in altero gloriâ. Inde promanant cordium nostrorum illecebrosæ prensationes, suaves cum creaturâ congressus, blanditiæ, & familiaritates. *Et delicia mea esse cum filiis hominum.* Ratio est, quia proprium boni est seipsum communicare, Deus autem cum sit naturaliter & essentialiter bonus, cujus natura bonitas & opus misericordia, se communicat necessariò intra se seipsum infinite duabus personis divinis per productiones omninò mirabiles; extra verò, creaturis suis, quibuscunque potest modis omnibus, cum gaudio & delectamento magnitudine suâ digno. Id enim omne quod sit secundum cujusque rei naturam, oblectationem ei affert, quandoquidem delectatio proficiscitur ex convenientiâ. Pariter certum est, non esse in potestate creaturæ, privare Deum oblectatione ipsi debitâ. Vnde accidit ut si malitiâ hominum, delectationem non reperiat benefaciendo ipsis, necesse sit ut eâ reperiat malè ipsis faciendo. Deuter. 18. *Et sicut ante lætatus est Dominus super vos, bene vobis faciens, sic lætabitur disperdens vos atque subvertens.* Ex quo sequitur ut cum Deus nullum sibi oblectamentum denegat, quia id generis omnia ipsi debita sunt, quod recusatur ipsius bonitati, illud reperiat in iustitiâ suâ, atque ut planè sibi satisfaciat, largiatur sibi in pu-

nitione peccatoris, oblectamentum omne quod iniuste subreptum fuit ipsius bonitati. Ezech. 5. *Complebo furorè meum, & requiescere faciam indignationem meam in eis, & consolabor.* Et certè quidem cum peccator delectationem suâ quaesiverit cum detrimento eius quæ debatur Deo, malueritque satis cupiditati suæ facere, quàm Deo suo, quid expectare potest iustius, quam ut Deus calamitate ipsius lætetur, reperiatque delectationem in eius infelicitate? Quæ ex re duas colligo; Primam, oportere culpas nostras esse magnas, enormiâq; nostra esse peccata, quæ adigant Deum adeò bonum ad oblectationem captandam puniendo nos totâ æternitate: alteram, oportere magnam esse illius iracundiam, cum non solum nullam malorum nostrorum commiserationem habiturus, sed delectationem ibi nactus sit. Possum addere tertiam, nempe supplicium oportere magnū esse, quandoquidem non minus esse debet bono quod nobis præparaverat; & delectamentum omne quod sibi pollicebatur benefaciendo nobis, recuperaturus est nos puniendo: Ac tametsi primo aditu hæc cogitatio exhibet Deum crudelè, cum dicatur miserijs nostris oblectari, & consolationem ex infortunio nostro trahere; ea tamen actio tam sanctè reperitur in Deo, ut ultionem suam nominet sacrificium. *Isaiæ 34. Vidima Domini in Bosra, & interfecit magna in terrâ Edd.* *Ierem. 12. Congrega eos quasi gregem ad vidimam & sanctifica eos in die occisionis* *Et Ierem. 46. Vidima Domini Dei exercituum in terra Aquilonis.* Et Sophon .10
Silete

Silete à facie Domini Dei, quia juxta est dies Domini: quia preparavit Dominus hostiam, sanctificavit vocatos suos. Chaldaeos intelligit, qui dicuntur sanctificari, quia assumuntur ad cultum Dei, & eliguntur quasi Sacerdotes ad eas victimas offerendas. De quâ figurâ seu metaphorâ edisco ea quae sequuntur.

1. Sicut offeruntur Deo in sacrificium, boves & agni ad honorandam placandam-ve ipsius majestatem, ita supplicium improborum Deo gratum esse, quemadmodum Moyses dixit Levitis, postquam neci dedissent gladio ingentem numerum fratrum suorum idololatrarum, Exod. 32. *Consecrasti manus vestras hodie Domino, unusquisque in filio & in fratre suo, ut detur vobis benedictio.* Qui enim interfecti fuerant, victimae sunt reputati justitiae divinae cui immolant fuerunt.

2. Actionem illam esse ita sanctam, ut non inferior sit sacrificio. Quemadmodum enim nulla est in Deo qualitas quae non sit digna peculiari cultu, utque sacrificium eius independentiâ spectat, titulumque primi esse, sic illius iustitia honoratur poenâ rei, qui quidem eius est victima, æquè legitima ac ea quae primo Esse offertur.

3. Supplicium improborum debere horrendum esse, quandoquidem magnum est illud sacrificium quod debet offerri Deo in dedicatione caeli, horribili & stupendâ strage, ac prodigiosâ effusione sanguinis, quod quidem adumbratum fuit sacrificio Salomonis, 3. Reg. cap. 8. *Mactavitque Salomon hostias pacificas quas immolavit Domino bovum 22. millia, & ovium centum viginti millia.* Aliud de- sicut victimae neci dantur sine repug-

nantiâ & absque miseratione, ita peccatores ad carnificinam ducuntur sine illâ retrocedendi potestate, & sine ullius commiseratione: Nahum 3. *Quis commovebit super te caput, unde quæram consolatorem tibi? Imò non exiguus erit mæror, videre improborum cruciatus gratos esse omnibus, ac quemadmodum, in Martyrum tormentis; non fuit minimum, videre plurimos qui existimarent se magnum Deo cultum & obsequium deferre, illos òni diritate presequendo: Venit hora, ut omnis qui interficit vos arbitretur se obsequium præstare Deo: Si c mag- nus improbis cruciatus est futurus, animadvertere tormenta sua tam jucunda fore Deo, quàm sacrificia ipsi accepta fuerint. Sed quis novit potestatem iræ tuæ, & præ timore tuo iram tuam dinumerare? Vide quousque progreditur, attingitque iracundia Dei.*

Tertius Gradus qui consistit in maximo Creaturae contemptu secundum illud 1. Reg. cap. 2. *Qui autem contempnunt me, erunt ignobiles, &c. Sapient. 4. Et erunt post hæc decedentes sine honore, & in contumeliâ inter mortuos in perpetuum: quoniam disrumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos à fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur, & erunt gementes, & memoria illorum peribit: Quam tibi hoc grave futurum est qui sic contemptum meruisti: omnia facile tulisses, sed non contemptum: At quàm facile huius vitæ contemptus ferri potest: id æstima ex qualitate honoris, qui adeo est futilis, & vanus: Vide autem plures huius contemptus consequentias, nam ex se se fatis æstimari non potest.*

1. Est in infamatione publicâ, quæ fit in manifestatione omnium peccatorum, etiam secretissimorum, ex quâ fit ut peccator apud omnes suam æstimationem perdat, nec hoc tantum, sed judicetur dignus omni dedecore, infamiâ, & contemptu: Nahum 3. *Ecce ego ad te, dicit Dominus exercituum, & revelabo pudenda tua in facie tua, & ostendam gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiam tuam, & projiciam super te abominationes, & contumelias te afficiam, & sponam te in exemplum. Et erit: omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: vastata est Nive: quis commovebit super te caput? unde querâ consolatore tibi? quibus verbis significantissimè exprimitur infamatio hominis in judicio, sublatis omnibus titulis, quibus in mundo tegebatur turpitudine hominum, Principum, divitum, &c. Quæ inde confusio in te orietur, cum te sic tractatum videbis, & in tantâ omnium abominatione ut nemo jam te suum dicat. Et erit? omnis qui viderit te, resiliet à te:*

2 Est in degradatione, & exauctoratione: quâ fiet, ut amittas respectu Dei, & respectu omnium creaturarum, omnes titulos & qualitates: secundum quod supra dictum est Sedecie Regi, ex Ezech. c. 25. *Tu autem prophane, & impie dux Israël, cuius venit dies iniquitatis præfinita, &c. Aufer cidarim, tolle coronam: & eo usq; devenies ut jam tibi dicatur quod legitur apud eundem Ezech. 28. Omnes qui viderint te in gentibus, obstupescēt super te: nihili factus es, & nō eris in perpetuum: Certè hoc erit omnibus grave, sed præfertim magnatibus, & principibus.*

3. Est in omnimodâ tui oblivione, secundum illud, *Oblivioni datus sum, tam-*

quam mortuus à corde: Item, Quibabitant in sepulchris, quorum non es memor amplius: Itaq; ignorari dicuntur secundum illud 1-Cor. 14. Si quis ignorat, ignorabitur: & illud aliud, Nescio vos: unde impij idem sunt apud Deum, quod non ens: Ne tradas Sceptrum tuum ijs qui non sunt: Item, voca Non gentem, Non populū: unde Deus in re nullâ rationem habebit impij: Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur Quam grave erit homini superbo, qui semper aliquid esse voluit, & in rebus omnibus sui rationē haberi, se pro nullo haberi: Hinc in rebus omnibus erit præteritio illius, quia inier res non censebitur: hoc erit in triplici statu naturæ, gratiæ, & gloriæ: Hoc erit respectu Dei, & Angelorum, & hominū omnium.

4. Non tantum ex negatione fiet talis oblivio & præteritio, sed etiam positivè ex vero contemptu, propter indignitatem positivam rerum omnium quæ in te erunt, ex vero Dei judicio quod de te feret, considerando te, secundum omnes qualitates, naturales, civiles, morales: ut si in naturâ, aquæ gutta periret, quis hanc jacturam numeraret: ita quilibet reprobis nullo numero est, nullo loco: Et quia judicium Dei est publicum, illi assentientur omnes intellectus, omnes Angeli, omnes homines, tu ipse: iam vide quo pertineat ille contemptus: Hinc omni nomine carebit, nisi illo, Lucæ 13. *Nescio vos, unde sitis, discedite à me omnes operarij iniquitatis, & illud Matth. 25. Servum inutilem eijcite in tenebras exteriores.*

5. In æstimatione creaturæ, secundum

illud Danielis *Appensus es in statera, & inventus es minus habens*: Cogita nihil tui esse omiffum, sed post exactam discussionem, omnia tua improbata sunt: Ezechiel 28. *Nibili factus es, & non eris in perpetuum.*

6. in reprobatione vitæ tuæ. Jerem.

6. *Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus projecit illos*: unde sequitur. 1. separatio ab alijs, *Separabunt malos de medio Iustorum*: 2. abdicatio creaturæ à Deo quâ suam esse pernegabit: *Quia vos non populus meus, & ego non ero vester*: 3. reiectio violenta quam à se faciet Deus, *discedite à me maledicti*: 4. societas quam faciet pœnæ impiorū, secundum illud Matth 13. *Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.*

Quartus Gradus est quod non modò non tangetur compassione, neq; solū in impiorū pœna se consolabitur, sed etiã exultas iridebit, ac subsannabit secundū illud Prov. 1. *Ego quoq; in interitu vestro ridebo, & subsannabo*: risus hilaritatis est, subsannatio vero amari contemptus: Quantum dolebis quod Deus ex tuo malo consolationem, & voluptatem capiet: sed quantum cum iridebit: non tantum quia te omnium irrisioni exponet, dum te risu dignum exponet ex vita præteritâ, ex spe improbâ, ex deceptione tuâ, ex peruerso rerū iudicio: sed quia tui respectu Deus quendâ sensum cœcipiet irrisioni respondentē, secundum illud, *Dominus autem iridebit illos*: quod faciet summâ in creaturam amaritudine, atque contemptu: usque adeo ut cantileas super calamitate tuâ facturus sit, secundum illud Jerem. 25. *Celeuma quasi calcantium concinetur ad ver-*

sus omnes habitatores terræ: Hieronymus canticū vindemiæ: Nā quemadmodū a ij qui calcant torcular & vindemiam, lætantur quum vidēt vinū abundanter fluere, ita Deus gaudebit, vidēs effluere: omni ex parte hostiū suorū sanguinē, adeo ut eâ oblectatione animetur ad operam, cum vindemiatorū cantione. Quis tuus erit sensus, miser peccator! quæ cogitatio? quis tibi animus? quum Deus ubi te ad iracundiæ & indignationis suæ torcular apposuerit, pedibus iustitiæ suæ te proteret confringetque, ac omnibus ex locis expressa sanguinē tuum diffundet, iridebit miseriam tuâ, tuis illudet pœnis, & cantilenas de infortunio tuo faciet? Isidorus Clarius celeuma interpretatur Epiniciū triūphale: eiusmodi refertur apud Isaiam cap. 63. *Quare ergo rubrum est indumentum tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in torculari; Torcular calcavi solus, & de gentibus non est vir mecū: calcavi eos in furore meo, & conculcavi eos in irâ meâ: Sæpersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi. Dies enim ultionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit*: plurimi existimant esse Remigum carmen: Euripides in Hecuba, inde transfert ad res bellicas, & ad clamorē militum victorum urbe captâ: S. Hieronymus ad calcantes vindemiam: quis autem nesciat convitia nautarum, vindemiatorum, & militum post victoriâ: minimè nunc potest jocularè verbum sustinere: dedecus contemptusque te de statu mentis dejiciunt: Quomodo autē tolerabis contemptum & irrisionē Dei, cuius cogitatio, æstimatio & iudicium tantoperè tibi conducibilia sunt?

Præ-

Præsertim cum illa irrisio conjuncta sit cum subfannatione, quæ conjunctam habet iram, & amaritudinē: neq; enim irrisio Dei ludicra est, & ad jocum, duntaxat sed seria, sed plena justitiæ: unde S. Basilius ait unicam vocem irridētis, ac subfannantis Dei, minus tolerabilē esse quàm ullam inferiorum pœnam: sic enim solet hostis in summâ potestate victoriæ in hostem debellatū insultare: audi quomodo se gerat Deus, Iere. 30. *Quid clamas super contritione tua? insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi:* Certè cum Deus aliquem honorat, id facit suo modo, hoc est divino: ita cum aliquē despicit, ac ridiculū reddit, sic despiciabilem atq; abjectum reddit, ut nemo se erigere atque attollere possit.

Sed ad extremum usque & ad ultimū gradum proferamus iracundiam Dei. Quid expectatis, Auditores, post Dei indignationem, post oblectationem ex peccatoris punitione susceptam, post derisionem & contemptum, nisi ut ira ipsius usque ad furorem accendatur? de quâ re, ut nihil verius, ita nihil horribilius dici potest, quàm quod passim dicunt prophetæ.

1. Enim nōina tribuunt Deo insōlita, & naturæ eius contraria: Isaie 17. *Ecce dies Domini veniet crudelis, & indignatione plenus:* Et Ezech. 7. *Non pareet oculus meus super te, & non miserēbor, sed vias tuas ponam super te, & scies quia ego Dominus percutiens.* Sanè si in Deo non esset furor, ut quid oraret David Psalm. 6. *Dōine ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me.*

2. Quasi minus irarum concepisset,

quàm vellet, exprimunt illum, sese magis, ac magis excitantem intar leonem, Ier. 25. *Dominus de excelsis rugiet, & de sancto habitaculo suo, dabit vocem suam: rugiens rugiet super decorem suum: celeuma quasi calcantium concludetur adversus omnes habitatores terræ.* Et Joël. 3. *Dominus de Sion rugiet, & de Jerusalem dabit vocem suam, & movebuntur cœli & terra.*

3. Post iram animo conceptam describunt, quâ ratione adversus hostes suos progreditur, Isa. 42. *Dominus sicut vir fortis egredietur, sicut vir præliator suscitabit zelum, & vociferabitur, & clamabit, super inimicos suos confortabitur: tacui, semper silui, patiens fui, sicut parturiens loquar, dissipabo, & absorbebo simul:* sed vide quo apparatu, & quo comitatu procedentē ostendant, Sap. 5. *accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum:* &c. *Acuet duram iram in lanceâ, & pugnabit cum illo, orbis terrarum contra insensatos.*

Proh Deus! quis belli apparatus, habere creaturas omnes cōtra se armatas, totis viribus suis, rabie ac furore, id habentes propositi, ut ulciscantur iniuriam Creatori suo factam, seque in libertatem restituant; & excutiāt iugū, de quo loquitur Apostolus, propter quod, *omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc, cum magno dolore extrēoque cruciatu.* Proh Deus! quis terror, videre cœlum dirumpi supra hominū capita, astra universa commoveri, & mutari loco, elementa omnia concuti, & confundi, universos Angelos in acie cogi, intuerique Deum irâ elatum in exercitus ita potentis fronte. Eheu! unico tantū flatu, aspectuq; obliquo tā

celſę majeſtatis, opus eſt, non modo ad diſſipandam perdendamque, ſed etiam ad redigendam in nihilum, tam egenã, tam infirmam vilemque creaturam. Iobi 13. *Contra folium quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam & ſtipulam ſiccã perſequeris*: Tam facile homo conteritur? quid opus tantis viribus, tantõq; apparatu: Vnus Angelus ſufficit, ut unã nocte, tot hominum millia, & in Ægypto, & in exercitu Aſſyriorum perderet, quid opus tot exercitibus ut unum hominem perdat? Sed nimirum nihil ſatis eſſe poteſt in Deo irato, ut ſuum dolorem oſtendat, & iram. Nihil unquam facit mediocre: Si hominem dilexit, audi Ioannem: *Sic dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret*: Si opus fuit ut noſtram ſuperbiam ſuã humilitate compenſaret: *Exinanivit ſemetipſum*: Si mundus ſanguine ipſius redimi debuit, nullam habuit guttam quam non funderet: Eodem modo Si irãſcendũ erit, quaſi miſericordiã ſuã oblitus, *Continebit in irã ſuã miſericordias ſuas*: quia uti dicitur Proverb. 6. *Zelus & furor viri non parcat in die vindictę, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.*

Quantus autem ex irã ludicis, timor hominum ſit futurus, & quanta in omnium mortalium animis ſit futura commotio, ſcitẽ deſcribitur in capit. 6. *Et reges terrę, & principes, & tribuni, & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber, abſconderũt ſe in ſpeluncis, & in petris montium: & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni, quoniam venit dies magnus irę ipſorum, & quis poterit ſtare?* Et tu in tantã populorum trepidatione, quã eris mē-

te? quõ ſenſu? quã ſecuritate. Tu Deum vagientem in cunis, tu docentem inter turbas, tu humiliatum inter tormenta, tu in cruce ſuſpenſum, tu in ſacramento occultatum, tu inter tua ſclera diſſimulantem cõtempſeras: vide nunc mutationem quam ſuſpicari nunquam potuiſſes: audi clamantem, audi vociferantem, audi terrentem: Adam poſt peccatum, non tullit illam vocem; *Adam ubi eſ?* & tamen, ut ait Baſilius Seleuciã, vox erat miſerantis: quomodo vocem irati Dei ferre poteris? *Deus cui? irę nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curvantur qui portant orbem*: Quod ſi juſtus vix ſalvabitur, impius, & peccator, ubi parebunt? Equidem unde tanta ſit in peccatore cõfidentia, unde tanta audacia, ſcire non poſſum? Minus etiam novi unde fiat, ut ea credẽtes Chriſtiani, toto corpore nõ contremiſcant: Tunc homuncio totam divinitatis iram ferre poteris? totum impetum, & illum inexplicabilem furorẽ? Cur hæc non cogitas cum peccati occaſio occurrat, cum titillat voluptas, & libido, cum appetitus vindictę, cum alia cupiditas? Quod ſi Iob propter ſummam Dei Majeſtatem vix credere poterat, Cap. 9. ſe in oratione ſupplicẽ exauditum fuiſſe, *Et cum invocantem exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam*: In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea etiam ſine cauſa: quanto magis dum ſe iratum, immo quaſi furentem exhibebit, intolerabilis exiſlet?

Sed quõ iſta pertinent, mĩ Auditor, niſi ut Deum timeas: quid enim timeas niſi hoc times, & ſi non times, quis in te ſenſus eſſe poteſt? Vnde igitur tanta in peccatore ſecuritas, unde tanta firmi-

tas, unde tanta dissimulatio? Certè Gregor. Nazian. fatetur se in illis cogitationibus dies noctesque versatum esse: illas sibi medullas eliquasse, exhaustasse sanguinem, robur abstulisse: Ego quidem nescio quo sis sensu, & quâ mente? sed fateor hæc ab animo meo non posse discedere, & quocunq; loco & statu, id mihi sic objici, ut toto corpore, atq; animo perhorrescã: Melius nobis fuerat tã amabilẽ dilexisse: sed quoniam tot amoris illecebræ, tot præstita beneficia, tãta dignitas, nihil apud nos potest, hunc timeamus, qui sic est formidabilis: *Confige timore tuo carnes meas, à judicijs enim tuis timui.* Sanè si in hac vitâ timueris, & in eadem, timori succedet amor, & post hanc vitam unicus amor restabit: quia *charitas nunquam ex-cidit:* Nũc timeamus, postea amabimus,

& semper amabimus: quia ubi charitas, ibi nullus timor, *charitas enim foras mittit timorem,* & quia amor erit sempiternus, nullus deinceps erit timor, interim itaque & timeamus, ut postea diligamus sic, ut semper amemus Dominum nostrum Iesum Christum: Quòd si Apostolus ei dixit anathema, qui non amat Iesum Christum, quanto magis dicendum est ei, qui Iesum Christum nec amat nec timet: quia sic non timet, ut non amet, & sic non amat, ut non timeat: quia uti ille qui timuit, amat, ita qui amare incipit, timere desinit: ad hoc metuens, ut amet: in hoc amans ne metuat: felix timendo, sed amando longè felicior, uti, semper amando, felicissimus existet in gloriã cœlesti, ad quam nos perducatur IESUS CHRISTUS. Amen.

FERIA SECUNDA, VEL TERTIA
DOMINICÆ PRIMÆ IN QVADRAGESIMA

CONCIO QVINTA

DE JUDICIO FINALI.
De multiplici divisione, quæ tunc fiet.

Et separabit eos: ob invicem, sicut pastor segregat Oves, ab Hædis. Matth. 25.

QVI sublimes Beati Ioannis revelationes interpretati sunt, quarum quot sunt verba, tot sunt sacramenta (ait Hieronymus) docent plerique primam Filij hominis visionem, quæ describitur cap. 1. inter septem candelabra, id est Christi in Ecclesiã, continere epitomen eorum omnium quæ postea in toto libro dicuntur, in

quo omnis status Ecclesiæ describitur, & quidquid Christus in eã operabitur, usque ad ultimam æternitatem: unde describitur prima mundi conversio, fidei incrementum; persecutiones Ecclesiæ, eiusdem perfectio, tempora Antichristi, eiusdem prælia, persecutio, & mors; Mundi conflagratio, & innovatio, Resurrectio, judiciũ, sententia, duplex status æternus, beatorũ, & dånatorũ.

medio iustorum: atque illud variis similitudinibus declaratur in sacris Scripturis.

1. Commixtione metallorum, quæ nunc mixta esse dicuntur, sed in die iudicij separabitur pretiosum à vili. Malachiæ 3. *Quis poterit cogitare diem adventus eius? &c. Ipse enim quasi ignis constans, & quasi herba fullonum: & sedebit constans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum.* Hunc locum, & aliū similem Isaiæ cap.

4. *lavabit Dominus sordes filiorum & filiarum Sion; in eum sensum interpretatur sanctus Augustinus lib. 20. de Civit. cap. 27. Emundantur à sordibus, & eliquantur quodammodo, cum ab eis mali per pœnale iudicium separantur, ut illorū segregatio, atque damnatio, sit iustorū purgatio, quia sine talium decætero commixtione victuri sunt. Eodem pertinet dictum Apostoli 1. Cor. 3. in fidei fundamento, varios varia superædificasse, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: *Uniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: & uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superædificavit, mercedem accipiet. Si cuius opus arserit detrimentum patietur: &c.**

2. Mixtione grani frumenti cum pulvere, cum acere & paleâ, in aræ: uti dicitur Matth. 3. *Cuius ventilabrum in manu sua: & permundabit aræ suam: & congregabit triticum suum in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili.*

3. Commixtione gregum, in quibus mixta sunt diversi generis animalia: Matth. 25. *Separabit eos ab invicem, sicut*

pastor segregat oves ab hædis: & statuet oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris: Et Ioann. 10. Ego cognosco oves meas: illa cognitio ad earum discretionem pertinet.

4. Mixtione seminum in eodē agro, in quo nunc sunt diversa semina, & fructus diversi, nimirum triticum permixtum lolio, Matth. 12. *Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis, dicam messoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum.*

5. Commixtione piscium in eadem nalsâ & reti, Matth. 13. *Simile est regnum cælorum saginæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti, quam, cum impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi: exhibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium.*

Nota 2. Id semper optasse malos, immò id conatos pro viribus, ut se bonis admiscerent, & virtutis aliquam speciem obtenderent: Nam licet ipsam virtutem non ament, semper tamē virtutis speciem affectant. Hinc collige quantum in probis hominibus, gravis erit, & plena dedecoris ista separatio: & è contrâ quantum Sanctis erit plena honoris. Certè nihil tūc proderit ficta virtus, & simulata: etenim uti dicitur Matth. 24. *Dividet eum, partemque eius ponet cum hypocritis, illic erit fletus, & stridor dentium* Et 1. Cor. 3. *uniuscuiusque opus manifestum erit: dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: sic enim fiet ea manifestatio, cū ignis quo totus mūdus ardebit,*

Itaque prima illa descriptio continet perfectam Filij hominis descriptionem, vestis ipsius, cinguli, capitis, capillorum, oculorum, oris, manuum, pedum, vocis, & aliarum rerum, ad iolum pertinentium. Cæterum, quoad iudicium attinet, In oculis eius, de quibus sic dicitur, *Oculi eius tanquã flamma ignis*, agnoscunt examinis severitatem, & Iudicis terrorem: in ore verò sententiam, *Et de ore eius gladius, utraq; parte. acutus exhibat.* Mirabilis sanè visio, ut gladius non ad latus ferat, non pendentem ex humeris, non vibret in manu, sed quasi evolat ex ore. Refert Ioannes Bohemus de Ritu Gẽtili, Principes Asiæ quo primo die, primatum fumebant dicere solitos. In posterum oris mei sermo, gladius meus erit: Ita Christi, gladius formidabilis, est eius sententia. Cæterum quando dicitur, esse acutus ex utraque parte, id fit ad significandas nobis duas sententias, unam electorum, alteram reproborum; unam beatorum, alteram damnatorum: acutus fuisse etiam dicitur, propterea quod magnas divisiones, separationesque mirificas facturus est, quæ inchoandæ sunt primâ iudicij actione, atque eæ sunt divisiones, de quibus hodie loquemur, quandoquidẽ Evangelium nostrum nobis hanc materiam suppeditat, verum sistamus nos prius Virgini Deiparæ supplices adhibitâ salutatione consuetâ. AVE MARIA.

ERGO ad incipiendũ; prima divisio separatioque faciendã, est divortium societatis, hisce verbis comprehensum, *Et separabit eos ab invicem, sicut Pastor*

segregat oves ab hædis, ut nimirum, non simul sint iusti, & impij; vocandi, & rejiciendi: secundum illud, Exhibunt Angeli, & separabunt malos de medio iustorum. Ad hæc verba rectè intelligendã,

Nota 1. In hac vitã sepe esse mixtos bonos malis, sic ordinante divinã providentiã: ita videas inter pessimos semper aliquem bonum existere: Ita in Sodomis Loth erat, ut ait Sanctus Petrus 2. epist. cap. 2. *aspectu, & auditu iustus.* Et contra, inter discipulos Christi unus erat diabolus, dicente Christo Ioann. 6. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis unus diabolus est:* Itaque cum Sanctus Augustinus duas in mundo civitates esse dixisset, unam terrenam quæ constat reprobis; alteram Dei, quam componunt electi; sic de utraq; loquitur lib. 1. de Civitate cap. 35. Perplexæ sunt istæ duæ civitates in hoc sæculo, invicemq; permixtæ, donec ultimo iudicio dirimantur: Id verò est utrisque utile, & proficuum: nã iusti dum malos sustinent, probantur, & se ignorant: secundum illud Augustini adhuc ignoti etiã sibi: & illud Iobi cap. 9. *Etiam si simplex fuero, huc ipsum ignorabit anima mea.* Quid autẽ mali facerent, si nulli essent boni; ut enim ait Philo, omnis sapiens stulti est redemptio, mercesque, ne minimo quidem duraturi, nisi ille misericordiã, & providentiã impulsus eius prospiceret incolumitati Sed ratione huius mixtionis rectè dixit Sapiens Eccl. 9. *Omnia in futurũ servantur incerta:* quoniã enim in hac vitã, boni se malis admiscunt, & difficulter discernuntur ideo ut ait Christus Matth. 13. *in consummatione sæculi, exhibunt Angeli, & separabunt malos de medio*

ardebit, & qui circum corpora resurgentia convolvetur, ita ut iustis nihil planè nocebat, impios incredibiliter torquebit: unde iustos cõparat Apostolus auro, argèto, & lapidibus pretiosis; improbos autè ligno, fœno, & stipulæ: & ex variâ illâ passione ignis, apparebit hominũ differètia, secundum illud, *uniuscuiusque opus, quale sit, ignis probabit.* Idem significavit Malachias cap. 3. & 4. ex interpretatione sancti Augustini 20. de Civitat. Cap. 27. *Et videbitis quid sit inter iustum, & impium; & inter servientẽ Deo & non servientem ei. Ecce enim dies veniet succensa quasi caminus; & erunt omnes superbi, & omnes facientes impietatem, stipula; & inflammabit eos dies veniens, dicit Dominus exercituum, quæ non derelinquet eis radicem & germen, Et orietur vobis timentibus nõen meum, Sol iustitiæ, & sanitas in pennis eius: & egrediemini, & sicut vituli de armento; & calcabitis impios, cum fuerint cinis sub planta pedum vestrorum, in die quâ ego facio, dicit Dominus exercituum.* Verum quia huius separationis ministri erũt Angeli, propterea fiet cum arte: itaque sic fiet, vt non tantum vitiosi simul sint, & separètur à bõis; sed pares in criminibus simul colligantur in unum; hoc est adulteri simul, impij & athei simul, fures simul, & cetera de cæteris: Quia de malis dicitur, Matth. 13. *Colligite primum zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum.* Vide autem quale sit futurum dedecus, ut æstimeris indignus, qui sis cum probis & iustis. Quantus pudor futurus, quãdo inter innũeras bonorũ catervas, te quærẽt Angeli, ut ex eorũ societate, te tanquam indignum expellant, & cum tui similibus te conjungant: ita qui ad

triremes damnantur, unã communi catenã vincuntur.

Memento quãto pudore ex convivio expulsus ille fuerit, qui solus sine veste nuptiali inter cõvivantes sedere ausus fuerat: *Amice quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? at ille obmutuit: Tunc dixit Rex ministris: ligatis manibus ac pedibus eius, mittite eũ in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium.*

Nota 3. In hac vitã multas esse differentias & inæqualitates inter hõines, ratione bonorum tũ naturalium, tũ acquiritorum, & plures etiam ratione bonorum externorũ ac fortunæ. Vnde existit magnus quorumdã contemptus, & deiectio: secundum illud Iobi 12. *Dei detur enim iusti simplicitas. Lampas contempta apud cogitationes divitum.* Sed 1. Hæc inæqualitas parva est, & in rebus exigui momenti. 2. Externa est, non autem ipsoꝝ hominum: sed in iis quæ circa ipsos sunt. 3. Est tantum ad tẽpus exiguum, mors enim postea omnes æquat. 4. Hæc differentia nullum habet dedecus, nec præferètia laudem habet. 5. Plerumque, & ferè semper utilis est ei, qui minor est: Quam multis profuit deformes fuisse: quam multis fuisse hebetes, & exigui ingenij: quam multis pauperes fuisse, ignotos, & ignobiles. Sed separatio de quã agimus, magni momenti est. Est in bonis veris, atque solidis: æterna est, & secundum Angelorum, & Dei iudicium, quod falli non potest: & multum interest, nam æternitatem respicit. Hinc iterũ cogita, quale dedecus illis futurum sit, qui ab illã societate tam honorabili ejicientur.

Hinc iterum cogita, quale dedecus illis futurum sit, qui ab illâ societate tam honorabili ejicientur. Quam gravis illa vox futura. Tu inter sanctos, Tu inter Reges, Tu inter Filios, tu inter oves, perditæ, fordide, impie, indigne, homo nihili, & despiciatissime: Idque in conspectu tam multorum; in ipso totius orbis teatro. Certè hoc dedecus summum erit omnium: præsertim cum separatio ista fiat, ut discernantur hædi ab ovibus, secundum illud, *Sicut pastor segregat oves ab hædibus*, hoc est ut discernantur Reprobi à Prædestinatis.

Nota 4. Homines in hac vitâ unitos esse conjunctosq; inter se modis plerisque, multisque vinculis, ac nexibus valde diversis, magnoque numero: quod sint eiusdem nationis, eiusdem urbis, domus eiusdè, familiæ eiusdem, eiusdem sobolis & stirpis: similitudine item fortunæ, occupationis, negotiorû, muneris, status: sed longè amplius, affinitate, consanguinitate, necessitudine, amicitia, mutuisque benefactis. Hæc vincula, huius vitæ vincula sunt, itaque omnia in morte rumpentur: sed si remanerent, hæc separatione omnia rumperentur: Tunc enim nulla eorum ratio habebitur; Multò minùs etiam aliarum conditionû; unde non dicitur separatio pauperum à divitibus: Nobilium ab ignobilibus, doctorum ab ignavis, &c. sed *separabunt malos de medio iustorum*: hoc unum erit discrimen. Itaq; alia discrimina nihili fient: Rex impius fuerit, & servus impius, ambo in unû fasciculû colligentur: uxor impia, maritus pius, aut contra; dividantur, idq; in sempiternum, & illud implebi-

tur. *Duo erunt in tecto, unus assumetur, & alter relinquetur*: Cogita quis tuus tunc erit sensus, cum à tibi charissimis abstraheris, cum avelleris, cum ejicieris: Certè ex Philosophis, omnis dolor est à divisione, quanto itaque cum dolore à multis divideris cum quibus aliàs conjunctissimè vixisti: De Levitis dictum est Deuteron. 33. *Qui dixit Patri suo, & Matri suæ. nescio vos: & fratribus suis, ignoro vos: & nescierunt filios suos*. Sed multo magis id dicetur de Beatis qui Deum unicè spectabunt rerum omnium aliarum obliti. Itaque vera amicitia solam virtutem spectare debet, cum ipsa sola stabilis sit.

Secunda Divisio separatioque fiet quoad ordinem in quo quisque statuetur secundum illud Matth. 25. *Et statuet oves quidem à dextris suis: hædos autem à sinistris*.

Nota secundum communem ferè omnium hominum existimationem, dexteram nobiliorem esse, quàm sinistram, quod nunc probare, esset superfluum: Itaq; in hoc loco per dexteram significari prælationem bonorû, supra malos, & reprobos: quacumq; tandem alia re reprobi in hoc mundo allis fuerint antepositi: illa autè prælatio continet.

I. Iudicium comparationis. Quia nulla est prælatio sine aliqua comparatione: illa autem comparatio fiet in compositione, & collatione, vitæ prædestinatorum, & vitæ reproborum: per quam manifestè arguentur impij de pessima sua vita, in conspectu sanctissimæ vitæ Prædestinatorum, iuxta illud Sap. 4. *Condemnat iustus mortuus vivos im-*
Bbb peiores,

pios: Nam si minus mali, condemnabunt peiores, dicente Christo. Matth. 12. *Viri Ninivita surgent in iudicio, cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ: & ecce plus quam Ionas hic: Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quam Salomon hic.* Quanto magis iusti impios condemnabunt. Hoc significavit David Psal. 36. *Deducet sicut lumen iustitiam tuam:* ut interpretatur Origenes Ait enim Deum in iudicio, ex vita iusti, sanctorum velut meridiem, ut iustificet iudicium suum: non tantum quia manifestabit iustitiam iusti, sed quia ex illius iustitia ponet tanquam meridiem iudicium suum, de iniquo, & iusto: ut nemo conqueri possit, nemo suspicari, quod non recte iudicet: quod non secundum iustitiam, sed aut amore, aut passione, aut personarum acceptatione: sed ponet iudicij sui æquitatem, velut meridiem, manifestando iustorum vitam, tanquam lucem, opponendo illam vitæ malorum; ut illorum tenebræ magis appareant, dum luci iustorum opponentur: Et hæc manifestatio vocatur iniqui condemnatio, secundum illud. *Viri Ninivita surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam.* Idem significatur Apocal. 20. *Vidi mortuos magnos, & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt, & alius liber apertus est;* uti exponit S. Augustinus 20. de Civit. cap. 14. Libri (inquit) quos priori loco posuit: intelligendi sunt Sancti, ut in illis ostenderetur, quid Deus fieri iussisset; ille autem, vita cuiusque. *Et iudicati sunt mortui, ex iis quæ*

scripta erant in libris: Quia ut ait S. Gregor. 24. Moral. eandem sequens expositionem. In ostensâ vitæ iustorum, quasi in expansione Librorum, legunt bonum perverfi, quod ipsi agere noluerunt, atque ex eorum, qui fecerunt, comparatione damnantur. Quomodo vero excusare aliquid poteris in quocunque statu, videns Sanctorum exempla: Pauper enim peccator, videbit pauperes sanctos: dives divites; Rex Reges; Miles Milites; Negotiator Negotiatores; artifex artifices: servus servos: ux oratus ux oratos: solutus solutos: sæcularis sæculares: Religiosus Religiosos. Immo alij alios condemnabunt, sæcularis Religiosos: Religiosus sæculares: Pauper divites: Dives pauperes: Rex subditos: subditi Regē: Herus servum: servus herum: mulier virum: vir mulierem: etenim illo tempore nihil proderit status, nihil conditio, sed vita antea cta: Quantum autem ea res torquebit malos, significat David Psal. 119. *Sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatorijs;* quod ita exponit S. Augustinus sagittæ potentis acutæ, verba Dei sunt, quæ transfigent corda: Carbones autem vastatorij sunt exempla Sanctorum. Quomodo autem id fiat, id explicat in sequentibus, cum nimirum dicit Deus: Tu, non potuisti, ille potuit: Numquid delicatior eras illo senatore? scæminæ potuerunt, viri non possunt; delicati divites potuerunt, pauperes non possunt; Viri Ninivita penitentiam egerunt in prædicatione Ionæ, & Iudæi impenitentes manserunt post tot Christi Domini prædicationes, & tot vitæ eius miracula?

Post

Post comparationem, prælatio continet victoriam, hoc est dejectionem illorum, & iustorum exaltationem: hoc est dexteram, & sinistram: de quo differit hoc modo Augustinus Serm. 62. de verbis Domini. Recolite dexteram, & sinistram Iudicis nostri: Recolite ubi stabunt hædi, & ubi oves, & apparebit vobis, ubi dextera, & sinistra: candida, & nigra, luminosa & tenebrosa: pulchra, & deformia: acceptura regnum, & inventura supplicium sempiternum. Minimū quod ea præferentia, invehat, est major æstimatio quā pluris quā tu, alij fient: quod quidē olim in vanitate tibi intolerabile fuit, at quis animi tui dolor mærorque, futurus est, videre te postpositum tot hominibus, quos alias ulque adeo spreveristi, ut ne dignareris quidem eos aspicere? Nam inter beatos, quā multi quondam abiectissimi, & despiciatissimi, in vitā, In ingenio, in moribus, & vitijs. Publicani, & meretrices, & recumbent cum Abraham in regno cælorum, filij à regni eijcientur foras: Hic totam vitam insanus fuit, ac stupidus: hic vixit in captivitate, & vinculis, ille in patibulo vitam finivit facinorosus: alter in rotā, alius in flammis: huius nomen fuit in detestatione apud posteros, & id meritis est suis criminibus: Quia tamen pœnitentiam egit, veniam consecutus est, & postea inter beatos collocatus, & quia beatus, tibi præfertur, & ista prælatio, uti summa est illius honoratio, ita est, summus tuus contemptus, & intolerabilis despectus. Matth. 21. Amen dico vobis quia publicani, & Meretrices præcedent vos in regnum Dei Hoc etiam continet

ista prælatio, ut sit approbatio vitæ quorundam, & aliorum improbatio, & reiectio, & vitæ eorū condemnatio: Jerem. 6. *Argentum & probum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.*

Tertia Divisio ac separatio est ratione loci. Apostolus, Paulus hanc mihi notitiam subjicit, ad Thessalon. cap. 4. *Nos qui vivimus, qui relinquimur, simul rapiemur cum illis in nubibus obviam Christo in aëra, & sic semper cum Domino erimus.* Sensus est, bonos omnes, seu olim à primis temporibus, seu proximè mortuos, & tamen immediatè post resurrectionem vivificatos, qui consequenter tunc erunt, viventes, dono agilitatis attollendos in aëra: Malos autem in terrā remansuros, suorū corporum gravitate retentos, prostratos, atque jacentes in pulvere, magno cum timore expectantes iudicium Dei, & fulminandam super se sententiam Iudicis. Tuncque implebitur; illud Malachiæ 4. *Et calcabitis impios, cum fuerint cinis sub plantā pedum vestrorum, in die quā ego facio, Dicit Dominus exercituum: Cū enim simul boni, & mali è sepulchris sint resurrecturi: & ab Angelis facta fuerit separatio, ne simul sint; Tunc illud Christi Domini implebitur: Unus assumetur, & alter relinquetur: Item una assumetur, & altera relinquetur: Cū enim Christus, veniens in nubib⁹ apparuerit, Ubi corpus fuerit, illuc cōgregabūtur & aquilæ, simul rapiemur cum illis, in nubibus obviam Christo, in aëra: cæteris in terra relictis. Quis, ait S. Chry. Hom. 8. in 1. ad Thes. erit eorū animus, cū illos quidē in altū tolli, se verò dimitti viderint: an non quāvis gehennā gravius, hæc possunt*

perterrere? Tunc illud implebitur Sap. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperatæ salutis, dicentes intra se, penitentiam agentes, & præ angustia spiritus gementes. Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij. Nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine bonore: Ecce quomodo computati sunt, inter Filios Dei, & inter Sanctos, fors illorum est.*

Ut enim uraris invidia, Bonorum gloria atque majestas apparebit. *Tunc stabunt iusti adversus eos qui se angustia verunt.* Tunc implebitur quod dicitur Psalm. 30. *Muta fiant labia dolosa, que loquuntur adversus iustum iniquitatem.* Cogita quanta te premet invidia, cum te videbis miserum, tam multos vero alios, beatos atque felices. Ideo, ut ait Bernardus serm. 8. in Psalm. 90. prius benedicentur boni, quam maledicentur impij: prius benedicti vocabuntur in regnum, quam maledicti in caminum deliciantur ignis æterni: quò videlicet acrius doceant, videntes quæ amiserint. Quam tibi dolebit si magnus fuisti in sæculo, videre multos, quos in vitâ contempisti, fulgere in gloriâ? si dominus servum suum videat: si dives pauperem: domina ancillam: iudex reum: princeps subditum: Quam obstupescet mutatas vices? Quis sensus fuit fratrum Joseph, dum eum viderent regnare in Ægypto, quem servire putabant? Miror (ait Chrysostomus) quomodo non avolarit ab eis anima: quomodo non obstupuerit tota eorum mens: quomodo non reciderint in terram: Quis fuit Animi sensus, eum vidit Mardoche-

um, quem patibulo destinarat, cultu regio vestitum, seque coactum peditem, equum eius deducere, eique famulari? Certè cum se à Mardocheo insalutatam vidisset, sic exarserat irâ, ut eum esset primus in regno, diceret tamen suis, Esther 5. *Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quandiu videro Mardocheum Judæum sedentem ante fores regias:* Sed cum vidit mutatas vices, seque Regis mandato coactum, peditem præcedere Mardocheum Judæum in equo regio sedentem: sic animo affectus est, ut eius sensum, cum satis exprimi non possit, paucis his verbis Scriptura exposuerit; *Aman vestinavit ire in domum suam lugens: & operto capite:* sed hæc tantum figuram continent eorum quæ accident in die iudicij, in illâ rerum tam inopinatâ & prodigiosâ commutatione. In eundem sensum, quam grave fuit diviti Epuloni, quando uti dicitur Lucæ 16. *Elevens oculos suos vidit Abraham & Lazarum in sinu eius:* de quâ re Titus Bostrënsis sic philosophatur. Ut Deus Adamo è Paradiso ejecto, ex adverso Paradisi sedes assignavit, quocrebere eius conspectus dolorem Instauraret; ita Lazarum in cruciatuum augmentum divitis huius aspectu objecit. Eodem modo ut crucientur impij, videbunt gloriam beatorum, quod quantum futurum sit supplicium, pulchre exponit Chrysologus serm. 22. Quale supplicium est inter æternos cives, de contemptu dolorem, de ignobilitate pœnam, de nuditate opproprium sustinere, & tunc addici pœnis, quando alij promoventur ad regnum. Et sanctus Chrysostomus, epistol. 5. ad Theodorum lapsus

lapsum. Et si enim fluvius ignem non voveret, neque Angeli assisterent adeò formidabiles; soli autem convocati homines, quorum pars laudata est, & in admiratione habita, pars ablegata in gloriè, ne gloriam Dei videat; num illud per se pœna foret, totâ gehennâ acerbior? In hunc sensum nonnulli è Sanctis Patribus interpretantur quod dives epulo, bis postulet Lazari discessionem à sinu Abrahæ, primò ut ad se veniret; secundò, ut ad fratres divitis iret. De quâ re sic Chrysologus serm. 122. Ante dicit, Mitte ad me: modò dicit; Mitte ad fratres meos: hoc idè agit infelix, ne videat felicem, & zelo magis incenditur, quàm gehennâ. Est illis grave malum, est illis incendium non ferendum, quos aliquandiu habere contemptui, videre felices. Sic illud Jobi 6. *venerunt usque ad me, & pudore cooperiti sunt; de reprobis exponit sanctus Gregorius, qui usque ad perficiendam electorum gloriam perducuntur, ut ad majora tunc reatus sui supplicia, repulsi videant, quod perdididerunt: ut impleatur quod dicitur Sap. 5. *Videntes turbantur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis.* Illud præterire non possum, cum in damnatis passionès, & vitia summum sint habitura imperium, in illis exercitura gravem tyrannidem: quis in eo casu explicet eorum iram, rabiem, & furorem; quis invidiam, & livorem; quis extremam desperationem. Nam quomodò tantum contemptam eorum ferat superbia? quomodò aliorum honorem eorum invidia? quare varijs animi motibus agitabuntur, & varijs affectibus*

disrumpentur ac discindentur.

Cæterum cum separationes de quibus hætenus egimus, sint quædam dispositiones ad ultiores, & longè majores: licet istæ ultiores ad ultimas judicij actiones pertineant, ut tamen semel de omnibus dicamus de his quoque postremis, paucis tractabimus.

4. Igitur consistet in diversâ tractatione reproborum & prædestinatorum, quæ valde dissimilis erit: & continetur verbis sequentibus, Matth. 25. *Tunc dicit rex his, qui à dextris eius erunt; Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi; Esurivi enim, & dedistis mihi manducare, &c.* Tunc dicit & his, qui à sinistris erunt: *Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c.* In quibus verbis continetur vel us aclus judicij, hoc est publica discretio bonorum & malorum, & diversa amborum tractatio.

Agnosco igitur in verbis illis, magis expressam formalemque discretionem, velim dicere, magis manifestam & publicam separationem, quæ futura est proborum & iniquorum; ac tractationem maximè dissimilem, quæ adhibenda est erga utrosque.

Primò enim, quod hætenus clausum, abditumque & incognitum fuerat, aperietur & manifestabitur universis, hoc est, magna dissimilitudo electorum & reproborum: Certè in vitâ, occulto solum Dei judicio discluduntur boni à malis: sed quia occultum est illud judiciû, sæpè homines decipiuntur:

quia verò Dei iudicium tunc erit manifestum, propterea, quod erat occultum, revelabitur: & ut ait Apostolus 1. Cor. 4. Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo. Nunc iudicare prohibemur, quia nemo de occultis benè iudicat, sed cum ea quæ erant occulta manifestabuntur, non modò non erit temeritatis iudicare, sed erit iustitiæ: Itaque non modò ipse Deus iudicabit, sed omnes etiam creaturæ rationales iudicabunt, quia iudicium Dei iudicantis manifestum in animis singulorum imprimetur, quare fieri non potuerit, ut non sit æquissimum: Tum quia nemo decipitur, aut errat in ijs quæ sunt evidentiæ: Tum quia ipsūmet Dei iudicium erit in ipsis hominū mentibus insculptum quasi in columnis animatis, & parentibus. Tunc itaque iniqua hominum iudicia, & tam multis modis corrupta corrigentur, & ab unoquoque hominum iudicaberis. Cogita quot iudices sis habiturus, & quot sententijs, atque suffragiis sis cōdemnandus: Viri enim Ninivite surgent in iudicio cum generatione ista, & condemnabunt eam. Inter cæteras ignominias quas Christus pati voluit, hæc fortasse omnium maxima fuit, ut alias animadvertimus, cum à Pilato Præsidente, cum Barabba homine sceleratissimo compositus est, & omnium adstantium suffragio ei postpositus fuit: Luc. cap. 23. Exclamavit autem simul universa turba, dicens. Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam: Vere de Christo ut etiam notavimus, dixit Isaias secundum LXX. cap. 53. In humilitate sublatum est iudicium eius. Sed

quam contemnendum fuit illud iudicium: at quod tu cum innumeris hominibus, quorum tu vitam contempseras, collatus, omnium vero iudicio, & quod majus est, incorrupto Dei iudicio postponaris, quàm illud durum, quàm acerbum, quàm ignominiosum! Certè si gloria ex S. Ambrosio, clara est cum laude notitia: è contrario summum dedecus est, clara cum vituperio notitia. Quemadmodum igitur ex Apostolo 2. Cor. 10. Quem Deus commendat, ille probatus est: ita ille planè reiectus est quem Deus condemnat. Ob eam rationem omnes Sancti, humana iudicia tanto per neglexerunt, & divinum timerunt, quia huius vitæ iudicia falsa sunt, temeraria, & nullius momenti: Iudicium autem alterius vitæ, certum est, cōstans, indubitatum, & rei totius, & omnis vitæ decretorium: Itaque Apostolus 1. Cor. 4. Mibi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die: sed neque me ipsum iudico. Nihil enim mihi conscius sum: sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, Dominus est. Itaque nolite ante tempus iudicare, quoad usque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo. Eodem sensu dixit Jerem. cap. 17. Ego non sum turbatus te Pastorem sequens, & diem hominis non desideravi, tu scis: Et enim ut ait idem Apost. 1. Cor. cap. 3. Uniuscuiusque opus manifestum erit: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: Atque hæc erit prima sententiæ latæ divisio, quæ in eo consistit, ut sit omnimoda nonnullorum approbatio, & omnimoda aliorum reprobatio. Quantum illud est, quod respectu

respectu omnium, honorem perdes, & æstimaberis homo nihili, & rejiciendus: *argumentum reprobum vocate eos, quia projecit illos Dominus.* Nempe cum execratione, hoc enim significat illa vox, *discedite à me*: sicut alia significat approbationē. *Venite benedicti Patris mei.*

Secundò, in illa ultimæ sententiæ separatione includitur diversa reproborum, & electorum tractatio: cum illis dicitur *Discedite à me maledicti*: istis verò. *Venite Benedicti.* Veniat in mentem eius rei, quæ scripta est Deuteron. 27. & Josuë 8. Cum iussit Dominus mediam partem populi Israël stare in Monte Garizim, atque inde populo benedicere: alteram autem eiusdem populi mediam partem stare super Montem Hebal, atque inde maledictiones duodecim, in legis prævaricatores jacere ad terrorem: Verum quid est ab homine profecta aut benedictio, aut maledictio si cum Dei benedictione, aut maledictione conferatur? illa enim in efficax est, hæc autem efficax, quæ id operatur quod significat. Cæterum quantum illud te torquet, cum videbis Deum tot hominibus benedicere, & tui nullam rationem habere, sed te præterire: Item quàm illud grave, ac durum, quãdo te à Deo maledicti audies. *Isaiæ 3. Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant. Stat ad iudicandum Dominus, & stat ad iudicandos populos. Dominus ad iudicium veniet, cum senibus populi sui & Principibus eius.* Et quasi hæc omnia parva sint.

Quinta, & molestissima separatio, ultimumque divortium electorum superborumque, spectat terminum ultimum ac finem utrorumque, & postre-

imum statum, qui utrosque æternum sejunget. Continetur autem eiusmodi separatio illis Matthæi verbis cap. 25. *Et ibunt hi in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.* Quale fuit spectaculum cum Ægyptij in mari rubro clusi ab Israëlitis; illi aquis suffocati sunt, & submersi; isti vero liberati, immunes per mare transierunt: ac de Ægyptijs quidē dixit Moyses, alloquens Israëlitas Exodi 14. *Stare, & videte magnalia Domini, quæ facturus est hodie: Ægyptios enim quos nunc videtis, nequaquam ultra videbitis usque in sempiternum.* Quale iterum spectaculum fuit cum Abiron & Corè perierunt, & ab ijs reliqui separati sunt. Numer. 16. *Recedite à tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent, &c. ut cessavit loqui, dirupta est terra sub pedibus eorum: & aperiens os suum devoravit illos cum tabernaculis suis, & universâ substantiâ eorum.* Descenderuntque vivi in infernum, operati humo, & perierunt de medio multitudinis. Quale item spectaculum fuit cum Pentapolis incendio perit, cum omnibus habitatoribus suis, unusque Loth cum duabus filiabus suis salvatus est in Segor. Sed quale & quãtum erit spectaculum in illa prodigiosa separatione, & divisione omnium hominum qui sæculis omnibus extiterunt, in duas illas tam dissimiles partes, & portiones, cum separabitur filius à patre: uxor à marito: mater à filia: frater à fratre: amicus ab amico: servus à domino, homo ab homine, idque, separatione factâ in status adeo dissimiles: Quis id cogitare potest, nec toto corde contremiscere: ut in unâ parte, quidem sint adeo beati: in alia alij adeo miseri: Lazarus in convivio: Epulo

Epulo dives in tantâ egestate, ut cum tantum aquæ guttam postulet, guttam aquæ non obtineat: Lazarus in sinu Abrahæ: Epulo in flammis: Ille gaudeat, hic ardeat: ille exultet, hic clamet, & præ dolore clamet: Ille consolatione affluat, hic crucietur: & tamen uterque sit eiusdem parentis filius uterque propinquus?

Atque ut scias separationem illam non futuram ad tempus, neque secundam, dum aliquid tantum, sed quoad omnia, *Et ibunt hi in supplicium æternum, iusti autem in vitam æternam.* Molesta quidem fuit locorum divisio: molestior ordinum separatio, molestissima conditionum, sed æternitatis divisio æstimationem non habet: nam sicut æternitas satis cogitari, & comprehendere non potest, ita nec capi potest, quidquid est in æternitate. Certè si per se aliquid esset exiguum, jam magnum esset, si in æternitate fieret: quantum igitur erit, quod & per se magnum est, in æternitate existit? magnum pondere; majus etiam diuturnitate; sed longè maximum est æternitate. Porro hæc separatio origo erit multarum aliarum separationum, quæ omnes molestissimæ erunt. Nam quid dicam, quot inde odia sint oritura inter eos quos æternum supplicium, & vita æterna separabit. Etenim cum innumera fuerint huius vitæ mortalis vincula, sanguinis, affinitatis, conjugij, amicitia, studiorum, similitudinis, beneficiorum, dominationis, subjectionis, aliarumque rerum plurimarum; hæc omnia mors primò diremit; sed si mors ea integra reliquisset; irrevocabilis ultimæ sententiæ gladius ea omni-

nò abscinderet: Una Dei charitas Beatos occupabit: unum Dei odium, damnatos: Tunc illud accidet, quod agnoscit, & exaggerat B. Augustinus lib. 20. de Civit. Dei cap. 27. & sumpsit ex cap. 3. Malachiæ, ubi Deus loquitur de die Judicij, atque subdit. Et eligam eos, sicut eligit homo filium suum, qui servit ei, & convertar, & videbitis quid sit inter justum, & impium: & inter servientem Deo, & eum qui non servit ei: Quia ecce dies venit ardens sicut clibanus, & comburet eos, & erunt omnes alienigenæ, & universi qui faciunt iniquitatem, stipula: & succendet eos dies veniens, dicit Dominus omnipotens: & non relinquetur in eis radix, neque ramus: & orietur vobis qui timetis nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis eius, & egrediemini, & salietis sicut vituli de vinculis relaxati, & conculcabit iniquos, & erunt cinis sub pedibus vestris, dicit Dominus omnipotens: post quæ verba Prophetæ, ait S. Augustinus. Hæc distantia præmiorum, atque pœnarum, justos dirimens ab injustis, quæ sub isto sole, in huius vitæ vanitate non cernitur: quando sub illo sole justitiæ, in illius vitæ manifestatione clarebit, tunc profecto erit iudicium quale nunquam fuit.

Ex hæcenus dictis quædam deducamus, quæ nobis erunt loco conclusionis.

1. Sit itaque, ut nihili facias huius vitæ discrimina, quæ tam vana sunt, & tam brevia, & tam parum conducunt: Sed magni æstima quæ sunt alterius vitæ, quæ tanti sunt momenti, quæ æterna sunt, quæ vera sunt. Hic habes cõtra elationem magnum remedium, & contra aliorum contemptum.

Hinc

Hinc grande pauperibus solatium exoritur : Hinc omnibus certum documentum , ne externa magni faciamus : sed ut ait Christus Matth. 13. *Sinite utraque crescere usque ad messem* : & ut ait S. Paulus 1. Cor. 4. *Nolite ante tempus judicare , quoadusque veniat Dominus , qui illuminabit abscondita tenebrarum , & manifestabit consilia cordium & tunc laus erit unicuique à Deo* : Sæpè cogita ad quam manum pertineas , an ad dexteram , an ad sinistram : utramque amplectere in Crucifixo , misericordiam , & justitiam : sed time sinistram in Iudicio , time maledictionem , time damnationem. In alijs rebus aut remedium habere potes , aut solatium , in damnatione quod remedium ? æterna est : quod solatium ? umma miseria est.

2. Ut hinc de amicitiarum nostrarum qualitate judices , cùm unam amicitiam sequatur æternum divortium ; alteram autem conjunctio , & societas æterna. Sic ama , ut amare semper possis. Equidem si in hac vitâ charorum amissio , & separatio nos plerumque ita afficit , ac tangit ; licet illud sciamus nos non illos amittere , sed præmittere : quàm erit illud acerbum

in die iudicij , cùm erit æterna duorum separatio ; & cùm pro amore succedet odium , & aversio pro dilectione ? Non jam erit uti dixit Sapiens Eccles. 3. *Tempus amplexandi , & tempus longè fieri ab amplexibus* : Item non erit *tempus dilectionis , & tempus odij* : nec *tempus belli , & tempus pacis* : sed cùm antea fuerit *tempus amplexandi , tempus dilectionis , & tempus pacis* : tunc erit , non jam tempus , sed separationis , & odij , & belli æternitas : Quæ enim tempus habent (habent autem quæ ad vitam presentem pertinent) suis spatijs transeunt universa sub cælo. Sed quæ habent æternitatem (habent autem omnia quæ ad alteram vitam spectant.) nunquam transeunt , sed manent , sed stant , & nunquam finiuntur : Hoc tantum cura , id unum time , hoc solum magni facias : ac scito te in eo statu breve post tempus futurum : nam illo tempore modico , quod tibi ad mortem usque superest , à te distat æternitas : illa in manu tuâ est , & in tuâ potestate ; scilicet ut illam habeas vel infelicem , atque miseram , vel beatam , & bonis omnibus cumulata : quam præstet nobis Dominus noster Jesus Christus. Amen.

FERIA SECUNDA, VEL TERTIA

DOMINICÆ PRIMÆ QUADRAGESIMA

CONCIO SEXTA.

DE JUDICIO FINALI.

De secundâ actione Judicis, scilicet Interrogatione,
& Discussionē.

*Cum venerit Filius hominis in Majestate suâ, & omnes Angeli
eius cum eo, tunc sedebit super sedem Majestatis sue.*

Matth. 25.

LICET dixerimus futuram in supremo Iudice summam in peccatores indignationem, iracundiam, & furorem, non tamen exercebit suum Iudicium, nisi per justitiam, secundum illud Sap. 5. *Sumet sentum in expugnabile æquitatem*: Quæ enim de eius iracundiâ dicta sunt, non significant in tam æquo Iudice futuram perturbationem, sed effectus prodigiosos, & maxime formidabiles, quales à furentibus & summè iracundis dum omnia disperdunt, prodire solent: unde de illo scriptum est Sapient. 12. *Tu autem dominator Virtutis*: Non enim cum impetu effundit suam potentiam, nec agit pro iracundiâ suâ, laxans illi habenas, quid enim faceret creatura, sed mode-

ratur suam virtutem, & potestatem: cætera autem faciunt tantum ad terrorem cū tranquillitate judicis, ep epyneas, cū equitate, & cum magnâ reverentiâ. Id est, paritate, disponis nos: Nam non eget impetu, & violentia ut puniat: *subest enim tibi, cum volueris posse*: unde dicitur quod sedeat in sede & throno, *Tunc sedebit super sedem Majestatis sue*: ne putares Iudicium factum fuisse per tumultum, & confusionem: Itaque procedet modo judiciali, & priusquam condemnet aut puniat, interrogabit, defensionem audiet, nec nisi convictum condemnabit, secundum illud Jerem. 2. *Judicio contendam vobiscum, & cum filiis vestris disceptabo*: de quâ re nobis hodie agendum est, si prius opem divinam expedierimus precibus de Virginis. *Ave Maria.*

Quan-

QUANDOQUIDEM Sapiens in Ecclesiaste ad exhibendam nobis verè rerum humanarum vanitatem, studet commemorare nobis præcipuos mundi errores, non debuit neque potuit tacitus præterire quod sæpius in iustitiâ humanâ evenit. Unde capit ansam ita loquendi cap. 3. *Vidi sub Sole in loco Judicij, impietatem: & in loco Justitiæ, iniquitatem.* Ecce prodigiosum confusionis genus, in terrâ videre nequitiam in throno tribunalique Judicij sedere: Chaldæus vertit domum Iudicij, in Iudicij sede ac domicilio, alij in loco ubi iustitiâ debet unicuique jus reddere, ibi triumphare injustitiam de innocentum oppressione, ac de rei sceleratique lucro: peccati illius enormitas eò major est, quòd injuria oritur ex manu juris, injustitiæque proficiscitur è justitiæ throno, unde contrarium expectabatur: Eccli. 20. *Concupiscentia spadonis devirginabit juvenulam: sic qui facit per vim judicium iniquum:* Cum enim quondam Virgines traderentur Eunuchis asservandæ, ne à quoquam contingerentur, ingens profectò fuit illorum scelus, contra hominum naturæque fidem, si quas custodire deberent intactas, easdem uitiarent: Ita sanè justitia Virgo integerrima, tradita Iudici servanda, & custodienda, si ab ipso Iudice per summam impietatem, & intemperantiam, contra hominum, & justitiæ fidem constupretur, facinus turpissimum exiit. Sed quoniam, ut ait idem Sapiens, omnia vicissitudinem & contrarium suum habent; ea justitiæ depravatio tempus respicit quò à suprema Iustitiâ corrigatur. Unde fit ut Sapiens sermonem

suum continuans adijciat verba quæ sequuntur: *Et dixi in corde meo, justum & impium, judicabit Deus:* Id est, quid moramur justitias hominum, quoniam Deus omnes judicabit quicumque sint: duo ponit extrema, ut omnes intelligas: uti dicitur, à puero usque ad senem; à magno usque ad minimum, à viro usque ad mulierem: Ita ratione morum, justum, & impium judicabit Deus, quæ verba sic exponit in suâ paraphrasi S. Hieronymus. Postea cum corde meo colloquens intellexi non per partes Deum, & per singulos judicare, sed in futurum tempus reservare judicium, ut omnes pariter judicentur: Pergit Sapiens, *Et tempus omnium rei tunc erit:* Hoc est, & sua tunc erit unicuique rei vicissitudo: seu in illud tempus omnia reservantur: vel eo tempore justa erit rerum omnium retributio: Quare Deo propriè convenit munus judicandi: Quia verò *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio:* hinc fit, ut cum dicitur Christus in suo secundo adventu, sedere super sedem Majestatis suæ, hæc sedes sit sedes Iudicij, seu domus justitiæ, seu thronus ille eburneus, qui etiam vocatur turris eburnea ob invictam, & insuperabilem æquitatem, secundum quod dicitur in Apocal. cap. 10. *Et vidi thronum magnum, & candidum, & sedentem super eum.*

Porro huius judiciariæ potestatis omne exercitium ad duas potissimum actiones reducitur: ad processum Iudiciale, seu reorum discussionem, hoc est, interrogationem, & convictionem: 2. ad sententiæ pronunciationem, eiusque executionem, quæ est totias

Judicij finis, & consummatio: de primâ hodie dicturi sumus, alterâ die de secundâ, nempe de sententiâ.

Quoad I. igitur attinet: Cum ante Chrilli tribunal steterint omnes gentes, secundum illud: *Et congregabuntur ante eum omnes gentes: publice proponentur omnium facta, dicta & cogitata, quæ vel præmio vel pœnâ aliquâ digna fuerint, ita ut omnes, & singuli de se, & de quovis alio intelligere possint, quid boni vel mali tot sæculis ab initio mundi, usque ad diem Judicij præstitum fuerit: Id passim tradunt Scripturæ. Danielis 7. *Judicium sedit, & libri aperti sunt: & Apocal. 20. *Vidi mortuos, magnos, & pusillos, stantes in conspectu throni; & libri aperti sunt, &c. Et judicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum: Hæc autem librorum apertio seu manifestatio vocatur discussio & examen Judicis, quia in omnibus illam pariet notitiam, quæ per examen, & multas interrogationes obtineri solet, immò etiam multò majorem: Id autem Deus efficit illuminando mentem cuiusque, tum circa propria facta, tum circa aliena, uti docet S. August. 20. de Civit. Dei cap. 14. ut accuset (ait) vel excuset scientia conscientiam, in quo puncta quæ subijcio, Judicium maxime reformidandum exhibent.***

I. Quod Deus nullius peccati obliviscatur, Osce 13. *Colligata est iniquitas Ephraim, absconditum peccatum eius: dolores parturientis venient ei, ipse filius non sapiens: Comparat peccata nostra cum syngrophâ quam creditores nostri studiose custodiunt, & in sacculo clarè compressam tuentur, crebroque evenit ut illâ*

obligatus adaugens debita, evadat tandem impar solvendo, incidatque extremas in angustias & formidines: dū, quâ imprudentiâ est, mutuatur assidue, nec de solutione cogitat. Deuter. 32. *Nonne hæc condita sunt apud me, & signata in thesauris meis? Mea est ultio, & ego retribuam in tempore, quapropter Dei justitia culpis nostris ditatur, usque eò ut quasi thesaurus fiat. Ita loquitur Apostol. Rom. 2. *Secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis iusti Judicij Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius. Et Job. 4. *Signasti quasi in sacculo delicta mea, & gressus meos dinumerasti: O Deus! ô quam tunc cognoscemus magno nostro damno, quanti valeant tot culpæ quas nihili pendimus, tot ineptæ cogitationes, tot sermores leviuseculi, tot lascivi aspectus, tanta licentia minus honesta, tanta in Dei cultu negligentia, tot ordinarij defectus, tot peccata quotidiana, & ferè continua. Ac sicut corpora nostra pravis humoribus se complementia, progressu temporis & annorum decurlu tantam illorum copiam colligunt, ut ea tandem mori, uecessè sit: ita diu vivendo, sic offensarum nostrarum numerum augemus, ut demum obruamur onere culparum. Quamvis peccata nostra non id enormitatis haberent quæ ipsis inest, solus eorum numerus nos perterrefaceret, cum in vitâ tot occasiones sese offerant. Quot enim verba profers uno die, quot unâ hebdomadâ, quot mense uno? magno isto ex numero quot sunt otiosa, inconsiderata, præcipitata, dissoluta, contra charitatem, contra sinceritatem, contra puritatem,***

tem, contra innocentiam, contra cæteras virtutes? Proh Deus! quis numerus in tota hominis vitâ, maximè que si longa est, atque mundi negotijs districta. Super his omnibus cogita Deum illa univèrsa collegisse, dinumerasse, relata in codicillos tenere. *Signasti quasi in sacco delicta mea, & gressus meos dinumerasti.* Spirituales viri recognoscendo res à se gestas aliquot annis ad corrigenda quæ in vitæ cursu irrepunt errata, videre non possunt eorum ingentem numerum, quin percellantur animi formidine, confusique hæreant: Quid igitur futurum est, quando Deus nullâ remissâ præsidebit illi examini, hocque totum colliget? Culpâ quælibet separatim spectata potest negotium faceſſere; sed quùm univèrsa nostra crimina, unam tantam aciem efficiunt, simulque collecta sese in capita nostra infundēt, quæ animi angustia, qui timor, quæ desperatio? nunquid, ut ait Job. 21. *Lucerna impiorum extinguetur & superveniet eis inundatio, & dolores dividet furoris sui?*

2. Quod præter notitiam & recordationem quam habet peccatorum nostrorum, perquisitionem nobiscum acturus est, ita severam atque exactam, ut ea sola ratio futura sit intolerabilis: quare scriptura illam diversis modis exprimit.

1. Nominat manifestationem & patefactionem, æquè plenam dilucidamque ac sol in meridie luceſcit. 2. Cor. 5. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi*: illa autem manifestatio fiet à Sole justitiæ, qui tenebras nostras illuminabit, & diem cognitionis efficiet, quia ipse illuminabit abscondita tenebra-

*rum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo: vide quid occultum esse poterit si absconditæ tenebræ & cordium consilia revelabuntur: Cogita qualia erunt corpora Beatorum diaphana, in quibus tota humani corporis structura apparebit: ita conscientia fiet diaphana, & ab illo Sole illuminabitur. Certum autem est nullam esse culpam quæ sui vestigium in nobis nõ relinquat: illud Theologi maculam peccati appellant: Tertull. lib. 4. in Marcionem cap. 9. stigmata delictorum. S. Basilius *tipus ton martymenon*, formas eorum, quæ nequiter sunt admittæ: Ambrosius in Apologia David: Sunt profecto altè impressa quædam conscientia nostræ ulcera delictorum, & quædam mentium nostrarum, animorumque vibices, quæ animorum nostrorum obducuntur ulceribus. Habet ergo culpa characteres suos, & apices, quibus proditur; & ita fieri non potest ut in tanto lumine aliqua lateat macula. Heulquam deformes apparebunt multorum animi, quam fœdi, quam ulcerosi! quam sibi ipsi anima displicebit, cum se adeo turpem, & fœdam videbit! Thren. 3. *Ego vir videns paupertatem meam in virgâ indignationis eius.**

2. Vocatur dissectio anatomica, & ita exprimitur ab Apostolo Paulo qui loquens de verbo Dei Heb. 4. ita loquitur, *Vivus est enim sermo Dei, & efflax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ, ac spiritus, compagum quoque ac medullarum. & discretor cogitationum & intentionum cordis. Et non est ulla creatura invisibilis in conspectu eius: omnia autem nuda & aperta sunt oculis eius.*

eius ad quem nobis sermo: Hæc metaphora petitur a sacrificijs, in quibus fiebat dissecio subtilis partium animalis: & sermo est de ludicio, in quo Filius Dei, uti est in Apocalypsi gladium habet in ore suo, utraq; parte acutum, ut oris sui interrogationibus omnem peccatoris statum manifestet, & quæ sunt occultissima demonstrat. Sicut igitur dissectores in lucem proferunt omnes corporis partes, & nos in stuporem trahunt, illâ tot partium minutarum, & occultissimarum distinctione: Ita ille sermo Dei vivus & efficax, cum omnes actiones, & cogitationes, cordis affectiones, & secretas intentiones in lucem proferet, in unâ actione, ut in adulterio, tot species peccatorum distinguens. Quis tuus erit sensus dum fiet tui crebri dissectio, & omnes cogitationes tuæ manifestabuntur; dum cordis tui fiet, & omnes affectiones tuæ ostendentur: dum jecoris; & omnia tua desideria & intentiones tuæ revelabuntur: dum renum; & omnes tuæ turpitudines, & obscæni motus manifestabuntur.

3. Vocatur iudicialis coactio, secundum illud Psal. 7. *Scrutans corda, & renes Deus:* in Cræco est *etazon*, scrutans exactissimè, & diligentissimè inquirens, quod exponens S. Basil. ait dici proprie, cum à ludicibus vi tormentorum veritas à reis exquiritur, ut omnia dilucidè, & aperte proferantur: Hæc porro severitate Deum usurum esse ait, ac inquirentem in corda, & renes, id est in abditas cogitationes, in appetitiones, & in omnes vitæ libidinis motus, & in omnes vitæ actiones: Cogita quid sic inquirenti Deo, non poterit esse apertum, cum animus volens & nolens

fateri omnia cogetur.

4. Sophonias Propheta cap. I. Nobis Deum exhibet scrutantem in lucernis, *scrutabor Ierusalem in lucernis*, quam diligentiam Salomon appellat Sap. 3. *episkopin*. Inspectionem, seu visitationem: Nam ubi habemus. *Et in tempore erit respectus illorum:* scilicet iustorum legitur in Cræco, in tempore inspectionis ipsorum *episkopis auton*. pergit *Fulgebunt*: Id est adhibitâ lucernâ, quæ universum mundum illuminabit, nihil in illis apparebit, quod illos reddat infames, ac pudore afficiat; nihil quod potius non exhibeat gloriosos ac omnino fulgentes. At in impijs fœda omnia apparebunt obscæna, & detestabilia quæ omnibus horrorem; ipsis verò confusio-nem pariant, & contemptum.

5. Vocatur librorum apertio uti diximus ex Daniel. 7. *judicium sedit, & libri aperti sunt.* & Apocal. 20. *Libri aperti sunt, & judicati sunt mortui ex ijs, quæ scripta erant in libris secundum opera ipsorum:* Cogitate nihil agere quod non scribas in conscientia quæ quoniam æterna est, indelebilem continet Scripturam: uti enim diximus ex Ambros. in Apologia David, habet culpa characteres suos, & apices quibus proditur. Et quoniam ipse scriba es, & solus in tuâ conscientia scribere potes, ideo non poteris inficiari: mirum autem est quam molè uniusquisq; paginarum impleat in vitâ suâ.

Tertium quod in illâ inquisitione erit intolerabile est, quod omnia etiam vetera suscitabit, quorum nullam amplius rationem habebamus, eorum memoriâ quasi deletâ, erga quæ nullo tenebamur conscientia morfu, & quæ credebamus à tempore extincta penitus

tus fuisse. Nunquam lego sine horrore
 quod Deus præcepit. Saüli quoad A-
 malecitas, quos iussit omnes ab eo in-
 terfici gladioque confodi, nulli parcen-
 do neque ætati, nec sexui, neque con-
 ditioni, nequidem animalibus rebusq;
 etiam sensu carentibus, ob peccatum
 unum quadragesimo antè anno
 commissum. Verba Scripturæ aliquid
 ponderis habent. 1. Reg. cap. 15. *Recen-
 sui quæcumque fecit Amalec Israël, quomodo
 resistit ei in viâ, cum ascenderet de Ægypto.
 Nunc ergo vade, & percutite Amalec, & demo-
 lire universa eius. Non parcas ei, & non con-
 cupiscas ex rebus ipsius aliquid: Sed interfice à
 viro usque ad mulierem, & parvulum atque
 lactentem, bovem & ovem, camelum & asinum*
 Eheu! miser peccator quid dicturus es,
 cum perquisitionem illam videbis, ita
 curiosam, Deusque peccato omnia tua
 præteritâ è tenebris in lucem proferet:
 odium istud sic inveteratum; pecca-
 tum istud tuâ in adolescentiâ patratû,
 ac penè in infantiâ; peccatum hoc sic
 tibi usitatum & familiare, & quod adeo
 parvi facis; restitutionem hanc quam
 ita cautè dissimulasti, tandiuque pro-
 rogasti, cuius vitandæ tot prætextus
 cepisti, ut ab eius debito te eximeres;
 testamentum hoc suppressum; chartu-
 lam hanc abditam subductamque; testi-
 monium hoc probatum contra verita-
 tem; famam hanc iniquè læsam; existi-
 mationem hanc à te everfam contra
 jus omne, ac veritatem, cui tamen nihil
 adhibuisti remedij & compensationis;
 scandalum istud datum, neque unquam
 ablatum; milleq; alia peccata quorum
 conscientia nihil moveris.

4. Quod minima etiâ inquiret. Exem-
 plum in Davide, Moyse, Saüle, Iosia,

Ezechia, & alijs multis. *Scrutabor Ieru-
 salem in lucernis, unde S. Bernardus serm.
 31. in Cant. Quid in Babylone tutum,
 si in Ierusalem manet scrutinium: Sæ-
 justus vix salvabitur, ait Petr. 14. impius &
 peccator ubi parebunt? Quid facient ta-
 bulæ, quando trement columnæ? Itaq;
 S. Chrys. lib. de Compunct. cap. 4. ait
 Davidem semper habuisse in animo
 iniustam iudicij memoriam; & in omni
 actione, in delitijs, in honoribus, id
 semper animo versasse, ut indicant
 eius Psalmi: Sciebat enim ait S. Chry-
 sost. non solum homicidij, & contume-
 liæ, & aliorum criminum, quibus Dei
 numen violatur, reddendam esse ratio-
 nem: sed etiam *gelotos he aharn logu he
 estrapelias, he oti microteron*. Risus, & in-
 tempestivi sermonis, & levis scurrilli-
 tatis, & rerum minimarum: ut scias
 nihil tibi leve videri debere, cum om-
 nium ratio debeat reddi: & qui in car-
 cere detinebitur non sic inde exitu-
 rum, donec reddat rationem usque ad
 novissimum quadraentem.*

5. Quod non tantum actiones ex-
 ternas examinabit, sed etiam internas
 cogitationes, & volitiones, atque ap-
 petitiones, & desideria ut apertè indi-
 cat Apostolus, *Quia ipse illuminabit abs-
 condita tenebrarum, & manifestabit consilia
 cordium*, unde subdit. *Et tunc laus erit
 unicuique, à Deo*, adde & vituperium:
 Itaque patebunt omnes rectæ & pra-
 væ cogitationes, omnia desideria, om-
 nes intentiones, ex quibus opera ex-
 terna prodierunt: Neque tantum istor-
 rum substantiam, & entitatem sed
 circumstantias omnes aperiet, ex-
 aminabit, ac propalabit: Ita eni-
 im loquitur S. Basil. lib. de verâ
 Virgini.

Virgin. Non confusè, aut summam, aut indigestè peccata nostra cernentur, sed singula per partes, ut se habent, velut in picturâ noscentur: Exempli causa quomodo ad patrandum quisque adulterium è lecto surrexerit, quibus passibus incedens usus sit, quo motu corporis, lentiore, aut contentiore: quem habitum dum progredieretur assumpsit, & quâ parte domus irrumpēs, uxorem alienam violarit; quo item ordine huic mulier ad nefarium opus se substravit: Hæc, inquam, omnia velut in tabula per partes diligentè expressa cernentur: nec opus tantum externum, sed & internæ cogitationes. Ubi fiducia tua? miser peccator, ubi arcanū tuum? quid profunt tenebræ tuæ? quò evadunt artificia tua? quo afficeris pudore, cum vias tuas repetet Deus, tua persequetur vestigia, & detestabilem nequitia tuæ telam filatim retexet? Clanculum & noctis patrocínio eam orsus fueras, inscientibusque mortalibus: Sed magnus ille Deus, qui consilia tua intelligit, qui scit proposita scopūque mentis tuæ, cui aperta est improbitas tua, frontem tibi perfundet pudore ignavia tuæ, perfidia tuæ, inventorumque diabolicorum.

6. Non tantum de commissis, sed etiam de omisissis interrogabit. Cum enim duplicis generis data sint præcepta, positiva & negativa, & contra illa peccetur omissione, contra ista, commissione, de omisissis etiam reddenda erit ratio. Certè ad hunc scopulum omnes ferè adhærescunt, qui nihil omissiones æstimant: Et tamen quid ille servus fecerat, qui talentum Domini infoderat, cum tam severè punitus est? Matth. 25.

Et inutilem servum eijcite in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & stridor dentium: Quid ficus inventa sine fructu? cui dictum est, Matt. 21. Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum: & arsaeta est continuo ficulnea. Quam sæpe contingit, nihil ab aliquo commissum quod icelus sit, qui tamen ob solas omissiones damnabitur: & hoc præsertim in potentioribus continget, cui enim plus est datum ab eo plura exigentur, & quidem meritò, nam non tantum præcepta sunt negativa, sed etiam positiva, & hæc maximam vitæ nostræ partem continent, & plus à servo exigitur quod faciat, quàm quid non agat, præsertim cum præmiun potius spectet id quod egeris, quàm quid non egeris: neque enim merces servo debetur quod nõ furatus fuerit, quod non percusserit conservum, sed quod hero suo ministraverit, & impenderit obsequia.

7. Quod non tantum de proprijs, sed etiam de alienis rationem inquireat. Atque hoc illos potissimum spectat, qui vel aliorum curam habent, vel qui alijs præsumunt, tamen in univèrsu dicitur quod unicuique Deus mandavit de proximo suo; & ut notat S. Chrysostr. hæc vox, *Nunquid ego sum custos fratris mei?* innumera mala intulit in mundum. Sed præsertim de dato scandalo. Hæc autem peccata licet minus esse nostra videantur, præsertim cum in alio etiam vindicentur, nihilominus etiam de illis ratio, & pœna ab Authoribus exigitur: Ita in Osee Propheta punitur domus Jehu propter inductum Israël in Idololatriam, secundum illud, *Adhuc modicum, & visitabo sanguinè*

Jezabel super domum Jehu: Agedum licentioris vitæ homo, scandali artifex, peccator; Tūque insolens & dissoluta mulier; quid dicetis Deo cū rationem vos reddere jubebit, tot animarum exemplo vestro perditarum? Fœmina hæc damnata ob commaculatum conjugis sui thorum; puella hæc seducta & dedecore operta; juvenis, hic vitæ solutioris, delinitus illecebris tuis, tuâque causâ cruciatus inferorum flammis, vindictam adversus te inelamat. Quid agunt tabulæ eæ lascivæ in ædibus tuis? Quid clamitant turpes isti apud te, & ab te sparsi in vulgus libelli? Quid de alijs quibusque prout tibi lubuerit maledicendi facilitas, quid projecta ad quidlibet loquendum, statuendum, faciendumque licentia, in te à vindice Deo expostulant? Vide quid profeceris sermonibus impijs, turpibus, jocatorijs, mendacibus, perjurijs, alijsque istiusmodi tum operibus, tum verbis? Mito cætera, quorum tibi conscius ipse es, falsam in circulis doctrinam, propositiones erroneas in materiâ fidei, in religione, in moribus: fraudes in commercio, in fallacibus chirographis, & alia eius alteriusve generis peccata: Daniel. 13. *Sic faciebātis filiabus Israël, & illa timentes loquebantur vobis, sed filia Juda non sustinuit iniquitatem vestram:* Multa addi possunt contra Magistratus, & Principes qui multa perperam agi sinunt, aut permittunt, aut dissimulant: contra Parentes qui id faciunt in liberis: Vide exemplum Heli: Item contra dominos qui non curant de domesticis, aut de subditis, &c. Ezechiel. 33. *Et tu fili hominis, speculatorem dedi te domui Israël: audiēs ergo ex ore meo sermonem, annuntiabis eis ex*

me: Si me dicēte ad impium: Impie, morte morieris, nō fueris locutus, ut se custodiat impius à viâ suâ, ipse impius in iniquitate suâ morietur, sanguinem autem eius de manu tuâ requiram.

8. Quod non tantum peccata, sed etiam justitias judicet, secundum illud Psal. 74. *Ego justitias judicabo.* Et Psal. 9. *Sedisti super thronum qui judicas justitiam, nō tantum quia Deus justa judicat, hoc est justè, sed etiam quia nostras justitias discutit & examinat quoniam singula ponderat, gravitatem, malitiam, durationem, numerum; At non, ad mendax hominum, sed ad justum Dei pondus. Immanes pecuniæ summas furaris, & levissimam tantum restituis. Largiris eleemosynas ex latrociniiis tuis, Isa. 66. *Qui immolat bovem, quasi qui interficiat virum, &c. Qui offert oblationem, quasi qui sanguinem suillum offerat, &c.* Opera tua omnia vanitate perdis, putas te Deo satisfacere, faciens preces tuas, crebrò ad sacra communionem accedens, frequentansque Sacramenta. Interea verò plenus es simultatibus, inimicitijs, injustitiâ, Injurijs, contumelijs, contemptibus, vindictis. Quid notabile unquam pro Deo fecisti? quid, inquam, aggressus es pro ipsius gloria? tua te ducit passio, pertinacia tua, propria tua voluntas. Isaïæ 65. *Hæc omnia elegerunt in vijs suis, & in abominationibus suis anima eorum delectata est, & cap. 58. Me etenim de die in diem querunt, & scire vias meas volunt, quasi gens, quæ justitiam fecerit, & judicium Dei sui non dereliquerit: rogant me judicia justitiæ: appropinquare Deo volunt. Quare jejunavimus, & non aspexisti: humiliavimus animas nostras, & nescisti? Ecce in die jejunijs vestri invenitur voluntas vestra, &c. Nonne tale est jejunium quod ele-**

gi, &c. Quàm multi se deceptos videbunt; quam multis nihil pròderunt orationes, nihil jejunia, nihil austeritates, nihil eleemolynæ: Ita eas actiones inquinat, aut prava intentio, aut vanitas, aut defectus circumstantiæ necessariæ ad virtutem, Isa. 64. *Quasi pannus menstruata, omnes justitiæ nostræ.*

9. Quod tibi nolenti non tantum peccata tua manifestabit, sed eorum etiam turpitudinem, & gravitatem: Quàm multi secum dissimulant, sibi que parcunt, atque indulgent: quàm pauci se norunt, & quàm pauci se judicant, I. Cor. 11. *Quòd si nosmetipsos dijudicavimus, non utique judicavimus: diù judicamur autem, à Domino corripimur: unusquisque suas bonas auget actiones, minuit offensas, & ferè unusquisque sui ipsius pessimus est iudex: sed tunc unusquisque cogetur seipsum vere nosse, & falsum de se iudicium emendare.*

10. Quod non tantum tibi sed omnibus manifestabit. Ambros. in Apolog. David: Væ mihi quia latere cupio, & latere non possum: quomodo enim latebo qui inscripta in pectore meo, gero meorum iudicia peccatorum: Porro in tali tui ipsius manifestatione.

Cogita 1. Quot in illà erunt oculi: certè quotquot homines fuerunt, & Angeli: quot Beati, quot damnati: in quibus Deus tui speciem producet, unde omnia tua perinde illis obijcientur, ac si ipsi ea perpetrari vidissent, eaque haberent in recenti memoriâ: obijcientur enim cum suis circumstantiis, sicut de facto gesta fuerunt; neque solum opera externa, sed etiam internæ cogitationes tuæ, & volitiones, & ut ait Apostolus, quæ abscondisti in tenebris,

& cuncta consilia cordis tui: ita ut omnes simul omnem vitæ tuæ turpitudinem & dedecus uno penitus intuitu pervideant.

2. Quos præsertim oculos inter omnes timebis.

3. Quibus præcipuè de causis: & quæ id tibi durum. Hoc enim summum est dedecus quod esse potest, cum honorem & famam sis amisurus respectu omnium. Ad hæc non tantum Deus factorum tuorum speciem omnibus imprimet; sed unicuique justam tui cognitionem & æstimationem inuret: unde apud omnes, qualis es, justè æstimaberis, & unumquemque iudicem feres. At quàm atrox tibi videbitur, ut qui innumerorum mortalium oculos sefellisti, illis omnibus appareas qualis sis? Certè quilibet in hac vita infamis, parum est infamis: quàm enim pauci sciunt, non urbs tota, nec in urbe omnes, etiam quæ sunt maximè publica & vulgaria: non in unâ provinciâ: non in uno regno: quàm multi homines non audiunt, quàm multi nesciunt, aut scire negligunt: quàm multi non cogitant: quàm multi non curant quàm multi excusant: quàm multi vel charitate, vel justitiâ defendunt, aut occultant, aut tuentur: sed ut ait Sapiens, Ecclesiastis 3. *Et tempus omnis rei tunc erit,* Et ut ait Apostolus, *Tunc laus erit unicuique à Deo.* Itaque apud omnes, & in omnium cognitione honorem amittes. Iterum quàm hoc atrox, & intolerabile, ut tu qui tantopere dedecus times, ita sis infamis? equidem omnis sapiens, & sensu præditus honorem non tantum pecunijs, sed etiam vitæ prætulit Proverb. 22. *Melius est nomen bonum quàm divitiæ multe.* Illum pudorem ait

ait Basil. futurum maiorem, quam supplicium inferorum: Cogita quando pudore aliquando confitearis turpia: Sed si publice confiteri oporteret, quid faceres? Et tamen, *est confusio*, ait Scriptura Ecclesiastici 4. *adducens gloriam, & gratiam*, quomodo ferēs illam quæ parit, vel quæ sequitur dedecus? Quam melius est nunc aliquam confusionem perpeti, & illas maculas eluere, quæ si remanserint, tantum pudorem generabunt: Quid igitur fidis tuis tenebris, & hominum ignorationi? quasi verò omnia sciri aliquando non debeant, *nihil enim oportum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur*: Liceat tibi dicere, quod dux fortissimus Bellissarius dicebat legalis Cothorum, uti refert Procop. libro tertio de Bello Gotthico: veniet aliquando tempus cum nusquam capita vestra, & ne quidem inter vepres occultare poteritis, neque ullus erit evadendi locus: præsertim in illis moribus, quibus vivimus, ubi tam multa scelera committuntur, & tamen in speciem multa bona, & honesta ostenduntur: Hic tuæ sordes, hic tua futura, tua perfidia, tua impietas, tua adulteria apparebunt, & quoniam peccatum carnis supra reliqua coniunctam habet infamiam, si cætera deessent, hoc vel solo nomine fugiendum esset: quis enim oratione possit explicare quis sit futurus pudor, quæ verecundia: Quotidie nos metus infamiæ à multis deterret, cur non ab illo scædo crimine? Scio multos huius criminis gravitatem vel minuere vel excusare: hoc vel unū cogita, quidquid adulter tibi offerat vel polliceatur, te inde summam omnium infamiam manere, quam nec te-

nebræ occultare possint, nec impudentia tollere.

Sed ut priora repetam, hac rerum omnium factâ manifestatione, non opus erit aliis allegationibus, vel testibus: ipsa quippe conscientia, & lumen internum, quo quisque videbit sua scelera accusabit ipsum, & simul contra eū testabitur, & reū peraget, ita ut neq; interi⁹ neq; exterius audeat negare, secundū illud Apost. Rom. 2. *Inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die cum iudicabit Deus occulta hominum*: & hæc erit prima convictio. Deinde quia sicut unicuique sua peccata patebunt, etiam toti mundo manifesta erunt, perinde ac si coram omnium oculis patrata essent; ideò sicut in ijs, quæ iudici & toti mundo notoria sunt, nullus est tergiversandi modus, ita neque hîc erit: Præsertim quoniam unusquisque clarè videbit, omnes cognoscere internam accusationem quâ propria conscientia quemque accusatura est, & condemnatura, quo modo reum convincendi, & omnem tergiversationem adimendi, nullus efficacior fingi potest; & hæc erit secunda convictio: Tertiâ efficient omnes creaturæ rationales contra peccatorem asurgentes juxta illud Jobi cap. 10. *Instauras testes tuos contra me*: Quartam res etiam inanimatæ, quia uti dicitur Habacuc 2. *Lapis de pariete clamabit, & lignum quod inter iunduræ edificiorum est, respondebit*; quanto magis reliquæ creaturæ, uti cælum, sol, astra, elementa, quibus omnibus peccator abusus est: Quid tu interim inter tot voces, tot testimonia, tot clamores, nisi quòd te reum confitearis? Jobi 9. *Verè scio quòd ita sit, & quòd*

non iustificetur homo compositus Deo. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille, &c. Si repente interroget, quis respondebit ei? Quid superesse itaque poterit, nisi ut sententiam proferat: sed de hac re sequenti die. Hoc tu interim provide in præsentī vitā, ut sicut ait David, disponas sermones tuos in iudicio, quod rectē facies, si quod nunc licet, tu tecum instituas privatū iudiciū. Te ipsum ergo interroga, conscientiam tuam evolve, considera statum animæ tuæ, circa omnia quæ notavimus futura capita interrogationis iudicialis, circa peccata gravia, & levia, cogitationes, intentiones, omissiones, aliena peccata, tuas iustitias, acquisita merita, factam satisfactionem. Quod si nec tibi ipsi satisfacere potes, quanto minus Deo, omnia videnti, omnia severe examinanti? Jobi 9. *Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, & loquar verbis meis cum*

*eo? Qui etiam si habuero quippiam iustum, non respondebo, sed Iudicem meum deprecabor. Et cum invocantē exaudierit me, non credo quod audierit vocem meam. In turbine enim conteret me, & multiplicabit vulnera mea, etiam sine causā. Non concedit requiescere spiritum meum, & implet me amaritudinibus. Si fortitudo queritur, robustissimus es: si æquitas iudicij, nemo audeat pro me testimonium dicere: Si iustificare me volvero, os meum condemnabit me: si innocentem ostendero, pravum me comprobabit. Etiam si simplex fuero, hoc ipsū ignorabit anima mea, & tenebit me vitæ meæ, quod si hæc de se Jobus dicere potuit, quanto magis nos; & de nostris rebus, & nostro statu iudicium ferre: ut unusquisq; nihil de se præsumat, unusquisque semper timeat Proverb. 28. *Beatus homo qui semper est pavidus: Qui verò mentis est dure, corruet in malum: Tu hinc semper time, ut in aliā vitā possis esse securus. Amen.**

FERIA SECUNDA, VEL TERTIA

DOMINICÆ PRIMÆ IN QUADRAGESIMA

CONCIO SEPTIMA

DE IUDICIO FINALI.

De tertiā Iudicis actione, nempe Sententiā.

Cum venerit Filius hominis in Majestate suā, & omnes Angeli eius cum eo, tunc sedebit super sedem Majestatis suæ: Matthæi 25.

QUIDQUID hæcenus de Iudicio à me dictū est, videtur tantum spectasse iudicij præparationem: quod dicendū mihi superest, totam iudicij substā-

tiam continet, nempe sententiam Iudicis, quæ totius huius tanti apparatus clausula est; unde omnis creaturæ aut beatitudo, aut infelicitas dependet. Quod si sola intimatio iudicij tantum homi-

hominibus timorem incutit, immò sola auditio, secūdū illud Psal. 75. *De celo auditum fecisti iudicium, terra tremuit & quievit.* Et Hebr. 10. *Terribilis autē quædam iudicij, & ignis æmulatio:* in quem locum S. Anselm. etiā timor iudicij malis resurgentibus est pœna inenarrabilis, & gravior quàm gehenna: si, inquam, talis est expectatio, & timor, quāto magis presentia, & consummatio? Certē si sola pictura iudicij Bogarim primum Bulgarorum Regem convertit: si Dositheum juvenem in delitijs nutritum abstraxit à sæculo, cur non idem poterunt apud nos verba Christi, quibus iudicium nobis expressit? sed quia nihil sperare possumus sine gratiā, illam per Virginem exposcamus. *Ave Maria.*

NEMO planē est qui de sapiētia & iustitiā Salomonis nō audierit, cuius in iudicijs tanta fuit æquitas, ut dicatur in Scripturā sedisse in solio Dñi: Nemo item qui non audierit qualē sibi thronū fecerit, unde æquitatis oracula pronūtiaret: sic enim scribitur 3. Reg. cap. 10. *Fecit etiam Rex Salomon thronum de ebore grandē; quem locum exponens misticè Rupertus, interpretatur de extremo iudicio: Quis (inquit est iste thronus tam grādis, tam mirabilis, nisi altitudo majestatis, in illo die novissimo magni & tremēdi iudicij: grādis thronus est, quia grande iudicium expectamus: Est autē thronus ex ebore, quia iudiciū ex puritate constabit iustitiæ: auro vestitur, quia nimirum aurea divinitatis iustitia revelabitur: sex ille habebat grad⁹, quia sex sententijs iudicium perficietur: Esurivi, & non dedistis mihi manducare: sitiivi, & non dedistis mihi potum: hospes erum, & non*

*collegistis me: nudus, & non cooperuistis me: infirmus, & non visitastis me: in carcere, & non venistis ad me: Duæ manus, hinc atq; inde, duo sunt tenores, hinc iustitiæ, inde misericordiæ: Duo leones juxta manus singulas, quia utrobique fortis, atque formidabilis erit iudicij veritas: Etenim à sinistra omnis iniquus condemnabitur: & à dextrā iustus vix salvabitur: Duodecim seculi super sex gradus stātes, duodecim sunt Apostoli: ubi vides omnia in iudicio esse grandia, magnifica, & formidabilia: sed præsertim duos illos magnos leones, geminā illam sententiā, quam exprimit gladius ille bis acutus, de quo dicitur in Apocalypsi: *Et de ore illius gladius bis acutus exibat: Græcè rompaia distomos,* quasi dicas, gladius duplicis oris, propter dissimilitudinem utriusque sententiæ, de quā hodie uberius à nobis dicendum est.*

Factā itaque plenissimā iudicandorum discussione, post operum omnium, dictorum, & cogitatorum, & volitorū manifestationem; omnibus rebus planē examinatis, subductā ratione omnium meritorum, & demeritorum, reis convictis, & consentibus, factā rerum omnium comparatione, expensā accurate dati & accepti sumā, ingenti totius naturæ silentio, & suspensā omniū hominum, & Angelorum, expectatione, in sumā creaturarū omniū trepidatione: rebus omnib⁹ ad majestatem compositis, nihil aliud supererit quā ut Iudex in excelso solio constitutus sententiam ultimā proferat, quod sumā autoritate faciet, at huc semel, ut ait Propheta, *cælum & aridam commovens,* ultimā faciens in rebus creatis mutationem. Et primo quidem ad Electos, qui ad eius

dexterā erunt in sublimi, se convertēs, clarā & distinctā voce, audientibus & videntibus omnibus reprobis, summā Electorum exultatione, incredibili dæmonum mœrore, intolerabili damnatorum pudore, summā Angelorum approbatione, sic pronuntiabit. *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum à constitutione mundi.* Hæc sententia sensibili voce proferetur, (aiunt Doctores) tum ut à reprobis intelligatur, tum quia iudicium inter homines, sensibili modo fieri convenit, qui solus naturæ humanæ conveniens est: Iudex enim apparebit visibilis, thronus erit visibilis, & judicandi erunt visibiles, cur non etiam sententia erit sensibilis? Complectitur autem quidquid ad præmium, aut consolationem Iustorum desiderari potest, aut expeti:

primò enim quantum est in tantâ totius creaturæ trepidatione, & commotione, (nam ut ait textus, *Virtutes cælorum commovebuntur*: (inibi esse securum, idque iuberi ab ipso Iudice, & verbis tam placidis, & sic amorem & suavitatem spirantibus?

Secundò, Quantus honos in illâ tam severi Iudicis, post tam exactum, & rigidum examen, approbatione, & in eo theatro, ubi omnium gentium oculi, & aures, coronatione? Quid nō mortales efficere, quid nō pati; quid non dare deberēt ob illū solidū, verū, & ad eò, excelsum honorē? Noli mihi loqui ludos Olympicos, & in illis collectam Græciam: Noli triumphos Romanorum, & decretos à Senatu honores: Hæc omnia terreni sunt honores, vitæ miseræ & mortalis: Hic, si unquam, vera gloria, vera laus, verus honor: Nam quæ laus

similis commendationi divinæ? quæ major gloria, quàm ea manifestatio quæ nullum latet, ubi collecti sunt omnes quotquod ab orbe condito fuerunt & sunt, vel Angeli, vel homines quis honor similis, quàm qui ab ipso Deo præstatur; Rectè igitur sensit Apostolus, cum dixit 1. Corinth. 4. *Nolite ante tempus judicare, quoad usq; veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.*

3. Omnes Beatitudinis partes, complectitur: Essentialem, atque præcipuā in conjunctione cum Deo, cum ait, *Venite*: eos enim sic ad se vocat, ut eis se communicet, atque indissolubiliter jungat: Itē variam & omnis generis, per omnium bonorum quæ optari possunt possessionē: dum vocat benedictos: Etenim in Scripturis ubertas, & abundantia, benedictionis nomine significatur: Quòd autem dicit *Patris mei*, non terrenā benedictionem significat; sed quæ sit Deo digna: honorem autem, & gradum cum subicit, *possidete regnum*, hic est enim apex magnitudinis, & dignitatis: securitatē demùm exprimit, cum ait, *possidete*, ut sciāt se verè futuros illius regni dominos: vox græca peculiarem habet significationem *Klyronomisate*, hæreditate, seu tanquam hæreditatem, possidete, nimirum ut filij Dei: *si filij & hæredes*: Rectè Chryl. in hæc verba: ô quātæ gloriæ quantæ beatitudinis hæc verba sūt: nō dicit accipite, sed hæreditate; quasi propriā, quasi paternā, quasi vestrā, quæ vobis à principio debebantur: Itē securitas, cum ait, *paratū vobis regnum*: hoc ostendens non esse regnū quod invadunt, sed quod gratiā ipso-

ipsorum esset conditum, itaque in eo finem esse universi, & ad hoc esse conditos, hoc regnum ipsis esse debitum: Nam antequam nati sitis, (sunt verba huius Sancti) quia sciebam vos huiusmodi futuros, hæc vobis à me præparata fuere: Idem quoque significat à cōstitutione mundi, ubi indicatur mundum esse conditum propter gloriam Sanctorum, ut ipsi in æternum beati sint in cælo & participes bonorum divinorum: unde Apostolus Paulus, *omnia propter vos.*

Duo postea subiicit, causam allatam à Iudice, & excusationem Justorum, atque humiliationem: Quoad causam, opera misericordiae in egentes enumerat sigillatim, potius quam alia opera, ut scias.

1. Nullum opus bonum carere mercede: itaque si pro tecto, pro veste, pro pane, pro aqua frigidâ, pro visitatione, pro verbo consolationis datur tanta merces; quanto magis pro operibus & maioribus & melioribus, uti sunt pietas, castitas, mortificatio, martyrium, &c.

2. Neminem esse qui ad gloriam aspirare non possit: nam omnes saltem aliquid horum præstare possunt, unde ea sigillatim nominat; præsertim cum meminerit minimorum officiorum. Si enim infirmus egeat sanitate, non petit ut sanes, sed saltem ut consolers: Si qui vincus est eget libertate, non petit ut solvas, sed ut visites: alioqui voluntati tuæ committit, ut possis majora præstare, & maiorem laudem acquirere, sed sufficere ostendit minora, ad tantum mercedem, ut nemo excusare possit si non assequatur.

Quoad Justorum excusationem, cum dicent, *Domine quando te vidimus esurientem, &c.* His verbis significatur eorum admiratio, cum videant tam exigua opera tantâ mercede compensari, ut sciunt, se gratiam pro gratiâ accipere: unde dicitur Apocal. 5. & 7. *Omnes in faciem suam adorantes procumbent, agentque gratias,* quod tantum bonum ipsius potissimum meritis, & sanguine, ipsis obvenit. Quis hîc exprimat, quo sensu, quo gaudio, & quâ exultatione hæc audient Sancti, quâ gratiarum actione? An putas si non essent immortales vivere possent? *Euge serve bone & fidelis, quia in paucâ fuisti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Certè nemo scit nisi qui accipit. Tu quisquis sis, quid tûc fecisse velles, aut passum esse, quid non despexisse?

Sed quanto putas dolore afficiendos qui relictî fuerint? Certè qui harum rerum commemoratione ad sublimia opera non accenditur: nescio quibus tandem rebus tangi possit: quæ enim major potest esse merces, à quâ meliori manu potest accipi, in quo majori theatro, & quâ gloriâ illustriore?

His peractis convertet se Dominus terribili vultu versus sinistram ad impios in terrâ positos, & de justorû gloriâ per summam invidiam tabescentes, contra quos ultimam sententiam pronuntiabit. Hîc est, ô infortunate peccator, extrema afflictio tua, finisque iudicij: causa est ob quam factus est omnis ille ingens apparatus, horribile illud est ac intolerabile irati Dei verbû: prodigiosum illud exemplum totius severitatis: resonans illud & obstupescendum tonitru, quod Deus brachio irâ incen-

incenso vibrabit in hostium suorum caput : gladius ille est acutus qui exhibit de ore iudicis, dicere velim, postrema sententia est, quam Deus supremâ jurisdictione pronuntiabit adversus miseram animam tuam, divisione, doloris plenissimâ, quæ te separabit æternū ab ipso, à tuo fine, à beatitudine tuâ, à societate sanctorum, à participatione bonorum omnium, te ad pœnam æternam damnando, te tradendo hostibus tuis, qui dæmones sunt, quorum in societate æternū cremaberis. Terribilia sunt horrendaque illa verba, quæ nullum os mortale potest proferre, nisi nimis moliter, nimis demissè, nimis infirmè, & cum imminutione eorum amplitudinis, acerbitalis & majestatis. *Discedite à me maledicti, in ignem æternum, qui paratus est Diabolo, & Angelis eius!* ô quæ verba, & quam intolerabilia, Dei ad creaturam suam, Dei facti hominis, hominibus eiusdem cum ipso naturæ, & quos ita dilexerat, ut pro ijs mortuus fuerit! O quale tonitruum, ô quale fulmen, & quam perhorrescendum! Quàm verè dixit Isaias cap. 30. *Labia eius repleta sunt indignatione, & lingua eius quasi ignis devorans.* Quæ enim tempestas & quod incendium tolerabilius non est illa voce, de qua David Psal. 67. *Ecce dabit voci suæ vocem virtutis, & Job. c. 40. Dominus de turbine dixit, &c. Si habes brachium sicut Deus, & si voce simili Jonas: Heu, mi Deus! quis poterit impetum illum sustinere, cum ultrix justitia Dei se instar nubis dirumpens intorquebit ore brachioque irritato ita intolerandam sententiam perinde ac fulmen accensū adversus creaturam adeo infirmam cu-*

iusmodi est homo. *O custos hominum, quare posuisti me contrarium tibi? contra folium quod vento rapitur, ostendis potentiam tuam, & stipulam siccam persequeris: Quid dicam quæ illam sententiam comitatura sunt, quæ secutura? Sed nihil horribilius dici potest, quàm si exponamus quid eius verba contineant.*

1. Itaque in illis continetur actualis creaturæ reprobatio ad actum redacta: Cùm enim propriè loquendo, reprobatio sit actus intellectus, sic à me explicatur per ultimam cogitationē postremamque existimationem quam Deus habet de peccatore, quæ duobus in capitibus consistit. Primum est, reputare illum omni bono indignum eiusque incapacem, secundum hæc Matthæi verba cap. 2. *Et inutilem servum, eijcite in tenebras exteriores.* Cogita Deum cognoscere omnia, suo in iudicio non ferri odio, nec invidiâ, nec passione nec ignorantia, sed eo in loco, in eaque actione, ubi esse non potest nisi iustissimus, post examinata atque expensa opera omnia, universa merita, demeritave, culpas omnes & satisfactiones, quod fuisti antea, & quod postea futurus es, quid quid habes tum ab illo tum à teipso, per gratiam suam, tuamque culpam, expensis subductisque omnibus, omnibusque definitis, suscipientem demum postremam quam de te habere potest cogitationem, judicare te omni bonorum genere indignum. Illum eundem, qui rationem habet decies mille hominum qui in hæc vitâ vilissimi & abjectissimi fuere, qui eos non dedignatur, cùm in te aliquam æstimationis & prætij causam quærit, te omni bonorū genere

genere quodcumque illud sit, indignum iudicat, idque in æternum, atque hanc esse ultimam, immò unicam cogitationem quam in perpetuum de te habiturus est: Eheu senti de te quicquid voleris, omnes creaturæ te in pretio habeant, atque honorent, ora omnia hominum ad te collaudandum solvantur, sola hæc Dei cogitatio est improbatio cæterorum omnium, quæ non potest esse nisi verissima post ipsius iudicium, nempe indignum esse te omni bonorū genere, te nullius esse pretij, te nihili hominem esse, quodque augeri non potest, adeò id ad extremum usq; pervadit, te minimè capacem esse, atque omni bono indignum, minimè inquam capacem eius faciendi, indignumque recipiendi, sive consideremus Deum, ut authorem naturæ, vel ut principium boni supernaturalis. Itaque nulla tibi erit in intellectu veritas, nulla cognitio, nisi ad tormentum: nullus item in voluntate metus probus, sed summa perversitas: ne una quidem bona cogitatio in totâ æternitate, ne unum quidem bonum desiderium: neque in Deo ulla cogitatio pro te, quæ ad commodum tuum sit; ne minimus quidem respectus aut aspectus. Et ecce fundamentum æterni dedecoris, quod operturū sit pudore animam damnatam totâ æternitate, qui me contemnuunt erunt ignobiles; atque in eâ æstimatione reprobatio propriè consistit: Ierem. 6. *Argentum reprobum vocate eos, quia Dominus proiecit illos.* Id est, tanquam omni bono indignos rejecit, atque reprobavit: unde illa vox. *Discedite à me:* Sic anima in respectu Dei, omnia nomina amittet, & eodem

statu erit in eius curâ, & æstimatione, ac non ens: *Voca nomen eius non populus meus:* Quare semper vocabitur nominibus negativis, secundum illud Deut. 32. & Rom. 10. *adducam vos in non gentem, nō populū:* Item qui non est, secundum illud Iobi 18. *habitent in tabernaculo illius, socij eius qui non est:* & Esther 11. *Ne tradas Domine sceptrum tuum his qui non sunt:* Itaq; Deus profus nihili faciet peccatorem.

Secundum æstimationis illius caput & reprobationis, est eum nominare maledictum, hoc est odibilem, execrabilem, & dignum omni pœnâ. *Discedite à me maledicti:* Certè ut ait Cyrillus Alexand. Cui Deus maledixit, nescio quis ei benedicere poterit, cum Dei dicere sit efficax, & ab illo pendeat omnis benedictio: Verè cui Deus maledixerit, erit ille maledictus: Et tamen cui rei nō benedixit Deus? animantibus, volucibus, piscibus maris, plantis, arboribus, & terræ: Et cum rebus omnibus benedixerit; uni inter omnia peccatori maledicit. *popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt:* Etenim quàm parum refert, si tibi homines benedicant, cum Deus maledixerit: Immò quia ultima ista est, & summa maledictio, erit non solum à Deo, sed à rebus omnibus, neque tantum erit respectu unius rei aut alterius, sed respectu omnium rerum; itaque nullus erit tantæ maledictionis aut modus aut mensura. Memento facti Moysis jâ morituri, cū totū Israëlē in duas partes divisit, sex tribus quæ populo benedicerēt in monte Garisim, & sex tribus quæ maledicerēt in monte Hebal, ubi Levitæ excelsâ voce duodecim maledictiones jaculati sunt toto populo respondente,

Eec

& di-

& dicente Amen, Deut. 27. quibus maledictionibus plures. alias addit Moyses ibid. cap. 28. Sed quid sunt illæ maledictiones, si cum hâc ultimâ ab ipso Deo immittâ conferantur? Nam aliæ sunt imprecationes malæ, quæ in solo desiderio consistunt, sed hæc efficax per se est, & privat omni bono, & ad ad omne malum addicit, secundum illud Cui maledixeris, verè sit ille maledictus: & respondebit omnis populus & dicet Amen: hoc est omnis creatura sic maledictum execrabitur, & averfabitur, omne malum & infortunium ei imprecabitur, & quantum in ipsâ erit, id ipso facto efficiet, ipsâ se, privans eum aut malo in quantum afficiens: proinde omnis aut oderit, aut deseret, aut puniet; & illud implebitur quod ait Sapiens Sapiens. *¶. Et pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos: Nam omnia sentient sibi averfari.*

2. Continetur in illis verbis huius reprobationis terminus, nempe supplicium. Quò enim rejecta à Deo anima abire potest, nisi ad pœnam? secundum illud Augustini. Tanta est beatitudo iustitiæ, ut nemo ab eâ nisi ad miseriam possit abscedere: de quo supplicio, hæc in tali sententiâ comprehenduntur.

1. Qualitas pœnarum, nempe damni, & sensus, secundum illud Ierem. cap. 17. *Duplici contritione conterere eos: Pœnam damni hæc verba continent, Discedite à me: sic enim Deus seipsum aufert animæ, & illam seipso privat, Et ego non ero vester: Osee. 1. Quis hoc explicet? Nemo certè nisi qui vel possidet, vel qui sic amittit: Ierem. 2. Scito, & vide, quia malum, & amarum est, reliquisse te Dominum Deum.*

tuum: Hæc autem pœna tanta est, ut nemini sit æstimabilis, adeò omnem aliam superat: Tanta est, quanta Deus est: Tanta est quanta æterna gloria: Tanta est, ut nemini contingat nisi maledicto à Deo: unde dicit, discedite à me maledicti. Alteram pœnam sensus, sic exprimit: in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: finge quidquid potes, pœnas accumula, Martyrum, malefactorum: induc animos totorum, latronum, tyrannorum, nihil feceris: nondum picturam habebis: Hoc unum cogita, vide quantum sit supplicium, quòd ne Dæmones quidem naturâ invulnerabiles, spiritus immortales tantæ fortitudinis & potestatis ferre possunt; quantum fat fuit, ut Dæmones, tantis aliocui viribus pollentes, tantis donis præditi, nihilominus miseri fierent: quantum fat fuit, ad Dæmonum malitiam, pravitatem, audaciam, facinora cœercenda & comprimenda: Hoc omne ea vox significat, qui paratus est diabolo & angelis eius: ô ignes! ô incendia! ô busta! Quid faciet stipula in illis incendiis, in quibus metalla liquantur & comburuntur?

2. Continetur earum pœnarum gravitas: Tum quia Deus maximam earum partem per se efficit immediatè, quòd ea vox significat, *discedite à me: uti dolorem, tristitiam, angorem, & pœnas spirituales: Quæ autem Deus per se agit immediatè, eâ solent esse in omni genere perfecta: Tum quia agit supernaturaliter; quasi ignis, & cætera agentia, quibus utitur, sævire satis naturaliter non possent: supernaturalitas autem vincit 1. omniam naturam etiam creabilem: 2. omnem cogitationem & suspi-*

suspicionem non humanam modo, sed etiam angelicam: quales itaque pœnæ? Denique ob significationem summam odij: *discedite à me maledicti: Quia vos non populus meus*: sicut enim amor Dei omnium bonorum causa existit: ita odium Dei positivum, omnium malorum: Cogita itaque vermes illos mordaces, igneos fluvios, & sulphureos: tenebras exteriores, & inextricabiles, vincula, carcerem, stridorem dentium, fletum inconfolabilem, sitim inextinguibile, & omnis generis cruciatus intolerandos: Cyprian. serm. de ascens. Continuus erit, & superfluus lacrymarum decursus; incendia corpus nudum allambent: in proprio adipe fixæ libidines ebullient, & inter sartagine flammeas misera corpora cremabuntur: & dic cū Prophetā Isaiā cap. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne devorante, quis habitabit de vobis, cum ardoribus sempiternis? Ex pœnis huius vitæ, aliarum facilis est conjectura: si istæ intolerabiles, quales aliæ?*

3. Continetur earum pœnarum inevitabilitas, quoniam Dei sententia per se efficax est, nulloque alio modo Deus agit, quàm imperando: itaque nō magis impediri potest executio, quam pronuntiatio, quia seipsam per seipsam exequitur: & proindē peccatorem ac reum efficaciter ponit in eo supplicio, quo anima digna est. Propterea rectē dicitur Filius hominis habere gladium in ore suo utrāque parte acutum, quoniam sententiā sua peccatorem à se dividit, cū sic pronuntiat, *Discedite à me*: Item, *Quia vos non populus meus*: efficaciter eum privat seipso, cūque addit in

ignem æternum, efficaciter ponit in igne, eoque torquet, & in æternum torquebit: unde subditur, *Et ibunt hi in supplicium æternum*: ex quo colligitur inevitabilitas pœnarum: Nam sicut quā voce dicit, fiat cœlum, eadem factum est cœlum: ita quā voce impium condemnat, eadē pœnis alligat, secundum illud Iobi 9. *Deus cuius ire resistere nemo potest*: & illud Sapientis, *indignatio Regis, nuncij mortis*: quæ igitur spes evadendi superesse potest?

4. In illis verbis continetur pœnarū immutabilitas, quoniam ea sententia continet ultimam animæ dispositionē, & ultimum statum. Quādiu in hac vitā persistimus, nullus certus est status, sed semper in aliquā mutatione: quī nunc est in gratiā, cadere potest, de illō enim dicitur *in veritate non stetit*: qui cecidit iterum stare potest: *Nunquid qui dormit, non adjiciet, ut resurgat?* unde Apostolus Paulus: *Nolite ante temptus iudicare: sed ubi ceciderit arbor, ibi manebit, sive ad Austrum, sive ad Aquilonem*; & status quī sequitur iudicium, immutabilis est; Hinc

5. Significatur suppliciorum æternitas atque immortalitas, secundum illud, *Discedite à me maledicti in ignem æternum*, ac ne putes solum ignem futurū æternum, non verò pœnam, rectē subditur uti advertit Sanctus Augustinus, *Et ibunt hi in supplicium æternum*: Ratio est, quia quod semel Deus absolute dicit, id semper operatur; etenim verbum Dei manet in æternum; quare postquā de iudicio differuit, hæc verba attexit: *Cœlum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*: sicut itaque, ut ait

Sanctus Methodius Martyr, ex eo quod semel dixit Deus, *producat terra herbam virentem*, id singulis annis perseverat, eâ voce Dei efficaciter semper operante: ita ubi semel dixerit, *discedite à me maledicti in ignem æternum*, quoniam id nullâ parte restringit, æternum erit: porrò uti quidquid non est æternum illud quodcunque sit, exiguum est; ita quidquid æternum est, qualecunque sit, magnum est. Bernardus. Non transibit cum tempore, quod transit tempora.

Sed quis cogitare ac sentire possit, ut par est, de pœnarum æternitate? adhibe omnes numeros, omnes mensuras exhauri, omnes calculorû rationes multiplica, omnia adijce spatia, cogitatis omnibus utere, universis arenæ marinæ granis, oceani guttis omnibus, unis post alias per multa annorum millia susceptis, sermones universos consume, cunctas collige cogitationes, ingenia omnia conjunge, nunquam ad æternitatis durationē attinges. Reliqua omnia finem aliquem habent, quamvis remotissimus sit, nullum habet æternitas. O Deus! quis cogitare potest, ut expedit æternitatem pœnarum? sine allevamento, sine successione, sine imminutione, sine mediocritate, sine spe, sine misericordiâ, sine ullo præterito. Æternitas in voce, inquit Augustinus, quatuor syllabis constat; In se, sine fine est. Quale durationis monstrum? est semper, & nunquam est; Nihil est in eâ præteritum, neque tamen esse cessat; totum in eâ præsens est, totum in eâ futurum. In nullo est tempore, & continet universæ; cuiuscunque tandem durationis fuerit, semper integra superest; abite anni, fluite sæcula, ad æternitatem per-

tinctis omnia, sed eius minima pars non estis. De ea dicamus quod S. Augustinus de gloriâ dixit: sentiri potest, æstimari non potest: sed de illâ quis dicendi finis, cum ipsa finem non habeat.

6. Causam continet, & exprobrationem. *Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare: sitivi, & non dedistis mihi potum, &c.* Vide quàm justè damnentur, nam ut ait S. Chryl. homil. 80. in Matth. Non dixit in carceribus eram, & non liberastis me, aut ægrotus fui, & non medicati estis, sed non visitastis me; nec venistis ad me: sed nec esurientis famem levare difficile, non enim sumptuosam unquam quæsit mensam, sed quæ necessitati sufficeret, quodque majus est non in sublimis cujusdam sed in humilis habitu servi quæsit: quorum singula ad condemnationem illorum sufficiunt; petitionis scilicet facilitas, & dandi potestas, panis enim petitur; petentis miseria, quia pauper, atque mendicus: retributionis expetenda magnitudo, regnum enim promittitur; terror pœnarum, gehenna enim incutitur; accipientis dignitas, Deus enim pauperum manibus accipit; honoris cumulus, quia tantum descendere dignatus est; jus tribuendi, summa enim justitia est, de suis cõcedere: Verùm ab his omnibus cupiditate habendi retracti sunt, nec pœnarû intentiones timere, cū his qui pauperes non recipiunt, graviora quàm Sodomis sit minatus: & dixerit. *Quod uni ex minimis istis non fecistis mihi non fecistis.* Quod si horum operum omisso sic punitur, quanto magis majora scelera, quæ Christus singulis gra vi
& ia-

& intolerandâ oratione exprobat? Quis eorum hic sensus exprimat confusio- nis, pudoris, doloris, invidiæ, & desperationis?

Et quoniam Dei verbum per se est efficax, uno temporis momento, Beati in cœlum magno triumpho invehentur: In reprobos verò ignis quo mundus universus deflagavit, irruet, eosque undequaque involuet, & statim maximo hiatu terra sub eorum pedibus usque ad inferos se aperiet, & tota illa hominum damnatorum & Dæmonum multitudo in inum barathrum simul cum igne involuente in modum turbinis præcipitabitur. Totum hoc fiet cum immenso fragore, & strepitu, tum ignis corripientis, tum terræ dissultantis, tum hominum cadentium, & exclamantium. Psal. 139. *Cadent super eos carbones, in ignem deiciet eos, in miserijs non subsistent:* & Psal. 10. *Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum:* atque inde initium verum habebit damnationis æternitas, quæ nullum unquam finem habitura est. Cætera persequi non est huius temporis neque discursus, quare hinc finem habeat oratio, nam quis finem æternitatis hinc inveniatur?

Quis hic sit vester sensus, Auditores, ignoro: illud tamen scio res easdem, & eadem verba, non eodem modo ab omnibus accipi: Novi tamen hunc sermonem in diversis diversas mutationes effecisse. Quam enim multi peccatores, ex harum propositione rerum à præterita vitâ conversi sunt? Dixit scilicet homo avarus & huic sæculo affixus apud se; quid hinc quero, quid hinc divitias congrego, cum illa in iudicio, & in

alterâ vitâ nihil profuturæ sint? Dixit impurus, & voluptuosus; Ita-ne verò ob fugacem, & dedecoris plenissimam voluptatem memet addico sempiternis tormentis? qua frôte iudicem illum suslinebo? Licentioris vitæ homo sibi dixit; quid hic nugaris, quid ludis? quid te ipsum, & alios vanâ cogitatione decipis? quomodò illud aliquando seres, *Eijce derisorem*: Quam multi hac cogitatione impulsî, huic sæculo abrenuntiarunt, cogitantes æternitatem? Quam multi suo corpori, suæ pulchritudini non pepercerunt? Quam multi divitias, honores, & dignitates, & nobilitatem, & famam, & hominum peritura ludicia contempserunt, hoc unum cogitantes quod fiet in iudicio? Tu verò qui hinc ades, quâ mente es, quo proposito, quo sèsu, quo voto? Si nulla melior tuam mentem cogitatio percellit, has mecum perpende considerationes.

I. Consideratio. Cùm hæc omnia, neque sint fabula, neque somnium, sed eandem habeant veritatem, quam cæteri fidei nostræ articuli, (nam omnia æqualiter nobis proponuntur in Evangelio) immò cùm nulla res enucleatius nobis exposita sit in Evangelio, quàm tota iudicij extremi descriptio, idque apud S. Matth. duobus integris capitibus 24. & 25. idque secundum omnes circumstantias, ita ut dempto solo die iudicij, cætera omnia distinctè sint declarata, quis iudex, quo apparatu, quâ judicandi, quibus præsentibus, quo throno, quâ factâ interrogatione, quo loco erit unusquisque, quæ primo loco proferetur sententia, quæ secundo loco, & quibus utraque verbis concipietur:

Eee 3

Porro

Porro hæc omnia nobis ab ipso Iudice revelata, qui quod erat facturum non potuit ignorare: Nec id populo tantum & plebi ad terrorem, sed Apostolis eum secreto de hac re interrogantibus: Nec ab eo rem tantum simplici enuntiatione efferente, sed juramento etiam confirmante, ut se hominum moribus accommodaret, Matth. 24. *Amē dico vobis, quia non præteribit generatio hæc donec omnia hæc fiant, cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*: Cum, inquam, hæc ita sint, sequitur aut hæc certo nobis tenenda esse, aut fidem deserendam. Sed cum certa sint, atque aliquando futura expectemus; Est-ne hominis Sapientis tantæ rei periculo, obres nihili sese exponere? Vide quid quid est in mundo magnum, delectabile, gloriosum. An illud omne tantæ rei periculo dignum est? & tam certo, & infallibili? Multo magis an illa ludicra, & condemnanda quæ vulgò homines detinent? Itaque vide, si ulla sit in mundo infania, si ullus furor, si hoc non est furere, & insanire: Quotidie homines mors capit, & Iudicio Dei transmittit: nam *statutum est omnibus hominibus semel mori, post hoc autem iudicium*: hoc videmus, hoc audimus, nec contremiscimus: Vide quid secum auferant de ijs quæ in hac vitâ possederunt: certè cum omnia relinquunt hæredibus suis, vel creditoribus, argumentum est, nihil illos secum auferre: Vide quid interim in aliâ vitâ patiantur, saltem quid tandem expectare debeant, si de illorum maximâ parte sermo sit; hæc sunt quæ à me audivisti, & multa etiam longè graviora. Tu igitur idem pro te expecta, neque

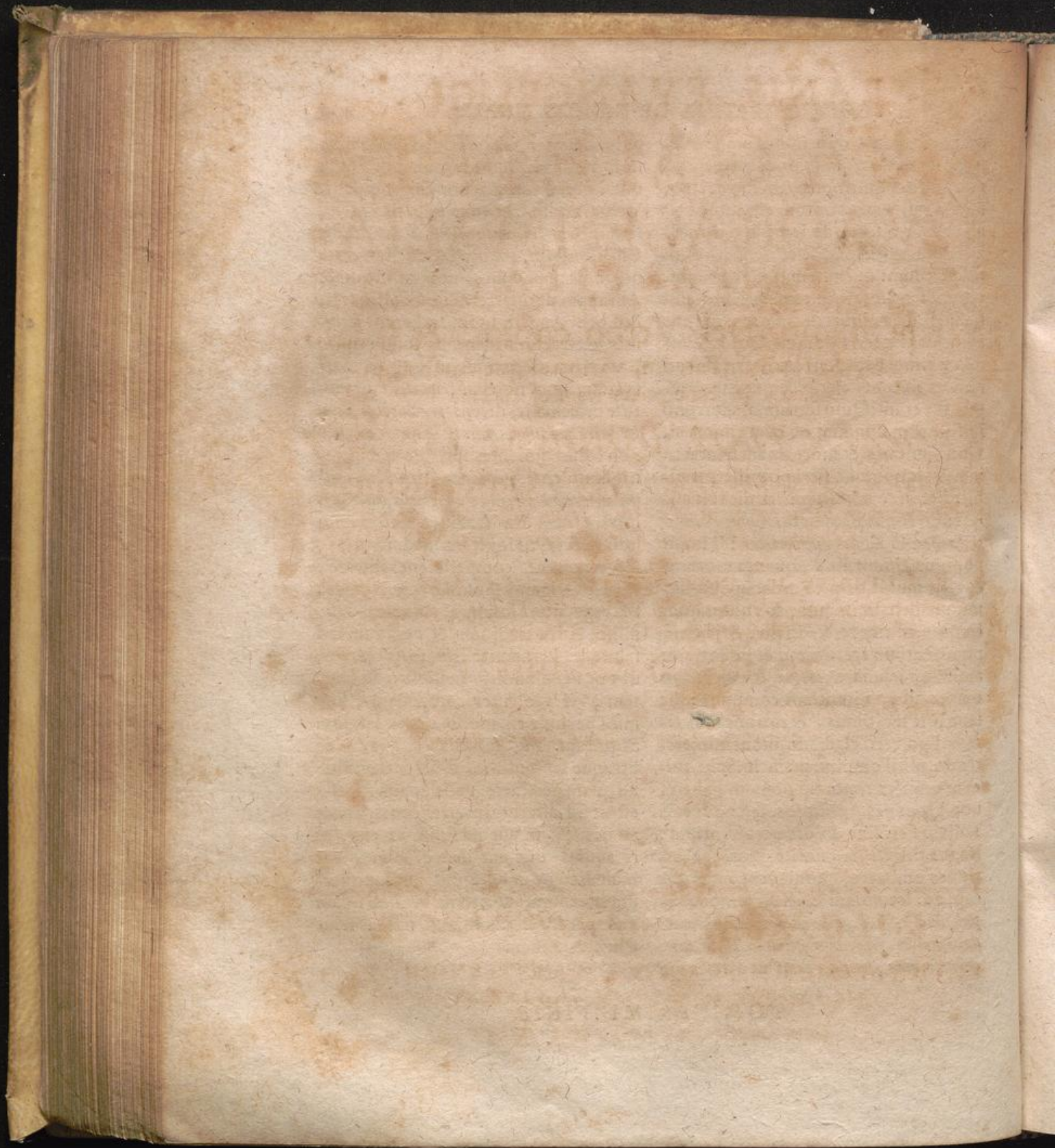
enim semper vivere poteris: nam *nemo est qui semper vivat, & qui huius rei habeat fiduciam*: Quid scis an te brevi ultima hora occupabit, quod cum factum fuerit, vide quid te in alterâ vitâ maneat: de qua re cogitas, si non de istâ, quæ tanti tua interest? quid curas, si non hoc curas? quid tandem times, si non hoc times? cui rei provides, si non isti, quæ omnia tua & huius vitæ & alterius complectitur? *utinam homines saperent, & intelligerent, ac novissima providerent.*

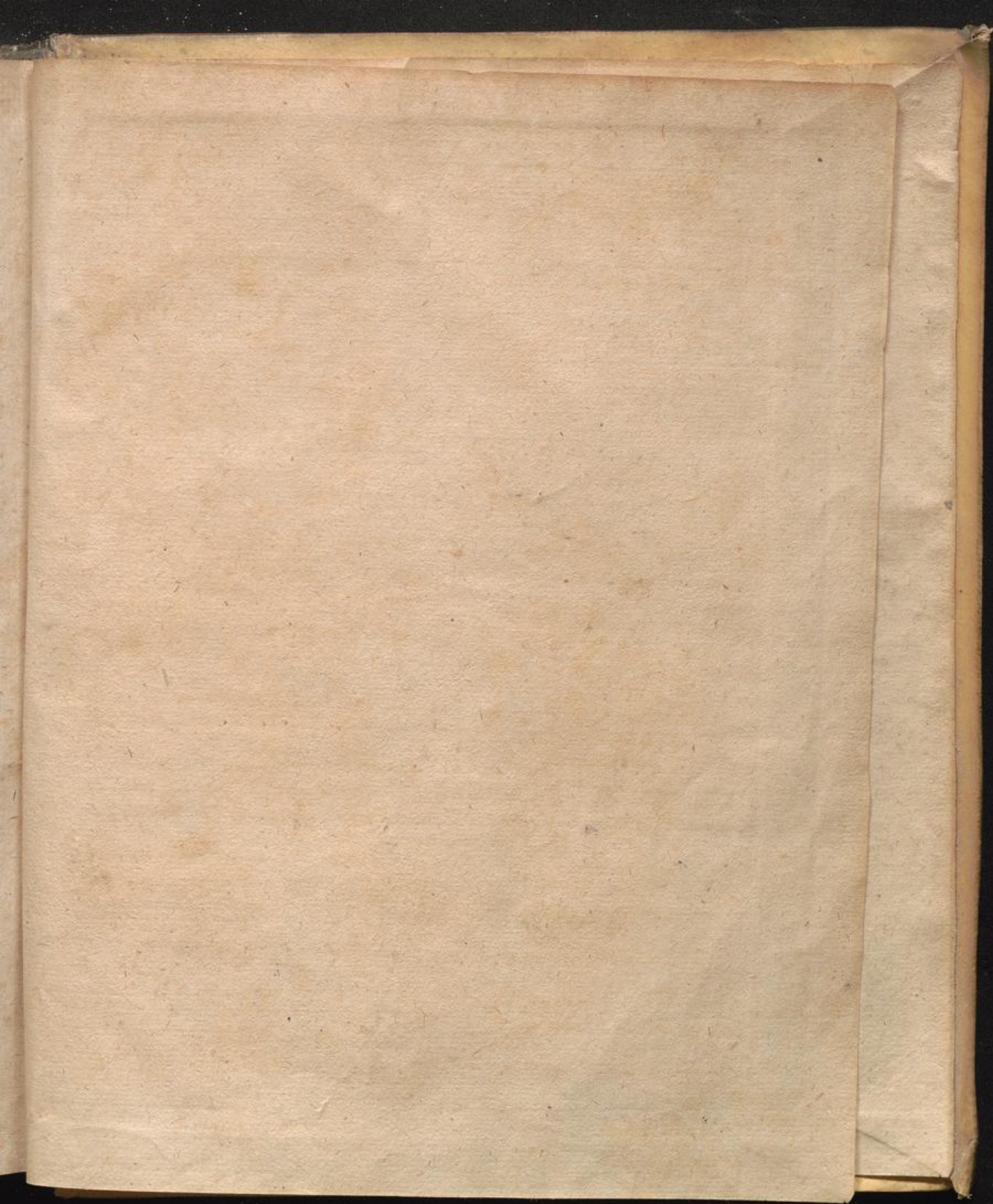
2. Consideratio. Cum multa quæ in hac vitâ timemus, eadem in alterâ vitâ, & majora etiam vereamur, & majori certitudine, id statue apud te, & iudicia, quid amborū, debeas plus timere, & quid illorum facilius ferre possis. Hic times aliorum Iudicium atque opinionem sinistram: Vide num in eo genere sit aliquid maius in futurâ, quod timere debeas. Hic times dedecus, paupertatem, dolorem, servitutem: sed quæ hæc omnia longè majora futura sunt in alterâ vitâ: Quod si præsentia vix ferre potes, cum tot consolationibus, tum tot adjumentis externis, cum virtutū auxilio: cum tot gratiarū præfidiis, quomodo feres æterna cum hæc omnia deerūt solatia, & nulla aderunt adjumenta:

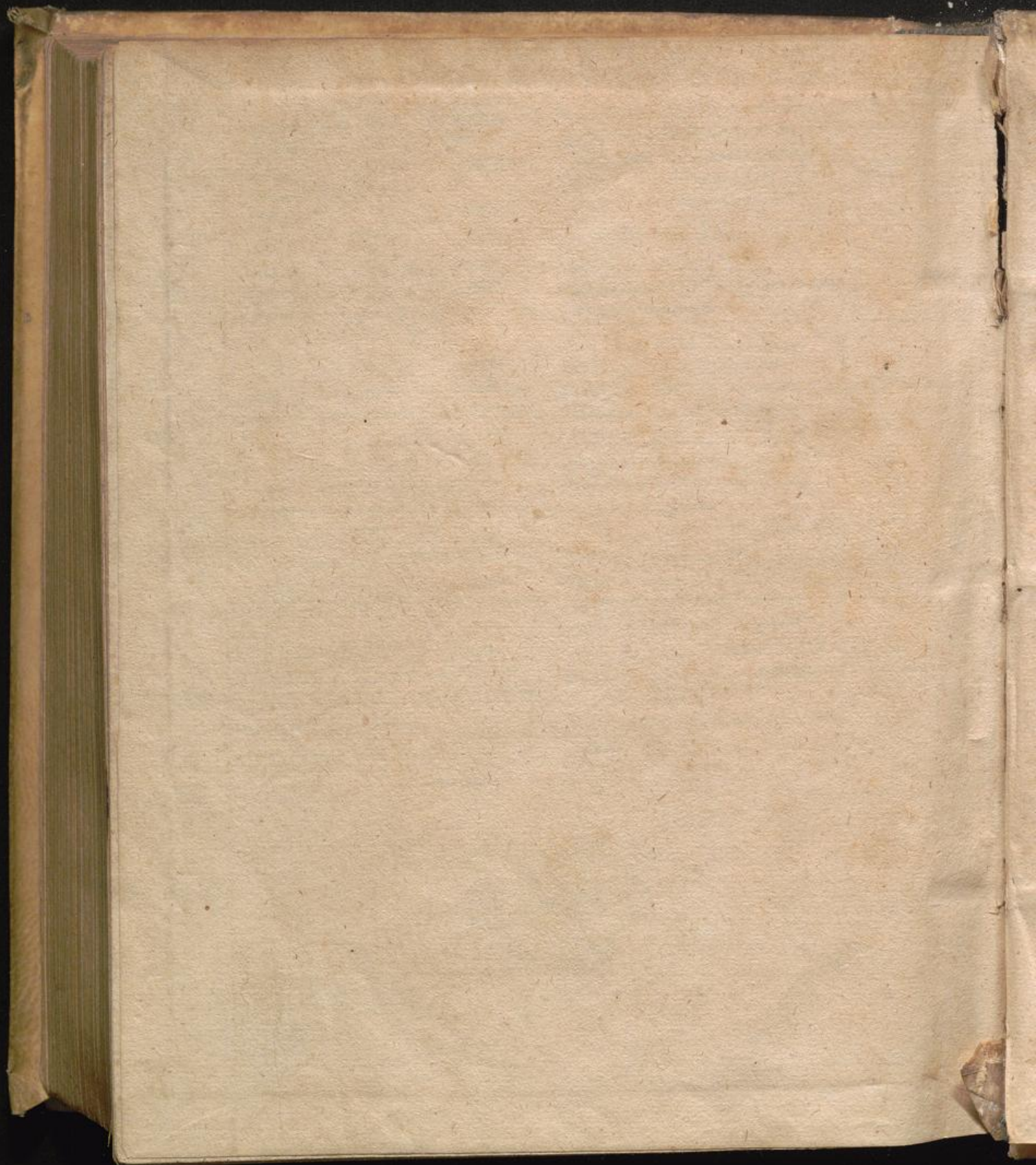
Neque verò dilectissimi videar vobis durior, atque acerbior, qui tam dura, & metuenda prædicem: 1. Quidem quia hæc non sunt formidabilia, quoniam dicuntur, aut annuntiantur, sed quoniam re ipsa sunt, & certò futura sunt: 2. Quia non ideo futura sunt, quia à me dicuntur, sed illa ideo dico, quia vel jam sūt, vel quia re ipsa futura sunt: si enim tacuero, esse tamen non desinent, sed cō
erunt

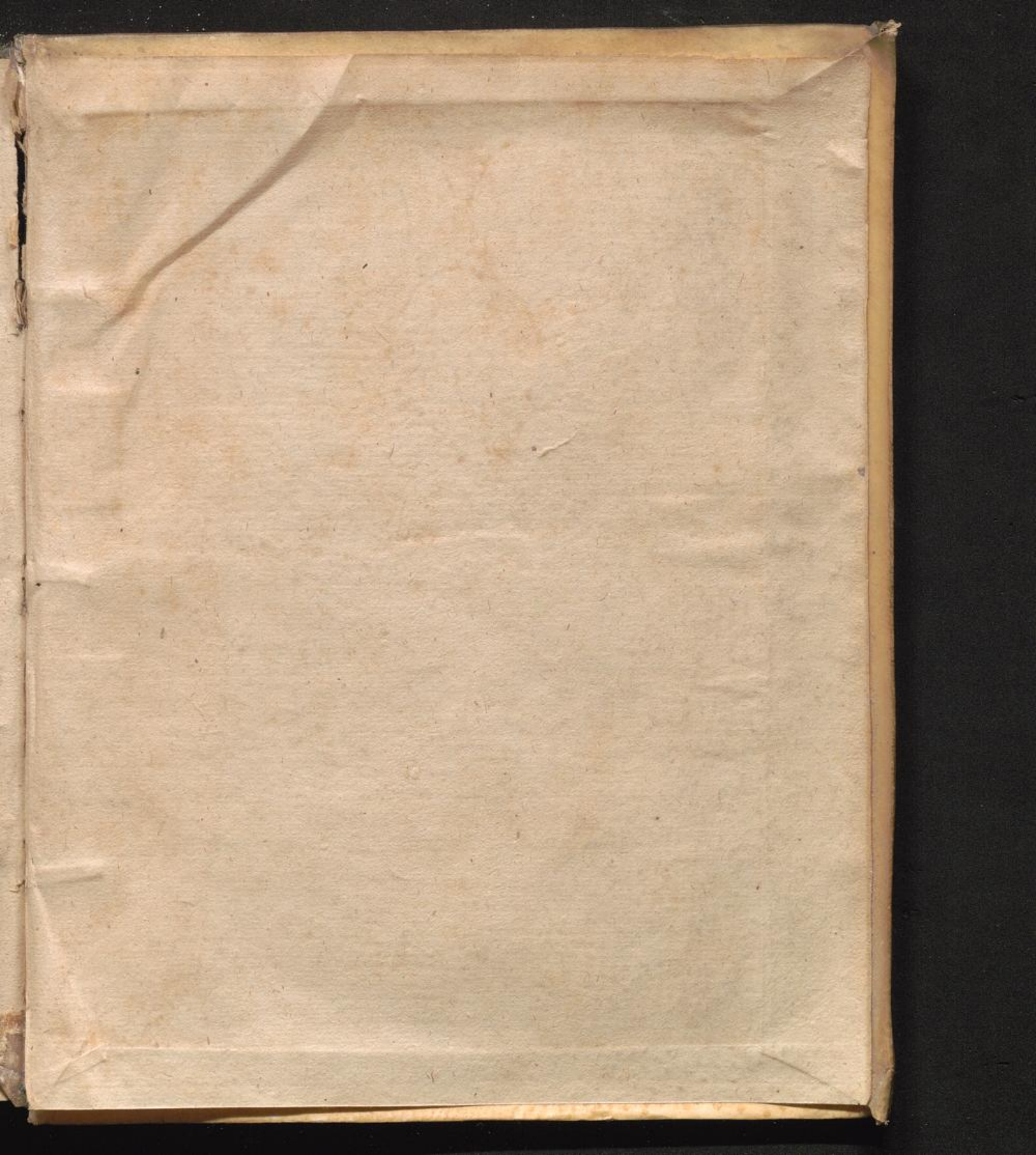
erunt graviora, quia nunquam prævifa, non prævifa, quia nunquam audita, non audita, quia nunquam dicta. Itaque meum quidē propositum est, ut ista timeatis, ne aliquando sentiat: nam timere magnoperē utile est: sed scire, intolerandum: qui autem timere nolunt, volunt sentire, atque experiri. Sed, aiūt nonnulli, hæc nimirum timorem animis incutiūt, nec ferri possunt. Quid ais nimum timorē incutere? quis earum rerū nimius timor esse potest, quæ omnē scilicet superant? Quid iterum, ais, ferri nō posse, cum nondum ob eum timorem, vitam mutaris, & mores? nam si satis timuisses, quomodo fieri potuisset, ut nihil esset in te mutatum? Prædicavit aliquando Ionas Propheta, *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur*: Timuit populus, timuit Rex, quanta morum, & vitæ mutatio? Ipse Sardanapalus hominum delitiosissimus, & voluptatum cœnum, in cinere, & cilicio, & jejuniō pœnitentiam egit: Immo & infantes, & animates jejulare cœgit, & edicto suo omnes ad pœnitentiam compulit: hic sane fuit legitimus, & rationalis timor: Ego verò clamādo, monendo, terrendo, nihil omnino proficio. Scio quidem omnem timorem pœnam habere, ut ait Joannes Apostolus, sed novi etiā nullam fieri sine dolore pœnitentiam. Itaque dilectissimi nolite istas cogitationes omittere, quoniam ut ait Isaias cap. 26. secundum LXX. *Intempr Propter timorē tuū Domine in utero accepimus, & doluimus, & peperimus spiritum salutis tuæ, quem fecimus super terram*: Sed ferē qui

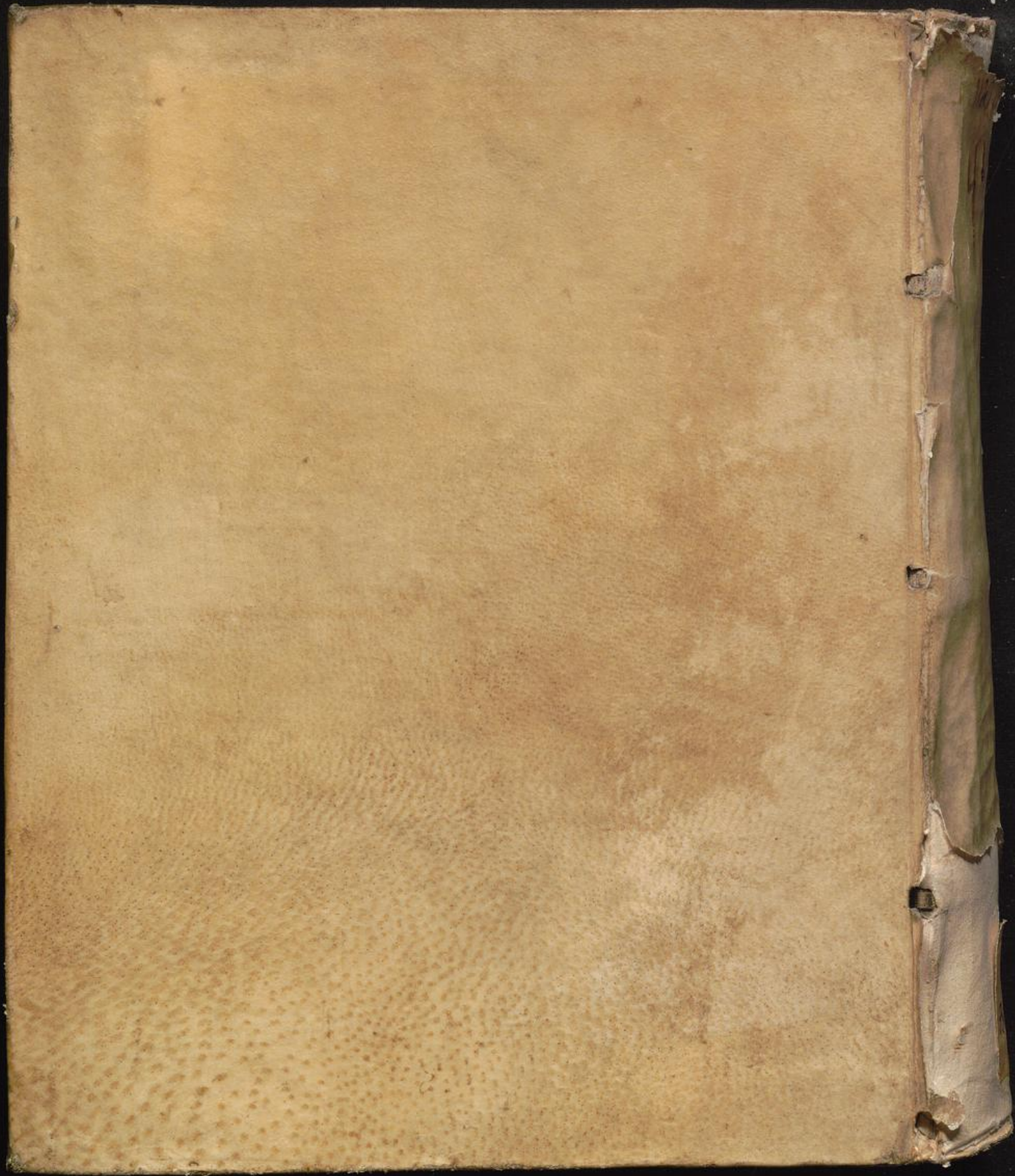
nolunt timere, ideò faciunt, quia cum nolint converti, ferre non possunt se quasi necessitate ad bonum compelli. Verum audio Christum mihi dicentem, *compelle eos intrare*: Itaque S. Petrus Chrysol. serm. 10. in Psal. 28. *Attrahite nolentes: nemo dicat, non vult, quia & Abraham ut offerret filium, colligavit, & Loth Angeli, ut subtraherent flammis, extractum manibus sustulerunt: Et Petrum, Dominus, ut iret ad martyrium, quò nolebat, auxilij sui virtute præcinxit, dicens, præcinget te alius, & ducet quò tu non vis: & Pater cœlestis non solum volentes suscipit: sed attrahit & nolentes, dicente filio, Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum*: Ita Christus non solum iussit servis, ut invitarent ad nuptias, sed etiam ut compellerent intrare: Itaque Origenes homil. 20. in Numer. Sic ergo non solum invitamur à Domino, sed & trahimur, & cogimur ad salutem: Permittite itaque Auditores, ut vos vel blanditijs pelliciam ad salutem, vel violenter compellam, hoc mihi perinde est, modo vobis salutem acquiram. Tu quisquis es, audisti de utraque sententia me differentem: vide ad quam pertinere velis, nam necesse est ut ad alterutrām pertineas, ut aut ad dexteram, aut ad sinistram eas, ut te audias dici, aut benedictum, aut maledictum, ut te capiat, aut supplicium æternum, aut æterna vita, ad quam nos perducatur Dominus noster Iesus Christus Amen.

...moch... es
y... r...

Th
3317